

Els fets d'octubre de 1934 a Catalunya: més enllà de l'acció governamental

Manel López Esteve

TESI DOCTORAL UPF / 2012

DIRECTOR DE LA TESI

Dr. Josep Fontana Lázaro

INSTITUT UNIVERSITARI D'HISTÒRIA JAUME VICENS VIVES

Agraïments

Al llarg dels anys d'elaboració de la tesi doctoral he contret uns deutes impagables i he rebut la confiança, el suport i l'ajuda, en molts casos sense saber gaire el perquè, per part de tot un seguit de persones que mereixen el meu profund agraïment. En primer lloc, a la mare i al pare pel seu suport incondicional, sense el que no hauria estat possible recórrer aquest camí, i a les meues germanes.

De la mateixa manera, agraeixo molt especialment a Josep Fontana l'haver dirigit aquesta investigació. Sense les seues orientacions i comentaris, de ben segur, la tesi doctoral no hauria avançat en la direcció que ho ha fet. A banda del seu interès pel treball i la seua paciència com a director, sobretot li he d'agrair que amb el seu tracte, les converses i la manera de fer m'hagi ajudat a entendre una mica més en què consisteix l'ofici d'historiador i la seua utilitat per a explicar els problemes reals dels homes i les dones, d'ahir i d'avui, i intentar resoldre'ls.

Al Joaquim Albareda i al Josep Pich els agraeixo el suport i la confiança que m'han demostrat d'ençà que vaig començar els estudis de doctorat a l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives (IUHJVV). Als bons amics que he fet durant aquests anys a l'IUHJVV, sobretot a l'Andreu Ginés, el Giaime Pala i el Guillem Martínez, i als bibliotecaris del mateix Institut, Jordi Morell, Sergi Rosés i, molt especialment la Imma Muxella, per fer fàcils coses que no sempre ho semblaven ni ho eren.

Igualment, agraeixo l'interès i els comentaris rebuts per diversos professors en l'elaboració de la tesi. A l'Enric Ucelay-Da Cal per la seua cordialitat i les indicacions fetes en la sessió de seminari en la que vaig presentar bona part dels resultats de la tesi, a Francesc Bonamusa, a Ramon Arnabat, per haver compartit amb mi els seus amplis coneixements sobre la història de la Catalunya agrària, a Ricardo Robledo pels seus comentaris i per haver facilitat la meua estada a la Universidad de Salamanca i a Manel Lladonosa, Conxita Mir i Maria José Vilalta pel seu interès en la recerca i per la seua confiança, a més de tot allò que vaig aprendre d'ells essent estudiant de la llicenciatura d'Història a la Universitat de Lleida.

El mateix agraïment el dec als bons amics i companys de Gràcia: de La Sirga, endavant i l'Accent, i als bons amics d'Aitona. Sense el seu acompanyament i els seus estímuls

intel·lectuals i personals l'elaboració d'aquesta tesi hauria estat molt menys interessant i hauria tingut molt poc sentit. En darrer lloc, he d'agrair a la Meritxell que hagi estat al meu costat durant tots aquests anys, la seua paciència i el seu ajut incombustible en els bons moments i en els que no ho han estat tant. Moltes gràcies a tots i totes.

Resum

Els fets d'octubre de 1934 han estat una de les qüestions més polèmiques i difícils d'interpretar de la història de la Segona República a Catalunya. Aquesta tesi planteja una caracterització de l'octubre català que, al costat de l'acció del govern català i el conflicte institucional, tingui present la totalitat de dimensions i la diversitat de components del mateix. Partint del reconeixement del caràcter multiforme i de que la mobilització d'octubre s'explica pel temor de les forces de l'esquerra de que l'ascens al govern de la CEDA conduís a l'anihilació de la República democràtica, és planteja una explicació dels *fets* que tingui present que el moviment insurreccional es va nodrir de la fractura social i la confrontació sociopolítica, i del temor a perdre els guanys socials aconseguits i les expectatives que bona part de les classes subalternes consideraven possible realitzar aprofundint o anant més enllà de la República del 14 d'abril. D'aquesta manera, al llarg de la tesi s'analitza tant l'acció del govern català i el conflicte institucional com, especialment, la dimensió social i popular del 6 d'octubre a través de l'acció del moviment obrer, els rabassaires i pagesos pobres, les bases del republicanisme esquerrà i la repressió posterior a la desfeta.

Abstract

The events of October 1934 have been one of the most controversial and difficult to explain issues of the history of the Second Republic in Catalonia. This dissertation presents an explanation and a description of the Catalan October that, along with the action of the Catalan government and the institutional conflict, provides all its dimensions and its diversity of components. Based on the multiform nature of the mobilization and that the events of October have to explained by the fear of the left forces that the rise in the government of CEDA would lead to the annihilation of the democratic Republic, this thesis presents an explanation of the events of October

focused on the social conflict and socio-political confrontation, and on the fear of losing the profits made and the expectations that many of the subaltern classes considered possible through deepening or going beyond the Republic of April 14. The dissertation analyzes thus the action of the Catalan government and the institutional conflict but especially the social and popular dimension of October 6 through the action of the working class movement, the “*rabassaires*” and poor peasants, the basis of left Catalanist republicanism and the repression after the defeat.

Índex

Resum	v
Abstract.....	v
Llista de figures i taules.....	ix
1. INTRODUCCIÓ.....	1
2. LA INSURRECCIÓ D'OCTUBRE A L'EUROPA DE 1934: L'IMPACTE DE L'ASCENS DELS FEIXISMES I LES SEUES RESISTÈNCIES	27
3. LES ESQUERDES DE LA REPÚBLICA AL LLARG DEL 1934.....	55
3. 1. L'acció governamental contra les reformes republicanes i les seues conseqüències: desembre 1933- octubre 1934	60
3. 2. La Catalunya autònoma camí d'octubre.....	83
4. LA INSURRECCIÓ D'OCTUBRE. UNA VISIÓ DE CONJUNT MÉS ENLLÀ D'ASTÚRIES I CATALUNYA.....	111
5. EL 6 D'OCTUBRE DE COMPANYS I EL GOVERN DE LA GENERALITAT .	149
5. 1. L'acció de Companys al capdavant del govern català.....	156
5. 2. Dencàs i el separatisme governamental.....	177
6. EL MOVIMENT D'OCTUBRE AL CONJUNT DE BARCELONA	199
7. DE LA VAGA GENERAL A LA INSURRECCIÓ REVOLUCIONÀRIA: LA MOBILITZACIÓ OBRERA	231
7. 1. Insurrecció revolucionària i sindicalista a la corona industrial barcelonina.....	232
7. 2. Entre la vaga insurreccional, l'Estat Català i l'acció revolucionària.....	253
7. 3. L'octubre de l'Aliança Obrera fora dels principals centres industrials	264
8. CONTRA EL CACIC, L'USURER I EL PROPIETARI: LA MOBILITZACIÓ CAMPEROLA D'OCTUBRE.....	277
8. 1. <i>L'anarquia verda</i> : la insurrecció a la regió rabassaire	283
8. 2. La mobilització pagesa a les comarques meridionals.....	300
8. 3. Contra “els propietaris grans”: l'acció dels pagesos a les terres de Lleida	310

9. L'ESQUERRA, ELS AJUNTAMENTS REPUBLICANS I LA GENERALITAT ARREU DE CATALUNYA	325
9. 1. L'acció de les Comissaries Delegades de la Generalitat a Girona, Lleida i Tarragona.....	330
9. 2. Els Ajuntaments republicans davant el sis d'octubre	343
9. 2. Els Centres republicans, l'Esquerra i els separatistes.....	352
10. LA REPRESSIÓ DESPRÉS DE LA DESFETA	367
10. 1. La repressió institucional: la intervenció a la Generalitat i els Ajuntaments .	370
10. 2. La patronal agrària i la repressió contra els pagesos	389
10. 3. Vaixells, presons i consells de guerra. Els represaliats d'octubre	405
10. 4. El desmantellament de l'obrerisme i la legislació laboral.....	417
11. CONSIDERACIONS FINALS	431
Fonts documentals d'Arxiu	441
Publicacions periòdiques	445
Fonts Orals.....	449
Bibliografia.....	451
Annexos.....	479
Annex I. Relació d'ajuntaments afectats per les disposicions de suspensió i separació de consellers municipals, octubre 1934-abril 1935	481
Annex II. Relació de detinguts i empresonats per la insurrecció d'octubre entre octubre de 1934 i gener de 1935.....	485

Llista de figures i taules

Figura 1. Filiació política dels empresonats per la insurrecció d'octubre de 1934	410
Taula 1. Relació de morts de les forces de l'exèrcit i policials a les ordres del General en cap de la Quarta divisió a Barcelona 6/10/1934- 10/10/1934	220
Taula 2. Ferits de les forces de l'exèrcit i policials a les ordres del General en cap de la Quarta divisió a Barcelona 6/10/1934- 10/10/1934.....	221
Taula 3. Relació morts entre els insurrectes, de les forces de l'exèrcit i policials a les ordres del govern de la Generalitat a Barcelona 6/10/1934- 10/10/1934.....	223
Taula 4. Relació ferits entre els insurrectes, de les forces de l'exèrcit i policials a les ordres del govern de la Generalitat Barcelona 6/10/1934- 10/10/1934.....	225

1. INTRODUCCIÓ

L'octubre de 1934 Salvador Espriu va escriure el seu primer poema documentat amb el títol de *Dansa grotesca de la mort*.¹ Les dues darreres estrofes feien referència als fets d'octubre de 1934, que el poeta havia viscut mentre complia el servei militar a Barcelona. En aquest poema Espriu expressà el que en aquells moments pensava que havia estat la insurrecció d'octubre:

Pregària breu al senyor
Déu Jesucrist embolcalla
Amb dol extern la baralla
per quatre sous de xavalla

Flames de ciris. Buidor
Vetllen la rica sucalla
Trist pensament ja tenalla
la pietosa brivalla:
“Malaguanyada mortalla”²

Per a Espriu aquella insurrecció havia estat una “baralla per quatre sous de xavalla”, que presagiava el que succeiria a partir de juliol de 1936 amb l'inici de la guerra civil espanyola. La interpretació present en la reflexió poètica d'Espriu, i en d'altres d'anàlogues de diversos testimonis coetanis,³ ha tingut un llarg recorregut a l'hora de fixar la significació històrica dels fets d'octubre.

¹ Un comentari aprofundit d'aquest poema es troba a R. M. Delor. *Salvador Espriu, els anys d'aprenentatge (1929-1943)*, Edicions 62, Barcelona, 1993, p. 186-194. Dec el coneixement del poema *Dansa grotesca de la mort* a Josep Fontana per haver-me assenyalat l'interés d'aquest.

² S. Espriu. *Les cançons d'Ariadna*, Proa, Barcelona, 1985. En aquesta edició el poema apareix en la seua forma definitiva, amb un 50 per cent de variants respecte al poema original de 1934. L'original tal i com el va escriure Espriu el 1934 es troba a S. Espriu. *Les cançons d'Ariadna*, Óssa Menor, Barcelona, 1949.

³ Antoni Trias Pujol, empresonat al vaixell-presó “*Uruguay*”, escrivia a Miguel de Unamuno el 2 de novembre de 1934 considerant el sis d'octubre com “*la catàstrofe en la cual tomaron parte activa:*

La insurrecció catalana d'octubre de 1934, en contraposició a la revolució asturiana coetània, ha estat analitzada per bona part de la historiografia només com un gest de caràcter governamental amb l'objectiu de redreçar, mitjançant la pressió armada, la direcció política de la República, tot incorporant-hi l'aspiració federal.

El desenvolupament de la caracterització, pràcticament normativa, de la insurrecció catalana d'octubre, és a dir, la d'una acció de força de caràcter governamental, fonamentalment d'*alta* política, sense més voluntat que la de reconduir el rumb del govern de la República, considerada, com a resultat del seu fracàs, com un gravíssim error polític, ha portat a fixar tot un seguit d'explicacions causals amb la pretensió de fonamentar-la empíricament. L'absència de participació obrera, el paper secundari de rabassaires i pagesos pobres, les contradiccions i la manca de preparació, tant del govern de la Generalitat com del republicanisme catalanista, o la inacció dels separatistes de les JEREC, han estat els aspectes remarcats principalment per explicar el fracàs de la insurrecció catalana i per a definir-la, fonamentalment, com a política i catalanista.⁴

Companys al declarar el "Estat Català" dentro de la República Federal Española (!), y Dencàs con sus supuestas fuerzas, que luego resultó que no habían preparado nada (...) Y así en una noche echamos por el balcón de la Generalidad todas las posibilidades y todo lo conquistado hasta ahora"; veure "Cartes d'Antoni Trias Pujol a Miguel de Unamuno", a cura de Carles Bastons, *Serra d'Or*, setembre 1984, p. 36-39.

⁴ La caracterització dels fets d'octubre de 1934 com a insurrecció essencialment política mancada de component social a J. Termes. *Història de combat*, Afers, Barcelona/Catarroja, 2007, p. 294 i M. Cruells. *El 6 d'octubre a Catalunya*, Pòrtic, Barcelona, 1970, entre altres. L'absència de la classe obrera en la insurrecció d'octubre és sostinguda per R. Vinyes. *La Catalunya Internacional. El frontpopulisme en l'exemple català*, Curial, Barcelona, 1983, p. 97, i la de rabassaires i pagesos pobres a A. Balcells. *El problema agrario en Cataluña. La cuestión rabassaire (1890-1936)*, Servicio de Publicaciones Agrarias, Madrid, 1980, p. 280-281. Per a l'actuació dels sectors nacionalistes d'Estat Català i d'altres grups menors del mateix caràcter veure E. Ucelay. *Un joc d'aparences: "Front Nacional", "Frontpopulisme" i les alternatives feixistes i comunistes dins el separatisme català, 1919-1939*, Centre de Lectura de Reus, Reus, 2007, especialment p. 122-124 i, del mateix autor, "El octubre catalán de 1934", *Cuadernos de Alzate*, 30(2004), p. 77-106.

D'altra banda, alguns historiadors han vist els fets d'octubre de 1934 com el resultat de la supeditació de les esquerres catalanes a les espanyoles, com els preliminars del que succeiria el juliol de 1936, com una interacció d'oportunitats creuades on hi convergiren diverses lògiques i projectes polítics i socials, o com una reacció de Lluís Companys respecte dels sectors separatistes de l'Esquerra. S'ha assenyalat, també, que s'han d'entendre com a resultat del menysteniment de la resolució institucionalitzada dels conflictes per part de les diverses forces socials i polítiques i, seguint en bona mesura aquesta mateixa lògica, com la mostra de la falta d'acatament per part de les esquerres dels mecanismes de democràcia representativa, que situaria l'octubre de 1934 en un mateix pla que la "sanjurjada" d'agost de 1932.⁵

Tot i que bona part dels aspectes que hem assenyalat són d'una importància cabdal per explicar la significació dels *fets*, la realitat és que sovint han estat tractats amb una escassa utilització i anàlisi crítica de les fonts documentals, amb una assumptió acrítica dels plantejaments interpretatius coetanis als mateixos fets i, en darrer lloc, sota l'òptica exclusivament del resultat de la insurrecció, com un fracàs que hauria estat un element desestabilitzador dels mecanismes democràtics republicans.

En aquest sentit, Enric Ucelay ha assenyalat que no disposem de cap recerca en profunditat d'aquella insurrecció ni a Barcelona ni a la resta de les comarques catalanes, i ha assenyalat la necessitat d'analitzar la dinàmica del sis d'octubre en funció de les diverses lògiques que hi convergiren, per tal de valorar la insurrecció en totes les seues

⁵ La supeditació de les esquerres catalanes a les espanyoles i la consideració d'octubre del 1934 com el preliminar del juliol de 1936 ha estat plantejada, entre molts altres, a J. Termes. *Història...*, Afers, Barcelona/Catarroja, 2007, p. 291-295. La qüestió de la resolució institucionalitzada i la pervivència de l'insurreccionalisme a E. Ucelay. "El octubre...", *Cuadernos de Alzate*, 30(2004), p. 104-105 i E. Ucelay, S. Tavera. "Una revolución dentro de otra: la lógica insurreccional en la política española, 1924-1934", *Ayer, Violencia y política en España*, 13(1994) p. 115-146. L'objectiu de Companys d'acabar amb els sectors separatistes de l'Esquerra a A. González Vilalta, G. Bou. *La creació del mite de Lluís Companys. El 6 d'octubre de 1934 i la defensa de Companys per Ossorio y Gallardo*, Base, Barcelona, 2007, p. 120-121. La comparació entre la "Sanjurjada" i els fets d'octubre també a A. González Vilalta, G. Bou. *La creació...*, Base, Barcelona, 2007, p. 225.

dimensions i interpretar, d'una manera més precisa, el seu significat en la dinàmica social i política del període republicà.⁶

A l'hora d'analitzar els fets d'octubre s'ha remarcat generalment el seu caràcter multiforme i les diverses opcions polítiques que hi foren presents.⁷ En les jornades d'octubre existiren, a grans trets, tres projectes polítics ben caracteritzats: 1) el de la coalició populista del govern de la Generalitat, que s'identificava amb el rebuig que els republicans i socialistes espanyols plantejaven davant la degeneració de la "revolució de 1931", 2) el del sector separatista de l'Esquerra i d'altres grups menors, que pretenia controlar l'ordre públic a Catalunya i pressionava per la separació, sense definir el que significava, i 3) el de l'Aliança Obrera, que pretenia forçar la situació per aconseguir proclamar la República catalana i endegar una revolució social.⁸ Copsar les diverses lògiques polítiques, però també socials, aquestes no necessàriament expressades en un projecte polític concret, resulta fonamental per poder explicar, a banda del conflicte institucional entre el govern català i el de la República, totes les dimensions del moviment i de l'acció insurreccional.

Però, tan important com tenir present aquest punt de partida és plantejar perquè diversos projectes i expectatives socials i polítiques es concretaren en una mateixa acció insurreccional, sense que això signifiqués que els objectius socials i polítics a assolir fossin coincidents.

Les eleccions generals de novembre de 1933 havien convertit a la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA) en l'organització política amb major nombre de parlamentaris a les Corts de la República. Partint d'aquesta situació, s'ha considerat la insurrecció d'octubre, tant a Catalunya com arreu de l'Estat, com la mostra del refús dels mecanismes de convivència democràtica per part de les esquerres. Seguint aquest

⁶ E. Ucelay. *Un joc d'aparences...*, Centre de Lectura de Reus, Reus, 2007, p. 120, i del mateix autor, "El octubre...", *Cuadernos de Alzate*, 30(2004), p. 105.

⁷ Amb motiu del setanta-cinquè aniversari dels fets d'octubre de 1934 Pelai Pagès definí la insurrecció catalana d'octubre com una revolució multiforme. Veure P. Pagès. "El octubre catalán: una revolución multiforme", *Viento Sur*, 105(2009), p. 49-56.

⁸ E. Ucelay. *La Catalunya populista: imatge, cultura i política en l'etapa republicana 1931-1939*, La Magrana, Barcelona, 1982, p. 216.

plantejament, aquest fet explicaria el decantament de bona part de la dreta social i política cap a una acció colpista en contra de la República.

En referència al PSOE, Juan Avilés ha subratllat, seguint en part aquesta lògica, que la insurrecció d'octubre pretenia acabar amb el projecte reformador democràtic de la República, aturar la possibilitat de la instauració d'un règim feixista i instaurar una dictadura socialista.⁹ Tot i que l'autor se centra en els objectius de la insurrecció dels socialistes espanyols, la idea de fons present en el seu plantejament -el rebuig deliberat de les normes de convivència democràtica per part de les esquerres- es troba en el fonament de bona part de les anàlisis que s'han fet sobre l'octubre català de 1934.

A parer nostre, aquest punt de partida resulta insuficient per explicar l'octubre català, ja que, a banda de contenir un cert presentisme, explícit o implícit, respecte del model de democràcia representativa actual, que no respon a la realitat política dels anys trenta, condueix a una interpretació que té poc en compte la pluralitat de factors presents en la que és una de les qüestions més polèmiques i difícils d'interpretar de la història de la Segona República a Catalunya.

Per poder explicar el perquè i el significat històric dels fets d'octubre ens hem de remetre, necessàriament, al projecte reformador republicà i al caràcter de l'obra governamental a Catalunya entre abril de 1931 i octubre de 1934. Com s'ha analitzat en l'estudi dirigit per Francesc Bonamusa sobre l'obra de govern de la Generalitat republicana, els governs autònoms intentaren endegar un ambiciós projecte socialment reformador.¹⁰ Tot i les dificultats amb què topà el desenvolupament de l'autonomia catalana, des de la tortuosa aprovació de l'Estatut de 1932, i malgrat la conflictivitat institucional amb el govern de la República i els conflictes dins del mateix govern de la Generalitat, aquest projecte responia a la voluntat de concretar un ampli programa

⁹ J. Avilés. "Los socialistas y la insurrección de octubre de 1934", *Espacio, Tiempo y Forma, Serie V, Historia Contemporánea*, t. 20 (2008), p. 129-157.

¹⁰ F. Bonamusa (dir.). *Generalitat de Catalunya: obra de govern 1931-1939*, 2 vols, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006-2009.

reformador per a la societat catalana, qualificat per Ricard Vinyes com el de la utopia liberal dels republicans.¹¹

De la mateixa manera, com sostingué fa anys Josep Fontana, els governs republicans d'esquerra entre 1931 i 1933 es proposaren realitzar una àmplia tasca reformadora, en cap cas revolucionària, adequada a la realitat de la societat espanyola dels anys trenta i frustrada tant per les resistències interiors com per les pressions internacionals,¹² al qual afegia que, tot i que els governants de la República d'aquells anys sabien el que convenia, s'equivocaren en pensar que podien realitzar-ho sense violència.

Resulta important tenir present el caràcter global del projecte polític, tan del republicanisme catalanista i del govern català com del govern republicà-socialista, a l'hora d'explicar l'octubre català. José Manuel Macarro ha sostingut que República i democràcia no eren conceptes equiparables a l'estat espanyol dels anys trenta. La República havia de ser democràtica, però com a mitjà per assolir els objectius reformadors. Per a Macarro el que estava en joc el 1934 no era la democràcia, sinó el dilema entre la continuïtat de les reformes iniciades el 14 d'abril o el retorn encobert al règim monàrquic. D'aquí que l'octubre de 1934 no fos un assalt a la democràcia, sinó un intent de recuperar el programa reformador del 14 d'abril.¹³ Més recentment, el mateix Macarro ha sostingut que el 1934 ningú estava parlant en l'espai de les esquerres de democràcia, sinó que del que es parlava era de recuperar el projecte fundacional republicà.

El plantejament de Macarro resulta d'interès perquè fixa l'atenció en el que, a parer nostre, esdevé un dels aspectes centrals per poder explicar l'octubre català: la decisió del govern de la Generalitat i del republicanisme catalanista de continuar avançant amb el projecte reformador republicà. Jaume Aiguader ho expressà ben clarament quan

¹¹ R. Vinyes. *La Catalunya...*, Curial, Barcelona, 1983, p. 204.

¹² J. Fontana. "La Segunda República. Una esperanza frustrada", a DD.AA. *La II República una esperanza frustrada. Actas del congreso Valencia capital de la República (abril 1986)*, Edicions Alfons el Magnànim, València, p. 9-22.

¹³ J. M. Macarro. "Octubre: un error de cálculo y perspectiva", a G. Jackson (coord.). *Octubre 1934: cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985, p. 268-282.

l'agost de 1934 afirmava que “n'hi ha prou amb els anhels populars que intervingueren el 14 d'abril de 1931 per donar força a la nova investida”.¹⁴ En canvi, l'historiador andalús no encerta en atribuir de manera prou indiscriminada a republicans d'esquerres i socialistes una concepció de la República no entesa com una democràcia i, per tant, sense la possibilitat d'assumir una hipotètica victòria dels antirepublicans. Més aviat sembla que les coses van anar a la inversa, com es pot veure acudint al testimoni dels contemporanis el febrer de 1936.¹⁵

Com han assenyalat diversos historiadors, l'organització de la societat que en el període d'entreguerres podia entendre's com a democràtica no tenia necessàriament el mateix significat que els règims democràtics que es van construir a Europa després del 1945 i, encara menys, en el cas espanyol, que el règim que s'instal·laria després de la mort del dictador, el novembre de 1975. La categoria històrica de democràcia l'hem d'utilitzar precisament com a això. Si li atorguem un caràcter ahistòric i, per tant, intemporal, difícilment ens resultarà útil per a explicar la realitat sociopolítica de la Catalunya dels anys trenta i el punt crític del 1934. Especialment si, com succeeix molt sovint, la concepció normativa de la democràcia que s'utilitza per a analitzar l'Europa d'entreguerres és la de la democràcia realment inexistent de la darrera part del segle XX, basada en la triada d'eleccions, parlament i partits polítics, i en el dogma de considerar que un govern és democràtic pel sol fet d'haver estat escollit electoralment. Per a l'explicació històrica aquest plantejament resulta especialment distorsionador. Impedeix observar que el triomf d'aquesta concepció particular de la democràcia va suposar al llarg del segle XX la fallida “*not only of the alternatives to democracy, but also of alternatives forms of democracy*”.¹⁶

La democràcia a l'Europa de la dècada dels trenta tenia múltiples significats, accentuats pels importants contrastos territorials. Com ha assenyalat Tom Buchanan, la democràcia

¹⁴ J. Aiguader. “Elements per a la segona revolució”, *Pamflet*, 1, agost 1934, p. 14 i 21.

¹⁵ Veure J. Fontana. “Febrero de 1936: la invención de la memoria”, a R. Robledo (coord.). *Sueños de concordia: Filiberto Vilallobos y su tiempo histórico, 1900- 1955*, Caja Duero, Salamanca, 2005, p. 409-422.

¹⁶ T. Buchanan, M. Conway. “The Politics of democracy in Twentieth-century Europe: Introduction”, *European History Quarterly*, vol. 32 (1), 2002, p. 7.

a l'estat espanyol contenia fonamentalment un important component d'amenaça per a les classes dominants, a Txecoslovàquia significava la preeminència dels txecs sobre altres grups nacionals a través d'un estat centralitzat, als països escandinaus havia suposat un nou camí per sortir de la depressió econòmica, i fins i tot es podria parlar de la Unió Soviètica com una “*democracy real for the vast majority of the people*”, pel fet d'haver abolit les relacions de classe. Tenir present els diversos i canviants significats de la concepció de la democràcia a l'Europa d'entreguerres resulta fonamental per no caure, a l'hora d'analitzar l'octubre de 1934, en un repartiment de patents del que era democràtic i del que no ho era, en funció d'una lògica històrica distinta a la dels anys trenta.¹⁷

A diferència del que han considerat Macarro i d'altres historiadors, el republicanisme catalanista i el govern de la Generalitat sí que pensaven i parlaven, i a més reiteradament, de democràcia. Lluís Companys remarcava, en la clausura de la diada dels Ajuntaments d'Esquerra, el març de 1934, que “la democràcia és l'única possibilitat de cercar l'harmonia social”, i demanava a regidors i alcaldes de l'Esquerra que “esteneu per les encontrades de la nostra terra aquest sentit optimista i victoriós de la democràcia que governa a Catalunya, i que està disposada a vèncer, a dreta i esquerra, als enemics de la llibertat”.¹⁸ Pere Foix reflexionà, al llarg de 1934, sobre les virtuts i perills de la democràcia liberal representativa, exposant, en parlar de Gil Robles, que “caldrà buscar el remei fora de la democràcia, encara que sigui amb el sentiment dels demòcrates. El que no pot ésser és que Catalunya i Espanya vagin pel mateix camí que Itàlia, que Alemanya, que Hongria, que Àustria, etc”.¹⁹ Les mateixes editorials de *La Humanitat* abordaren la qüestió repetidament i, fins i tot, Humbert Torres, que s'oposaria al moviment d'octubre, considerava que “si les dretes s'empareassin dels ressorts del govern (...) seriem destruïts implacablement” afegint que “no toleraria aquesta ascensió pseudo-legal de les dretes al poder, perquè entendria que, en fer-ho així, no és que deixés de respectar el lliure joc de les forces polítiques, sinó que creuria

¹⁷ T. Buchanan. “Anti-fascism and Democracy in the 1930s”, *European History Quarterly*, vol. 32 (1), 2002, p. 39-57.

¹⁸ “Discurs del President Companys”, *La Humanitat*, 13/03/1934, p. 1.

¹⁹ P. Foix. “Democràcia”, *La Humanitat*, 9/03/1934, p. 8.

que es tractaria de portar a dalt del poder un moviment que aniria a destruir les idees liberals (...) Si aquesta circumstància política es donés al nostre poble, Catalunya (...) s'hi hauria de jugar el tot pel tot, i al seu costat estic segur que s'enduria tot el que hi ha de consciència liberal a dins de la terra espanyola".²⁰

Les reflexions d'aquests membres de l'Esquerra, i del mateix president de la Generalitat, posen en un primer pla un aspecte fonamental per explicar la significació dels fets d'octubre. L'aspecte clau que en cal considerar per entendre el debat polític i social, les estratègies i la mobilització de bona part de la societat catalana i del futur de l'autonomia i de la República, no és si les esquerres catalanes i espanyoles acceptarien l'ascens de la dreta antirepublicana de la CEDA al govern, ni la crisi del règim republicà, i encara menys si les alternances en el govern eren una condició de la democràcia. La qüestió real era si la dreta antirepublicana faria efectiva l'amenaça, percebuda com a real, de transformar la seua victòria electoral de novembre de 1933 en l'aniquilació de la democràcia republicana com a sistema parlamentari i de l'autonomia catalana amb ella i, per tant, del projecte reformador del govern autònom, posant en perill no solament els tímids guanys aconseguits, sinó totes aquelles expectatives socials i polítiques que es proposaven una transformació profunda en una direcció social i nacional revolucionària.²¹

El que s'intentava dirimir políticament el 1934 a Catalunya, era si s'estava o no en el primer acte d'un desenllaç com el que s'havia produït feia poc a Àustria i a Alemanya, és a dir, de la liquidació del moviment obrer i de la democràcia parlamentària, i en els inicis de la creació d'un estat corporatiu. Aquest resulta, a parer nostre, el punt central

²⁰ H. Torres. "Davant la situació política actual, què cal fer?", *La Humanitat*, 4/03/1934, p. 5.

²¹ Una reflexió de fons en aquest mateix sentit es troba a J. J. Carreras Ares. "La Segunda República española en la europa de los años treinta", a M. Ballarín, J. J. Ledesma. (eds.). *Avenida de la República. Actas del II encuentro "Historia y compromiso: sueños y realidades para una República"*, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2007, p.45-62, que ens ha estat de molta utilitat a l'hora de definir els nostres punts de partida generals, i també a P. Preston. *La destrucción de la democracia en España. Reacción, reforma y revolución en la Segunda República*, Turner, Madrid, 1978, especialment p. 157-215; i, del mateix autor, "La revolución de octubre en España: la lucha de las derechas por el poder", a G. Jackson (coord.). *Octubre 1934: cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985, p. 131-158.

del què cal partir per analitzar el significat dels fets d'octubre. Si no ho fem així, i ens limitem a constatar l'evidència que els octubristes vulneraren la legalitat constitucional,²² difícilment podrem explicar perquè convergiren en la insurrecció d'octubre, entorn de l'acció institucional del govern de la Generalitat, el republicanisme catalanista, els separatistes dins i fora de l'Esquerra, les diverses organitzacions obreres enquadrades dins l'Aliança Obrera, els rabassaires i pagesos pobres i, en bona part de les comarques catalanes, les bases anarcondicalistes, i fins i tot en alguns casos diversos sectors estrictament anarquistes. Tots aquests grups, però, amb lògiques polítiques i socials diverses i autònomes, enfrontades i amb unes contradiccions insalvables entre elles.

A l'hora de cercar la significació històrica dels fets d'octubre de 1934, difícilment podrem copsar la lògica política i social present en bona part de la societat catalana d'ençà de novembre de 1933, quan, encara que fos amb interessos força diversos, considerava amenaçades les seues expectatives individuals i col·lectives, lligades en molts casos al projecte reformador republicà, si no ens allunyem de valoracions limitades a remarcar l'error polític que van significar, o l'erosió de les bases socials i polítiques de la República i de la democràcia parlamentària.

Que l'acció d'octubre acabés fracassant és el que ha portat a analitzar la insurrecció només en funció del seu resultat. Tal i com expressà Josep Carner Ribalta, secretari de Ventura Gassol a la Conselleria de Cultura el 1934, l'única diferència entre la proclamació del 14 d'abril de 1931 i la del sis d'octubre de 1934 fou "que la primera reeixí (i, per tant, fou un gest genial); en canvi, la segona fracassà, i és recriminable, sobre tot si és considera fora de context".²³

²² Convé tenir present, però, la reflexió d'un home com Manuel Azcárate a les seues memòries, on afirmava que "En 1934 no había, ni en la derecha ni en la izquierda, el mismo culto a la legalidad constitucional que existe hoy. Se trata de un fenómeno relativamente reciente, incluso europeo, que se produce después de la segunda guerra mundial", M. Azcárate. *Derrotas y esperanzas. La República, la guerra civil y la resistencia*, Tusquets, Barcelona, 1994, p. 71.

²³J. Carner Ribalta. *De Balaguer a Nova York passant per Moscou i Prats de Molló. Memòries*, Edicions Catalanes de París, Barcelona, 1972, p. 152.

La nostra hipòtesi de partida es basa en els dos punts assenyalats fins ara. En primer lloc, en el reconeixement del caràcter multiforme de la insurrecció i de la diversitat de les lògiques polítiques i socials presents en ella, amb una clara centralitat de la dimensió social i revolucionària. En segon lloc, en la suposició que la mobilització d'octubre s'explica en base al temor de les forces de l'esquerra de que la victòria electoral i l'ascens al govern de la dreta antirepublicana podien conduir a l'aniquilació de la República democràtica. Partint d'aquesta base, intentarem plantejar una caracterització dels fets d'octubre que, més enllà de la rigidesa interpretativa de l'acció governamental i del conflicte institucional, tingui present que el moviment i l'acció insurreccional es van nodrir de la fractura social i la confrontació sociopolítica creixents, i del temor a perdre els guanys socials aconseguits i, sobretot, les expectatives que bona part de les classes subalternes consideraven possible realitzar, aprofundint o anant més enllà de la República del 14 d'abril.

A banda del que podem considerar com a hipòtesi principal, hem articulat tot un seguit d'hipòtesis complementàries que també intentarem contrastar en la realització de la nostra recerca.

Respecte de la dimensió institucional dels fets d'octubre, l'acció de força del govern de la Generalitat, amb la proclamació de l'Estat Català de la República Federal espanyola, s'ha d'entendre, a parer nostre, com un gest polític encaminat a refer i restablir l'orientació inicial de la República i el compromís de 1932 amb les esquerres espanyoles, tot incorporant l'aspiració federal, en mig del conflicte institucional entre el govern català de l'Esquerra i el govern de la República de centredreta.

D'aquesta manera, l'acció de Companys i de la resta del govern català no la podem analitzar únicament com un acte més en el conjunt de la crisi d'octubre en l'àmbit espanyol, tot i els contactes, val a dir que prou difusos, entre el govern català i els socialistes i republicans espanyols. Tampoc es pot entendre només com el resultat dels equilibris i tensions entre els diversos sectors del govern, de l'Esquerra com a partit governamental, i encara menys, de qüestions d'índole personal entre diversos membres del govern o de l'ERC. La iniciativa del govern Companys, i de bona part del republicanisme catalanista, perseguia, per mitjà d'un moviment polític amb suport armat, forçar les altes autoritats de la República per tal de desallotjar la dreta

antirepublicana del govern i aturar l'amenaça, real o al menys tinguda per real, que podia afectar l'autonomia i la Generalitat, sobre la base d'aconseguir el redreçament de la direcció política del règim cap a l'esquerra, comptant amb l'acció de socialistes i republicans espanyols.

En aquest sentit, tot i que la iniciativa del govern s'inseria de ple en el marc de la política republicana espanyola, cal entendre que responia a una casuística fonamentalment catalana. Per tant, resulta difícil considerar-la com una simple manifestació de la crisi d'octubre d'àmbit espanyol, ni com una conseqüència directa del suposat compromís adquirit pel govern Companys amb les esquerres espanyoles. L'antiautonomisme i anticatalanisme de la dreta antirepublicana, el perill que la presència d'aquesta al govern de la República significava per a l'Estatut i per a la política del govern català, la percepció que l'entrada de la CEDA al govern era el primer pas de la liquidació de la democràcia republicana i de l'inici de la creació d'un estat corporatiu feixista -la preocupació per l'ascens dels feixismes a Europa no era gens aliena al republicanisme catalanista, ni al govern mateix-, el posicionament de gairebé totes les forces polítiques -no només les parlamentàries- i d'amplis sectors de la societat catalana per fer front a una amenaça que es considerava que posaria fi als guanys i expectatives de reforma social, la pressió exercida pel sector separatista de l'Esquerra i la seua pròpia estratègia governamental es troben entre les causes de caràcter intern que permeten explicar l'acció de Companys el 6 d'octubre.

Alhora, podem considerar que dins del mateix govern coexistien l'estratègia de Companys amb la del sector separatista de l'Esquerra, secundada per totes les organitzacions i grups nacionalistes menors, que pretenia aconseguir la separació, sense definir-la gaire, tenint present també l'acció dels socialistes espanyols arreu de l'Estat.

Com hem assenyalat, a banda de l'acció estrictament governamental i institucional, per poder explicar en tota la seua complexitat la insurrecció catalana d'octubre hem de situar en el centre del nostre anàlisi la dimensió social i, fins i tot, el caràcter socialment revolucionari existent en aquesta. Tot i que habitualment s'ha considerat que la participació obrera en la insurrecció fou del tot irrellevant, que aquesta tingué un caràcter més urbà que no rural, i que, per tant, la intervenció de rabassaires i pagesos

pobres fou poc important, aquesta explicació no s'ha fonamentat adequadament en la realitat dels fets d'octubre arreu del Principat.

En primer lloc, l'estratègia de l'Aliança Obrera de proclamar la República Catalana Socialista, tot i no representar la iniciativa política del moviment, sembla que va aconseguir mobilitzar una part significativa dels treballadors organitzats a Barcelona i arreu de les ciutats i pobles de Catalunya.

Tot i la inhibició de la regional catalana de la CNT, l'estratègia política dels aliancistes de forçar l'acció política del govern en una direcció social i nacional revolucionària va posar en moviment una bona part de l'obrerisme català i va aconseguir els seus objectius en diversos pobles i ciutats. La considerable incidència de la crisi econòmica en diversos sectors laborals, la reacció patronal intensificada el novembre de 1933, la constatació de la insuficiència del bienni reformador respecte a les expectatives col·lectives que els treballadors havien dipositat en la República del 14 d'abril, la trajectòria seguida pel règim republicà al llarg de 1934, la percepció de que l'entrada de la CEDA al govern significava el primer pas d'alguna cosa semblant al que havia succeït a Àustria i Alemanya, i un antifeixisme convertit en aspecte central de la cultura política de l'obrerisme podrien ser els elements que expliquen la participació generalitzada en la insurrecció de molts treballadors i treballadores organitzats fora de la CNT, i fins i tot de diversos sectors del sindicat anarcosindicalista.

Per tant, contràriament al que s'ha considerat, prenent com a model la no intervenció de la Federació Local de Sindicats de Barcelona, i sense tenir present la notable debilitat de la regional catalana de la CNT el 1934, la participació obrera, amb una lògica pròpia de confrontació social i uns objectius socialment revolucionaris, apareix com un dels pilars constitutius i fonamentals dels fets d'octubre. L'estrictament moviment vaguístic, la insurrecció violenta o l'assalt revolucionari al poder local configuren el gruix de la mobilització obrera d'octubre.

Alhora, aquest component obrer d'octubre va permetre la participació activa dels elements anarcosindicalistes en l'acció insurreccional. La presència anarcosindicalista, més enllà del posicionament oficial del Comitè Regional, responia molt probablement a la inexistència d'un posicionament homogeni assumit pel conjunt dels sindicats i militants anarcosindicalistes respecte de la insurrecció, de la continuïtat de la pràctica

insurreccionalista desenvolupada per la CNT al llarg dels anys anteriors, així com al pes de la cultura política local i a la realitat organitzativa cenetista, que més que funcionar verticalment de dalt a baix, de direcció a militants, ho feia en una doble direcció.

Més important encara, però, que la participació obrera en la insurrecció fou l'acció de rabassaires i pagesos pobres. Aquesta l'hauríem de considerar com el segon pilar constitutiu de la dimensió social dels fets d'octubre.

Rabassaires i pagesos pobres es van llençar de manera massiva a la insurrecció, especialment a les àries vitivinícoles amb major grau de conflictivitat social. La participació massiva d'aquests cal explicar-la, a parer nostre, en base al conflicte social entre rabassaires/parcers i propietaris, accentuat, d'una banda, per les esperances dipositades pels pagesos pobres en la tramitació de la llei de contractes de conreu i, de l'altra, per la irreductible intransigència dels propietaris rurals davant qualsevol intent reformador en matèria agrària.

Lluny de veure en la proclama cívica de Companys un cop de força d'abast només institucional, bona part dels rabassaires i pagesos pobres van entendre la proclamació de l'Estat Català com el moment esperat en què podien avançar a fons en la pràctica social i política assajada per millorar les seues condicions. Una pràctica, que s'havia fonamentat en la confrontació amb els propietaris i l'església, l'enfrontament amb les forces de l'Estat, l'entrada als Ajuntaments i en un repertori de pràctiques mobilitzadores que anaven des de la manifestació fins al control de les diverses societats locals. Reconduir la República passava, en un context d'agudització de la lluita de classes com el que existia en aquells moments en bona part de les comarques agràries, per seguir en el mateix camí, i en aquesta direcció s'actuaria durant les jornades d'octubre.

A més, la participació pagesa ens permet parlar, encara que potser sigui de manera embrionària, d'una autonomia socio-política de la pagesia, fruit d'una tradició i d'una cultura política amb uns propòsits i una lògica interna pròpies, orientada en el sentit d'assolir uns objectius socialment revolucionaris, trencant, per la força dels fets, la vinculació que entre la pagesia organitzada i el projecte reformador del republicanisme s'havia mantingut durant els anys vint i en els primers anys de la República.

Al mateix temps, tant el moviment insurreccional com la reacció a la repressió posterior plantejaren, per la força dels fets, els fonaments del frontpopulisme que en un context pròpiament català s'anà gestant al llarg del 1935 i a començaments del 1936. El 6 d'octubre republicans catalanistes, nacionalistes, rabassaires, pagesos pobres i jornalers, treballadors mercantils, obrers fabrils, socialistes, comunistes, funcionaris, sindicalistes, mestres, professionals progressistes, anarcosindicalistes i, fins i tot, anarquistes, s'havien mobilitzat des de la base contra la deriva antirepublicana, l'amenaça anticatalana, la reacció patronal i el conservadorisme catòlic; en definitiva, contra tot allò que alguns qualificaven el 1934 com a feixisme, i que el juliol de 1936 nodrí el cop d'Estat militar i feixista contra la República. Tot i el fracàs del moviment, i els retrets duradors que aquest produí, l'experiència insurreccional de tots els que des de la base esdevingueren el suport social de la insurrecció *oficial* l'hem de considerar com un dels elements constitutius de la gestació i els hàbits del frontpopulisme.

Per últim, la repressió dels octubristes fou també un dels aspectes claus que possibilitaren la configuració del frontpopulisme, com a expressió política constructiva de l'antifeixisme català. A parer nostre, hem de considerar al mateix temps la repressió contra els octubristes, contra les institucions que havien encarnat el projecte reformador republicà i catalanista, i contra l'entramat associatiu popular com l'element catalitzador del rearmament ideològic i polític de la dreta antirepublicana, i del procés d'agregació de tot aquell conjunt de sectors socials que negaven la possibilitat de la democràcia i que, com ha assenyalat Ferran Gallego,²⁴ acabarien esdevenint feixistes després d'un procés d'aprenentatge en el que tant la fallida insurrecció d'octubre com la repressió posterior, exercida no solament pels instruments de l'Estat, en foren aspectes cabdals.

Per tal de fonamentar empíricament la nostra hipòtesi principal i les seues derivades, dotar a la nostra recerca d'un caràcter explicatiu i no merament descriptiu, i fer-ho amb una certa coherència i de forma intel·ligible, hem organitzat la investigació en els següents apartats. El primer capítol sobre "La insurrecció d'octubre a l'Europa de 1934:

²⁴ F. Gallego. "El proceso constituyente del fascismo español: 1933-1935; revisión de algunos malentendidos", a M. Ballarín, D. Cucalón, J.L. Ledesma (eds.). *La II República en la encrucijada: el segundo bienio*, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2009, p. 185-224.

l'impacte de l'ascens dels feixismes i les seues resistències", resulta necessari per establir la interacció entre les noves realitats polítiques d'un context internacional, especialment europeu, i una dinàmica sociopolítica interna de Catalunya, a contracorrent d'aquest, i per analitzar el resultat d'aquesta contraposició a la realitat política catalana.

D'ençà del 1922 les diverses expressions de les dretes antidemocràtiques havien resultat sempre guanyadores a Europa. El 1923 s'hi havia produït la darrera gran commoció revolucionària, amb l'anomenat octubre alemany. Progressivament, el feixisme va deixar de ser una particularitat mediterrània, concretament italiana, per acabar monopolitzant l'ampli espai de la dreta antidemocràtica arreu d'Europa, triomfant a Alemanya i a Àustria i convertint-se en una clara amenaça a França. La dialèctica entre aquest corrent de fons internacional, el nou context de la República espanyola d'ençà de novembre de 1933 i l'escenari de la Catalunya autònoma va tenir com a resultat una importància creixent d'allò que es considerava l'amenaça feixista i dels posicionaments antifeixistes en la política catalana. En aquest sentit, hem intentat explicar l'impacte dels feixismes i dels antifeixismes en la societat catalana en base a la reformulació de l'esquema feixisme/antifeixisme, amb elements sobre la confrontació política local i quotidiana, i sobre l'extensió d'una clara oposició al que s'entenia com a feixisme per uns i altres, que per altra banda era prou divers.²⁵

Al costat de la interacció entre l'escenari europeu i la realitat política catalana, hem analitzat, per tal d'explicar com s'arribà al punt de confrontació d'octubre de 1934, les noves coordenades polítiques en què es va situar la República espanyola a partir de les eleccions de novembre de 1933, i la particularitat de l'escenari autònom català en relació a la situació del conjunt de la República. Al tercer capítol, "Les esquerdes de la República al llarg de 1934", hem intentat analitzar tant la dinàmica general republicana entre desembre de 1933 i octubre de 1934, com la dinàmica particular de la Catalunya

²⁵ Un treball recent que analitza en el terreny, sobretot, de les relacions internacionals i l'acció diplomàtica l'ascens de Hitler i el nazisme al poder en el marc de l'Europa dels anys trenta és el de Z. Steiner. *The Triumph of the Dark. European International History 1933-1933*, OUP, Oxford/New York, 2011, especialment p. 10-61.

autònoma en relació a la insurrecció d'octubre. Sobre el primer aspecte, ens hem centrat en l'acció contra el projecte reformador republicà per part del govern radical i dels seus aliats parlamentaris, en l'impacte que van tenir sobre aquells sectors socials que s'havien beneficiat de les reformes durant el primer bienni, els nous plantejaments assumits pels republicans d'esquerres i socialistes espanyols, i el punt àlgid d'intersecció entre la dinàmica general republicana i la de la Catalunya autònoma amb el conflicte constitucional a l'entorn de la Llei de contractes de conreu. Pel que fa a la realitat social i política pròpia de la Catalunya republicana, l'agudització de la conflictivitat social al camp, la intransigència de la dreta social i política, el reforçament polític del govern català i de l'Esquerra, el protagonisme accentuat dels separatistes de les JEREC i la creixent fractura social i urbana acompanyada d'un procés de reestructuració d'una part important de l'obrerisme són els principals problemes que hem abordat per explicar la creixent confrontació social i política que va menar a l'acció de força d'octubre.

Aquests dos capítols han estat pensats per tal d'enquadrar els fets d'octubre en el seu marc, ajustat i flexible, i fer-ne una explicació en els paràmetres propis de la lògica de la Catalunya republicana. A partir del capítol quart és on hem intentat abordar directament les nostres hipòtesis, analitzant els diversos elements constitutius de l'octubre català.

Tot i que el nostre interès central es refereixi al que va passar a Catalunya, hem analitzat en el capítol tercer el moviment revolucionari d'octubre arreu de l'Estat, amb el seu caràcter fragmentat i les diverses lògiques locals, per discernir quins eren els elements comuns presents en totes les accions insurreccionals d'octubre i els característics de l'octubre català.

Tot seguit hem passat a analitzar l'acció governamental de Companys i de la resta d'integrants del govern durant les jornades d'octubre. D'aquesta manera, el caràcter i l'objectiu de l'acció del govern davant l'entrada de la CEDA al govern de la República, l'actuació concreta dels membres del govern, l'estratègia governamental separatista de Dencàs i les JEREC, així com l'estratègia de la majoria del govern representada per Companys han estat els principals aspectes tractats en el capítol quart.

L'anàlisi del moviment d'octubre al conjunt de la ciutat de Barcelona ens ha permès complementar, en part, la dimensió estrictament institucional dels fets d'octubre i fer el

trànsit cap a l'explicació de la dimensió social i revolucionària dels mateixos, que constitueix el tronc central de la recerca. D'aquesta manera, en el capítol cinquè hem abordat l'acció de l'Ajuntament de Barcelona el 6 d'octubre, al costat de la mobilització de l'Aliança Obrera, l'actuació de l'exèrcit i de l'autoritat militar, el desenvolupament dels esdeveniments als barris obrers i populars i les causes de la posició adoptada pels cenetistes a la capital catalana.

Els capítols sis i set son, fonamentalment, aquells en què hem intentat desenvolupar i fonamentar empíricament la hipòtesi principal de la investigació, establint la importància d'un moviment caracteritzat per la confrontació social, amb uns objectius revolucionaris i amb una àmplia participació d'importants sectors de la classe treballadora, dels rabassaires i dels pagesos pobres. En primer lloc, hem analitzat la concreció de la mobilització obrera arreu de Catalunya. Aquesta es caracteritzà per moure's entre l'estricta moviment vaguístic i la insurrecció violenta, passant per l'assalt revolucionari al poder local. L'anàlisi de les jornades d'octubre a l'àrea industrial de l'entorn de Barcelona, als centres industrials allunyats de la capital catalana i amb una forta presència de l'obrerisme organitzat, i en aquells altres nuclis urbans de certa importància, però amb un moviment obrer d'una limitada capacitat de mobilització, ens ha permès caracteritzar les diverses realitats de l'acció obrera. Per altra part, hem intentat respondre també a les raons de la posició tant clarament diferenciada dels cenetistes respecte del moviment d'octubre entre la ciutat de Barcelona i alguns dels nuclis importants de l'anarcosindicalisme arreu de Catalunya.

Pel que fa a la important participació dels pagesos, hem focalitzat la nostra anàlisi en les principals àries agrícoles on la insurrecció de base pagesa va aconseguir unes majors dimensions: les comarques amb una forta especialització vitivinícola en que la Unió de Rabassaires era la organització hegemònica, les comarques del Camp de Tarragona i les terres de l'Ebre amb una important presència de l'anarcosindicalisme agrari i, per últim, el camp lleidatà, on l'acció d'octubre va tenir un ampli seguiment sense assolir, però, un caràcter generalitzat d'insurrecció. Aquesta anàlisi ens ha permès caracteritzar els objectius i les diverses formes de mobilització col·lectiva utilitzades pels pagesos en les jornades d'octubre.

Al marge de l'acció del govern català durant el 6 d'octubre, l'anàlisi de l'acció dels membres de l'Esquerra, dels Ajuntaments republicans, de les delegacions del govern i dels diversos grups separatistes arreu de Catalunya resultava necessària per elaborar una explicació completa de l'octubre català. D'una banda, conèixer de quina manera van actuar els membres dels centres republicans, de les organitzacions separatistes i els nombrosos alcaldes i regidors esquerrans esdevenia important per aprofundir en la dimensió popular d'octubre a través de l'anàlisi del referent polític majoritari de les esquerres catalanes. De l'altra, l'estudi de les Comissaries delegades de la Generalitat a Girona, Lleida i Tarragona ajudava a caracteritzar de manera més acurada els objectius i l'acció del govern fora de Barcelona. Així, el setè capítol l'hem dedicat a desentrellar aquests aspectes.

Per últim, en el darrer capítol hem abordat la repressió aplicada després del fracàs del moviment sobre les institucions autonòmiques i locals, sobre les organitzacions polítiques i sindicals, sobre tot l'entramat associatiu popular de signe divers, contra els pagesos que s'havien acollit a les mesures reformadores i contra l'obrerisme i la legislació laboral. L'objectiu era sobretot explicar el caràcter i l'impacte concret de l'acció repressiva en la societat catalana, els motius que animaven als seus executors i la seua funció social. En aquest mateix capítol hem intentat quantificar la xifra de detinguts i empresonats fins al desembre de 1934, traçar la geografia repressiva i carcerària contra el moviment octubrista i caracteritzar qui va configurar aquell subjecte col·lectiu protagonista de l'acció insurreccional d'octubre.

Passant al terreny heurístic, la investigació partia d'una dificultat important, ja que no disposava d'una base documental homogènia i localitzada. Això és així, perquè ni la documentació judicial dels centenars de consells de guerra realitzats contra els octubristes, ni les causes instruïdes per l'Audiència de guerra de la Quarta divisió orgànica però que finalment no van acabar en consell de guerra, de moment no es troben localitzades als arxius militars.

No hem pogut localitzar la documentació militar de caràcter judicial generada per l'auditor de guerra en motiu dels fets d'octubre ni a l'Arxiu del tribunal militar territorial tercer, ni a l'Arxiu intermedi militar del Bruc, ni a la Capitania general de la III Regió militar. Tampoc entre la documentació judicial de l'Arxiu general militar de

Segovia (AGMS) hi apareixien les diverses causes per rebel·lió i auxili a la rebel·lió instruïdes per l'octubre català, tot i que sí que hi hem consultat aquelles causes instruïdes contra els oficials de l'exèrcit que havien pres part en l'acció d'octubre arreu de Catalunya. No es pot descartar que aquest gruix de documentació judicial militar acabi apareixent entre la gran quantitat de metres lineals de documents sense inventariar existents a l'Arxiu intermedi militar del Bruc o en qualsevol dependència de la més aviat poc accessible Capitania general.²⁶ Aquesta dificultat ens ha obligat a cercar les fonts de la justícia militar existents en altres arxius ja que el treball d'aquestes el consideràvem important per dotar de solidesa els plantejaments inicials de la recerca.

D'aquesta manera, a l'Archivo Histórico Nacional (AHN) hem treballat una part de les causes i expedients per delictes de rebel·lió, auxili a la rebel·lió militar o sedició del 6 d'octubre, amb els recursos i expedients d'indult presentats per diversos acusats davant el Tribunal Suprem, com ara Amadeu Aragay, Josep Tomàs Piera, Jaume Aiguader o diversos socialistes de Tortosa, entre molts altres. Aquesta documentació ens ha orientat cap a l'Archivo Central del Tribunal Supremo (ACTS) per a poder trobar una part quantitativament més important de les causes instruïdes per l'autoritat militar sobre els fets d'octubre. Tant al fons de Secretaria de Gobierno com al de l'antiga Sala Sexta, encarregada de la jurisdicció militar, de l'ACTS hem treballat diversos expedients instruïts en virtut de les comunicacions rebudes per part de l'Auditor de la Quarta divisió, Ricardo Ferrer, així com una cinquantena de causes d'arreu de Catalunya procedents de l'Auditoria de guerra de la Quarta divisió en recurs de cassació o en expedient d'indult. Aquestes fonts, al costat de les del mateix tipus del AHN, del AGMS i, en menor mesura, les existents a l'AHN-Sección Guerra Civil de Salamanca (actual Centro Documental de la Memoria Histórica), han permès posar una base empírica inicial a gairebé totes les grans qüestions de la recerca.²⁷

²⁶ He d'agrair a Gustau Castanyer, dels Historical archives of the European Commission, les seues indicacions sobre la documentació judicial militar de l'octubre de 1934 i a Paco Pérez, arxiver de l'Arxiu intermedi militar del Bruc, el tracte i les facilitats rebudes a la Caserna militar del Bruc per a accedir a documentació que em va resultar força útil per l'elaboració de la tesi.

²⁷ Pel que fa a la consulta dels fons de l'Arxiu Central del Tribunal Suprem sense l'excel·lent tracte rebut de Maria Teresa de Arriba, directora de l'Arxiu, i de tot el seu equip no hauria estat possible l'accés a la

Així, allò que d'entrada havíem considerat una dificultat important per a la investigació, la inexistència d'una base documental homogènia i localitzada, s'ha convertit en un avantatge en la mesura que ens ha obligat a definir una estratègia de recerca de les fonts caracteritzada per la multiplicitat d'aquestes. En aquest sentit, l'exigència per treballar amb un ampli ventall de fonts, sobretot documentals, la majoria d'elles inèdites, ha facilitat en alguns casos la construcció d'explicacions polièdriques, ja que s'han pogut confrontar materials empírics molt diversos.

Les fonts documentals treballades l'Archivo General Militar de Ávila (AGMAV) completen la base documental inicial de la recerca. La documentació existent del Ministerio de la guerra, entre 1931 i 1939, a l'AGMAV conté el seguit de comunicacions enviades pel general en cap de la Quarta divisió al ministre de la guerra entre l'octubre de 1934 i gener de 1935 sobre el moviment revolucionari d'octubre. En aquest mateix fons s'hi localitza la sèrie de comunicacions enviades a la màxima autoritat militar pels diversos destacaments de l'exèrcit i les forces de la Guàrdia civil d'arreu del Principat. Aquestes fonts, tot i tenir un caràcter repressiu, han resultat de gran utilitat per a calibrar l'impacte del moviment d'octubre al conjunt de Catalunya.

D'altra banda, el treball de les fonts existents a l'AHN-Sección Guerra Civil, a la Fundación Anselmo Lorenzo (FAL), a l'Archivo Histórico del PCE (AHPCE) i a la Fundación Pablo Iglesias (FPI), han possibilitat aprofundir en diversos aspectes dels *fets* en base a un material produït pels propis protagonistes de l'acció insurreccional.

Sobre a documentació del primer dels arxius esmentats, l'AHN-Sección Guerra Civil, fonamentalment s'han treballat les sèries político-socials de Barcelona i Madrid que ens ha permès explicar el desenvolupament de l'acció revolucionària tant en alguns nuclis obreristes importants com en algunes àrees d'elevada conflictivitat agrària a més de la repressió aplicada als octubristes. També hem pogut aprofundir en l'acció de les diverses organitzacions de l'Aliança Obrera i en diversos aspectes de la dinàmica social i política prèvia a octubre de 1934.

documentació en una institució com el Tribunal Suprem poc acostumada a rebre investigadors sol·licitant consultar documentació de caràcter històric. Igualment hem d'agrair la cordialitat i les facilitats rebudes pel part del personal de l'actual "*Centro Documental de la Memoria Histórica*" de Salamanca.

Els de la FAL de Madrid, concretament les fonts documentals de l'arxiu de la CNT d'Amsterdam, han permès donar resposta al perquè d'alguns dels posicionaments dels anarcosindicalistes i anarquistes catalans davant l'acció d'octubre.

Respecte als fons documentals del AHPCE i de la FPI, aquests han possibilitat explicar l'actuació dels militants socialistes i comunistes en les jornades d'octubre però, sobretot, la mobilització del moviment obrer arreu de Catalunya, amb les degudes prevencions davant unes fonts clarament partidistes. En aquest sentit, han resultat d'una gran utilitat tant els exhaustius informes sobre les jornades d'octubre dels diversos nuclis del petit Partit Comunista de Catalunya com els informes reservats dels Comitès revolucionaris socialistes de Barcelona, Lleida i Tarragona.

Les fonts assenyalades fins ara, podríem dir que han estat aquelles sobre les que s'ha articulat l'estructura general de la investigació. Tot i així, algunes de les principals qüestions de la recerca, com ara l'acció del govern el 6 d'octubre, el moviment d'octubre a Barcelona o la insurrecció de base pagesa, s'han resolt amb el treball de tot un altre seguit fonts. Així, amb el Fons Batet de l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià de Poblet (AMTM) s'han reconstruït les gestions del govern amb alguns sectors de l'exèrcit, l'acció de Dencàs a Governació i l'actuació de l'exèrcit al conjunt de Barcelona. Per a la capital catalana també s'han utilitzat diverses fonts de l'Arxiu Municipal Administratiu i de l'Arxiu Central del Registre Civil, en aquest darrer cas els llibres de defuncions d'octubre de 1934. En el mateix sentit, de l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) s'ha utilitzat, per una banda, el Fons de la Generalitat II República - tot i que aquest també ha estat útil per a analitzar la conflictivitat agrària al llarg de 1934- i, per l'altra, el Fons Farreras Duran, en aquest cas per a explicar l'acció dels diputats esquerrans.²⁸

Els Fons Antics del govern civil de l'Arxiu de la Delegació General del Govern de l'Estat a Catalunya (ADGGEC), que contenen una part rellevant de la documentació de la Conselleria de Governació entre 1933 i 1934, han resultat importants per a

²⁸ A l'Arxiu Montserrat Tarradellas de Poblet sempre hem rebut el tracte excel·lent i les indicacions de la directora del mateix, Montserrat Catalán, que han resultat fonamentals per la consulta dels diversos fons d'aquest arxiu. El mateix tracte l'hem rebut del personal de sala de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

desentrellar l'acció dels separatistes de les JEREC en matèria d'Ordre Públic durant els mesos anteriors al moviment d'octubre i per a reconèixer el grau de conflictivitat social arreu del Principat entre finals de 1933 i al llarg del 1934. Igualment, el tractament crític del Diari de Sessions del Parlament de Catalunya ha resultat enormement fructífer per explicar tant l'estratègia governamental de Companys com la de Dencàs i el sector separatista dins l'Esquerra.

Probablement, allò que ha dotat de major solidesa empírica aquesta recerca ha estat el treball sistemàtic d'un bon nombre de fons documentals d'arxius històrics comarcals, d'arxius municipals i d'arxius històrics de les diputacions provincials. El pes d'aquest tipus de fons ha resultat decisiu per a l'anàlisi de la insurrecció pagesa.

Sense el treball d'aquest tipus de fons, tant l'anàlisi de la conflictivitat social agrària i l'impacte de les mesures reformadores en matèria agrària com la mobilització camperola en els fets d'octubre, hauria resultat del tot insuficient. En tot moment s'ha pretès establir un equilibri en la utilització de les fons d'arxius comarcals i municipals per tal de conjugar un coneixement exhaustiu amb una certa capacitat de generalització. En el cas de l'Alt i el Baix Penedès, a més de treballar la documentació de les Comissions Arbitrals encarregades d'aplicar les lleis reformadores del govern, s'ha consultat un bon nombre de fons municipals (Vilafranca del Penedès, El Vendrell, Sant Sadurní d'Anoia, La Bisbal, La Granada, Mediona i un llarg etcètera). Per contra, per al Baix Llobregat ens hem limitat a treballar el fons de la Comissió Arbitral de Sant Feliu a l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat (ACBL) complementat amb la consulta d'uns pocs fons municipals (Sant Feliu, Martorell i Sant Boi). Aquesta combinació del treball d'un ampli corpus de material documental, amb un altre de més específic, ha permès produir un coneixement prou precís de les diverses realitats locals en relació amb el procés general d'octubre a Catalunya.

Aquests dos nivells en el treball de les fons l'hem intentat dur a la pràctica en el conjunt de la recerca: si per al Bages s'ha treballat el fons de l'Ajuntament de Manresa, de Monistrol i de l'Associació de Dependents a l'Arxiu Històric Comarcal, a més de l'Arxiu Històric Municipal de Sallent, Navàs, Cardona i Sant Vicenç de Castellet, per a l'Anoia ens hem limitat al fons de l'Ajuntament d'Igualada a l'Arxiu Històric Comarcal de l'Anoia. El mateix criteri s'ha seguit per al conjunt de fons locals i comarcals: per al

Vallès s'han consultat els fons de l'Ajuntament de Granollers (a l'Arxiu Històric Comarcal del Vallès Oriental i a l'Arxiu Municipal), de l'Ajuntament de Castellterçol i de l'Ajuntament de Terrassa, a més del fons de la Comissió Arbitral de l'Arxiu històric comarcal del Vallès Occidental, mentre que al Garraf hem cenyit el treball documental al fons de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú (Arxiu Històric Comarcal del Garraf). Per a les comarques de l'Ebre només hem consultat el fons documental de l'Ajuntament d'Horta de Sant Joan i, en canvi, per al camp de Tarragona s'han treballat tot un seguit de fons documentals de manera més sistemàtica. Així, a l'Arxiu Històric Comarcal de l'Alt Camp hem consultat el fons de l'Ajuntament de Valls, del Jutjat de primera instància, de l'Ajuntament de Figuerola i del Rourell, entre altres, a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona el fons de la Comissió Arbitral i de l'Ajuntament de Tarragona, i a l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona el fons de governació, especialment útil per a explicar la repressió als Ajuntament i contra els pagesos després d'octubre.²⁹ Per últim, en el treball de les fonts dels arxius de les comarques de Ponent hem treballat exhaustivament els fons de l'Arxiu Històric de la Diputació de Lleida, especialment el de l'antiga Comissaria delegada de la Generalitat, el fons de l'Ajuntament de Lleida (Arxiu Municipal de la Paeria) i el fons de l'Ajuntament de Balaguer i d'altres Ajuntaments de La Noguera (Arxiu Històric Municipal de la Noguera).

Al costat d'aquesta documentació municipal, comarcal i provincial, hem consultat tot un seguit de fons més aviat disperses però que intuïem que permetrien reforçar determinades qüestions i, fins i tot, hem fet una incursió en el terreny de les fonts orals, gràcies a les facilitats rebudes per part de la professora Conxita Mir. El treball dels fons de l'Arxiu Municipal del Masnou, de l'Ajuntament d'Almacelles, de l'Arxiu Històric Municipal de Vic o dels Fulls volanders de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona es trobarien entre aquests darrers materials.

A banda de les fonts documentals d'arxiu, sense el treball crític de la premsa i les publicacions periòdiques, com sense el mateix treball de les fonts bibliogràfiques de tot tipus, des de la literatura política coetània fins a les recerques històriques de caràcter

²⁹ Hem d'agrair a Salvador Carbó de l'Ecomuseu dels Ports les facilitats rebudes per a poder consultar l'Arxiu Municipal d'Horta de Sant Joan.

divers, la nostra investigació hauria tingut unes llacunes importants. Pel que fa a la premsa i les publicacions periòdiques, a l'Hereroteca de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona s'han treballat totes aquelles rotatives polítiques, d'àmbit sobretot barceloní, imprescindibles per a l'explicació de l'octubre de 1934: *La Humanitat*, *L'Opinió*, *Solidaridad Obrera*, *Combate*, *Adelante*, *La Terra*, *L'Hora* o *La Justícia Social*, entre altres. Al Centre de documentació del Vinseum, a Vilafranca del Penedès, s'ha consultat la premsa política comarcal penedesenca: *Penedès Republicà*, *Fructidor* i *Acció* i a l'Hereroteca de l'Institut d'Estudis Ilerdencs la premsa política lleidatana: *La Jornada*, *La Tribuna* i *El Correo*.

Gràcies a diverses hereroteques digitals ha estat possible accedir tant a la premsa generalista com a tot un seguit de publicacions comarcals i locals que, sense aquestes eines, haurien resultat de difícil consulta. A través del portal de premsa digitalitzada dels diversos Arxius comarcals del Principat, del Fons local de publicacions periòdiques digitalitzades de la Diputació de Barcelona, de la *Biblioteca Virtual de Prensa Histórica* del *Ministerio de Educación*, de l'Hereroteca digital de *La Vanguardia*, de l'Hereroteca digital de la Fundació Josep Irla, de l'Arxiu digital de la Diputació de Girona, de l'Hereroteca digital de la *Biblioteca Nacional de España*, del Fons Sol-Torres de documents digitalitzats de la Universitat de Lleida, del portal de la Memòria Digital de Catalunya o del dipòsit digital de Documents de la Universitat Autònoma de Barcelona, hem treballat un elevat nombre de periòdics i publicacions de tot tipus entre novembre de 1933 i febrer de 1936. L'accés a un bon nombre de publicacions periòdiques, tot i haver fet una selecció prèvia, ha facilitat l'exercici de contrastació entre aquestes i també amb les fonts documentals i bibliogràfiques. Per altra part, la utilització del *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya* entre 1933 i 1936 ens ha permès, sobretot, abordar la repressió institucional posterior a octubre amb una certa exhaustivitat.

En darrer lloc, pel que fa a les fonts bibliogràfiques hem intentat manejar qualsevol tipus d'obra que, passada pel filtre d'una lectura severa, ens aportés elements interpretatius suggerents, coneixements concrets o explicacions generals sobre els fets d'octubre. D'aquesta manera, tant el gran nombre de llibres publicats en els darrers mesos de 1934 i durant el 1935 i el 1936 sobre els *fets*, sobretot de caràcter periodístic,

tot tipus de literatura memorialística, diverses monografies sobre la insurrecció arreu de l'Estat, una quantitat ingent d'obres d'història local que amb més o menys profunditat aborden el 6 d'octubre, treballs més amplis sobre la Segona República a Catalunya i al conjunt de l'Estat i un gran volum de monografies sobre la història política, social i econòmica de la Catalunya autònoma i l'Espanya republicana, els hem treballat de la manera més exhaustiva possible confrontant-los amb les fonts primàries documentals i hemerogràfiques quan ha estat possible. Igualment, hem utilitzat una selecció d'aquelles obres sobre les diverses realitats de l'Europa d'entreguerres per a explicar comparativament la realitat catalana i espanyola del 1934 dins un context més ampli.³⁰

Tot i així, tant la recerca com el treball de les fonts documentals d'arxiu, de la premsa i les publicacions periòdiques i de les fonts bibliogràfiques resulta manifestament millorable. Hauria estat necessari treballar més profundament els fons documentals disponibles a l'excel·lent xarxa d'Arxius Històrics Comarcals, insistir en la via d'alguns arxius personals que es troben en mans de particulars, uns recursos que gairebé no hem explorat, i ens hauria agradat entrar més a fons en el terreny de les fonts orals, sobretot perquè d'aquí a no gaires anys resultarà impossible utilitzar-les. Igualment, pel que fa a la bibliografia, un ús més en profunditat de les excel·lents recerques sobre història social i política de les diverses realitats europees d'entreguerres ens hauria permès dotar d'un major caràcter comparatiu al conjunt de la investigació. En el mateix sentit, un major ús de la premsa, especialment la d'àmbit espanyol, hauria enriquit -i potser ens hagués obligat a matisar- algunes de les explicacions del treball. Som plenament conscients d'aquestes limitacions i de moltes altres presents en la investigació que son només atribuïbles a nosaltres.³¹

³⁰ El conjunt de referències bibliogràfiques que hem utilitzat apareixen relacionades a l'apartat bibliogràfic final de la recerca.

³¹ Hem d'esmentar que per a l'elaboració de la tesi doctoral hem gaudit d'una beca predoctoral FPU del *Ministerio de Educación* sense la que hauria resultat difícil poder realitzar-la.

2. LA INSURRECCIÓ D'OCTUBRE A L'EUROPA DE 1934: L'IMPACTE DE L'ASCENS DELS FEIXISMES I LES SEUES RESISTÈNCIES

El vuit de setembre de 1934 el conseller de Governació Josep Dencàs va escriure al vicecònsol alemany a Barcelona. El motiu de la lletra de Dencàs era el de respondre a una queixa formulada pel cònsol al govern de la Generalitat. Dencàs es lamentava per “les molesties i el perill que per les manifestacions i articles publicats en el periòdic *Catalunya Roja* li han estat adreçades, presentant-li les meves excuses i prometent-li que donaré les oportunes ordres per tal que no es repeteixi”. Allò aparegut a l'òrgan dels comunistes del PCC devia tractar-se d'alguna de les habituals denúncies del que succeïa a l'Alemanya nazi, de les activitats nazis a Barcelona o de la campanya per la llibertat d'Ernst Thälmann. Tot just un mes abans, l'alcalde de Valls, l'esquerrà Victorià Casaprima, havia tramès al mateix cònsol alemany un telegrama en el que se li comunicava que “Ajuntament de la meua presidència en sessió d'ahir acorda unànimement protestar procés contra Thaelmann i companys empresonats injustament i demanarvos trameteu aquesta expressió sentiments humanitaris al vostre govern”. El telegrama de l'Ajuntament de Valls havia motivat també una carta de queixa del diplomàtic alemany al govern català per tractar-se d’*“un hecho de intromisión en los asuntos interiores de Alemania, intromisión que parece tanto mas reprochable cuando procede de una autoridad en Cataluña”*.³²

L'arribada dels nazis al poder a Alemanya havia donat al feixisme el certificat d'amenaça internacional que, fins aquell moment, no s'havia atribuït de manera tant clara al feixisme italià. El diari de l'Esquerra a Terrassa, *L'Acció*, podia caracteritzar l'abril de 1933 a Mussolini com “un minyó que li diuen estadista, amb gosadia i absolutista, que explota finament el rencor i l'enveja organitzada” i considerar com a “més estabilitzada per raó de caràcter germànic la dictadura hitleriana que no pas la de

³² Arxiu de la Delegació General del Govern de l'Estat a Catalunya (ADGGEC). Fons Antics. Govern civil. Caixa 278.

Mussolini malgrat els deu anys transcorreguts d'ençà de la seva implantació". El mateix periòdic, en canvi, no dubtava en qualificar "la elecció de Hitler per a la cancelleria del Reich" com "una gran amenaça per a la pau mundial".³³ El triomf del nazisme havia estat clarament percebut com el pas decisiu de la internacionalització del feixisme com a atac frontal a "l'obrerisme i els partits d'esquerra que en forma evolutiva (...) tracten de transformar l'economia del món".³⁴

Tal i com ho apuntà Gabriel Jackson, fins els primers mesos de 1934 l'antifeixisme com a moviment de resistència no havia depassat els cercles de la militància obrerista més combativa, d'algunes minories d'intel·lectuals i estudiantils i de l'important diàspora antifeixista, especialment italiana, disseminada arreu d'Europa i Amèrica.³⁵ La dinàmica general d'expansió dels antifeixismes, potser a excepció dels casos d'Itàlia i Alemanya, s'explica en relació a la seua capacitat d'empeltar-se en els conflictes i interessos locals, més que no pas per l'adopció d'una postura unànime davant un enemic que atacava arreu els projectes democràtics en els seus múltiples significats.³⁶ En aquest sentit, la dialèctica existent entre el context internacional, marcat pel desenvolupament dels feixismes a Europa, un nou context espanyol, sorgit de les eleccions de novembre de 1933, i l'escenari polític d'una Catalunya autònoma a contracorrent va facilitar una centralitat creixent en la política catalana tant de l'amenaça feixista com de les seues resistències.

Si l'arribada al poder de Hitler va encendre les llums d'alarma de les organitzacions obreres i el conjunt d'esquerres liberal democràtiques, els esdeveniments polítics de 1934 a Europa van semblar portar aquestes a la seua màxima intensitat. El fracàs de la vaga general revolucionària a Portugal contra el corporativisme del "*Estado Novo*", l'intent de cop d'Estat de les organitzacions feixistes a París i, especialment, l'anorreament de la socialdemocràcia austríaca a mans dels social cristians i feixistes el

³³ *L'Acció. Diari d'Esquerra Republicana*, 1/02/1933, p. 1, 30/03/1933, p. 1 i 1/04/1933, p. 1.

³⁴ J. Ventosa i Roig. "El fons del feixisme", *La Humanitat*, 22/02/1934, p. 8.

³⁵ G. Jackson. "Fascismo y Antifascismo, 1922-1939" a G. Jackson (coord.). *Octubre 1934. Cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985, p. 3-8.

³⁶ Un enfocament interessant en aquest sentit a A. Bisso. "El antifascismo latinoamericano: usos locales y continentales de un discurso europeo", *Asian Journal of Latin American Studies*, núm. 2, vol. 13, 2000.

febrer de 1934 van tenir un fort impacte en la vida política de la República espanyola i en el context particular de Catalunya. No es tractava només de l'interès i preocupació amb que les organitzacions polítiques seguien l'avenç d'un fenomen "ultramodern" com el feixista i de les principals mobilitzacions antifeixistes. La premsa obrera i d'esquerres mostra de manera ben clara al llarg de 1934 la preocupació existent entre els militants sindicals i polítics davant l'extensió del feixisme.

L'impacte de la novetat d'allò que significava el feixisme depassà els cercles més estrictes de la militància política i sindical per inserir-se en la confrontació política quotidiana entre dretes i esquerres en un sentit ampli i, en certa manera, vague. És a dir, l'esquema feixisme/antifeixisme anà adquirint centralitat en la vida política catalana al llarg de 1934. En aquest sentit, el triomf de la CEDA el novembre de 1933, l'admiració de la mateixa cap al nazisme i l'exaltació recurrent per part de Gil Robles de l'"antidemocràcia" convertia en més que plausible que qualsevol persona que s'identifiqués simplement com a republicana i d'esquerres considerés que l'avenç dels feixismes a Europa, aparentment imparabile, pogués arribar a l'Espanya republicana. La dinàmica europea, en certa manera, servia per a donar un nou significat a la confrontació política domèstica, magnificant-ne alguns aspectes.

En tot cas, el que convé preguntar-se és el perquè al llarg de l'hivern del 1933-1934 "la paraula feixisme", com deia un periòdic esquerrà, "surt a les converses de penyes i de les tertúlies i a les pàgines dels diaris", perquè s'havia anat introduint un cert neguit popular, una clara preocupació, per l'"onada negra que s'extén per tot el món", i, al mateix temps, una clara i confusa consciència d'oposició, una mena d'antifeixisme popular confrontat al "feixisme casolà".³⁷ Per dir-ho de manera senzilla, hauríem de saber explicar perquè els propietaris de l'IACSI podien ser rebatejats com a "Isidrofeixistes" o bé perquè l'Aliança Obrera del Pont de Vilomara, tal i com li comunicava l'alcalde del poble a Lluís Companys, al costat de mesures tant revolucionàries com "l'abolició dels arbitris que graven el vi a l'entrada a Barcelona" o "la persecució de la falsificació del vi" protestaven pels abusos "dels patrons contra els obrers lliberals" que contractaven "únicament als que se sotmeten a seguir les

³⁷ *El Dia*, 17/07/1934, p. 1 i *L'Acció. Diari d'Esquerra Republicana*, 30/03/1933, p. 1 i 6/04/1933, p. 1.

tendències feixístiques”. L’explicació de l’impacte dels feixismes en el context català, la reformulació de l’esquema feixisme/antifeixisme en base als elements de confrontació política local i l’extensió d’una mena de consciència d’oposició, del tot popular, a allò que s’entenia com a feixisme mereix, però, plantejar algunes prevencions.³⁸

En la base de la insurrecció d’octubre de 1934 hi ocupa un lloc preeminent tant el temor a l’amenaça feixista com la voluntat de resistència al mateix per part d’amplis sectors de la societat catalana. Aquest fet, però, no permet analitzar la dinàmica política catalana entre, a grans trets, el novembre de 1933 i l’octubre de 1934 en base a “un esquema massa rígid de feixisme burgès i obrerisme antifeixista”. Com han remarcat diversos estudis recents, un dels elements constitutius de l’antifeixisme europeu d’entreguerres era el seu caràcter plural tant en la pràctica política com a nivell discursiu.³⁹ Les varietats de l’antifeixisme suposaven no només preses de posició diverses davant l’ascens dels feixismes sinó també caracteritzacions que podien resultar absolutament contraposades. Entre el lema de “*la clase patronal es el fascismo*” que encapçalava el periòdic dels Sindicats d’Oposició el març de 1934 i el crit d’alerta contra el feixisme, “els traïdors del republicanisme i el catalanisme” i el “vaticanista Gil Robles”, del que parlava el portantveu de l’Esquerra de Badalona hi havia una notable diferència. Més encara quan pels esquerrans badalonins l’antifeixisme significava anar a “la conquesta

³⁸ El caporal del Sometent del partit judicial de Falset envià el 12 de setembre de 1934 al conseller de Governació un comunicat dels “caporals del Sometent dels 39 pobles i 2 agregats del Partit de Falset” protestant per l’acció dels propietaris agrícoles catalans a Madrid qualificant-los d’“Isidrofeixistes”, ADGGEC. Fons antics. Gobierno civil. Caixa 278. La comunicació de l’Aliança Obrera del Pont de Vilomara a ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. UI. 120.

³⁹ La prevenció sobre la temptació d’enfocar la situació política catalana d’ençà novembre de 1933 en base a un esquema massa rígid de feixisme burgès i obrerisme antifeixista a E. Ucelay. *La Catalunya...*, La Magrana, Barcelona, 1982, p. 195. Sobre el caràcter divers de l’antifeixisme tant com a pràctica política com a nivell programàtic veure el molt bon article de Stéfanie Prezioso, S. Prezioso. “Antifascism and Anti-totalitarianism: The Italian Debate”, a *Journal of Contemporary History*, vol. 43 (4), 2008, p. 555-572. Per al cas britànic resulta molt interessant N. Copsey, A. Olechnowicz (ed.). *Varieties of Anti-fascism: Britain in Inter-War Period*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010, en el que s’analitza tot el ventall de la cultura política antifeixista partint que aquesta tenia com a denominador comú una “*political and moral opposition to fascism rooted in the democratic values of Enlightenment tradition*”.

de la República, de la República lliberal i democràtica, d'aquella República “republicana” que sempre hem somiat”.⁴⁰

Sobre la base d'una clara imbricació entre democràcia i transformació social, amb totes les accepcions possibles de les dues, l'antifeixisme a Catalunya d'ençà la primera meitat de 1933 va bastir tant respostes diverses a la fórmula política que representava el feixisme com a la seua mateixa caracterització. D'aquesta manera, l'apel·lació indiscriminada de feixista responia a un moment de trànsit en el que els diferents sectors socials i polítics es posicionaven davant un fenomen dinàmic en plena expansió i amb moltes arestes. Per als aliancistes el feixisme era Gil Robles, el Papa i la burgesia, per als esquerrans podia ser-ho Bertran Musitu, Cambó i Calvo Sotelo, Albiñana, la *Peña Blanca* i els sindicats lliures, els anarquistes podien considerar el setembre de 1933 que es vivia en “*pleno fascismo*”, que s'havia completat el “*ciclo de todo un periodo dictatorial engendrador del “fascio”*”, per al grup de *L'Opinió* els feixistes eren els escamots de les JEREC, per aquests darrers ho eren els lligaires i per a la *Justicia Social* eren el senyor Hurtado i *La Publicitat* els que practicaven el “filofeixisme inconscient”.⁴¹ Els esdeveniments polítics europeus i el punt d'inflexió de novembre de 1933, amb el consegüent procés de desarticulació de la política reformadora republicana, van permetre fixar de manera estable les fronteres d'allò que era l'amenaça feixista i les fórmules amb que calia enfrontar-s'hi.

Podríem pensar que aquesta consciència d'oposició, aquesta mena de rebuig popular al feixisme, no era gaire cosa més que una capa de vernís d'actualitat sobre els elements de confrontació habitual entre dretes i esquerres. De ben segur hi havia força d'això, però difícilment podem reduir el component antifeixista a un ús passatger de les influències polítiques europees. Un home com el peruà José Carlos Mariátegui el 1921 havia apuntat sobre el feixisme italià que per a tots aquells que “*podían reunirse en una acción violenta contrarrevolucionaria (...) el “fascismo” no es para ellos un programa*

⁴⁰ Veure *Combate. Diario sindicalista revolucionario*, 20/03/1934, p. 1 i *Acció. Setmanari d'Esquerra Republicana*, 5/05/1934, p. 1.

⁴¹ Arxiu Biblioteca Pavelló de la República. F-DH. 2 (2). Federación Local de Grupos Anarquista de Barcelona, *Justicia Social*, 28/07/1934, p. 1.

sinó una acción. Las cosas escritas en el programa general del “fascismo” están escritas con más precisión en otros programas de la política italiana”. Precisament, era el temor a la novetat del feixisme com a acció contrarevolucionària el que es trobava en el centre de l'antifeixisme popular. Un carter de 28 anys de Barcelona podia definir el feixisme com la “dictadura brutal i sagnant que arriba fins als crims més repugnants contra els destacats militants de les organitzacions obreres, les quals vol reduir a la mínima expressió” i per a un jove fonedor de Vilanova aquest no era res més que una “dictadura que s'imposa pel règim de la força i el terror”.⁴²

Un dirigent obrer com Joan Peiró assenyalava el sentit de la “*dictadura en potencia*” de la “*tropa ultrareaccionaria que tiene por mandatarios a los Gil Robles, Martínez de Velasco, Goicochea y al heredero del cretinismo primoriverista: (...) una ofensiva del Estado y del capitalismo contra la libertad de los pueblos y, sobre todo, contra las conquistas que el proletariado ha conseguido en y después de la guerra grande*”. Per a Peiró l'amenaça de la “*realización fascista*” pretenia acabar amb les millores socials aconseguides pels treballadors i amb “*los postulados de la democracia*”. De manera concreta, per amplis sectors populars el feixisme significava la dictadura, el mateix Peiró parlaria de “*dictadura igual a fascismo*”, que acabaria amb la República i el seu projecte social reformador, el moviment obrer i dels pagesos, la Generalitat i l'autonomia i el que s'entenia com a institucions democràtiques.⁴³ El que es percebia popularment com a nou en el feixisme era que l'“aixafament” és realitzava a través d'una acció agressivament militarista i violenta des del poder contra el que es considerava l'enemic. No es podia fer d'altra manera en societats altament polititzades. Els casos d'Alemanya i, sobretot, d'Àustria ho havien mostrat prou clarament.

La preocupació per l'avenç del feixisme a Europa quedà reflectida en l'interès de publicacions polítiques de signe divers, no només de la premsa obrerista, sobre la situació del que succeïa a Alemanya, Àustria i França. L'atenció, però, no quedava només focalitzada en aquests tres escenaris. Altres igual de propers com el de la “dictadura constitucional” portuguesa, al nivell “de Hitler, de Mussolini, de Machado,

⁴² Veure J. C. Mariátegui. *Cartas de Italia*, Amauta, Lima, 1972, p. 160-162 i *L'Hora*, 29/04/1934, p. 2.

⁴³ J. Peiró. “Dictadura igual a fascismo”, *Combate. Diario sindicalista revolucionario*, 17/03/1934, p. 4.

de Sánchez del Cerro i de tants altres”, van merèixer també l’atenció de diversos periòdics. Durant el gener de 1934 *La Humanitat* i altra premsa esquerrana comarcal, com *El Dia*, van anar informant sobre el “moviment revolucionari” a Portugal contra l’”*Estatuto do Trabalho Nacional*” i la imposició dels sindicats corporatius. Val a dir, però, que amb una bona dosi de confusió: no se sabia “concretament” si el moviment “era comunista o sindicalista” tot i que el vint de gener s’informava que la revolta havia estat derrotada i que la majoria dels detinguts “son comunistes i així ho confessen i, es clar, es troben en minoria els anarcosindicalistes”. En tot cas, l’atenció cap a Portugal servia per a mostrar que hi havia resistències al “feixisme en marxa”.⁴⁴ Els fets de febrer del 1934 a França i, molt especialment, els de Viena i Linz van ser els que més fortament van impactar en la realitat política catalana i els que van permetre establir més paral·lelismes amb l’evolució política domèstica.

Les fotografies dels enfrontaments i dels membres de les organitzacions de dretes desfilarant pels carrers de París el 6 de febrer van obrir l’edició de *La Humanitat* tres dies més tard de que es produïssin. El mateix periòdic esquerrà havia seguit detalladament l’afer Stavisky. La mobilització de la dreta antirepublicana francesa contra la democràcia parlamentària i la dimissió de Daladier ràpidament van ser explicades per Rovira i Virgili com “una ofensiva rancuniosa contra la República esquerrista, que és la República veritable”. Si l’intent d’atac al parlament s’havia produït a la “França republicana i esquerrista”, l’ofensiva de la dreta antirepublicana no només podia produir-se a Espanya sinó que a més podia resultar exitosa si no s’hi posava fre.⁴⁵ La manifestació i la vaga general antifeixista del 12 de febrer fou seguida amb expectació pel seu caràcter de mobilització unitària.

El 9 de febrer socialistes, comunistes i sindicalistes s’havien manifestat en contra de l’intent d’assalt del parlament del conglomerat antirepublicà. El 12 de febrer la CGT

⁴⁴*La Humanitat*, 22/03/1933, p. 6, 20/01/1934, p. 7, 21/01/1934, p. 7, 24/01/1934, p. 7 i *El Dia*, 19/01/1934, p. 1. La millor investigació sobre la revolta de gener de 1934 a Portugal és F. Patriarca. *Sindicatos contra Salazar. A revolta do 18 de Janeiro de 1934*, Imprensa de Ciências Sociais, Lisboa, 2000.

⁴⁵ Veure *La Humanitat*, 24/01/1934, p. 7, 8/02/1934, p.8, 9/02/1934, p. 1, 13/02/1934, p. 1 i 7, i 16/02/1934, p. 8.

convocà una vaga general en defensa de les llibertats i en contra de l'amenaça feixista amb el suport de la SFIO. Els comunistes i la seua central sindical van convocar també a la vaga i aquesta acabà essent massiva i unitària arreu de l'Estat.⁴⁶ La unitat d'acció encetada entre socialistes i comunistes arran de febrer de 1934 quallaria formalment en el pacte d' "unité d'action" que ambdós partits signarien el juliol de 1934 i que despertaria tant admiració com reserves entre les organitzacions més directament interpel·lades. La Unió Socialista explicaria el pacte per la necessitat de la lluita contra el feixisme remarcant, però, que el feixisme "no és combatut solament pels partits específicament obrers. Els partits de la democràcia burgesa també són enemics del feixisme" i que, per tant, el front únic només podia ser considerat "com un assaig". Per la seua part, els bloquistes van aprofitar el pacte d'unitat entre comunistes i socialistes a França per atacar la Comintern i la direcció del PCF.⁴⁷

La derrota de la insurrecció defensiva dels obrers socialistes austríacs va ser la que definitivament intensificà la sensació que l'avenç del feixisme resultava imparable a Europa. La comparació entre el que havia succeït a Àustria i el que podia succeir a la República espanyola resultava més que temptadora, a més de raonable. Sobre els socialistes espanyols Sandra Souto ha assenyalat que des d'un primer moment aquests van relacionar la situació austríaca amb l'espanyola: Gil Robles quedava identificat amb Dollfuss, es popularitzà la consigna "*antes Viena que Berlin*", Dollfuss havia aixafat el moviment obrer des del govern de l'Estat i Lerroix/Gil Robles podien fer el mateix i, per últim, tant a Àustria com a Espanya es lluitava contra el "*fascismo clerical*". Els mateixos paral·lelismes es van establir des de la Catalunya autònoma. Potser, fins i tot, amb més intensitat.⁴⁸

⁴⁶ Sobre els fets de febrer de 1934 a França veure S. Wolikow. *Le Front Populaire en France*, Éditions Complexe, 1996, p. 55-83 i S. Berstein. *Le 6 de Février 1934*, Gallimard/Julliard, 1975.

⁴⁷ Veure E. Soler Rio. *Els partits obrers catalans a la vetlla del 6 d'octubre*, Departament d'Història, UAB, 1973, p. 54 i *Justícia Social*, 28/07/1934, p. 1. Resulta interessant, des d'una altra perspectiva, R. Ceamanos. *El discurso bolchevique. El Parti Communiste Français y la Segunda República española (1931-1936)*, Biblioteca Nueva, Madrid, 2010, p. 157-176.

⁴⁸ S. Souto. "De la paramilitarización al fracaso: las insurrecciones socialistas de 1934 en Viena y Madrid", *Pasado y Memoria*, 2, 2003, p. 42-43. Marta Bizcarrondo va apuntar molt encertadament en un

L'aixafament dels socialistes austríacs fou un dels principals elements que va contribuir a reforçar la consciència transnacional de les esquerres europees, especialment les socialdemòcrates, i, en certa mesura, del viratge en la seua resposta a l'ascens dels feixismes.⁴⁹ Les referències a la tragèdia d'Àustria van aparèixer des de les pàgines de la principal premsa barcelonina a les modestes publicacions locals i tot tipus de manifestos i fulletons.

Els partits de “la democràcia burgesa”, com els anomenaven despectivament les forces obreristes, es van mostrar clarament alarmats per la “veritable finalitat d'ell [Starhemberg] i de Dollfuss”: “la destrucció de la democràcia en totes les seves formes”. El 17 de febrer tant la vaga general com l'acció defensiva de les milícies socialistes havia estat derrotada a Viena, Linz i Graz com a principals ciutats. D'aquesta manera, Engelbert Dollfuss culminava la destrucció de les institucions democràtiques i el moviment obrer iniciada el març de 1933: primer va suspendre el parlament, prohibí una sèrie de drets constitucionals, més endavant arribà a un acord amb la Itàlia feixista en matèria de política exterior, va il·legalitzar el petit Partit Comunista i la *Schutzbund* socialista i, finalment, va aixafar la potent socialdemocràcia austríaca. Tot i la resistència armada dels socialistes, aquesta es produí quan la teranyina de l'Estat inspirat en la Itàlia feixista havia estat teixida de manera massa sòlida. En bona mesura per la política d'inacció d'una part important del partit davant les mesures governamentals de Dollfuss.⁵⁰

Quan pràcticament la insurrecció dels socialistes agonitzava a Viena, el 16 de febrer, *La Humanitat* anunciava que els socialistes austríacs “mantenen la lluita contra el feixisme

article sobre el context històric d'octubre de 1934 que “*todo parece indicar la presencia de una mayor sensibilidad al fascismo en Cataluña que en Asturias*”. Veure M. Bizcarrondo. “El marco histórico de la revolución” a *Estudios de Historia Social*, 31, 1984, p. 26.

⁴⁹ G.R. Horn. *European socialists respond to Fascism*, OUP, New York/Oxford, 1996, p. 117-131.

⁵⁰ *La Humanitat*, 28/02/1934, p. 8. Sobre Àustria veure J. Lewis. *Fascism and the working class in Austria 1918-1934*, Berg, Nova York/Oxford, 1991, p. 166-201 i, especialment, A. Rabinbach. *The crisis of Austrian Socialism. From Red Vienna to Civil War 1927-1934*, The University of Chicago Press, 1983 i J. R. Wegs. *Workers in Arms: The Austrian Schutzbund and the Civil War of 1934*, Monthly Review Press, Nova York, 1978.

(...) malgrat les notícies oficioses”. El periòdic esquerrà acompanyava el titular de portada amb tot de petites peces que deixaven clar el sentit de l’acció de Dollfuss: Mussolini confiava en el seu triomf, els nazis es mostraven disposats a col·laborar-hi i la premsa de la dreta francesa li donava tot el seu suport. Durant el mes de febrer el periòdic de l’Esquerra informà detalladament sobre les conseqüències de la derrota de la “resistència socialista”. El “dictador de butxaca” fou motiu de les caricatures d’un dels principals ninotaires de *La Humanitat*, Francesc Nel·lo: amb un mordaç “Ja ha sortit el pollet” apareixia una esvàstica sortint de l’ou amb la gorra del mariscal austríac. Va ser Rovira i Virgili el qui expressà molt clarament des del mateix periòdic el perquè Àustria preocupava als republicans catalanistes en clau comparativa amb la situació espanyola.⁵¹

Si “*El Debate*”, “*La Nación*”, “*La Epoca*” i “*ABC*” aplaudien l’esclafament dels socialistes austríacs, com també ho feien “certs polítics de les dretes catalanes”, era perquè perseguïen el mateix: la destrucció de la democràcia i la destrucció de l’autonomia. Dollfuss i la “*Heimwehr*” aixafant els socialistes havien aixafat l’estructura semi federal de la República d’Àustria i “igual, exactament igual, passaria a Espanya sota Gil Robles”. Rovira i Virgili aprofundia argumentalment en la comparació per concloure que “a mans de Dollfuss i la “*Heimwehr*”, l’Àustria democràtica i semi federal va pel camí de convertir-se en un Estat essencialment unitari, com és avui l’Alemanya de Hitler i com seria demà l’Espanya de Gil Robles”. La dinàmica dels esdeveniments d’Àustria va permetre traçar el camí que l’amenaça feixista podia seguir a la República espanyola. Un home de l’Esquerra com Ventosa i Roig explicaria els passos seguits “amb la imposició del feixisme a Àustria” que podrien aplicar-se a Espanya. Els socialistes austríacs eren massa forts com per a eliminar-los només a través d’un cop de força. Com assenyalava Ventosa “els ressorts del govern són il·limitats per afeblir i desmoralitzar un partit o una organització de classe” i això era el que havia succeït a Àustria. D’aquesta manera, la socialdemocràcia havia estat

⁵¹ *La Humanitat*, 16/02/1934, p. 1 i 7, 17/02/1934, p. 1 i 6, 28/02/1934, p. 8 i 1/03/1934, p. 7.

acorralada fins que davant “la desesperació s’ha llançat a la revolució” fins que per a “les forces del govern amb les organitzacions feixistes no ha estat difícil aixafar-la”.⁵²

Aquesta tàctica i els seus mateixos objectius era, per a Ventosa, “exactament el mateix que sostenen les extremes dretes a Espanya tant si s’anomenen francament feixistes com si cobreixen les aparences amb noms més o menys llampanants”. Quin era, però, aquest programa de fons. Per a l’exconseller d’economia de l’Esquerra resultava clar: destrucció dels partits obrers i dels sindicats, exaltació d’un nacionalisme agressiu, promeses de resoldre la crisi econòmica, supressió de tota organització democràtica en el govern de l’Estat i eliminació dels partits burgesos que la defensin. Ventosa hi afegia una reflexió important: “les propagandes demagògiques i socialitzants, les amenaces contra el gran capitalisme, enlloc no han passat d’èsser paraules buides per a restar clientela als partits obrers i les esquerres burgeses. La banca, la gran indústria, paga de gust el cost d’unes millores socials, mentre l’Estat li asseguri i conservi el monopoli de l’economia nacionals, combatent a sang i foc tota tendència col·lectivista”.⁵³

Si les institucions democràtiques deixaven de ser-ho, es feixistitzaven perquè com a Àustria els “ressorts del govern” anaven a parar a mans dels enemics de la República, que havien de fer els republicans catalanistes precisament per a salvaguardar la democràcia republicana, barrar el pas a l’Estat corporatiu i evitar la supressió dels partits polítics democràtics? Les respostes foren diverses però apuntaven en una mateixa direcció. Jaume Aiguader parlaria de la segona revolució. Excitar i sistematitzar els propòsits i esperances populars del 14 d’abril i anul·lar els obstacles “que han entrebancat la labor” per a “reconquistar la Revolució”. Els obstacles no eren altres que les dretes que “s’han apoderat de la República, sense que la República hagi acabat l’obra”. El president Companys plantejaria de donar a la democràcia “el ritme expeditiu que necessita”. L’alcalde de Barcelona diria el mateix en uns altres termes: “Si la democràcia no es decideix a defensar-se per mitjà d’una adequada reacció i en una

⁵² Veure *La Humanitat*, 21/02/1934, p. 8.

⁵³ *La Humanitat*, 22/02/1934, p. 8.

forma que fagi cada vegada major el seu prestigi, no podria contrarrestar aquests atacs”.⁵⁴

Humbert Torres per justificar una acció de força en cas de l’ascensió pseudo-legal de les dretes al poder (...) que aniria a destruir les idees liberals i la pràctica de la llibertat en totes les manifestacions de la vida individual i col·lectiva” remetia a tot allò succeït a Europa. Si les dretes arribessin al govern de l’Estat, per a Torres no trigarien “una setmana a desvergonyir-se i tots els homes d’esquerra haurien de passar un calvari igual al que passen els homes d’esquerra de Portugal, de Polònia, d’Àustria”. Per al metge lleidatà l’exemple de les dretes europees assenyalava el perill del que podia succeir a la península. Un cop aquestes s’havien “encimbellat” al poder, havien tret “de dins de la seva ànima tota l’escòria que hi tenen les classes egoistes i benestants”. El mateix Torres apuntava un aspecte important que havia facilitat l’encimbellat” de les dretes al poder: l’embaf de juridicitat” de les esquerres europees que inconscientment havien fet el joc a l’avenç del feixisme.⁵⁵ Per evitar que a Catalunya i Espanya es seguís el camí d’Alemanya, Itàlia, Hongria o Àustria calia buscar “el remei fora de la democràcia encara que sigui amb el sentiment dels demòcrates”, com ho expressaria Pere Foix.⁵⁶ Reflexions en el mateix sentit van aparèixer regularment a la premsa local i comarcal dels esquerrans. Davant l’amenaça dels feixismes calia canviar algun dels utilatges de la democràcia republicana, no resultava gaire clar quin d’aquests, per apuntalar-la, desenvolupar-la i tallar d’arrel l’avenç dels que es consideraven els seus enemics.

La recepció de l’amenaça feixista en les pràctiques i reflexions polítiques fou encara més forta en els rengs de l’obrerisme català. Àustria es convertí en l’exemple més clar del que podia passar, especialment a ulls dels socialistes, l’Aliança i el BOC, els comunistes i els sindicalistes de l’oposició i autònoms. La Unió Socialista a més d’informar amb tot tipus de detalls dels crims del “feixisme catòlic i nacionalista del bandit Dollfuss” i de donar “glòria als màrtirs del socialisme austríac” extreia una

⁵⁴J. Aiguader. “Elements per a la Segona Revolució”, *Pamflet*, 1, p. 11-24 i *La Humanitat*, 13/03/1934, p. 1 i 4.

⁵⁵ *La Humanitat*, 4/03/1934, p. 4-5.

⁵⁶ *La Humanitat*, 9/03/1934, p. 8.

lectura política de la derrota de la socialdemocràcia d'Àustria. El poble no podia permetre ni el més petit avenç de la contrarevolució ja que en cas de fer-ho estaria tot perdut. Josep Miret des de la *Justícia Social* feia una crida a la insurrecció armada, “Per la insurrecció armada. En peu de guerra tots!”, i Pau Cirera considerava que els esdeveniments d'Àustria havien posat al descobert un altre fenomen. Davant una amenaça efectiva de dictadura no hi havia altra garantia real que els partits proletaris ja que els partits d'esquerra burgesa “fet i fet, no són altra cosa que una mera i pura ficció”. Les paraules de Cirera contrastaven, per altra banda, amb l'acció del seu partit.⁵⁷

El mateix Comorera, essent conseller d'economia, assenyalava la cruïlla en la que es trobava la classe treballadora: el camí de la defensa o el camí de l'atac. Comorera es preguntava “Hem d'esperar o prendre la iniciativa?” responent que la posició sistemàticament defensiva conduïa fatalment a la derrota. “Això ha passat a Alemanya i Àustria” i, assenyalava el dirigent socialista, “davant l'exemple d'aquests dos països declaro avui que si les forces esquerranes no volen tenir la iniciativa, les tragèdies alemanya i austriaca seran ben aviat l'espanyola”. Si per a l'òrgan de la USC el catòlic Dollfuss havia assassinat “la revolució socialista austríaca” en aquest crim hi havien col·laborat decididament tant Mussolini com el Papa. No debades, per a la publicació socialista havia estat un capellà el “fundador del feixisme austríac”.⁵⁸

L'Aliança Obrera, la plataforma dels que no en tenen cap com diria maliciosament la USC, feu també una lectura en clau ibèrica del que havia succeït a Àustria. Dollfuss maniobrava jesuíticament emparant-se en una pretesa lluita contra el feixisme exterior anant de la mà del feixisme autòcton. Lerroux maniobrava jesuíticament governant al dictat de monàrquics, monarquitzants i d'acord amb el feixisme. Els socialistes austríacs van deixar passar el temps fins que la tromba de la tirania i el despotisme catòlic feixista va caure a sobre seu. A Espanya si s'esperava massa els esdeveniments desbordarien al proletariat i aquest es veuria obligat a actuar a la defensiva. La lliçó d'Àustria semblava

⁵⁷ *Justícia Social*, 17/02/1934, p. 1 i 4, 24/02/1934, p. 1.

⁵⁸ Veure E. Soler Rio. *Els partits...*, Departament d'Història, UAB, 1973, Apèndix, p. 18-20 i *Justícia Social*, 10/03/1934, p. 4.

clara: “*Nuestra posición no ha de ser de defensa, sino de ataque. Nuestra tarea de organización y nuestra actuación de lucha han de ser inmediatas y avasalladoras*”.⁵⁹

Aquesta mateixa posició era la del BOC, d'altra banda el principal motor organitzatiu i polític de l'Aliança. La premsa bloquista informà detalladament del que significava la imposició del feixisme a Àustria, des de l'execució del dirigent socialista Koloman Wallisch fins a la destrucció dels barris obrers de la Viena roja.

L'amenaça seriosa del feixisme fou percebuda com a tal no només entre els principals dirigents i propagandistes de les organitzacions sinó que es va estendre pels capil·lars de les bases obreristes. La cèl·lula local del BOC a Granollers el març de 1934 feia una crida als treballadors davant l'avenç del feixisme. A Granollers s'organitzava el feixisme, “tenen llistes de militants obrers que han d'esser assassinats”. Els feixistes eren “un grup de brétols, catòlics que segueixen les orientacions de Dollfuss, d'Hitler, de Mussolini i Gil Robles, acaten les ordres de Pius XI que encara li regalimen els caixals de la sang de les dones i les criatures austríaques”. Si els treballadors continuaven desprevinguts com a Alemanya, com a Itàlia i com a Àustria “haurem de fer el Front Únic a les presons, als camps de concentració i als cementiris”.⁶⁰ El Sindicat de Treballadors de la colònia Güell plantejava la mateixa preocupació en el seu diari, “el moment actual és d'una importància decisiva, puix que d'atraçar-se tenim la figura monstre del fascisme, disposada a repetir la gesta d'Alemanya i d'Àustria” i el setmanari dels socialistes de Valls, *Treball*, apuntava enèrgicament contra l'església catòlica: “la imbècil premsa dretana, portantveu del Vaticà, ha comentat amb alegria sàdica la “victòria” del seu fidel gos de presa Dollfuss (...) Té res de sorprenent en aquestes condicions que al voltant del seu cadàver [el del socialistes austríacs] s'agitin ja, sinistres, els corbs de l'imperialisme d'Alemanya, d'Itàlia i l'Església romana?”.⁶¹

⁵⁹ *Adelante*, 17/02/1934, p. 1.

⁶⁰ Arxiu Històric Comarcal del Vallès Oriental (AHCVO). Fons de l'Ajuntament de Granollers. Correspondència octubre 1934. UI. UI22372.

⁶¹ J. Padró. *Dels Pomells de Joventut a la col·lectivització obrera. Catalanistes i sindicalistes a la Colònia Güell (1931-1939)*, Associació La Colònia modernista/Centre d'Estudis del Baix Llobregat, 2007, p. 70-78 i *Treball*, 24/02/1934, p. 1 i 2.

Entre els medis del sindicalisme revolucionari, dels sindicats d'Oposició o bé autònoms, la preocupació pels esdeveniments d'Àustria i l'ascens dels feixismes a Europa tingué també una important incidència. La seua premsa, especialment *Combate*, en donà bona mostra tant amb articles informatius com amb reflexions més de fons en les editorials i en els textos d'homes com Peiró o Tomàs Llorca. Per a la important Federació Local de Sindicats de Sabadell seria, sobretot, a partir de l'ascens dels nazis a Alemanya quan el feixisme es veuria com una autèntica preocupació. *Vertical* tot just format el govern de Hitler a Alemanya exposava que aquest fet suposaria que “la repressió més brutal caurà sobre les espatlles dels que es neguin a adorar el monstre tricèfal: Déu, Estat i Capital”. Els sindicalistes de Sabadell van reassignar a nivell local el significat del feixisme a escala internacional: “*El momento es de gravedad ya no sólo por lo que respecta a Sabadell, sino de una manera internacional. El capitalismo se está organizando políticamente bajo la bandera fascista para aplastar todo lo que nazca del pueblo en un sentido de emancipación social. En el caso de Sabadell se entrevé, evidentemente el funcionamiento del fascismo catalán. El hecho de Cambó, sus manifestaciones poco claras, su incorporación a la lucha política en defensa de los intereses capitalistas, algo nos dice de todo esto*”.⁶²

En el cas dels sindicalistes de la FLS l'oposició i el rebuig a l'avenç dels feixismes quedà clarament vinculat a l'anticapitalisme obrerista. En la crida al gran míting antifeixista que el 29 de setembre de 1933 es realitzà a la capital del Vallès, aquesta vinculació era explicitada sense embuts. No tenia sentit plantejar la lluita contra el feixisme en abstracte. Calia endegar una acció defensiva i ofensiva contra el feixisme tenint clar un horitzó: “És el capitalisme el culpable”. La lluita contra el feixisme tenia dos objectius “ben precisos: anti-feixista i anti-capitalista”. El feixisme no era un fet accidental, anava “incrustat en la rel mateixa del capitalisme. Per això, en la lluita contra el feixisme assassí, ha de plantejar-se la desaparició del capitalisme i els règims

⁶² J. Abad. “La Federació Local de Sindicats de Sabadell. La posició de la FLS davant l'ascensió del feixisme a Europa i davant el catalanisme”, a *Arraona*, 21, tardor 1997, p. 54.

que el toleren”.⁶³ Mentre el cas d'Àustria havia permès llegir en clau catalana la possibilitat de l'avenç del feixisme a la República espanyola, l'ascens del nazisme a Alemanya havia causat una notable commoció.

Entre els partits obreristes, com el BOC, l'ascens de Hitler al poder revestia una major transcendència que els casos similars d'Itàlia o Hongria. La implantació del nazisme a Alemanya era històricament molt més greu perquè *“Alemania ha sido la cuna del socialismo (...) Ha sido el país clásico de la teoría socialista. La organización obrera alemana, sindical i política, aparecía como una cosa perfecta”* fins que *“ha ido perdiendo una posición después de la otra, se ha batido en retirada hasta quedar vencida, el 30 de enero de 1933”*.⁶⁴ A més, la victòria feixista a Alemanya tenia una immediata repercussió en la política general europea: es produiria una aliança feixista entre Alemanya i Itàlia i la possibilitat d'un atac capitalista a la URSS es reforçaria. Es tractava d'*“una verdadera catástrofe para la clase trabajadora de todo el mundo”*. Amb accents diversos, l'arribada al poder de Hitler havia estat captada com una autèntica catàstrofe pel conjunt de forces obreristes catalanes. Altra cosa eren les lectures estratègiques i tàctiques que de la desfeta alemanya n'extraïen les diverses organitzacions del moviment obrer.

Per als republicans catalanistes Hitler preocupava pel que significava d'atac frontal a les institucions democràtiques. L'elecció de Hitler constituïa *“una gran amenaza per a la pau mundial i (...) una ofensa inflingida al sentit liberal i progressiu de l'Alemanya nova, que vol viure, i amb raó, sota les prerrogatives de la democràcia estricta”*.⁶⁵ No preocupava tant la persecució dels enemics polítics, com a mínim la dels comunistes. Fet i fet, els republicans d'Esquerra no volien saber-ne res de dictadures: *“Ni blanques, ni negres, ni roges”*. Josep A. Trabal no dubtaria des de les pàgines de *La Humanitat* en afirmar que *“Stalin, Mussolini, Hitler, marquen des de la Mediterrània al Volga passant per la Unten der Linden, el tràgic triangle de la reacció antiliberal que tracta d'establir el*

⁶³ Arxiu Biblioteca Pavelló de la República. F-DH. 2 (1). 3.2. Gran miting antifeixista. Sabadell. Cooperativa Obrera d'Arts Gràfiques.

⁶⁴ *La Batalla*, 2/02/1933, p. 1.

⁶⁵ *L'Acció. Diari d'Esquerra Republicana*, 3/02/1933, p. 2.

seu domini sobre Europa”. L’astorament dels republicans catalanistes davant l’ascens del nazisme, o d’altres feixismes, venia pel que aquest tenia de “doctrina antidemocràtica i antiparlamentària”, de dictadura que no representava el poble i, en conseqüència, tampoc representava la llibertat. En aquesta lògica, prenia ple sentit l’alegria d’un Rovira i Virgili davant les declaracions públiques del *Labour Party* d’oposició a tota mena de dictadura i de defensa de la democràcia parlamentària. D’oposició, en paraules del mateix Rovira, tant a “l’amença d’un feixisme de dreta” com a “una mena de feixisme d’esquerra més o menys bolxevitzant”.⁶⁶

Al costat dels paral·lelismes amb el cas austríac, de l’espant sobre l’ascens de Hitler a Alemanya i del que succeïa a la veïna França i, en menor mesura, a Portugal, les referències, en alguns casos pintoresques, a l’avenç imparabile del feixisme arreu ompliren les pàgines de les publicacions i les intervencions dels actes polítics. La Itàlia feixista i Mussolini recurrentment apareixien com el principal focus d’irradiació feixista a Europa. Mussolini havia estat darrera de Dollfuss i estava a l’aguait del que succeïa a la República espanyola. Altres informacions sobre la dictadura monàrquica a Bulgària o sobre el “feixisme a Venezuela” ajudaven a confegir la percepció d’una amenaça que en qualsevol moment podia posar-se en marxa contra la República. Per contra, el martirologi antifeixista, des del record de Matteotti fins a Ernst Thälmann, Koloman Wallisch i “els tres comunistes búlgars”, va anar adquirint cada cop un major protagonisme al llarg de 1934 en l’oposició a l’ascens feixista.⁶⁷

L’efecte que el xoc, molt especialment, produït per l’ascens del nazisme va generar fou el d’una important acció política antifeixista inicialment empresa per les organitzacions obreristes. Entre l’hivern de 1933 i al llarg del 1934 podem resseguir l’intensa activitat d’actes d’afirmació antifeixista no només a Barcelona sinó arreu de Catalunya. Un gran míting antifeixista a Igualada el setembre de 1933, un altre míting antifeixista al teatre

⁶⁶ Veure *L’Acció. Diari d’Esquerra Republicana*, 15/04/1933, p. 1 i *La Humanitat*, 6/02/1933, p. 8 i 1/02/1934.

⁶⁷ *Combate. Diario sindicalista revolucionario*, 20/03/1934, p. 1, *La Humanitat*, 13/03/1934, p. 8, *L’Acció. Diari d’Esquerra Republicana*, 29/05/1934, p. 1. Sobre el martirologi antifeixista *El Dia*, 3/04/1934, p. 1, *Justícia Social*, 30/06/1934, p. 1, 9/06/1934, p. 1, *Lucha Social*, 10/07/1934, p. 3, *Catalunya Roja*, 14/06/1934, p. 1, 23/08/1934, p. 3 i *La Humanitat*, 28/02/1934, p. 7 i 1/03/1934, p. 7.

“*Bosque*” de Mataró amb Peiró i Mascarell, a Sabadell sobre el Socors Roig amb Arlandis, Lina Odena i Casanellas, a l’Ateneu Obrer Cultural de Granollers el mestre anarquista Josep Xena parlant sobre el feixisme i la guerra, ja entrat el 1934 a la Cooperativa Obrera Manresana un míting contra la guerra i el feixisme, amb Pere Ardiaca i Cándido Bolívar, l’acte polític de presentació de l’Aliança Obrera contra el feixisme a La Bohèmia de Barcelona, amb més de 8.000 assistents segons *Adelante*, en el que hi intervindrien Juan López, Maurín, Miravittles, Vidiella, Nin, Vila Cuenca i Francesc Arín, les pancartes de “Mori el feixisme” a les manifestacions, com la de l’1 de maig de Tàrraga, els atacs a les empreses alemanyes amb seu a Barcelona que finançaven els nazis o bé els crits de “*Hitler no, Thaelman sí*” i “*abajo el imperialismo español. El fascismo, la Lliga y San Isidro*” que es podien sentir a les manifestacions obreres de Barcelona mostren com l’antifeixisme esdevenia un component important de l’acció política obrerista.⁶⁸

Fins i tot l’antifeixisme es situà en la base de mobilitzacions que depassaven l’acció política considerada com a habitual. El deu de setembre de 1933 un jove militant del BOC de Balaguer fou assassinat d’una punyalada per membres del requetè. Uns 200 carlins havien celebrat un aplec al poble veí de Camarasa i un cop finalitzat s’aturaren al centre de Balaguer per, una part d’ells, visitar l’església de Santa Maria. Si el feixisme avançava calia barrar-li el pas. Per “impedir les provocacions feixistes”, els comunistes i joves esquerrans de la capital de la Noguera van enfrontar-se amb els tradicionalistes. No era la primera acció directa contra les activitats considerades com a feixistes, que d’altra banda eren gairebé totes les organitzades per les forces de les dretes antirepublicanes, ni tampoc seria la última. L’Aliança Obrera contra el feixisme considerà el crim comès a Balaguer com “el primer símptoma alarmant dels atacs que preparen les colles de la reacció contra la classe obrera”. Pel Comitè de l’Aliança “la mort del company Marian Pujol pels requetés” era “obertament un acte feixista”.⁶⁹

⁶⁸ ADGGEC. Fons antics. Gobierno civil. Caixa 280 i Archivo Histórico del Partido Comunista de España (AHPCE). Documentos PCE. Rollo VIII. Partit Comunista de Catalunya. Comité central. Barna. Setembre 1934.

⁶⁹ *Justícia Social*, 23/09/1933, p. 4.

La resposta, en clau antifeixista, per la mort del militant bloquista fou la convocatòria d'una vaga general l'onze de setembre que va tenir ampli seguiment a Lleida i Balaguer. Comunistes i socialistes, militants del BOC i del PCC a Balaguer, bloquistes, ugetistes i socialistes a Lleida, van respondre conjuntament amb una mobilització important. A Balaguer els comunistes van muntar punts de control pels carrers i van escorcollar alguns dels domicilis dels monàrquics més significats. Sembla que també van ser ells els que van detenir un bon nombre de carlins que després serien lliurats a la Guàrdia civil. La vaga a la capital de la Noguera fou seguida àmpliament amb forta tensió enmig de l'enterrament del militant bloquista. A Lleida la convocatòria de vaga adquirí força més duresa.⁷⁰ Els telegrams del governador civil de Lleida al seu homònim de Barcelona permeten observar la confrontació que caracteritzà la jornada antifeixista.

Segons el governador, l'onze de setembre *“los comunistas esta capital formando grupos de quinze o veinte individuos han intentado paralizar la vida comerciales de la Ciudad suspender mercados y cerrar establecimientos habiendo tambien pretendido quemar iglesia San Pedro sin lograrlo”*. Per la tarda *“pretendieron elementos comunistas celebrar una manifestación que no havia sido autorizada para protestar de la muerte de un correligionario en Balaguer (...) habiendo tenido que actuar fuerza pública que disolvió dicha manifestación en el momento que un orador dirigia la palabra des de un balcón del local de los Sindicatos”*. Pocs dies després el mateix governador informava que per la *“autoridad judicial han sido puestos en libertad todos los detenidos con motivo sucesos desarrollados en Balaguer (...) excepto tres”* i demanava *“me indique criterio a seguir en lo concerniente a propaganda fascista y si debe autorizarse la constitución de entidades de dicho caracter declarado o encubierto”*.⁷¹ La vaga general de resposta als fets de Balaguer mostrava la potencialitat de l'instrumental antifeixista per vehicular mobilitzacions polítiques generals no estrictament vinculades a problemàtiques laborals o locals. Entre els cercles obreristes no hi havia cap mena de

⁷⁰ A. Durgan. *Comunismo, revolución y movimiento obrero en Cataluña 1920-1936. Los orígenes del POUM*. Versión revisada y actualizada del libro *B.O.C. 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino* (Laertes, Barcelona 1996), p. 115-116 i J. Barrull. *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*, L'Avenc, Barcelona, 1986, p. 349-350.

⁷¹ ADGGEC. Fons antics. Gobierno civil. Caixa 280.

dubte que l'assassinat de Balaguer havia estat una clara investida feixista. Resultava clar, com ho expressava la protesta dirigida al governador civil de Barcelona per un grup d'obrers de Ribes de Freser, que el “*vil asesinato obrero Pujol de Balaguer*” es devia a la permissivitat de les autoritats davant “*las manifestaciones fascistas*”.⁷²

La potencialitat de l'antifeixisme aniria guanyant terreny arreu entre finals de 1933 i el 1934 abonada, en bona mesura, per una certa corrent unitària entre les bases de l'obrerisme organitzat. Tenint ben present aquesta virtualitat, l'Aliança Obrera de Catalunya realitzà la seua primera acció important arreu del Principat convocant una “*huelga general de 24 horas contra el fascismo*” en solidaritat amb els obrers vaguistes de Madrid. Mobilitzacions antifeixistes del mateix caràcter havien tingut lloc a Elx el febrer de 1934 en solidaritat amb els socialistes austríacs o a Astúries.⁷³ D'aquesta manera, el Comitè de l'Aliança Obrera convocà el 13 de març de 1934 una vaga general de 24 hores per demostrar que “*la contrarevolución hallará, hasta en los más recónditos lugares de la Península, baluartes proletarios que defenderán vindicándola cualquier ofensa que se haga, no importa dónde, a nuestra clase*”.⁷⁴ Tot i que la vaga va tenir un seguiment desigual, la mobilització antifeixista va servir per a resoldre diversos problemes polítics plantejats dins el moviment obrer de Catalunya. En primer lloc, l'Aliança Obrera sense el suport de la CNT podia desenvolupar una acció autònoma d'importància. En segon, va servir per a clarificar quina havia de ser la funció d'una plataforma unitària com la de l'Aliança i, per últim, per intentar escamotejar el lideratge del govern i l'ERC en l'enfrontament amb el govern Lerroux.

La solidaritat antifeixista va servir per canalitzar i resoldre en l'acció política totes aquestes qüestions pendents. El reclam antifeixista, el “*¡Abajo el fascismo!, ¡Por la libertad de los presos revolucionarios!, ¡Viva la solidaridad proletaria!*”, amb el que es cridava a la vaga resultava efectiu per a mobilitzar i definir estratègies precisament perquè era un denominador comú de les bases obreristes. La vaga general de 24 hores fracassà a la ciutat de Barcelona però tingué un ampli seguiment en una quarantena de

⁷² ADGGEC. Fons antics. Gobierno civil. Caixa 280.

⁷³ Archivo Histórico Nacional (AHN)- Sección guerra civil. PS. Barcelona 1444.

⁷⁴ AHN- Sección guerra civil. PS. Barcelona 1944.

municipis entre els que hi havia bona part dels principals centres industrials del Principat com Manresa, Sabadell, Mataró o Reus. La valoració de la vaga per part del Comitè de l'Aliança Obrera fou d'un moderat optimisme, tot i els atacs que el mateix Comitè va rebre de diverses de les forces que integraven l'Aliança i de l'Esquerra i el mateix govern.⁷⁵ Especialment, les crítiques de la USC i l'Esquerra a la vaga general dels aliancistes revelaven la voluntat d'apacar qualsevol iniciativa sorgida al marge del govern català que pogués qüestionar el seu lideratge del “baluard de la República” davant l'amenaça feixista.

La Unió Socialista parlà clarament del fracàs de la vaga general d'Aliança Obrera i de la “vagueta del dimarts”. Rafael Folch i Capdevila denunciava a la *Justícia Social* “l'actuació del Comitè regional d'Aliança Obrera” per haver posat en “ridícul la força i la serenitat del proletariat de Catalunya”. Per a la USC “l'únic instrument Catalunya capaç de poder ésser utilitzat contra l'avenç de la reacció capitalista” era el govern de la Generalitat. Per a reforçar la seua posició, els socialistes catalans s'agafaven a les paraules d'Indalecio Prieto: “En front del feixisme només hi ha els socialistes i l'Esquerra Catalana. Amb l'Esquerra, com a factor de lluita antifeixista, i amb tots els socialistes, a la punta del combat revolucionari”.⁷⁶ Aquesta era la mateixa posició del govern català i l'Esquerra. A *La Humanitat* la vaga antifeixista fou titllada d'“ofensiva tèrbola contra la llibertat col·lectiva de Catalunya”. “Contra el feixisme i la política de dretes del govern” només el govern de la Generalitat, “garantia de republicanisme i de democràcia autèntica”, havia de tenir la iniciativa.⁷⁷

L'acció política declaradament antifeixista no era patrimoni exclusiu de les forces obreristes. Com hem assenyalat, la preocupació per l'amenaça feixista fou més que important entre el republicanisme catalanista i tingué la seua concreció en l'activitat política dels Esquerrans. Si el 13 de març l'Aliança Obrera havia declarat una vaga

⁷⁵ Sobre la vaga antifeixista del 13 de març de 1934 *Combate. Diario sindicalista revolucionario*, 17/03/1934, p. 8, 18/03/1934, p. 4 i 8, 20/03/1934, AHN- Sección guerra civil. PS. Barcelona 1944. Detalls de com es produí la vaga general de 24 hores decretada per l'Aliança Obrera el dia 13 de març de 1934.

⁷⁶ *Justícia Social*, 17/03/1934, p. 1 i 24/03/1934, p. 4.

⁷⁷ *La Humanitat*, 14/03/1934, p. 7 i 15/03/1934, p. 1.

general antifeixista, dues setmanes abans l'Esquerra havia organitzat una manifestació antifeixista davant la crisi del govern Lerroux. L'editorial de *La Humanitat* deixava clar que per a resoldre la crisi governamental “Totes les combinacions són possibles menys una. Hi ha una fita el límit estricte de la qual no pot depassarse en absolut: i és la CEDA de Gil Robles i tot el que hi ha al seu entorn i cap a la dreta”. En aquest cas “Seria el feixisme en marxa camí del poder i dels òrgans de govern de l'Estat. Seria la desfeta de la República”. Davant aquesta possibilitat, l'1 de març pels carrers de Barcelona s'organitzà una “nodrida” manifestació antifeixista encapçalada pels diputats de l'Esquerra Josep Puig i Ferrer i Miquel Cunillera. Segons la crònica de *La Humanitat* els crits de “Visca Catalunya”, “Visca la República” i “A baix el feixisme” es van sentir fins que la manifestació acabà a la plaça de la República on una vintena de manifestants van ser rebuts per Lluís Companys.⁷⁸ El component antifeixista va adquirir una presència cada cop major en l'activitat política de l'Esquerra a mesura que avançà el 1934. Actes i manifestacions antifeixistes organitzades pels Esquerrans es van fer cada cop més freqüents arreu al llarg del 1934, fins al punt que el 29 d'abril l'Esquerra realitzà una gran mobilització antifeixista a Barcelona com a protesta a “les boires de l'Escorial”. Una gran mobilització de rebuig a l'acte d'adhesió a la figura de Gil Robles que la CEDA havia organitzat el 22 d'abril a l'Escorial i que havia generat una forta inquietud en recordar a les *adunate* prèvies a la marxa sobre Roma i als mes recents successos de París i Viena.

L'Esquerra engegà una autèntica mobilització de les seues bases per a la jornada antifeixista del 29 d'abril. El reclam de l'antifeixisme, contraposat al feixisme “dels gil-robles, els albinyanes i els primorriveristes”, resultava útil per a engegar una mobilització massiva en aquest cas per part de l'Esquerra i les seues joventuts. D'aquesta manera, el conjunt de les Comarcals de l'Esquerra van activar els seus afiliats per a fer front als “feixistes espanyols” en la “seva primera demostració a El Escorial”. El 20 d'abril el president de la Federació Comarcal d'ERC de Montblanc, Enric Pujadas, es dirigí a tot el seguit de centres locals demanant que “es precís que a la manifestació del diumenge, dia 29, hi figurin tots els bons republicans, tots els aimants

⁷⁸ *La Humanitat*, 2/03/1934, p. 1.

de Catalunya, tots els amics de la llibertat. No ha de mancar-hi ni un centre, ni un ciutadà” i afegint en referència a la concentració de l'Escorial que calia “superar-los en nombre i en qualitat”. S’havia de fer un gran acte de protesta “contra aquesta provocació reaccionària de l'Espanya negra” i per a facilitar-la sortiria “ a les cinc del matí del nostre estatge social un autòmibus portant les representacions del nostre centre federats amb llurs banderes o estandars”.⁷⁹ La protesta es complementava, a més, amb un replet programa de turisme esquerrà que incloïa visita a la tomba de Macià, i ofrena, visita al Palau de la Generalitat, l'Ajuntament, el Parlament i, per últim, “l'interessant Museu instal·lat al Palau de Pedralbes, del qual n'és conservador el nostre estimat company en Deogracies Civit”.⁸⁰

Al marge de l'oferta turística, l'important era la intensa mobilització desplegada pels esquerrans en motiu d'una gran protesta antifeixista que no era pas exclusiva de la Conca de Barberà. Contra “la llopada feixística de terres espanyoles” es van fer actes i crides per a fer acudir als afiliats i simpatitzants d'Esquerra a la jornada antifeixista del dia 29. A Granollers, Reus, Osona, el Bages, l'Anoia, Badalona, el Penedès o el Vallès, entre altres, s'aconseguí mobilitzar àmpliament les bases esquerranes. Entre les accions prèvies encaminades a posar en marxa l'engranatge de la mobilització, hi hagué una encesa de fogueres “contra el feixisme” en diversos cims arreu del Principat organitzada per les JEREC: al turó de la Tossa de Montbui, al Turó de l'Home, a la muntanya de Puigterrà, en diversos punts del Baix Camp i a la Mola de Sant Llorenç entre molts altres. La manifestació antifeixista resultà tot un èxit. Milers i milers de persones manifestant-se a dir “Present! Al crit d'alerta contra el feixisme”. El setmanari *Mirador* caracteritzà la mobilització com la mostra de “la naixença d'una consciència col·lectiva que s'elabora a batzegades, amb una llei de turbulència intermitent, com un moviment tel·lúric” format per la Catalunya republicana i catalanista, l'Esquerra i les JEREC, l'Acció Catalana, el PNRE, l'Estat Aragonès i l'Actuació Valencianista d'Esquerres, la Unió Socialista, l'Esquerra Federal i la Unió de Rabassaires.⁸¹

⁷⁹ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Fons de l'Ajuntament del Rourell. Correspondència 1934.

⁸⁰ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Fons de l'Ajuntament del Rourell. Correspondència 1934.

⁸¹ *Acció*, 5/05/1934, p. 1, *El Dia*, 28/04/1934, p.2 i *Mirador*, 3/05/1934, p. 1.

A partir del maig de 1934 amb l'inici de la crisi constitucional entre el govern català d'esquerres i el govern de la República de centre-dreta, la "inminència de perill per la República" assignada al feixisme, és a dir a la possible entrada de la CEDA al govern de la República, s'anà percebent cada cop amb més força entre el republicanisme catalanista. De la mateixa manera, el rebuig a allò que s'entenia com a feixisme anà adquirint cada cop més centralitat en un context de confrontació política creixent entre ambdós governs. Els propietaris de l'IACSI es convertiren en Isidrofeixistes, als mítings i actes hi apareixia recurrentment la determinació de combatre la "fúria feixística i monarquitzant" i els actes massius de caràcter antifeixista organitzats pels esquerrans s'anirien repetint. Només a Falset, la concentració antifeixista organitzada per les comarcals de l'Esquerra del Priorat l'1 de maig reuní, segons *El Pueblo*, més de 15.000 esquerrans. Segons el periòdic marcel·linista, la concentració de Falset estava plena d'"afirmacions republicanes catalanistes i especialment anti feixistes". "Volem l'aplicació de la Llei del camp", "Abaix el feixisme", "Abans que el feixisme la revolució" o "Visca la República Catalana" és el que es podia llegir a les pancartes.⁸²

Si la percepció que l'amenaça feixista podia caure en qualsevol moment sobre la democràcia republicana, els guanys i expectatives de reforma social, l'autonomia i el moviment obrer era àmpliament compartida entre republicans catalanistes i obreristes, no resulta tant clar que entre ells existís una concepció similar d'allò que s'anomenava com a feixisme. De fet, molt probablement no podia ser d'una altra manera ja que el que podia caracteritzar-se com a feixista era un procés d'integració, de coagulació d'un ampli espai antidemocràtic entorn a l'alternativa d'acabar amb la República. Per tant, des del rebuig a l'amenaça entesa com a feixista podia posar-se l'accent en un o altre dels seus elements constitutius a l'hora de caracteritzar-la. Resulta important tenir en compte aquesta qüestió per explicar un dels principals elements que es trobava en la base de l'acció insurreccional d'octubre, la possibilitat vista com a més que real de liquidació de la República democràtica, l'autonomia, el moviment obrer i els primers passos d'un Estat corporatiu. La possibilitat d'allò generalment anomenat com a feixisme el 1934.

⁸² *El Pueblo*, 2/05/1934, p. 1.

Quan les diverses organitzacions obreres de Tarragona el setembre de 1934 protestaven enèrgicament “dels acorts de les assemblees del Institut de Sant Isidre fascista en Madrid i dels fascistes reunits a Covadonga” i demanaven la clausura del mateix Institut “organització de fascistes i anti-catalans, amb la confiscació de llurs bens socials en indemnissació als rebassaires” assenyalaven un dels pilars socials, el dels propietaris agraris, que a parer seu constituïa el “feixisme casolà”.⁸³ Quan la Federació Local de Sindicats de Sabadell exposava que “*en el fascismo español juega un papel predominante el clero. Sus mejores organizadores son los ministros de Dios, que han perdido la fe en el altísimo para entregarse con pasión doliente a las miezmas pútricas de la tierra*” assenyalava un altre dels elements constitutius d'aquest.⁸⁴ Un home com Maurín fixava la seua atenció en la “*burguesia totalmente reaccionaria*” com a motor de l'amenaça feixista i els aturats, requetè i membres de les organitzacions dretanes juvenils i paramilitars com a combustible. L'Aliança Obrera de Badalona remarcaria que allò del feixisme no era “*una expansión de 4 señoritos o bien un entretenimiento para pasar el tiempo en agradable tertulia (...) es el último reducto del capital organizado para defender su mando y privilegio*”. Un socialista, Francesc Botella, consideraria que el feixisme eren les “*milícies en marcha, banquers que les finançaran, fabricants que en crearan l'exèrcit de reserva en tancar llurs fàbriques...*” i el setmanari *L'Hora* en preguntar-se que és el feixisme afirmava “Vet ací una pregunta que poca gent s'ha fet seriosament. Com passa amb molts moviments col·lectius, l'aparença, l'espectacularitat, amaga el contingut real. El feixisme és un esdeveniment ultra-modern (...) és el darrer baluard del sistema capitalista, amenaçat de ruïna per la seva descomposició interna i per l'embranchida furiosa del proletariat”.⁸⁵

En la caracterització obrerista de l'amenaça feixista hi apareixien, sobretot, els “Isidros”, banquers i industrials, l'església, el requetè, Gil Robles al capdavant i gairebé totes les forces de la dreta unides per mantenir intactes els interessos de les classes

⁸³ ADGGE. Fons antics. Gobierno civil. Caixa 278.

⁸⁴ J. Abad. “La Federació Local de Sindicats de Sabadell. La posició de la FLS davant l'ascensió del feixisme a Europa i davant el catalanisme”, a *Arraona*, 21, tardor 1997, p. 45-66.

⁸⁵ *Combate. Diario sindicalista revolucionario*, 17/03/1934, p. 3, *L'Hora*, 29/04/1934, 5/05/1934, 28/07/1934.

dominants anorreant el moviment obrer. En les diverses respostes de l'enquesta que el setmanari *L'Hora* feu a la “joventut revolucionària”, el perill feixista generalment s'entenia com la dictadura que per la força i el terror s'imposava sobre les organitzacions obreres. En totes aquestes hi havia també un cert triomfalisme respecte al feixisme propi del moviment obrer europeu, aquest era l'expressió agònica del capitalisme i, per tant, cauria pel seu propi pes.

Al marge de les teoritzacions dels dirigents obreristes sobre el feixisme, molt probablement el que més pesava en la caracterització d'aquest entre els militants obrers era la seua capacitat, d'una agressivitat desconeguda pel que es sabia d'arreu, per a esbudellar el moviment obrer i eliminar-ne les seues conquestes. D'aquesta manera, com assenyalava l'òrgan de la Unió Local de Sindicats de Lleida, “*Lucha Social*”, la millor caracterització de l'amenaça feixista a Espanya es trobava en els punts programàtics que el congrés de la CEDA aprovaria l'abril de 1934: “*Derogación de la legislación sectaria, socializante y antiespanyola*”, “*Reconstrucción de España. Guerra a la lucha de clases*”, “*Ante todo España y sobre España Dios*”, “*Antiparlamentarismo. Antidictadura. El pueblo se incorporará al Gobierno de un modo orgánico y jerárquico, no por la democracia degenerada*” i “*Disciplina. Los jefes no se equivocan*”.⁸⁶

Precisament era aquesta acció destructiva del feixisme el que Joan Peiró remarcava com a aspecte central de la “*fascización del Estado republicano*”, de la mateixa manera que ho feia Tomàs Llorca a les pàgines de “*Combate*”. En el terreny polític, el feixisme pretenia “*aniquilar, destruir toda protesta del pueblo trabajador por los medios más abonimables y dictatoriales*”. Aquesta era la preocupació central que motivava l'oposició al feixisme entre els militants obreristes així com la seua caracterització. La disjuntiva, en paraules de Llorca, era terminant: “*O el pueblo trabajador se une por encima de ideologías y partidos, con un fin concreto e inmediato, o dentro de poco el fascismo dará buena cuenta de todas las mejoras económicas y libertades políticas que a fuerza de tantos sacrificios, tiene conquistadas la clase trabajadora*”.⁸⁷ Calia fer front

⁸⁶ *Lucha Social*, 10/02/1934, p. 2.

⁸⁷ *Combate. Diario sindicalista revolucionario*, 17/03/1934, p. 4.

a l'amenaça feixista per no perdre els avenços que la República democràtica havia comportat i per a garantir la supervivència de les organitzacions autònomes dels treballadors. Aquesta era la percepció probablement més estesa entre les bases obreristes davant la el fenomen feixista i el seu possible avenç a la península.

Si per als militants obreristes el feixisme preocupava, especialment, pel que tenia de “*acción violenta contrarrevolucionaria*” contra la classe treballadora i les seues organitzacions, per als republicans catalanistes preocupava pel que tenia d'atac a les institucions de la democràcia republicana i l'autonomia. El “feixisme pur”, com ho expressaria una de les editorials de *La Humanitat*, era sinònim d’”Antidemocràcia. Fanatisme, reacció de sang, unitarisme” plenament identificat amb Gil Robles i la CEDA. El que havia estat Conseller d'Economia i Agricultura i home fort de l'Esquerra a Vilanova, Ventosa i Roig, havia assenyalat que el feixisme atacava de ple les institucions democràtiques i que en fer-ho justificava· “per endavant, totes les violències que contra ell puguin emprar-se”. Per als republicans catalanistes, dins i fora de l'Esquerra, la democràcia republicana, les institucions democràtiques, representava al poble i en el marc d'aquesta “els partits d'esquerra (...) en forma evolutiva” podien realitzar el seu programa de reforma social. El feixisme era l'expressió més clara d'odi a la democràcia i al parlamentarisme i, per tant, l'amenaça més frontal a la Catalunya autònoma, al baluard del republicanisme autèntic en paraules dels mateixos esquerrans.

Davant “d'aquesta inminència de perill” les forces esquerranes havien de restar al costat del seu govern “passi el que passi, calgui el que calgui”. L'amenaça feixista era, fonamentalment, l'atac a les institucions democràtiques que oferien uns mitjans per al seu propi canvi i el de la societat. L'exèrcit negre de Gil Robles, els monàrquics, els carlins, Albiñana. Falange Española, els diversos grupuscles existents a Catalunya, Calvo Sotelo i tot el conjunt de la dreta antirepublicana espanyola, àdhuc la Lliga en alguns moments, podien ser vistos per als republicans catalanistes com a part de l'amenaça feixista precisament perquè negaven la possibilitat de democràcia i, en conseqüència, de reforma social. Si la CEDA i el conglomerat antirepublicà s'emparava de les institucions republicanes per a instaurar un “feixisme legal”, és a dir si aquestes

deixaven de ser democràtiques, caldria defensar “l'autonomia, la llibertat i la democràcia”.⁸⁸

⁸⁸ *La Humanitat*, 2/03/1934, p. 1.

3. LES ESQUERDES DE LA REPÚBLICA AL LLARG DEL 1934

Les eleccions legislatives de novembre de 1933 van suposar un canvi de rumb en el desenvolupament de la República del 14 d'abril. Era el principi de la fi dels projectes reformistes del govern de coalició republicano-socialista i s'iniciava des del mateix govern el desballestament d'aquelles mesures concretes desenvolupades durant el primer bienni i de l'obra legislativa de les Corts constituents. El protagonisme en la direcció del govern de la República passava a mans del Partit Radical i la dreta antirepublicana. En bona mesura, la reacció patronal engegada en molts punts de l'Estat immediatament després de proclamada la República a través, entre altres, de la negativa a complir la legislació laboral s'intensificà adquirint estatus governamental.⁸⁹

Els resultats electorals de novembre de 1933 es van traduir en una composició de les Corts de la República que atorgava a la CEDA el major nombre de diputats, 117, seguida del Partit Republicà Radical (PRR) amb 104. Globalment, la dreta antirepublicana havia passat de tenir tot just uns 40 diputats el 1931 a 200 el 1933 mentre que les esquerres, incloent republicans d'esquerra i socialistes, van passar de tenir 250 diputats a tant sols un centenar. La clau de la governabilitat de la República requeria en mans de la CEDA de Gil Robles, tot i que el govern va quedar gairebé exclusivament integrat per membres del Partit Radical.

Tal i com ha explicat Nigel Towson, els republicans radicals tenien entre els seus objectius governamentals el de centrar la República amb la revisió de les polítiques engegades en el primer bienni, especialment en matèria social i laboral, que consideraven massa escorades a l'esquerra i incorporar a la dreta catòlico-corporativista de la CEDA al marc general republicà. Aquest darrer aspecte resultava d'una importància central per al partit de Lerroux. La supervivència dels seus governs

⁸⁹ Per aquesta reacció veure R. Robledo y L.E. Espinoza. “ ¡El campo en pie! Política i reforma agraria” a R. Robledo (ed.). *Esta salvaje pesadilla. Salamanca en la guerra civil española*, Crítica, Barcelona, 2007, p. 3-33.

depenia, en darrera instància, del suport parlamentari de la CEDA. Sense menystenir l'autonomia dels radicals respecte a la CEDA, la diversitat d'interessos socials i territorials que els seus diputats representaven i les pròpies coordenades ideològiques dels radicals, la posició de força del partit de Gil Robles sobre el partit de Lerroux resultava incontestable pel fet que el primer garantia l'accés a les institucions de l'Estat al segon, amb tot el que això significava.

D'aquesta manera, tot i reconèixer les característiques pròpies de l'acció dels radicals al govern, la dinàmica governamental encetada el novembre de 1933 es caracteritzà de manera concreta per l'ofensiva prou sistemàtica contra els principals pilars del projecte reformador del primer bienni: la legislació i les condicions laborals i socials dels treballadors urbans, la reforma agrària, la política de secularització i la qüestió autonòmica, bàsicament la catalana tot i que s'hi acabà sumant la basca. Per molt que la CEDA no formés part del govern fins l'octubre de 1934, que el desmuntatge de l'obra del primer bienni no s'acompanyés en tots els casos de la derogació legal i que en alguns aspectes es produís la continuïtat o, fins i tot, l'aprofundiment d'algunes mesures reformadores dels republicans-socialistes en termes generals el que s'assajà a partir del novembre de 1933 fou l'intent d'acabar amb els dèbils fonaments de la República com a projecte social reformador de llarg abast.⁹⁰

Tot i els enfrontaments i les tensions parlamentàries entre radicals i cedistes, la posició decisiva de la dreta antirepublicana a l'hora de sostenir els governs radicals permetia conjugar l'obra de govern amb objectius més o menys propis dels radicals i l'estratègia de la CEDA davant la República. Aquesta situació s'anà mostrant amb més claredat al llarg del 1934.

Gil Robles havia estat ben clar en la mateixa campanya electoral del 1933. "Hay que ir" diria l'octubre de 1933 "*al Estado nuevo, y para ello se imponen deberes y sacrificios.*

⁹⁰ Sobre el projecte del Partit Republicà Radical i els seus intents de construir una República de centre veure N. Townson. *La República que no pudo ser: La política de centro en España (1931-1936)*, Taurus, Madrid, 2002 i del mateix autor "¿Rectificación o reacción? La alianza de centro-derecha, 1933-1935" a M. Ballarín, D. Cucalón y J.L. Ledesma (eds.). *La II República en la encrucijada: el segundo bienio*, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2009, p. 25-51.

¡Qué importa si nos cuesta hasta derramar sangre! [...] Necesitamos el poder íntegro y eso es lo que pedimos. [...] Para realizar este ideal no vamos a detenernos en formas arcaicas. La democracia no es para nosotros un fin, sino un medio para ir a la conquista de un Estado nuevo. Llegado el momento, el parlamento o se somete o lo hacemos desaparecer".⁹¹ Com assenyala Paul Preston, tres dies després de la formació del govern Lerroux amb el suport de la CEDA, Gil Robles va fer tota una declaració d'intencions en seu parlamentària. Els seus vots havien de servir per amnistiar els colpistes d'agost de 1932, revisar la legislació religiosa, derogar la legislació sociolaboral, especialment aquella que afectava als camperols i, al final del camí, assolir el govern per revisar la constitució, plantejament en el que hi convergia el conjunt de la dreta parlamentària. L'estratègia de Gil Robles passava primer per facilitar un govern del Partit Radical, després per tenir presència al mateix amb ministres propis i, per últim, reclamar la presidència del govern de l'Estat explicitant que "*Si no nos entregan el poder, y los hechos demuestran que no caben evoluciones derechistas dentro de la República, ella pagará las consecuencias*". Aquesta via, en cap cas, descartava l'opció d'una acció violenta contra la República.⁹²

En el marc d'aquesta nova situació general, Catalunya oferia un escenari autònom i particular però amb diversos punts d'intersecció amb la dinàmica general espanyola. Hom ha parlat de dualisme com a macro-sistema institucional a l'hora de caracteritzar la relació política entre les quatre províncies catalanes i la capital de l'Estat: sistema polític estatal a Madrid i sistema polític supeditat a Barcelona. Aquest dualisme esdevingué problemàtic des de la perspectiva catalana quan s'esfondrà el component

⁹¹ Veure P. Preston. *L'Holocaust espanyol. Odi i extermini durant la guerra civil i després*, Base, Barcelona, 2011, p. 98.

⁹² E. González Calleja. *Contrarrevolucionarios. Radicalización violenta de las derechas durante la Segunda República, 1931-1936*, Alianza, Madrid, 2011, p. 177. El mateix González Calleja ha explicat com Gil Robles com a president de la Junta Central del Tiro Nacional de España intentà convertir aquesta entitat en organització de defensa armada de l'ordre social el desembre de 1933 per a pressionar al govern. Davant el fracàs d'aquesta operació serien les joventuts del partit, les JAP, les que passarien a tenir aquesta funció. Per altra part, el mateix Gil Robles havia participat a les reunions conspiratives del cop d'Estat d'agost de 1932 tot i no haver-hi participat finalment, veure p. 91 i p. 175-184.

espanyol que l'havia articulats, els republicans d'esquerres i els socialistes, i, per contra, la part catalana, l'Esquerra, aconseguí reeixir després del novembre de 1933. El contrast resultà evident: mentre a Catalunya les forces republicanes catalanistes van reformular la coalició fundacional de la República del 14 d'abril amb un govern de concentració i uns bons resultats electorals a les eleccions municipals de gener de 1934, els republicans d'esquerres espanyols es van moure en la desorientació fins que es van reestructurar i els socialistes, amb fortes tensions internes, iniciaren un gir a l'esquerra després de considerar fallida la seua col·laboració governamental.⁹³

D'aquesta manera, el govern Companys de concentració esquerrana es va trobar amb que a l'altra banda eren els lerrouxistes sostinguts pels "vaticanistes" de la CEDA els que tenien a les seues mans el futur de la República i els que copaven les institucions de l'Estat republicà. L'autonomia catalana, a més, era susceptible de convertir-se en element central de la labor de desballestament del projecte reformador republicà perquè permetia harmonitzar, sense gaires problemes, el projecte polític dels radicals amb l'estratègia de la dreta antirepublicana. Aquest canvi d'un dels protagonistes de la dualitat institucional actuà com a accelerador de la polarització i deteriorament de la situació político-social catalana. Entre gener i octubre de 1934 la realitat social i política catalana continuà desenvolupant-se en unes coordenades prou diferenciades i amb fortes particularitats respecte a la dinàmica general republicana. L'escenari autònom de Catalunya va enfortir progressivament els punts d'intersecció amb la situació del conjunt de la República.

D'una banda, una qüestió de política interna catalana com la Llei de contractes de conreu i el problema rabassaire va passar a ocupar un lloc central en la política espanyola durant la primavera de 1934. Especialment per a les dretes antirepublicanes el conflicte constitucional sobre la llei de contractes resultava especialment útil pel que tenia d'indissociable sobre l'anomenat "*problema catalán*" i la defensa de la patronal

⁹³ El plantejament de la dualitat com a sistema polític a E. Ucelay. "El octubre...", *Cuadernos de Alzate*, núm. 30, 2004, p. 80 i J.B. Culla. *El catalanisme d'esquerra (1928- 1936)*, Curial, Barcelona, 1977, p. 274-275.

agrària. Per una altra part, tant per voluntat dels republicans catalanistes com dels republicans d'esquerres espanyols el govern de la Generalitat i, per extensió, Catalunya van convertir-se en el “*baluarte de la República*”. Tot el protagonisme per a la “salvació” de la “República del 14 d'abril” s'atribuïa, i en bona part s'autoatribuïa, a la Generalitat i l'Esquerra Catalana. Al mateix temps, la Lliga, el Foment Nacional del Treball i l'IACSI van atacar la línia de flotació de l'autonomia catalana, primer, intentant aprofitar al Parlament la nova correlació de forces de les corts de la República i, en segon lloc, recorrent a Madrid per posar en entredit no només les atribucions legislatives del Parlament de Catalunya sinó també els mateixos fonaments autonòmics.

Per explicar la causalitat de la insurrecció d'octubre més enllà del fet immediat de l'entrada dels membres de la CEDA al govern presidit per Alejandro Lerroux, cal tenir present la tensió acumulada per diversos motius tant en el marc espanyol com en el català al llarg de 1934. La interacció de la dinàmica sociopolítica d'un i altre només va fer que aguditzar la polarització i l'enfrontament entre dretes i esquerres a la Catalunya autònoma, al conjunt de l'Estat i entre les institucions catalanes i les institucions centrals de la República. D'aquesta manera, la possibilitat de realitzar un cop de força per aturar l'intent de “destruir el règim i l'ofensiva contra Catalunya” per part de les esquerres catalanes, de la mateixa manera que les espanyoles, anà adquirint versemblança entre gener i octubre de 1934. Per altra part, la possibilitat del cop d'Estat per acabar amb la República per les dretes antirepublicanes havia quedat ja acreditada l'agost de 1932 i, per a les esquerres, reforçada amb la pressió de monàrquics i feixistes després de la victòria electoral de la CEDA el 1933.

El desballestament iniciat pel govern de la República sobre les reformes del primer bienni i, molt especialment, el seu impacte concret sobre aquells sectors socials que se n'havien beneficiat i les organitzacions polítiques i sindicals en les que s'enquadraven resulten fonamentals per explicar la dinàmica que va possibilitar una situació com la d'octubre de 1934. De la mateixa manera que cal situar en el centre del camí que condueix a l'octubre català de 1934, la polarització social i política creixent de l'escenari autònom català al llarg del mateix any, amb una punta d'intensitat a l'estiu, i les seues interseccions amb la situació general hispànica, amb el protagonisme estel·lar del conflicte institucional i constitucional entre el govern català i el de la República.

3. 1. L'acció governamental contra les reformes republicanes i les seues conseqüències: desembre 1933- octubre 1934

Els resultats electorals de novembre de 1933 van convertir en preocupació prioritària de molts socialistes i republicans d'esquerres la més que probable revocació per part del govern Lerroux de les reformes aconseguides fins al moment. Com hem assenyalat, tot i la relativa independència inicial del govern radical, que s'aniria esvaint davant les exigències de la CEDA, el procés de revocació de les mesures reformadores es produí de fet immediatament després de la formació del govern Lerroux per molt que no sempre s'acompanyés de la revocació legal. Paul Preston ha parlat obertament d'ofensiva de la dreta contra les principals fites reformadores del govern republicano-socialista, tot i que pròpiament la dreta no formava part del govern. En tot cas, el que difícilment resulta discutible, al marge de la qualificació, és la labor governamental encaminada a deixar en paper mullat, especialment, la legislació i les condicions laborals i socials i la reforma agrària.⁹⁴

Com ha explicat Ricardo Robledo, en el cas de la reforma agrària el retrocés en diversos dels seus aspectes va resultar més que contundent. Si en la política d'assentaments de camperols el trencament amb la política reformadora no es produí fins octubre de 1934, en el mercat de treball agrari aquest es produí clarament en els darrers mesos de 1933, quan l'arribada dels radicals al govern va permetre l'incompliment massiu de la legislació laboral i social aprovada.

Entre els salaris acordats a les Bases de treball de 1933 i els aprovats a les de 1934 el descens dels salaris nominals de mitjana fou d'un 30%. Aquest enduriment de les condicions socials el facilitava el desmantellament institucional dels organismes encarregats d'aplicar la legislació laboral: supressió de delegacions de Treball, reducció de jurats mixtes i la pràctica desaparició dels serveis d'inspecció. El gener de 1934 fou derogada provisionalment la Llei de termes municipals, que tot i que Malefakis considerà que era del tot impopular fora de les files socialistes alguns rabassaires del

⁹⁴ P. Preston. *L'Holocaust...*, Base, Barcelona, 2011, p. 105-161.

Penedès no ho acabaven de veure així quan el 1932 es queixaven d'un propietari que els havia acomiadat per "*negarnos a firmar unos proyectos de contrato de trabajo que estimamos existen clausulas abusiva*" i havia contractat "*personal importado de poblaciones distintas a las que habitamos, infringiendo manifiestamente las leyes para dejarnos sin trabajo e imponer el hambre en nuestros domicilios*". Aquests jornalers/rabassaires del poble de Subirats no eren pas socialistes i queixes en el mateix sentit no van ser gens estranyes a les àries vitivinícoles catalanes.⁹⁵

Entre febrer i maig de 1934 diversos decrets van posar fi a la política d'intensificació de cultius, a les expropiacions i van donar més marge de maniobra als propietaris per imposar salaris favorables als seus interessos. El mes de gener els jurats mixtos havien estat reformats debilitant el paper de les organitzacions obreres i, més important que això, bona part de la patronal agrària va intensificar la seua estratègia d'incompliment sistemàtic de la legislació reformadora sense gaires obstacles: incompliment de les Bases de treball, boicot a la constitució de les Junes Municipals de Policia rural, obstaculització de l'elaboració del cens de camperols, incompliment de la jornada laboral de vuit hores, de les Borses de treball locals i l'aplicació del pacte de la fam contra els treballadors agrícoles sindicats. Tot i que no de manera exclusiva, les conseqüències més nefastes dels incompliments sistemàtics de la patronal agrària van tenir lloc a les àries latifundistes del sud-oest espanyol, amb un clar empitjorament de les condicions materials dels treballadors agrícoles i l'atur, que com a Extremadura arribava al 39% tot i la bona temporada agrícola. El retorn d'una part de les terres confiscades als propietaris que havien participat en el cop d'Estat d'agost de 1932 va certificar simbòlicament el caràcter de l'acció governamental en matèria social agrària, tant per derogació com per incompliment.⁹⁶ L'enduriment de les condicions socials dels

⁹⁵ Arxiu Municipal de Subirats. Fons de l'Ajuntament de Subirats. Caixa 201.

⁹⁶ Veure R. Robledo. "Política i reforma agraria: De la Restauración a la IIª República (1868/74-1939)" a A. García Sanz, J. Sanz Fernández (coord.). *Reformas y políticas agrarias en la historia de España: de la ilustración al primer franquismo*, Ministerio de Agricultura, Madrid, 1996, p. 247-349 i del mateix autor "La reforma agraria de la Segunda República española: Ideas y hechos" a, *XV Encuentro de Economía Pública: políticas públicas y migración*, 2008, Salamanca. També F. Espinosa. *La primavera del Frente Popular. Los campesinos de Badajoz y el origen de la guerra civil (marzo-julio de 1936)*, Crítica,

treballadors agrícoles va anar acompanyada d'una violència social i política creixent en la que el protagonisme i la posició de força va recaure generalment en els Governadors civils, els terratinents i els seus vigilants armats, la Guàrdia Civil i, en darrera instància, en el Ministre de la Governació, de manera especial d'ençà del nomenament de Salazar Alonso el març de 1934.

Pel que fa als treballadors urbans, en bona mesura el que es produí des del govern fou una reacció per omissió en l'aplicació de la legislació social i laboral. Les organitzacions patronals es van mostrar entusiasmades amb la victòria electoral de la CEDA i el posterior govern dels radicals. Es tractava de l'oportunitat esperada per a restablir aquell ordre que es considerava perdut i per a derogar la legislació laboral implantada pels socialistes. El govern radical havia de ser l'encarregat de dur a la pràctica les expectatives de la patronal. La modificació del procediment d'elecció dels presidents dels jurats mixtos fou rebuda amb gran satisfacció per la patronal. Més que no pas per la labor governamental dels radicals, que en alguns casos van demostrar certa autonomia respecte a les exigències de les organitzacions patronals, el que va caracteritzar el retrocés de les condicions dels treballadors fou el qüestionament de fet per part de la patronal de les millores aconseguides pels primers.⁹⁷

Només a Madrid el número de vagues es disparà entre 1933 i 1934: si al llarg del 1933 es van produir 27 vagues a la capital de la República, durant el primer semestre de 1934 se'n van comptabilitzar 28 segons dades del Ministeri de Treball. Al conjunt de l'Estat, l'augment de la conflictivitat laboral s'explicava fonamentalment per la voluntat dels treballadors organitzats de mantenir les condicions laborals aconseguides. Les vagues, de caràcter defensiu, es van caracteritzar per ser de llarga durada, fins i tot de mesos,

Barcelona, 2007, p. 61-67. Una síntesi exhaustiva que recull bona part de les monografies locals que han analitzat el retrocés en matèria agrària d'ençà de novembre de 1933 a P. Preston. *L'Holocaust...*, Base, Barcelona, 2011, p. 105-143. Una interpretació del tot oposada a la que planteja Ricardo Robledo és pot veure a F. Del Rey. *Paisanos en lucha. Exclusión política y violencia en la Segunda República española*, Biblioteca Nueva, Madrid, 2008.

⁹⁷ M. Cabrera. "Las organizaciones patronales ante la legislación laboral republicana: a propósito de octubre de 1934", a G. Jackson (coord.). *Octubre...*, Siglo XXI, Madrid, 1985, p. 87-100.

perquè la patronal en un context favorable es va mostrar disposada a mantenir la seua fortalesa el temps que fos necessari per tal d'imposar-se a l'acció dels treballadors.

A Madrid, com ha estudiat Sandra Souto, la vaga general de la construcció iniciada el 12 de febrer de 1934 va tenir el seu origen en l'acomiadament de treballadors de diverses empreses del ram tot i que les reivindicacions generals dels treballadors sindicats van acabar convertint-se en el centre del conflicte. La mediació del Ministeri de treball entre les dues parts, CNT/UGT i la Federació Patronal Madrilenya, resultà favorable als interessos dels treballadors: l'extensió a tots els oficis del ram de la jornada de 44 hores i l'augment salarial. Aquesta decisió del Ministre de Treball, Josep Estadella, reduí la confiança de la patronal de la construcció madrilenya cap al govern radical i, en alguns casos, fou vista com una humiliació. El 7 de març, tot i la declaració de l'Estat d'alarma, la suspensió d'algunes garanties constitucionals i la clausura de diverses entitats obreres, els metal·lúrgics van iniciar la vaga general davant la negativa de la patronal d'acceptar la negociació sobre la reducció de la jornada a 44 hores presentada al Jurat Mixt. La vaga s'allargà fins a l'1 de juny amb un estat de penúria entre els 18.000 treballadors metal·lúrgics que, tot i així, acabarien obtenint la jornada de 44 hores per decret del Ministeri de treball.⁹⁸

A Saragossa, a iniciativa de la CNT i amb la incorporació de la UGT es va dur a terme una vaga d'un dia en solidaritat amb uns obrers detinguts que havien estat maltractats. En retornar a treballar el dia següent, un bon nombre d'empresaris es van negar a admetre als vaguistes. La vaga va adquirir caràcter indefinit i la fam dels treballadors i les seues famílies van produir mostres de solidaritat arreu, com ara l'acollida dels fills dels vaguistes per diverses organitzacions obreres arreu de l'Estat.⁹⁹ Va ser la vaga de les arts gràfiques a Madrid la que, de manera més clara, va mostrar el gir abrupte cap a la dreta desplegat pel govern en matèria laboral.

⁹⁸ S. Souto. "Y ¿Madrid? ¿Qué hace Madrid?" *Movimiento revolucionario y acción colectiva (1933-1936)*, Siglo XXI, Madrid, 2004, p. 101-116.

⁹⁹ Veure J. Casanova. *De la calle al frente. El anarcosindicalismo en España (1931-1939)*, Crítica, Barcelona, 1997, p. 134-137.

La vaga d'arts gràfiques havia estat provocada per la utilització de ma d'obra no sindicada per part del diari monàrquic "ABC". L'acció del Ministre de Governació al costat del propietari de l'"ABC" en l'intent de trencar la vaga dels gràfics socialistes significà una sonora derrota pels treballadors: els obrers sindicats van acabar essent acomiadats i els diaris de dretes van aconseguir tenir una força de treball força més domesticada, amb el suport dels voluntaris de les organitzacions anti-republicanes. Situacions similars es van produir arreu de l'Estat. A València la vaga del sector del gas i l'electricitat fou declarada il·legal i van ser clausurats diversos dels locals de les entitats obreres, tot i que aquestes havien cursat legalment l'ofici de vaga. A Elx la vaga del sector tèxtil davant la creació d'una Borsa de treball que obligava als obrers "*a pasar por el centro de la Derecha Illicitana como trámite previo*" per a poder treballar va ser declarada il·legal per la Delegació provincial de treball. A més el Governador civil va requisar les facultats d'Ordre Públic a l'alcalde socialista per posar-les en mans del comissari de policia. A Puertollano, Astúries o a l'àrea minero-industrial de Biscaia es repetiren les situacions de connivència entre els interessos patronals i els representants governamentals a l'hora d'aplicar les mobilitzacions obreres.¹⁰⁰

En aquest sentit, tot i que la legislació laboral no havia estat desarticulada formalment, a excepció del canvi en l'elecció de presidents dels Jurats Mixtos que, de fet, desplaçava l'equilibri de poder cap als empresaris, la vista grossa o la connivència de les autoritats provincials davant l'incompliment patronal d'aquesta significà un empitjorament de les condicions materials dels treballadors urbans al llarg de 1934. La reducció del número d'inspeccions laborals dona bona mostra d'aquest fet: de 33.468 de mitjana el 1932 i 1933 a 21.135 el 1934. L'acció repressiva des del Ministeri de Governació, amb estats d'alarma, clausures recurrents d'entitats obreristes i detencions, afavoria el debilitament

¹⁰⁰ Sobre les diverses vagues a Madrid S. Souto. "*Y ¿Madrid?...*", Siglo XXI, Madrid, 2004, p. 101-125, S. Juliá. *Madrid, 1931-1934. De la fiesta popular a la lucha de clases*, Siglo XXI, Madrid, 1984, p. 327-381. Una visió general dels conflictes vaguístics a M. Bizcarrondo. *Historia de la UGT. Entre la democracia y la revolución, 1931-1936*, Siglo XXI, Madrid, 2008, p. 103-108. Sobre Elx J. Martínez. *Los socialistas en acción. La II República en Elche (1931-1936)*, Universitat d'Alacant, Alacant, 2005, p. 113-114.

dels treballadors organitzats en una conjuntura econòmica molt crítica per a determinats sectors industrials i amb unes taxes d'atur en creixement.¹⁰¹

Al mateix temps, la legislació religiosa aprovada durant el primer bienni també va quedar neutralitzada. Un dels principals objectius de la dreta antirepublicana era aconseguir desactivar la Llei de confessions i congregacions religioses de juny de 1933. Sense formar part del govern de l'Estat, la dreta antirepublicana aconseguí el seu objectiu amb certa facilitat. No només les escoles catòliques de primària i d'altres ensenyaments van continuar funcionant amb normalitat sinó que l'obertura de noves escoles privades catòliques fou continua. Igualment, el govern inicià negociacions amb el Vaticà per a signar un nou concordat i aprovà l'abril de 1934 una llei que restablia el finançament de l'Estat a l'església catòlica, qüestionant l'article 26 de la constitució republicana. En efecte, la llei sobre els havers del clergat va significar que l'Estat passés a pagar dos terços del sou equivalent al de 1931 als capellans de més de quaranta anys que exercissin en pobles petits, amb un límit pressupostari de 16 milions i mig de pessetes.

Per una altra part, la reacció dels radicals va afectar molt especialment els governs municipals. Tant per al govern radical com per al seu principal soci parlamentari el control del poder municipal resultava estratègic per a enfortir la seua presència arreu de l'Estat a través de les pràctiques clientelars i, sobretot, per desactivar un dels pocs pilars institucionals dels que encara disposaven socialistes i republicans d'esquerres. En última instància, podríem considerar que de fet l'èxit de la labor governamental de desmuntatge de l'obra del primer bienni i de l'embranchida reaccionària de les classes dominants després de novembre de 1933 depenia, en bona mesura, de fer possible el seu assalt als Ajuntaments. Com ha assenyalat el mateix Nigel Townson des del moment en que van assolir el govern els radicals van mostrar un gran interès per aconseguir el control tant del poder local com del provincial. Com recull el mateix Towson, el

¹⁰¹ Nigel Towson va assenyalar que la modificació de la presidència dels Jurats Mixtos realitzada pel govern radical que atribuïa aquesta a professionals del dret o bé funcionaris molt probablement desplaçava l'equilibri d'aquests cap als interessos dels propietaris per la concepció generalment conservadora d'aquests sectors, veure N. Towson. *La República...*, Taurus, Madrid, 2002, p. 244.

governador civil de Cáceres escrivia a Lerroux pocs dies després d'haver format govern comunicant-li que “*el ayuntamiento lo destituyó legalmente y completamente. Ya verá si puedo hacer lo mismo con la junta (provincial)*”. D'aquesta manera, si mentre Martínez Barrio fou Ministre de la Governació tan sols van ser destituïts sis ajuntaments en tres mesos quan passà a ocupar el Ministeri Rico Avello la xifra s'elevà fins a quaranta en també tres mesos i es disparà amb Salazar Alonso, amb gairebé 200 Ajuntaments destituïts al sud d'Espanya durant els primers sis mesos de Ministre, tal i com explicà a les seues memòries.¹⁰²

Les noves gestores municipals les integraven radicals, membres de la CEDA, agraris o bé propietaris sense afiliació política. Tot i que desconeixem la xifra total d'Ajuntaments destituïts pel govern radical amb anterioritat a l'octubre de 1934, aquesta degué ser molt elevada ja que l'onada de destitucions no es limità a aquelles àries de major presència municipal socialista, on els Ajuntaments actuaven com a contrapès a les imposicions patronals o del Governador civil, sinó que s'estengué arreu adquirint un caràcter gairebé sistemàtic. No només es van veure afectats els feus municipals socialistes d'Andalusia o Extremadura. Una província com la de Zamora amb una majoria d'Ajuntaments dretans incontestable també es va veure afectada per diverses destitucions d'Ajuntaments ordenades pel governador radical. Al petit poble de Morales de Toro l'alcalde socialista fou destituït el mes de juny acusat de “*infidelidad en la custodia de presos*” i a Carbajales del Alba l'Ajuntament de republicans d'esquerres i socialistes ho fou en motiu d'un conflicte amb unes terres del terme. Com assenyala un estudi recent sobre la comarca de Toro, la triada de “*primero acosar, luego inspeccionar y finalmente destituir*” s'aplicà també a la comarca tot i el poc pes dels Ajuntaments republicans d'esquerres i obreristes.¹⁰³

¹⁰² N. Towson. *La República...*, Taurus, Madrid, 2002, p. 250-251. La labor de destitucions d'Ajuntaments socialistes i republicans d'esquerres l'explica el mateix Salazar Alonso a R. Salazar Alonso. *Bajo el signo de la revolución*, Librería de Roberto de San Martín, Madrid, 1935, p. 115-129.

¹⁰³ C. Ruiz González. *La Espiga cortada y el trigo limpio. La comarca de Toro en la II República y el primer franquismo (1931-1945)*, Oñati, 2011, p. 169-181.

L'amnistia aprovada pel govern radical l'abril de 1934 per als implicats en el cop d'Estat militar d'agost de 1932, amb Sanjurjo al capdavant, fou la mesura que més clarament visualitzà que els radicals en cap cas podien, ni com a mínim una bona part d'ells volien, diluir ni rebaixar l'estratègia antirepublicana dels seus aliats parlamentaris de la CEDA. L'amnistia formava part tant del programa electoral de la CEDA com dels radicals, Lerroux tenia més que algun deute contret amb els colpistes, i va demostrar, tot i les amenaces retòriques en seu parlamentària i les tensions dins el partit radical, que entre els objectius dels radicals i l'estratègia de la CEDA no hi havia en la pràctica contradiccions insalvables, per molt que ambdós s'esforcessin per fer visibles les seues diferències en el terreny ideològic i propagandístic.

La llei d'amnistia fou aprovada el 20 d'abril i acabà incloent als implicats en la “*sanjurjada*” i als empresonats per la insurrecció anarquista de desembre de 1933. Com és ben conegut, Alcalá-Zamora es negà a signar-la de fet ja havia advertit a Lerroux quan formà el seu primer govern després de novembre de 1933 que no acceptaria cap amnistia pels colpistes de la “*sanjurjada*”. El president de la República intentà, sense aconseguir-ho, retornar la llei al parlament per tal que fos objecte de revisió. Finalment, Alcalá-Zamora tot i la seua posició contrària a alliberar els enemics de la República adjuntà a la seua signatura un llarg memoràndum en el que exposava les seues objeccions personals. La crisi entre el govern i el president de la República quedà del tot oberta. La CEDA intentà aprofitar la situació per aconseguir la dimissió d'Alcalá-Zamora, col·locar a Lerroux com a president de la República i obtenir un presència important al govern. Aquesta era també l'aposta de destacats radicals com el Ministre de la Governació Salazar Alonso.¹⁰⁴

Lerroux es negà a cooperar en l'operació tàctica de la CEDA i presentà la seua dimissió per qüestions protocol·làries a Alcalá-Zamora que li acceptà. El president de la República invità al ministre de treball, el radical valencià Ricardo Samper, a formar nou govern. Tot i les pressions dels sectors més propers a Lerroux, el vell líder radical acceptà que Samper formés govern amb la condició que Salazar Alonso es mantingués com a ministre. Amb una bona dosi d'intervencionisme per part d'Alcalá-Zamora, el

¹⁰⁴ N. Towson. *La República...*, Taurus, Madrid, 2002, p. 259-262.

govern Samper es caracteritzà per la seua debilitat fins a la mateixa crisi d'octubre. L'escissió de l'ala esquerra del Partit radical encapçalada per Martínez Barrio debilità enormement el pes parlamentari dels radicals, que van passar a tenir 85 diputats, i com assenyalà Nigel Townson “*no sólo desplazó el partido hacia la derecha sino que además lo volvió más dependiente de la derecha*”.¹⁰⁵

Fins l'octubre de 1934 el govern Samper hagué de fer front a la vaga general camperola de juny, a una creixent mobilització sindical i una agitació laboral generalitzada, al conflicte institucional amb el govern català i a la mobilització unitària dels Ajuntaments bascos. La posició de debilitat dels radicals conduí a la CEDA a qüestionar-se la utilitat de sostenir un govern com el de Samper i la necessitat d'accedir directament al govern. En bona mesura, entre abril i octubre de 1934 el govern Samper afrontà la seua acció en una mena de compàs d'espera que anunciava la seua caiguda i en el que qui marcava el temps era la CEDA de Gil Robles.

Tant important, però, com l'acció del govern i els seus aliats parlamentaris, per explicar la dinàmica social i política que conduí a la situació d'octubre de 1934 ho van ser les posicions i accions empreses per les forces polítiques que havien donat forma al projecte reformador de la República durant el primer bienni. Més que no pas la reestructuració organitzativa dels republicans d'esquerres, que el mes d'abril donaria lloc a *Izquierda Republicana* i uns mesos després a *Unión Republicana*, fou el gir a l'esquerra produït en la direcció dels socialistes espanyols i especialment entre els seus militants, sobretot els treballadors agrícoles que cada cop es van mostrar més cansats de mantenir-se a l'espera, el que va tenir un major impacte en l'acceleració de la dinàmica de confrontació prèvia a octubre.¹⁰⁶

La retòrica revolucionària per part de Largo Caballero i altres membres de la direcció del socialisme espanyol començà a ser recurrent a partir de l'estiu de 1933, mesos abans

¹⁰⁵ N. Townson. *La República...*, Taurus, Madrid, 2002, p. 277.

¹⁰⁶ Sobre la reorganització de les forces republicanes d'esquerres veure D. Cucalón. “Reconstruir lo roto: Izquierda Republicana y Unión Republicana”, a M. Ballarín, D. Cucalón y J.L. Ledesma (eds.). *La II República en la encrucijada: el segundo bienio*, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2009, p. 99- 136 i J. Avilés. *La izquierda burguesa en la II República*, Espasa-Calpe, Madrid, 1985.

de la sortida socialista del govern. La seua sortida del govern el setembre de 1933, la incidència de la crisi econòmica en alguns sectors laborals, el temor a l'assalt de la CEDA contra la República i la radicalització de bona part de les bases militants van accentuar l'assumpció de posicions revolucionàries tant per les direccions del PSOE com de la UGT. Segons Marta Bizcarrondo, l'origen del gir revolucionari dels socialistes espanyols hauria estat la frustració provocada per l'experiència de la col·laboració governamental amb els republicans. Aquest punt de partida i la sortida dels socialistes del govern van convertir en qüestió prioritària a l'interior del PSOE la necessitat d'un canvi d'estratègia: calia considerar l'estratègia revolucionària que comptava amb un ampli suport entre la militància.¹⁰⁷

Entre el setembre de 1933 i gener de 1934 els plantejaments revolucionaris encapçalats per Largo Caballero a l'executiva del PSOE aconseguiren imposar-se també a la direcció de la UGT i comptava amb l'adhesió entusiasta de les Joventuts. Cal tenir clar, però, en que consistia l'estratègia revolucionària per a la direcció dels socialistes. Tot i el programa elaborat per Indalecio Prieto, l'imprecís "*movimiento francamente revolucionario*" del que parlava l'executiva del PSOE es fonamentava, com va assenyalar Santos Juliá, en la triada de la vaga general, la conspiració militar, en el cas d'octubre amb les milícies i els sectors afins de l'exèrcit, i l'acció política republicana, en aquest cas pensant en la pressió dirigida al president de la República. Aquest esquema no exclouïa la possibilitat de la conquesta del poder vista com un nou pas necessari, en aquest cas socialista, en el cicle revolucionari iniciat el 1930. En tot cas, per part de la direcció dels socialistes hi havia molt més de retòrica que no pas de concreció pràctica en el plantejament de la insurrecció per a la conquesta del poder. El procés de preparació revolucionària realitzat des del gener de 1934 pel Comitè d'Enllaç constituït per les tres organitzacions socialistes semblava confirmar aquest darrer extrem.¹⁰⁸

¹⁰⁷ M. Bizcarrondo. *Historia de la UGT...*, Siglo XXI, Madrid, 2008, p. 93-103 i "El marco histórico de la revolución", *Estudios de Historia Social*, 31, 1984, p. 23-36.

¹⁰⁸ Veure S. Julia. "Los socialistas y el escenario de la futura revolución", a G. Jackson (coord.). *Octubre 1934. Cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985, p. 103-130.

El pla i els objectius de Largo Caballero, que eren els de l'executiva del PSOE i la UGT, tenien un component discursiu clarament revolucionari i un component pràctic que continuava essent el del buròcrata sindical que sempre havia estat: crides a la cautela i a evitar moviments extemporanis i pèrdues d'energia. La major combativitat de la militància i la importància creixent de les joventuts en la direcció política del socialisme feu més evident la distància insalvable entre el seu discurs i la seua pràctica. Segons el mateix Santos Juliá, en aquesta distància que afectava al conjunt de la direcció política i sindical del socialisme espanyol hi havia una de les principals raons del fracàs d'octubre. L'acció revolucionària estaria preparada i dirigida per un Comitè integrat per representants del PSOE, la UGT i les Joventuts. En el pla local i provincial, uns comitès formats per membres d'aquestes mateixes organitzacions serien els encarregats de que es complissin les ordres emanades del Comitè Central.¹⁰⁹

D'aquesta manera, seguint l'explicació de Santos Juliá, els elements que van constituir l'escenari final de la revolució dels socialistes van quallar en una doble posició d'aïllament polític i d'espera de la revolució. En primer lloc, els socialistes van trencar amb els republicans però no van assajar seriosament passos per a teixir aliances amb altres organitzacions obreres. Aquest fet debilitava enormement qualsevol intent insurreccional. L'aïllament es va veure complementat amb el "*atentismo o espera de la revolución*". L'acció revolucionària es produiria inevitablement. Només calia esperar el moment oportú, que resultava conegut per tothom, i l'ordre de la direcció. Mentrestant calia controlar i no malgastar les forces i, en conseqüència, limitar aquells moviments considerats parcials. Per a la direcció socialista només calia estar preparats per quan arribés el moment. No resulta gaire sorprenent que d'aquesta manera el moviment d'octubre com a insurrecció revolucionària resultés un autèntic fracàs.¹¹⁰

¹⁰⁹ El procés dels preparatius per al moviment revolucionari explicats pel mateix Largo Caballero a F. Largo Caballero. *Escritos de la República*. Edición, estudio preliminar y notas de S. Juliá, Pablo Iglesias, Madrid, 1985, p. 39- 158 i també d'un altre dels seus protagonistes A. Del Rosal. *UGT 1934: El movimiento revolucionario de Octubre*, Akal, Madrid, 1983, p. 205- 256.

¹¹⁰ S. Julia. "Los socialistas...", a G. Jackson (coord.). *Octubre 1934...*, Siglo XXI, Madrid, 1985, p. 128-129.

Per contra, entre les Joventuts i importants sectors de la militància del partit i el sindicat socialista, especialment entre sectors com el dels treballadors agrícoles o els de la construcció, les ànsies revolucionàries no eren pas retòriques. Com ha remarcat Paul Preston, no existia gairebé cap relació entre el “*movimiento francamente revolucionario*” del que gairebé ningú en sabia res a banda del mateix Largo Caballero i les necessitats i activitats del moviment obrer. Aquest decalatge tindria conseqüències ben negatives per al moviment obrer i camperol socialista molt abans del moviment d'octubre. La vaga de camperols de juny de 1934 va fer visible les profundes contradiccions existents entre, d'una banda, els hàbits reformistes de la direcció i la seua retòrica revolucionària i les necessitats immediates i les intencions revolucionàries de bona part de les bases militants, per l'altra.¹¹¹

La vaga camperola de juny de 1934 fonamentalment tenia el seu origen en el retrocés de drets laborals operat durant els darrers mesos de 1933 i els primers de 1934: incompliment de les bases de treball, negativa de contractació d'obrers afiliats als sindicats socialistes i anarquistes, incompliment del torn rigorós de contractació, introducció del treball a preu fet o la negativa a contractar jornalers de les Borses de Treball. La resposta de la Federació de Treballadors de la Terra socialista s'anà gestant en els primers mesos de 1934. A finals de gener es produí el relleu en la direcció del sindicat agrari ugetista amb l'entrada del navarrès Ricardo Zabalza a la secretaria general acompanyat d'importants dirigents dels diversos secretariats provincials d'Andalusia. D'aquesta manera, els homes propers a Largo Caballero passaven també a dirigir la potent Federació de Treballadors de la Terra (FETT).¹¹²

La radicalització de l'òrgan de premsa de la direcció de la FETT es feu patent en un clar pronunciament en favor de la revolució anunciant el canvi de rumb experimentat per l'estratègia del sindicat des dels primers dies de febrer de 1934. El 6 de març el nou secretari general envià una petició formal al ministre de Treball exigint un repartiment

¹¹¹ P. Preston. *L'Holocaust...*, Base, Barcelona, 2011, p. 117 i *La destrucción de la democracia en España*, Grijalbo, Barcelona, 2001, p. 171-224.

¹¹² Sobre Ricardo Zabalza veure E. Majuelo. *La generación del sacrificio. Ricardo Zabalza 1898-1940*, Txalaparta, Tafalla, 2008.

just de les ofertes de treball entre els jornalers parats, l'obligatorietat en la constitució de les oficines de col·locació i en el compliment del torn rigorós. A més, es sol·licitava a l'autoritat governamental l'adopció de mesures per a garantir el compliment patronal de les bases de treball i la resolució dels milers d'expedients acumulats sense resoldre als Jurats Mixtos i al propi ministeri. El mateix Zabalza havia expressat un mes abans a la direcció de la UGT la desesperada situació de milers de jornalers i camperols pobres que convertia en imprescindible engegar un moviment de protesta sense poder esperar gaire.¹¹³

La proposta de Zabalza fou rebutjada per la majoria dels membres de l'executiva amb Largo Caballero al capdavant. Una vaga general camperola requeriria incorporar a la vaga en solidaritat als treballadors industrials i aquest fet arrastraria a la mobilització general al conjunt de les organitzacions socialistes sense preparació i abans d'allò previst. Tot i així, cap al mes de maig la situació a criteri de la direcció del sindicat agrari socialista resultava insostenible per als jornalers i camperols pobres, especialment a les províncies andaluses, extremenyas i a les castellano-manxegues. Davant d'aquesta situació el Comitè de la FETT acordà l'11 i 12 de maig la convocatòria d'una vaga general camperola arreu de l'Estat. Tot i els diversos motius, més aviat tècnics, esgrimits per l'executiva de la UGT per no donar suport a l'acció vaguística camperola el que pesava més en la decisió d'aquesta era que aquesta seria contraproductent per al "*movimiento francamente revolucionario*" i que el govern l'aprofitaria per aplicar una repressió sistemàtica. Largo Caballero va deixar clar que no hi hauria vagues solidàries dels treballadors industrials ni suport a la iniciativa de la FETT.¹¹⁴

Amb tot, els objectius de la vaga que s'iniciaria el 5 de juny es cenyien estrictament al terreny laboral i cap cas podien ser considerats revolucionaris. Les deu demandes que la

¹¹³ M. Bizcarrondo. *Historia de la UGT...*, Siglo XXI, Madrid, 2008, p. 109- 115.

¹¹⁴ Sobre la radicalització de la FETT veure l'estudi clàssic d'E. Malefakis. *Reforma agraria y revolución campesina en la España del siglo XX*, Ariel, Barcelona, 1971, p. 385-392, F. Espinosa. *La primavera...*, Crítica, Barcelona, 2007, p. 61-72, i molt especialment els excel·lents treballs de F. Cobo Romero. *Revolución campesina y contrarrevolución franquista*, Universidad de Granada, Granada, 2004, p. 99-116 i *Por la reforma agraria hacia la revolución: el sindicalismo agrario socialista durante la II República y la guerra civil*, Universidad de Granada, Granada, 2007, p. 235- 272.

FETT va fer públiques anaven des de l'exigència de l'aplicació de les bases de treball fins a l'aplicació de mesures immediates contra l'atur passant per la creació d'un fons de crèdit per a fomentar els arrendaments col·lectius. En canvi, l'acció del govern davant l'anunci de la vaga general camperola va tenir característiques d'autèntica ofensiva contrarevolucionària, tot i que sense tenir una revolució al davant. Va ser derogada la llei de termes, Salazar Alonso declarà la collita com a “*servicio nacional*” convertint una vaga estrictament legal en un delictes de sedició i les forces de l'Estat van realitzar detencions generalitzades de dirigents obrers abans que comencés la vaga. Fins i tot Salazar Alonso es mostrà partidari de proclamar l'Estat de guerra a les províncies més afectades pel moviment vaguístic.

La vaga aconseguí un important seguiment tot i que amb molts contrastos. A Andalusia fou àmpliament seguida, essent les províncies de Jaén, Córdoba i Sevilla els principals focus amb més de deu dies de vaga. A Extremadura i les províncies manegues la vaga adquirí també un caràcter massiu, especialment a Toledo i Badajoz, i al País Valencià, l'Aragó i Navarra el moviment vaguístic es convertí en una de les principals mobilitzacions de tot el període republicà.¹¹⁵ L'ampli seguiment contrastà amb les conseqüències catastròfiques de la vaga per al moviment organitzat de jornalers i camperols pobres. No només no s'aconseguí cap dels objectius que es pretenien sinó que a més les organitzacions polítiques i sindicals dels camperols van ser desarticulades per la repressió, les presons s'ompliren de detinguts i els Ajuntaments que encara quedaven en mans de socialistes o republicans d'esquerres van ser destituïts. No és estrany que Salazar Alonso es vantés d'haver aconseguit “*un fracaso que quebrantó bastante a sus tropas*” referint-se als socialistes. La principal Federació sindical de la UGT va quedar del tot desarticulada. En bona mesura per la repressió governamental sistemàtica, el govern quedà enormement reforçat davant els grans propietaris agrícoles, però també per l'estratègia confusament revolucionària de la direcció del socialisme espanyol.¹¹⁶

¹¹⁵ F. Cobo Romero. *Por la reforma...*, Universidad de Granada, Granada, 2007, p. 252- 272.

¹¹⁶ R. Salazar Alonso. *Bajo...*, Librería de Roberto de San Martín, Madrid, 1935, p. 142.

Un cop iniciada la vaga general camperola, el secretari general de la FETT Ricardo Zabalza va demanar repetidament al conjunt de la UGT l'extensió del conflicte i la solidaritat dels treballadors industrials per mitjà de la declaració d'una vaga general a tot el territori. L'11 de juny, en plena vaga, en una Comissió Executiva de la UGT el mateix Zabalza tornà a justificar la vaga com a l'única sortida que tenia la FETT davant la radicalització de les organitzacions locals i de les condicions socials miserables dels jornalers per a rebre de nou la negativa de Largo Caballero i la majoria de l'executiva a fer cap pas: la vaga estava plantejada només per als jornalers i en cap cas els obrers industrials es mourien.

La negativa de la executiva de la UGT a donar suport a l'acció de la Federació de Treballadors de la Terra mostrava, en primer lloc, la incapacitat de vincular una estratègia suposadament revolucionària a les necessitats reals dels militants de l'organització. Això resultava especialment greu en tractar-se de la principal organització de la UGT imprescindible per a iniciar qualsevol acció de força general. En segon lloc, evidencià el contrast entre el reformisme burocràtic de la direcció i les pràctiques de mobilització de molts militants socialistes que s'havien incorporat al sindicat amb l'arribada de la República. En aquest sentit, la vaga de camperols suscità una forta corrent d'unitat entre les bases camperoles i obreres de les diverses organitzacions obreristes davant el que es considerà una manca d'acció de la direcció socialista en la vaga camperola. Per últim, prefigurava els efectes més funestos de l'estratègia estrictament defensiva i "*atentista*" per anar cap al moviment revolucionari. Lluny de bastir la preparació del moviment revolucionari amb una alta dosi de flexibilitat en relació a l'agudització de la conflictivitat social i política, els condicionants organitzatius interns i la situació del govern i els seus aliats parlamentaris, el fet de fixar clarament el moment en que s'iniciaria el moviment revolucionari reforçava la posició de força de les forces de l'Estat tant davant d'aquest com de tot el seguit de conflictes laborals i socials parcials que va precedir l'octubre de 1934. En aquest sentit, la posició defensiva de la direcció socialista va possibilitar el desgast del moviment sindical per la successió de vagues parcials amb resultats desastrosos en els mesos anteriors a octubre i, en conseqüència, es va arribar amb una posició de debilitat al "*movimiento francamente revolucionario*". En aquelles regions on s'invertí aquesta lògica, és a dir, on les organitzacions van bastir una mobilització de

màxims per arribar en forma a un hipotètic moviment revolucionari, la realitat d'octubre fou tota una altra.

En tot cas, el govern radical sortí amb força de la vaga de camperols i, encara amb més força, en sortí la patronal agrària que va accelerar sense gaires obstacles les imposicions i l'enduriment de les condicions socials sobre els treballadors agrícoles. A més quedava enfonsat un dels principals pilars de l'organització sindical socialista. La vaga de camperols s'encavalcà amb una crisi constitucional oberta i sense una solució aparent entre el govern català d'esquerres i el govern de la República de centre-dreta en motiu de la Llei de Contractes de Conreu. A partir d'aquest moment, "*el problema catalán*" passaria a ocupar un lloc central en l'estratègia de la dreta antirepublicana d'enrunar i fer bascular més cap a la dreta al Partit Radical.

Com és ben conegut, la Llei de Contractes de Conreu fou aprovada pel Parlament de Catalunya l'11 d'abril de 1934.¹¹⁷ La discussió parlamentària de la Llei s'allargà des del 29 de novembre de 1933 fins a l'1 de febrer de 1934 i va anar acompanyada d'una virulenta campanya en contra per part de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI) que políticament canalitzà la Lliga Catalana, com a mínim en un primer moment. La discussió de la llei va estar mediatitzada per l'absència de la Lliga, que havia abandonat el Parlament de Catalunya poc després de les eleccions municipals com a protesta pels suposats abusos del govern en els comicis municipals. El 24 d'abril, llerrouxistes i lligaires presentaren una proposició incidental a les Corts de la República per tal que el govern plantegés davant el Tribunal de Garanties Constitucionals recurs d'inconstitucionalitat per incompetència del Parlament de Catalunya per legislar sobre la matèria.¹¹⁸ Tant els grans propietaris agrícoles de Catalunya com la Lliga que aspirava a mantenir en exclusiva la seua representació sabien que a Madrid serien ben rebudes les seues exigències, a diferència del que succeïa a Catalunya. La conseqüència directa de l'acció dels lligaires, radicals i els "isidros" fou la de posar en dubte la

¹¹⁷ *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya* (BOGC), 12/04/1934, núm. 102.

¹¹⁸ El text de la proposició incidental i del govern de la República plantejant davant el T.G.C el recurs de competència es poden veure a *El govern de la Generalitat davant del T.G.C*, Edicions La Publicitat, Barcelona, 1935, p. 42-50.

legitimitat de l'autonomia catalana i facilitar que la dreta antirepublicana agafés la qüestió catalana com el principal cavall de batalla del desmuntatge de l'obra del primer bienni.¹¹⁹

D'aquesta manera, un conflicte del camp català com la qüestió rabassaire passà a un primer pla de la política d'Estat, convertint-se en enfrontament constitucional entre el govern de la República i el govern de la Generalitat. El Tribunal de Garanties Constitucionals dictaminà la nul·litat de la Llei de contractes de conreu el 8 de juny de 1934. Només quatre dies més tard el Parlament català aprovava una nova Llei de contractes idèntica a la votada anteriorment. Davant la reaprovació del Parlament de Catalunya de la Llei de Contractes, el Govern de la República decidí no presentar un nou recurs davant el Tribunal de Garanties Constitucionals però traslladà la qüestió a les Corts de la República el 25 de juny. Finalment la fórmula legal que resolgué el conflicte fou la d'afegir un article adicional a la Llei de Contractes que exigia que el reglament d'aplicació de la llei es presentés al Parlament perquè fos aprovat, permetent que s'hi poguessin introduir les esmenes necessàries per a posar d'acord els preceptes processals de la Llei amb la Constitució. D'aquesta manera es tancava momentàniament el conflicte institucional entre el Govern català i el Govern de la República, altra cosa era el conflicte social existent al camp català.¹²⁰

En clau de política republicana general, el contenciós entre el govern català i el govern de la República resultava enormement efectiu, especialment, a les dretes antirepublicanes però també als republicans d'esquerres i, potser, en menor mesura als socialistes per a vehicular les seues respectives estratègies.

Tot i la voluntat conciliadora de Samper per resoldre de manera negociada el conflicte amb el govern català, la força de la CEDA sobre el govern i la mateixa divisió sobre la

¹¹⁹ Sobre l'elaboració de la Llei de contractes de conreu i la legislació del govern català en matèria agrària veure J. Sánchez Cervelló. "Agricultura 1931-1939", a F. Bonamusa (dir.). *Generalitat...*, vol. I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006, p. 97-158 i A. Balcells. *El problema agrari...*, Nova Terra, Barcelona, 1968, p. 103-170.

¹²⁰ L'evolució del conflicte institucional entre el govern de la Generalitat i el de la República sobre la Llei de Contractes pot seguir-se també a A. Balcells. *El problema...*, Nova Terra, Barcelona, 1968, p. 171-197.

qüestió catalana que existia tant entre els radicals com entre el mateix govern convertia la resolució negociada amb el govern autònom en una sortida extremadament dèbil. En aquesta debilitat calia afegir-hi la posició de Companys, que si bé s'avenia a trobar una solució de compromís amb el govern de la República la combinava amb la via de l'agitació política i la confrontació. Amadeu Hurtado que fou en bona part protagonista del procés negociador entre ambdós governs i amb el president de la República va considerar que el consell de la Generalitat “deixa de banda un problema jurídic que no veu prou clar i es defensa amb una agitació política que està més al seu abast”.¹²¹ Aquesta doble via fou utilitzada per Companys al llarg de la primavera i l'estiu de 1934 en les relacions amb el govern de l'Estat.

Gil Robles i la CEDA van ser els qui millor van saber utilitzar el contenciós amb el govern català per fer avançar la seua estratègia. A banda de les permanents declaracions anticatalanes de la CEDA i de tota la dreta parlamentària, Gil Robles va fer tot un seguit de passos tàctics per aconseguir tenir presència directa al govern utilitzant la qüestió catalana. En primer lloc, va aconseguir collar encara més al govern Samper. Tot i que la CEDA s'hi oposava, Samper aconseguí que el conflicte institucional amb el govern català es discutís a les Corts de la República. La intervenció de Gil Robles fou clara: aplicació rigurosa de la llei contra la “*rebeldía separatista*” de la Generalitat.¹²² El dirigent de la CEDA considerava la solució negociada que assajava Samper com una claudicació davant el govern català. Va pressionar a Lerroux per tal que aturés les iniciatives de Samper, va dirigir una extensa i detallada carta a aquest darrer exigint-li “*imponer el respeto a la ley y velar por el prestigio del poder público*” i, per últim, va exhortar el mateix Samper a sol·licitar un vot de confiança que permetés al govern suspendre les Corts mentre es cercava una solució. Això fou el que va fer Samper, les Corts no es reobriren fins al mes d'octubre. Aquest interval seria aprofitat per Gil Robles per fer un segon pas cap al camí del govern.¹²³

¹²¹ A. Hurtado. *Abans del sis d'octubre (un dietari)*, Quaderns Crema, Barcelona, 2008, p. 64.

¹²² P. Preston. *La destrucción...*, Grijalbo, Barcelona, 2001, p. 221.

¹²³ N. Towson. *La República...*, Taurus, Madrid, 2002, p. 292.

Amb el suport incondicional del ministre de la Governació Salazar Alonso, Gil Robles aconseguí al llarg de l'estiu de 1934 esgotar del tot el poc temps que li quedava al govern Samper. L'agost de 1934 l'advocat de Salamanca criticà durament la posició del govern Samper respecte al conflicte amb el govern català i els ajuntaments bascos, a més de la seua actuació en matèria d'ordre públic. Alejandro Lerroux també ajudà en el compte enrere del govern Samper afirmant a *"El Debate"* i *"Renovación"* que la posició que mantenia Gil Robles era *"totalmente correcta"*. A més la CEDA havia aconseguit una important victòria per a tensar el conflicte amb el govern de la Generalitat, eren els seus homes a Catalunya els que ara dirigien l'IACSI i els que conduïen les demandes de la patronal agrària. El 8 de setembre aquesta cooptació es feu més que visible. L'IACSI organitzà a Madrid una reunió d'associacions patronals agràries per tal de pressionar al govern Samper en el contenciós amb el govern autònom. A la reunió hi assistí la flor i la nata de les patronals agràries de tot l'Estat: la *"Asociación General de Ganaderos"*, la *"Agrupación de Propietarios de Fincas Rústicas"*, la *"Asociación de Olivareros"* i la *"Confederación Española Patronal Agrícola"*. Més important que l'assistència dels representats de tot aquest seguit d'organitzacions patronals ho van ser les intervencions dels representants de les forces polítiques: Gil Robles, Martínez Velasco, Calvo Sotelo i Antonio Goicochea. Els "Isidros" no tenien cap dubte que l'èxit de les seues exigències passava per Madrid i per les mans de la dreta antirepublicana. Aquesta, d'altra banda, és mostrava entusiasmada d'utilitzar un plet que combinava dos dels seus grans cavalls de batalla, l'hostilitat a tot allò català i la defensa de la propietat agrícola, i que a més servia per demostrar la poca fermesa del govern.

Un dia després les joventuts de la CEDA van realitzar una concentració de ple estil feixista a Covadonga. Aquest indret d'Astúries era considerat pel nacionalisme espanyol el punt d'inici de la conquesta de la península als musulmans. L'elecció de Covadonga permetia fàcilment fer dos lectures simbòliques: la CEDA reconquistaria Espanya de les mans de la República i els valors de l'Espanya tradicional els representava la mateixa organització, a diferència de republicans i obreristes que quedaven associats als valors de l'invasor musulmà. En tot cas, per no deixar lloc a dubtes el dirigent asturià d'*Acción Popular* José Maria Fernández Ladreda va parlar obertament de reconquerir Espanya i Gil Robles de la necessitat d'anorrear la rebel·lió separatista de catalans i bascos. Amb el terreny cada cop més ben preparat i amb importants suports entre les files dels

radicals el 26 de setembre Gil Robles feu el pas que li faltava. La CEDA feia públic que davant la feblesa del govern Samper calia formar un nou govern amb la seua participació. L'1 d'octubre en sessió parlamentària reafirmaria la mateixa posició després que Samper hagués exposat les seues gestions prop del govern català. La crisi constitucional iniciada per la Lliga i els radicals havia resultat enormement útil per a la CEDA: havia permès generar l'atmosfera necessària per a facilitar la seua presència al govern i escollir el moment més oportú per a, en paraules d'un radical com Salazar Alonso, “*adelantar la iniciativa revolucionaria*” i “*iniciar la ofensiva contrarrevolucionaria y proseguir una obra de gobierno decidida, continuada, para acabar con el mal*”.¹²⁴

Els republicans d'esquerres espanyols, per la seua part, van agafar embranzida en la crisi constitucional amb el govern català. Azaña caracteritzà el govern de la Generalitat com el darrer “*poder republicano que queda en pie en España*”, “*el último bastión que le queda a la República*”. El mateix Companys, segons Amadeu Hurtado, assenyalava que eren les esquerres espanyoles les que havien “convertit aquest plet en un tema polític d'interès per a la República. Això ha fet que hàgim rebut felicitacions i encoratjaments de tots els indrets d'Espanya, que els diferents partits d'esquerra ens hagin enviat emissaris, i que nosaltres tinguem ara representants nostres al nord i a València per si és possible o necessari un gran moviment d'esquerra promogut a l'entorn de l'actual agitació de Catalunya”.¹²⁵ Naturalment, el govern català i l'Esquerra havien tingut alguna cosa a veure en l'entronització de Catalunya com a baluard de la República.

Com va assenyalar Paul Preston, el conflicte entre el govern català i el de la República va obrir les portes a la possibilitat de reformular la col·laboració entre republicans d'esquerres i socialistes amb els republicans catalanistes pel mig. Indalecio Prieto havia mantingut contactes amb Azaña i Marcel·lí Domingo perquè considerava que sense la seua col·laboració resultava impossible la defensa de la República. Les gestions de Prieto van quedar tallades davant la posició de l'executiva del PSOE i la UGT que

¹²⁴ R. Salazar Alonso. *Bajo el signo...*, Librería de Roberto de San Martín, Madrid, 1935, p. 319-320.

¹²⁵ A. Hurtado. *Abans del...*, Quaderns Crema, Barcelona, 2008, p. 104.

descartava qualsevol entesa amb els republicans ni per a l'esperat moviment revolucionari ni per al subsegüent govern provisional.

A mesura que el conflicte amb el govern català va anar adquirint unes majors dimensions, Manuel Azaña reemprengué les gestions amb Prieto per saber quina seria la reacció dels socialistes si, com semblava, Alcalá Zamora optava per dimitir davant el camí que agafava l'enfrontament amb el govern de la Generalitat i per intentar explorar alguna forma d'acció conjunta. El 2 de juliol en reunió conjunta de les executives de la UGT i el PSOE es va debatre si havia arribat el moment d'iniciar el moviment revolucionari i si després calia constituir una coalició republicano-socialista, com defensaven Prieto, Fernando de los Rios i Anastasio de Gracia. La posició de Largo Caballero fou la guanyadora, no hi havia lloc per a l'entesa amb els republicans. Enrique de Francisco informaria de l'acord tant a Azaña com a Lluís Companys.

Tot i així, Azaña demanà una reunió amb la direcció socialista per a tractar de la possibilitat d'un pla polític conjunt. El 14 de juny Azaña i Marcel·lí Domingo en representació d'*Izquierda Republicana*, Lluhí i Vallescà com a membre del govern català i Largo Caballero, Enrique de Francisco i Manuel Lois en representació del PSOE es van reunir a Madrid. Azaña exposà la necessitat d'una acció política conjunta tot i que aquesta no trobà cap tipus d'acollida entre els socialistes. Pel que fa a Lluhí, segons Largo Caballero, va agrair al PSOE la seua decisió de posar-se al costat de la Generalitat "*si se trataba de atropellar sus derechos arrebatándole el Estatuto*" i va manifestar que si després del moviment revolucionari es constituïa un govern socialista els republicans catalanistes no hi donarien suport. La possibilitat de reformular la col·laboració fundacional de la República només quedà en un assaig reduït a unes quantes converses, potser perquè els republicans d'esquerres en una clara situació de fragilitat organitzativa tenien poca cosa a oferir a un PSOE embarcat en l'agitació revolucionària.¹²⁶

Molt més interessant resultava per al PSOE allò que podia oferir el govern de la Generalitat per al seu "*movimiento francamente revolucionario*". Potser per això es van mantenir els contactes entre els socialistes i el govern català al llarg de l'estiu de 1934

¹²⁶ F. Largo Caballero. *Escritos...*, Pablo Iglesias, Madrid, 1985, p. 114-115.

no passant en cap cas de ser contactes informatius. Segons Juan Simeón Vidarte, aquest es reuní amb Companys durant l'estiu de 1934. Vidarte exposà al president del govern català la persecució que patien les organitzacions socialistes, el desballestament de l'obra de les corts constituents i remarcà a Companys que l'autonomia catalana no escaparia d'aquesta dinàmica. En paraules de Vidarte, Companys manifestà que l'Estatut seria defensat fins i tot "*a riesgo de nuestras vidas*" i el parlamentari socialista li exposà "*en líneas generales las finalidades y el carácter marcadamente político de la huelga que declararíamos*". Vidarte afegia: "*Companys encontró nuestro programa fecundo y de posible realización. Él esperaba que, de producirse la catástrofe que supondría para la República la entrada de sus enemigos en el gobierno, podríamos realizar una acción conjunta. "Nosotros aquí somos los amos" fueron sus últimas palabras*". Tot i que no es produiria ni cap acció conjunta ni encara menys cap coordinació entre socialistes espanyols i el govern català, el coneixement dels plans d'uns i altres afectaria les estratègies d'ambdós a l'hora d'actuar en el supòsit de l'entrada de la CEDA al govern de la República. Molt probablement, al llarg de l'estiu les trobades entre representants del PSOE i del govern català o l'Esquerra no degueren ser infreqüents tant a Madrid com a Barcelona tot i que resultin gairebé impossibles de resseguir.¹²⁷

Al costat de la qüestió catalana, l'estiu de 1934 es produí també el conflicte entre el govern radical i els Ajuntaments bascos per la proposta del ministre d'Hisenda Manuel Macarro d'aplicar l'Estatut del vi que atemptava contra el concert econòmic de les províncies basques. L'aplicació de la desgravació dels vins reduïa gairebé a la meitat les rendes dels municipis bascos, passava per sobre del concert econòmic i va permetre actuar conjuntament a republicans d'esquerra, nacionalistes bascos i socialistes en defensa dels Ajuntaments amb interessos diversos però no contraposats. Com que les Diputacions es trobaven en mans del Partit Radical, des de 1922 no s'havien celebrat eleccions a les Diputacions provincials basques, fou un moviment de base municipalista amb regidors nacionalistes, republicans d'esquerra i socialistes de la majoria

¹²⁷ J. S. Vidarte. *El bienio negro y la insurrección de Asturias*, Grijalbo, Barcelona, 1978, p. 223.

d'Ajuntaments biscaïns i guipuscoans i alguns d'alabesos el que encapçalà la mobilització en defensa del concert econòmic.¹²⁸

El moviment d'Ajuntaments va convocar el 12 d'agost eleccions a les cases consistorials per escollir una "*Comisión permanente en defensa del Concierto económico y de la autonomía municipal*". Salazar Alonso va prohibir-ne la celebració i els governadors van perseguir els regidors que intentaven realitzar-la. Tot i així, fou nomenada una Comissió intermunicipal formada per molts regidors nacionalistes però també per alcaldes republicans com el de Bilbao o el de Sant Sebastià Fernando Sasiain. Juan Pablo Fusi va considerar que el moviment dels Ajuntaments va ajudar a generar un clima de tensió que va afavorir les expectatives revolucionàries al llarg de l'estiu de 1934. El mateix Fusi va assenyalar que la coincidència en el plet municipal de l'esquerra basca i el PNB va respondre a plantejaments tacticistes sense major transcendència política.¹²⁹

Si bé és inqüestionable que a les esquerres basques el moviment municipalista en defensa del concert econòmic els interessava per debilitar el govern radical i al PNB per encapçalar el conflicte entre el govern central i els ajuntaments bascos en clau de reivindicació autonòmica, per als protagonistes del moviment la defensa de l'autonomia i les finances municipals resultava un objectiu estratègic i de primer ordre per si mateix. La transcendència política del moviment dels Ajuntaments, lluny de trobar-se en l'aliança des de dalt entre republicans, socialistes i peneuvistes, radicava en la capacitat d'articular des de l'àmbit local una acció política conjunta en contra del govern radical i els seus aliats parlamentaris. La convocatòria plenària de les comissions de municipis el 2 de setembre a Zumarraga va significar el moment culminat del moviment municipalista i va acabar amb diverses càrregues policials i amb la dimissió col·lectiva de tots els Ajuntaments bascos. La presència de bona part dels diputats bascos a les

¹²⁸ Per a Guipúscoa veure P. Barruso. "El intento autonómico de verano de 1934. La actitud del Ayuntamiento de San Sebastián", a *Cuadernos de Sección. Historia-Geografía*, 1995, nº23, p. 375-403 i una visió general a J. L. De la Granja. *Nacionalismo y República en el País Vasco*, Siglo XXI, Madrid, 2008, p. 505-521.

¹²⁹ J. P. Fusi. *El País Vasco 1931-1937. Autonomía. Revolución. Guerra Civil*, Biblioteca Nueva, Madrid, 2002, p. 177-201.

Corts de la República, amb Indalecio Prieto exercint de president de l'Assemblea, i dels diputats catalans revestí d'un important simbolisme polític a l'assemblea plenària de municipis.

Fins ben entrat el mes de setembre el conflicte entre els municipis bascos i el govern central es va mantenir com un focus continu de tensió: gestores nomenades pels governadors civils radicals dirigien els Ajuntaments, el 3 de setembre la visita dels diputats catalans a Gernika acabà amb enfrontaments entre els concentrats i les forces de l'Estat i el dia 10 del mateix mes foren detinguts i traslladats a la presó de Burgos l'alcalde i trenta un regidors de l'Ajuntament de Bilbao. El conflicte entre els Ajuntaments bascos i el govern Samper fou un element més dels que acabarien confegint un marc polític i social polaritzat i de confrontació que donava força a un escenari com el d'octubre de 1934. La pressió cada cop més clara dels grups armats feixistes i monàrquics sobre els militants de les organitzacions obreres, les diverses demostracions de força a l'estil feixista de la CEDA, les reaccions de protesta de les forces obreristes i una certa dinàmica de mobilització col·lectiva cada cop més violenta en la que la insurrecció socialista coneguda per tothom des de feia mesos hi ocupava un lloc destacat van acabar de caracteritzar la situació a les portes d'octubre.¹³⁰

3. 2. La Catalunya autònoma camí d'octubre

Com hem assenyalat, tot i els punts d'intersecció entre la dinàmica general republicana i la situació social i política principatina, la Catalunya autònoma mantenia entre finals del 1933 i l'octubre de 1934 un marc polític i social diferenciat al del conjunt de l'Estat, amb unes fortes particularitats i unes coordenades pròpies en l'agenda i pràctica política i social. L'escenari diferenciat de la Catalunya autònoma generaria una casuística interna al llarg de 1934 sense la qual resulta impossible explicar en tota la seua complexitat el perquè s'arribà a l'acció de força d'octubre de 1934. En primer lloc, fins i tot el punt d'arrencada de les eleccions general de novembre de 1933 havia tingut una

¹³⁰ Sobre aquest darrer aspecte E. González Calleja. "Depassar el "llum vermell": La violència política en les jornades d'octubre", a *L'Avenç*, 187, 1994. p. 22-29.

concreció prou diferenciada de la resta de l'Estat. La Lliga havia guanyat les eleccions a Catalunya, havia passat de 4 a 27 diputats, però no s'havia produït l'enfonsament electoral de les forces d'esquerres tal i com havia succeït arreu de l'Estat. L'Esquerra havia baixat dels 30 als 17 parlamentaris però els 3 diputats de la Unió Socialista, els 3 del Partit Republicà Democràtic Federal i els diputats aconseguits per l'Acció Republicana i el PSOE donaven gairebé un mateix nombre de diputats entre dretes i esquerres.¹³¹

La pèrdua accentuada de vots de l'Esquerra a les eleccions legislatives de 1933 es revertí amb el govern Companys de concentració esquerrana i els bons resultats obtinguts per les forces d'esquerres a les eleccions municipals de 1934. El contrast entre la realitat catalana i la nova situació política de la resta de l'Estat es feu més que evident tot i que l'acció política de la Lliga maldà per assimilar-les. La Lliga Catalana intentà extrapolar la realitat de les noves Corts republicanes al Parlament de Catalunya. Els catalanistes conservadors argumentaven que els electors catalans havien perdut la confiança en l'Esquerra per a passar a dipositar-la en els lligaires i, en conseqüència, la composició del Parlament autonòmic s'havia d'adequar al nou parlament de la República. En sentit estricte, la Lliga qüestionava els fonaments de l'autonomia catalana, la legitimitat tant del govern com del Parlament, i el que demanava era la interrupció de la legislatura iniciada amb les eleccions catalanes de novembre de 1932 per a subordinar-la a uns resultats generals espanyols favorables als seus interessos.¹³²

Els resultats de les eleccions de gener de 1934 només van fer que aguditzar la tendència dels lligaires a qüestionar la legitimitat de l'autonomia catalana. Poc després de les eleccions municipals la Lliga abandonaria el Parlament protestant pels suposats abusos de la majoria absoluta del govern i com a mesura de pressió per aconseguir forçar la seua dissolució i la convocatòria d'unes noves eleccions. L'absència al Parlament

¹³¹ Sobre els resultats electorals veure M. Vilanova. *Atles electoral de la Segona República a Catalunya*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2005.

¹³² Per a la Lliga veure B. De Riquer. *El catalanisme d'esquerres i de dretes*, Proa, Barcelona, 2007, p. 73-110, *L'últim Cambó (1936-1947). La dreta catalanista durant la Guerra Civil i el franquisme*, Eumo, Vic, 1996 i F. Cambó. *Memòries (1876-1936)*, Alpha, Barcelona, 1981, p. 475-484.

s'acompanyà d'una intensa campanya de la Lliga per deslegitimar el govern de la Generalitat: Companys no era el president de Catalunya si no el president de les esquerres. El mes d'abril la Lliga tornaria a subordinar l'autonomia catalana al poder central de la República per aconseguir tombar, en aquest cas de la mà dels radicals, la Llei de contractes de conreu aprovada al parlament. A banda del conflicte més estrictament institucional entre el govern català i el de la República, el qüestionament de la Llei de contractes i de la mateixa autonomia intensificà, per una banda, la ja de per si aguda conflictivitat social existent al camp català i, de l'altra, la plena identificació entre l'autonomia i les reformes socials amb el govern de l'Esquerra, quedant aparentment diluïdes les tensions internes tant dins de l'ERC com de la coalició governamental.

La conflictivitat social entre rabassaires, mitgers, parcers, arrendataris, jornalers i pagesos pobres amb la patronal agrària havia reaparegut amb tota la seua força d'ençà de la proclamació de la República, especialment a les àries vitivinícoles. L'obstrucció de les dretes a la Llei de contractes de conreu significava un nou episodi de la irreductible intransigència dels propietaris agrícoles davant qualsevol intent reformador en matèria agrària. Significà també una nova frustració de les expectatives que entre els pagesos havia generat el programa de reforma agrària dels republicans catalanistes, que en certa manera va aprofundir les esquerdes ja existents entre les principals organitzacions pageses i la política agrària del govern català.

Com van assenyalar ja fa anys historiadors com Josep Fontana o Jacques Maurice, la importància de la reforma agrària republicana radicava, més que en el caràcter de les lleis promulgades o en la suma d'hectàrees de terres repartides, en que feia possible la mobilització dels pagesos dins de la legalitat i la consecució d'algunes millores concretes que reforçaven les expectatives de canvi dels mateixos.¹³³

A Catalunya els decrets del govern republicà de l'estiu de 1931, que permetien la revisió de la renda dels contractes de cultiu, van suposar la presentació d'entre trenta i

¹³³ J. Maurice. *La reforma agraria en España en el siglo XX (1900-1936)*, Siglo XXI, Madrid, 1975, p. 27- 29 i J. Fontana. "La Segunda República. Una esperanza frustrada", a DD. AA. *La II República una esperanza frustrada. Actas del congreso Valencia capital de la República (abril 1986)*, Edicions Alfons el Magnànim, València, 1986, p. 9-22.

trenta quatre mil demandes de revisió per part dels pagesos. La utilització massiva de la nova legislació pels pagesos generà la reacció de la patronal agrària, amb la complicitat del governador civil de Barcelona, ni més ni menys que Oriol Anguera de Sojo, i l'actuació dels jutges de primera instància i jutges especials. El 90% de les demandes de revisió de contractes, que haurien reduït la renda que el cultivador lliurava per contracte al propietari, foren declarades improcedents i desestimades.¹³⁴

La majoria de jutges van demostrar que acostumats a consagrar-se a la defensa dels propietaris actuaven com una autèntica “quinta columna” en les estructures de l'Estat. A més, un bon nombre de propietaris demandats van denunciar als pagesos per estafa als Jutjats d'Instrucció al·legant que no havien presentat demanda de revisió i que havien retingut il·legalment la part corresponent per contracte al propietari. En alguns casos, van ser els pagesos que havien presentat demanda de revisió els que van haver d'acabar pagant les multes que acompanyaven les sentències desfavorables o, fins i tot, van acabar essent desnonats. Les expectatives dels pagesos van quedar defraudades per primer cop i la patronal agrària va mostrar, també per primer cop, la seua tenacitat per fer front a les reformes republicanes. Després vindria la Llei per a la solució dels conflictes derivats dels contractes de conreu, la “Llei petita”.¹³⁵

La primera llei del govern català en matèria agrària pretenia resoldre els conflictes derivats dels contractes de conreu entre el 14 d'abril de 1931 i fins que no es promulgues la nova i promesa llei de contractes de conreu. Unes comissions arbitral, formades per representants de la Unió de Rabassaires i de les organitzacions patronals,

¹³⁴ Davant la impossibilitat que els Jutjats de primera instància poguessin tramitar l'elevat número de demandes, el govern de la República disposà el 26 de març de 1932 que el Tribunal Suprem nomenés tretze jutges especials per a Catalunya. El nomenament d'aquests va recaure en jutges recomanats pel president de l'Audiència de Barcelona Oriol Anguera de Sojo. Veure Balcells, A., *El problema...*, Nova Terra, Barcelona, 1968, p. 110. Pel número de demandes de revisió presentades en base als decrets de 1931 veure Generalitat de Catalunya. *Els contractes de conreu a Catalunya. Documents pel seu estudi*, Barcelona, 1933, p. 119-154.

¹³⁵ BOGC, 27/06/1933, núm. 58. El 8 de gener de 1934 s'aprovà una nova Llei prorrogant la de 26 de juny de 1933 per a la solució dels conflictes derivats dels contractes de conreu. Veure BOGC, 10/01/1934, núm. 10.

serien les encarregades de dictar els laudes pels conflictes entre pagesos i propietaris. La presidència de les comissions va recaure en destacats membres de la UdR, concedint en aquestes una majoria favorable a les demandes dels pagesos. Els laudes dictats per les comissions arbitrals de districte sobre revisió de rendes, desnonaments o incompliment en el pagament d'adobs o sulfats van resultar de manera generalitzada favorables als pagesos. El caràcter provisional de la llei no minvava les millores que aquesta suposava pels pagesos: la reducció d'un 50% de la renda a pagar al propietari o la impossibilitat de desnonar o rescindir el contracte del cultivador es trobaven entre les de major impacte per a la vida dels pagesos.

La patronal agrària va considerar aquests avenços com una autèntica amenaça als seus interessos i aprofundí en la seua posició obstructionista. El juliol de 1933 el president de l'IACSI Garriga Massó exposava al Conseller d'Agricultura Pere Mias la posició dels "Isidros" sobre la constitució de les comissions arbitrals en les que hi havien de prendre part: "Com sia que el Consell directiu de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre va pendre l'acord de recórrer davant del Tribunal de Garanties contra l'indicada Llei, es palés que tant aquest Institut com les indicades Associacions de Partit judicial han d'abstenir-se de fer cap acte que pugua considerar-se d'acceptació de la llei (...) aquesta entitat i les seves adherides, s'abstindran per ara d'intervenir en els indicats nomenaments".¹³⁶ D'aquesta manera, les associacions de patrons agrícoles es negaren a ocupar la seua representació a les comissions arbitrals fins al punt que el govern les obligà per decret a ser-hi presents.

Si agafem el cas de la comissió arbitral del districte de Vilafranca del Penedès, podem explicar de manera concreta com es materialitzava l'obstrucció dels propietaris. Pocs dies després de quedar constituïda la comissió arbitral, el 12 d'agost, dos dels representants de les organitzacions patronals van renunciar als càrrecs de vocals propietaris. En les sessions de la comissió, una bona part dels propietaris recusaven l'actuació del president de la comissió, Feliu Roig, per ser "un dels principals dirigents de la Unió de Rabassaires" del poble de Les Cabanyes. Després impugnaven la mateixa comissió pel fet de considerar que el pagès que els havia demandat havia comès un

¹³⁶ ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. Caixa 162. 03.01.01. Carpeta 164 1/3.

delicte i, per tant, eren els tribunals ordinaris els que havien d'entendre sobre el conflicte. Es negava també que el “demandant sigui rabasser, si no un simple arrendatari” ja que d'aquesta manera, segons els propietaris, la base 22 de la Llei de reforma agrària fixava que el contracte de rabassa havia de ser matèria de “*exclusiva competencia de dicho Parlamento Español*” i, per últim, ben sovint s'incomplia el laude dictat per la comissió.¹³⁷

L'aplicació de la “Llei petita” suposà una segona fallida per a les expectatives dels pagesos. Al partit judicial del Vendrell la comissió arbitral només va resoldre i tramitar 6 demandes, al de Montblanc es van presentar 113 demandes, a Vilanova i la Geltrú se'n van tramitar 91 i la comissió en va resoldre 85 i a Vilafranca del Penedès el número fou força més rellevant. Com li comunicava l'alcalde de Vilafranca Fèlix Balaguer al conseller d'agricultura Joan Comorera el maig de 1934 el número de demandes “derivades de la Llei de juny de 1933 s'han elevat a unes 500”.¹³⁸ Tot i que bona part dels laudes van ser favorables a les demandes dels pagesos, els resultats de l'aplicació de la “Llei petita” van ser més aviat minsos. El número de demandes presentades pels pagesos el 1933 fou molt menor que aquelles presentades en base als decrets de 1931 i també en relació a les que es presentarien el 1934 amb la Llei de contractes de conreu. El caràcter transitori de la llei, l'experiència de 1931 i 1932 amb la desestimació de les demandes i les dificultats inicials del funcionament de les comissions expliquen el nombre relativament baix de demandes presentades a les principals àries vitivinícoles de Catalunya amb més conflictivitat social.

Amb la llei de contractes de conreu, entre finals de maig i meitats de juliol de 1934 els pagesos es van llençar massivament a presentar les seues demandes. Seria la darrera frustració dels pagesos abans d'octubre ja que el conflicte constitucional a l'entorn de la Llei de contractes va impossibilitar la seua aplicació. Només a Vilafranca del Penedès

¹³⁷ Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès (ACAP). Fons de l'Ajuntament de Vilafranca. Comissions Arbitrals. UI 6822 1933; UI 6823 1933; UI 6824 1933-1934; UI 6825 1933-1934; UI 6826 1933-1934; UI 1828 1934; UI 6827 1934.

¹³⁸ ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. Caixa 162. Inventari 1. Q454. 162(2/3), Caixa 162. Inventari 1. Q454. 162(1/3), Caixa 162. Inventari 1. Q454. 162(3/3) i ACAP. Fons de l'Ajuntament de Vilafranca. Comissions Arbitrals. UI 6824 1933-1934.

entre el maig i juliol es van presentar a la comissió arbitral 10.079 demandes de revisió. El 29 de juny el president de la comissió, el rabassaire Feliu Roig, va enviar el següent telegrama al conseller de justícia i dret: “Número aproximat de demandes de revisió presentades deu mil, retirades cap, impossible tramitar les diàriament motius exposaré personalment”.¹³⁹ Al districte del Vendrell se'n van presentar 3.527, al de Terrassa 2.531, al de Sant Feliu de Llobregat 3.640 i al de Tarragona 911.¹⁴⁰

La llei de contractes no tenia un caràcter revolucionari en el sentit col·lectivista o socialitzant. Com altres reformes similars a Europa, la reforma del govern català es mantenia en una línia de respecte a l'ordre liberal i a la propietat privada, reconeixent una funció social limitadora. Aquest caràcter no ens ha d'impedir reconèixer que l'aplicació de la llei de contractes, en cas que s'hagués produït, permetia un canvi profund en l'estructura de la propietat de la terra a Catalunya. L'aspiració dels rabassaires i pagesos pobres era convertir-se en propietaris de la terra que treballaven i la llei ho feia possible fixant uns paràmetres d'avaluació del valor de la terra i uns mecanismes dineraris i de terminis de pagament que feien viables les aspiracions dels pagesos. En aquest sentit, la llei de contractes de conreu contenia un potencial transformador de la realitat rural catalana que hauria pogut significar un canvi substancial en les relacions socials del camp català.¹⁴¹

La manca d'aplicació de la llei, l'ofensiva de la patronal agrària contra la llei de contractes, l'autonomia i les reivindicacions pageses produí l'estiu de 1934 una agudització del conflicte social a les àries agrícoles que, en certa mesura, certificava el fracàs del projecte reformador del govern català i reconeixia l'èxit relatiu de la política sistemàtica de boicot de la patronal agrària. En aquest fracàs hi tenia també un paper no

¹³⁹ ACAP. Fons de l'Ajuntament de Vilafranca. Comissió Arbitral. UI 6824 1933-1934.

¹⁴⁰ Arxiu Comarcal del Baix Penedès (ACBP). Fons del Jutjat Municipal. 1934, AHCVO. Fons de l'Ajuntament de Terrassa. Comissió Arbitral 1933-1934, Arxiu Comarcal del Baix Llobregat (ACBL). Fons Comissió Arbitral. Lligall 383 i Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona (AHCT). Fons Comissió Arbitral. Caixa 2. 1933-1934. Comissió Arbitral del Districte del Partit Judicial de Tarragona.

¹⁴¹ Una reflexió més aprofundida en aquesta direcció es troba a A. Saumell. *Viticultura associacionisme a Catalunya. Els Cellers cooperatius del Penedès (1900-1936)*, Diputació de Tarragona, Tarragona, 2002, p. 58.

menor la política electoralista de l'Esquerra en matèria de contractació, arrendament i regulació de l'accés a la propietat de la terra. Mentre no hi hagués una Llei de contractes de conreu l'Esquerra s'asseguraria el vot dels pagesos pobres i, pel mateix motiu, el dels professionals liberals i pagesos benestants. En aquest sentit, tant l'acció confusa de la conselleria d'agricultura, només cal pensar en el contrast entre la labor de Pere Mias i la que després realitzarien Ventosa i Roig i Joan Comorera, com les pugnes internes dins l'Esquerra i el govern sobre com resoldre el problema de la terra i l'utilització electoralista del mateix no van ser factors menors a l'hora d'explicar l'ajornament de l'aprovació de la Llei de contractes de conreu fins ben entrat el 1934.¹⁴²

Els telegrams que els propietaris rurals enviaven constantment al conseller de Governació l'estiu de 1934 mostraven, precisament, l'agudització de la conflictivitat social i les preocupacions de la patronal agrària. En la majoria d'aquests es denunciava l'estat d'"anarquia" que es vivia al camp i l'actuació dels pagesos que, sempre segons els propietaris, s'apoderaven de la totalitat de la collita. Això és el que li exposaven tres propietàries de Vilafranca del Penedès el 19 de setembre al Conseller Dencàs:

“ Exelenticimo Sr:

Las infrasquitas, ante la más completa anarquía que reina en el campo catalán desde hace varios años vienen a comunicar a V.S especialmente que nuestros aparceros este año de 1934 se han apoderado de la cosecha total, sin entregarnos la parte que nos corresponde ni aún la que indica la nueva ley de contratos catalan. (...)no hallando apoyo en ningún puesto, confiamos que V.S. sabrá hacer justicia a éste estado de cosas.

Favor que esperamos de V.S

Viva V.S muchos años

Rosa Maria Fontanals Hill, Magdalena Hill viuda de Fontanals, Maria Luisa Fontanals Hill

¹⁴² Veure J. Sánchez Cervelló. "Agricultura 1931-1939", a F. Bonamusa, F. (dir.). *Generalitat...*, vol. I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006, p. 97-158.

Sras Fontanals Hill. “Masgranell” Villafranca del Penedès.”.¹⁴³

No resultava tant clar que la “*más completa anarquía*” a la que es referien les propietàries penedesenques tingués el seu origen en la mobilització col·lectiva dels pagesos. Els pagesos d'ençà les collites de 1931 van lliurar als propietaris el 50% de la renda que els corresponia per contracte, ja fos en metàl·lic o en parts de fruit, fent ús del decret d'octubre de 1931 sobre revisió de rendes. A partir d'aquest moment, independentment de les resolucions judicials i legals, bona part dels pagesos van optar per la força dels fets i van continuar utilitzant el 50% de la part corresponent al propietari o bé la seua totalitat. En les collites de 1932, 1933 i 1934 aquesta fou una pràctica generalitzada entre els pagesos, fins al punt que Pere Mias el setembre de 1933 envià una circular a les autoritats governatives i judicials assenyalant que els pagesos havien de cenyir-se a “l'exacte compliment de les condicions del contracte”.¹⁴⁴ A Sant Joan de Mediona el 1932 una vintena de pagesos s'havien repartir les garbes de blat sense tenir en compte els contractes amb els propietaris, el juliol de 1933 un propietari de Vilanova denunciava al governador que “*el aparcerero Juan Carbonell se lleva las gavillas de trigo de mi finca de Cañellas sin haberma avisado antes para ir a partirles he expuesto el caso a la guardia civil de Villanueva y no he encontrado el apoyo necesario*”, la mateixa denuncia arribava d'un propietari de Vilafranca amb tres pagesos de Castellet i la Gornal i *La Vanguardia* recollia diversos casos denunciats per l'IACSI al Vendrell, Vilafranca o Fontrubí en el que els rabassaires havien recollit la totalitat de la collita o bé s'havien quedat amb el 50% de la part del propietari sense haver presentat demanda.¹⁴⁵

La mateixa peça de terra cultivada es convertí en l'escenari principal del conflicte social entre pagesos i propietaris. La violència física i verbal contra els propietaris, l'ús dels costums i la tradició per a mantenir i ampliar drets, la crema i apropiació de la part de la collita del propietari, els enfrontaments amb la Guàrdia Civil, el control de la xarxa

¹⁴³ ADGGE. Fons Antics. Gobierno Civil. Caixa 278.

¹⁴⁴ ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. Caixa 164. Carpeta 164 (1/3).

¹⁴⁵ ADGGE. Fons Antics. Gobierno Civil. Caixa 280 i *La Vanguardia*, 24/09/1933.

associativa local, la participació política en les institucions locals, el frau en el pagament de les rendes contractuals o l'acció obertament insurreccional es van convertir en les palanques que donaven força, de manera real i concreta, al moviment i els objectius dels pagesos. És a dir, els pagesos van confiar en la nova legislació reformadora però van decidir també continuar confiant en la mobilització social en el seu enfrontament amb els propietaris.

Va ser, sobretot, per l'obstruccionisme polític de la patronal agrària que en l'àmbit local va mostrar tota la seua cruesa pel que els pagesos van veure que la conquesta de les seues demandes només podia aconseguir-se complementant la lluita dins la legalitat amb una mobilització que passava per la confrontació directa, l'agitació o l'acció obertament insurreccional. A banda de les limitacions de l'aplicació del reformisme agrari republicà, la radicalització de bona part de la pagesia organitzada cap a posicions i pràctiques que desbordaven el projecte reformador republicà tenia molt a veure amb la irreductible oposició dels propietaris rurals.

La reacció patronal, en la majoria dels casos, no responia a l'existència d'una ofensiva revolucionària per part dels pagesos, sinó a les demandes d'aquests darrers de compliment de la legislació agrària republicana. Més aviat el que espantava als propietaris era l'actuació col·lectiva dels pagesos que posava en qüestió la seua posició dominant. Al poble de Subirats el propietari Francesc Olivella va deixar de contractar vuit rabassaires, que eren al mateix temps jornalers, quan aquests li van demanar el compliment de la jornada de vuit hores i l'augment d'una pesseta del sou, passant a cobrar de set a vuit pessetes.¹⁴⁶ D'altres rabassaires/jornalers del mateix poble es van quedar sense feina per haver demanat a sis dels propietaris més importants del municipi el cobrament de les hores extraordinàries.

¹⁴⁶ Arxiu Municipal de Subirats. Fons de l'Ajuntament de Subirats. Caixa 201.

El mes de juny de 1934 els membres de la Societat de Rabassaires de Lavern exposaven al Conseller de Treball la difícil situació en que vivien tot i la tasca desenvolupada pel govern català en matèria agrària:

“En aquest poble i com a conseqüència de la molt greu crisi de treball a jornal existent, i donada l’actitud dels propietaris-patrons que actuen de modo que quedi en tot lo posible boicotejada la actual gloriosa República, per la qual cosa s’abstenen en tot lo que poden de donar treball als veïns i els substitueixen per obrers forasters, sense la mes lleu causa que ho justifiqui”.¹⁴⁷

Aquesta intransigència dels patrons propietaris preocupava greument a les autoritats municipals. L’alcalde de Subirats es dirigí en repetides ocasions tant al conseller de treball com al mateix president Companys exposant l’acció dels propietaris i les seues conseqüències. L’explicació de l’alcalde de Subirats Agustí Mercadé el juny de 1934 resultava ben aclaridora sobre l’acció dels propietaris i la impotència del govern municipal:

“Tots els propietaris qu’es denuncian, tenian aleshores a treballar a jornal en les terres de la seva propietat, a la totalitat de la població obrera local, i a conseqüència de demanar l’aplicació de les lleis socials que afavorien als treballadors (...) i al fet d’estar associats a Societats de treballadors i entre altres, la Unió de Rabassaires de Catalunya, varen anar desnonant-los dels treballs ordinaris que efectuaven”

I el mateix alcalde afegia tot seguit:

“Al fet que hasta la data els patrons obren quasi en la major impunitat, i a que constantment es mofen i burlen moralment als veïns además de causar-

¹⁴⁷ Arxiu Municipal de Subirats. Fons de l’Ajuntament de Subirats. Caixa 201.

los enormes perjudicis per no donar-los jornal (...) els obrers demanen al Govern de Catalunya les mesures necessaries pel acabament total i amb tota urgència dels verament vandàlics fets que ocasionen els propietaris patrons, en evitació possible, d'inevitables i ja quasi propers greus aldarulls, transtorns a l'ordre públic a una molt greu situació social fortament airada que s'escapen totalment a les possibilitats d'aquesta alcaldia i respectiu Ajuntament".¹⁴⁸

La "greu situació social" a la que es referia l'alcalde s'anà aguditzant al llarg de l'estiu de 1934 arreu de la Catalunya agrària. La reacció patronal i la manca de capacitat de les autoritats republicanes per imposar-se a aquesta afavorí que l'acció dels pagesos cada cop més quedés caracteritzada per la màxima de la força dels fets. La nul·litat de la Llei de contractes dictaminada el 8 de juny, l'agitació política consegüent, l'acte polític dels "Isidros" a Madrid el mes de setembre i, sobretot, els nous conflictes per les collites de 1934 entre propietaris i pagesos van convertir en imparable la confrontació social al camp. Ni la nova aprovació de la Llei de contractes el 21 de setembre que s'havia acordat amb Samper, amb la modificació del reglament que permetia la introducció d'esmenes sense promulgar una nova llei, ni les comissions governatives que Dencàs posà en funcionament entre l'agost i el setembre per resoldre els enfrontaments entre pagesos i propietaris sobre la collita van aconseguir esmorteir l'alt grau de polarització i conflictivitat social al que s'havia arribat el mes de setembre de 1934.¹⁴⁹

Al costat de l'enduriment de la conflictivitat social a la Catalunya agrària, el conflicte a l'entorn de la Llei de contractes amb el govern de la República reforçà en clau catalana la posició política del govern de la Generalitat i de l'Esquerra. L'acció iniciada per la Lliga i completada pel govern Samper ràpidament adquirí el caràcter d'atac frontal a l'autonomia, a Catalunya i a la República. Fet i fet, per una bona part de la societat catalana potser tot era una mica el mateix ja que els republicans catalanistes d'ençà el

¹⁴⁸ Arxiu Municipal de Subirats. Fons de l'Ajuntament de Subirats. Caixa 201.

¹⁴⁹ Sobre les comissions governatives creades per la Conselleria de Governació veure Arxiu Municipal de Sant Sadurní. Correspondència 1934. Caixa 535, Arxiu Municipal de La Granada. Correspondència 1932-1936 i ACAP. Fons de l'Ajuntament de Vilafranca. Comissió Arbitral. UI 6822 1933-1934.

gener de 1934 insistentment havien repetit allò de “Catalunya baluard de la República”. “En aquest moment” diria *L'Opinió* “l'únic seriós que resta a la República, és Catalunya. L'obra de la Generalitat, la tasca del Parlament de Catalunya i la força popular de les esquerres catalanes unides, són la garantia més ferma de la República”. *La Humanitat* diria uns mesos abans que “la nostra força” era tenir “un honor, una voluntat, un Govern i una Llei. Es prou quan s'hi afegeix la responsabilitat del propi destí i la consciència d'ésser exemplaritat i baluard del règim”.¹⁵⁰

Com va assenyalar Enric Ucelay- Da Cal, el conflicte a l'entorn de la Llei de contractes va permetre al govern català liderar una gran campanya unitària en defensa de les institucions autonòmiques. L'Esquerra com a principal component del govern aconseguiria reforçar molt la seua posició política. En tenir la iniciativa davant l'“ultratge” a les llibertats catalanes, el complex format pel govern català i el principal partit governamental podia demostrar estar disposat a anar a totes en defensa de les institucions autonòmiques i el projecte de reformisme social, quedant així enfortit davant una bona part de la seua base popular electoral. Al mateix temps s'aconseguia enfortir encara més l'adhesió de totes les forces polítiques del govern de la Generalitat a la iniciativa política del mateix davant el govern Samper. D'aquesta manera, quedava pràcticament avortada qualsevol temptativa de la USC, el PNRE o l'ACR de tenir una política diferenciada contra el govern radical al marge de l'Esquerra i el govern català. Resultava gairebé impossible trobar espai al marge del govern per una acció d'esquerres i catalanista contra el govern de Madrid. Aquesta limitació tenia, sobretot, la virtut d'afectar les forces obreristes que pretenien erigir-se en alternativa tant del govern esquerrà com de l'insurreccionalisme anarquista. Per a l'Esquerra impedir la iniciativa política dels obreristes era especialment rellevant ja que, d'aquesta manera, les seues crítiques al partit de govern quedaven desvirtuades davant el perill de la dreta que venia de Madrid.¹⁵¹

La iniciativa política del govern català en defensa de l'autonomia necessàriament requeria una reordenació de l'instable equilibri de forces existents dins l'ERC per a

¹⁵⁰ *La Humanitat*, 9/02/1934, p. 1.

¹⁵¹ E. Ucelay-Da Cal. *La Catalunya...*, La Magrana, Barcelona, 1982, p. 209.

dotar-la de major solidesa en la confrontació amb el govern radical. El sector separatista de l'Esquerra seria el que sortiria més reforçat d'aquesta reordenació: Dencàs, Badia i les JEREC esdevenien imprescindibles si el que pretenia el govern era mostrar que estava disposat a recórrer a qualsevol mitjà per a defensar les institucions autonòmiques. El nomenament de Dencàs per ocupar interinament la conselleria de Governació el 10 de juny de 1934 apuntava en diverses direccions.¹⁵² En primer lloc, era un advertiment o una amenaça de cara a Madrid. En segon, en clau catalana significava una posició d'intransigència i ferma davant el govern de la República. Per últim, en l'ordre intern d'Esquerra pretenia tranquil·litzar els sectors separatistes del partit i, al mateix temps, tenir controlats d'alguna manera els màxims dirigents de les JEREC integrant-los en l'acció governamental.

L'ascens dels separatistes de l'Esquerra tant dins el partit com al govern arrencà tot just després de l'elecció de Companys com a president. El suport dels dirigents de les JEREC a l'elecció de Companys com a president va significar, a banda del tractament de quasi-partit del sector separatista al mateix govern, altres concessions com el nomenament de Miquel Badia el febrer de 1934 com a secretari general de la Comissaria General d'Ordre Públic.¹⁵³ L'augment de la influència dels separatistes quedà visualitzada en la seua acció en matèria d'ordre públic i en la campanya contra els sectors més espanyolistes de l'administració de justícia. En aquest sentit, la crisi constitucional entre el govern català i el de la República només va fer que afavorir i sobredimensionar la posició i la influència dels elements de les JEREC.

Entre els darrers mesos de 1933 i els primers de 1934, al costat de l'amenaça del "govern Lerroux i les dretes que l'aguanten" els separatistes de les JEREC a través de la seua acció en matèria d'ordre públic van anar construint un suposat enemic interior que calia eradicar i que es trobava incrustat en la societat catalana. El component principal d'aquest enemic interior era el dels "*delincuentes de la FAP*". A la idea de l'enemic interior s'hi abonà tota l'Esquerra i fins i tot la USC, "una colla de malvats, d'assassins,

¹⁵² BOGC, núm. 163, 12/06/1934.

¹⁵³ Sobre l'ascens de Badia veure F. Rubiralta. *Vida i mort d'un líder separatista*, Duxelm/Fundació Josep Irla, Barcelona, 2011, p. 105-127.

d'imbècils, d'hipòcrites, de lladres i de tot el que vulgueu”, diria *Justícia Social* dels faistes, “que caldrà aniquilar (...) sense contemplacions, per tots els mitjans, sense pietat i sense reserves per traïdors”.¹⁵⁴ En la lògica dels separatistes de les JEREC l'acció des de la conselleria de Governació contra delinqüents i anarquistes podia ésser vista com un assaig per a una futura acció de força separatista en el marc del conflicte general entre el govern català i el de la República.

D'ençà del nomenament de Badia com a secretari general de la CGOP la incidència dels separatistes en matèria d'ordre públic anà en augment. Com assenyala Josep Maria Sanahuja, els dirigents de les JEREC van saber aprofitar un important augment de la delinqüència a Barcelona per aconseguir el nomenament de Badia “amb l'excusa de la ineficàcia dels serveis de policia i la necessitat de severitat (mano dura) contra la delinqüència comuna”. Miquel Badia prosseguí l'acció iniciada amb els escamots ara des de l'activitat policial i anà guanyant protagonisme en l'organigrama de Governació. L'acció de Badia es caracteritzà per la persecució expeditiva de la delinqüència comuna, per la continuïtat del “sanejament moral” iniciat pel conseller Joan Selves a finals de 1933 i per intensificar la repressió contra els dissidents socials i polítics anarquistes. La implicació de diversos membres de la FAI en diversos atracaments o expropiacions en terminologia anarquista va facilitar la feina a Badia.¹⁵⁵

L'actuació al carrer que van desenvolupar els separatistes des de Governació es caracteritzà per la continuïtat amb la línia iniciada per Joan Selves augmentant la contundència i la pressió sobre anarquistes i anarcosindicalistes. Aquesta contundència li valgué a Miquel Badia la col·laboració de comissaris com Pedro Polo, Eduardo Quintela, diversos agents de la Brigada social i dels diversos cossos policials fins i tot de clares simpaties espanyolistes. Per contra, tant Badia com posteriorment Dencàs des

¹⁵⁴ *Justícia Social*, 16/12/1933, p. 1.

¹⁵⁵ Veure E. Ucelay-Da Cal. *La Catalunya...*, La Magrana, Barcelona, 1982, p. 179- 184, J. L. Martín Ramos. “Governació (1931-1939)”, a F. Bonamusa (dir.). *Generalitat...*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006, p. 253-262 i F. Rubiralta. *Vida...*, Duxelm/Fundació Josep Irla, Barcelona, 2011, p. 105-127.

de Governació és guanyaren l'animadversió més absoluta no només dels grups anarquistes i de la CNT sinó també de la resta de forces obreristes enquadrades a l'Aliança Obrera. Els mètodes emprats per Badia i els diversos membres de les JEREC sortits de l'Escola de Policia de la Generalitat també provocava una forta aversió entre els sectors no separatistes del govern i l'Esquerra, tot i que públicament ningú va qüestionar l'acció de Badia contra els pistolers de la FAI. En tot cas, el que generava aversió entre els republicans catalanistes eren els mètodes dels separatistes i no els objectius que eren del tot compartits.

Els èxits policials dels separatistes i la seua intervenció en els conflictes socials van ser esbombats tant per la premsa esquerrana com per *La Veu de Catalunya* o *La Vanguardia*. L'acció policial dels separatistes sembla que incrementà la utilització de tortures i maltractaments propis de les pràctiques policials. A la Comissaria d'Ordre Públic no resultaren infreqüents a detinguts de tot tipus, però especialment als membres dels grups anarquistes, les pallisses, les execucions simulades i les tortures físiques. Testimonis de tot tipus van recollir la brutalitat de Badia i els seus homes contra delinqüents comuns o suposats faistes que en l'imaginari d'un determinat catalanisme anaven associats al fet migratori, i de forma especial amb els "murcianos". La intensificació dels maltractaments i les tortures sota la direcció dels separatistes fou habitual fins l'octubre de 1934. Així, com a mínim, ho denunciava Alfonso M. Carrasco el 30 d'agost de 1934 al president Companys. Carrasco es trobava empresonat a la model per "*escarnio al dogma católico*" i li comunicava a Companys allò que li havien explicat diversos presos sobre "*los malos tratos de que se viene haciendo objeto a los detenidos en la Comisaria de Orden Público, casos frecuentes y cruentos*". Carrasco es referia als "*cuerpos doloridos tras las rejas de la cárcel*" demanant "*piedad para los que ciegos, quizá por un ideal, delinquen*" i que "*investigue y evite las causas verídicas de mi modesta protesta*".¹⁵⁶

Pel que fa a la intervenció de Dencàs i Badia en la conflictivitat social i laboral aquesta es caracteritzà també per un augment de la pressió sobre aquells conflictes amb major protagonisme cenetista. La intervenció de la Conselleria de Governació en la vaga dels

¹⁵⁶ ADGGEC. Fons Antics. Gobierno Civil. Caixa 278.

treballadors de les mines de potassa de Sallent, en el conflicte del ram de la llum i força o en la vaga de la SAFA a Blanes en van ser una bona mostra. Al costat de la política d'ordre públic, l'altre camp de batalla de major incidència dels separatistes de les JEREC fou la campanya contra l'espanyolisme del funcionariat judicial. La denúncia de l'espanyolisme dels magistrats i la seua negativa a utilitzar el català no era en cap cas patrimoni exclusiu de les JEREC. El conjunt de l'Esquerra i el mateix conseller de justícia Joan Lluhí l'havien denunciat. El mes de març de 1934, en motiu de la detenció d'Albiñana per reunió clandestina a Barcelona al local de la penya “*Nos y Ego*” i el seu posterior alliberament, tant *La Humanitat* com el mateix Lluhí van atacar contundentment l'administració de justícia. El periòdic de l'Esquerra va parlar de “escenes feixistes al Palau de Justícia” i de “dues classes de justícia”. Sobre l'actuació del fiscal del jutjat núm. 15 de Barcelona i la decisió de deixar Albiñana i la resta de detinguts feixistes en llibertat *La Humanitat* diria “nosaltres no entenem aquesta classe de justícia. I no ens sembla que una justícia així sigui precisament cap garantia per al règim”.¹⁵⁷

En certa mesura, els separatistes només van fer que accentuar una àmplia hostilitat contra l'espanyolisme dels cossos judicials compartida entre diversos sectors polítics. En aquest sentit, resulta simptomàtic que el primer incident important amb l'administració de justícia el protagonitzés el regidor socialista de la USC a l'Ajuntament de Barcelona Emili Granier Barrera, antic membre d'Estat Català, el juny de 1934 contra el magistrat Jovino Fernández-Peña, que encapçalava el grup de membres de la judicatura més espanyolistes i contraris a l'aplicació de l'Estatut.¹⁵⁸ A finals de juliol es produí un nou enfrontament amb les autoritats judicials sobre l'ús del català als judicis. En aquest cas fou el judici per injúries del directors de l'òrgan de premsa del Partit Nacionalista Català, Josep Aymà i Camil Bofill, el que acabà en aldarulls. L'advocat també del PNC Josep Maria Xammar es negà a acceptar l'ordre del tribunal de traduir les declaracions al castellà amb l'argument que si els membres del

¹⁵⁷ *La Humanitat*, 6/03/1934, p. 1, 8/03/1934, p. 1, 9/03/1934, p. 1.

¹⁵⁸ Veure F. Vázquez. *La justícia durant la Guerra civil. El Tribunal de Cassació de Catalunya (1934-1939)*, L'Avenç, Barcelona, 2009, p. 31-32.

tribunal no entenien el català no complien amb les condicions necessàries per jutjar la causa. Després de diverses protestes el tribunal va ordenar detenir a l'advocat Xammar i també al diputat Josep Antoni Trabal present a la sala. Un grup de joves separatistes van intentar alliberar als detinguts a la mateixa Audiència de Barcelona enfrontant-se amb les forces de l'Estat i fins i tot incendiant algunes secretaries judicials. Els detinguts van passar al jutjat de guàrdia i la ràpida presència de Dencàs, Pere Coll i Miquel Badia al Palau de Justícia va aconseguir el ràpid alliberament dels detinguts amb una bona dosi d'intimidació sobre els magistrats.¹⁵⁹

El nou episodi dels separatistes contra la judicatura es produí passat l'agost. El 10 de setembre la vista oral pels incidents de juliol contra Josep Maria Xammar s'acabà convertint en l'acte central de la campanya separatista contra la judicatura "completament en mans d'espanyols".¹⁶⁰ Xammar arribà custodiat al Palau de justícia per Miquel Badia, en aquell moment cap superior dels Serveis d'ordre públic. Mentre a davant del Palau hi havia una nombrosa concentració de joves separatistes, a l'interior Josep Maria Xammar recusà el tribunal per negar-li l'ús del català. Els visques a Catalunya i els insults als magistrats van venir tot seguit per part del públic. Fins i tot un dels fiscals s'endugué algun que altre cop. La policia desallotjà el recinte i per ordre de Miquel Badia fou detingut un dels fiscals com a responsable de l'alteració de l'ordre públic. El fiscal Manuel Sancho quedava detingut per la policia de la Generalitat mentre l'advocat Josep Maria Xammar sortia de l'Audiència essent ovacionat pels nombrosos separatistes congregats. Tot un escàndol polític que tindria importants conseqüències.¹⁶¹

El que resulta important de remarcar és que el protagonisme creixent dels separatistes, tant per necessitats tàctiques de l'acció governamental com per la seua pròpia acció i estratègia, va aconseguir cada cop de manera més clara retenir l'amenaça del govern radical i les dretes antirepublicanes en les coordenades de l'exaltació nacionalista pròpia

¹⁵⁹ F. Rubiralta. *El Partit Nacionalista Català (1932-1936). Joc polític i separatisme*, Rafael Dalmau, Barcelona, 2010, p. 208-217.

¹⁶⁰ F. Rubiralta. *El Partit...*, Rafael Dalmau, Barcelona, 2010, p. 215.

¹⁶¹ Per la detenció del fiscal Manuel Sancho veure ADGGEC. Fons Antics. Gobierno Civil. Caixa 278. Denuncia detención ilegal del abogado fiscal Manuel Sancho. Año 1934.

dels separatistes. Com a mínim, els separatistes de les JEREC van aconseguir en determinats moments que l'atmosfera de perill que per a l'autonomia percebia una part de la societat catalana quedés del tot capitalitzada per la resposta i l'ambient de l'exacerbació nacionalista. El nomenament de Dencàs com a conseller de Governació el 10 de juny de 1934 només feu que donar més consistència i, potser, accelerar aquest fet amb el conflicte constitucional sobre la Llei de contractes.

Com el mateix Dencàs ho afirmà posteriorment, ell havia estat nomenat conseller de Governació per a organitzar la “resistència armada de Catalunya”. Un home tant allunyat de Dencàs com Amadeu Hurtado no només confirmava abans d'octubre allò que l'exconseller de Governació havia explicat molt temps després sinó que precisament assenyalava que tots els partits que formaven la coalició governamental havien acabat essent absorbits per la dinàmica política dels “preparatius de guerra” encapçalats pels d'”Estat Català, que és el sector de l'Esquerra que mou més fressa”.

Hurtado es referia al cas del seu mateix partit. L'onze de juny, l'advocat vilanoví anotava: “El senyor Capdevila, director de *La Publicitat*, està pletòric d'entusiasme perquè a la fi el catalanisme es disposa un acte de força. Els altres companys li fan costat en la penya de la redacció que està que bull”. Pocs dies després hi afegia: “Teníem reunió del Consell executiu del Partit a les vuit del vespre. Passem entre els grups que preparen les companyies que han d'anar a la guerra. Els més pacífics del partit són els primers a donar l'exemple de treball, abnegació i sacrifici. Volem quedar almenys tan bé o millor que els d'Estat Català”.¹⁶²

Ara bé, era allò anotat per Hurtado el 21 de juliol al seu dietari el que millor descrivia la preponderància dels separatistes en la dinàmica política catalana, per molt que la iniciativa política del govern no estigués a les seues mans. Amadeu Hurtado escrivia: “M'ha vingut a veure el senyor Peypoch, secretari del Partit (...) Dencàs i altres personalitats de l'Esquerra, han cridat els representants dels partits coalicionistes per a tractar de mantenir amb caràcter permanent les forces dels partits que s'han coalitzat. Es constituïria una espècie de milícia d'unes seixanta companyies, amb armes i uniforme, en conjunt uns sis mil homes, que donarien servei permanent d'instrucció i de maniobra

¹⁶² A. Hurtado. *Abans del...*, Quaderns Crema, Barcelona, 2008, p. 67.

com a força disponible per al cas que fos atacada la llibertat de Catalunya”. Peypoch volia saber quina era la posició que havia d’adoptar la ACR en una propera reunió i Hurtado fou ben clar: “Li responc que el millor que pot fer és donar-hi conformitat. Es tracta – li dic- de constituir, encara que sigui una paròdia, el *nazisme* català, que ve preparant-se de temps. Nosaltres hem sucumbit a l’hegemonia dels que tenen aquests propòsits. La cosa ja no té remei. Si no es fa ara, es farà més tard, i els nostres hi voldran ésser (...) perquè no els diguin mals patriotes i per ésser més valents que els altres”. Hurtado assenyalava un altre aspecte interessant sobre els projectes dels dirigents de les JEREC: “Jo crec que es tracta en definitiva d’un procediment més per eixamplar la burocràcia catalana. Si no cobren tots els dies, els sis mil homes, cobraran l’oficialitat i la gent d’oficina; però tots, d’una manera o altra, viuran de la Generalitat perquè seran un planter per a la burocràcia oficial”.¹⁶³

El clientelisme en forma de llocs de treball a l’administració autònoma que apuntava Hurtado, no fou una causa menor a l’hora d’explicar el perquè del clímax nacionalista que va entelar bona part de l’ambient polític català l’estiu de 1934. Naturalment, el protagonisme atorgat per Companys als dirigents de les JEREC i l’habilitat dels mateixos per conduir el conflicte amb el govern central cap al seu terreny resultaven els elements principals però disposar de la direcció de la conselleria de Governació significava, entre altres, regular l’accés als cossos policials i d’administració del departament i, per tant, la possibilitat d’obtenir una fidelitat política basada en els llocs de treball i la promoció socio-professional.

La creació de l’Escola preparatòria de policia el juliol de 1933 pel conseller Selves ja significà una important plataforma d’accés per als militants joves de les organitzacions separatistes per accedir a la nova policia de la Generalitat. Entre la primera promoció de policies sortida de l’Escola hi havia un bon nombre de militants separatistes que, en alguns casos, es van convertir en els homes de confiança de Miquel Badia quan aquest fou nomenat secretari general d’ordre públic, com ara Satori Huguet Fontova o Josep Mensa Bringué. Amb l’arribada de Dencàs a la conselleria de Governació i l’organització de la Comissaria General d’Ordre Públic, molt especialment la provisió

¹⁶³ A. Hurtado. *Abans del...*, Quaderns Crema, Barcelona, 2008, p. 151.

de la plantilla, i la creació de l'Escola Superior de Policia de la Generalitat l'ingrés de destacats membres de les JEREC al Departament s'intensificà. Igualment, entre la segona promoció de policies sorgida de l'Escola de la Generalitat també hi havia nombrosos membres de les organitzacions separatistes com ara Magí Colet, els germans Muxí Gómez o Pere Estapé.¹⁶⁴

La correspondència rebuda pel conseller de Governació al llarg de l'estiu, dona bona mostra de la posició de força que el control de l'ordre públic donava als dirigents de les JEREC a l'hora de garantir un augment de la influència política en estreta vinculació amb el control de l'accés als llocs de feina de l'administració. En la correspondència de la conselleria de Governació existent a l'antic arxiu del govern civil, hi apareixen un bon nombre de recomanacions i peticions de llocs de treball adreçades a Dencàs per a cobrir diverses places dependents de la conselleria. El president del Centre d'Esquerra del Districte II presentant-li un familiar que desitjava "ésser nomenat Guàrdia d'assalt o de seguretat", Ventura Gassol recomanant "el nom de l'aspirant a policia, Sr. J. Salat Fornells, que té la sol·licitud 1085, demanant ingressar al cos de policia secreta", un membre de la Unió de Rabassaires i sotscaporal del sometent de Batea demanant "que pugues fer que jo entres al referit cos de que es nomena policia rural de Catalunya" o el mateix Dencàs presentant a Pere Coll i Llach al "senyor Vicenç Borrell i Gambús per a ocupar una de les places d'oficial segona de la plantilla burocràtica d'aquesta Comissaria General" entre moltes altres demandes i peticions permeten observar la capacitat d'atracció i influència que els separatistes tenien a través del control de Governació vinculant la seua opció política a l'obtenció d'un lloc de treball.¹⁶⁵ Aquesta pràctica no era pas exclusiva dels homes de les JEREC, més aviat era marca de la casa del conjunt de l'Esquerra, però el control de Governació amb la reorganització de les forces d'ordre públic donava un ampli marge a Dencàs i Badia en aquest terreny. Disposar d'una excel·lent plataforma d'accés a l'administració autonòmica ampliava la

¹⁶⁴ Veure J. L. Martín Ramos. "Governació (1931-1939)", a F. Bonamusa (dir.). *Generalitat...*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006, p. 254 i F. Rubiralta. *Vida...*, Duxelm/Fundació Josep Irla, Barcelona, 2011, p. 111-119.

¹⁶⁵ ADGGEC. Fons Antics. Gobierno Civil. Caixa 278. Recomendaciones varias. Correspondencia, telegramas y telefonemas.

influència política del tàndem Dencàs-Badia i dotava a les JEREC d'un argument més que sòlid per augmentar el seu atractiu polític entre aquells sectors potencialment susceptibles d'enquadrar-s'hi.

En bona mesura gràcies al protagonisme atorgat per Companys al sector separatista de l'Esquerra, les JEREC com assenyalà Enric Ucelay semblaven preparades l'estiu de 1934 per a utilitzar la seua posició privilegiada per a imposar la seua agenda específica a la societat catalana i potser també en una situació política espanyola marcada clarament per la confrontació llençar obertament la seua opció separatista. La pressió dels separatistes sobre Companys s'incrementà, també, al llarg d'aquests mesos. L'intent frustrat de constituir un Front Nacional de Joventuts a les antípodes de la concentració de les esquerres de Companys, la republicanització del Sometent que, com a mínim a Barcelona, va posar en mans dels separatistes les armes més aviat tronades d'aquest cos armat, l'activitat del Comitè de preparació de la "defensa armada de Catalunya" que dirigia Dencàs, l'incident de Badia a l'Audiència i el posterior acte d'homenatge al separatista de Torregrossa o la continua exaltació nacionalista dels dirigents de les JEREC en els actes públics tenien un clar efecte de forçar la posició governamental de Companys en el marc del conflicte institucional amb el govern de la República. Amb un ascens polític aparentment imparabile dels separatistes de les JEREC s'arribava a les portes del 6 d'octubre.¹⁶⁶

Al marge de l'acció política de les JEREC i altres organitzacions separatistes, a partir de juny de 1934 la confrontació existent entre el govern català i el de la República fou percebuda molt sovint en clau d'amenaça nacional per sectors polítics i socials cada cop més amplis no estrictament vinculats a les organitzacions separatistes. En aquest sentit, la resposta a la possibilitat de perill contra l'autonomia es caracteritzà a nivell popular per tenir un to d'exaltació nacionalista molt en sintonia amb la fraseologia dels dirigents de les JEREC però també d'altres membres de l'ERC i el govern, com el mateix president Companys.

Un simpatitzant o militant de la USC de Tivissa que el juny de 1934 escrivia a Comorera acabava la seua carta assenyalant que si "calgués preveure una acció de

¹⁶⁶ E. Ucelay- Da Cal, E., *Un joc...*, Centre de Lectura de Reus, Reus, 2007, p. 108.

repel·lir l'entrada a Catalunya de forces coercitives del govern a Madrid, cal no oblidar que el macís muntanyenc a Tivissa, constitueix un obstacle natural a l'accés al camp de Tarragona per elements bèlics (...) De manera que estem situats en un punt estratègic a aprofitar".¹⁶⁷ Per la seua part, l'Ajuntament de Montblanc va iniciar una campanya d'adhesió entre els Ajuntaments catalans a l'acord aprovat el mateix que, entre altres, contenia: "Fer constar en acta que el partit, que per escarni es diu "Lliga Catalana", mereix el qualificatiu de traïdor a la dignitat catalana pel fet de confabular-se amb elements estranys i secularment anti-catalans per tal de mermar i arrebastar-nos novament les engrunes de llibertat nacional" i "expressar al president de la Generalitat la promesa que aquesta Corporació sabrà defensar, com calgui, les llibertats catalanes" i els membres del Casal Republicà Democràtic de la ronda de Sant Pau de Barcelona es dirigien a Dencàs expressant-li que "tots plegats sabrem complir com homes conscients dels nostres deures (...) per tot allò que calgui fer en defensa de les nostres llibertats". Al costat d'aquestes i moltes altres manifestacions de confrontació nacionalista a l'amenaça del govern de Madrid, van ser encara més nombroses aquelles mostres d'adhesió popular al govern català en termes de defensa de l'autonomia i de la República "front al Govern d'Espanya", els actes antirepublicans i el "moviment monàrquic que sembla dibuixar-se".¹⁶⁸

Si la confrontació en clau nacionalista anà en augment a redós del conflicte polític entre el govern autònom i el de l'Estat, la fractura social creixent a l'interior de la societat catalana al llarg del 1934 significà una agudització de la confrontació social amb expressions molt diverses, des de l'ús de la vaga fins als sabotatges i les accions obertament violentes. La crisi econòmica no només no havia disminuït sinó que s'havia intensificat en el sector tèxtil que continuava essent d'una gran importància per a l'economia catalana. L'atur experimentà un important creixement, el número de vagues va disminuir tot i que els conflictes van afectar a un major nombre de treballadors i la posició de la patronal es caracteritzà per la intransigència davant les demandes obreres. En aquest sentit, el caràcter defensiu de bona part de les vagues plantejades el 1934

¹⁶⁷ ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. Fons 1. UI 120.

¹⁶⁸ ADGGEC. Fons Antics. Gobierno Civil. Caixa 278.

mostraven tant l'afebliment de l'obrerisme davant els efectes de la crisi econòmica com l'investida patronal en una conjuntura favorable.¹⁶⁹

L'accentuació de la conflictivitat social anava acompanyada d'un procés de reestructuració de bona part de l'obrerisme enfrontat amb la direcció insurreccionalista de la CNT que, aprofitant la notable debilitat dels anarcosindicalistes, pretenia constituir un pol obrerista alternatiu tant al govern i l'Esquerra com, molt especialment, a la direcció anarquista de la CNT. L'expansió de les Aliances Obreres a nivell local a partir de gener de 1934 va fer creure a les principals forces que havien impulsat l'organisme unitari uns mesos abans, fonamentalment el BOC i els Sindicats d'Oposició, que podien vehicular la confrontació social creixent a través de la seua tàctica política i sindical. Si en el camp sindical amb la creació dels Fronts Únics els plantejaments dels aliancistes van aconseguir tenir un fort impacte en determinats sectors laborals, a nivell polític l'Aliança no aconseguí sobreposar-se ni de lluny a la iniciativa del govern i l'Esquerra i la seua acció es va veure limitada a intentar radicalitzar alguns aspectes de la posició de Companys en defensa de l'autonomia a l'espera que aquest es veiés obligat a anar més enllà del que desitjava.

En els principals conflictes laborals de 1934 s'utilitzà una bona dosi de violència social i política que donava bona mostra de la creixent polarització de la societat catalana i dels efectes de la crisi econòmica en les relacions laborals. En el conflicte del ram de l'aigua iniciat el febrer de 1934 es van produir diversos atacs personals i sabotatges a Barcelona: atemptat amb arma de foc contra el gerent de l'empresa "Auxiliar Algodonera", uns mesos després seria assassinat l'empresari Joan Minguell, gerent de la "Sociedad Anónima Minguell" i en diverses fàbriques es van col·locar alguns explosius. A Granollers en la vaga de contramestres convocada pel Ràdium fou assassinat Antoni Ambrós, que treballava a Can Torras, per no haver-se sumat a la vaga. L'alcalde d'Artés en el mateix conflicte comunicava a Dencàs "*Motivo huelga contramestres alterado orden público fuerza guardia civil insuficiente pedida fuerza Manresa no pueden*

¹⁶⁹ Veure A. Balcells. *Crisis económica y agitación social en Cataluña (1930-1936)*, Ariel, 1971, p. 220-228 i E. Vega. *Entre revolució...*, Pagès, Lleida, 2004, p. 380-393.

mandar espero urgentemente fuerzas asalto".¹⁷⁰ El mateix comunicava el capità de la Guàrdia civil de Vilanova al conseller de Governació. A Terrassa el mes de febrer explotà una bomba col·locada al domicili del fabricant de mitges Joan Sanllehí i fou assassinat el gerent de la "*S.A. de Peinaje e Hilatura de Lana*" Francisco Masana. El mes de març explotaria una altra bomba al domicili de Joan Masana, també fabricant i germà de l'anterior.¹⁷¹ Per últim, en el cas d'Igualada el fabricant tintorer Ramon Tomàs patí tot un seguit de sabotatges i atacs que la Federació Patronal igualadina va atribuir als elements de la FAI. El 9 d'agost li fou cremat un llenyer de la fàbrica "ocasionant-li un perjudici d'unes 1500 ptes", pocs dies després li "cremaren 48 paquets de cotó, agafant uns 80 quilos de diferents colorants i tirant-los a la mina de l'aigua" que va significar "tenir 15 dies el tint parat" i l'1 de setembre l'industrial i el seu germà van ser tirotejats i es va intentar incendiar la fàbrica.¹⁷²

Tot aquest tipus de pràctiques eren ben pròpies del conflicte entre capital i treball i de casos com els assenyalats se'n produïren en molts dels punts del Principat al llarg del 1934, tal i com s'havien produït amb anterioritat. L'especial afectació de la crisi econòmica internacional a la indústria tèxtil a partir de 1933 sumada a la debilitat del ram de la construcció i de la metal·lúrgia entre el 1930 i el 1933 es troben en la base de l'enduriment de les relacions socials durant els darrers mesos del 1933 i al llarg del 1934. Si els treballadors utilitzaven la violència política i social com a instrument de negociació en els conflictes laborals, la majoria d'aquests tenien el seu origen en la decisió de bona part de la patronal d'endurir les condicions laborals en un moment de debilitat del moviment obrer i amb un atur en creixement. L'incompliment de les bases de treball signades, el treball a preu fet, l'incompliment de l'aplicació dels torns de col·locació dels aturats, la no aplicació de la setmana de vacances retribuïda o els

¹⁷⁰ Veure, respectivament, S. Bengoechea. *Reacció en temps de canvis. La patronal catalana davant la República (1931-1936)*, SCEH, Barcelona, 2005, p. 136-137 i ADGGEC. Fons Antics. Gobierno Civil. Caixa 278.

¹⁷¹ AHCVO/Arxiu Històric de Terrassa. Fons de l'Ajuntament de Terrassa. Correspondència 1935. 30/05/1935.

¹⁷² ADGGEC. Fons Antics. Gobierno Civil. Caixa 278.

acomiadaments continuats van ser els principals motius de mobilització dels treballadors industrials durant el 1934.

La vaga del ram de llum i força s'inicià el març de 1934 per l'incompliment del conveni signat mesos abans, la del ram de l'aigua de Barcelona per la negativa de la Federació de Fabricants de Filats a negociar unes noves bases de treball el febrer de 1934, la vaga del tèxtil de Sabadell va estar motivada també pel conflicte per unes noves bases i per la demanda de la jornada de set hores, la de Manresa contra la decisió de reduir el treball a quatre dies setmanals en diverses fàbriques tèxtils i la vaga de contramestres impulsada pel sindicat professional "El Ràdium" per aconseguir augments salarials i l'assegurança per a la vellesa i la invalidesa. En la majoria d'aquests casos els treballadors no van aconseguir modificar l'immobilisme patronal i van a tornar a la feina sense aconseguir gaire res.¹⁷³ Només en aquells sectors laborals en els que els Fronts Únics de Treballadors van aconseguir ser operatius per plantejar una mobilització compacta de tots els sindicats d'un mateix ram es van assolir algunes conquestes parcials. Aquest fou el cas del Front Únic de Llum i Força, del Front Únic del Fabril i el Tèxtil o del Front Únic Metal·lúrgic, en tots els casos impulsats pels Sindicats d'Oposició, sindicats autònoms de predomini bloquista i en menor mesura sindicats de la UGT. En aquest sentit, els aliancistes van aconseguir en el terreny sindical tenir un cert impacte entre els treballadors industrials a través dels fronts únics. A nivell polític l'Aliança Obrera no depassà el terreny estricte de l'agitació i la propaganda sense aconseguir escapar de les coordenades fixades per la política governamental de Companys en relació a l'amenaça del govern radical i les dretes antirepublicanes. Les tensions internes entre els seus diversos components, la impossibilitat d'aconseguir l'adhesió de la regional catalana de la CNT, la funcionalitat diversa que s'atorgava a l'organisme unitari i una certa debilitat generalitzada del moviment obrer expliquen, entre altres, el perquè de la incapacitat de l'Aliança Obrera per tenir una iniciativa política autònoma amb possibilitats de vehicular la conflictivitat social i el conflicte en clau nacional entre el govern català i el de la República.

¹⁷³ E. Vega. *Entre revolució...*, Pagès, Lleida, 2004, p. 380-393.

De manera concreta, l'acció política de l'Aliança, o més aviat de les forces que l'integraven en solitari, es caracteritzà per restar a l'expectativa de la possible acció de força del govern català i l'Esquerra “*si el gobierno contrarrevolucionario ataca Catalunya*” intentant-la radicalitzar en un sentit revolucionari. En aquest esquema hem de situar les crides constants a la proclamació de la República Catalana en els mesos anteriors a octubre, la proposta d'incautació de les fàbriques de la Unió Industrial Cotonera pel govern català i les crides i accions a la radicalització de rabassaires i pagesos pobres. L'acció més vistosa en aquest sentit fou l'assalt i l'incendi l'11 de setembre del “niu dels provocadors reaccionaris de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre” per un grup de militants bloquistes al crit de “Visca el Bloc Obrer Camperol” i “Visca l'Aliança Obrera” tal i com ho ressaltava *L'Hora* amb grans titulars.¹⁷⁴

El mes de setembre, el nivell de tensió i polarització social i política semblava esperar la crisi imminent del govern Samper per a quallar en una acció de força contra els que es consideraven els enemics de la República, de Catalunya, de l'autonomia, de les reformes socials, dels obrers, dels pagesos o de tot plegat al mateix temps. La dimissió de Samper l'1 d'octubre amb la demanda de Gil Robles en seu parlamentària de que es formés un govern que reflectís la composició numèrica de les Corts, acompanyada d'un “*Nosotros tenemos conciencia de nuestra fuerza, aquí y fuera de aquí*”, va posar en marxa l'engranatge de la mobilització de les esquerres catalanes i també de les espanyoles que com havien deixat clar si la CEDA entrava al govern de l'Estat iniciarien un moviment de força. Aquest fet el tenia ben clar Gil Robles qui disposant de “*nuestras masas (...) preparadas para la contienda y en perfecto estado de entrenamiento*” no dubtà en prendre la decisió de “*precipitar el movimiento, salir al paso de él; imponer desde el gobierno el aplastamiento implacable de la revolución*”.¹⁷⁵

¹⁷⁴ *L'Hora*, setembre 1934, p. 1.

¹⁷⁵ J.M. Gil Robles. *No fue posible la paz*, Ariel, Barcelona, 1968, p. 133 i P. Preston. *L'Holocaust...*, Base, Barcelona, 2011, p.233.

4. LA INSURRECCIÓ D'OCTUBRE. UNA VISIÓ DE CONJUNT MÉS ENLLÀ D'ASTÚRIES I CATALUNYA

En l'explicació global que la historiadora Marta Bizcarrondo va fer de la insurrecció d'octubre de 1934 arreu de l'Estat, aquesta assenyalava la necessitat de tenir present que en les jornades d'octubre hi van convergir diversos processos desencadenats per un element comú: l'entrada al govern de la República dels ministres de la CEDA. En l'excel·lent síntesi de Bizcarrondo, el lloc central l'ocupava la revolució asturiana, tot seguit hi apareixia la insurrecció catalana, la capital de l'Estat, les províncies basques i alguns altres territoris peninsulars.¹⁷⁶ En la resta d'anàlisis generals sobre l'octubre de 1934 d'aquests darrers anys la “excepció asturiana” i la “rebel·lió catalanista” han continuat acaparant tota l'atenció, no tant per avançar en l'explicació de les seues lògiques particulars sinó per remarcar-ne l'excepcionalitat en relació a la resta de territoris peninsulars.¹⁷⁷

A Astúries la insurrecció va tenir un caràcter clarament revolucionari de la mà dels miners, amb la implantació temporal de diverses fórmules de poder socialista. A Catalunya va entrellaçar-se l'acció de força del govern de la Generalitat, l'estratègia separatista de les JEREC i una insurrecció social de caràcter generalitzat. La particularitat de la guerra social asturiana i del component nacional de la insurrecció catalana no ens pot fer perdre de vista que el moviment revolucionari d'octubre, amb caràcter fragmentat i diverses lògiques locals, va tenir un ampli abast arreu de l'Estat que no fa possible explicar-lo només en base a aquests dos casos.

¹⁷⁶M. Bizcarrondo. *Historia de la UGT...*, Siglo XXI, Madrid, 2008, p. 115-142.

¹⁷⁷ Entre aquestes D. Ruiz. *Octubre de 1934. Revolución en la República española*, Síntesis, Madrid, 2008, que conté nombrosos errors sobre Catalunya a la p. 131: en lloc de Josep el conseller Dencàs és rebatejat com a Antoni, s'afirma que a Manresa i Vilanova i la Geltrú “*las corporaciones municipales proclamaron nada menos que la “República Socialista Ibérica”*”, es considera Terrassa com un dels llocs forts “*del sindicalismo treintista liderado por Angel Pestaña*” i el poble de Navàs passa a ser anomenat Navars.

Més enllà de l'origen immediat de l'octubre de 1934, podem caracteritzar una dinàmica social i política amb uns aspectes comuns ben definits que expliquen el perquè diverses lògiques van coincidir temporalment en el mateix moviment. A partir de la victòria electoral de la dreta antirepublicana, el novembre de 1933, aquests aspectes emergirien amb tota la seua força.

Quins eren aquests elements generals presents en la base de les accions insurreccionals d'octubre? En primer lloc, la decepció i el malestar per part de pagesos i jornaleros davant la "lentitud desesperant" de les mesures reformadores en matèria agrària i del procés revisionista de les mateixes.¹⁷⁸ Tot i la coherència econòmica i social del projecte agrari republicà, la seua concreció es va veure obstaculitzada per la reacció de la patronal agrària, les diferències en la coalició governamental republicano-socialista i en el govern català i la creixent polarització social i política.¹⁷⁹ L'impacte de les reformes republicanes sobre la realitat social i econòmica dels pagesos no arribà a complir, ni de bon tros, les expectatives que aquests havien dipositat en el nou règim. A partir de novembre de 1933 es produiria un enduriment en les condicions socials dels treballadors del camp com a conseqüència de la política governamental dels radicals. En segon lloc, la percepció d'una part important del moviment obrer que la victòria electoral de la dreta antirepublicana i el seu posterior ascens al govern era el primer pas de la possibilitat de liquidar de manera legal les organitzacions dels treballadors, tal i com succeiria a Àustria i Alemanya. La major incidència de la crisi econòmica, la reacció patronal intensificada el novembre de 1933 i un antifeixisme cada cop més

¹⁷⁸ La Unió de Rabassaires després de la manifestació rabassaire feta a Barcelona el 14 d'abril de 1933 per tal de pressionar en la tramitació de la Llei de Contractes de conreu va lliurar a Francesc Macià un document en el que s'hi afirmava que "(...) l'activitat del poder públic en l'adopció de mesures i la promulgació de lleis adients resulta d'una lentitud desesperant, el mateix per als agricultors en general que per als que creiem que la revolució necessària en els moments actuals és possible sense arribar a la violència material(...)", citat a A. Mayayo. *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya 1893-1994*, Afers, Catarroja/Barcelona, 1995, p. 152.

¹⁷⁹ Sobre la coherència econòmica i social de la reforma agrària republicana veure el molt bon article de Ricardo Robledo. "El fin de la cuestión agraria en España (1931-1939)", a R. Robledo (ed.). *Sombras del progreso. Las huellas de la historia agraria*, Crítica, Barcelona, 2010, p. 117-150.

central en la cultura política de l'obrerisme van consolidar aquesta percepció present en les insurreccions obreres d'octubre. Per últim, per les esquerres republicanes la trajectòria del règim republicà al llarg de 1934 va significar la degeneració de la "República del 14 d'abril". En aquest sentit, calia redreçar la direcció política de la República cap a l'esquerra per recuperar el programa reformador republicà del 14 d'abril garantint que la dreta antirepublicana no transformés la seua victòria electoral en l'aniquilació de la democràcia com a sistema parlamentari. Com va apuntar Enric Ucelay Da Cal, la degeneració de la "República del 14 d'abril" significava també la interrupció de la dinàmica d'ascens de "provincians a la política estatal", fonamental per a les forces republicanes d'esquerres que representaven homes com Domingo o el mateix Azaña. Aquest element no ha de ser considerat menor per explicar la posició formal de ruptura adoptada pels republicans d'esquerres l'octubre de 1934.¹⁸⁰

Aquests aspectes es troben en la base del moviment d'octubre arreu, amb graus i ritmes diversos i amb infinitat de particularitats. L'anàlisi comparada de la insurrecció d'octubre permet avançar en l'explicació dels elements socials i polítics comuns dels diversos processos d'aquesta vasta acció insurreccional. Per altra part, situar la casuística pròpiament catalana del sis d'octubre en el marc de la política republicana espanyola i en relació amb altres societats on s'hi havien desenvolupat moviments nacionals que pretenien assolir, a curt termini, unes institucions autònomes dins l'Estat republicà, com ara el País Basc o Galícia, permet veure la imbricació entre les diverses realitats nacionals, per una banda, i la dinàmica comuna de les diverses insurreccions arreu de l'Estat, per l'altra.¹⁸¹

Precisament, l'ampli abast de les insurreccions d'octubre de 1934 el remarcava l'informe de l'Estat Major Central sobre el moviment de forces "*para sofocar el movimiento revolucionario en España*" durant els primers deu dies del mateix mes. En aquest informe s'explicaven els moviments de tropes des de diversos punts de Galícia i

¹⁸⁰ E. Ucelay- Da Cal. "1934: la redempció de les províncies" *L'Avenç*, 187, 1994, p. 18-21.

¹⁸¹ Una bona visió general sobre les diverses qüestions nacionals i l'estructuració de l'Estat republicà a J. Beramendi. "Nacionalismos, regionalismos y autonomía en la Segunda República", a *Pasado y Memoria. Revista de Historia Contemporánea*, 2 (2003) p. 5-77.

Castella cap a Astúries i “*el transporte rápido de un Batallón de Cazadores de África y una Bandera del Tercio que embarcaron en Melilla (...) para desembarcar en el puerto de Barcelona*”. Tot seguit es relacionaven els “*movimientos generales de las distintas divisiones (...) para prevenir o sofocar la rebelión*”. D’aquesta manera, “*se enviaron fuerzas a Bilbao, Mondragón, Eibar, Irún, Reinosa, Guardo, Barruelo de la sexta división; a Tauste, Egea, Ariza y Arcos del Jalón de la quinta*” o bé a “*Jaén y otros puntos de la segunda*” ja que, com ho expressava el mateix autor de l’informe, “*a toda la Península llegó la conmoción revolucionaria*”.¹⁸²

Potser la “diferència asturiana”, una revolució social aguantada durant dues setmanes, i l’escenari autònom de Catalunya han eclipsat el lloc atribuït a octubre de 1934 en una etapa a mig fer com la de la Segona República: el de la principal mobilització col·lectiva entre abril de 1931 i juliol de 1936 empeltada arreu de l’Estat. Lluny dels plans del Comitè d’Enllaç de les organitzacions socialistes, a partir del 5 d’octubre el moviment contra l’entrada de la CEDA al govern s’estengué amb caràcter general a tot l’Estat. La vaga general s’imposà a gairebé tots els centres urbans i també en importants àries rurals, tot i els efectes de la repressió sobre els camperols després de la vaga del mes de juny. Els enfrontaments amb les forces de l’Estat, les accions de sabotatge, les barricades i els explosius, els assalts insurreccionals i, fins i tot, la presa revolucionària del poder es van produir arreu de la geografia peninsular. Com a insurrecció revolucionària motivada per diversos factors, les mobilitzacions d’octubre no van assolir les seus objectius, a banda d’Astúries. Cal tenir present que tot i així octubre significà en extensió i impacte la principal mobilització dels anys republicans, en un pla de força més rellevància si la comparem amb les insurreccions anarquistes anteriors. En diversos punts de l’Estat no fou fins octubre de 1934 quan la fractura social mostraria tota la seua força en la confrontació política. D’aquesta manera, l’acció d’octubre vehicularia aquells elements comuns de descontentament de la dinàmica social i política

¹⁸² AHN-Sección guerra civil. PS Madrid 721. *Estado Mayor Central. Disposiciones tomadas y traslados de fuerzas llevados a cabo durante la primera decena del mes de octubre de 1934 para sofocar el movimiento revolucionario en España.*

republicana. En funció del pes d'un o altre d'aquests aspectes en els diversos marcs locals o regionals, el moviment d'octubre adquiriria caràcters diferenciats.

Allà on la decepció i el malestar de jornalers i pagesos anà en augment davant la paràlisi de la reforma agrària i on la conflictivitat a l'entorn dels problemes de la terra fou gairebé permanent al llarg del 1934, el moviment d'octubre tingué un caràcter eminentment agrari. Diversos estudis apareguts en els darrers anys ens han permès conèixer una mobilització d'octubre de característiques insurreccionals protagonitzada per pagesos i jornalers amb un fort impacte. D'aquesta manera, aquella explicació general que esborrava pagesos i jornalers de l'acció d'octubre pels efectes de la repressió sobre la vaga camperola de juny de 1934 hauria de ser matisada davant els nous coneixements aportats per excel·lents estudis d'història local i regional.

A l'Aragó la vaga general camperola de juny de 1934 convocada per la FETT socialista es va estendre sobretot al camp saragossà. Va ser a les àries rurals, precisament de la província de Saragossa, on el moviment d'octubre va tenir característiques insurreccionals. A la capital aragonesa la vaga general va transcórrer sense pena ni glòria per la oposició de la Federació Local de Sindicats cenetista. El dimarts nou d'octubre la vaga es donà per finalitzada sense aconseguir ésser general, tot i que tingué un ampli seguiment entre els cambrers, empleats d'arts gràfiques i espectacles i un ampli sector de tramviaires.¹⁸³ A Terol la vaga general s'inicià el sis d'octubre, convocada per socialistes i comunistes, i fou important entre els ferroviaris de la línia Terol-Alcañiz i a la conca minera d'Utrillas, amb forta implantació de la UGT. En d'altres municipis aragonesos com Calatayud, Casp, Gallur, Jaca i algun altre poble de l'Alt Aragó van ser els sindicats d'obriers locals els que van fer efectiva la vaga sense gaires incidents. Aquesta només adquirí caràcter insurreccional i tingué una especial rellevància al camp saragossà.¹⁸⁴ La Comarca de les Cinco Villas, la “Asturias

¹⁸³ Una visió general de les jornades d'octubre a l'Aragó a L. Germán Zubero. “UGT en Aragón durante la II República. De la adhesión a la decepción” a E. Bernard, C. Forcadell (eds.). *Historia de la UGT en Aragón*, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 2000, p. 122-126 i I. Heredia. *Delitos políticos y orden social. Historia de la cárcel de Torrero (1928-1939)*, Mira, Zaragoza, 2005, p. 151-162.

¹⁸⁴ Veure M. Ballarín. “El Partido Comunista de España en Aragón y las jornadas revolucionarias de octubre de 1934” a M. Ballarín, D. Cucalón i J.L. Ledesma (eds.). *La II República en la encrucijada: el*

aragonesa”, fou el centre de la insurrecció revolucionària. Es tractava d’una comarca amb una forta implantació de la FETT i del PSOE en la que la principal reivindicació dels pagesos al llarg dels anys trenta havia estat la de la recuperació dels bens comunals usurpats als Ajuntaments per a ser cultivats per jornalers i petits pagesos.

Entre el cinc i el set d’octubre tant a Ejea de los Caballeros com a Tauste i Uncastillo la bandera roja onejà als Ajuntaments. El cas d’Uncastillo, magníficament estudiat per Víctor Lucea en la biografia de l’alcalde socialista Antonio Plano, mostra el caràcter insurreccional que el moviment d’octubre va tenir a la comarca. La matinada del dia cinc els militants de la UGT, l’alcalde i els regidors socialistes es van concentrar a l’Ajuntament. Prèviament, s’havien reunit amb els membres del Comitè revolucionari de Saragossa. A partir d’aquest moment l’acció dels octubristes es dirigí contra les forces de la guàrdia civil, alguns propietaris i dretans i les forces de l’exèrcit que van arribar a la població. El cinc d’octubre els revolucionaris marxaren cap a la caserna de la Guàrdia civil exigint als guàrdies que es posessin a les seues ordres i lliuressin les armes. Totes les comunicacions havien estat tallades i les entrades del poble bloquejades amb troncs. La negativa de la Guàrdia civil acabà amb un fort enfrontament amb el resultat de dos guàrdies civils morts i set de ferits.¹⁸⁵

La matinada del mateix dia cinc els revolucionaris intentaren assaltar també algunes cases dels principals propietaris que van acabar amb enfrontaments, l’intent de crema d’una de les cases i la mort d’un dels revolucionaris. Al llarg del dia sis continuaren els tirotejos, en aquest cas entre els octubristes i les forces de l’Estat arribades per sufocar la insurrecció. Després de ser ocupada militarment la població, el sis d’octubre van arribar les detencions, tortures, la presó i les condemnes, amb catorze cadenes perpètuas. El mateix caràcter dels fets d’Uncastillo es va fer present a Ejea, en aquest cas amb menor virulència, i a Tauste, amb cinc civils morts com a conseqüència de l’acció del regiment d’infanteria núm. 5. A més d’aquests tres focus principals es van

segundo bienio, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2009, p. 167-183 i E. Vicién. *La II República en Jaca. Una época diferente*, Envima, Barcelona, 1998, p. 202-205.

¹⁸⁵ V. Lucea. *Dispuestos a intervenir en política. Don Antonio Plano Aznárez: Socialismo y republicanismo en Uncastillo (1900-1939)*, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 2008, p. 245-330.

produir accions de menor intensitat en altres pobles de les Cinco Villas com a Sos del Rey Católico o Sádaba.¹⁸⁶

La resta d'accions insurreccionals van tenir lloc també a les comarques agrícoles de Saragossa. A Mallén els membres de la UGT sortiren armats el 5 d'octubre, van ocupar l'Ajuntament i van assetjar la caserna de la guàrdia civil. Fins el vuit d'octubre es van allargar els enfrontaments armats amb el resultat d'un guàrdia i un civil morts. A Belchite els ugetistes van assaltar la caserna de la guàrdia civil sense gaires incidents. A Pradilla de Ebro, Brea de Aragón, Farasdués i Luna es van produir accions que van anar des dels sabotatges i les amenaces fins a l'estricta seguiment de la vaga. Fins i tot, al poble d'Ateca, a la comarca de Calatayud, un grup d'una vintena de socialistes de la societat local "*Labor y Libertad*", formada principalment per jornalers i pagesos, van sortir en camió en direcció a Oviedo amb l'objectiu d'intervenir en la revolució asturiana.¹⁸⁷

El caràcter eminentment camperol i insurreccional de les jornades d'octubre a l'Aragó constituí l'element central de l'octubrada en molts altres punts de l'Estat. A Galícia a banda de les mobilització obrera als principals centres industrials, l'octubre gallec va tenir una important participació dels pagesos en l'acció insurreccional.¹⁸⁸

L'agrarisme gallec havia experimentat durant la Segona República un clar procés de diversificació ideològica. Tot i que bona part de les Societats Agràries van continuar sense explicitar cap tipus d'adscripció política, moltes d'aquestes es van situar en l'ària d'influència del socialisme, el galleguisme o el republicanisme d'esquerres. En aquest sentit resulta ben significatiu l'important creixement del PSOE/UGT en les Societats

¹⁸⁶ Per a Ejea veure J. Lambán. "Los socialista de las Cinco Villas y la cuestión del comunal: núcleo del reformismo agrario republicano" i M. Cortés. "Octubre de 1934: Ejea de los Caballeros, bandera roja" a DD. AA. *Orígenes del socialismo en Ejea de los Caballeros (1925-1936)*, Circulo de Opinión Juan Sancho, Zaragoza, 2009, p. 186-213 i 214-249.

¹⁸⁷ Veure A. Peiró. *Años de sangre. República, guerra y represión de la UGT en el campo zaragozano*, Fundación Bernardo Aladrén, Zaragoza, 2011, p. 35-38 i J. Javier Álvaro. *Segunda República y represión franquista en Ateca*, Fundación Bernardo Aladrén, Zaragoza, 2009, p. 143-148.

¹⁸⁸ Una visió general de l'octubre de 1934 a Galícia a M. González Probados. *O socialismo na II República (1931-1936)*, Edicios do Castrol, A Coruña, 1992, p. 178-198.

agràries d'Ourense, l'increment de la influència comunista en aquest mateix associacionisme, l'augment de l'activitat socialista a través de les societats pageses de Lugo o el sorgiment d'un nou associacionisme agrari a les comarques de la Corunya, predominantment d'esquerres.¹⁸⁹ La Llei de Bases de la Reforma Agrària de setembre de 1932 va obrir la possibilitat d'accés a la propietat plena de la terra per part dels pagesos i jornalers. El fet que el 1933 es fixessin les finques gallegues inscrites en el Registre de la Propietat Expropiable va fer pensar a molts pagesos que l'aplicació de la reforma agrària tindria un caràcter imminent, tot i que l'Institut de la Reforma Agrària va concentrar la seua actuació a les terres del sud-oest espanyol.

En diversos municipis d'Ourense foren les societats agràries les que la nit del 6 al 7 d'octubre van protagonitzar bona part de les accions insurreccionals: a Pereiro de Aguiar van ser els membres d'aquestes els que van realitzar diverses accions de sabotatge i intents d'assaltar l'Ajuntament i a Vilariño la societat agrària pròxima al Partit Galleguista va participar activament en les accions de sabotatge. El mateix succeí a Trives, Verín i Valdeorras, en aquest municipi amb el protagonisme de les societats adherides a la FETT.¹⁹⁰ Accions de sabotatge com talls de carreteres, ferrocarrils i comunicacions a més de manifestacions i enfrontaments amb les forces de l'Estat es van produir en moltes altres poblacions de la província.

Va ser, però, als municipis del partit judicial d'Allariz on la insurrecció va adquirir el caràcter propi d'una mobilització revolucionària. De la vaga general i els actes inicials de sabotatge es passà a una insurrecció massiva amb centenars d'homes armats encapçalats per dirigents de les societats agràries, socialistes i comunistes. Aquests van assaltar les quadres del contractista de la carretera d'Ourense a Maceda i amb els cavalls requisats van recórrer diferents poblacions cridant a la insurrecció obrera i camperola. Uns 300 homes armats amb escopetes, la majoria pagesos i treballadors del ferrocarril alhora, es van concentrar el dia 7 en un punt estratègic amb l'objectiu d'avançar primer

¹⁸⁹ M. Cabo Villaverde. "La II República en la Galicia Rural", a *Cuadernos republicanos*, 2007, nº 64, p. 83-109.

¹⁹⁰ J. Prada. "Abaixo o Fascismo e viva a Revolución Social. A Revolución de outubro na provincia de Ourense" a *Boletín Avriense*, 2000, Ano XXX, Tomo XXX, p. 169- 200.

cap al municipi d'Allariz i després cap a Ourense. Aquest objectiu requeria d'una mobilització del mateix tipus en d'altres municipis i, sobretot, que la vaga general passés a ser insurreccional a la capital de província. Cap d'aquestes dues situacions es produí i la Guàrdia Civil acabà detenint a un bon nombre d'aquests pagesos armats.¹⁹¹

El protagonisme de les societats agràries no quedà tant sols circumscrit a la província d'Ourense. En alguns municipis de Lugo, amb una presència important de societats adherides a la FETT-UGT, la insurrecció de base camperola va adquirir un caràcter força més violent. Concretament, en els diversos nuclis del municipi de Ribas do Sil es van assaltar diverses esglésies, domicilis i centres oficials. La insurrecció s'allargà fins el 8 d'octubre amb l'explosió de diversos artefactes, accions de sabotatge al ferrocarril i la concentració d'uns centenars d'homes armats.¹⁹² Els telegrams de la Guàrdia civil recollien algunes de les situacions que es produïren a la província de Lugo: a Viveiro, “*declarado huelga y se sumaron trescientos obreros mineros*”, a Monforte, enfrontaments amb “*cuatrocientos rebeldes trabando con ellos tiroteo desde Estación San Clodio haciendoles internar monte*” o Taboada, “*proclamado comunismo acudió puesto Chantada que restableció orden y detuvo cinco cabecillas*”.¹⁹³

Pel que fa al galleguisme polític, el Partit Galleguista (PG), tot i que el 6 d'octubre va expressar públicament que davant l'ascens al poder dels homes de l'Escorial, Covadonga i l'IACSI el camí a seguir resultava clar el seu Comitè Executiu no va adoptar cap iniciativa política per a sumar-se a l'acció insurreccional a Galícia.¹⁹⁴ En alguns casos els membres o simpatitzants del PG van participar activament en les manifestacions de protesta i en les accions insurreccionals, tot i que resulta difícil calibrar la magnitud i el caràcter d'aquesta participació. A Ourense algunes societats agràries pròximes al Partit Galleguista, com la de Vilariño, van participar activament en les accions de sabotatge la nit de 6 al 7 d'octubre.¹⁹⁵ Desconeixem si la intervenció

¹⁹¹ J. Prada. *De la agitación republicana a la represión franquista. Ourense 1934-1939*, Ariel, Barcelona, 2006, p. 48-51.

¹⁹² M. Cao. *Breves historias do Concello do Ribas do Sil*, Consello do Ribas do Sil, Ribas do Sil, 2002.

¹⁹³ AGMAV. C. 17. Cp. 8. D. 1/7.

¹⁹⁴ J. Beramendi. *De provincia a nación. Historia do galeguismo político*, Xerais, Vigo, 2008, p. 1020.

¹⁹⁵ J. Prada. *De la agitación...*, Ariel, Barcelona, 2006, p. 45.

galleguista a través de les societats agràries va tenir una extensió rellevant arreu de Galícia; en tot cas l'aposta del PG en la seua III Assemblea el gener de 1934 de permetre l'afiliació col·lectiva de les societats agràries i la relativa influència dels galleguistes entre l'associacionisme agrari de Pontevedra, i en menor mesura, de A Coruña i Lugo permet apuntar aquesta via.

La mateixa situació que a Galícia es produí en diversos punts de Castella, especialment en aquelles províncies en les que l'atur, els jornals i els conflictes a l'entorn dels latifundis i l'aplicació de la llei de Bases per a la reforma agrària s'havien convertit en els principals camps de batalla entre els camperols i una bona part de la patronal agrícola. En províncies com les de Ciudad Real i Albacete el moviment d'octubre de 1934 quedà constituït per tot un seguit d'assalts insurreccionals protagonitzats per jornalers i pagesos. A Villarrobledo els jornalers i obrers socialistes la matinada del sis d'octubre van tallar la circulació ferroviària i les comunicacions telefòniques i telegràfiques. Al mateix temps van incendiar l'Ajuntament, l'església, la seu de la Unió Agrària i van ocupar el "*Círculo Mercantil*". L'enfrontament armat contra la Guàrdia civil i guàrdies d'assalt, trets, bombes de mà i ampolles de líquid inflamable, finalitzà amb quatre revolucionaris morts, vint-i-cinc ferits i uns dues-centes persones detingudes. A Tarazona, segons la Comandància de la Guàrdia civil d'Albacete "*fue atacado Ayuntamiento. Resultó muerto un Guardia civil y dos guardas jurados y herido el alcalde*". En aquest poble de la Manxa els socialistes van ocupar l'Ajuntament fins a primeres hores del set d'octubre en conèixer el fracàs del moviment revolucionari arreu de l'Estat.¹⁹⁶

En altres pobles com Almansa "*sobre las 24 horas noche ultima encontrandose patrullando fuerza por el pueblo fue agredida traidoramente resultando herido grave con balazo vientre y rodilla Guardia segundo aquel puesto Francisco Martínez López*" i

¹⁹⁶ R. M. Sepúlveda. *Republicanos tibios, socialistas beligerantes. La República social inviable. Albacete 1933-1936*, Instituto de Estudios Albacetenses "Don Juan Manuel", Albacete, 2003, p. 239-240, AGMAV. C. 4. Cp. 1. D. 1/3 i J. D. Carrión. *La insurrección de octubre de 1934 en la provincia de Albacete*, Instituto de Estudios Albacetenses, Albacete, 1990, p. 51-108.

a Caudete “*ha sido agredida una pareja que se hallaba patrullando población, resultando un Guardia gravemente herido*”. Tant a Almansa com a Caudete els enfrontaments i la vaga general s’allargaren fins al nou d’octubre, de la mateixa manera que a Hellín, El Bonillo, Barrax, Minaya o la ciutat d’Albacete. Els jornalers, en gairebé tots els casos, van ser els principals protagonistes de les accions insurreccionals.¹⁹⁷

En un d’aquests, Abenójar, el sis d’octubre acomplí totes les característiques d’una autèntica insurrecció revolucionària: uns 200 militants socialistes desarmaren els guàrdies municipals, es van apoderar de telègrafs i telèfons, van assaltar l’armeria i bloquejar les entrades i sortides del poble, atacaren la caserna de la guàrdia civil i, finalment, van assaltar l’Ajuntament hissant la bandera roja i organitzant una mena de patrulles armades revolucionàries. Mentrestant, un nombrós grup de dones van assaltar un dels magatzems del regidor agrari Manuel Laín apropiant-se de gairebé un centenar d’aroves d’oli. En altres pobles, Mestanza, Alcázar, Campo de Criptana, Agudo, Manzanares o Hinojosa de Calatrava, es van produir accions similars tot i que, en la majoria dels casos, de menor intensitat. A excepció de Puertollano i Ciudad Real, on la vaga i algunes accions insurreccionals van ser encapçalades pels miners i altres obrers industrials i dels serveis, en la resta de pobles de la província on el moviment d’octubre tingué un impacte rellevant van ser també aquells on la vaga de camperols de juny de 1934 va tenir un ampli seguiment.¹⁹⁸

A la regió de Múrcia els jornalers de filiació majoritàriament socialista van protagonitzar les principals accions insurreccionals fora dels principals centres urbans.

¹⁹⁷ AGMAV. C. 17. Cp. 8. D. 1/17 i R. M. Sepúlveda. *Republicanos...*, Instituto de Estudios Albacetenses “Don Juan Manuel”, Albacete, 2003, p. 241-249.

¹⁹⁸ Sobre Abenójar veure Olga M. Morales. “*La conflictividad social en Abenójar antes de la guerra, octubre de 1934*” a F. Alía, A.R. del Valle (coord.). *La guerra civil en Castilla- la Mancha 70 años después*, Universidad de Castilla la Mancha, Cuenca, 2008, p. 289-303. Per al conjunt de la província de Ciudad Real M. P. Ladrón de Guevara. *La Esperanza republicana. Reforma y conflicto campesino en la provincia de Ciudad Real (1931-1939)*, Diputación de Ciudad Real, Ciudad Real, 1993, p. 321-344 i C. Fernández-Pacheco, C. Moya. “*La revolución de octubre de 1934 en la provincia de Ciudad Real*” a F. Alía, A.R. del Valle (coord.). *La guerra civil en Castilla- la Mancha 70 años después*, Universidad de Castilla la Mancha, Cuenca, 2008, p. 271-288.

A Alguazar, a la riba del Segura, els socialistes van ocupar l'Ajuntament, van detenir l'alcalde i el capellà i van proclamar la República socialista. A l'important nucli jornalero de Yecla fins al nou d'octubre es mantingué la vaga i els enfrontaments: la comunicació telefònica tallada, el fluid elèctric sabotejat i una de les esglésies atacada amb una bomba. A Abanilla es produïren diversos atacs a propietaris, a Cieza la vaga s'allargà fins al 14 d'octubre, els rastelladors, arrencadors i picadors d'espart i treballadors de les conserveres la van fer efectiva, i a l'horta de Múrcia, a la pedania de Puente Tocinos, fou incendiada la casa del capellà. Totes aquestes accions insurreccionals van quedar inserides en una vaga general que tot i que s'estengué per tota la regió ho va fer amb molts contrastos, mentre a Cartagena la vaga fou absoluta durant nou dies a Múrcia o a Lorca aquesta només aconseguí ésser sectorial.¹⁹⁹

Els mateixos contrastos es van fer presents en un dels territoris de més forta implantació del sindicat agrari socialista com era Andalusia. En aquest cas, els efectes de la repressió de la vaga de camperols de juny de 1934 expliquen la irregularitat amb la que jornaleros i pagesos pobres van actuar en el moviment d'octubre. Com ha explicat Francisco Cobo Romero, en algunes províncies andaluses les conseqüències de la vaga de juny van ser catastròfiques per al moviment organitzat de jornaleros i pagesos pobres. Els principals dirigents locals de les societats obreres agrícoles van ser empresonats, els Ajuntaments governats pels socialistes van ser destituïts i les societats de treballadors de la terra, fossin de la UGT o vinculades al PCE o a la CNT, clausurades. Només a la província de Jaen hi havia cap a finals del mes de juny uns 1.200 camperols empresonats a l'espera de ser jutjats pel tribunal d'urgència. D'aquesta manera, l'estat dels sindicats camperols andalusos l'octubre de 1934 resultava la menys idònia possible per a llançar-se de nou a una vaga general que hauria d'esdevenir revolucionària. En aquest sentit, l'octubre de 1934 a Andalusia fou important en aquelles àries on el mes de juny la vaga de camperols no havia pres caràcter d'enfrontament obert amb la patronal

¹⁹⁹ Per a la regió de Múrcia veure L. Lisón. *La revolución de octubre del 34 en Múrcia: el caso de Alguazas*, Ayuntamiento de Alguazas, Murcia, 1988, C. González. *Guerra civil en Murcia*, Universidad de Murcia, Murcia, 1999, p. 53-55, J. Martínez. *República y guerra civil en Cartagena*, Universidad de Murcia, Cartagena, 1993, p. 135-141, M. Rodríguez. *Historia de la región de Murcia*, Editora regional de Murcia, Murcia, 1998, p. 435-437 i AGMAV. C.4. Cp. 1. D. 1/3.

agrària i on l'acció dels jornalers es combinà amb la dels obrers dels principals centres industrials i nuclis urbans.

Si a Jaen, que havia estat el principal focus de la vaga camperola de juny, la vaga general d'octubre s'estengué amb dificultats i van ser escasses les accions insurreccionals i de sabotatge, localitzades a Baeza, Jaen, La Carolina, Linares o Marmolejo, a Còrdova, en canvi, tant la vaga com les accions insurreccionals van adquirir força més contundència, en alguns casos amb la participació dels treballadors agrícoles cenetistes.²⁰⁰

A la ciutat de Còrdova la vaga general el dia cinc fou absoluta. El governador civil amenaçà per ràdio amb una forta repressió als vaguistes que incloïa l'autorització als patrons per tal que procedissin a despatxar-los. Al carrer, als domicilis, als centres polítics i a prop de les fàbriques, com la de ciment Asland, la Guàrdia civil va detenir els principals militants obreristes deixant gairebé desactivada la mobilització el set d'octubre. Aquest darrer dia encara es produïren enfrontaments entre els vaguistes i els assistents a una manifestació espanyolista organitzada en conèixer la derrota del govern català, que acabà amb les càrregues de la Guàrdia civil contra els primers. Fora de la capital va ser a la conca minera de la serra de Còrdova on les jornades van revestir caràcter insurreccional, sobretot a Villanueva del Duque, Belmez i Peñarroya-Pueblonuevo. A la conca minera d'aquest darrer poble la vaga fou general durant una setmana. Els miners havien preparat amb antelació un bon nombre de bombes casolanes, recollit algunes armes i, fins i tot, com ha explicat Francisco Moreno, havien recaptat fons "*para el dia de la revolución*". D'aquesta manera, les explosions i els enfrontaments amb la Guàrdia civil es van allargar durant una setmana. Alguns barris van restar controlats durant diversos dies pels miners que patrullaven armats pels carrers. Només l'arribada d'un gran nombre de forces de l'exèrcit va acabar amb l'acció armada dels obrers.

La vaga a la capital i a les conques mineres quedà complementada amb les insurreccions revolucionàries que es produïren en diversos pobles de la província. A Almodóvar del

²⁰⁰ Per a Jaen veure F. Cobo Romero. *Labradores...*, Ayuntamiento de Córdoba, Córdoba, 1991, p. 435-436.

Rio, a la Vega del Guadalquivir, els cenetistes van sortir armats pels carrers controlant el poble i obligant als Guàrdies civils a mantenir-se aquarterats. Els anarquistes van assaltar el polvorí de les obres del pantà de La Breña i van col·locar cinquanta quilos de dinamita al pont del ferrocarril Sevilla-Còrdova, sense que acabessin explotant. Amb l'arribada de reforços de la Guàrdia civil els revolucionaris es van retirar cap a les serres pròximes al poble d'on van retornar a finals d'octubre, essent detinguts una quarantena d'ells. En altres pobles de la comarca, com Hornachuelos, es van produir enfrontaments entre els cenetistes i la Guàrdia civil que van acabar amb diversos ferits. Al poble de Villaviciosa s'assajà també una autèntica insurrecció revolucionària protagonitzada pels cenetistes. El nou d'octubre els revolucionaris van requisar les armes de propietaris i dretans, van controlar tot el poble i van proclamar el comunisme llibertari. La proclamació s'acompanyà amb l'incendi de l'Ajuntament, de la casa del propietari i tinent d'alcalde José Vargas, el bloqueig de les entrades i sortides del poble i els tirotejos amb les forces de l'exèrcit. De la mateixa manera que a Almodóvar, els cenetistes acabarien refugiant-se a les serres per a retornar al poble dies més tard. Per últim, a Villanueva de Córdoba van ser socialistes i comunistes els que amb alguna arma de foc però, sobretot, amb destrals i serradores van sortir en grups pels carrers tallant les comunicacions telegràfiques i telefòniques i enfrontant-se amb les forces de la Guàrdia civil, resultant ferit un guàrdia el 10 d'octubre.²⁰¹

El caràcter insurreccional del moviment també va aparèixer amb força en alguns dels principals centres del socialisme agrari de la província de Màlaga, tot i que quedà molt i molt lluny dels plans del Comitè revolucionari de Màlaga, que havia previst que un cop la vaga insurreccional hagués triomfat en tota la densa xarxa de municipis amb seccions locals de la FETT els jornalers i pagesos socialistes acudirien a la capital aconseguint decantar la balança cap al costat dels revolucionaris. A Màlaga la vaga general s'allargà fins al 10 d'octubre amb nombrosos enfrontaments amb les forces de l'Estat i accions

²⁰¹ Per a Còrdova veure els molt bons treballs de Francisco Moreno, F. Moreno Gómez. *La República y la guerra civil en Córdoba I*, Ayuntamiento de Córdoba, Córdoba, 1982, p. 278-295 i del mateix autor les diverses referències sobre octubre de 1934 a 1936: *el genocidio franquista en Córdoba*, Crítica, Barcelona, 2008. Veure també M. Pérez Yruela. *La conflictividad campesina en la provincia de Córdoba 1931-1936*, Servicio de Publicaciones Agrarias, Madrid, 1979, p. 193-196 i *ABC*, 22/10/1935, p. 45.

de sabotatge però les insurreccions camperoles tant sols es van produir al feu socialista de Teba i pobles del seu entorn. A Teba, la “*Rusia Chica*”, diversos grups de revolucionaris es situaren als punts estratègics del poble per iniciar el moviment revolucionari: assalt a la caserna de la Guàrdia civil, ocupació de l’Ajuntament i resistència a les forces de l’Estat arribades de la capital el 7 d’octubre. Els enfrontaments van acabar amb un Guàrdia civil i un revolucionari morts, a més de diversos ferits. En pobles propers com Cañete la Real i Almargen l’acció insurreccional es posà també en marxa, tot i que amb menys virulència.²⁰²

En canvi a Almería, Granada i Huelva va ser l’acció vaguística la que va tenir un caràcter localitzat, sense aconseguir en cap cas fer el salt a l’acció insurreccional. A Almería la vaga només aconseguí ésser sectorial, amb un especial seguiment entre els treballadors del port, a Huelva les accions de sabotatge i la vaga van tenir importància en algunes localitats mineres, Salvochea o Nerva, i en alguns pobles agrícoles, a Paterna del Campo fou incendiada totalment l’església, i a Granada la vaga només aconseguí un ampli seguiment a la capital, tot i que fou iniciada el dia vuit. La mateixa situació fou la que es donà a la capital andalusa. La vaga iniciada per socialistes i comunistes no aconseguí ser general i els cenetistes s’hi afegiren al set d’octubre quan ja anava de capa caiguda, contribuint més a crear confusió que no pas a donar força a la mobilització. A la resta de la província de Sevilla el moviment d’octubre fou gairebé imperceptible.²⁰³

²⁰² Sobre Màlaga, Teba i altres pobles de la província veure J. Velasco. *La Segunda República en Málaga 1931-1936*, Ágora, Málaga, 2008, p. 292-296, R. Valero. *La revolución de octubre de 1934 en Teba*, Diputación de Málaga, Málaga, 2003, p. 103-118, E. Barranquero. “*El Partido Comunista de España*” a *Jábega*, 94, 2003, Diputació de Málaga, 2003, p. 98-117, D. Caro. “*El Partido Socialista*” a *Jábega*, 94, 2003, Diputació de Málaga, 2003, p. 59-80 i AGMAV. C. 4. Cp. 1. D. 1/3.

²⁰³ Una explicació general sobre l’octubre de 1934 a Andalusia a J. M. Macarro. *Socialismo, República y revolución en Andalucía (1931-1936)*, Universidad de Sevilla, Sevilla, 2000, p. 367-370. Sobre Almeria veure R. Quirosa-Cheyrouze, Á. Vidal. “*Benito Vizcaíno Vita, socialista almeriense en el exilio*” a J.L. Casas, F. Durán (coords.). *Los exilios en España (siglos XIX y XX): III Congreso sobre el republicanismo*, vol. 2, Córdoba, 2005, p. 621-640 i sobre Huelva F. Espinosa. *La guerra civil en Huelva*, Diputación de Huelva, Huelva, 2005, p. 34-36 i del mateix autor *La justicia de Queipo*, Crítica, Barcelona, 2006, p. 27. Per a Sevilla J.M. Macarro. *Sevilla la roja*, Muñoz Moya, Sevilla, 1989, p. 201-203.

La província de Cadis, a diferència de les anteriors, seguí una dinàmica similar a les de Còrdova i Màlaga combinant l'extensió de la vaga amb algunes accions insurreccionals. A Algeciras, Cadis, Jerez i Sanlúcar la vaga fou general. En el cas de Jerez gairebé tots els sectors laborals, especialment tots els relacionats amb les bodegues, es trobaven en vaga des de l'estiu de 1934. D'aquesta manera, la principal mobilització obrera dels anys trenta a Jerez s'encavalcà amb la mobilització d'octubre, en total dos mesos de conflicte i 28 dies de vaga general fins el 10 d'octubre. Fou, però, en plena serra gaditana, al poble de Prado Libre, on es produí la principal acció insurreccional. Una quarantena d'homes armats es llençaren al carrer el set d'octubre amb crits de "*Viva la revolució social*". Van desarmar als guàrdies municipals, es van apoderar de l'Ajuntament i van calar foc a l'arxiu municipal, al del jutjat i al de la parròquia. L'església fou completament incendiada. Entre els membres del Comitè revolucionari hi havia el regidor socialista José Fabero. Al llarg del vuit d'octubre els enfrontaments entre els revolucionaris i les forces de la Guàrdia civil vingudes de Cadis i altres pobles van ser constants fins que aquests darrers aconseguiren imposar-se.²⁰⁴

Els contrastos existents en terres andaluses no es van ni tant sols produir a l'altre gran feu del socialisme agrari peninsular: Extremadura. A la província de Badajoz la vaga de juny de 1934 tingué un seguiment massiu amb un nombre important d'enfrontaments amb la Guàrdia civil. Les accions d'octubre no van passar de la convocatòria de la vaga general. El mateix succeí a Càceres, on la vaga desembocà en alguns enfrontaments amb les forces de l'Estat. La repressió de la vaga de juny havia paralitzat l'activitat dels sindicats camperols. Els enfrontaments respecte al moviment revolucionari a l'interior de les organitzacions socialistes extremenyas faria la resta als principals nuclis urbans.²⁰⁵ En bona part de les províncies de Castella la vella el moviment revolucionari

²⁰⁴ Sobre Jerez veure D. Caro. *Violencia política y luchas sociales. La Segunda República en Jerez de la Frontera (1931-1936)*, Ayuntamiento de Jerez, Jerez, 2001, p. 369-381 i per a Prado Libre, actual Prado del Rey, F. Romero. "*La revolución de octubre en la sierra de Cadiz*" a *Historia 16*, 281, 1999, p. 52-63 i del mateix autor "*Revolucionarios y herejes. Prado del Rey (1917-1936)*" a *Cuadernos para el diálogo*, 56, mayo/junio 2011, p. 25-36.

²⁰⁵ J.R. González. "*Entre la historia del movimiento obrero y la historia social: La Federación Local Obrera de Cáceres*" a J. Hinojosa, R.C. Montañés (coord.). *Trabajadores y movimiento obrero en la*

va tenir també una concreció gairebé imperceptible. D'altra banda, la vaga camperola de juny s'havia caracteritzat també a les terres bladeres castellanques per tenir un feble seguiment, tot i el creixement que la FETT havia assolit en diverses d'aquestes províncies. Tant la inacció dels camperols extremenys com la de bona part dels castellans feia bona l'afirmació del socialista Antonio Ramos Oliveira sobre "*el silencio del campo en octubre de 1934*".²⁰⁶

Al costat, però, del silenci del camp d'Àvila, Segovia, Sòria o Zamora en diversos punts del camp salmantí, de Valladolid o de la Rioja el soroll d'octubre fou més que notable.²⁰⁷ Si a Valladolid van ser, sobretot, els ferroviaris els que iniciaren la vaga el dia cinc, fora de la capital va ser l'acció combinada dels treballadors del camp i altres sectors d'obres la que va engegar la vaga i algunes accions insurreccionals. A la capital castellana els ferroviaris van marcar el ritme de la vaga, que no aconseguí ser general, fins el deu d'octubre. Piquets, càntics de "La Internacional", enfrontaments, algun explosiu a les esglésies i intents d'atacar la seu d'Acció Popular. En definitiva poca cosa, tot i que res semblant s'havia vist a Valladolid anys enrere.

La vaga adquirí més fàcilment tonalitats insurreccionals als pobles agraris de la província. A Rueda, on governava el llaurador socialista Eulogio de la Vega, la vaga s'acompanyà del bloqueig de la carretera Madrid- La Corunya i del sabotatge de la comunicació telegràfica i telefònica. També s'intentà, sense èxit, atemptar contra un dels principals terratinents de la població. A Zaratán els enfrontaments entre els revolucionaris i la Guàrdia civil van acabar amb un d'aquests ferit, a Medina del Campo la vaga fou gairebé absoluta fins el deu d'octubre, amb diversos enfrontaments, i a Tudela de Duero grups de socialistes imposaren el seu ordre al poble, la vaga fou també absoluta i els sabotatges s'acompanyaren amb l'assalt a la caserna de la Guàrdia civil.

Extremadura contemporánea, Institución Cultural el Brocense, Cáceres, p. 156-158 i F. Espinosa. *La primavera del Frente Popular. Los campesinos de Badajoz y el origen de la guerra civil*, Crítica, Barcelona, p. 72-79.

²⁰⁶ A. Ramos Oliveira. *La revolución española de octubre*, Editorial España, Madrid, 1935, p. 168.

²⁰⁷ Una aproximació general al moviment d'octubre de 1934 en terres castellanques es pot veure a J.M. Carreño. "De la gestión a la revolución (1931-1936)" a M. Redero (ed.). *La UGT en Castilla y León (1888-1998)*, Universidad de Salamanca, Salamanca, 2004, p. 231-248.

En diversos pobles més petits van ser les societats d'obriers agrícoles en solitari les que van fer efectives la vaga i les accions insurreccionals. En un d'aquests, Aguilar de Campos, els revolucionaris es van apoderar ràpidament del poble: van ocupar l'Ajuntament i van destituir l'alcalde i el jutge, van trotejar diverses cases de propietaris i dretans i van recórrer armats i amb un bandera roja els carrers del poble. Val a dir que amb la mateixa rapidesa que els revolucionaris es van apoderar del poble la Guàrdia civil el recuperà la nit del sis d'octubre.²⁰⁸

Seria al poble de Medina de Rioseco on la vaga es convertí en una autèntica insurrecció revolucionària. A primeres hores del dia cinc els socialistes van interrompre el trànsit ferroviari amb Valladolid, la Guàrdia civil pistola en mà aconseguí només que sortís el primer tren. Tot seguit els membres de la casa del poble van assaltar l'armeria local ferint al propietari. La Guàrdia civil fou envoltada al centre del poble refugiant-se en un edifici que els revolucionaris van intentar incendiar. Finalment els socialistes es van apoderar de l'Ajuntament. A partir d'aquest moment els tirotejos amb les forces d'assalt i la Guàrdia civil van ser constants fins que a la matinada els revolucionaris van aconseguir fugir. El resultat per les forces de l'Estat va ser el d'un sergent mort i set guàrdies ferits greus.²⁰⁹

La mateixa dinàmica es produí a Salamanca: en aquest cas una vaga intensa a la capital, amb alguns enfrontaments, i vaga amb accions insurreccionals en diversos punts de la província. A Salamanca el cinc d'octubre la vaga fou àmpliament seguida, tot i l'acció d'esquirolatge de les JAP i de l'obertura d'alguns comerços. L'atur entre els ferroviaris fou absolut i es produí "*un intento asalto a la Estación de ferrocarril sin resultado*". El dia sis la vaga continuà essent general i els grups d'acció socialistes i comunistes van mantenir diversos enfrontaments amb les forces de l'Estat fent esclatar alguns explosius. Tot i que el nou d'octubre alguns rams van retornar a la feina, la vaga general

²⁰⁸ I. Martín. *Hacia el paroxismo. Violencia política en la provincia de Valladolid (1917-1936)*, Universidad de Valladolid, Valladolid, 2008, p. 156-211 i A. de Prado. *El movimiento obrero en Valladolid durante la II República*, Junta de Castilla y León, Salamanca, 1985, p. 117-119.

²⁰⁹ I. Martín. *Hacia el...*, Universidad de Valladolid, Valladolid, 2008, p. 168-177.

s'allargà durant una setmana als principals sectors laborals: metal·lúrgia, construcció, arts blanques, cambrers, adobadors i tipògrafs.

A l'altre centre urbà més important de la província, Béjar, la vaga també tingué un fort seguiment. El cinc d'octubre un grup d'uns dos cents obrers, amb presència notable de ferroviaris, van aconseguir que la vaga fos general i s'allargués fins el quinze d'octubre. Entre el cinc i el dia set es van produir nombrosos tirotejos i enfrontaments amb la Guàrdia civil. A la resta de la província la vaga general es va fer efectiva en molts casos per l'acció de les societats de treballadors agrícoles. Aquest fou el cas de Peñaranda i la seua comarca, d'alguns pobles de la comarca de Béjar i d'altres de la de Guijuelo. Al poble de Candelario fou assaltat l'Ajuntament i alliberats dos presos detinguts a l'inici de l'acció d'octubre per coaccions a jornalers que s'havien negat a secundar la vaga, a Puerto de Béjar es van sabotejar les línies telefòniques i col·locar diversos artefactes, a Cantagallo es van col·locar també diversos artefactes a la línia del ferrocarril i a Villavieja es van produir diversos atemptats contra treballadors esquiroles que es negaven a secundar la vaga.²¹⁰

En darrer lloc, el succeït a la Rioja feia també visible la importància d'un moviment d'octubre a les regions predominantment agràries definit per la vaga general, més o menys exitosa, sostinguda durant diversos dies combinada amb diverses accions insurreccionals. La vaga general fou àmpliament seguida a les principals poblacions riojanes fins el vuit d'octubre. En diversos pobles s'allargà encara uns quants dies més. A Logronyo el set d'octubre fou llençada una bomba al "*Círculo Logroñés*", a Haro es produïren enfrontaments continuats amb la Guàrdia civil, el dia vuit aquesta acabà carregant a trets contra els vaguistes concentrats a la plaça major, al poble de Calzada socialistes i anarcosindicalistes fins i tot van impedir la venda d'articles de primera necessitat, a Navarrete la vaga fou realitzada gairebé en solitari pels pagesos, com havia

²¹⁰ M. Fernández Trillo. "*Octubre de 1934: Salamanca*" a *Salamanca. Revista provincial de estudios*, 22-23, Octubre 1986- Març 1987, p. 179-245 i AGMAV. C. 4. Cp. 1. D. 1/10.

succeït al juny, i a Torrecilla de Cameros la població quedà del tot incomunicada durant tres dies.²¹¹

Els dos principals focus insurreccionals a la regió van ser els de Casalarreina i Cervera. A Casalarreina un cop tallada la comunicació telefònica i telegràfica i obstaculitzada la carretera, els revolucionaris van assaltar la caserna de la Guàrdia civil amb ampolles de líquid inflamable i trets a portes i finestres. Els enfrontaments s'allargaren durant el dia sis amb el resultat d'un mort i diversos ferits entre els revolucionaris. A Cervera s'anà més enllà tal i com posteriorment s'encarregà d'explicar *Solidaridad Obrera*. El sis d'octubre els revolucionaris van serrar els pals de telègrafs i telèfons, van tallar la carretera amb diversos arbres i van fer explotar uns quants cartutxos de dinamita sobre el pont de Valdecanales. Tot seguit fou assaltada l'armeria, ocupat l'Ajuntament, cremada bona part de la documentació municipal, incendiades una església, una ermita i una camioneta de la Guàrdia civil. Les forces d'assalt i guàrdies civils van aconseguir ocupar la població la tarda del set d'octubre després d'un fort enfrontament amb els revolucionaris. Tres d'aquests van morir. Com s'encarregà de remarcar *Solidaridad Obrera*, entre els detinguts i empresonats pels fets hi havia uns onze militants confederals del sindicat local.²¹²

Molt probablement, intentar cercar una lògica d'àmbit espanyol a tot el seguit de vagues i accions insurreccionals desenvolupades entre el cinc i el deu d'octubre arreu de les regions agràries de l'Estat ens portaria a un carreró sense sortida. Per sobre dels plans revolucionaris dels socialistes, on es produí una mobilització important de pagesos i jornalers fou pel pes major de les lògiques locals i regionals a l'entorn dels problemes de la terra. Allí on la força de la conflictivitat local/regional es sobreposà amb les expectatives difuses d'un moviment revolucionari general, l'acció d'octubre assolí un fort impacte. La lluita per la recuperació dels bens comunals, en contra del descens dels salaris agrícoles, dels efectes de l'anul·lació de la Llei de Termes o de l'incompliment de les borses de treball encavalcada a una voluntat general revolucionària davant la

²¹¹ C. Gil Andrés. *Echase a la calle. Amotinados, huelguistas y revolucionarios (La Rioja, 1890-1936)*, Prensas Universitarias de Zaragoza, Zaragoza, 2000, p. 238-243.

²¹² *Solidaridad Obrera*, 2/01/1936, p. 8 i C. Gil Andrés. *Echase...*, Zaragoza, 2000, p. 239.

possibilitat d'una involució política des del poder de l'Estat, produí una mobilització important de base camperola que cal tenir present per explicar la dinàmica general d'octubre de 1934. De la mateixa manera que a l'Espanya agrària no es produí una revolució social entre el cinc i el deu d'octubre, tampoc no es produí tant sols “*el silencio del campo*”.

D'aquesta manera, com ha assenyalat Sandra Souto el moviment revolucionari d'octubre es caracteritzà per l'existència de propostes revolucionàries amb objectius distints que van cristal·litzar en una gran varietat de manifestacions regionals i locals, des de la vaga a la insurrecció i revolució social. La capital de la República, amb la direcció socialista del moviment, tampoc escapà d'aquesta dinàmica com magníficament ha estudiat la mateixa Sandra Souto.²¹³

A Madrid, la matinada del cinc d'octubre s'inicia la vaga general de manera massiva. La “*huelga más general de la historia de Madrid*” s'allargà fins al 13 d'octubre. La vaga ràpidament donà peu als enfrontaments entre treballadors i les forces de l'Estat, a les barricades i a les explosions de bombes i petards. L'acció de les milícies socialistes tingué un clar caràcter insurreccional. Depassà clarament l'estricta acció vaguística per a convertir-se en una acció armada de masses, en el sentit que es sustentava en una vaga general convocada pel sindicat que tenia la majoria dels treballadors organitzats de Madrid. Els grups d'acció socialistes van intentar assaltar centres de les forces d'ordre públic i l'exèrcit, centres i representants governamentals i de comunicació i transports, imprescindibles pel triomf de l'acció insurreccional. Ni l'assalt al parc mòbil, ni a la caserna de la “*Montaña*”, l'edifici de la Telefònica, la Presidència del govern i el Ministeri de Governació van tenir èxit. En cap moment els socialistes van aconseguir tenir la iniciativa política, tot i les accions insurreccionals.²¹⁴

A partir del set d'octubre es van produir tot un seguit d'accions violentes desorganitzades i sabotatges que, fonamentalment, buscaven mantenir activa la vaga general. L'acció de militars i forces d'ordre públic prèviament compromeses amb els preparatius revolucionaris no es va produir. Els milicians socialistes van acabar actuant

²¹³ S. Souto. “*Y ¿Madrid?...*”, Siglo XXI, Madrid, 2004, p. 221-222.

²¹⁴ S. Souto. “*Y ¿Madrid?...*”, Siglo XXI, Madrid, 2004, p. 239-284.

en solitari en gairebé tots els casos. La direcció socialista del moviment revolucionari fou ràpidament detinguda. El vuit d'octubre ho van ser els membres del Comitè d'enllaç Enrique de Francisco, Hernández Zancajo, Santiago Carrillo, José Díaz Alor i Felipe Petrel. El dia catorze ho fou Largo Caballero al seu propi domicili, després d'haver transitat per diversos refugis i quan encara diversos sectors es trobaven en vaga. El quinze d'octubre tots els obrers dels principals rams, metal·lúrgia, construcció arts gràfiques i transports entre altres, van retornar al treball i els transports ja van funcionar amb normalitat. A la resta de pobles de la província en pocs casos la vaga adquirí les característiques insurreccionals de Madrid.

Ramos Oliveira fou ben clar a l'hora de definir el que havia succeït a Madrid: una gran vaga política reeixida però una insurrecció completament fracassada. Sandra Souto ha explicat de manera excel·lentment fonamentada el fracàs del moviment revolucionari a Madrid en base a 1) la pluralitat de significats atorgada als objectius i estratègies de l'acció revolucionària, que debilitava aquesta 2) la inexistència d'una política d'aliances i coordinació entre les organitzacions participants i 3) una mobilització de recursos deficient tant materialment com culturalment per part dels principals protagonistes, les milícies socialistes tenien una clara debilitat organitzativa i existia en el món socialista una preeminència de la mobilització entesa com a pràctica legalista, reformadora i pacífica que dificultava el desenvolupament d'una acció revolucionària i violenta. Sobre aquest darrer aspecte, el peruà César Falcón es referiria sorneguerament al PSOE com a un partit "*tradicionalmente disciplinado para la inacción*".²¹⁵

La revolució social asturiana qüestionava l'apreciació sobre la inacció dels dirigents socialistes, al mateix temps que tornava a posar en un primer pla la importància de les lògiques regionals en el moviment d'octubre. Precisament, el fet que el projecte insurreccional respongués a les coordenades regionals i que la preparació del moviment estigués en mans de les organitzacions asturianes explica, en bona mesura, el perquè de la guerra social al Principat atlàntic. En primer lloc, l'especificitat de la dinàmica

²¹⁵ A. Ramos Oliveira. *La revolución...*, Editorial España, Madrid, 1935, p. 79, S. Souto. "*Y ¿Madrid?...*", Siglo XXI, Madrid, 2004, p. 284-287 i C. Falcón. *El levantamiento de octubre. Analisis político de la insurrección española*, Ediciones Verdad, València, 1935, p. 120.

laboral asturiana lligada a una indústria en crisi continuada com la de l'extracció del carbó va fer que la insurrecció d'octubre, tal i com ho assenyalà Adrian Shubert, aconseguís vehicular revolucionàriament el malestar i rebel·lia que s'havia anat gestant entre els miners durant molts anys. En segon, tot i la moderació atribuïda tant als dirigents socialistes com als cenetistes asturians, per al conjunt de dirigents i militants obreristes d'Astúries, a diferència del que succeïa amb la direcció madrilenya del PSOE, el que es pretenia fer era una revolució social amb components anticapitalistes i antifeixistes molt sòlids i ben barrejats. En darrer lloc, els dos components anteriors expliquen en gran part el perquè de la “*diferencia asturiana*” al llarg de 1934.²¹⁶

Lluny del plantejament tàctic decidit a Madrid, la opció asturiana determinada per la presència de les Joventuts Socialistes, el periòdic *Avance*, el potent Sindicat Miner, la influència de la CNT i, en menor mesura, la del PCE va quedar definida per una acció continuada davant les agressions de la patronal, el governador civil o les forces de la dreta. En contrast a la contenció defensada per Largo Caballero, els revolucionaris asturians van realitzar sis vagues generals al llarg del 1934, entre aquestes una en solidaritat amb els socialistes austríacs i una altra en contra de la concentració de la CEDA a Covadonga. En la base d'aquesta dinàmica mobilitzadora hi havia una corrent unitària entre les bases de les organitzacions obreristes que les direccions asturianes van saber acompanyar amb una gran dosi de flexibilitat, en contrast un altre cop amb les posicions de les direccions obreristes d'àmbit espanyol.

D'aquesta manera, la direcció del moviment d'Astúries va correspondre als òrgans emanats de l'Aliança Obrera. Com assenyalà Marta Bizcarrondo, durant les dues setmanes de lluita els treballadors armats van actuar molt per sobre de la capacitat de direcció dels successius comitès revolucionaris. En la revolució asturiana es van configurar dos nivells de poder. Un de regional amb la successió de tres comitès

²¹⁶ Per a la crisi de conjuntura asturiana A. Shubert. *Hacia la revolución. Orígenes sociales del movimiento obrero en Asturias, 1860-1934*, Crítica, Barcelona, 1984, especialment a partir de la p. 130 i ss. Sobre la diferència asturiana P. I. Taibo II. “Las diferencias asturianas”, a G. Jackson (coord.). *Octubre 1934...*, Siglo XXI, Madrid, 1985, p. 231-241 i M. Bizcarrondo (ed.). *Octubre del 34. Reflexiones sobre una revolución*, Ayuso, Madrid, 1977, p. 10-80 i de la mateixa autora “*La insurrección de octubre de 1934 en España*” a *Estudios de Historia Social*, 31, 1984, p. 23-36.

dirigents: un primer amb predomini socialista amb Ramon González Peña com a cara visible, un comitè d'Aliança d'obriers i camperols amb la direcció en mans dels comunistes i, per últim, el comitè de Sama presidit per Belarmino Tomás que acabaria negociant la rendició amb el general López Ochoa. Paral·lelament, un poder local exercit pels comitès revolucionaris que reflectia la correlació de forces polítiques i sindicals existent en cada lloc. En aquest nivell, es van assajar diverses fórmules de poder socialista que mostraven el caràcter de revolució social del que estava succeint a Astúries.²¹⁷

El cinc d'octubre es van posar en moviment els preparatius insurreccionals minuciosament planejats. Tot i que inicialment s'havia d'aconseguir controlar la ciutat d'Oviedo, a la pràctica el Sindicat Miner acordà apoderar-se primer de la conca minera per passar després a assaltar la capital. Entre el dia cinc i la matinada del dia sis els pobles més importants de la conca minera van quedar en mans dels comitès de treballadors amb forts enfrontaments amb la Guàrdia civil i guàrdies d'assalt. A Sama i tota la conca del Nalón l'acció dels grups armats i dinamiters, dirigida per Belarmino Tomás, va permetre ocupar les casernes de la Guàrdia civil després de dos dies de lluita. A Mieres els diversos grups de xoc, integrats sobretot per socialistes i comunistes, s'apoderaren de la caserna de la Guàrdia d'assalt i de les de la Guàrdia civil, de l'Ajuntament, dels diversos polvorins i van escorcollar els domicilis dels principals dretans de la població. La reraguarda del conjunt de pobles en mans dels revolucionaris va ser organitzada per comitès encarregats dels proveïments, la sanitat, el transport o la seguretat. En el cas de Sama de Langreo, Belarmino Tomás va destacar milicians armats als comerços i mercat de Sama per evitar els saquejos. El mateix succeí a Trubia amb la fàbrica de canons. En aquest poble un cop els obrers controlaren la situació van aprovar la supressió de la moneda i l'obligació de retornar al treball per a produir armes i obusos.

A Gijón, l'altre feu de l'anarcosindicalisme asturià al costat de la Felguera, la dinàmica insurreccional fou tota una altra. La vaga no s'inicià fins el set d'octubre. Al mateix temps que els sindicalistes aconseguien el control de la major part de la ciutat arribaven

²¹⁷ M. Bizcarrondo. *Historia de la UGT...*, Siglo XXI, Madrid, 2008, p. 132-133.

al port el creuer *Libertad* i dos canoneres. Des d'aquests bucs es bombardejaren els barris obrers i van desembarcar tropes d'Infanteria. Fins al deu d'octubre arribarien al mateix port diversos vaixells de l'armada carregats de tropes africanes que aplicarien totes les pràctiques pròpies de la guerra colonial.²¹⁸

Pel que fa a la conca minera, els revolucionaris van iniciar des d'aquesta l'assalt a Oviedo organitzats en diverses columnes. El set d'octubre, ja dominada la fàbrica de canons de Trubia, s'inicia la presa d'Oviedo. Un dels primers objectius fou el de la fàbrica d'armes de Vega. Un cop assaltada els revolucionaris van disposar de 22.000 fusells i uns 300 fusells metralladora. El principal problema fou el de la falta de municions, que les autoritats havien traslladat el dia quatre a una caserna militar del centre que no s'aconseguí assaltar. En canvi, la "*Sociedad Española de Explosivos*" que produïa dinamita fou assaltada ràpidament pels insurrectes. El vuit d'octubre els revolucionaris controlaven gairebé tota la ciutat. Van ocupar el "*Banco Herrero*", la Telefònica, l'Audiència, la Universitat i la seu del Banc d'Espanya. A més, el nou d'octubre el comitè revolucionari publicà un ban reorganitzant el sistema de proveïments, els comitès, les milícies i fixant el càstig a les accions de pillatge, que no era altre que el de ser passat per les armes.

A partir del mateix vuit d'octubre es van iniciar els bombardejos sistemàtics sobre Oviedo i la conca minera. Aquest fet sumat a l'avenç de les forces de l'exèrcit des de diversos punts produí la primera crisi dins de les forces revolucionàries. Els socialistes davant la magnitud de les forces de l'exèrcit van plantejar la necessitat d'iniciar un replegament. En conseqüència els socialistes deixaren la direcció del moviment insurreccional. Aquesta passà a les mans dels comunistes que van intentar mantenir el caràcter ofensiu de la insurrecció reorganitzant les columnes armades. La desigualtat entre les forces en combat faria que la lluita armada dels revolucionaris fos difícil de ser sostinguda per massa temps.

²¹⁸ Sobre els cenetistes asturians veure A. Barrio. "*La CNT de Asturias, León y Palencia y la Alianza Obrera*" a *Estudios de Historia Social*, 31, 1984, p. 123- 129, de la mateixa autora "El reformisme que va portar a la revolució: els anarco-sindicalistes asturians el 1934" a *L'Avenç*, 187, 1994, p. 30-51 i *Anarquismo y anarcosindicalismo en Asturias, 1890-1936*, Siglo XXI, Madrid, 1988.

Sota la direcció de López Ochoa hi havia uns 25.000 soldats a més de les forces de la Guàrdia civil a la regió. L'aviació, segons fonts del govern, llençà unes 2.400 bombes arreu d'Astúries. Tot i les propostes de guerra d'extermini plantejada per Yagüe, López Ochoa optà per la negociació amb els revolucionaris per aconseguir la seua rendició. Aquesta es pactaria entre el president del darrer comitè revolucionari amb seu a Sama, Belarmino Tomás, i el mateix López Ochoa. Les condicions pactades foren l'entrega de presoners i armes per part dels revolucionaris a canvi de que no es produís cap acció repressiva fora d'aquella realitzada pels tribunals de justícia i que la legió i les tropes de regulars no fossin les primeres en ocupar la conca minera. Res d'això darrer es complí. Les tropes colonials de l'exèrcit espanyol i la guàrdia civil van aplicar una repressió extrema i arbitrària com la que des d'anys aplicaven al nord d'Àfrica i com la que aplicarien el juliol de 1936 en terres andaluses.²¹⁹

Els avions de l'exèrcit que bombardejaven els “*soldados rojos*” i la població civil no combatent tenien el seu punt de sortida a l'aeròdrom de la Virgen del Camino de León. Els miners de la conca lleonesa juntament amb els socialistes de la capital i un bon nombre d'oficials, pilots, tropa i personal civil del mateix aeròdrom s'havien d'encarregar de prendre el control del camp d'aviació. Tot i que els miners lleonesos s'insurreccionaren, ni la vaga a la ciutat de Lleó ni l'acció des de l'interior de

²¹⁹ La bibliografía sobre la revolución asturiana es inabarcable. Una relación exhaustiva d'aquesta a J. Fonseca. “*Bibliografía sobre la revolución de octubre de 1934*” a *Boletín del Real Instituto de Estudios Asturianos*, 162, 2003, p. 7- 39, que inclou tant els llibres i folletons coetanis als mateixos fets com les recerques posteriors realitzades per historiadors. A parer nostre, el millor estudi sobre la revolució asturiana, tant per la seua base empírica com per la interpretació teòricament fonamentada, és P. I. Taibo II. *Historia general de Asturias. Octubre 1934*, vols. 7 i 8, Silverio Cañada, Gijón, 1978. A nivell interpretatiu, els treballs citats de Marta Bizcarrondo son profundament aclaridors. En els darrers anys han aparegut alguns estudis que analitzen octubre de 1934 arreu de l'Estat però centrats, sobretot, en Astúries. Entre aquests D. Ruiz. *Octubre de 1934...*, Síntesis, Madrid, 2008 o A. Liz. *Octubre de 1934. Insurrecciones y revolución*, Espuela de Plata, Sevilla, 2009, ambdós d'escàs interès per aspectes diferents.

l'aeròdrom van tenir èxit. Només a la conca minera lleonesa el moviment d'octubre es convertí en una insurrecció revolucionària similar a l'asturiana.²²⁰

Les comarques mineres del Bierzo, Laciana i la Montaña es van posar en moviment el cinc d'octubre. Fins al deu d'octubre els revolucionaris, socialistes, comunistes i cenetistes, es van fer amb el poder en la majoria de pobles miners, sense aconseguir, però, ni caure sobre la ciutat de Lleó ni connectar amb els revolucionaris asturians. De la mateixa manera que a Astúries, s'organitzaren partides armades, es van assaltar els polvorins, requisar les armes de les diverses mines i assaltar les casernes de la Guàrdia civil. Les accions anticlericals van acompanyar el moviment insurreccional. En molts dels pobles miners fou proclamada la República socialista o el comunisme llibertari, segons els casos, i es van prendre diverses mesures per organitzar els proveïments i els transports. Les mateixes característiques va tenir la insurrecció a les poblacions mineres de Palencia. D'aquesta manera, en diversos pobles de la Montaña palentina, Guardo, Barruelo, Velilla o Villalba entre altres, els miners també es van fer amb el poder ocupant l'Ajuntament, assaltant les casernes i, en diversos casos, proclamant la República socialista.²²¹ A les terres de la Montaña cantàbrica, especialment a l'entorn de Torrelavega i la badia de Santander, es van produir algunes insurreccions

²²⁰ Veure M. González. *El aeródromo de León y la revolución de Asturias de 1934*, Instituto Leonés de Cultura, León, 2008. La referència als "soldados rojos" a M. Grossi. *La insurrección de Asturias*, Júcar, Gijón, 1978. Sobre la vaga a la ciutat de Lleó J.M. Carreño. "De la gestión a la revolución (1931-1936)" a M. Redero (ed.). *La UGT en Castilla y León (1888-1998)*, Universidad de Salamanca, Salamanca, 2004, p. 247.

²²¹ L. C. Sen. "Octubre 1934 en la montaña de Riaño, cuenca de Sabero y Cistierna" a *Tierras de León*, 63, 1986, p. 1-12, V. del Reguero. *Laciana. República, guerra, represión*, Piélago del Moro, 2011, Villablino, p. 109- 136, P. García. "Memoria de la represión en una comunidad laboral vigilada: Los mineros de Barruelo y de Orbó (Palencia) 1934-1945" a *VII Congreso de Historia Contemporánea*, Universidad de Santiago, 2004, <http://www.ahistcon.org/docs/Santiago/pdfs/s41.pdf> i A. González, M. Flórez. "La revolución de octubre de 1934 en la provincia de Palencia. Aportaciones de la historia oral" a *Actas del I Congreso de Historia de Palencia*, vol. 3, Diputación Provincial de Palencia, Palencia, 1987, p. 815-827.

revolucionàries tot i que la tònica general fou la de la vaga amb alguns enfrontaments amb les forces de l'Estat o membres de les organitzacions de dretes.²²²

El caràcter insurreccional i socialment revolucionari del moviment d'octubre sí que es feu present a les terres basques, especialment als centres industrials de Biscaia i Guipúscoa. En el cas del País Basc la iniciativa de la insurrecció d'octubre va correspondre, sobretot, als socialistes i la UGT amb la participació activa dels comunistes del PCE i, en alguns casos, dels cenetistes.²²³ La vaga general fou seguida massivament a Biscaia i Guipúscoa, amb intensitat a Navarra i amb poca força a Àlaba, on ni tant sols a Vitòria aconseguí tenir èxit. Va ser als principals centres industrials biscaïns i guipuscoans on de la vaga general es passà a la insurrecció violenta i a l'assalt revolucionari temporalment vencedor.

D'aquesta manera, l'acció insurreccional dels obrers va suposar la incomunicació de diverses ciutats i pobles a través dels sabotatges, l'atac a les forces de l'Estat, la detenció, i afusellament en casos excepcionals, de significats dretans, la creació de comitès antifeixistes i revolucionaris, l'assalt als Ajuntaments i la proclamació de la República socialista o social en algunes localitats. El caràcter general d'insurrecció social obrera de l'octubre basc va convertir en pràcticament testimonial la participació de les esquerres republicanes basques. El moviment revolucionari va configurar tres realitats ben caracteritzades: una primera on no s'anà més enllà de la vaga general amb algunes actuacions violentes, aquest fou el cas de Bilbao i Sant Sebastià, de poblacions importants de Guipúscoa i Biscaia com Bergara i Valmaseda i d'altres de Navarra com Alsasua, Pamplona o diversos pobles de la Ribera. La insurrecció violenta es va produir a les poblacions mineres biscaïnes, al cinturó industrial de Bilbao, amb especial contundència a Portugaleta, i als nuclis fabrils i pesquers pròxims a Sant Sebastià. Per últim la insurrecció revolucionària temporalment triomfant es va donar a les poblacions

²²² C. Gutiérrez, A. Santoveña. *UGT en Cantabria (1888- 1937)*, Universidad de Cantabria, Santander, 2000, p. 215-227.

²²³ La participació cenetista fou especialment rellevant a Pasaia. Veure per la insurrecció d'octubre en aquesta localitat X. Portugal. *Pasaia 1931-1939. La memoria de los vencidos*, Pasaiaiko Udala, Pasaia, 2007, p. 69-73.

guipuscoanes d'Eibar i Mondragón, on van ser morts destacats membres de la dreta social i política.²²⁴

Al País Basc la vaga general iniciada el 5 d'octubre aconseguí un seguiment massiu, les insurreccions armades es van produir en municipis ben significatius i els assalts revolucionaris al poder, tot i que limitats, en importants centres industrials. Que en ciutats com Eibar, Mondragón o Portugalete els obrers es convertissin en els amos de la ciutat i que en àries com la zona minera de Biscaia, Baracaldo o Hernani la vaga fos insurreccional s'explica, sobretot, per dos aspectes característics atribuïts a la "*diferencia asturiana*".²²⁵ En primer lloc, el moviment obrer va desenvolupar una mobilització constant a través de vagues generals polítiques, vagues de caràcter laboral, manifestacions i actes polítics entre els darrers mesos de 1933 i l'octubre de 1934. Els socialistes i ugetistes bascos van actuar políticament en un sentit diametralment oposat a la tàctica dissenyada per la direcció del socialisme espanyol i la UGT per desencadenar la insurrecció arreu de l'Estat. Lluny de seguir una tàctica defensiva per concentrar tots els esforços en la insurrecció prevista en cas que la CEDA entrés al govern central, a les principals àries industrials del País Basc bona part del moviment obrer va considerar que la millor defensa era un bon atac, mantenint una mobilització constant que li va permetre arribar a les portes d'octubre en plenitud de les seues forces. En la base de les diverses vagues insurreccionals i insurreccions revolucionàries hi era ben present aquesta realitat.

En segon lloc, la dinàmica mobilitzadora va anar acompanyada d'una corrent unitària entre les bases militants de les organitzacions i d'un fort component antifeixista. En el cas del País Basc la dinàmica unitària no es concretà en cap plataforma orgànica, fet que

²²⁴ Una bona visió general a J.L. De la Granja. *El oasis vasco...*, Tecnos, Madrid, 2007, p. 247.264, i R. Miralles. *El socialismo vasco durante la II República*, UPV-EHU, Bilbao, 1988, p. 236-245. Sobre Eibar veure J. Gutiérrez. *La insurrección de octubre del 34 y la II República en Eibar*, Eibarko Udala, Lasarte-Oria, 2001, i sobre Mondragón J. R. Garai. *Celestino Uriarte. Clandestinidad y resistencia comunista*, Txalaparta, Tafalla, 2008, p. 34-57. Sobre Navarra E. Majuelo. *Luchas de clases en Navarra (1931-1936)*, Gobierno de Navarra, Pamplona, 1989, p. 234-251.

²²⁵ P.I. Taibo II. "Las diferencias asturianas", a G. Jackson (coord.). *Octubre 1934...*, Siglo XXI, Madrid, 1985, p. 231-241.

no impedí la unitat d'acció entre les diverses forces obreres durant les jornades d'octubre però en limità el seu abast. Al País Basc l'antifeixisme fou pel moviment obrer una qüestió de primer ordre d'ençà dels primers mesos de 1933. Fins l'octubre de 1934 els actes polítics, les vagues i les accions de protesta i solidaritat de caràcter antifeixista van aparèixer amb força, esdevenint una de les motivacions motores de l'acció insurreccional d'octubre.²²⁶

Pel que fa a la posició adoptada per la direcció de les organitzacions polítiques i socials hegemòniques del nacionalisme basc, el PNV i STV, aquesta fou la de no intervenció en el moviment. A excepció d'ANV i Jagi-Jagi que van participar activament en l'octubrada, tant la direcció del PNV com de STV va ordenar als seus militants que mantinguessin una posició de neutralitat davant la insurrecció. Tot i l'apropament dels peneuvistes a les esquerrers al llarg del 1934, especialment amb el moviment municipalista en defensa del concert econòmic, el caràcter de vaga general obrera del moviment d'octubre convertia pràcticament en impensable qualsevol altra posició de la direcció nacionalista, tant per interessos partidistes com ideològics.

Resulta ben coneguda la posició pública del PNV respecte al moviment d'octubre. A començaments de setembre va quedar clara la postura dels peneuvistes davant les diverses forces d'esquerres: la col·laboració entre els nacionalistes i aquestes quedava circumscrita al problema municipalista, en cap cas els interessava "*el aspecto revolucionario*" del conflicte municipal que podia arribar articular un moviment més ampli de protesta contra el govern de la República.²²⁷ Per la seua part STV no va adoptar cap posició respecte al moviment insurreccional fins que aquest es va posar en marxa.

Tot i que a partir de l'Assemblea de Zumarraga, el 2 de setembre, la coincidència en el plet municipal entre el PNV i les esquerrers i el PSOE s'anà diluint, en els mesos anteriors republicans d'esquerres, socialistes i membres del PNV i ANV s'havien trobat mobilitzant-se en l'àmbit local contra la ingerència del govern central. El moviment

²²⁶ Sobre aquest aspecte veure R. Miralles. "El movimiento socialista en la zona minero-industrial de Vizcaya durante la II República", a *Cuadernos de Historia Contemporánea*, 2008, vol. 30, p. 117-126.

²²⁷ J. Chueca. *El nacionalismo vasco en Navarra (1931-1936)*, UPV-EHU, Bilbao, 1999, p. 278.

municipalista havia generat des de l'acció política de base unes complicitats entre les diverses forces polítiques que, fins aquell moment, en alguns casos s'havien trobat enfrontades. Aquestes complicitats i la dinàmica d'acció convergent encetada amb el moviment dels Ajuntaments va aparèixer en la acció insurreccional d'octubre en diversos municipis, i ajudaria a explicar el perquè les bases nacionalistes en alguns casos hi van tenir una participació activa. Que el moviment d'octubre, tot i el seu caràcter obrerista, anés dirigit contra el govern radical-cedista ajudava, precisament, a facilitar la participació d'aquests sectors en el mateix.

Així, el 5 d'octubre a Bermeo nacionalistes, republicans i socialistes es van manifestar pels carrers de la població en contra del nou govern radical cedista, a Bergara els membres de STV sembla que es van sumar al moviment vaguístic activament i els nacionalistes també van participar del moviment d'octubre a Erandio “*a pesar de las consignas de la dirección, por amistad y por simpatía*”.²²⁸ A Portugalete, on el moviment va adquirir el caràcter d'insurrecció violenta, a banda de l'activa participació de militants d'ANV i de Jagi-Jagi sembla que els “*solidarios*” i els joves peneuvistes també hi participaren, de la mateixa manera que a Galdames com recollia un informe del PCE. A Pamplona i Tafalla els militants d'STV també es van sumar a la vaga iniciada el cinc d'octubre.²²⁹

Pel que fa a ANV, els militants del partit van secundar decididament el moviment insurreccional a Baracaldo, Sestao i Santurce, com ells mateixos van reconèixer, i igualment els “*mendigoizales*” de Jagi-Jagi es van afegir al moviment “*con toda simpatía*”.²³⁰ El governador civil de Biscaia va implicar algun dirigent nacionalista, concretament Heliodoro de la Torre, en la coordinació del moviment: ja iniciada la vaga general s'haurien reunit a Bilbao dirigents socialistes i nacionalistes, De la Torre

²²⁸ Per a Bermeo Eusko Ikaskuntza. Fons Manuel Irujo. Arxivador 56. Carta de Manuel Irujo a José Horn, 3/02/1935, sobre Bergara J. R. Garai. *Celestino Uriarte...*, Txalaparta, Tafalla, 2008, p. 55-57 i per a Erandio DD.AA., *Octubre 1934 Urria*, IPES, Bilbao, p. 42.

²²⁹ Sobre ELA/STV veure D. Ansel. *ELA en la Segunda República. Evolución sindicalista de una organización obrera*, Txalaparta, Tafalla, 2011, p. 223-233.

²³⁰ Per a l'actuació general d'ANV i Jagi-Jagi J.L. De la Granja. *Nacionalismo y II República en el País Vasco*, CIS/Siglo XXI, Madrid, 1986, p. 491-505.

representava a STV, acceptant aquests darrers la proposta del socialista Luís de la Plaza de prolongar la vaga general. Anys més tard el militant dels Jagis Lezo de Urrezieta, que va participar en el moviment, també implicaria al mateix Heliodoro de la Torre i a altres dirigents nacionalistes. Aquesta suposada implicació resulta difícil de contrastar i en cap cas permet qüestionar que la posició pública del PNV i STV fou la de mantenir-se al marge.²³¹ Tot i així, tampoc hauríem de descartar que aquest tipus de maniobres es produïssin. El gener de 1935 Feliciano Beldarrain, alcalde d'Oiartzun del PNV i un dels homes forts del moviment dels Ajuntaments, va escriure a Manuel Irujo mostrant-li la seua disconformitat amb la política seguida per la minoria nacionalista al Congrés després de la insurrecció d'octubre. Irujo semblava compartir el mateix parer de Beldarrain però li plantejava el següent:

*“(...) La posición no era fácil. La continuidad de movimientos entre el municipalista vasco y el revolucionario marxista, y la coincidencia de algunos hombres en ambos, nos colocó en una situación tal que, lo mas prudente y tal vez lo mejor, haya sido callar. Pero, callar hasta cierto punto”*²³²

La coincidència a la que es referia Irujo semblava apuntar a membres de les mateixes files nacionalistes, sobretot perquè el contingut de la carta de resposta a Beldarrain es centrava en la situació dels presos nacionalistes, la repressió sobre el PNV després d'octubre i els fracassos recollits per la minoria nacionalista a Madrid. En tot cas, la reflexió d'Irujo, en no tenir un sentit inequívoc, tampoc permet reforçar la implicació de certs elements directius del PNV i STV però sí mantenir l'interrogant obert. En darrer lloc, caldria tenir també present la possible influència de l'acció del govern català a l'hora d'explicar el perquè alguns sectors de les bases nacionalistes es mobilitzaren. El membre d'ANV de Mondragón Gabriel Goitia es va sumar al moviment precisament en sentir-se interpel·lat per les crides de Companys.²³³ No resultaria estrany que aquesta

²³¹ J.L. De la Granja. *Nacionalismo...*, CIS/Siglo XXI, Madrid, 1986, p. 500-501.

²³² Eusko Ikaskuntza. Fons Manuel Irujo. Arxivador 55. Carta de Manuel Irujo a Feliciano Beldarrain. 9/01/1935.

²³³ J. R. Garai. *Celestino Uriarte...*, Txalaparta, Tafalla, 2008, p. 36.

mateixa situació es produís entre membres del PNV i STV, més si tenim en compte l'apropament del PNV al govern català i l'Esquerra d'ençà del juny de 1934.

L'efecte crida de l'acció del govern català va tenir també cert impacte, tot i que molt tímid, arreu dels Països Catalans. El testimonial Partit Republicà Democràtic Federal de Mallorca, encapçalat per Josep Girbent, envià la mateixa nit del sis d'octubre un telegrama d'adhesió a la proclama feta per Companys. Més rellevant que el telegrama dels federals fou l'acció dels homes de l'Esquerra Republicana Balear en pobles com Felanitx. Diversos dels seus membres, com explicà el socialista Alexandre Jaume, “*esparcieron por la ciudad la nueva importante e inesperada de haberse proclamado por Companys (...) el “Estat Catalá” dentro de la República Federal española*” i després van intentar assaltar el casino de les dretes, conegut popularment com “La Botigueta”.²³⁴ Al País Valencià desconeixem l'actuació dels militants d'Esquerra Valenciana, de l'Esquerra Republicana del País Valencià de Castelló o de l'Agrupació Valencianista Republicana en les jornades d'octubre, de la mateixa manera que sabem poca cosa de l'acció política concreta d'aquests partits valencianistes al llarg dels anys republicans. Com assenyala Ricard Blasco, podríem caracteritzar la posició del republicanisme valencianista i de les esquerres republicanes del País Valencià el sis d'octubre com la d'una tensió expectant a l'espera de si l'acció de la Generalitat reeixia o es frustrava.²³⁵

²³⁴ A. Adrover, J. Cabot. *Felanitx 1931-1939. República, guerra i repressió*, Res Pública, Sant Jordi de Ses Salines, 2002, p. 41-43.

²³⁵ Sobre el valencianisme polític durant la Segona República veure els treballs clàssics d'Alfons Cucó *El valencianisme polític 1874- 1936*, València, 1971 i amb Ricard Blasco *El pensament valencianista (1868-1939)*, La Magrana/Diputació de Barcelona, Barcelona, 1992, V-XXII. També els d'A. Girona. “Valencianos y valencianistas: un estudio de la estructura de los partidos políticos en el País Valenciano de los años treinta” a J. G. Beramendi, R. Maiz (comp.). *Los nacionalismos en la España de la II República*, Siglo XXI, Madrid, 1991, p. 195-212 i “El valencianisme polític durant la guerra civil” a *Afers*, 55, 2006, p. 529-556. Per a Alacant veure F. Ripoll. “Valencianisme cultural i polític a la ciutat d'Alacant, 1874-1939”, a *Afers*, 55, 2006, p. 557-573 i per a Castelló es pot veure J. L. Herráiz, P. Redó. *Republicanism i valencianisme (1868- 1938): la familia Huguet*, Universitat Jaume I, Castelló, 1995.

Més enllà dels reduïts cercles valencianistes i mallorquinistes, l'impacte tant de l'acció de Companys com de la guerra social asturiana estimulà la mobilització octubrista arreu dels Països Catalans, especialment entre els sectors del moviment obrer que s'insurreccionaren. Amb tot, però, ni en terres valencianes i encara menys a les insulars el moviment d'octubre depassà la vaga general, amb un ampli seguiment en diversos casos, acompanyada de tot un seguit d'accions insurreccionals molt localitzades. Cal tenir present que disposem d'uns coneixements força limitats, especialment per al País Valencià, que només permeten una caracterització de les jornades d'octubre del tot provisional.

Fou a les comarques alacantines i a l'entorn de la ciutat de València on tant la vaga com les accions insurreccionals es van produir amb més força. A València la vaga iniciada el dia cinc tot i no aconseguir ser general va assolir un ampli seguiment que paralizzà València i els seus poblats marítics. Ni tramvies, ni taxis, ni ferrocarrils i autobusos funcionaven el cinc d'octubre. Dos dies després el general de la Tercera divisió orgànica comunicava al ministre de la guerra que “*el Director de la Compañia Valenciana de Tranvias y Ferrocarriles interesa se ordene la movilización por haberse declarado en huelga el personal*”.²³⁶ Tots els periòdics van interrompre la publicació, excepte el “*Diario de Valencia*” que tenia els tipògrafs afiliats als sindicats catòlics, i l'activitat al port va ser gairebé inexistent. En canvi a partir del sis d'octubre la vaga aconseguí un seguiment massiu a les principals factories marítimes fins el dia deu. La declaració de l'estat de guerra la nit del mateix sis d'octubre liquidà qualsevol vel·leïtat insurreccional. L'exèrcit sortí al carrer, es van detenir els principals dirigents ugetistes i comunistes, es van militaritzar els transports i els principals punts estratègics del port van ser ocupats pels soldats. El dotze d'octubre l'Aliança Obrera de València demanà als treballadors els retorn a la feina amb un balanç d'alguns actes de sabotatge, moltes detencions, alguns enfrontaments i els intents fracassats de diversos grups de comunistes d'aconseguir que els soldats els possessin al costat dels vaguistes.²³⁷

²³⁶ AGMAV. C. 4. Cp. 1. D. 1/10.

²³⁷ R. Blaco. “Els fets d'octubre al País Valencià” a *L'Avenç*, 30, 1980, p. 41-49, E. Vega. *Anarquistas y sindicalistas*, Alfons el Magnànim, València, 1987, p. 194-197, S. Franch. “Les crisis internes del PSOE

En d'altres municipis com Alzira, Cullera, Xàtiva o Gandía la vaga aconseguí ésser massiva. A la capital de La Safor l'Aliança Obrera, integrada pels importants Sindicats d'Oposició, la UGT i diversos sindicats autònoms, paralitzà la població. Un miler de vaguistes es van concentrar el dia sis al centre de Gandia hi van obligar a tancar els comerços que estaven oberts a cops de pedra. La Guàrdia civil acabà carregant contra els obrers detenint alguns del seus principals dirigents. A partir d'aquest moment la vaga es convertí en una vaga de solidaritat amb els detinguts que s'allargà fins el vuit d'octubre.²³⁸ Al camp valencià on la vaga camperola de juny havia estat important el moviment revolucionari d'octubre va tenir un escàs seguiment. Enfrontaments de diversa intensitat a més de la vaga es van produir a Picanya, Paiporta, Requena o Lliria. Només a l'Alcúdia de Carlet, a la Ribera Alta, els llauradors cenetistes van assaltar l'Ajuntament governat pels radicals-socialistes la nit del cinc al sis d'octubre, van cremar l'arxiu i, finalment, van proclamar el comunisme llibertari. Durant el dia sis els revolucionaris s'enfrontaren amb la Guàrdia civil tot i que al migdia els guàrdies ja controlaven el poble.²³⁹

A les comarques alacantines l'acció d'octubre tingué una extensió més àmplia que a les de València, tot i que amb una mobilització destacable sobretot als principals punts d'implantació dels Sindicats d'Oposició i de la Federació Socialista Valenciana. Si bé a Alacant socialistes i comunistes es van veure incapaços d'ultrapassar l'estricta acció vaguística, a Alcoi, Callosa, Elda, Elx, Novelda, Petrer, Oriola o Villena la vaga

al País Valencià, 1921. 1931. 1934" a DD. AA. *Primer congreso de historia del País Valenciano*, vol. IV, Universitat de València, València, 1974, p. 641-648 i A. Girona. "El País Valenciano en el periodo de entreguerras (1923- 1939)" a DD. AA. *Actas del simposio Reino y ciudad. Valencia en su historia*, Caja Madrid Fundación, 2007, p. 543-569.

²³⁸ Veure A. Calzado, L. Sevilla. "Volem a Marcelinet! Un alcalde anarquista en Gandía" a A. Girona, J.M. Santacreu. *La crisis de la Segunda República. La guerra civil en la Comunidad Valenciana*, I, Editorial Prensa Valenciana, València, 2006, p. 100-105 i dels mateixos autors *La II República a Gandia: 1931-1936*, CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2000, p. 196-199.

²³⁹ F.A. Martínez Gallego. *Construint la ciutadania: una història contemporània de l'Alcúdia (1801-2002)*, vol. II, Ajuntament de l'Alcúdia, Alcúdia de Carlet, 2002, p. 556-560 i A. Bosch. "Sindicalismo, conflictividad y política en el campo valenciano durante la Segunda República" a DD. AA. *Estudios sobre la Segunda República*, Alfons el Magnànim, València, 1993, p. 285-299.

anà acompanyada d'accions insurreccionals de diversa intensitat.²⁴⁰ A Oriola explotaren alguns artefactes als transformadors elèctrics, a Elx van ser atacats el centre radical, la guàrdia civil i les esglésies i a Villena els enfrontaments entre socialistes i guàrdies civils van acabar amb dos militants socialistes morts. A l'important centre obrer d'Alcoi la vaga general no agafà embranzida fins el vuit d'octubre, responent més aviat a una acció de solidaritat amb Astúries. Des del dia sis, però, havien explotat diversos artefactes i s'havien llençat ampolles de líquid inflamable en diversos centres oficials. Fins al dia quinze la vaga es va mantenir a la capital alcoiana, a excepció dels metal·lúrgics que van continuar en vaga per raons estrictament laborals.²⁴¹ En alguns pobles com el de Sax a l'Alt Vinalopó segons la Guàrdia civil els "*revoltosos se apoderaron del Ayuntamiento. Al ser desalojados huyeron por tejados. Fueron reparadas averias lineas comunicaciones*".²⁴²

És probable que situacions com les d'aquest poble del Vinalopó fossin prou comunes a les comarques del País Valencià, tot i que disposem d'uns coneixements força limitats. Aquesta limitació afecta especialment a les comarques castellonenques. A Castelló el cinc d'octubre l'Aliança Obrera posà en marxa la vaga, amb un ampli seguiment dels treballadors de la construcció i dels carregadors i descarregadors del port. L'atur s'acompanyà de l'explosió d'alguns artefactes i sabotatges. A Vinaròs la vaga seria gairebé general i a la Vall d'Uixó parcial, actuant piquets de llauradors socialistes. A Cabanes es produïren diversos actes de sabotatge i a Borriana alguns enfrontaments. L'onze d'octubre el moviment vaguístic es podia donar per acabat. Per tant, hem de donar per bona l'explicació del reduït impacte del moviment octubre a les comarques septentrionals, tot i que desconeixem que van fer entre el cinc i el deu d'octubre els reduïts però actius i prou estesos nuclis del BOC, les agrupacions socialistes, els ferroviaris o els nuclis de llauradors socialistes que s'havien mobilitzat el mes de juny

²⁴⁰ S. Forner. *Industrialización y movimiento obrero. Alicante 1923-1936*, Alfons el Magnànim, València, 1982, p. 363-369.

²⁴¹ F. Costa. *Villena durante la Segunda República*, Instituto de Cultura Joan Gil-Albert, Alacant, 1988, p. 217-224, A. J. Mazón. *La Segunda República y guerra civil en Orihuela*, Ajomalba, Oriola, 2010, p. 175-180 i DD. AA. *Història d'Alcoi*, Ajuntament d'Alcoi/Marfil/CAEHA, Alcoi, 2006, p. 458-460.

²⁴² AGMAV. C. 4. Cp. 1. D. 1/3.

en algunes comarques.²⁴³ El silenci de la premsa provincial no ha de ser entès, en cap cas, com un silenci del “moviment real”.

A les Balears com ho expressà el socialista Alexandre Jaume “*salvo pequeños incidentes aislados*” el moviment revolucionari només es produí en “*la espantada imaginación de las autoridades*”. El que es produí a les Illes va ser una vaga amb un seguiment força irregular.²⁴⁴ A Palma la vaga no arribà a ser general, només s’aturaren tres periòdics i algunes fàbriques. Els socialistes i els comunistes van realitzar diverses accions de sabotatge a tramvies i transformadors elèctrics. Més èxit va tenir la vaga a Lluçmajor, Felanitx, Manacor, Andratx, Alaró, Artà, Esporles, Maó i Es Castell. En tots aquests casos la vaga fou general durant dos o tres dies. En la majoria dels casos van ser els militants socialistes els que van posar en marxa la vaga, acompanyats de militants i simpatitzants comunistes, com el cas de Sóller on van fixar diversos pasquins amb visques als soviets i els comitès de fàbrica, i republicans mallorquinistes.²⁴⁵

Les accions de caràcter insurreccional van ser del tot aïllades: sabotatges als ferrocarrils i línies telefòniques a Artà, l’explosió de dues bombes als domicilis dels dos dretans més significats de Búger, diversos sabotatges a Andratx i l’intent d’assalt del casino de les dretes a Felanitx. Si fem cas de la crònica d’Alexandre Jaume sobre els fets d’octubre a les Balears, va ser des d’una posició expectant d’allò que succeiria a la península, i molt especialment al Principat, des de la que es va desenvolupar la vaga. En aquest sentit la crònica del socialista mallorquí recull la manifestació d’entusiasme pels carrers de Maó en saber-se la proclamació de l’Estat Català per Lluís Companys, la mobilització en el mateix sentit a Felanitx o “*la influencia depresiva que produjo la*

²⁴³ M. Vicent. *Conflicto y revolución en las comarcas de Castellón, 1931-1938*, Universitat Jaume I, Castelló, 2006, p. 110- 131 i V. Grau Reig. *Segona República i guerra civil a Castelló. Discurs republicà, mobilització política i sindicalisme revolucionari*, Tesi doctoral, Universitat Jaume I, Castelló de la Plana, 2007, p. 610-619.

²⁴⁴ A. Jaume. *La insurrección de octubre. Cataluña, Asturias, Baleares*, Res Publica, Sant Jordi de Ses Salines, 1997, p. 73.

²⁴⁵ B. Peñarrubia. “Els fets d’octubre a Mallorca”, a *L’Av enç*, 30, 1980, p. 37-40 i D. Ginard. *Heriberto Quiñones y el movimiento comunista en España (1931-1942)*, Documenta Balear, Palma/Madrid, 2000, p. 31-33.

capitulación de Cataluña” a Lluchmajor. Aquell poble treballador, amb serenitat i disciplina, del que parlava el “primer intel·lectual socialista mallorquí” per explicar l’octubre fixava la seua atenció cap a “*la revolución chica de l’Estat Catalá*” que Pere Capellà relatava al setmanari *Cultura Obrera*.²⁴⁶

²⁴⁶ P. Gabriel. “Alexandre Jaume, primer intel·lectual socialista mallorquí” a *Randa. La República i la guerra civil a Mallorca*, Curial, Barcelona, 1976, p. 167- 225 i P. Capellà. “*De la revolució chica de l’Estat Català. Una noche de pesadillas*”, a *Cultura Obrera*, 1/02/1935, reproduït a J. Miralles. *Vida i obra de Pere Capellà*, Obra Cultural Balear, 1980, p. 27-31. Una carta del mateix Pere Capellà sobre els fets d’octubre de 1934 al Principat dirigida als seus companys de l’Esquerra Balear a P. Capellà. *Cartes des de la presó*, UIB/PAM, 2006, Barcelona/Palma, p. 101- 103.

5. EL 6 D'OCTUBRE DE COMPANYS I EL GOVERN DE LA GENERALITAT

A les sis de la tarda del 6 d'octubre de 1934 el govern català es reuní en sessió extraordinària al Palau de la Generalitat. Com posteriorment declarà el president Companys, el consell aprovà per unanimitat l'acord de proclamar l'Estat Català de la República Federal espanyola. Des del 4 d'octubre, un cop coneguda la resolució de la crisi del govern Samper, el govern català s'havia reunit de manera gairebé permanent. No debades, l'editorial de *L'Opinió* del 5 d'octubre semblava tenir clar el que significava la presència de la CEDA al govern de la República: “de moment el desprestigi de les institucions republicanes; ben aviat, si no sabem reaccionar abans que no sigui massa tard, el triomf segur, inevitable, d'un feixisme catòlic semblant a l'establert a la desgraciada Àustria”.²⁴⁷ En el mateix sentit s'expressava *La Humanitat*, tot i que de manera més explícita: “és hora de defensar fins a tots els extrems la nostra ciutadania exemplar i democràtica. ¿Això pot fer-se amb paraules? Creiem que ja es tard. Alerta les esquerres nacionalistes i republicanes de Catalunya! Ha sonat l'hora de la mobilització. Que cadascú ocupi el seu lloc, l'arma al braç i l'oïda atenta a les ordres”.²⁴⁸

El periòdic de l'Esquerra recollia també les directrius que Companys radiaria la tarda del 5 d'octubre: 1) l'única direcció dels esdeveniments requeria en mans del govern 2) s'exigia “serenitat i atenció” sota l'amenaça de reprimir qualsevol iniciativa que es situés al marge de l'acció del govern.²⁴⁹ Davant d'aquesta situació, resulta fonamental preguntar-se, en primer lloc, a què responia la crida a la mobilització feta pel govern català. És a dir, quin era el caràcter i l'objectiu, o més ben dit els objectius, de l'acció del govern davant la llum d'alarma encesa amb l'entrada de tres ministres de la CEDA

²⁴⁷ *L'Opinió*, 5/10/1934, p. 1.

²⁴⁸ *La Humanitat*, 5/10/1934, p. 1.

²⁴⁹ *El Govern de la Generalitat davant el Tribunal de G.C.*, Edicions La Publicitat, Barcelona, 1935, p. 249-250.

al govern Lerroux. En segon lloc, analitzar l'actuació dels membres del govern català, els passos que es van fer i també aquells altres que es van deixar de fer, per aconseguir el que es pretenia en les jornades d'octubre.

Amb alguns canvis importants, el mes d'octubre el govern català mantenia la mateixa lògica de la concentració republicana d'esquerres projectada per Companys el gener de 1934. L'espai guanyat per Dencàs al govern amb el control de la Conselleria de Governació, a causa de la greu malaltia del conseller Joan Selves, i la incorporació del vilanoví Pere Mestres a la Conselleria d'Obres Públiques i Assistència Social i Sanitària no alteraren ni la composició ni el caràcter del govern de concentració, que a Catalunya havia aconseguit refer la coalició fundacional republicana. Tot i que, aparentment, Companys havia articulat una política de reagrupament de les esquerres a través de la redefinició dels diversos sectors d'ERC al govern i la incorporació dels partits subsidiaris del republicanisme catalanista, a més de la Unió Socialista, al llarg de 1934 anà agafant força una altra gran estratègia governamental, amb unes fronteres elàstiques com la mateixa representada per Lluís Companys, que durant els fets d'octubre va palesar les contradiccions profundes existents al govern.²⁵⁰

Companys per a convertir-se en president el gener de 1934 arribà a un acord amb els nous dirigents del sector separatista de l'Esquerra, les JEREC amb Josep Dencàs i Miquel Badia al capdavant. A canvi del suport en l'elecció presidencial els separatistes van aconseguir un estatus de quasi partit dins el nou govern de la Generalitat.²⁵¹ D'aquesta manera, Companys aconseguia neutralitzar les tensions existents dins l'Esquerra d'ençà dels darrers mesos de 1933 reconeixent el pes de la infraestructura pròpia de Dencàs i Badia dins el partit i fent-la conviure al govern amb els homes de l'antic grup de *L'Opinió*, els d'Acció Catalana i els socialistes de la mà de Joan Comorera.

²⁵⁰ Sobre el govern Companys de gener de 1934 veure Joan B. Culla. *El catalanisme d'Esquerra (1928-1936)*, Curial, Barcelona, 1977, p. 250-274 i M. Dolors Ivern. *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*, I, PAM, Barcelona, 1988, p. 461-469.

²⁵¹ E. Ucelay. "El octubre...". *Cuadernos de Alzate*, núm. 30, 2004, p. 83.

Al llarg de 1934 les JEREC, com ha assenyalat Enric Ucelay, van assolir un paper estelar tant a dins com a fora del govern. Dencàs des del mes de juny exercí de manera interina la conselleria de Governació, Miquel Badia fou nomenat secretari general de la Comissaria d'Ordre Públic, els militants de les JEREC i altres organitzacions separatistes van trobar el camí abonat per accedir als cossos policials de la Generalitat i, per últim, en la reorganització del Cos de Sometents armats de Catalunya els mateixos militants separatistes també hi van tenir un lloc important. Fora de les institucions autonòmiques, però sota la cobertura d'aquestes, les JEREC va semblar que protagonitzaren un ascens imparable, com a mínim a la ciutat de Barcelona: el Comitè executiu de la Federació d'ERC de Barcelona-ciutat restava a les mans de Dencàs i Badia, les JEREC s'anaren expandint en la majoria de districtes de Barcelona i en algunes comarques, com el Bages i el Maresme, van realitzar diversos actes públics que van mostrar una notable capacitat de mobilització i van intentar imposar la seua direcció sobre totes les organitzacions separatistes sense gaire èxit.²⁵²

Val a dir que l'important desplegament de les JEREC no fou producte, tant sols, de l'activitat política dels seus dirigents i militants, sinó que el govern català i el mateix Companys atorgaren als separatistes un lloc preminent en el conflicte institucional amb el govern de la República que l'afavorí. En l'estratègia de govern representada per Companys disposar d'una força armada com la de les JEREC resultava útil, en primer lloc, per jugar la carta de l'"amença separatista" en les negociacions amb el govern Samper i, en segon, en cas d'arribar a un enfrontament contra "els lacais de la Monarquia i les hosts feixistes monàrquiques", que Companys considerava que s'havien infiltrat dins l'Estat republicà, per mantenir l'autoritat sobre les forces d'ordre públic dependents de la Generalitat. Aquestes necessitats de tipus tàctic expliquen el perquè ni Companys, ni Lluhí ni cap altre membre del govern, als qui els inquietava l'accent antiobrer, policíac i en alguns aspectes racista de la política d'ordre públic desenvolupada pels homes de les JEREC, qüestionessin públicament la tasca de Dencàs

²⁵² Per a l'actuació dels sectors d'Estat Català i d'altres grups menors del mateix caràcter veure E. Ucelay. *Un joc d'aparences: "Front Nacional", "Frontpopulisme" i les alternatives feixistes i comunistes dins el separatisme català, 1919-1939*, Centre de Lectura de Reus, Reus, 2007, especialment p. 122-124.

al capdavant de la Conselleria de Governació i encara menys pensessin en la seua destitució.

En un escenari de confrontació amb el govern de la República, com el dels fets d'octubre, un dels principals problemes que podia trobar l'estratègia política de la majoria del govern era que el sector separatista del mateix optés per enfilel el seu propi camí. Un home com Amadeu Hurtado referint-se als serveis que les JEREC prestaven al govern assenyalava: "aquesta mena de serveis els governs els solen pagar car, sovint amb la pròpia independència" i això fou el que Dencàs i l'"estat major" del sector separatista de l'Esquerra intentaren endegar el 6 d'octubre, i amb menor èmfasi tot el seguit d'organitzacions separatistes que pivotaven a l'entorn de les JEREC.²⁵³ D'aquesta manera, en les jornades d'octubre Dencàs intentà portar a la pràctica la seua estratègia governamental separatista. Aquesta opció política pretenia aconseguir la separació, sense definir gaire el seu significat, emprant la força de les institucions autonòmiques i de la mateixa Esquerra.²⁵⁴ En aquesta projecció el control de l'ordre públic era una peça fonamental: havia de permetre tenir un cos d'elements armats encaminat a aquest objectiu i sanejar internament el país, en diversos sentits. El resultat del 6 d'octubre enfonsà l'aposta dels separatistes, no tant per l'acció de Companys, com han assenyalat estudis recents, sinó més aviat per la inconsistència de la mateixa, per la voluntat d'impugnar des de la unitat separatista tant a Companys i la majoria del govern com als obreristes de l'Aliança sense el suport ni la capacitat de mobilització d'una base social disposada a fer-ho.

Si això era el que pretenia Dencàs i segurament el mateix Ventura Gassol i altres membres de l'antiga direcció de l'Estat Català, com els germans Aiguadé, quina era l'estratègia de la majoria del govern català representada per Companys? Segons Juan Simeón Vidarte, membre de la comissió socialista que s'havia d'encarregar de preparar el moviment "*francamente revolucionario*", Companys li expressà en una conversa a la

²⁵³ A. Hurtado. *Abans...*, Quaderns crema, Barcelona, 2008, p. 201.

²⁵⁴ En el cas de Dencàs, com ha estudiat Arnau González, aquesta separació transitava per l'assumpció dels postulats, com a mínim, del feixisme italià. Veure A. González i Vilalta. *Cataluña bajo vigilancia. El consulado italiano y el fascio de Barcelona (1930-1943)*, PUV, València, 2009, p. 141-147.

presó del “*Puerto de Santa María*” que, inicialment, l'acció del 6 d'octubre no incloïa proclamar l'Estat Català de la República Federal espanyola sinó, tant sols, fer un moviment de força d'exaltació republicana i de defensa de l'autonomia catalana davant el nou govern radical-cedista. En darrera instància, això fou el que acabà realitzant el govern català tot i que, seguint les memòries del dirigent socialista, l'adopció pel govern de la fórmula de l'Estat Català fou conseqüència de la pressió de Dencàs i les JEREC sobre Companys i el govern per a què realitzessin un gest separatista.²⁵⁵

L'acció del govern català, a excepció dels separatistes, pretenia la radicalització de la “República del 14 d'abril” i l'autonomia catalana a través d'un moviment que aconseguís un canvi de rumb al govern de la República. Del que es tractava era, com el mateix Companys declarà el gener de 1935 a la presó de Madrid, “de defensar sempre la República democràtica i l'autonomia de Catalunya, oposant-se a tot intent, cert o suposat, de dictadura o de règim de força que tractés de destruir (...) l'impuls vital del 14 d'abril”. El 6 d'octubre el govern de la Generalitat actuà perquè va considerar que l'ascens de la CEDA al govern certificava l'inici de l'eliminació de la República democràtica, de l'autonomia catalana i del projecte reformador dels republicans catalanistes.

La decisió del govern de la Generalitat de continuar avançant amb el projecte reformador republicà i de barrar el pas a que la dreta antirepublicana fes realitat les amenaces de liquidació de la República democràtica, des del seu mateix govern, s'inseria en una dinàmica tant espanyola com catalana marcada per un grau cada cop més creixent de confrontació social i política. El que fou l'advocat de Companys davant el Tribunal de Garanties constitucionals el maig de 1935, Ángel Ossorio, sintetitzà de manera prou precisa les condicions en que emergí l'acció del govern el 6 d'octubre:

“Con tal conflicto en la calle, con la amenaza de la separación; con un Gobierno que no era separatista, pero que tampoco podía dejar que se hollasen los fueros y libertades consagrados en el Estatuto de Catalunya, encóntrose Companys necesitado de hallar solución a un problema que

²⁵⁵ J. S. Vidarte. *El Bienio...*, Grijalbo, Barcelona, 1978, p. 257.

aparentemente no la tenía. Con toda Cataluña puesta de pie, gritando por su separación y creída, además, de que toda España se había levantado en armas contra el Gobierno de Lerroux-Gil Robles, cuando en realidad sólo lo había hecho Asturias, Companys hubo de arbitrar una fórmula que permitiera salir del paso”²⁵⁶

És a dir, l'estratègia del govern de la Generalitat, de Companys, Lluhí i Comorera fonamentalment, s'havia anat conformant a redós del tant anunciat moviment revolucionari dels socialistes espanyols i de la pressió dels separatistes, que havia tingut l'habilitat de semblar més sòlida del que realment era. Aquest fet, però, no permet explicar l'acció de Companys el 6 d'octubre com la conseqüència del compromís contret pel govern català amb les esquerres espanyoles i la influència dels homes de les JEREC. Si el conflicte institucional amb el govern de Madrid no era possible resoldre'l a través de la negociació, tal i com succeí l'1 d'octubre per l'acció de la CEDA, i si el partit de Gil Robles accedia al govern resultava necessari activar un moviment de confrontació. Companys havia manifestat al llarg del 1934, especialment arran del dictamen de nul·litat del Tribunal de Garanties constitucionals sobre la Llei de contractes, la voluntat d'iniciar un moviment de protesta, amb suport armat, davant les intromissions del govern Samper en l'autonomia catalana.

Amadeu Hurtado en el dietari dels mesos anteriors als fets d'octubre recollia alarmat les converses amb Companys durant l'estiu de 1934, en les que aquest li havia expressat la decisió de posar en marxa una acció política de força. Hurtado el 28 de juny anotava “sé que es fan preparatius de guerra; que plouen a diari a la Generalitat telegrames i comunicacions amb oferiments de tots els republicans d'Espanya i que, com va dir fa uns dies Martí Esteve, s'està convertint Barcelona en la capital política de la República fins al punt de creure haver aconseguit el fet trascendental, que semblava impossible, de la unió dels socialistes amb les esquerres espanyoles”.²⁵⁷ El mateix advocat vilanoví, però, reconeixia que Companys li havia manifestat que no havia subordinat el plet entre el govern català i el de la República a un moviment polític d'esquerres d'àmbit

²⁵⁶A. Ossorio. *Mis Memorias*, Tebas, Madrid, 1975, p. 189.

²⁵⁷ A. Hurtado. *Abans...*, Quaderns Crema, Barcelona, 2008, p. 101.

espanyol, més aviat eren les esquerres espanyoles les que s'havien agafat a la situació catalana com un clau roent, i que en “els preparatius de guerra” no eren tant sols els sectors de l'Estat Català els que mobilitzaven la seua gent i portaven la iniciativa, sinó que tots els partits del govern participaven activament en l'organització del moviment de protesta.²⁵⁸

La iniciativa de Companys en aquest terreny descansava sobre el possible moviment insurreccional d'àmbit estatal engegat pels socialistes, l'activitat de les JEREC i Dencàs a Governació i en la possibilitat d'aconseguir la complicitat d'alguns elements de l'oficialitat de l'exèrcit, en especial del general en cap de la Quarta divisió Domènec Batet. L'estratègia de confrontació de Companys i la majoria del govern tenia els seus propis contorns amb tot un seguit d'elements que es van fer presents en la proclamació del 6 d'octubre.

L'aspiració federal, la resolució d'avançar en el projecte democràtic reformador, la compenetració amb les esquerres espanyoles, la defensa de l'autonomia catalana i la voluntat d'intervenció en el marc republicà espanyol eren aspectes en alguns casos aliens a l'estratègia separatista i en altres a la del socialisme espanyol però, en canvi, eren centrals per als sectors del republicanisme catalanista que representaven homes com Companys i Lluhí. Com assenyala Joan B. Culla, la direcció real dels esdeveniments es trobà en tot moment a les mans de Companys i la majoria del govern amb les interferències, en cap cas determinants, del sector de les JEREC, dels plans insurreccionals d'àmbit espanyol i, en menor mesura, de l'Aliança Obrera catalana. Si els objectius del govern català i el seu president eren els que hem apuntat, quin caràcter havia de tenir l'acció de força governamental per a que aquesta acabés reeixint? Tot i que Dencàs asseguraria al president i la resta del govern que tot estava a punt per a iniciar el moviment de confrontació, Companys i la majoria del govern coneixien la debilitat material de la “defensa armada de Catalunya”, que Dencàs havia anat fent des del mes de juny a la Conselleria de Governació.

En aquest sentit, la iniciativa de Companys el 6 d'octubre no pretenia posar en marxa un moviment insurreccional però tampoc buscava, tant sols, fer un gest simbòlic de revolta.

²⁵⁸ A. Hurtado. *Abans...*, Quaderns Crema, Barcelona, 2008, p. 101.

Del que es tractava amb l'acció del govern era d'activar una mobilització popular, de ben segur pensant en l'experiència d'abril de 1931, amb certa capacitat de confrontació armada, val a dir que reduïda i no només en mans de les JEREC, tenint present un escenari generalitzat de protesta arreu de l'Estat. Companys i bona part del govern van actuar per aconseguir que la seua proclama adquirís aquest caràcter amb els sectors de l'Esquerra més afins a la posició de Companys i amb les Comissaries delegades del govern de la Generalitat.

5. 1. L'acció de Companys al capdavant del govern català

El migdia del 5 d'octubre el cap de les forces d'ordre públic de la delegació de l'Estat a Catalunya, el comandant d'estat major Francisco Mut, es posà en contacte amb el subsecretari del Ministeri de Governació, el radical Eduardo Benzo. Des de la Delegació Especial de l'Estat, dirigida per Ramon Carreras Pons, s'informava de que el General de la quarta divisió es trobava amb les comunicacions telefòniques tallades, que els escamots i “*otros elementos análogos cortan circulación y obligan a cierre tiendas*” i que les forces d'ordre públic de la Generalitat actuaven amb total passivitat. Tot el que exposava el comandant de l'exèrcit era conseqüència d'allò que el periodista de *La Humanitat* Lluís Aymamí, que des del 4 d'octubre es trobava al Palau de la Generalitat, havia definit com “el llumí que venia a encendre el ble d'una bomba temps preparada”.²⁵⁹ El llumí en el relat d'Aymamí era la presència de la CEDA al nou govern Lerroux, especialment la d'Anguera de Sojo.

Seguint el periodista de *La Humanitat*, un cop coneguda la formació del nou govern de la República al Palau de la Generalitat “augmentaren els visitants, impacients i frenètics que consideraven inadmissible aquell estat de coses”. Com hem assenyalat, des del matí del 4 d'octubre el govern de la Generalitat es reuní en sessió permanent per tal de seguir la resolució de la crisi del govern de la República. Entre els “visitants” que es reuniren amb Lluís Companys hi havia els diputats de l'Esquerra a Madrid Amadeu Aragay, Melcior Marial, Josep Tomàs Piera, Joan Ventosa i Roig, Jaume Aiguader, el president

²⁵⁹L. Aymamí. *El 6 d'octubre tal com jo l'he vist*, Atena, Barcelona, 1935, p. 96.

de la UdR Josep Calvet, els diputats esquerrans al Parlament de Catalunya Lluís Bru, Josep Fontbernat i J. B. Soler i Bru i l'únic representant de la Unió Democràtica al parlament català Pau Romeva. Al vespre fou coneguda a Barcelona la ruptura dels partits republicans espanyols amb les institucions i la seua voluntat de defensar la democràcia republicana, mentre que el Comitè d'enllaç socialista va trametre als comitès provincials l'ordre de mobilització.

Segons Manuel Azaña, al Palau de la Generalitat no hi havia una posició unànime sobre el que calia fer: *“sobre el curso inmediato de los sucesos en la propia Barcelona, los cálculos diferían. Se persuadían casi todos que en la mañana siguiente iba a producirse la huelga general; otros, y no los menos enterados del movimiento obrero, lo dudaban. Conocidas la extensión y la prontitud de la huelga, me imaginé que el ponerla en duda denotaba el deseo de ahuyentar una complicación tan grave para el gobierno catalán”* i el dirigent republicà continuava: *“el señor Companys estuvo con nosotros poco tiempo. Nos mostró el telegrama de salutación del nuevo presidente del Consejo y habló de los términos en que pensaba contestar. Noticias oficiales no había ninguna”*.²⁶⁰ A primeres hores del 5 d'octubre, Companys va rebre uns delegats de l'Aliança Obrera. Segons un dels seus membres, Joaquim Maurín, l'únic acord assolit amb Companys fou que el govern de la Generalitat no s'oposaria a la vaga general revolucionària convocada pels aliancistes. Al llarg del dia 5 la pressió de l'AO sobre el govern continuà sense èxit, la comissió que es tornà a reunir amb Companys va rebre la negativa en la seua petició d'armament i fou comminada a posar-se a les ordres del govern.²⁶¹

Fins ben entrada la matinada el govern de la Generalitat restà reunit en sessió extraordinària. L'alcalde de Barcelona Carles Pi i Sunyer, el secretari general de l'Esquerra Joan Tauler, Miquel Santaló, els representants de la Unió Socialista i el president del Parlament Joan Casanovas, entre altres, es van traslladar al Palau de la Generalitat. Ni Companys ni cap altre membre del govern manifestaren la posició que adoptarien davant la greu situació produïda arran de la formació del govern Lerroux. En canvi, el directori de l'Esquerra havia fixat la posició del partit davant la nova situació.

²⁶⁰M. Azaña. *Mi rebelión en Barcelona*, Espasa-Calpe, Madrid, 1935, p. 102.

²⁶¹J. Maurín. *Revolución y contrarevolución en España*, Ruedo Ibérico, 1966, p. 128-144.

A proposta de Carles Pi i Sunyer, la direcció d'ERC aprovà que calia preparar-se per a defensar l'autonomia catalana davant el nou govern però a l'espera que es produís una agressió per la seua part. Només sit tots els sectors de l'esquerra espanyola, republicans i socialistes, iniciaven un moviment de protesta contra el govern radical-cedista llavors l'Esquerra s'hi hauria de sumar.

La posició adoptada per l'Esquerra fou comunicada a Companys tot i que, segons el mateix Pi i Sunyer, aquest la va considerar més un simple consell que no pas la postura ferma del partit.²⁶² De ben segur per aquest motiu Humbert Torres, a instància de diversos diputats de l'Esquerra, es dirigí al president de la Generalitat demanant-li "serenitat creient que cal esperar l'actuació del govern [de la República]". L'autonomia absoluta en l'actuació dels membres del govern respecte a la direcció dels seus partits no fou pas exclusiva de l'Esquerra. Amadeu Hurtado es queixà precisament d'aquest fet referint-se a l'actuació de Martí Esteve, i el mateix succeí amb el conseller Lluhí i el PNRE.

La vaga general convocada per l'Aliança Obrera aconseguí ja el migdia del 5 d'octubre estendre's per tot Barcelona. A dos quarts de dues Companys parlà per la radio demanant obediència al govern. Domènec Batet, per la seua part, va trametre instruccions de guàrdia permanent de les casernes i altres edificis militars a totes les forces de la quarta divisió. Des del dia 4 Enric Pérez Farràs havia ordenat a totes les forces de les Esquadres de Catalunya que es concentrassin a Barcelona, poc més de 400 efectius, mentre als casals d'Estat Català i centres de l'Esquerra s'hi aplegaren gran nombre de militants del partit.

Durant la tarda del dia 5 se succeïren els discursos radiats de les autoritats municipals i autònomes: l'alcalde Carles Pi i Sunyer garantint els proveïments i els serveis públics i Lluís Companys tornant a demanar serenitat i avisant que si no s'aturaven els actes de violència el govern es veuria obligat a reprimir-los. Arreu de l'Estat els socialistes ja havien posat en marxa la seua vaga general revolucionària amb un ampli seguiment a Madrid i amb un caràcter ràpidament insurreccional a Astúries i a la zona de Lleó i

²⁶² C. Pi i Sunyer. *La República y la guerra. Memorias de un político catalán*, Oasis, México D.F, 1975, p. 244-246.

Palència. Tot i que a Barcelona “corria ja, de boca en boca, que el govern de Catalunya anava a fer una proclamació transcendental” tan sols el conseller de Finances Martí Esteve es dirigí al Parlament per tal que els diputats aixequessin la sessió que estava prevista i Companys tornà a parlar per la ràdio.

El president del govern demanava, de nou, serenitat i obediència al govern i afegia: “el govern de Catalunya, que segueix minut per minut el moviment produït arreu de les terres d'Espanya, fa el que ha de fer i farà el que calgui segons convingui en cada moment als ideals que representa, de profunda catalanitat i autèntic republicanisme”.²⁶³ Ara bé, que és el que havia decidit fer el govern de la Generalitat davant l'entrada dels ministres de la CEDA i el moviment de protesta iniciat pels socialistes? En l'escenari barceloní, Companys havia deixat fer la vaga convocada per l'Aliança Obrera amb alguns enfrontaments puntuals entre els vaguistes i les forces d'ordre públic. El que no es produí fou la participació dels cossos policials de la Generalitat en fer efectiva la vaga, com posteriorment i amb insistència denunciaria la propaganda anarquista.

La policia de la Generalitat, en canvi, si que actuà amb contundència contra els militants de la CNT i els grups anarquistes. L'activitat dels diversos cossos d'ordre públic de la Generalitat entre el 4 i les primeres hores del 6 d'octubre es dirigí, molt especialment, a reprimir cenetistes i faistes: foren detinguts diversos dirigents anarquistes, entre aquests Buenaventura Durruti, van clausurar diversos locals sindicals que els militants confederals havien reobert i, per últim, van ser assaltats els tallers i la redacció de *Solidaridad Obrera*. Tot aquest seguit d'accions tenien plena coherència amb la política d'ordre públic desenvolupada per la Generalitat des de mesos enrere, però la repressió contra els cenetistes exercida tot just abans de l'inici d'un suposat moviment de força contra el govern radical-cedista apuntava en dues direccions: 1) l'acció del govern no tindria com a element central l'enfrontament armat de caràcter insurreccional contra les forces de l'Estat, ja que en aquest cas resultaria imprescindible establir contacte amb els homes de la CNT, i 2) com a conseqüència, en part, de l'aspecte anterior el govern no contemplava cap tipus d'acord amb els obreristes de l'Aliança, més enllà de que aquests fessin de gregaris de l'acció governamental.

²⁶³ *El Govern...*, Edicions La Publicitat, Barcelona, 1935, p. 250.

Si la participació dels obreristes no entrava en les opcions que contemplava el govern, en quin terreny es situava el possible moviment polític del govern de la Generalitat? Un cop engegada la protesta arreu de l'Estat i amb la plena percepció que el nou govern “*iba resueltamente en contra de la autonomía de Cataluña; que se había anunciado la modificación del Estatuto*”, com Lluhí li havia exposat a Azaña, la possibilitat de mantenir-se a la espera defensivament quedava descartada. D'aquesta manera, fins que la tarda del 6 d'octubre el govern de la Generalitat no acordà declarar l'Estat Català de la República Federal espanyola les possibles opcions existents dins el govern anaven des de fer un moviment d'afirmació republicana i autonomista, paral·lel a la protesta de les esquerres espanyoles, fins a l'acció amb clares connotacions separatistes, passant per totes les possibilitats intermèdies.

Qui més clarament representava l'aposta del moviment d'exaltació republicana i autonomista era el Conseller de Justícia i Dret Joan Lluhí, que havia actuat com a enllaç amb els republicans i socialistes espanyols en els mesos anteriors. Lluís Companys, qui l'advocat socialista Luis Jiménez de Asúa definí anys després com a “*catalán pero también muy español*”, compartia també aquest plantejament tot i que amb una major flexibilitat.²⁶⁴ Per la seua part, Dencàs i amb menor relleu Ventura Gassol pretenien realitzar “un moviment a mà armada contra Espanya” que, probablement, hauria adoptat la fórmula de República Catalana, imitant el gest de Macià l'abril de 1931.²⁶⁵ La resta dels membres del govern estaven disposats també a emprendre un moviment de força per preservar l'Estatut d'autonomia i la República democràtica amb accents diversos: si per a Comorera la solidaritat amb el moviment dels socialistes espanyols resultava fonamental per a Martí Esteve aquest havia de ser el més mesurat possible.²⁶⁶

El matí del 6 d'octubre Companys es reuní amb Dencàs a la Conselleria de Governació. Segons Dencàs, Lluís Companys va presentar-li dos possibles manifestos que guiarien

²⁶⁴ L. Jiménez de Asúa. *La constitución de la democracia española y el problema regional*, Losada, Buenos Aires, 1946, p. 170-172.

²⁶⁵ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya (DSPC), 214, 5/05/1936 p. 4.299.

²⁶⁶ A. Hurtado. *Abans...*, Quaderns Crema, Barcelona, 2008, p. 304-305 i *El Govern...*, Edicions La Publicitat, Barcelona, 1935, p. 456-457.

“el pensament polític del 6 d'octubre”. El primer fet pel mateix Companys seguiria la proclama finalment feta pública. El segon, elaborat per Joan Lluhí, expressava la voluntat de fer un acte de reafirmació de la “República dels republicans” sense significat d'exaltació catalanista. Seguint les paraules del mateix conseller de Governació, aquest va donar la seua conformitat a la proclama del president Companys remarcant, però, que aquesta no recollia la seua posició separatista. Poques hores després el conseller Lluhí visità a Manuel Azaña per exposar-li la posició que el govern de la Generalitat estava decidit a adoptar: la proclamació de l'Estat Català dins la República Federal espanyola.

Companys, prèviament a la reunió amb Dencàs, va considerar que la fórmula de l'Estat Català permetia neutralitzar la pressió de Dencàs i les JEREC sobre el govern i incloure'ls en el moviment de protesta sense alterar la vocació d'afirmació republicana del mateix. D'aquesta manera, abans del consell de govern previst per a mitja tarda del 6 d'octubre Companys ja havia decidit el sentit de la proclama política que faria des del balcó del Palau de la Generalitat poc després de les vuit de la tarda. Només així s'explica que el conseller de Justícia i Dret plantegés el mateix matí del dia 6 a Manuel Azaña que l'opció escollida pel govern seria la de l'Estat Català i la República federal, produïnt la desaprovació del dirigent republicà espanyol.

Amb el coneixement de Companys, el conseller de governació desplegarà el sometent republicà i els escamots armats dels diversos partits, concentrà les forces de les Esquadres al Palau de la Generalitat i les forces de la policia en diversos punts estratègics de la ciutat. El mateix Dencàs anuncià per la ràdio que degut a l'activitat dels “elements extremistes” la ciutat quedava presa militarment. L'Al·locució de Dencàs produí encara més incertesa ja que si una cosa resultava clara era que el desplegament dels cossos armats oficials i oficiosos de la Generalitat no responia tant sols a la voluntat de reprimir els anarquistes de la FAI.²⁶⁷ Companys i Martí Esteve sortiren al migdia del Palau cap a la conselleria de Governació on és reuniren llargament amb Dencàs, potser, com assenyalava *La Vanguardia*, perquè aquest havia mantingut hores

²⁶⁷ Gaziol. “Una noche inolvidable”, *La Vanguardia*, 11/10/1934, p. 6.

abans una discussió amb Companys i perquè aquest darrer desconeixia el contingut i la mateixa al·locució radiofònica feta pel conseller de Governació.²⁶⁸

A primera hora de la tarda, Domènec Batet i el delegat especial de l'Estat a Catalunya, Ramon Carreras Pons, van visitar Companys a la presidència. Com el mateix Lluís Companys explicà posteriorment al Parlament, oficialment Batet es queixà dels problemes de la circulació ferroviària a Vilanova tot i que “venia segurament a saber les meves intencions”. Sobre aquest darrer aspecte el president del govern fou del tot confús: el que fes o deixés de fer la Generalitat depenia del Consell convocat aquella mateixa tarda.

Poc abans de la celebració del Consell, Ventura Gassol s'entrevistà amb Josep Dencàs a la conselleria de Governació, segons els seu secretari, Josep Carner Ribalta, com a delegat de Companys per a verificar els preparatius “bè·lics” que Dencàs havia estat anunciant per si convenien. Segons el mateix Carner Ribalta, Dencàs els mostrà “uns fusells (potser 150) de poca llargada, d'un calibre –em va semblar- de 6.75mm, d'un tipus imitació màuser” però en no impressionar-los gaire ni a ell ni a Gassol el conseller de Governació els assegurà reiteradament que la seua gent respondria en massa.²⁶⁹ Dencàs, Gassol i Carner Ribalta sortiren tot seguit cap al Palau de la Generalitat per assistir al consell de govern. El consell va prendre l'acord de proclamar l'Estat Català de la República federal espanyola per unanimitat. Companys es dirigí a Dencàs demanant-li si tot estava a punt des de Governació per iniciar el moviment de protesta i aquest, segons el propi Companys i el mateix Dencàs, va respondre afirmativament assegurant que “encara que fallessin les quatre cinquenes parts dels elements amb què comptava es trigaria almenys 4 dies en arribar a Governació o al Palau de la Generalitat”.²⁷⁰

Abans de la proclamació de Companys des del balcó de la Generalitat, el consell de govern abordà una qüestió important que afectava a la direcció dels cossos d'ordre públic dependents del govern autònom: la substitució de Pere Coll i Llach com a

²⁶⁸ L'Opinió, 9/10/1934, p. 5.

²⁶⁹ J. Carner Ribalta. *De Balaguer...*, Edicions Catalanes de París, Barcelona, 1972, p. 153.

²⁷⁰ DSPC, 214, 5/05/1936, p. 4.316.

Comissari General d'Ordre Públic. El març de 1934 Coll i Llach havia estat nomenat Comissari general per Companys com a conseqüència de la dimissió de l'anterior comissari arran del conflicte amb Miquel Badia, secretari general de la mateixa Comissaria. Pere Coll era un home de la confiança de Companys, ex militant de la “*Unión Patriótica*”, ex lligaire, fill de l'hisendat empordanès Pere Coll Rigau i accionista de *La Humanitat*, amb nul·la predisposició a secundar un moviment com el que estava a punt d'iniciar el govern català i encara menys a imposar-lo a l'oficialitat dels diversos cossos policials. Segons Dencàs, tant ell com Badia havien pressionat reiteradament a Companys per a que substituís a Pere Coll del càrrec de Comissari i nomenés a Miquel Badia. El 6 d'octubre el conseller de Governació instà de nou a Companys a nomenar Miquel Badia com a comissari. Posteriorment, Lluhí i Vallescà contradí en seu parlamentària la versió de Dencàs.

Per al conseller de Justícia i Dret, poc abans de la proclamació de l'Estat Català el mateix Coll i Llach demanà que el govern nomenés al capità Arturo Menéndez com a cap de serveis de la Comissaria d'Ordre Públic per a dirigir les forces d'ordre públic del govern català. Segons Lluhí la proposta va rebre l'aval de tots els membres del govern a excepció de Dencàs que s'hi oposà per considerar que el nomenament de Menéndez significava una ofensa a Miquel Badia, que s'havia vist obligat a dimitir del mateix càrrec el mes de setembre. En tot cas, Companys no decidí reforçar al CGOP amb el nomenament de Menéndez, militar espanyol antic director general de Seguretat amb Azaña, i per tant optà per no debilitar el binomi Dencàs-Badia però tampoc per reforçar-lo concedint-li més marge de maniobra. Mantenir en solitari a Coll i Llach al capdavant de les forces d'ordre públic suposava, d'entrada, gairebé descartar una utilització efectiva de les forces policials en el moviment del govern.

Poc després de les vuit de la tarda, Companys proclamà des del balcó de la Generalitat l'“Estat català de la República federal espanyola”. El president del govern trencava “amb les institucions falsejades”, tal i com havien fet els partits republicans espanyols, però atorgava una nova forma política a la ruptura tant per a Catalunya com per la resta de l'Estat. Davant un govern ocupat per “les forces monarquitzants i feixistes” Companys cridava als “dirigents de la protesta general contra el feixisme” a establir-se a Catalunya com a govern provisional de la República federal. D'aquesta manera, el

conflicte entre el govern català i el de la República s'entrelligava amb el conflicte d'àmbit espanyol entre republicans i socialistes amb la dreta antirepublicana i els lerrouxistes. Igualment, Companys introduïa la tradicional aspiració federal del republicanisme català, assumia “totes les facultats del Poder a Catalunya” i tornava a atribuir-se la direcció única del moviment de protesta. Com es pot veure, la proclama de Companys contenia tot un seguit d'elements que quedaven sintetitzats en la fórmula “Catalunya el reducte indestructible de les essències de la República” però en cap cas hi apareixia un plantejament separatista.

Poc abans de la proclamació de Companys, Alejandro Lerroux conferenciava amb Domènec Batet comunicant-li que el govern de la República havia acordat declarar l'Estat de guerra. El mateix Lerroux plantejava al general de la quarta divisió que “*la ejecución se reserva o se aplaza hasta hablar con V.E según se tenia convenido*”. Tal i com assenyala Hilari Ragner, Domènec Batet havia demanat prèviament al govern Lerroux l'aplicació d'aquesta mesura per a poder actuar per sorpresa contra els preparatius insurreccionals del govern català. Lerroux preguntà a Batet sobre el temps que necessitava per a declarar l'Estat de guerra responent aquest “*si quieren y el gobierno lo estima preciso y urgente, ahora mismo. Si no es tan urgente, dentro de tres horas, es decir a las once y cuarto de la noche*”. Tot seguit Domènec Batet demanà a Lerroux l'enviament del decret d'estat de guerra i procedí a adoptar les mesures per a proclamar-lo.

Des del palau de la Generalitat Companys telefonà a Batet per a que aquest es posés a les ordres del govern català. Batet li demanà per escrit el requeriment i una hora per a prendre una resolució mentre enllestia el pla militar per derrotar el govern de la Generalitat. El diputat de l'Esquerra Joan Tauler fou qui portà a la Comandància militar el requeriment del president Companys. Anys després Pi i Sunyer consideraria la demanda de Batet com una tàctica dilatòria i el mateix 1934 Frederic Escofet escriuria: “Per a què necessitava aquest temps de reflexió el general? Lògicament, ja havia de tenir estudiada la possibilitat del fet. No tinc motius per a dubtar de la seva

cavalleriesitat; però jo, que estava al corrent de certs antecedents, conservava els meus dubtes sobre la seva actitud i la seva decisió”.²⁷¹

Seguint les mateixes memòries d'Escofet, després de proclamar l'Estat català Companys va ordenar al comandant Pérez Farràs que amb els poc més de 300 mossos d'esquadra dels que disposava defensés el Palau de la Generalitat i la plaça de la República. Per contra Companys indicà a Dencàs que durant el marge de temps concedit a Batet per respondre no s'hostilitzessin les forces de l'exèrcit. El requeriment a Batet suposava un darrer intent d'atreure una part de l'exèrcit al moviment iniciat pel govern català. Tot i que Batet havia manifestat, en diverses ocasions, la lleialtat a la legalitat constitucional i la voluntat de complir el seu deure en cas de produir-se un moviment insurreccional, el govern català havia fet diverses gestions amb oficials de l'exèrcit al llarg de l'estiu per aconseguir el seu suport en cas de conflicte amb el govern de l'Estat.²⁷² No debades, en els plans de l'insurreccionalisme republicà ibèric sempre s'havia atorgat als militars, i més concretament a l'oficialitat, un paper rellevant.

Companys coneixia que Batet havia realitzat diverses gestions per tal de dissuadir-lo d'iniciar un moviment de protesta contra el govern de la República. Per tant, resultava difícil pensar en un possible suport del general en cap de la quarta divisió a un moviment com el del 6 d'octubre. Descartat cap acord amb els obreristes i davant la desconfiança cap a Dencàs i les JEREC, Companys intentà jugar a la desesperada la carta del suport del general en cap de la Quarta divisió a la proclamació de l'Estat Català, potser pensant que si aconseguia que aquest no declarés l'Estat de guerra les forces d'ordre públic restarien sense vacil·lar a les ordres de la Generalitat.

Sobre les gestions del govern català amb diversos elements de l'oficialitat, el mateix Batet informava al ministre de la guerra Diego Hidalgo el juny de 1934: “*Por elementos relacionados con algun elevado cargo de la Generalidad se han hecho también algunas gestiones cerca de oficiales del Ejército, con destino en cuerpos armados, para conocer*

²⁷¹ F. Escofet. *Al servei de Catalunya i de la República. La desfeta 6 d'octubre 1934*, Edicions Catalanes de París, 1973, p. 115.

²⁷² Per la lleialtat de Batet a la legalitat constitucional veure C. Ametlla. *Memòries polítiques 1918-1936*, Catalònia, Barcelona, 1979, p. 252-254.

su actitud en caso de un conflicto con en Poder Constitucional del Estado".²⁷³ A banda de l'activitat d'aquells oficials plenament identificat amb les "forces autènticament republicanes" que ocupaven càrrecs de direcció a la conselleria de Governació, les gestions del govern de la Generalitat amb determinats oficials van quallar en algunes accions encaminades a fer reeixir el moviment de protesta del govern.

La més ambiciosa d'aquestes fou l'intent d'assalt de la Comandància militar i segrest del general en cap de la quarta divisió protagonitzat pel capità d'Infanteria Maximiliano Biardeau. L'"heroi socialista" de la nit del 6 d'octubre a Barcelona, tal i com anomenà a Biardeau el periòdic de les Joventuts Socialistes *Iskra*, es trobava el sis d'octubre en situació de disponible forçós com a conseqüència d'haver estat processat i empresonat per realitzar activitat política al capdavant de la Companyia de Guàrdies d'Assalt de la Delegació de l'Estat a Catalunya. Segons un sergent del mateix cos, Biardeau durant els dos mesos de suspensió de feina i sou "visitava al president Companys amb freqüència i diàriament s'entrevistava amb el Cap dels Sometents de Catalunya" i el sis d'octubre el posà al capdavant d'una companyia d'assalt.²⁷⁴

Cap a les deu de la nit el capità d'infanteria socialista amb cinc guàrdies d'assalt intentà penetrar a la Comandància militar "*para secuestro del general*", tal i com ho expressà l'ajudant de Batet, el comandant Trinidad Lacanal. En un cotxe requisat, Biardeau i el grup de guàrdies d'assalt es traslladaren fins a les portes de capitania i un cop se'ls hi ordenà l'alto engegaren una ràfega de trets contra diversos oficials i soldats que realitzaven tasques de vigilància. L'acció del capità Biardeau pretenia aprofitar la manca de tropes útils de les que disposava el general Batet. Tal i com ho anotà l'ajudant del mateix Batet, quan Biardeau feu la seua temptativa d'assalt "*en Capitania sólo estaba la guardia, que, por los muchos centinelas establecidos, apenas tenía seis hombres libres. A ellos se sumaron un ayudante del general, el chofer y los Capitanes de E.M. Barroso y Sánchez Guerra*".²⁷⁵

²⁷³ Arxiu Montserrat Tarradellas (AMT). Fons General Batet. C. 3. Exp. 3 Doc. 5.

²⁷⁴ *Iskra. Periòdic socialista*, Barcelona, 1936 i G. Valdés. "Catalunya està en deute de gratitud amb Maximilià Biardeau", *Ara*, 18/02/1936, p. 4.

²⁷⁵ AMT. Fons General Batet. T. Lacanal, *Datos para la historia*, p. 4.

L'intent d'assalt i segrest acabà amb la mort del capità Biardeau, d'un guàrdia d'assalt i diversos ferits. Més que no pas pel seu resultat, l'acció del capità socialista resultava rellevant, primer, perquè posava a la superfície aquelles gestions fetes pel govern català amb alguns sectors de l'oficialitat i, en segon lloc, perquè es realitzà en el marge de temps suposadament concedit al general en cap de la quarta divisió per a que respongués al requeriment de la Generalitat, i abans que la columna encarregada de publicar el ban d'estat de guerra sortís de Capitània.²⁷⁶ Segons Hilari Ragner, el 5 d'octubre M. Biardeau s'oferí a Dencàs i li proposà el pla de segrest de Batet que el conseller acceptà. Amb poca mena de dubtes, la iniciativa d'assalt i segrest sortí del mateix capità Biardeau, ja que després d'ésser empresonat i processat amb anterioritat als fets d'octubre fou destinat a les ordres del capità general i, per tant, coneixia bé la situació de Capitània. El que no resulta tant clar és que tant sols el conseller de Governació donés la seua aprovació a l'acció, que molt probablement va donar ja que Biardeau i els guàrdies que l'acompanyaven van sortir del Palau de Governació per anar a capitània.

Si fem cas de l'article necrològic que el sergent Galo Valdés va escriure el 1936 sobre Biardeu, aquest mantenia una excel·lent relació amb Jesús Pérez Salas, durant l'estiu i setembre de 1934 s'entrevistà en diverses ocasions amb Companys i, molt probablement, era militant del PSOE. En aquest sentit, resulta més que plausible que Companys hagués donat l'aprovació al pla del capità socialista i que la intervenció de Dencàs fos la de proporcionar els guàrdies d'assalt necessaris per a portar-lo a terme. Tot i que posteriorment ni Companys ni Dencàs ni cap altre membre del govern van fer esment de l'intent d'apoderar-se de Batet, la temptativa degué ser prou coneguda entre els cercles governamentals i els militants socialistes ja que Mariano Martínez- Cuenca, regidor socialista a l'Ajuntament de Barcelona el 1934, la recollí en les seues memòries com un cop d'audàcia per apoderar-se de Capitània.²⁷⁷

²⁷⁶ H. Ragner. *El General...*, PAM, Barcelona, 1994, p. 202.

²⁷⁷ Per l'intent de segrest de Batet veure Archivo Central del Tribunal Supremo(ACTS). Sala Sexta. Legajo 35.894. 197. Causa contra Martín Sanahuja y otros por rebelión militar.

L'intent realitzat per Biardeau pot ser analitzat com un element més de pressió del govern català cap a Batet per a condicionar la seua posició respecte al moviment de protesta o com un doble joc de Companys i el govern amb el General en cap de la quarta divisió, no gaire diferent, d'altra banda, al que el mateix Batet jugava amb el govern de la Generalitat. Després de l'acció del capità socialista, Batet reforçà la comandància amb una companyia de la Guàrdia civil, una bateria d'artilleria rodada i una part de la companyia que havia sortit a declarar l'Estat de guerra.

Precisament cap a dos quarts d'onze sortia de Capitanía la columna que Batet havia ordenat que proclamés el Ban d'Estat de guerra en direcció a Colom i pujant per la Rambla de Santa Mònica. Mentre aquesta columna pujava per les Rambles i ràpidament era tirotejada des del CADCI, la Federació Socialista i la comandància del Sometent, des de la caserna de l'Avinguda Icària avançava una columna d'artilleria en direcció al Palau de la Generalitat. El pla de Batet per a derrotar el moviment del govern va consistir, fonamentalment, en dos moviments de caràcter complementari: al capdavant de la Rambla la columna encarregada de publicar el Ban d'Estat de guerra atreia l'atenció de bona part dels elements armats i, al mateix temps, la columna d'artilleria sortida de l'Avinguda Icària queia sobre el Palau de la Generalitat marxant per la carretera del Bogatell, passant per darrera del Palau de Governació i el Parc de la Ciutadella, agafant el carrer Pablo Iglesias i creuant la Via Laietana. Només en el moment de travessar la Via Laietana la columna d'artilleria dirigida pel comandant José Fernández Unzué fou tirotejada.

A dos quarts d'onze el comandant Fernández Unzué arribà a la plaça de la República amb cinquanta soldats del seu regiment d'artilleria i dos canons, poc després se'ls hi afegiria una companyia de metralladores d'Infanteria. Com és prou conegut, el comandant Enric Pérez Farràs anà en solitari i pistola en mà a l'encontre de les tropes de l'exèrcit. Després d'haver parlamentat amb Fernández Unzué s'inicià el tiroteig entre les forces dels mossos d'esquadra i les forces d'artilleria. Tot seguit, Frederic Escofet ordenà el replegament dels efectius dels mossos d'esquadra cap al Palau de la Generalitat. En tot just quaranta minuts les forces de l'exèrcit van fer el recorregut des de l'Avinguda Icària fins al Palau de la Generalitat, transportant dues peces d'artilleria, passant a tocar de dos dels principals centres de la "defensa armada de Catalunya" sense

patir ni una sola baixa. No és estrany que un home com Frederic Escofet es preguntés com era possible que aquelles forces haguessin pogut arribar fins a la plaça de la República sense ser hostilitzades.

A partir d'aquest moment ja no cessaria el foc d'artilleria i de metralladora sobre el Palau de la Generalitat i l'Ajuntament fins a la capitulació del govern, així com tampoc ho faria el foc de les forces de la Generalitat. Al Palau juntament amb el govern, a excepció de Dencàs que estava al Palau de Governació, s'hi trobava el president del Parlament Joan Casanovas, el diputat de l'ERC Joan Tauler, el socialista Ruiz Ponsetí, tots els diputats del PNRE, el magistrat del Tribunal de Cassació Pere Comas, militants de l'Esquerra, els secretaris dels consellers i diversos periodistes i funcionaris de la Generalitat. Pel que fa als cossos armats, a banda de la dotzena d'agents de policia que formaven l'escorta presidencial, Pérez Farràs i Escofet tant sols podien comptar amb la meitat dels efectius dels mossos d'esquadra, uns cent cinquanta, per trobar-se la resta "sopant apartats del palau" quan s'inicià l'enfrontament.

Companys i el govern s'instal·laren en una dependència interior del Palau, salvaguardats del foc de l'exèrcit des d'on podien resoldre les dificultats que plantejava el desenvolupament de l'acció de protesta. Lluís Aymamí anotava que "els telèfons no paraven de funcionar" i el secretari del conseller de cultura, Josep Carner Ribalta, recordava en les seues memòries que "vaig moure'm constantment a la vora de Companys, rebent i distribuint ordres. Hores i hores vaig transmetre aquestes ordres, donades pel president de viva veu, amb el telèfon a la mà".²⁷⁸ Pérez Farràs explicà al govern quina era la situació militar a la Plaça de la República. Per al comandant lleidatà, si s'aconseguia mobilitzar una columna d'un centenar d'homes armats que ataquessin per la rereguarda les tropes de l'exèrcit que ocupaven el carrer de Jaume I i es combinava amb el desplegament del centenar de mossos d'esquadra a la Plaça de la República es podria posar en serioses dificultats els soldats comandats per Fernández Unzué.

La importància estratègica des d'un punt de vista militar de la Plaça de la República era nul·la però Batet considerava que si prenia el Palau de la Generalitat cauria tot

²⁷⁸ J. Carner Ribalta. *De Balaguer...*, Edicions Catalanes de París, Barcelona, 1972, p. 156.

Barcelona i seguidament tots els focus insurreccionals de Catalunya. El que resultava urgent per al govern català era poder repel·lir l'atac de l'exèrcit i en aquest sentit s'encaminà l'activitat de Companys des de la Generalitat.

Per part del govern van començar els requeriments telefònics a Governació i diversos centres polítics per tal d'aconseguir l'enviament de reforços cap a la Plaça de la República. El cap militar dels escamots, Miquel Badia, parlà en diverses ocasions amb el govern: es trobava assetjat en un edifici de la Via Laietana amb el comandant d'artilleria Ricardo Claudín i una vintena d'homes armats que hostilitzaren les forces de l'exèrcit fins ben entrada la matinada. Resultava un molt mal emplaçament per a dirigir els 3.400 homes armats que, segons Dencàs, estaven disponibles per entrar en combat.²⁷⁹ La situació no era gaire millor a la Comissaria General d'Ordre Públic, el Comissari Pere Coll havia desertat del seu lloc de comandament marxant cap al seu domicili.

Davant de l'agreujament de la situació, les demandes per part de Companys al conseller de Governació foren constants per tal que aquest ordenés l'enviament de forces en la defensa del govern català. Com van reconèixer tant Companys com Dencàs en les sessions parlamentàries de 1936 sobre el sis d'octubre, durant la nit del sis al set d'octubre van parlar telefònicament en diverses ocasions. En la primera d'aquestes, el president del govern li demanà al Conseller l'enviament de forces per atacar les tropes de l'exèrcit per la reraguarda. Dencàs va respondre dient que enviava una columna de 400 homes armats provinents de Governació. Cap a les dues de la matinada Companys tornà a requerir a Dencàs l'enviament d'aquella columna que el conseller de Governació havia fet sortir cap a la plaça de la República. Dencàs assegurà a Companys que la columna no tardaria en arribar a la Generalitat i l'informà de la situació existent a la Comissaria General d'Ordre Públic: Pere Coll havia desaparegut de la Comissaria i la direcció sobre els cossos d'ordre públic era inexistent.

Companys va ordenar al conseller de Governació que enviés a la Comissaria al capità Arturo Menéndez per a fer-se càrrec dels efectius policials que restaven a les ordres de la Generalitat. Dencàs assenyalà la impossibilitat d'enviar a Menéndez per trobar-se el

²⁷⁹ J. Dencàs. *El 6 d'octubre des del Palau de Governació*, Curial, Barcelona, 1979, p. 69-76.

palau de Governació assetjat per les forces de l'exèrcit. El mateix Dencàs indicà a Companys la possibilitat d'enviar al capità Frederic Escofet a la Comissaria com a nou Comissari en substitució de Coll i Llach. Companys i Pérez Farràs van ordenar a Escofet que es fes càrrec de la CGOP i, en paraules del mateix Escofet, Companys “estampà la seva signatura en el nomenament, que em lliurà, perquè a la Comissaria General d'Ordre Públic reconeguessin la meua autoritat”.²⁸⁰ Escofet es traslladà a la Comissaria per intentar un atac per la rereguarda als militars que atacaven la Generalitat. Poc abans, però, els oficials del cos de Seguretat acordaren no enfrontar-se amb les forces de l'exèrcit i donar llibertat als oficials per a que adoptessin l'actitud que consideraven oportuna. Escofet tot i els intents que realitzà per reorganitzar una part de les forces acabà desistint.

Com es prou conegut, els requeriments fets des del palau de la Generalitat a Governació no van tenir resultat. A les quatre de la matinada Companys, per darrer cop, va tornar a interpel·lar a Dencàs sobre aquells “400 minyons” que el conseller de Governació li havia promès, responent aquest darrer que la columna arribaria a la Generalitat. Al llarg de la nit del 6 al 7 d'octubre des del Palau de la Generalitat s'intentaren altres moviments per acomplir l'atac a les tropes de l'exèrcit per la rereguarda de la Plaça de la República. En primer lloc, el president del govern ordenà directament a diversos casals i punts de concentració de forces l'enviament d'homes armats cap a la Plaça de la República. Concretament des del Palau de la Generalitat es requerí als homes concentrats a la seu de l'Agrupació “La Falç”, al bell mig de la rambla, al Cafè Teatre “*Novedades*”, sota el comandament de Josep Badia, i al Casal català de l'Esquerra de l'Eixample, dirigits per Artemi Aiguader, que es traslladessin al Palau de la Generalitat per combatre les forces de l'exèrcit. En tots els casos, la resposta rebuda fou que sense les ordres del conseller de Governació no podien realitzar cap moviment, sumada a alguna altra evasiva.²⁸¹

Per una altra part, Companys tenia ben presents les tensions amb els seus suports armats del sector separatista de l'Esquerra i la manca de suport que podia esperar de les forces

²⁸⁰ F. Escofet. *Al servei...*, Edicions Catalanes de París, 1973, p. 134.

²⁸¹ DSPC, 214, 5/05/1936, p. 4317.

d'ordre públic. L'acció governamental de Companys no contemplava la possibilitat d'un enfrontament de caràcter insurreccional contra les forces de l'Estat però si certa confrontació de curta durada, i no només armada, que havia de permetre, com va assenyalar J.B. Culla, treure a la CEDA del govern, potser fer dimitir a Lerroix, amb dissolució de Corts i convocatòria d'eleccions, i aconseguir el traspàs immediat dels serveis encara pendents.²⁸² A parer nostre, l'actuació del president català, i d'aquella majoria del govern que a grans trets hi coincidia, no pot ser resolta només considerant-la com l'escenificació d'un discurs des de la Generalitat o com un acte d'intuïció sense tenir present el que estava en joc.

Companys a través d'un home de la seua plena confiança com Amadeu Aragay i també de Josep Tomàs i Piera va aconseguir mobilitzar a l'Hospitalet un bon nombre de rabassaires del Baix Llobregat i militants de l'Esquerra per entrar en acció a Barcelona la nit del sis al set d'octubre. Aquest fet posa en un primer pla que Companys intentà obrar per pròpia iniciativa amb els sectors de l'Esquerra addictes a la seua posició i que, al marge de l'acció de força simultània dels socialistes espanyols, tenia present que el seu gest polític necessitava un mínim enfrontament armat contra l'exèrcit.

Amadeu Aragay el quatre d'octubre havia estat al Palau de la Generalitat i el sis d'octubre concentrà a l'Hospitalet un bon nombre de rabassaires del Baix Llobregat on els republicans encara tenien influència dins la Unió de Rabassaires. A l'Hospitalet des del dia quatre hi era el diputat de l'Esquerra, Josep Tomàs i Piera, com a representant del president de la Generalitat, per dirigir el moviment de protesta i transmetre les instruccions de mobilització als alcaldes del Baix Llobregat. Segons l'informe del Coronel en cap del tercer terç de la Guàrdia civil, entre les darreres hores del dia sis es trobaven concentrats a l'Hospitalet uns cinc cents homes armats. Es tractava de rabassaires, membres i simpatitzants de l'Esquerra del Baix Llobregat, com ho expressava en la declaració judicial un dels insurrectes, però també de membres de diferents centres de l'Esquerra de Barcelona, com el Foment Republicà de Sants. Seguint la declaració del secretari de l'Ajuntament de l'Hospitalet, pels volts de les dotze *“llamaron por telefono de la Generalidad, poniendose al aparato el que declara*

²⁸² J. B. Culla. *El catalanisme d'Esquerra (1928-1936)*, Curial, Barcelona, 1977, p. 303.

*recibiendo una comunicación port parte del presidente de la misma y que iba dirigida al diputado Tomàs y Piera” per a “mandar gente para dirigirse a defender la Generalidad indicandoles fueran al entrar en Barcelona por la Granvía Layetana o Paralelo y que debia ser ejecutada de madrugada”.*²⁸³

Els homes arribats a l'Hospitalet van ser concentrats al cinema Oliveras i al mateix Ajuntament, on l'alcalde Ramon Frontera havia proclamat l'Estat Català i des d'on havia efectuat el repartiment d'algunes armes i municions. En direcció al port per la carretera del Morrot Tomàs i Piera en un cotxe i dos autobusos amb homes armats, uns dos cents, sortí cap a Barcelona. En arribar a l'Escola Aeronàutica Naval les forces militars els hi ordenaren l'alto i els octubristes començaren a disparar, essent metrallats per les forces de l'exèrcit i retornant alguns, entre ells Tomàs i Piera, a l'Hospitalet. Per la seua part Aragay, parlà telefònicament amb Companys diverses vegades demanant-li aquest que amb les forces mobilitzades sortís cap a Barcelona a defensar la Generalitat. Poc abans de les sis de la matinada, Aragay organitzà diversos cotxes amb gent armada per anar a Barcelona però Tomàs i Piera els informà des de l'Ajuntament que la Generalitat havia capitulat i que calia abandonar l'Hospitalet.²⁸⁴

Tant Aragay com Tomàs Piera formaven part de la minoria d'ERC al parlament de la República, exercint respectivament de vicepresident i secretari. Entre el quatre i el sis d'octubre diversos membres de la minoria de l'ERC a les corts republicanes van visitar a Companys i, de la mateixa manera que Aragay i Piera, van actuar durant el sis d'octubre per tal que l'acció de protesta del govern català reeixís. Igualment diversos diputats de l'Esquerra al parlament de Catalunya van reunir-se amb el govern poc abans de la proclamació de l'Estat Català. Molts d'aquests el sis d'octubre van exercir la direcció de l'acció del govern en diversos punts del Principat, tot i que de manera ambivalent.

²⁸³ Archivo Histórico Nacional (AHN). FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar.

²⁸⁴ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar.

De la mateixa manera que Companys intentà amb Aragay i Tomàs Piera una iniciativa autònoma al marge de la mobilització del conseller de Governació, no resultaria estrany que l'acció d'homes com Ventosa i Roig a Vilanova, Miquel Santaló a Girona o Lluís Bru a Osona respongués a la voluntat de Companys i la majoria del govern d'assegurar una coordinació del moviment en funció dels objectius que pretenien assolir, a banda de l'estratègia del sector separatista. Així podem explicar el perquè a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, després de la proclamació de l'Estat català feta per l'alcalde, Joan Ventosa va intervenir des del balcó de l'Ajuntament explicitant que tota iniciativa particular no era res més que un traïció al govern de la Generalitat, perquè el mateix Ventosa formà part de la comissió que exigí al capità de la Guàrdia civil el lliurament de les armes i la seua adhesió al govern català i, per últim, perquè intentà organitzar la sortida de voluntaris de Vilanova per anar a defensar la Generalitat a Barcelona.

Una actuació similar va tenir Lluís Bru a la comarca d'Osona, el mateix Bru li havia enviat a Companys una vintena d'"homes de confiança" de "La Falç" per a la defensa del Palau de la Generalitat que el mateix president li havia demanat tot just abans de la proclamació de l'Estat català,²⁸⁵ o en un altre sentit Miquel Santaló a Girona. El sis d'octubre en diferents punts de la geografia catalana diversos diputats de l'Esquerra, la majoria d'ells arrengrats amb Companys dins el partit, van intentar fer efectiu al costat de les autoritats municipals el moviment polític iniciat pel govern català. Més enllà de l'èxit o el fracàs de la seua acció política, la presència de determinats parlamentaris de l'Esquerra pot ser explicada en base a l'existència d'unes directrius, força flexibles, per part del govern i el mateix Companys per fer efectiva la seua acció de força.

Un dels darrers biògrafs de Companys en abordar els fets d'octubre es preguntava si realment el president del govern s'havia jugat la vida o havia fet una aposta arriscada.²⁸⁶ Tot i que no sabríem donar resposta a aquesta qüestió, a parer nostre Companys i el govern amb l'acció d'octubre van fer alguna cosa més que un simple acte d'intuïció, com han sostingut diversos historiadors. Companys un cop proclamat l'Estat català realitzà diverses gestions per neutralitzar l'atac de l'exèrcit a la Generalitat, amb

²⁸⁵ E. Jardí. *Companys i el 6 d'octubre*, Proa, Barcelona, 1997, p. 68.

²⁸⁶ A. González i Vilalta. *Lluís Companys. Un home de govern*, Base, Barcelona, 2009, p. 117.

Governació, nomenant a Escofet nou comissari d'ordre públic, requerint forces a diversos centres polítics i, per últim, demanant a Aragay i Piera la seua sortida cap a Barcelona amb els homes concentrats a l'Hospitalet. Igualment Companys havia requerit a Batet que es posés a les seues ordres mentre altres membres de l'exèrcit, amb l'aval del govern, intentaven l'assalt a Capitania i comptava amb tot un seguit de parlamentaris disposats a actuar en diferents punts que compartien la posició política que havia animat l'acció de Companys. A més cal tenir present l'acció de les Comissaries delegades del govern, dependents dels mateix president del govern de la Generalitat, que a Girona i Tarragona van ser el principal motor de l'acció del sis d'octubre.

Així doncs, no resulta del tot precís considerar que Lluís Companys i bona part del govern restaren inactius el sis d'octubre més enllà de la proclamació de l'Estat català. Altra cosa és que l'acció governamental no preveia, com hem dit, una insurrecció armada de gran abast, sinó més aviat un enfrontament limitat i una àmplia demostració de suport popular, i que el seu resultat fou un rotund fracàs. Les previsions polítiques de Companys restaren lluny d'acomplir-se. Aquest fet, però, no ens pot portar a analitzar la ruptura política protagonitzada pel mateix Companys en funció només del seu final. Si no tenim ben present la lògica constitutiva de la mateixa acció de força i que, per tant, aquesta no necessàriament havia d'adquirir la concreció i el desenllaç que finalment tingué, inevitablement acabarem caracteritzant l'acció del govern com un gest d'aventurisme i un gravíssim error polític.

En aquest sentit, la ruptura política protagonitzada per Companys ha estat atribuïda a la seua gestió confusionària al govern, a les pressions alimentades per la seua pròpia acció, al desig del mateix de reforçar el seu prestigi, a la voluntat de desballestar el sector separatista de l'Esquerra o, fins i tot, a una reacció per resoldre conflictes personals que afectaven al president. De ben segur, tots aquests aspectes planaven, d'una manera o una altra, en la decisió presa per Companys i una bona part del govern, però sobredimensionar-los desdibuixa els dos eixos fonamentals de l'acció governamental del 6 d'octubre: la direcció d'aquesta va estar en tot moment, abans i després de la proclamació de l'Estat català, en mans de Companys i, en segon lloc, aquesta pretenia canalitzar la confrontació política creixent en la societat catalana, aquella "voluntat

popular plasmadora de la predisposició rebel” en paraules del gironí Joaquim de Camps i Arboix. Pel mateix Camps i Arboix el moment i la fórmula escollida pel govern per engegar el moviment de protesta foren els més adequats.²⁸⁷ L’acció de Companys era producte de la fractura social i política existent, tot i que no aconseguí posar en marxa l’àmplia mobilització popular que esperava. Per tant, l’encert en el moment i la fórmula triada pel govern fou força menor que el que li atorgà Camps i Arboix.

Aquest fet, però, cal explicar-lo en base a les coordenades del moment. Un home com Josep Carner Ribalta assenyalà en les seues memòries que l’única diferència entre el 14 d’abril de 1931 i el 6 d’octubre fou que en el primer dels casos el resultat acabà essent exitós i en el segon un clar fracàs “sobretot si es considera fora de context”.²⁸⁸ Precisament, per no analitzar l’acció governamental de Companys des del que Enzo Traverso ha anomenat el conformisme retrospectiu cal inserir-la en el seu context.²⁸⁹ No resulta gaire aclaridor preguntar-se sobre el perquè Companys no respectà la legalitat, ni perquè no apostà estrictament per la gestió i la negociació i, encara menys, per la falta de cultura democràtica del govern i l’Esquerra en uns moments en que a Alemanya, Àustria o Portugal, i des de ja feia més d’una dècada a Itàlia, des de la legalitat de la democràcia liberal representativa s’havia transitat cap a diverses formes de feixisme, en la majoria dels casos amb el suport de l’Estat liberal i amb plantejaments força similars als que defensava la CEDA.

Per tant, l’actuació de Companys en les jornades d’octubre fou la d’un cap de govern que decidí actuar en un sentit governamental. És a dir, no es limità a mantenir i gestionar el marc polític fixat, sinó que engegà i dirigí una acció pública encaminada a redefinir l’Estat republicà i l’autonomia catalana davant l’amenaça percebuda com a tal sobre la República democràtica, el projecte reformador i l’autonomia amb l’entrada de la CEDA al govern de l’Estat. Potser més que no pas com una mostra de la falta d’acatament per part de les esquerres dels mecanismes de democràcia representativa,

²⁸⁷J. de Camps i Arboix. *Després del 6 d’octubre. Política d’esquerra a Catalunya*, Catalònia, Barcelona, 1935, p. 14-15.

²⁸⁸J. Carner Ribalta. *De Balaguer...*, Edicions Catalanes de París, Barcelona, 1972, p. 303.

²⁸⁹E. Traverso. *A sangre y fuego. De la guerra civil europea (1914-1945)*, PUV, València, 2009, p. 220.

l'acció de Companys i els objectius que pretenia caldria inserir-los, més aviat, en aquella corrent de fons existent arreu d'Europa, molt ben explicada per Mark Mazower, que pretenia reinterpretar els fonaments de l'Estat reformador democràtic davant els reptes de la consolidació dels feixismes²⁹⁰. A parer nostre, situar l'acció de Companys i el govern en aquestes coordenades permet explicar millor l'acció d'aquests més que no pas posant-la en un mateix pla que accions com la “sanjurjada” d'agost de 1932.

5. 2. Dencàs i el separatisme governamental

Tal i com hem assenyalat, en les jornades d'octubre Dencàs des de la Conselleria de Governació, les JEREC i els caps visibles del separatisme dins l'ERC i, en darrer lloc, tot el seguit d'organitzacions i grups separatistes al marge de l'Esquerra intentaren portar a la pràctica una estratègia governamental separatista, especialment avalada pels sectors separatistes dins l'Esquerra. Jaume Miravittles en el llibre que publicà pocs mesos després dels fets d'octubre, laudatori de l'acció de Companys, expressava de manera prou precisa en que consistia l'estratègia dels sectors separatistes de l'ERC: “Certs elements d'Estat Català i, entre ells, Dencàs i Badia, havien considerat l'Estatut com una fase cap al separatisme. Consideraven la carta autonòmica no com una finalitat, sinó com un mitjà, com un “amorç”, com un començament. D'ací la insistència de tenir l'ordre públic, d'ací l'oblit sistemàtic del que feia referència a legislació social”.²⁹¹

En aquesta estratègia, l'ordre públic, com apuntava Miravittles, resultava un element central. Aquesta centralitat de la política d'ordre públic tenia diverses implicacions. En primer lloc, fent servir les forces d'ordre públic pretenia utilitzar el pes de l'Esquerra i les institucions autonòmiques per a “nacionalitzar Catalunya” i preparar el camí de la separació. En segon lloc, a través del control de l'ordre públic es pretenia iniciar el sanejament interior del país abans d'atacar l'enemic exterior. El sanejament anava per als separatistes des de la persecució dels “criminals” fins a la millora de la raça. En

²⁹⁰ M. Mazower. *La Europa negra*, Ediciones B, 2001, p. 209.

²⁹¹ J. Miravittles. *Crítica del 6 d'octubre*, Acer, Barcelona, 1935, p. 106.

darrer lloc, l'acció policial havia de permetre identificar criminalitat amb immigració i pistolisme anarquista.²⁹² D'aquesta manera, es podria escapar la direcció faista de la regional catalana de la CNT, amb la pretensió de convertir-la en un moviment sindical lligat a la política governamental. En aquest sentit, resulta ben simptomàtic que un dels arguments més difosos el 5 i 6 d'octubre per part de Dencàs a l'hora de mobilitzar sometenistes, membres de l'Esquerra i les JEREC fos el d'aturar l'amenaça d'un moviment de la FAI contra la Generalitat.²⁹³

Després dels fets d'octubre, la majoria dels sectors polítics que havien intervingut, d'una manera o una altra, en la revolta van culpar del fracàs al tàndem Dencàs-Badia. La fugida de Dencàs per la claveguera de la conselleria de Governació ajudà a donar més consistència a la campanya pública de descrèdit contra el cap de les JEREC.

Tot i que Dencàs asseguraria en les reunions de govern que tot estava a punt per iniciar la "defensa armada de Catalunya", la inacció d'aquells, aproximadament, 3.400 homes dels escamots i d'altres organitzacions, que el conseller de Governació havia dit que es trobaven a la seua plena disposició, resultà evident. Del mateix Dencàs depenia la direcció de les forces d'ordre públic, els cossos d'Investigació i Vigilància, el de Seguretat i Assalt, els Mossos d'Esquadra i la Guàrdia Civil, a més del Sometent Armat. Sense tenir en compte els sometenistes, sobre el paper restaven a les ordres de Dencàs en el segon semestre de 1934 uns 6.900 homes arreu de Catalunya entre els diversos cossos policials i militars, tot i que aquest número d'efectius patí certa disminució en el procés de traspàs de l'ordre públic a la Generalitat.²⁹⁴ A Barcelona el 6 d'octubre, si fem

²⁹² Sobre les implicacions del control de l'ordre públic pel sector separatista de l'Esquerra veure la reflexió present a E. Ucelay. *La Catalunya populista. Imatge, cultura i política en l'etapa republicana*, La Magrana, Barcelona, p. 182-184.

²⁹³ *L'Opinió*, 9/10/1934, p. 1. Molts dels membres del sometent jutjats en consell de guerra utilitzaren l'argument en la seua defensa que s'havien mobilitzat "*porque se temia un golpe de mano de los partidos extremistas y de la FAI*". Veure, a tall d'exemple, ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.575. Antonio Oliart López. Causa número 387 de 1934 instruida por el delito de rebelión militar, procedente de la Auditoria de Guerra de la 4ª División orgánica, en recurso de casación por infracción de Ley.

²⁹⁴ Per a les forces d'ordre públic dependents de la Generalitat veure J. L. Martín Ramos. "Governació (1931-1939)", a F. Bonamusa (dir.). *Generalitat...*, vol. I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006, p.

cas al mateix Dencàs, el conseller de Governació disposava de 3.200 efectius policials sota el comandament de Pere Coll, uns 3.400 civils armats a les ordres de Miquel Badia i tot just 400 mossos d'esquadra dirigits per Pérez Farràs.²⁹⁵

Al llarg del 1935, Dencàs inicià, pràcticament en solitari, la defensa de la seua acció política el 6 d'octubre amb la publicació d'un llibre auto justificatiu. Després de les eleccions de febrer de 1936 Dencàs prosseguí la seua defensa, en aquest cas en sessió parlamentària el mes de maig del mateix any. En la seua defensa al Parlament de Catalunya Dencàs fou ben clar a l'hora d'exposar quines havien estat les directrius rebudes quan, per unanimitat, fou nomenat conseller de Governació de manera definitiva: enfrontar-se “contra l'agitació social, contra el baix fons que excitava totes les coses de tipus social a Catalunya” i, en segon lloc, preparar la “resistència armada de Catalunya” davant la “possibilitat que pot presentar-se d'ésser agredits o d'ésser atacats en la nostra dignitat pel poder d'Espanya”.²⁹⁶

Com hem vist, en la preparació d'allò que Amadeu Hurtado sarcàsticament anomenava la “defensa armada de Catalunya” hi van participar la pràctica totalitat de les forces republicanes catalanistes, a excepció del PNRE, a més de la Unió Socialista, la Unió Democràtica i tot el ventall d'organitzacions separatistes fora de l'ERC. El problema de fons radicava, però, en que només el conseller de Governació, les JEREC, els membres de l'Esquerra procedents d'Estat Català i les organitzacions separatistes entenien la “resistència armada” tal i com l'explicità posteriorment el mateix Dencàs: “un moviment a mà armada contra Espanya – perquè no dir-ho senyors!- contra Espanya, contra els governs que en aquella època hi havia, per a portar la llibertat total a casa nostra”.²⁹⁷

Tot i la formulació confusa dels plantejaments polítics de Dencàs, resulta més que probable que al capdavant de la conselleria de Governació aquest jugués un doble joc en

240-262 i M. Risques. “Una reflexió sobre la policia durant la Segona República”, *Revista catalana de seguretat pública*, 12, juny 2003, p. 67-82.

²⁹⁵ J. Dencàs. *El 6 d'octubre...*, Curial, Barcelona, 1979, p. 69.

²⁹⁶ DSPC, 214, 5/05/1936, p. 4.298-4.299.

²⁹⁷ DSPC, 214, 5/05/1936, p. 4.299.

relació al govern. Mentre exposava al consell de govern els preparatius militars que des de Governació realitzava per a frenar una eventual insurrecció de la FAI i, sobretot, per iniciar un moviment armat de defensa de la República democràtica i l'autonomia catalana, aquest pretenia en cas d'enfrontament amb el govern de l'Estat posar en marxa un moviment de caràcter separatista.²⁹⁸ De la mateixa manera que Companys, l'estratègia del separatisme governamental tenia també ben present l'escenari espanyol. En el seu cas, es comptava amb el moviment dels socialistes espanyols com a cobertura per iniciar l'acció de força a Catalunya amb l'objectiu de repetir un gest com el de la proclamació de la República Catalana feta per Macià l'abril de 1931 o potser pensant en una confederació. De totes maneres, l'objectiu polític en termes concrets dels separatistes mai no s'acabà de definir amb gaire precisió.

Per tant, si Dencàs intentà liderar des d'una posició d'unitat nacionalista una estratègia separatista des de la conselleria de Governació, oposada tant a la de Companys com a la de l'Aliança Obrera, perquè entre el 5 i el 7 d'octubre l'actuació dels escamots, de les altres organitzacions separatistes, del mateix Dencàs sobre les forces d'ordre públic i dels “caps militars” i polítics del separatisme resultà tant confusa? Només l'anàlisi en profunditat de l'actuació del que podem anomenar el bloc separatista en les jornades d'octubre ens permetrà aportar una mica de llum a la qüestió.

Com hem analitzat, d'ençà del mes de juliol des de la conselleria de Governació es van dur a terme diverses accions per preparar el moviment de “resistència armada de Catalunya”.²⁹⁹ A començaments d'octubre algun d'aquests preparatius continuaven en ple funcionament. El 2 d'octubre el general en cap de la quarta divisió escrivia al conseller Dencàs per comunicar-li la detenció d'un cotxe amb quatre agents de la policia de la Generalitat a la caserna de l'Avinguda Icària. Batet recomanava al conseller de Governació que “*se dicten a los Agentes de Seguridad de Cataluña las*

²⁹⁸ La qüestió de l'eventual insurrecció de la FAI fou utilitzada per Dencàs l'estiu de 1934 amb Diego Hidalgo, Ministre de la Guerra, per tal que aquest autoritzés al conseller de Governació per adquirir diverses metralladores a fora de l'Estat. La gestió de Dencàs no tingué èxit. Veure D. Hidalgo. *¿Porqué fui lanzado del ministerio de la guerra?*, Espasa-Calpe, Madrid, p. 61-63.

²⁹⁹ J. Dencàs. *El 6 d'octubre des del Palau de Governació*, Curial, Barcelona, 1979, p. 44.

órdenes oportunas para evitar esta que pudiera parecer vigilancia de los cuarteles (...) ya que los cuarteles se vigilan por sí mismos y según las órdenes que tengo dadas". La vigilància de les instal·lacions militars formava part de tot aquell seguit de mesures preses des de Governació davant un possible enfrontament amb el govern de la República. Tot i l'advertència de Batet, l'endemà continuà la vigilància dels cossos policials de la Generalitat a les casernes.³⁰⁰

Al llarg del cinc d'octubre el conseller de governació començà a realitzar maniobres per tal d'iniciar el moviment armat. Tal i com ho anotà Domènec Batet, el dia cinc "*siguieron recibiendo noticias de que en varios lugares de Barcelona se descargaban camiones de armas y municiones en abundancia*".³⁰¹ El Delegat especial de l'Estat a Catalunya, Ramon Carreras Pons, el migdia del mateix dia cinc visità el Comissari General d'Ordre Públic demanant-li el restabliment de la normalitat dels transports i les comunicacions. Des de primeres hores del cinc d'octubre havien estat tallades les comunicacions telefòniques i telegràfiques de la Comandància de la Divisió amb el Ministeri de la guerra i amb els altres cossos. Com hem assenyalat, Domènec Batet exposà al Ministeri de Governació que la vaga declarada per l'Aliança Obrera comptava amb la "*pasividad de las fuerzas de orden público de la Generalidad*" però no amb la participació de les mateixes en fer efectiva la vaga, com ho consideraren testimonis tant diversos com Gaziel o un anarcosindicalista com Peirats.³⁰² Les forces d'ordre públic del govern català no actuaren davant la "vaga general revolucionària" amb la contundència amb que solien actuar sobre moviments d'aquest caràcter. Aquest fet, però, dista de ser el mateix que considerar, per exemple, que la Guàrdia d'Assalt actués per fer efectiva la vaga general. Durant el cinc d'octubre la Guàrdia civil custodià

³⁰⁰ AMT. Fons General Batet. Caixa 3. Exp. 2. Doc. 9.

³⁰¹ AMT. Fons General Batet. Caixa 2. Exp. 2. Doc. 9. Informe que, al Excmo. Señor vocal ponente instructor del Tribunal de Garantias Constitucionales Don Gil Gil y Gil emite el General de la 4ª División sobre los hechos ocurridos durante los días seis y siete de octubre y anteriores que con ellos pueden guardar relación., p. 2.

³⁰² Veure Gaziel. "Una noche inolvidable", *La Vanguardia*, 11/10/1934, p. 6, i J. Peirats. *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera i Gerard Pedret, Flor del Viento, Barcelona, 2009, p. 270-273.

tramvies i autobusos, la policia disparà contra diversos vaguistes a Rambla Catalunya i, fins i tot, alguns membres de l'Aliança Obrera foren detinguts, a banda de la repressió als cenetistes i anarquistes.

Els que si que actuaren a fons per fer efectiva la vaga foren els escamots de les JEREC, que en alguns casos a través de la vaga intentaren imposar-se als sectors dins d'ERC contraris a la seua posició. El president del Casal d'ERC del districte primer, propietari d'una fàbrica de maquinària d'arts gràfiques, explicava amb posterioritat als fets d'octubre a Carles Pi i Sunyer que el cinc d'octubre una de les fàbriques que primerament van fer tancar els escamots fou la seua, amb qui el president del Centre havia mantingut un dur enfrontament per la seua activitat al centre republicà del districte I.³⁰³ Durant la nit del cinc al sis d'octubre, seguint l'explicació feta per Batet, van recórrer Barcelona *“autos sospechosos que resultaban ir ocupados por elementos armados de “Estat Catalá” y al ser detenido uno de ellos por la Guardia de esta división hicieron sus ocupantes alardes de ser ellos los “amos de la calle”*”.³⁰⁴

Des de la Comissaria General d'Ordre Públic s'ordenà la vigilància de les emissores de ràdio per la Guàrdia d'Assalt, igualment l'edifici de la Generalitat, l'Ajuntament, la conselleria de Governació i la Comissaria General foren custodiades per les forces de policia i durant la matinada del cinc d'octubre foren requisades tota classe d'armes llargues de les armeries de la ciutat i dipositades a la Comissaria General, en total uns 500 fusells.³⁰⁵

Segons el mateix Dencàs, davant el caràcter que prenia la vaga general en alguns punts del Principat aquest envià emissaris de la Conselleria per intentar apaivagar el moviment, com en el cas de Sabadell, i ordres a les forces de la Guàrdia civil per a que

³⁰³ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 1353.

³⁰⁴ AMT. Fons General Batet. Caixa 2. Exp. 2. Doc. 9. Informe que, al Excmo. Señor vocal ponente instructor del Tribunal de Garantias Constitucionales Don Gil Gil y Gil emite el General de la 4ª División sobre los hechos ocurridos durante los días seis y siete de octubre y anteriores que con ellos pueden guardar relación., p. 2.

³⁰⁵ *La Humanitat*, 5/10/1934, p. 1.

evitessin qualsevol tipus d'enfrontament.³⁰⁶ El matí del 6 d'octubre Dencàs, amb l'aprovació del president del govern català, desplegà el Sometent Republicà i els elements armats dels diversos partits, concentrà les forces de les Esquadres al Palau de la Generalitat i les forces de policia en diversos punts estratègics de la ciutat. A les dotze Dencàs ordenà l'emplaçament de diverses metralladores a la Plaça de Catalunya i poc més tard, a través d'una al·locució radiada, informà que davant les notícies que “elements extremistes intenten pertorbar aquest ordre” la ciutat seria presa militarment pel Sometent Republicà de Catalunya.³⁰⁷

El conseller de Governació reuní a Miquel Badia, Pere Coll i Llach i Enric Pérez Farràs a la conselleria. Badia havia de dirigir els prop de 4.000 civils armats entre sometenistes, escamots de les JEREC, grups d'acció separatistes i la resta d'elements armats dels partits del govern. Coll i Llach i Pérez Farràs, en l'exercici dels seus càrrecs, havien de dirigir, respectivament, la totalitat de les forces d'ordre públic dependents de la Generalitat i els Mossos d'Esquadra. Segons Dencàs, aquest ordenà a Badia que concentrés als seus homes i li assenyala els punts estratègics de Barcelona que calia controlar. A Pere Coll li ordenà també la concentració de les forces policials en diversos punts i la prevenció davant certa oficialitat poc disposada a seguir les ordres del govern i, per últim, a Pérez Farràs li ordenà el desplegament dels Mossos d'Esquadra al voltant del Palau de la Generalitat.³⁰⁸

A primera hora de la tarda Miquel Badia, acompanyat de Daniel Cardona de Nosaltres Sols! i Josep Maria Batista Roca de Palestra, passà revista als escamots de les JEREC i a les milícies d'altres organitzacions separatistes i catalanistes que ell mateix havia concentrat a la Plaça Universitat. Segons Manuel Cruells feien “una sensació deplorable, de tristesa. L'armament que portaven, vull dir que portàvem car jo també hi era feia riure”.³⁰⁹ Ja el dia abans, Miquel Badia amb l'uniforme verd dels escamots es

³⁰⁶ J. Dencàs. *El 6 d'octubre...*, Curial, Barcelona, 1979, p. 62.

³⁰⁷ L. Aymamí. *El 6 d'octubre...*, Atena, Barcelona, 1935, p. 243.

³⁰⁸ DSCP, 214, 5/05/1936, p. 4305.

³⁰⁹ M. Cruells. *El 6...* Pòrtic, Barcelona, 1972, p. 154-155.

dirigí als elements concentrats al Casal central de les JEREC de la Gran Via, assegurant que seria repartit armament “per la defensa dels nostres ideals”.³¹⁰

Segons Dencàs, les armes a les que es referia Badia estaven dipositades en quatre punts de Barcelona: a la Conselleria de Justícia i Dret, a la Conselleria de Governació, al Casal Català de l'Esquerra de l'Eixample i a l'Avenç Obrer de Sant Andreu. El mateix Dencàs assegurà que a les cinc de la tarda del dia 6 les armes d'aquests quatre dipòsits havien estat distribuïdes als Casals i edificis requisats. Es tractava de les armes recollides en la reorganització del Sometent i d'algunes altres adquirides amb els fons secrets de Governació, alguna partida pressupostària de la mateixa Conselleria i fons de Sanitat i Assistència social.³¹¹

El conseller de Governació ordenà incautar el Cafè Teatre “*Novedades*”, el cinema “*Coliseum*”, la sala d'espectacles L'Ocell de Foc i el Teatre Bosc del barri de Gràcia, on s'hi instal·laren els grups d'escamots i altres elements armats.³¹² Segons Dencàs, el comitè revolucionari que es reuní setmanalment per preparar l'acció de força del govern, en els tres mesos anteriors al 6 d'octubre, havia elaborat un pla que dividia Barcelona en tres àries d'actuació: la primera en la que s'havia d'actuar de manera ofensiva i ràpida sobre Capitania, el parc d'artilleria, l'aeronàutica i el camp d'aviació, la segona en la que havien de quedar aïllades les casernes i equipaments militars dins a la ciutat i, en darrer lloc, una tercera àrea formada pel palau de la Generalitat, Governació i els edificis de telecomunicacions en la que tant sols s'havia de mantenir una actitud defensiva. Seguint l'argumentació del mateix conseller, davant la manca de mitjans aquest finalment improvisà “un pla de moment. Aquest pla de moment era emprendre una acció revolucionària dintre de Barcelona” que al llarg de la nit del 6 al 7 d'octubre es concretà en que “ningú no sortís del seu lloc i que organitzéssim les coses per tal d'actuar quan vinguessin les primeres hores del dia”.³¹³

³¹⁰ Josep Antoni Vidal. “El meu 6 d'octubre de 1934”, *L'Avenç*, 132, desembre 1989, p. 58.

³¹¹ DSCP, 214, 5/05/1936, p. 4305 i Arxiu Militar Intermedi del Bruc (AMIB).Capitania General. 3/44.

³¹² A. Estivill. *6 d'octubre. L'ensulsiada dels jacobins*, L'Hora, 1935, Barcelona, p. 155.

³¹³ DSCP, 214, 5/05/1936, p. 4310.

Potser la incautació de les emissores de ràdio, correus, telèfons, telègrafs, estacions de ferrocarrils i, fins i tot, algunes fàbriques formaven part del pla revolucionari del conseller. Durant la tarda i nit del sis d'octubre els "escamots" ocuparen les estacions de tren, s'incautà el palau de comunicacions, a la plaça d'Antonio López, es requisà la central de correus i telègrafs i fou nomenat un nou administrador central, acompanyat d'un delegat del govern i diversos guàrdies, i també les emissores de ràdio.³¹⁴ Igualment entre el cinc i sis d'octubre es realitzà la incautació, sense gaires efectes, de la fàbrica de Sant Martí "*Metales y Plateria Iberia*" amb l'objectiu de fabricar 200.000 cartutxos i ja la nit del sis l'assalt al Palau de Justícia. En el primer dels casos, la tarda del cinc d'octubre dos delegats del govern amb un grup de Guàrdies d'assalt es presentaren a la fàbrica per tal de posar-la a disposició del govern català, deixant els Guàrdies d'assalt fent tasques de vigilància. El sis d'octubre tres delegats de la Generalitat retornaren a la "Iberia" inspeccionant la maquinària, manifestant que s'havien de produir 200.000 cartutxos i ordenant, sense efectes, la fabricació de planxes de llautó. Pel que fa al Palau de Justícia, l'advocat i dirigent del Partit Nacionalista Català Josep M. Xammar sortí de la conselleria de Governació amb un centenar d'homes, una part militants del PNC, disposat a assaltar la seu judicial. L'advocat separatista ho aconseguí sense gaire dificultat, tot i que l'assalt no serví per massa cosa més que per hissar la bandera estelada al Palau de Justícia.³¹⁵

Al llarg del dia 6 el palau de Governació es convertí en el quarter general del moviment del govern. Dencàs va restar pràcticament tot el dia a Governació amb el seu "estat major": Miquel Badia, Ramon Duran Albesa, Josep Maria Espanya, Jaume Vachier, Josep M. Xammar i els militars Jesus Pérez Salas, Arturo Menéndez i Vicenç Guarner, entre altres. Dencàs tant sols sortí de Governació per assistir al consell de Govern previ a la proclamació de l'Estat Català i poc després retornà a la conselleria. Al Palau de Governació fou hissada la bandera estelada que, després d'una conferència telefònica

³¹⁴ Sobre la incautació i el nomenament d'un delegat de la Generalitat a correus veure ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.894. 192. Causa 96/1934 contra Agustín Bartomeu Sanchis y otros por auxilio a la rebelión.

³¹⁵ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 821 de 1934 contra el diputado D. Jaime Aiguadé Miró por auxilio a la rebelión militar. L'auditor inculpà de la incautació de la fàbrica "Iberia" a Jaume Aiguadé. Sobre l'assalt del Palau de Justícia veure F. Vázquez. *La justicia...*, L'Avenç, Barcelona, 2009, p. 41.

amb Companys, fou retirada. Igualment, Dencàs ordenà prendre les mesures necessàries per a la defensa de l'edifici: s'emplaçaren metralladores a la part superior, s'envoltà el Palau amb sacs de sorra i foren distribuïts els elements armats entre els diversos pisos i els terrats.

En el llibre publicat després dels fets pel mateix Dencàs, aquest assegurà que després de la proclamació de l'Estat Català demanà a Companys "ordres concretes". La resposta del president fou, segons Dencàs, que "no fos agredida la guàrdia civil fins i tant que ell sabés el resultat d'unes gestions que anava a realitzar". El mateix Dencàs afegia "Jo ignorava, en absolut, la base i la naturalesa d'aquestes gestions". En el debat parlamentari de maig de 1936 sobre els fets d'octubre, Dencàs va reconèixer que Ventura Gassol l'havia informat sobre el requeriment fet a Batet després de la proclama de Companys. Fins i tot l'emissari del govern enviat a Capitania, Joan Tauler, visità al conseller de Governació exposant-li la demanda que el govern havia fet a Batet i el temps que aquest havia demanat per a respondre. Precisament, el conseller de Governació justificà la inacció des de la conselleria i la Comissaria General sobre les tropes que es dirigien cap a la plaça de la República per l'ordre rebuda de Companys. Per explicar, però, el perquè de la manca d'actuació de les forces d'ordre públic i els elements armats un cop l'exèrcit sortí al carrer cal analitzar la situació tant de les forces d'ordre públic com dels escamots la nit del sis d'octubre, més que no pas l'ordre de no hostilitzar les tropes durant el temps demanat per Batet.³¹⁶

Segons Dencàs la nit del sis d'octubre es trobaven a la seua disposició uns 4.000 homes armats dirigits per Miquel Badia, uns 3.200 efectius policials comandats per Pere Coll i els 400 mossos d'esquadra a càrrec d'Enric Pérez Farràs que actuaren en la defensa del palau de la Generalitat. Els escamots de les JEREC i de la resta de partits comptaven amb fusells, escopetes i pistoles, en la majoria dels casos provinents de la reorganització del sometent, i municions de diversos calibres, a més d'explosius. Pel que fa als cossos policials aquests disposaven d'una bona capacitat armada: màusers per a gairebé tots els efectius, municions i armes curtes.³¹⁷ Segons el mateix Dencàs, la tarda del dia sis va

³¹⁶ DSCP, 214, 5/05/1936, p. 4.306.

³¹⁷ DSCP, 214, 5/05/1936, p. 4.304.

temptejar el general de la Guàrdia Civil, Federico Santiago, per saber quina seria la posició del cos davant un moviment com el que pretenia realitzar la Generalitat. Tot i així, abans de la proclamació oficial de l'Estat de guerra la guàrdia civil ja es posà a les ordres de Batet quan aquest els ho requerí.³¹⁸

Pel que fa als escamots de les JEREC, sometenistes, membres de l'Esquerra i d'altres partits i agrupacions després d'haver estat concentrats a la plaça Universitat foren distribuïts per diversos punts de la ciutat. El Palau de Governació fou "*ocupado por gran número de milicianos de Estat Catalá*" amb "*una absoluta desorganización*", eren entre 200 i 250 homes "*al mando del jefe de servicios que fue de la Comisaria de orden público Don Miguel Badia, que vestia de uniforme*", a més d'una vuitantena de Guàrdies d'Assalt. Al Cafè Teatre "*Novedades*" hi foren destinats entre uns 500 homes dirigits per Josep Badia. Les mateixes concentracions es produïren al Casal Català de l'Esquerra de l'Eixample, presidit per Artemi Aiguader, al "*Coliseum*", on Batista i Roca arengà als "Soldats de Catalunya", i al Casal Central de les JEREC a la Gran Via. A la Comandància dels Sometents, tot i que Dencàs havia ordenat al comandant Jaume Bosch que es traslladés a Governació hi van quedar un bon nombre de sometenistes i ben a prop de l'edifici dels sometents, al carrer nou de Sant Francesc, hi havia uns 400 homes armats a la Casa del Poble de la USC. En darrer lloc, a Gràcia uns 200 membres armats del Casal d'Esquerra Estat Català van instal·lar-se al Teatre Bosc, convertint-lo en caserna i controlant tot el carrer Salmerón fins a Passeig de Gràcia.³¹⁹ A més de tots aquests grans punts de concentració, també s'agruparen elements armats als centres polítics de les diverses organitzacions separatistes i als casals de l'Esquerra en diversos barris.

Si els aproximadament 4.000 civils armats havien quedat concentrats per entrar en acció, els efectius dels cossos d'ordre públic van concentrar-se a la Comissaria General d'Ordre Públic. Bona part de les companyies de Seguretat i Assalt es concentraren a la Comissaria General de Via Laietana, amb tot el gruix de l'oficialitat del cos. Dencàs

³¹⁸ H. Ragner. *El General...*, PAM, Barcelona, 1994, p. 196.

³¹⁹ J. Costa i Deu, M. Sabaté. *La nit del 6 d'octubre a Barcelona*, Emporium, Barcelona, 1935, p. 63-85 i M. Teresa Coris. *El 6 de octubre de 1934 en Barcelona*, UAB, Bellaterra, 1974.

ordenà a Pere Coll l'enviament d'un destacament de Guàrdies d'Assalt a la Plaça Catalunya i a la resta de comissaries, la de Drassanes, la de la plaça Regomir i la del carrer Ortigosa, hi van romandre la resta de forces de policia.

Aquesta era la situació de les forces a les ordres del govern català quan les tropes de l'exèrcit sortiren de les casernes per proclamar l'Estat de guerra i apoderar-se de la Generalitat. Com hem assenyalat, per ordres de Batet una columna d'artilleria sortí de l'Avinguda Icària en direcció a la plaça de la República. El mateix Dencàs es referí als soldats dirigits per Fernández Unzué d'aquesta manera: “en aquell moment se m'avisava que una companyia venia sobre Governació. Vàrem donar les ordres degudes perquè tothom estigués al seu lloc i respectés l'ordre i la consigna donada, i que a no ésser que aquella gent fes foc o vingués amb una actitud provocadora per a poder-se apoderar de Governació, que no es fés foc” i afegia “Això es feu complimentant una ordre que se m'havia donat per a respectar aquesta treva, en les negociacions de la qual jo no havia intervingut”.³²⁰ Igualment, a la Comissaria General d'Ordre Públic el Tinent coronel Joan Ricart tampoc ordenà que es disparés contra l'exèrcit.³²¹

D'aquesta manera, les forces de l'exèrcit transportant dues peces d'artilleria van arribar a la plaça de la República, gairebé, sense ser hostilitzades. El conseller de Governació justificà la seua manca d'actuació per l'ordre rebuda de Companys de no fer foc durant l'hora de temps que Domènec Batet havia demanat al govern per fixar la seua posició. Més que no pas a les directrius presidencials, la passivitat dels dos principals centres de la “defensa armada de Catalunya” s'explicava pel que apuntà el mateix Comissari General de Sometents Jesús Pérez Salas: a Governació “*reinaba una absoluta desorganización*”, existia “*una falta de moral de esas fuerzas que tenían que afrontar el choque con la guarnición*” i hi havia “*una falta absoluta de coordinación en el mando de los elementos*”.³²² Per una altra part, quan la columna d'artilleria arribà a

³²⁰DSCP, 214, 5/05/1936, p. 4307.

³²¹ Archivo General Militar de Segovia (AGMS). Hojas de servicio del Capitán de Artillería Francisco López Gatell. Sentencia del Consejo de guerra contra el Comandante de Artillería Enrique Pérez Farràs y otros, 12/10/1934.

³²² J. Pérez Salas. *Guerra en España (1936 a 1939)*, Mexico D.F, 1947, p. 70.

l'alçada del Palau de Governació l'hora de treva a la que Dencàs havia atribuït la seua inacció ja havia expirat sobradament.

Un cop les forces de l'exèrcit s'emplaçaren a la Plaça de la República i a les Rambles la companyia d'Infanteria que havia sortit de Capitanía fou atacada pels insurrectes del CADCI, en que consistí l'acció del conseller de Governació i de les forces que tenia a les seues ordres? Com hem vist, des del Palau de la Generalitat es van demanar reforços a Governació en reiterades ocasions durant la nit del sis al set d'octubre. Per neutralitzar l'atac de les forces d'artilleria i d'infanteria Pérez Farràs considerà necessari realitzar un atac per la rera guarda amb els homes disponibles a Governació i a la Comissaria d'Ordre Públic. Dencàs va respondre als requeriments de Companys assegurant que enviava 400 homes armats cap a la Generalitat, tot i que la situació existent tant a Governació com a Comissaria General era ja força complicada.

Quan Miquel Badia demanà voluntaris entre els concentrats a Governació per a defensar la Generalitat la resposta fou més aviat decebedora. El mateix Dencàs fou ben clar sobre aquest aspecte: “Quan a la conselleria de Governació vàrem intentar organitzar una columna que es dirigís cap al Palau de la Generalitat, aquesta columna es va formar sols amb 30 voluntaris comanats per un home decidit (...) aquest fet era simptomàtic, perquè no teníem nosaltres un centenar d'afiliats, un centenar de patriotes que volguessin lluitar”.³²³ D'aquesta manera, la columna de “400 minyons” quedà reduïda a una trentena d'homes dirigits per Badia, amb alguns guàrdies d'assalt i mossos d'esquadra, que en arribar a la Plaça de l'Àngel ocuparen un edifici i des d'allí hostilitzaren les tropes de l'exèrcit. Badia comunicà diverses vegades amb la Generalitat però no aconseguí sortir de l'edifici pel foc continuat de les tropes. Per la seua banda, el més gran dels germans Badia intentà també arribar a la Generalitat amb alguns dels homes que dirigia al Cafè Teatre “*Novedades*”. La seua temptativa no tingué èxit i Josep Badia acabà resultant ferit.³²⁴

Pel que fa a les forces d'ordre públic, el conseller de Governació ordenà al destacament de Guàrdies d'Assalt destinat a Plaça Catalunya que avancesin Rambles avall per

³²³ DSCP, 214, 5/05/1936, p. 4.309.

³²⁴ *La Vanguardia*, 3/02/1935, p. 22.

combatre l'exèrcit i que sortissin 200 efectius de la Comissaria General per atacar les tropes per Via Laietana. Sobre el destacament de Plaça Catalunya el mateix Dencàs donava resposta a la seua actuació: "no se sabia on parava. La metralladora que havíem deixat estratègicament a la plaça de Catalunya havia estat abandonada".³²⁵ Pel que fa a la Comissaria General d'Ordre Públic la situació no era gaire millor.

Al capdavant de les forces de Seguretat i Assalt el tinent coronel Joan Ricart ordenà que no es fes foc des de la Comissaria a les tropes de l'exèrcit que es dirigien a la Plaça de la República. El Comissari general Pere Coll no només no contradí l'ordre i passivitat de Ricart si no que poc després d'iniciats els enfrontaments desertà del seu càrrec i se'n anà al seu domicili. El mateix Coll i Llach havia ordenat la nit del sis d'octubre a diversos funcionaris de la Comissaria que podien anar-se'n a casa ja que la seua presència no era imprescindible.³²⁶

Davant la deserció de Coll i Llach i la passivitat de l'oficialitat fou l'agent de policia Joan Sancho qui exercí de fet de Comissari d'Ordre públic. Ell i altres agents van detenir al comissari Tarragona de la Brigada d'Investigació Criminal i al seu fill, no van cedir a les pressions dels membres de l'Aliança Obrera, que volien que els hi fos lliurat el comissari Tarragona, van informar a Governació de la deserció de Pere Coll i, per últim, van repartir algunes armes. Quan de matinada Frederic Escofet es va fer càrrec de la Comissaria General ordenà a l'agent Sancho que es traslladés al domicili de Pere Coll i Llach i el portés cap a la Comissaria, tal i com ho feu.³²⁷

Pel que fa als oficials dels cossos de Seguretat i Assalt el capità Elisardo Martínez intentà, sense èxit, que el Tinent Coronel Ricart i els diversos comandants comunicessin a les companyies que l'autoritat militar havia assumit el comandament i que, per tant, quedaven sota la direcció de la mateixa. Ricart i la resta de comandants i oficials acordaren no enfrontar-se amb les forces de l'exèrcit i donar llibertat a cadascú per a què adoptés l'actitud que consideressin oportuna. Homes com Ricart o el cap del Cos de Seguretat, el tinent coronel Ricard Sala, optaren per restar inactius a la

³²⁵DSCP, 214, 5/05/1936, p. 4.308.

³²⁶E. Jardí. *Companyys...*, Proa, Barcelona, 1997, p. 81.

³²⁷ *La Humanitat*, 17/11/1935, p. 4 i *La Vanguardia*, 17/11/1935, p. 7.

Comissaria de Via Laietana, altres com el Comandant Humberto Gil van decidir conduir la companyia d'assalt al seu càrrec cap al punt d'aquartermament habitual i, en darrer lloc, una part desertà i es posà a les ordres de l'autoritat militar.³²⁸ Quan Frederic Escofet arribà a la Comissaria General d'Ordre Públic com a nou Comissari la seua impressió no pogué ésser més negativa: "Tot era desordre i l'ambient de total desmoralització".³²⁹ Escofet exposà el seu propòsit d'iniciar un atac per la reraguarda contra les forces de l'exèrcit. Les seues paraules només serviren per accelerar les desercions, inclosa la del tinent coronel Ricart. Tant sols una seixantena d'homes van mostrar-se disposats a seguir el nou comissari i Escofet telefonà el conseller de Governació explicant la situació i demanant l'enviament de reforços. Els homes promesos per Dencàs no arribaren. Frederic Escofet comunicà amb Companys i acabà preparant la rendició de la Comissaria.

La situació produïda a la Comissaria General era ben il·lustrativa de l'actuació de les forces d'ordre públic d'ençà de la proclamació de l'Estat de guerra. Poc després de la proclama de Companys bona part dels efectius de la Guàrdia d'Assalt abandonaren la conselleria de Governació i es posaren a les ordres de l'autoritat militar. El mateix van fer els Guàrdies civils de servei a l'edifici. A més, el capità que comandava les forces d'assalt a Governació, Joaquín Segurado, donà tots els detalls sobre la defensa del Palau de Governació ja que aquest "*iba perfectamente informado*", tal i com ho anotà el capità Francisco Ferran en el seu "*parte*" d'operacions.³³⁰ El mateix degoteig de desercions es produí en les diverses comissaries de districte: "*la Comisaria de Atarazanas se rindió, sin necesidad de hacer fuego y ante la amenaza de bombardear el edificio*", a la Comissaria del carrer Ortigosa i a la Comissaria de vigilància del Port, entre altres, es produí una situació similar. Per tant, la tònica general de les forces

³²⁸ ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.407. Humberto Gil Cabrera. Causa nº 229 de 1934 procedente de la Auditoría de Guerra de la 4ª División.

³²⁹ F. Escofet. *Al servei...*, Edicions Catalanes de París, 1973, p. 136.

³³⁰ E. de Angulo. *Noche de pavor en Cataluña*, Imprenta Bergali, Sevilla, 1934, p. 31, i AMT. Fons General Batet. Caixa 2. Parte del Sr. Coronel Don José Llanas Quintanilla, Primer Jefe del expresado regimiento que eleva al Excmo. Señor General Jefe de la 4ª Brigada de Artillería. Parte del capitán Don Francisco Ferran Pérez, p. 10.

d'ordre públic fou la de la passivitat i deserció davant les ordres del govern català. Aquest fet suposà la ràpida fallida d'un dels elements importants en l'estratègia tant dels separatistes com del mateix Companys, el del control de les forces d'ordre públic.

L'actuació de les forces d'ordre públic s'explica per tot un seguit de qüestions que, amb posterioritat, assenyalaren homes com Frederic Escofet i Jesús Pérez Salas. En primer lloc existí una direcció confusa de les forces d'ordre públic tant per part del Comissari Pere Coll com pel mateix Conseller de Governació. En cap moment es dictaren ordres concretes, tampoc s'havia ordenat explicar la posició del govern català i el caràcter del moviment iniciat i, per últim, la posició d'aquella oficialitat en principi lleial a la Generalitat no resultà ser l'esperada, degut a una manca d'informació acurada sobre la voluntat política de la mateixa. Sobre aquesta qüestió el coronel Pérez Salas, Comissari general de Sometents el 6 d'octubre, assenyalà que només si “*el móvil hubiera sido la defensa de la República*” en un sentit estricte el gruix de les forces d'ordre públic haurien actuat al costat del govern, tal i com ho va fer el 19 de juliol de 1936. Si hi afegim la descoordinació en el comandament dels diversos cossos i la paràlisi dels escamots, l'actuació dels quals havia de servir per mantenir l'autoritat sobre les forces d'ordre públic, podem explicar el perquè de l'actuació dels cossos d'ordre públic el sis i set d'octubre.³³¹

L'altra gran fallida del sis d'octubre a Barcelona fou la dels escamots. La seua passivitat fou gairebé absoluta. El mateix Pérez Salas fou ben punyent a l'hora de definir la seua actuació: “*los milicianos de Estat Catalá habían sido concentrados en distintos lugares de Barcelona. Allí se quedaron esperando órdenes (...) El jefe de esas fuerzas, Badía, salió de Gobernación, único sitio de peligro, para danzar por los tejados en un simulacro de acción*”.³³² L'actuació dels escamots i altres elements armats responia, també, a diversos factors. En primer lloc la paràlisi dels joves membres de les JEREC i altres forces governamentals cal relacionar-la amb el caràcter d'aquestes mateixes organitzacions.

³³¹J. Pérez Salas. *Guerra...*, Mexico D.F, 1947, p. 70.

³³²J. Pérez Salas. *Guerra...*, Mexico D.F, 1947, p. 70.

Tal i com analitzà Sandra Souto per al cas de Madrid, durant el cinc i sis d'octubre els socialistes van realitzar algunes accions insurreccionals però sobretot el que van aconseguir fou la vaga general més llarga de la història de la capital d'Espanya. Com ha assenyalat la mateixa historiadora, els militants socialistes mai abans havien realitzat accions ni pràctiques insurreccionals i durant el moviment d'octubre van fer el que sabien, utilitzar les formes d'acció col·lectiva convencionals i conegudes. En el cas dels socialistes aquestes eren fonamentalment l'ús de la vaga.³³³ Una situació similar fou la que es produí amb l'actuació dels escamots de les JEREC i altres elements armats. A més de la manca de directrius de Dencàs i l'escassetat i la varietat de l'armament, els escamots havien actuat com a esquiroles a la vaga de tramvies el desembre de 1933, reprimint als grups d'acció anarquistes amb les forces policials i fet manifestacions uniformats amb aire militaritzat però en cap cas s'havien enfrontat contra els cossos d'ordre públic i, encara menys, sabien que significava una insurrecció urbana o un enfrontament contra l'exèrcit.

El cinc d'octubre els escamots s'enfrontaren amb alguns sindicalistes i el dia sis van disparar alguns trets. Ara bé, un cop es va saber que l'exèrcit i bona part de les forces d'ordre públic eren els enemics a batre, i encara més quan es conegué la capitulació del govern, la desmoralització fou absoluta i tingué com a resultat la inactivitat i desmobilització. El caràcter de les JEREC com a joventuts oficials del partit governamental explica, en gran mesura, la paràlisi dels seus escamots en les jornades d'octubre. La seua activitat s'havia fonamentat en el suport del poder autonòmic i només aïlladament en la confrontació amb les forces de l'Estat. Per tant, en el moviment d'octubre els escamots van fer el que sabien en base a la seua experiència d'acció col·lectiva, i d'aquí el resultat de la seua actuació.

Resulta ben simptomàtic que els membres de les JEREC rebessin als militars que assessoraven a Dencàs a Governació amb "*gran alborozo, manifestando que ya tenían militares para organizar la resistencia*" o que diversos d'aquests llencessin les armes i

³³³ Souto, S. *Y ¿Madrid?...*, Siglo XXI, Madrid, 2004, p. 29 i 238.

desertessin o fins i tot, com recordava Miquel Ferrer, recomanessin no participar del moviment.³³⁴

Aquells elements separatistes que pretenien seriosament engegar una insurrecció armada acabaren desistint amb rapidesa davant l'evolució dels esdeveniments. Els més disposats a la confrontació armada eren aquells grups d'acció separatista organitzats al marge de les JEREC, com Nosaltres Sols, alguns elements de Palestra i el Partit Nacionalista Català, que abans d'iniciar-se el moviment d'octubre observaven els preparatius de Dencàs i Badia amb un escepticisme que només faria que augmentar al llarg del dia sis. Homes com Daniel Cardona, de NS!, tenien ben presents les mancances d'organització i coordinació de l'estratègia governamental de Dencàs. Tot i així, tant la seua organització com la resta de formacions separatistes s'hi sumaren "per creure que no podíem quedar al marge d'un moviment rebel en contra del govern espanyol".³³⁵

En el cas de Nosaltres Sols!, el sis d'octubre encapçalaren la seua publicació amb un significatiu "En l'hora de la batalla". Tot i que inicialment aquests militants separatistes es concentraren amb el conjunt d'escamots i sometenistes, van acabar aquarterant-se a la seu de la Unió Catalanista, al carrer Canuda, i al local a Barcelona de l'organització fins a la capitulació del govern. Un cop produïda la rendició, els membres de NS! van abandonar ordenadament els locals i van dispersar-se. Els militants del Partit Nacionalista Català van actuar de manera similar: van romandre expectants al seu local del carrer del Pi.³³⁶

Per una altra part, aquells membres de les JEREC o dels centres d'Esquerra disposats a actuar es van veure fortament condicionats per la direcció de la conselleria de Governació. Un dels en aquells moments jove militant del Centre d'Esquerra Estat

³³⁴ Veure M. Ferrer. *Memòries (1920-1970). 50 anys d'acció política, social i cultural catalana*. Adaptació i edició a cura de Miquel-Àngel Velasco Martín, Fundació Josep Comaposada, Barcelona, 2008, p. 264, i E. Jardí. *Companyys...*, Proa, Barcelona, 1997, p. 67.

³³⁵ Sobre Daniel Cardona i Nosaltres Sols! veure F. Rubiralta. *Daniel Cardona i Civit (1890-1943)*, Afers, Barcelona/Catarroja, 2008, p. 148-150. Una posició similar a la de Cardona sobre l'escepticisme separatista davant els preparatius de Dencàs es troba a les memòries del militant del PNC Josep Maria Murià. *Vivències d'un separatista*, El Llamp, Barcelona, 1985, p. 38.

³³⁶ Sobre el Partit Nacionalista Català veure F. Rubiralta. *El Partit...*, Rafael Dalmau, Barcelona, 2010.

Català de Gràcia, Marc Aureli Vila, recollí en les seues memòries la situació que havia viscut el sis d'octubre: “Al llarg de tota la nit i fins la matinada, hom va telefonar insistentment demanant ordres per procedir a la conselleria de Governació (...) Érem més de dos-cents homes disposats a actuar i ens mantingueren passius amb promeses i en absoluta immobilitat”.³³⁷ Vicenç Riera Llorca en els records novel·lats de la seua participació en els fets d'octubre expressà la mateixa perplexitat: “A dos quarts de nou van enviar-me a dur un missatge verbal al Comorera, a la Generalitat. En passar davant el local que els joves de Nosaltres Sols havien ocupat al carrer d'Avinyó, vaig aturar-m'hi a parlar amb uns que conec. No sabien què esperaven tampoc. A quarts de deu –ja feia estona que havia tornat a la Casa del Poble– vam sentir trets de fusell i metralladora”.³³⁸

En que va consistir, doncs, l'actuació del conseller de Governació la nit del sis al set d'octubre? Tot i que a la conselleria de Governació acompanyant a Dencàs hi havia bona part dels oficials de l'exèrcit fidels al govern català sembla que aquests van tenir poc a veure en l'elaboració dels plans militars dirigits per Dencàs. Com a mínim això fou el que assegurà Pérez Salas posteriorment i sembla que fou Batista i Roca qui s'encarregà dels plans i projectes d'ordre militar.³³⁹ Com hem assenyalat, ni des de Governació ni des de la Comissaria d'Ordre Públic s'hostilitzà la columna de l'exèrcit que a dos quarts d'onze arribà a la plaça de la República. Dencàs atribuï la seua passivitat al compliment de l'ordre de Companys de mantenir l'hora de marge concedida a Batet; tot i que més que a aquesta la inacció a Governació es devia “al gran nerviosisme” existent en els primers moments en uns “xicots que tenien per primera

³³⁷ Marc-Aureli Vila. *Temps viscut*, El Llamp, Barcelona, 1989, p. 88. En el mateix sentit s'expressava Anna Murià que passà tota la nit a la seu central de les JEREC “amb el grup de noies que havíem fet el curset de cures d'urgència i el metge que ens havia ensenyat. Estàvem allà esperant a veure si ens necessitaven” a Q. Grifell. *Annà Murià. Àlbum de records*, L'Aixernador, Argentona, 1992, p. 22-26.

³³⁸ V. Riera Llorca. *Fes memòria*, Bel, Selecta, Barcelona, p. 10-11 i V. Riera Lloca. *El meu pas pel temps (1903-1939)*, Edicions 62, Barcelona, 1979, p. 167.

³³⁹ Sobre la participació de Batista i Roca i Palestra en el sis d'octubre V. Castells. *El 6 d'octubre. Palestra i Batista i Roca*, Rafael Dalmau, Barcelona, 2000.

vegada en les seves mans uns fusells”.³⁴⁰ La ràpida deserció dels Guàrdies d’Assalt de Governació, així com la resta de forces d’ordre públic, només feu que accentuar el nerviosisme i la desorganització. No resulta estrany, doncs, que Badia quan intentà organitzar una columna de voluntaris per anar a defensar la Generalitat tant sols aconseguís reclutar una trentena de voluntaris.³⁴¹

Miquel Badia quedà ràpidament inutilitzat en el comandament dels prop de 4.000 civils armats en quedar encerclat per les tropes de l’exèrcit a la Plaça de l’Àngel. Fou el mateix Dencàs, segons les seues paraules, qui passà a exercir la direcció dels escamots de les JEREC i la resta dels elements armats.³⁴² L’aposta del separatisme governamental que representava Dencàs tenia com a element central, a banda del moviment revolucionari d’àmbit espanyol, la direcció i la capacitat d’actuació dels cossos armats oficiosos i oficials dependents de la Generalitat. La ràpida fallida de les forces d’ordre públic, que es pretenia evitar amb l’acció enèrgica dels escamots al seu costat, descartava gairebé d’entrada l’opció de Dencàs i els separatistes com a estratègia alternativa a la de la majoria del govern.

En aquesta situació Dencàs va prendre algunes mesures, organitzà la defensa de la conselleria de Governació, autoritzà l’agent Joan Sancho per a què exercís de Comissari General, ordenà la detenció i afusellament de Coll i Llach i feu les seues allocucions radiofòniques, en les que segons Gaziell el conseller de Governació “*parecía poseído materialmente de una suerte de delirium tremens revolucionario*”. Si bé Dencàs deixà de tenir a les seves ordres al llarg de la nit del sis al set d’octubre el gruix de les forces d’ordre públic, aquest va mantenir una part dels elements civils armats disposats a actuar i aquarterats fins a la capitulació del govern català.

El conseller de Governació decidí mantenir inactius els homes armats a les seves ordres. A posteriori Dencàs justificà l’ordre de “no deixar sortir dels Casals els xicots que hi havia” per dues qüestions. En primer lloc, per la decisió del conseller d’iniciar els atacs contra l’exèrcit a les primeres hores del dia i, en segon, perquè precisament, segons el

³⁴⁰ DSPC, 214, 5/05/1936, p. 4.308-4.309.

³⁴¹ DSPC, 215, 6/05/1936, p. 4.334.

³⁴² DSPC, 215, 6/05/1936, p. 4.334.

mateix Dencàs, amb l'arribada de reforços de les comarques veïnes s'esvairia la desorganització i el nerviosisme d'aquells "xicots enardits".³⁴³ Per al conseller de Governació la capitulació de Companys i la resta del govern havia truncat els seus plans armats ja que a "les sis menys cinc d'aquell dia que jo em comunicava amb una de les columnes que teníem nosaltres en un dels barris extrems (...) i a aquella columna jo li preguntava si anaven arribant ja camions de rabassaires, gent obrera de Catalunya, i em deien que corrues interminables anaven traslladant-se als llocs prèviament assenyalats, i jo els donava ordres pertinents i els explicava la forma com haurien d'avançar damunt Barcelona". A més Dencàs hi afegia l'escassetat i mala qualitat de l'armament i la manca de preparació dels elements civils, ambdós atribuïts també a Companys pels seus entrebancs als plans del conseller de Governació.

En l'argumentació del conseller, però, hi havia molt de voluntat justificadora i poc d'exposició de la seua acció el sis d'octubre. En el terreny de la confrontació armada, la decisió d'iniciar l'atac contra les tropes de l'exèrcit quan aquestes s'havien desplegat pels carrers de Barcelona i assetjaven els principals centres de decisió política dificultava encara més la possible acció dels escamots i elements armats d'altres partits. Les "corrues interminables" de rabassaires i obrers a les ordres de Dencàs resultaren inexistents. En darrer lloc, tot i la falta d'armament i la seua varietat aquell del que es disposava no s'arribà a utilitzar, tal i com Companys li assenyalà al mateix Dencàs el maig de 1936.³⁴⁴

En la inacció de Dencàs hi pesava l'enfrontament entre el president Companys i el separatisme i els seus caps "militars", encapçalats pel mateix conseller de Governació. Hi pesava també la incapacitat de Dencàs al capdavant de la conselleria de Governació però sobretot en el centre de la seua actuació hi havia l'enfonsament de l'estratègia política del separatisme governamental, immediatament després de proclamat l'Estat Català. En l'estratègia de Dencàs la confrontació armada hi ocupava, sobre el paper, un lloc fonamental. Si aquesta fallava ho feia també la impugnació des de la unitat separatista a l'estratègia de Companys i la majoria del govern. En aquesta situació,

³⁴³ DSPC, 215, 6/05/1936, p. 4.335.

³⁴⁴ DSPC, 214, 5/05/1936, p. 4.320.

Dencàs optà per restar inactiu ensorrant l'estratègia de Companys però ensorrant-se políticament a si mateix i al sector polític que representava. Comptat i debatut, l'acció de Dencàs després de la proclamació de l'Estat Català es reduí a enviar alguns delegats arreu del Principat i a defensar el Palau de Governació de l'atac de l'exèrcit i no pas a dirigir els seus subordinats i les forces a les seves ordres.

D'aquesta manera, l'acció armada de les forces dependents de Governació quedà reduïda als enfrontaments a les rambles entre sometenistes i escamots contra l'exèrcit, a la resistència feta des de la Comandància dels Sometents, a la detenció d'alguns militars i a alguns enfrontaments entre escamots i la Guàrdia civil a Sant Andreu de Palomar, a més de l'intent encapçalat per Daniel Domingo Montserrat per prendre l'edifici de la Central Telefònica.³⁴⁵

³⁴⁵ Veure, respectivament, ACTS. Sala Sexta. Legajo 36.126. Causa nº85 de 1934 contra Eduardo Llorens y otros por rebelión militar, ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.893. Causa nº 410 de 1934 contra José Fornás Fontova por auxilio a la rebelión militar, *La Vanguardia*, 15/08/1935, p. 8, *La Vanguardia*, 22/01/1936, p. 7 i D. Martínez Fiol. *Daniel Domingo Montserrat (1900-1968). Entre el marxisme i el nacionalisme radical*, PAM, Barcelona, 2001.

6. EL MOVIMENT D'OCTUBRE AL CONJUNT DE BARCELONA

Fora de l'actuació de Companys, del conseller de Governació i del conjunt del govern, el sis d'octubre a Barcelona va tenir uns altres protagonistes que amb la seua acció van configurar, també, el caràcter del moviment d'octubre a la capital catalana. En el mateix terreny institucional que el govern de la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona se sumà al moviment iniciat pel president Companys. Per una altra part, l'Aliança Obrera posà en marxa l'estratègia de pressionar al govern català per aconseguir la proclamació de la República Catalana com a primer pas de la revolució social, tot i que els aliancistes ben aviat es trobaren a Barcelona en un carreró sense sortida. A més de l'acció dels aliancistes, sense analitzar la posició de la Federació Local de Sindicats, els diversos enfrontaments amb l'exèrcit des de diversos centres polítics i socials, com el CADCI, i la mobilització en diversos barris difícilment podrem explicar les diverses significacions de l'octubre català i el seu resultat a Barcelona.

Com hem assenyalat, el cinc d'octubre l'alcalde Carles Pi i Sunyer va fer una al·locució radiofònica garantint els proveïments i els serveis públics a la ciutat de Barcelona. A primeres hores del sis d'octubre, Pi i Sunyer visità a Lluís Companys per reiterar-li la posició que com a membre del directori d'ERC havia defensat. La preocupació de Companys passava per saber quina seria la posició que adoptaria l'Ajuntament. L'alcalde de Barcelona assegurà un suport incondicional del govern municipal a l'acció de força que Companys estava disposat a iniciar.³⁴⁶

La comissió de govern acordà celebrar sessió del ple municipal per tal de formalitzar l'adhesió de l'Ajuntament a la proclamació de l'Estat Català que es faria des del Palau

³⁴⁶ C. Pi i Sunyer. *La República y la guerra. Memorias de un político catalán*, Oasis, México D.F, 1975, p. 249. Sobre l'Ajuntament de Barcelona durant la Segona República veure R. Alquézar. "L'Ajuntament de Barcelona durant la Segona República i la guerra civil (1931-1939)", a M. Risques (dir.). *Història de l'Ajuntament de Barcelona*, Enciclopèdia Catalana/Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2008, p. 186-215.

de la Generalitat. D'aquesta manera, cap a les deu de la nit del sis d'octubre s'inicià la sessió del ple amb la presència dels membres del govern municipal però també de la gairebé totalitat dels regidors de la Lliga.³⁴⁷ L'adhesió de l'Ajuntament a la proclamació del govern s'aprovà amb el vot en contra dels representants de la Lliga, la minoria radical no havia assistit al ple. Els regidors de la Lliga, però, van romandre a l'Ajuntament fins a la capitulació del govern català ja que quan es disposaven a abandonar l'edifici s'inicià el tiroteig entre les forces de l'exèrcit i els mossos d'esquadra a la plaça de la República. A l'Ajuntament amb els diversos regidors i funcionaris hi havia una vintena de mossos d'esquadra i els efectius de la Guàrdia Urbana encarregats de la defensa. Tot i que diversos grups d'homes armats s'oferiren per a participar en la defensa de l'Ajuntament, el mateix Carles Pi i Sunyer rebutjà l'oferiment.³⁴⁸

Després de la *“firme y decidida adhesión al Presidente y Gobierno de Cataluña”* s'inicià l'atac de les tropes de l'exèrcit a l'Ajuntament i la Generalitat així com la defensa des d'ambdós. Tal i com ho exposava el mateix Pi i Sunyer *“durante toda la noche fuimos oyendo el ruido sordo de los cañonazos, el estallido más vivo de los obuses y el ruido de vidrios que se rompían. Y así estuvimos, bajo el fuego de cañón, toda la noche”*.³⁴⁹ Des del mateix Ajuntament es començà a disparar contra les tropes de l'exèrcit.

El regidor socialista Mariano Martínez-Cuenca recordava que *“no se cómo tenía mi pistola en la mano”*; però a banda d'alguns regidors, val a dir que pocs, la defensa de l'Ajuntament anà a càrrec d'alguns civils armats, de la Guàrdia urbana i dels mossos d'esquadra. El capità Francisco Kunhel, que fou l'encarregat de desarmar la gent que hi havia a l'Ajuntament, en la seua declaració davant l'auditor militar assegurà que *“vió que en muchas armas había cartuchos en la recámara. Los desarmados fueron Mozos de Escuadra, Guardias de Seguridad, Municipales y paisanos que se decían, unos*

³⁴⁷ Arxiu Administratiu de Barcelona (AAB). Actes del Ple, 6/10/1934. 380, 7-C8, A134.

³⁴⁸ C. Pi i Sunyer, *La República...*, Oasis, México D.F, 1975, p. 255, i M. Ribé. *Memorias de un funcionario*, Marte, Barcelona, 1963, p. 330-337.

³⁴⁹ C. Pi i Sunyer. *La República...*, Oasis, México D.F, 1975, p. 258.

agentes y otros sometenistas". El mateix Kunhel afegia que recollí "25 *winchesters*" y *varios centenares de armas cortas y municiones*". Tot i que el mateix alcalde declarà que havia ordenat a les forces municipals que no es resistissin ni fessin foc contra les forces de l'exèrcit sembla que el foc contra aquestes fou abundant. El capità d'Infanteria Luis Alferez confirmà que "*la sección que como ha dicho tuvo 6 bajas le fueron hechas desde el Ayuntamiento*".³⁵⁰

Pi i Sunyer comunicà al llarg de la nit amb la Generalitat. Quan des del Palau de la Generalitat se li comunicà que s'havia acordat capitular, l'alcalde de Barcelona procedí a fer el mateix. Abans, però, Pi i Sunyer ja havia conferenciat amb Batet per demanar-li que aturés el foc sobre l'Ajuntament. Al balcó de l'Ajuntament es posà una bandera blanca i el comandant Fernández Unzué entrà cap a les sis de la matinada a la seu consistorial detenint l'alcalde i els regidors de la majoria i conduint-los cap al palau de la Generalitat.³⁵¹ Si l'acció de l'Ajuntament no podia anar gaire més enllà de posicionar-se al costat del moviment del govern català, tot i l'escepticisme de l'alcalde republicà sobre aquest, en un altre sentit l'acció de l'Aliança Obrera en paraules del mateix Pi i Sunyer pretenia "*forzar las cosas*".³⁵²

El Comitè executiu de l'Aliança Obrera es trobava reunit a la seu de la Federació Socialista a la Rambla de Santa Mònica. La nit de 4 d'octubre fou convocada una assemblea extraordinària en la que hi assistiren els delegats aliancistes d'arreu de Catalunya i d'altres organitzacions no adherides com el CADCI. L'assemblea decidí la declaració immediata de la vaga general revolucionària, l'acció conjunta amb els Ajuntaments i d'altres institucions governades per l'Esquerra, l'assalt al poder municipal en aquelles localitat amb Ajuntaments de dretes i la proclamació de la

³⁵⁰ ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. Legislació i assumptes jurídics. Caixa 1064. Carpeta 1064. 4. 5.

³⁵¹ E. Lorente, M. Simó. *El Sis d'octubre del president Companys. El federalisme com a defensa de les llibertats contra el feixisme*, Pagès, Lleida, 2004, p. 65-66.

³⁵² C. Pi i Sunyer. *La República...*, Oasis, México D.F, 1975, p. 250.

República Catalana. Igualment s'envià un delegat a Madrid per tal de conèixer els plans del moviment revolucionari arreu de l'Estat.³⁵³

Una comissió de l'Aliança comunicà a Companys la decisió i s'entrevistà amb els dirigents de la regional catalana de la CNT i de la FAI per aconseguir la seua col·laboració en la vaga.³⁵⁴ Ni Pere Bonet ni Andreu Nin van aconseguir la col·laboració dels dirigents cenetistes i faistes, “*en la calle nos encontraremos*” sembla que els hi va dir Ascaso, i tampoc Joaquim Maurín arribà a cap acord amb Companys, més enllà de la tolerància governamental a la vaga general revolucionària. Maurín fou ben clar a l'hora d'explicar als militants aliancistes quina era, a parer seu, la posició del govern: “El govern de Catalunya, l'Esquerra, està desorientat. No es decideix a res. Consulta els uns i consulta els altres. Entre ells, estan dividits. Els uns volen la legalitat a ultrança i els altres sembla que es decideixen a solucions radicals”.³⁵⁵

A la matinada els joves obrers cremadors de tramvies començaren a actuar. Els aliancistes, amb la presència destacada dels GABOCS, incendiaren i dispararen els primers tramvies que sortien de les cotxeres, van parar els ferrocarrils i la gran majoria de comerços ja no obriren a primera hora del matí.³⁵⁶ L'incendi de tramvies i les coaccions s'estengueren al centre de la ciutat, i en diversos punts de les rambles es cremaren paquets d'exemplars dels periòdics “ABC” i “*El Debate*”.³⁵⁷ Es produïren tirotejos i enfrontaments entre els cossos policials i els vaguistes de l'Aliança i també entre obrers de la FAI i els aliancistes que pretenien fer efectiva la vaga general. Tot i

³⁵³ *La insurrecció d'octubre a Catalunya*, Impremta Cervantes, Barcelona 1935, p. 14.

³⁵⁴ Una aproximació general sobre l'AO a V. Alba. *La Alianza Obrera. Historia y análisis de un tática de unidad en España*, Júcar, Madrid, 1977. De molt més interès M. Bizcarrondo (ed.). *Octubre del 1934...*, Ayuso, Madrid, 1977, especialment p. 9-77., A. Durgan. *B.O.C. 1930-1936*. Laertes, Barcelona, 1996, p.239-305, i E. Vega. *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*. Pagès, Lleida, 2004, p. 355-379.

³⁵⁵ A. Estivill. *6 d'octubre...*, L'Hora, Barcelona, 1935, p. 126.

³⁵⁶ Ramón Fernández Jurado, jove militant del BOC el 1934, es referia a si mateix en les seues memòries com “un jove obrer cremador de tramvies”, R. Fernández. *Memòries d'un militant obrer (1930-1942)*. Hacer, Barcelona, 1987, p. 63-92. Aquestes memòries resulten força útils per veure quina era l'activitat cultural i política dels militants comunistes als barris de Barcelona, concretament al barri de Gràcia.

³⁵⁷ Per a la crema de periòdics veure *La Vanguardia*, 9/10/1934, p. 10.

així, la vaga s'anà convertint en massiva. Al migdia l'activitat al port ja era nul·la pel seguiment dels sindicats ugetistes encapçalats per Desideri Trilles.³⁵⁸ A correus, telèfons i telègrafs la vaga també era general com al sector fabril, el de l'aigua i el metall, ja que en bona part dels barris, els treballadors afiliats a la CNT secundaren, de manera passiva, la vaga. Al llarg del dia cinc les forces d'ordre públic van detenir una seixantena de vaguistes i requisar una trentena de pistoles.³⁵⁹

Els enfrontaments entre policies i vaguistes van provocar diversos ferits i algun mort: quan els vaguistes intentaren tancar el Banc Vitalici a Rambla Catalunya els trets de la policia provocaren un mort i diversos ferits, a Gràcia en els enfrontaments amb la Guàrdia civil per aturar els tramvies es produïren diversos ferits i el mateix succeí a Passeig de Gràcia i Plaça Universitat.³⁶⁰ Cap a les set de la tarda l'Aliança Obrera convocà una massiva manifestació exigint la proclamació de la República Catalana. Un cop davant del Palau de la Generalitat, Victor Colomé i Helios Gómez van parlar exigint la República Catalana i la reobertura dels sindicats. Una comissió dels aliancistes fou rebuda per Companys, demanant-li al president de la Generalitat la proclamació immediata de la República Catalana i el lliurament d'armes a les forces de l'Aliança. Lluís Companys comminà a l'Aliança a mantenir-se disciplinada a l'autoritat del govern.³⁶¹ Els bloquistes van incautar-se dels tallers de *El Matí*, per poder tirar el Butlletí de l'Aliança Obrera, i de diversos vehicles.

El problema que havien d'afrontar els aliancistes era el de treure la seua estratègia del carreró sense sortida en la que es trobava. Els aliancistes pressionaven al govern per aconseguir la proclamació de la República catalana, havien aconseguit paraitzar la ciutat i treure uns milers de treballadors al carrer disposats a enfrontar-se amb les forces de l'exèrcit però continuaven sense tenir la capacitat necessària per a fer una acció de

³⁵⁸ Veure A. Bueso. *Recuerdos de un cenetista. De la Segunda República al final de la guerra civil*, Ariel, Barcelona, 1978, p. 97-98.

³⁵⁹ *La insurrecció d'octubre a Catalunya*, Impremta Cervantes, Barcelona 1935, p. 15.

³⁶⁰ *La Vanguardia*, 9/10/1934 i *L'Opinió*, 9/10/1934, p. 2.

³⁶¹ Una descripció molt interessant de l'activitat de l'Aliança obrera es pot veure en una resolució redactada per un seguit de militant del PCC de Barcelona on exposaven les seues crítiques a la direcció del partit el 13 d'abril de 1935. AHPCE. Documentos PCE. Rollo XIII. Ap. 161.

força autònoma que els permetés desbordar la iniciativa del govern de la Generalitat. Aquesta situació abocava a l'Aliança a tenir un paper subsidiari respecte al govern i a intentar aprofitar les escletxes que els errors i debilitats d'aquest poguessin brindar-li. El balanç de Miquel Ferrer, en aquells moments militant del BOC, sobre l'actuació de l'Aliança el sis d'octubre il·lustrava de manera ben clara els límits de l'acció dels obreristes:

“en nom d'aquella minvada Aliança Obrera es féu a Catalunya el que es pogué en vigílies i durant els fets d'octubre: “ordenàrem” unes quantes vagues generals sense arrossegar-hi la CNT, naturalment; ocupàrem a les bones l'antic estatge dels burgesos del Foment del Treball Nacional, de l'avinguda del Portal de l'Àngel, on eren concentrats tots els nostres voluntaris per l'acció armada que es preveia. Però com que les organitzacions de la nostra Aliança no foren invitades a formar part del Comitè Revolucionari oficial que, des de la Conselleria de Governació repartia armes, els nostres voluntaris no disposaren de cap fusell ni de cap escopeta de dos canons i s'hagueren d'accontentar amb unes quantes pistoles més o menys noves i amb un grapat de bales que portarien a la butxaca”³⁶²

Tot i així els delegats que havien parlamentat amb Companys van explicar als manifestants que calia esperar el moment oportú per al repartiment d'armes. La impressió que s'endugueren alguns treballadors, concretament tot un seguit de militants del PCC, s'ajustava més a la situació real de l'Aliança: “*pronunciaron discursos inflamados, con frases revolucionarias pero sin directivas concretas. Un orador espontáneo propuso entonces marchar a la Cárcel para libertar a los presos revolucionarios; esto cayó en el vacío siempre por falta de directivas*”.³⁶³ La manifestació es dissolgué i molts dels aliancistes es concentraren al quarter general ocupat al Portal de l'Àngel.

³⁶² M. Ferrer. *Memòries...*, Fundació Josep Comaposada, Barcelona, 2008, p. 260.

³⁶³ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XIII. Ap. 161. Resolució aprovada en la conferència del PCC de Barcelona el 13/04/1935.

El dia sis la vaga general fou absoluta. A Sants un miler de vaguistes van parar l'activitat de l'”*España Industrial*” i per tota la ciutat fou fixat el Butlletí de l'Aliança Obrera exigint la proclamació de la República Catalana. Tal i com ho manifestaren el grup de militants del PCC “*La gravedad del momento no se le escapaba a nadie; cada cual tenia la convicción de que se avecinaban acontecimientos trascendentales*”. L'Aliança Obrera convocà una nova manifestació amb aire militaritzat però sense armes. Les gestions del Comitè dels aliancistes amb el conseller de Governació per disposar d'armes no van tenir resultat. Seguint l'explicació dels militants comunistes, els aliancistes es reuniren a l'antic local del Foment pensant que es faria el repartiment d'armes als militants però “*Una vez allí, en vez de las armas recibieron la orden de participar en la manifestación*” Un cop dissolta la manifestació “*se dijo que había de esperar a las 8 de la noche en la Plaza de la República en donde se proclamaria la República Catalana. Así lo hicimos, y después de haber asistido no a la proclamación de la República Catalana, sino la del Estat Català dentro de la República Federal Española, la AO concentrada allí pedía armas al Gobierno de la Generalidad*”.³⁶⁴

A partir d'aquest moment l'activitat dels homes de l'Aliança es reduí, fonamentalment, a esperar una possible arribada d'armes de la Generalitat al seu quarter general. Els obreristes van disparar alguns trets de pistola, de màuser només en tenien un, van construir barricades per tota la ciutat, van intentar fer-se amb l'armament de la CGOP en ple desgavell de la mateixa i des de la seu de la Federació Socialista de la Rambla de Santa Mònica es va fer foc intens contra l'exèrcit. Es tractava, però, d'accions disperses i no pas de la insurrecció armada de caràcter generalitzat que l'estratègia dels aliancistes necessitava per aconseguir el seu objectiu. Els militants de la UGT i el PSOE informaven després del moviment a la direcció de la UGT que “*confiabamos que se hubiera luchado por lo menos una noche contra las fuerzas gubernamentales y se*

³⁶⁴ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XIII. Ap. 161. Resolució aprovada en la conferència del PCC de Barcelona el 13/04/1935.

*contaba con unos dos mil hombres dispuestos a luchar” per afegir tot seguit que “sin armas hubiera sido criminal y suicida lanzarlos”.*³⁶⁵

A la matinada, un cop coneguda la capitulació de Companys, els dirigents de l'Aliança ordenaren la retirada als seus militants i donaren per acabat el moviment. Com ho expressaren uns militants del PCC “*La noche pasó, la Generalidad capituló y nosotros todavía estábamos “esperando” las armas que nuestros dirigentes esperaban de la Generalidad*”.³⁶⁶ Només quan es produí la rendició de la Generalitat els aliancistes van tenir cert marge de maniobra. Tot i que el Comitè directiu de l'Aliança Obrera havia donat per finalitzat el moviment, uns quatre cents militants obrers es traslladaren cap a Gràcia fent-se seues les armes que els escamots havien abandonat al teatre El Bosc.

Aquest grup d'aliancistes estava format, en la seua majoria, per militants del BOC, tot i que hi eren representades la gairebé totalitat de les organitzacions que formaven la AOC: els comunistes del PCC, socialistes i ugetistes, algun membre de l'Esquerra Comunista, sindicalistes i militants del PCP. A més, entre els insurrectes hi havia també alguns antifeixistes alemanys i suïssos, diversos membres de les JEREC i l'Esquerra i, segons Miravitlles, alguns membres de la CNT.³⁶⁷ Inicialment, l'objectiu dels obreristes un cop es van fer amb les armes abandonades pels escamots fou el de continuar la lluita a Barcelona. Juntament amb l'armament, els membres de l'Aliança van requisar dos camions i dos cotxes. Un dels camions fou omplert de fusells pel grup de les militants del BOC que hi havia a la columna, com ho recordava una d'elles.³⁶⁸ Ben aviat es desestimà la idea d'intentar combatre a Barcelona i es decidí marxar cap a Sabadell, on la insurrecció continuava en mans dels sindicalistes.

Segons els militants del PCC, els quatre cents homes s'organitzaren en files i alguns elements dirigents donaren instruccions militars. Tot i així, es produí un mort i diversos

³⁶⁵ Fundación Pablo Iglesias (FPI). AARD 268-04. Movimiento Revolucionario de Octubre. 1934. Informes reservados de los Comites Revolucionarios de provincias contestando a la circular de la UGT sobre la Revolución de Octubre de 1934. Barcelona.

³⁶⁶ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XIII. Ap. 161. Resolució aprovada en la conferència del PCC de Barcelona el 13/04/1935.

³⁶⁷ J. Miravitlles. *Crítica del 6 d'octubre*, Acer, Barcelona, 1935, p. 219.

³⁶⁸ O. Castellví. *De les txequés de Barcelona a l'Alemanya nazi*, Quaderns Crema, Barcelona, 2003, p. 25.

ferits degut a la inexperiència amb les armes d'alguns dels insurrectes. Els homes que anaven a peu empengueren la marxa carrer Gran de Gràcia amunt cap a la Rabassada. A l'alçada de plaça Lesseps es produïren els primers enfrontaments entre els insurrectes i la Guàrdia civil. El camió amb les armes i les militants del BOC s'aturà per falta de benzina i una petita avaria al motor. Mentre un grup de militants reparaven el camió a Lesseps, dos camions replets de Guàrdies civils que es dirigien cap a Sant Cugat toparen amb els revolucionaris. Es produí un intens tiroteig que acabà amb la mort d'una militant del BOC, un del PCC, un guàrdia civil ferit, i diversos detinguts i ferits entre els revolucionaris.³⁶⁹

A la Rabassada els insurrectes nombraren un “*Comité Militar Revolucionario*” format, entre altres, per Victor Colomé del BOC, Hilari Arlandis del PCC i alguns membres de l'Esquerra Comunista. Els insurrectes realitzaren diverses emboscades a les forces de la Guàrdia civil, que obligaren a aquests a aturar els camions i a enfrontar-se amb els octubristes. Tot i que entre els revolucionaris es produïren diverses baixes, aquests continuaren la seua marxa per la carretera fins a Sant Cugat on s'uniren a l'acció dels octubristes locals abans de continuar cap a Sabadell. Abans d'arribar a Sabadell uns membres de l'Esquerra els informaren de que la ciutat es trobava presa militarment i els aliancistes van considerar “*como inutil la continuació de la lucha*” i decidiren dispersar-se.³⁷⁰

A banda de l'acció de la columna d'aliancistes que havia sortit de Gràcia, en diversos punts de Barcelona els obreristes enquadrats a l'Aliança o bé que havien assumit la seua estratègia, com un sector significatiu del CADCI, s'enfrontaren obertament amb les forces de l'exèrcit. Precisament fou de la resistència efectuada des del CADCI a la Rambla de Santa Mònica d'on sortirien els principals “màrtirs” de l'octubre català.

³⁶⁹ *La Vanguardia*, 13/10/1934, p. 7, *La Vanguardia*, 6/11/1935, p. 7, *Lluita. Periòdic del PCC*, 11, 1935, p. 4. Aurora Bertrana en les seues memòries va recollir la fugida dels octubristes cap a la Rabassada i cap a Horta observant-los des d'una torre de Penitents. Veure. A. Bertrana. *Memòries fins al 1935*, Pòrtic, Barcelona, 1973, p. 785.

³⁷⁰ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XIII. Ap. 161. Resolució aprovada en la conferència del PCC de Barcelona el 13/04/1935.

El quatre d'octubre Pere Aznar en representació del CADCI assistí a l'Assemblea extraordinària de l'Aliança Obrera per exposar, segons A. Estivill, que tot i que el Centre no estava representat "dins els Comitès d'Aliança, el CADCI se sent solidari d'ella i acata la seva disciplina i tots els acords que prengui". El primer dia de vaga general al balcó del CADCI hi penjava la següent consigna "Declarada la vaga general del ram mercantil, tothom ha de procedir com un sol home. Visca la República Catalana!".³⁷¹ El quatre d'octubre el Comitè Executiu del Partit Català Proletari (PCP) s'havia instal·lat a l'estatge del CADCI per preparar la possible insurrecció. Aquest fet produí certa oposició entre alguns directius del centre que motivà la intervenció de Miquel Badia per tal que els membres del PCP abandonessin el local dels dependents.³⁷²

La decisió del PCP d'instal·lar-se al CADCI, a banda de la situació estratègica que consideraven que tenia l'edifici, es devia a la victòria que la Minoria d'Oposició Mercantil del CADCI havia obtingut el mes d'agost en l'elecció del Consell directiu del centre. La MOMC havia estat creada l'agost de 1933 per treballadors mercantils en la seua majoria militants del PCP, tot i que d'altres ho eren del PCC, per desbancar la direcció del CADCI afí a l'Esquerra i "integrar el Centre a la palestra de la lluita de classe".³⁷³ El pes dels membres del PCP entre els aproximadament tres-cents afiliats a la Minoria d'Oposició, una autèntica minoria si tenim present que el gener de 1934 el CADCI tenia 8.220 associats, quedava evidenciat en que la seu de la Minoria es trobava en una dependència del local del PCP.³⁷⁴

El sis d'octubre una part dels efectius del PCP, de membres del CADCI i del PCC van continuar a la seu del Centre amb no gaire més d'una quinzena de fusells, unes quantes pistoles i poques municions. Entre aquests hi havia tota la plana major del Partit Català Proletari, Jaume Compte, Joan Ferrer Álvarez, Pere Aznar, González Alba i Artur

³⁷¹ Veure A. Estivill. *6 d'octubre...*, Acer, 1935, Barcelona, p. 177 i *L'Opinió*, 9/10/1934, p. 2.

³⁷² L. Aymamí. *El 6 d'octubre...*, Atena, Barcelona, 1935, p. 134-135.

³⁷³ *Front Mercantil*, 14/10/1933, p. 1.

³⁷⁴ Veure *Mirador*, 290, 23/10/1934, p. 2 i AHN-Sección guerra civil. PS. Barcelona 614. Sobre el Partit Català Proletari veure M. D. Ivern i E. Ucelay Da Cal. "Nacionalisme radical i marxisme: d'Estat Català al Partit Català Proletari" a *Primer col·loqui Recerques*, Barcelona, 1974, p. 2-10 i I. Tubella (ed.). *Jaume Compte i el Partit Català Proletari*, Edicions La Magrana, Barcelona, 1979.

Cussó. Aquest darrer fou l'encarregat de comunicar diverses vegades amb Governació per aconseguir, sense èxit, armament i municions. Com posteriorment diria l'organ del PCP, *La Catalunya Insurgent*, "Comptaven amb poques armes llargues i moltes promeses per telèfon des de Governació".³⁷⁵ Poc abans de les deu de la nit els insurrectes del CADCI van veure com un escamot d'artillers emplaçaven diverses peces a Colom i al final de la rambla de Santa Mònica. Cap a dos quarts d'onze quan les forces de l'exèrcit pujaven per la Rambla de Santa Mònica per fixar el Ban de l'Estat de guerra des del CADCI van ser rebudes amb un fort tiroteig que els hi produí diverses baixes.

El foc dels insurrectes contra l'exèrcit continuà fins a la matinada tot i els "*disparos con granada de metralla*" i el "*fuego con rompedora que pareció que acallaba el fuego, no fue más que brevemente*". El mateix coronel Llanas, primer cap del regiment d'artilleria que havia estat atacat, afegia:

*"A pesar de haberse rendido la Generalidad, el fuego que se nos hacía desde el edificio del CADCI no cesaba, ni el personal del edificio se rendía (...) dí la orden al Capitán D. Alfonso Pardo, que intentase penetrar en el edificio del CADCI lo cual consiguió al frente de un pelotón de treinta y dos hombres (...) en el interior se encontraban cuatro hombres que fueron hechos prisioneros, dos muertos, muchas señales de heridos y rastros de haber sido evacuados",*³⁷⁶

La seu del CADCI quedà enrunada per les canonades de l'exèrcit. Els insurrectes abandonaren l'edifici amb alguns ferits, entre aquests el jove militant del PCC Amadeu Bardina que moriria poc després, refugiant-se a la Casa del Poble de la USC del carrer Nou de Sant Francesc. Els dos morts que els soldats trobaren al CADCI eren Jaume

³⁷⁵ Veure CEHI. FP. A. Planas. 2.2. A. 1. Testimoniatge de Claudi Fournier Canela. Correspondència política sobre els orígens des d'Octubre de 1934 del "Comité d'Enllaç", M. Ferrer. *Memòries...*, Fundació Josep Comaposada, Barcelona, 2008, p. 271 i *La Catalunya Insurgent*, 1, 25/01/1935, p. 1.

³⁷⁶AMT. Fons General Batet. Caixa 2. Parte del Sr. Coronel Don José Llanas Quintanilla, Primer Jefe del expresado regimiento que eleva al Excmo. Señor General Jefe de la 4ª Brigada de Artillería, p. 3.

Compte i Manuel González Alba. En l'ocupació del Centre els insurrectes van ferir de mort un tinent d'artilleria.³⁷⁷

La resistència dels separatistes comunistes des del CADCI es convertí en un dels elements centrals del martirologi de l'octubre català, tot i que la resistència armada dels obreristes a la capital catalana tingué altres protagonistes i escenaris. A la mateixa rambla de Santa Mònica des de la Federació Socialista, que es trobava a sobre de la Comandància de Sometents, també es combaté intensament contra les forces de l'exèrcit. Els militants socialistes no pogueren traslladar-se al quarter general de l'AO i decidiren resistir des del seu local, amb l'ajuda dels sometenistes al mateix edifici. Les forces de l'exèrcit actuaren de la mateixa manera que ho feren al CADCI. El coronel Llanas ordenà "*bombardear los pisos desde donde recibíamos el fuego que eran el primero y el segundo, logrando después de algunos disparos acallar el fuego, no consiguiendo con ello que se rindieran sus ocupantes los que indudablemente debieron huir*".³⁷⁸ L'edifici quedà del tot malmès.

Les tropes de l'exèrcit van bombardejar també diversos magatzems del Port Franc de la Barceloneta, en els que s'hi havien fet forts diversos grups de revolucionaris que van fer foc contra les tropes de l'exèrcit causant-los uns quants ferits. Probablement es tractava d'uguetistes, socialistes i militants del BOC i el PCC que tenien certa influència en diversos sindicats de treballadors del Port, que continuaven concentrant-se en una àmplia majoria a la Barceloneta. En alguns d'aquests sindicats d'obrers portuaris la presència comunista era tant evident que fins i tot la seu del sindicat era compartida amb el Comitè del Socors Roig Internacional.³⁷⁹

³⁷⁷ AGMAV, C.1, Cp.5, D.4/8.

³⁷⁸ AMT. Fons General Batet. Caixa 2. Parte del Sr. Coronel Don José Llanas Quintanilla, Primer Jefe del expresado regimiento que eleva al Excmo. Señor General Jefe de la 4ª Brigada de Artillería, p. 3.

³⁷⁹ AMT. Fons General Batet. Caixa 3. Exp. 2. Doc. 9, p. 15 i *La Vanguardia*, 18/11/1934, p. 9. Sobre els sindicats d'obrers portuaris veure J. Ibarz. *Treballar a ciutat: sindicalisme i relacions laborals dels estibadors del Port de Barcelona durant la II República (1931-1936)*, Universitat de Lleida, Lleida, 2000 i "Building Skills: the case of Barcelona's Dockers in the 20th century" a 2nd MMHN Conference Programme, Malta, May 2006:<https://secure.um.edu.mt/events/mmhn/pastactivities/2ndmmhncanferenceprogramme>.

En d'altres punts de Barcelona els aliancistes també plantaren cara a les forces de l'exèrcit: des del Sindicat d'Obrers Vaquers s'atacà la nit del sis d'octubre la caserna de la Guàrdia civil propera al carrer Unió i el dia set a l'estació del nord les tropes de l'exèrcit que estaven a punt de partir cap a Sabadell per aixafar la insurrecció foren fortament tirotejades. Tot i així, aquest seguit d'accions no passaren de ser accions aïllades sense cap mena de coordinació, que al mateix temps que mostraven la voluntat de confrontació dels obreristes també palesava la falta de capacitat per engegar una acció insurreccional àmplia i autònoma.

A banda dels principals centres polítics i sindicals, el sis d'octubre a la ciutat de Barcelona va tenir la seua pròpia concreció en barris com Gràcia, Sants o Sant Andreu, que tenien el seu propi univers popular format pels proletaris, els mercantils, els artesans i els petits industrials i comerciants.³⁸⁰ Eren aquells vells suburbis populars del pla de Barcelona que concentraven una població de 250.000 obrers manuals i que, com ha explicat José Luis Oyón, constituïen “petites ciutats” continuadores de la barreja d'estrats socials característiques de molts barris populars del vuitcents.³⁸¹

En alguns d'aquests barris fou, en paraules d'un conservador que observà el moviment des de la seua acadèmia del carrer Salmerón, “*una chusma armada; unos sin camisa, la mayor parte en alpargata*” els protagonistes d'octubre. El professor Orlando de Porrata-Doria no distingia entre militants obreristes, republicans catalanistes o separatistes, tots eren homes “*sin solvencia moral alguna, gente maleante, la mayor parte, por eso, como me consta, hay que encerrar a todos esos tuberculosos*”.³⁸² Aquesta incapacitat per distingir la composició social i política dels octubristes no es devia, tant sols, als prejudicis del professor Porrata-Doria sinó també a l'existència d'un

³⁸⁰ Les memòries de Ramon Fernández Jurado resulten força útils per copsar l'atmosfera popular existent en un barri com el de Gràcia. La vida d'un jove militant bloquista com era Fernández Jurado passava per l'Escola d'Oficis, el centre esperantista, el taller de mobles d'un ebenista esdevingut “amo”, el local del partit, l'Ateneu Popular, la Cooperativa Obrera dels Teixidors i la Societat Naturista. Veure *Memòries...*, Hacer, Barcelona, 1987.

³⁸¹ José Luis Oyón. *La quiebra de la ciudad popular: espacio urbano, inmigración y anarquismo en la Barcelona de entreguerras, 1914-1936*, Serbal, Barcelona, 2008, p. 496.

³⁸² AMT. Fons General Batet.C 2. Exp. 3, doc. 10.

conglomerat popular interclassista, ben observable en un barri com el de Gràcia, declaradament hostil a la burgesia en majúscules i als plantejaments conservadors i espanyolistes.

En diversos barris fou aquest conglomerat popular el que, amb els seus diversos elements, configurà l'acció d'octubre, sense però que aquesta anés gaire més lluny de la vaga, els sabotatges i algunes accions insurreccionals. A l'antic poble de Sant Andreu de Palomar entre el sis i el set d'octubre el carrer Gran s'omplí de barricades, en alguns casos amb "*una línea de alambrada*", homes armats ocuparen els carrers i es produïren alguns enfrontaments amb la Guàrdia civil i l'exèrcit. La caserna de Sant Andreu fou assaltada la nit del sis d'octubre "*por unos paisanos armados*" que segons un dels vigilants "*por el brazalete que ostentaban eran escamots*", tot i que els artillers aconseguiren reduir-los sense gaire dificultats.³⁸³

En altres barris com Sants i Hostafrancs els carrers també s'ompliren de barricades i es produïren diversos tirotejos al llarg del dia sis. Grups de l'Aliança Obrera i de l'Esquerra patrullaren durant tot el dia i alguns membres del Foment Republicà de Sants es traslladaren a l'Hospitalet. A primeres hores del dia set un grup de revolucionaris intentà calar foc a l'església de Santa Maria i es produïren diversos enfrontaments entre els octubristes i les forces d'ordre públic, amb diversos ferits i un mort. Al llarg del dia vuit els tirotejos contra les forces d'ordre públic continuaren. A l'antiga vila de Gràcia l'actuació dels GABOCS fou especialment intensa el cinc d'octubre. Poc després aquests aturaven la circulació dels tramvies. Com ho recordava un dels militants, un company "va ruixar de gasolina el primer cotxe que va sortir i el foc va fer la resta". El mateix cinc d'octubre es produïren els primers tirotejos entre la Guàrdia civil i els octubristes, que van acabar amb diversos ferits.

Els octubristes "*todos con la pistola en la mano, hacia parar a toda clase de vehiculos y hacian cerrar las puertas*". En paraules d'un dels concentrats al Centre d'Esquerra Estat Català de Gràcia "aixecàrem barricades a diversos indrets i especialment al carrer Gran

³⁸³ AMT. Fons General Batet. Parte del Teniente Don Antonio Baeza, p. 12-13; Parte del Teniente Don Alfonso Sanchez, p. 13-14 i *La Vanguardia*, 15/08/935, p. 8.

de Gràcia, tallant, així, el principal accés del Centre de Barcelona”.³⁸⁴ De la Rambla del Prat en avall fins al Passeig de Gràcia foren desplegats tot d’homes armats fins que a partir de la matinada del set d’octubre la Guàrdia civil inicià l’atac a les barricades pujant des del centre de la ciutat.

Al Clot i al Poblenou també s’alçaren diverses barricades i es produïren tirotejos amb l’exèrcit i la Guàrdia civil. A Poblenou es constituí un comitè revolucionari format, entre altres, pels bloquistes i l’Esquerra. En un local annex al Casino de l’Aliança, requisat pel comitè, es repartiren una cinquantena de fusells portats de la Barceloneta.³⁸⁵ Tot i que en aquests dos suburbis més obrers la vaga també fou generalitzada, en tractar-se de dos dels barris de més clar domini cenetista aquesta es caracteritzà per la seua passivitat. Un militant del BOC assenyalava sobre Poblenou que “la barriada era totalment deserta i en silenci. En un casal de l’Esquerra veiérem grups d’escamots un xic pansits”.³⁸⁶ Aquesta mateixa situació fou la que es produí en els barris del centre històric més proletaritzat i als nous barris perifèrics, ambdós autèntics baluards cenetistes.

Com és prou conegut, a Barcelona els anarcosindicalistes de la CNT i els faistes van mantenir-se al marge del moviment d’octubre. Tot i que el tres d’octubre de 1934 el Comitè de la regional catalana de la CNT feu una crida a que ningú secundés moviments que no anessin avalats per la confederació, els afiliats cenetistes acabaren secundant sense gaire entusiasme la vaga general convocada per l’Aliança Obrera. El 6 d’octubre la regional catalana de la CNT i la Federació Local de Sindicats de Barcelona van llençar un manifest en el que afirmaven que “*la regional catalana tiene que tomar parte en la batalla en la forma que corresponde a sus principios revolucionarios y*

³⁸⁴ M. A. Vila. *Temps...*, El Llamp, Barcelona, 1989, p. 87.

³⁸⁵ Carmel Rosa “Roc”. *Quan Catalunya era revolucionària (i feia la guerra)*, CCG, Girona, 2008, p. 115.

³⁸⁶ R. Fernández. *Memòries...*, Hacer, Barcelona, 1987, p. 85.

anárquicos” cridant als seus militants a reobrir els locals dels sindicats clausurats, concentrar-s’hi i activar els comitès de barri.³⁸⁷

A primeres hores del dia sis diversos grups d’anarcosindicalistes armats entraren als locals clausurats de la CNT: al carrer Sant Pau i altres punts de ciutat vella, al Poblenou i al Poble Sec. A l’exterior dels sindicats hi penjaren rètols amb visques a la FAI que la policia retirà després de detenir una trentena d’anarcosindicalistes. A la seu del Sindicat de la Fusta, al carrer del Roser, es produí un tiroteig entre els cenetistes i la Guàrdia d’Assalt que acabà amb un sergent del cos ferit. Al carrer de Sant Pau un grup d’anarcosindicalistes, amb una bandera amb la imatge de Ferrer i Guàrdia, iniciaren un míting improvisat que tingué com a resultat un enfrontament obert amb els Guàrdies d’assalt. El tiroteig entre els cenetistes i les forces d’ordre públic s’estengué pel Poble Sec i ciutat vella durant bona part del matí. En el primer d’aquests barris, els cossos policials van detenir, prop dels locals sindicals, dues dones que transportaven diverses bombes.³⁸⁸

Els enfrontaments, però, amb els cossos d’ordre públic i els cenetistes, i també amb membres de l’Aliança, foren constants des del dia quatre. La tarda nit del quatre d’octubre les forces d’ordre públic van detenir diversos dirigents de la CNT i la FAI. Mariano R. Vázquez “Marianet”, secretari llavors de la FLSU de Barcelona, explicà posteriorment com havia estat el seu sis d’octubre: va ser detingut el dijous dia quatre per “*conocérseme como militante de la CNT*”, traslladat a la Comissaria de Via Laietana, on hi trobà tot de companys cenetistes ja detinguts, i d’aquí a la “*Modelo*” amb una seixantena de cenetistes el dia sis.³⁸⁹ Aquest fou també el sis d’octubre d’altres destacats dirigents anarquistes com Durruti. Igualment, es produïren alguns enfrontaments entre obrers anarquistes i de l’Aliança quan aquests darrers intentaren fer efectiva la vaga, com succeí a la fàbrica tèxtil Casacuberta resultant ferit un treballador.

³⁸⁷ Veure *Solidaridad Obrera*, 3/10/1934, p.1 i J. Peirats. *La CNT en la revolución española*, tomo I. Ruedo Ibérico, 1971, p. 101-102.

³⁸⁸ Veure *L’Opinió*, 9/10/1934, p. 3, *La Vanguardia*, 9/10/1934, p. 9 i *Solidaridad Obrera*, 10/11/1934, p. 1.

³⁸⁹ “Lo que he visto de la “República Catalana””, *Solidaridad Obrera*, 11/10/1934, p. 6.

La repressió governamental contra els cenetistes i faistes la mateixa vigília de la possible acció de força de Companys només feia que evidenciar l'enfrontament existent entre les institucions autonòmiques i la Confederació. L'acció contra els confederals, en plena sintonia amb la política desenvolupada des de Governació en els mesos anteriors, obstaculitzava qualsevol possibilitat d'una intervenció autònoma dels anarcosindicalistes barcelonins, sobretot perquè escapçava la seua direcció i en dificultava els moviments. Tot i l'aversion cap al govern, l'Esquerra i els separatistes, “*todos son iguales en la persecución del proletariado, todos son fascistas cuando de defender los privilegios se trata*”, el seu antialiancisme furibund i el clar descens d'afiliats al llarg de 1933-34, els cenetistes i faistes militants van plantejar-se seriosament la possibilitat d'entrar en acció a Barcelona en un moviment de molta més envergadura que les seues insurreccions de 1932 i 1933.

Posteriorment Francisco Ascaso afirmà que l'ordre de reobrir els locals sindicals es feu per a “*establecer en su interior lo que pudiera llamarse cuartel general de la CNT en su participación en la revolución que habia dado comienzo*”.³⁹⁰ Anys després Marià Casasús explicà que la inacció de la CNT a Barcelona es degué a que “Paco Ascaso (...) no tenia contactes amb prou militants després que Batet hagués tret les tropes i el govern de la Generalitat s'hagués rendit. Vuit dies després Ascaso em va explicar com aquella nit no disposava de cap recurs, i sóc testimoni dels fets”.³⁹¹ El mateix Ascaso en la seua intervenció al Congrés de Saragossa el 1936 assenyalà que si a Barcelona haguessin conegut el que estava succeint a Astúries “*la organización confederal hubiera estado al lado de los trabajadores astures, aunque para ello hubiera tenido que saltar los mayores obstáculos*”.³⁹²

Els obstacles als que es referia Ascaso tenien a veure tant amb factors interns com externs a la regional catalana. Sobre aquests darrers, com hem assenyalat, la repressió del govern català i la competència dels aliancistes, que en diversos barris havien aconseguit esquarterar l'hegemonia cenetista, eren les dos dificultats principals que

³⁹⁰ *Solidaridad Obrera*, 10/06/1936, p. 6.

³⁹¹ V. Alba., M. Casasús. *Diàlegs a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1991, p. 33.

³⁹² *Solidaridad Obrera*, 10/06/1936, p. 6.

afectaven als anarcosindicalistes. Per al mateix Marià Casasús la repressió governamental explicava el sis d'octubre soterrat de la CNT, “la CNT que no es podia bellugar, els cenetistes (...) que deien que alguna cosa havien de fer aquell dia però no tenien armes ni res. Van fabricar explosius amb pots de conserva, pólvora i un ble per fer soroll”.³⁹³ Més important, però, eren aquells elements de tipus intern.

En primer lloc, el fracàs de l'estratègia insurreccionalista de la direcció cenetista havia provocat un descens dels efectius sindicals de la confederació al llarg del 1933-34, tant per les escissions sindicals com per les baixes d'afiliació. Per tant, la situació de la regional catalana l'octubre de 1934 no era la millor per engegar una intervenció armada autònoma. En segon lloc, el sectarisme revolucionari en el que s'havia posicionat la direcció dels cenetistes catalans explica, en bona mesura, perquè els Sindicats Únics barcelonins no es llançaren al carrer. Si la plana major dels aliancistes era una colla d'oportunistes que havien abandonat anys enrere la confederació i l'Esquerra i el govern només havien fet que reprimir als grups anarquistes i cenetistes no només no s'havia de participar en el moviment sinó que, a més, convenia fer-lo fracassar a Catalunya i la resta de l'Estat.

Aquesta fou la posició que mantingué un home com Joan García Oliver. En aquell moment García Oliver es trobava a Madrid per garantir els predominis dels cenetistes catalans en el Comitè nacional i com a redactor de *CNT*. Des de Madrid feu tot el possible per tal que la regional catalana se situés al marge del moviment i donés per finalitzada la vaga general iniciada el dia cinc. Segons l'acusació del “*Comité Revolucionario del Centro*”, García Oliver informà falsament el set d'octubre al Comité Nacional i a la regional catalana comunicant que a Madrid la vaga era pacífica i que a Astúries la insurrecció estava plenament derrotada. García Oliver defensà reiteradament el retorn al treball dels sindicats cenetistes per tal de fer fracassar el moviment. Tot i que Francisco Ascaso exposà en una de les sessions de la comissió especial per resoldre el cas García Oliver que la regional catalana decidí autònomament l'ordre de retornar al treball, en una reunió posterior els cenetistes catalans expressaren que “*desconocian lo que pasaba en Asturias y que de haberlo sabido habrian ido a la revolución*”. García

³⁹³ V. Alba., M. Casasús. *Diàlegs a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1991, p. 32.

Oliver fou rehabilitat pel Comitè Nacional, tot i que no es prengué cap mesura contra els que l'havien acusat, però la seua actuació condicionà força l'ordre de retorn al treball per part de la regional catalana, especialment a Barcelona.³⁹⁴

L'acció de García Oliver i la decisió de la regional catalana de retornar al treball semblaren reforçar inicialment les posicions dels faistes catalans en el si del Comitè Nacional, havien evitat convertir-se en “*los guardias de asalto de los socialistas*” i reforçat la “*irreprochable disciplina confederal*” respecte la tendència unitària de la regional asturiana. Això, però, resultà ben aviat ser un miratge. La inacció dels Sindicats Únics barcelonins mentre els obrers asturians es trobaven en plena guerra social i, molt especialment, l'ordre radiada per un delegat cenetista dirigint-se als treballadors per demanar-los el retorn al treball amb l'aval del Capità General resultaren funestes per a la direcció catalana de la CNT. Com ho expressà Marià Casasús “allò ens col·locava al costat dels vencedors dels fets, que eren els nostres enemics”. A més foren suspesos per l'autoritat militar la totalitat de periòdics i setmanaris obreristes i d'esquerres a excepció de la “*Sol*”, fet que obligà als mateixos redactors del periòdic a forçar la suspensió “*para no seguir sintiendo la vergüenza de ser el único periódico obrero en circulación*”.³⁹⁵

Els mateixos anarcosindicalistes consideraren que “*acaso habíamos sustentado una posición equivocada ante lo que se plantea en todos los sitios que ha de predominar al ambiente revolucionario*” i Ascaso acabà dimitint com a secretari del Comitè Regional en un ple celebrat clandestinament a Les Planes “tot plorant de ràbia”.³⁹⁶ En aquest sentit, la Federació Local de grups anarquistes de Barcelona es va veure obligada a respondre les acusacions de traïció llençades per l'Aliança Obrera afirmant que “*la CNT y la FAI secundó desde sus puntos de vista y en la mayoría de las localidades, incluso*

³⁹⁴ FAL. Archivo de Amsterdam. 50A. “Viejo archivo”. Documentos antes de la guerra civil 1933-1936. Informe general sobre el caso concreto de G. Oliver en octubre del 34 hecho por orden cronológico y con los extractos indispensables para que no se confunda con la gestión total de la CNT en aquel periodo. 5 p.

³⁹⁵ J. Peirats. *De mi paso...*, Flor del Viento, Barcelona, 2009, p. 274-275.

³⁹⁶ V. Alba., M. Casasús. *Diàlegs a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1991, p. 32.

Cataluña, el movimiento” per, al mateix temps, fer una crida a la pròxima insurrecció armada encapçalada per l’avantguarda revolucionària de la CNT i la FAI.³⁹⁷

Si bé fer una crida a la insurrecció poc després d’haver-se produït un moviment revolucionari en el que els anarquistes barcelonins s’havien mantingut a l’expectativa significava reconèixer un important error de càlcul, en el que sí que encertaven era en reconèixer que en diversos punts del Principat els militants i sindicats anarcosindicalistes no havien seguit la posició oficial de la regional catalana i havien participat activament del moviment d’octubre. Per tant, més enllà de la decisió presa pels dirigents de la regional a Barcelona difícilment podem parlar d’un posicionament homogeni assumit pel conjunt dels sindicats, militants i dirigents anarcosindicalistes sobre el moviment d’octubre arreu de Catalunya.

Si els anarcosindicalistes radiaren el vuit d’octubre l’ordre de retorn al treball, el mateix dia Domènec Batet s’havia adreçat per ràdio a la població catalana exposant la seua visió de “*los hechos acaecidos la noche del 6 al 7 de octubre*” i reconeguent les “*virtudes militares*” dels seus subordinats. Tot i que Batet va rebre nombrosos atacs de la dreta antirepublicana per la seua actuació, fou un dels seus crítics qui resumí millor el resultat de les operacions dirigides per Batet: “*No cabe duda que bastaron unos cuantos cañonazos (con el expreso designio de causar el menor daño posible) para terminar en menos de diez horas una sublevación de hombres perfectamente armados y equipados*”.³⁹⁸ Com ha analitzar Hilari Ragner, les ordres de Batet consistien, en paraules del mateix Capità general, en “*no hostilizar a nadie y no romper el fuego sin que fueran hostilizadas previamente, pero llegado el momento de ser hostilizados actuaran con la máxima energía y violencia, pues tenia la convicción absoluta de cuanto mayor fuera ésta más rápidamente se sofocaría el movimiento subversivo evitando el mayor derramamiento de sangre posible*”.³⁹⁹

³⁹⁷ FAI. *Organo de la F.L. de Grupos Anarquistas de Barcelona*, desembre 1934, p. 4.

³⁹⁸ E. de Angulo. *Diez horas de Estat Catalá. Reportaje del 6 de Octubre*, Imp. Garrofé, Barcelona, 1935, p. 176.

³⁹⁹ ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. Legislació i assumptes jurídics. Caixa 1064. Carpeta 1064. 4. 5.

Com hem explicat, el pla militar de Batet consistia en realitzar dos moviments complementaris per neutralitzar ràpidament l'acció del govern català. L'acció de l'exèrcit va tenir lloc en tres focus principals de ciutat vella: a la Plaça de la República, al Pla de Palau i a la Rambla de Santa Mònica. En el primer d'aquests punts, un cop les tropes de l'exèrcit aconseguiren emplaçar-se amb canons i metralladores als carrers i terrats que dominaven el Palau de la Generalitat la posició de l'exèrcit fou immillorable per neutralitzar la iniciativa del govern català. Al Palau de Governació una bateria mixta comandada pel capità Francisco Pérez tirant per elevació “*con granada rompedora*” des del Passeig Colom va mantenir a la defensiva les forces que hi havia a l'interior fins a la capitulació del govern català. Per últim, i com ja hem pogut veure, a la Rambla fou on l'exèrcit va ser durament hostilitzat i on aquest patí més baixes. El regiment d'infanteria que pretenia proclamar el Ban d'estat de guerra fou fortament tirotejat i, finalment, foren les peces d'artilleria les que acabaren amb la resistència dels insurrectes.

Segons *La Vanguardia* les forces de l'Estat que havien actuat a Barcelona contra l'acció del govern de la Generalitat foren uns 400 efectius de l'exèrcit, uns 150 Guàrdies civils, una setantena de Guàrdies de seguretat i assalt dependents del govern de la República, entre 25 i 30 Guàrdies de seguretat i assalt dependents de la Generalitat i un centenar d'agents del Cos de Vigilància. En total entre efectius i militars i policials Batet hauria disposat d'uns 750 homes per combatre pels carrers de Barcelona. Hilari Raguier, agafant xifres de R. de la Cierva, ha considerat que la guarnició de Barcelona comptava amb una mica més de 2.000 homes dels que un miler es trobaven a punt per entrar en combat. Si descomptem els efectius destinats a les guàrdies de prevenció a les casernes i centres militars sortiren al carrer uns 500 homes, pràcticament la mateixa xifra d'efectius militars donada per *La Vanguardia*.⁴⁰⁰ Tot i la manca de tropes útils, aquests poc més de 500 efectius militars més les forces policials foren suficients per acabar amb el moviment iniciat pel govern català.

El migdia del set d'octubre Batet ja podia comunicar al ministre de la guerra que la situació a Barcelona es trobava dominada. Tot i l'”*intenso paqueo en diferentes vias y*

⁴⁰⁰ Veure *La Vanguardia*, 19/10/1934, p. 4 i H. Raguier. *El General...*, PAM, Barcelona, 1994, p. 206.

plazas” les tropes de l’exèrcit havien ocupat el Palau de la Generalitat, l’Ajuntament, la conselleria de Governació, la Comissaria General d’Ordre Públic, les estacions de ràdio i la quasi totalitat de comissaries i casernes.⁴⁰¹ Poques hores més tard, el mateix Batet tornava a informar sobre la situació a Barcelona: la ciutat es trobava plenament dominada però esperava “*la llegada de la Escuadra y las fuerzas de Africa y elementos de Aviación*” tot i que no necessitava reforços de la Península.

A banda dels dos avions arribats de Logronyo que van llençar fulls volants sobre Barcelona cominant a la població a acatar l’autoritat militar, Batet havia ordenat a Díaz Sandino poc després de dos quarts de dues de la nit del set d’octubre que “*tenga dispuesta escuadrilla para efectuar bombardeo a edificios Gobernación de la Generalidad esperando la orden de salida que la dictaré oportunamente*”. Segons el coronel Felipe Díaz Sandino, aquest es negà a efectuar els preparatius argumentant que “*No existiendo suficiente número de aparatos de puntería considero sumamente peligroso el bombardeo que se me ordena, por lo cual me es imposible complimentar su orden*”. Envoltat d’una bona colla d’oficials obertament antirepublicans, Díaz Sandino aconseguí mantenir l’aeròdrom del Prat sota el seu control i sense que les forces d’aviació actuessin en contra del govern català.

A mig matí del set d’octubre, el coronel d’aviació es presentà davant el capità general exposant el perquè de l’incompliment de l’ordre rebuda de Batet. El mateix Díaz Sandino en les seues memòries explicà que Batet li assegurà no haver ordenat la disposició per a efectuar el bombardeig i que, probablement, hauria estat un membre de l’Estat Major qui havia fet enviar el radiograma. Tot i així, els radiotelegrafistes del Ministeri de la guerra captaren a la 1:36 del set d’octubre el radio que enviava el General de la quarta Divisió al Cap de la tercera esquadrilla d’Aviació.⁴⁰²

El mateix set d’octubre les forces aèries ocuparen els aeròdroms Canudas, a Sabadell, i Aeropostale inutilitzant els aparells del primer. Igualment a l’aeròdrom del Prat les forces de l’exèrcit s’incautaren d’alguns aparells i el dia nou diversos avions realitzaren

⁴⁰¹ AGMAV. C.9, Cp. 10, D. 1/10.

⁴⁰² F. Díaz Sandino. *De la conspiración a la revolución 1927-1937*, Libertarias, Madrid, 1990, p. 97-100 i AGMAV. C. 4, Cp. 9, D. 1/6.

vols d'intimidació sobre pobles com Castellterçol, Sant Pol de Mar o Sant Feliu de Codines.⁴⁰³ La nit del set al vuit d'octubre funcionaren els reflectors de Montjuïc sobre el Poble Sec, Sants i Hostafrancs per a detectar grups d'insurrectes i el mateix dia set arribaven a Barcelona els destructors Ferràndiz, Díez, Valdés i Galiano, dies després arribarien encara varis creuers al port de Barcelona.

Tot i que el dia nou un parte de la Guàrdia civil informava del restabliment de la “normalidad completa” amb el retorn dels obrers a la feina i el trànsit rodat, els tirotejos s'allargaren encara durant diversos dies. Per a les forces policials i militars, el balanç de baixes a Barcelona fou de setze morts i seixanta cinc ferits de diversa consideració. El balanç per part dels insurrectes, forces militars i policials al servei del govern català i població civil fou de vint-i-set morts i noranta dos ferits.

Taula 1. Relació de morts de les forces de l'exèrcit i policials a les ordres del General en cap de la Quarta divisió a Barcelona 6/10/1934- 10/10/1934

Nom	Cognoms	Graduació	Cos militar / policial	Data de mort	Fonts
Buena-ventura	Matamala de la Iglesia	Guàrdia	Forces d'Assalt	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/14. RCB. Districte 6. LI232. F. 101. Acta 1790.
Francisco	López Pérez	Guàrdia	Forces d'Assalt	19/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/14
Idelfonso	Rodríguez Prieto	Caporal	Guàrdia Civil	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/21
Felix	García Alonso	Caporal	Guàrdia Civil	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/21
Alejandro	Lorca González	Guàrdia	Guàrdia Civil	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/22. RCB. Districte 3. Ll. 280. F. 150. Acta 627.
José	Agudo López	Guàrdia	Guàrdia Civil	10/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/22. RCB. Districte 3. Ll. 280. F. 166. Acta 166.
Gonzalo	Suárez Navarro	Capità d'Éstat Major	Estat Major	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 10, D. 2/2. RCB. Districte 3. Ll. 280. F. 160. Acta 637.
Francisco	Gómez Marín	Tinent	Artilleria	9/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 10, D. 2/5. RCB. Districte 3. Ll. 280. F. 150. Acta 627.
Luis	Pulido Bravo	Sergent	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 12, D. 1/7. RCB. Districte 3. Ll. 280. F. 159. Acta 636.

⁴⁰³ AGMAV. C. 4, CP. 10, D. 1/7.

Moisés	Domingo García	Sergent	Infanteria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 12, D. 1/7. RCB. Districte 3. LI280. F. 158. Acta 635.
Pelayo	Fernández Alix	Sergent	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 12, D. 1/8. RCB. Districte 3. LI280. F. 156. Acta 633.
Arturo	Ortiz López	Caporal	Infanteria	Nit del 6 al 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21. RCB. Districte 3. LI280. F. 157. Acta 634.
Máximo	Lopez de Geeña y Ochoa	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23. RCB. Districte 3. LI280. F. 155. Acta 632.
Salvador	Moriscot Ripoll	Soldat	Artilleria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24. RCB. Districte 3. LI280. F. 154. Acta 631.
Hilario	Miguel Santamaria	Guàrdia	Guàrdia civil	12/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 5, D. 4/14

Taula 2. Ferits de les forces de l'exèrcit i policials a les ordres del General en cap de la Quarta divisió a Barcelona 6/10/1934- 10/10/1934

Nom	Cognoms	Graduació	Cos militar / policial	Data	Fonts
Luis	Munar Viladomat	Tinent	Forces d'Assalt	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Joaquín	Zubiri Vidal	Tinent	Forces d'Assalt	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Antonio	Raldua Sabater	Guàrdia	Forces d'Assalt	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Ignacio	Segura Sola	Guàrdia	Forces d'Assalt	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Juan	Oller Esmet	Guàrdia	Forces d'Assalt	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Pascual	Andreu Navarro	Guàrdia	Forces d'Assalt	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
José	Cuadros Tarrés	Guàrdia	Forces d'Assalt	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Jose M^a	Rangel Fontrodona	Guàrdia	Forces d'Assalt	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Manuel	Carol Bohilles	Guàrdia	Forces d'Assalt	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Víctor	Martín Mora	Caporal	Guàrdia civil	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/21.
Luciano	Rubio Rubio	Caporal	Guàrdia civil	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/21.
Francisco	Velasco Jiménez	Guàrdia	Guàrdia civil	11/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/21.
Francisco	Jandula Lara	Guàrdia	Guàrdia civil	15/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/21.
Luis	Gallardo Amado	Guàrdia	Guàrdia civil	15/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 8, D. 4/21.
Enrique	Fortea Cebrián	Guàrdia	Guàrdia civil	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 10, D. 2/3.
Carlos	Molina	Tinent	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 10, D.

	Rodríguez				2/3.
Calixto	Arajula Álvarez	Coman- dant	Artilleria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 10, D. 2/5.
Francisco	Kaunhel Ramos	Capità	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 10, D. 2/5
Rafael	Vallejo Camargo	Sergent	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 12, D. 1/7.
Domingo	García Alejandro	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 12, D. 1/8.
José	Madera Fernández	Mestre de fàbrica	Parc Divisionari	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 12, D. 1/10.
Joaquín	Michavila Vázquez	Caporal	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Manuel	Elias Gutiérrez	Caporal	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Manuel	Pocar Sales	Caporal	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Matias	Riestra Jiménez	Caporal	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Clemente	Tarré Prats	Caporal	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
José Maria	Ruiz Elul	Caporal	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Francisco	Juanes Espert	Soldat	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21..
Manuel	Alcaraz Rodríguez	Soldat	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Severino	Olcoz Ibarregui	Soldat	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Vicente	García Sánchez	Soldat	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Mariano	Muñoz Gutiérrez	Soldat	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Rafel	Hermosa Alcántara	Soldat	Infanteria	6- 7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/21.
Víctor	Fernández Alonso	Caporal	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
Federico	Paredes Amor	Caporal	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
Alberto	Salazar Pérez	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
Francisco	García García	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
Antonio	Cano Cano	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
Pedro	Iñiguez Pérez	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
Tomás	Vázquez Rocho	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
Sixto	Sánchez Andrés	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
Alfredo	Sagués Terré	Soldat	Infanteria	7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/23.
José	Franco Pérez	Caporal	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
David	Punzola	Caporal	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D.

	Millet				1/24.
Saturnino	Villajos Nieto	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Antonio	Ruestes Prim	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Salvador	Jover Escart	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Sebastián	Vallabriga Turmo	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
José	Segarra Ricart	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Julián	Babas Laina	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Nicolás	García Blázquez	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Santiago	Haba García	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Benito	Querol Soler	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Mateo	Satorra Bonet	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Justo	Espinosa Casadamiano	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Constancio	Barón Vela	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
José	Pino Antolín	Soldat	Artilleria	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/24.
Cesáreo	Fernández Santos	Corneta	Enginyers	6-7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/25.
José	Oliva Pérez	Soldat	Aviació	8-10/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 13, D. 1/26.
Manuel	Sánchez Bejarano	Guàrdia	Guàrdia civil		AGMAV, C.1, Cp. 15, D. 2/3.
Marcelino	Martín Martín	Guàrdia	Cos de Seguretat	6-7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 5, D. 4/15.
Jesus	Cardona Fabregós	Guàrdia	Cos de Seguretat	6-7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 5, D. 4/15.
Angel	Martín Ortiz	Guàrdia	Cos de Seguretat	6-7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 5, D. 4/15.
Serapio	Ferrer	Guàrdia	Cos de Seguretat	6-7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 5, D. 4/15.
Emilio	Gimeno Gorriz	Artiller 2ª	Artilleria	6-7/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 5, D. 4/18.

Taula 3. Relació morts entre els insurrectes, de les forces de l'exèrcit i policials a les ordres del govern de la Generalitat a Barcelona 6/10/1934- 10/10/1934

Nom	Cognoms	Professió o filiació política / sindical	Data de mort	Fonts
Juan	Vilalta Bonet	Guàrdia d'Assalt	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/14
Maximilià	Biardeau Armendári	Capità del Cos de Seguretat	7/10/1934	RCB. Districte 3. L1 280. F. 150. Acta 627.

z				
Ferran	Moratona Guasch	JEREC	7/10/193 4	RCB. Districte 3. Ll 280. F. 161. Acta 638.
Germà	Fabregat Prats		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 87. Acta 1776.
Josep	Calo Santamaria		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 88. Acta 1777.
Josep	Brichfens Negre	ERC (?)	8/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 89. Acta 1778.
Victòria	Guardiola Ros		8/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll. 232. F. 90. Acta 1779.
Guillem	Rafart Marcos		8/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 91. Acta 1780.
Josep	Duch Torné	JEREC	9/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 92. Acta 1781.
Rosa	Ribas Casanovas		9/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 93. Acta 1782.
Antoni	Bayer Brillas	Xofer	9/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 94. Acta 1783.
Francesc	Piera Esteve		10/10/19 34	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 95. Acta 1784.
Victorià	Martínez Méndez		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 102. Acta 1791.
Emili	Boada Cano		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 103. Acta 1792..
Amadeu	Bardina Prat	PCC	7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 104. Acta 1793.
Francesc	Castillo Fillor		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 106. Acta 1795.
Valentí	Felipe Giménez	PCC	7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 107. Acta 1796.
Manuel	González Alba	PCP	7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 108. Acta 1797.
Jaume	Compte Casellas	PCP	7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 109. Acta 1798.
David	Redó Monte		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 110. Acta 1799.
Salvador	Echauri Jalmés	PCC	7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 111. Acta 1800.
José Maria	Reig Prats		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 112. Acta 1801.
Teresa	Vives Trilles	BOC	7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 113. Acta 1802.
Albert	Villar Trillas		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 114. Acta 1803.
Josep	Baró Ballester		9/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 116. Acta 1805.
Josep	Giral Ardanuy		10/10/19 34	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 117. Acta 1806.
Antoni	Torres Gimeno		9/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 118. Acta 1807.
Ceferí	Garrido Maluenda		7/10/193 4	RCB. Districte 6. Ll 232. F. 122. Acta 1811.

Taula 4. Relació ferits entre els insurrectes, de les forces de l'exèrcit i policials a les ordres del govern de la Generalitat Barcelona 6/10/1934- 10/10/1934

Nom	Cognoms	Professió o filiació política / sindical	Data	Fonts
Pedro	Alorda Iglesias			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Isidro	Deu Serra	Guàrdia d'Assalt	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Cándido	González Fernández	Guàrdia d'Assalt	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13.
Manuel	Márquez Pons	Guàrdia d'Assalt	6/10/1934	AGMAV, C.1, Cp. 7, D. 4/13..
Miguel	López Estrada			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Jaume	Doñane Bosch			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Juan	Mixana Blasco			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Miquel	Queralt Boilla			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Hortobin	Tohoran			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Joaquim	Bartolí Ginés			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Manuel	Lamiel Leivais			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Isidre	Carbonell Bonet			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Marcel	Klein Piera			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Enric	Giner Genovart			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Francesc	Bosch Companys			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Antoni	Alsina Irosa			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Pere	Serra Costa			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Francisco	Fernández Pantaleón			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Benito	Samper Grandiz			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Modest	Roques Silvert	Mosso d'Esquadra		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
José Maria	Jiménez Camarasa			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Josep	Rovira Guimerà			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Robert	Estartús Vélez			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.

Antoni	Ginàs Vallès			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Antoni	Oller Vinyals			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Francesc	Lluch Marsà			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Antoni	Tubau Sanjaime	Contramestre		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Antoni	García Blay			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Martí	Beurí Closas			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Josep	Llull Ballester			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Joan	Lapedra Suñol			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Jaume	Secanell Pia			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Joan	Pons Barceló			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Maria	Pons Llorens	Mestra		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Antonio	Marcos del Barrio			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Josep	Giral Adamós			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Manuel	Castro Barón			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Joaquin	Robiña Agapito			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Teresa	Laforja Domènech			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Dolores	Comillas			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Joaquim	Olaso Piera	PCC		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Mercè	Perpinyà Roselló			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Francisco	Colmenar Barbuda			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Manuel	Carpí Àvila			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Francesc	Capón	JEREC	7/10/1934	<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Antoni	Pujol Canal		4	<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Josep	Roig			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Ramon	Fitó	JEREC		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Amadeu	Buc	JEREC		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Blai	Mor	JEREC		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Antonio	Leoncio Salas			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
José	Pérez			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Jaime	Pérez			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Francisca	Tendero Gimeno			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.

Mariano	Zamora Sancho	Guàrdia urbà		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Josep	Albé			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26.
Francisco	Ilaret Ròdenas			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
José	Campo Pérez	Mecànic		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Nativitat	Pérez			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Eugènia	Baltasar			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Francesc	Pons Capmany	Mosso d'Esquadra		<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26
Josep	Blages			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Josep	Pujol Farré			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Mercè	Oliva Farré			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Llorenç	Solé Oliva			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Manuel	Carté			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26
Diego	Carrasco Linares			<i>La Vanguardia</i> , 10/10/1934, p. 8.
Enrique	Gómez			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26. <i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Quinteriano	Clavero			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26
Emilia	Murillo			<i>La Vanguardia</i> , 9/10/1934, p. 26
Jaume	Clua Busquets	BOC/UGT/ferroviari		<i>La Vanguardia</i> , 6/03/1935, p. 8.
Joan	Piquer Montova	BOC (?)		<i>La Vanguardia</i> , 6/03/1935, p. 8.
Manuel	Blai Pierre			<i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Pere	Oller Pol			<i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Àngel	Masart Ricart	Agent de policia	8/10/1934	<i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Rafael	Linares Guillén	Barber	8/10/1934	<i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Nicolau	Baiona	Agent de policia		<i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Josep	Gelida	Agent de policia		<i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7.
Frederic	Llopis	Agent de policia		<i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7
Josep	Lluís	Mosso d'Esquadra		<i>L'Opinió</i> , 9/10/1934, p. 7
Francesc	Hospital			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Enric	Mollet			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Mercè	Pujol			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Antoni	Daniel Giralt			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Joan	Puig	Mosso d'Esquadra		<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Margarida	Martínez			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Josep	Casadevall Núria			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Llàtzer	Martínez Pons			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Manuel	Ibardia			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Joan	Sans			<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.

Manuel	Cortés Daniba	<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.
Lino	González Cavalino	<i>La Humanitat</i> , 10/10/1934, p. 3.

7. DE LA VAGA GENERAL A LA INSURRECCIÓ REVOLUCIONÀRIA: LA MOBILITZACIÓ OBRERA

L'onze d'octubre *Solidaridad Obrera* reproduïa un article de *El Diluvio* amb el títol “Aspecto diferencial del movimiento desarrollado en Granollers”. L'article exposava que a la capital vallesana s'havia passat de la vaga general a una insurrecció revolucionària sota “*el dominio absoluto de los elementos de la FAP*”.⁴⁰⁴ Com hem apuntat, la posició adoptada pel Comitè de la regional catalana de la CNT no havia estat seguida de manera general pels militants anarcosindicalistes. En aquest sentit la inexistència d'un posicionament homogeni assumit pel conjunt dels sindicats, militants i dirigents anarcosindicalistes i anarquistes fou el que caracteritzà l'acció dels mateixos en les jornades d'octubre.

L'actuació de la Federació provincial de Lleida de la CNT resulta ben aclaridora sobre aquest aspecte. Inicialment els seus sindicats seguiren la vaga, es van reunir amb els membres de l'Aliança Obrera davant la proposta d'aquests per a que s'integressin al Comitè revolucionari, van rebutjar participar-hi però van assenyalar que es mobilitzarien per convertir la vaga en una insurrecció i, finalment, enviaren dos delegats a Barcelona per conèixer la posició del Comitè regional.⁴⁰⁵ En diverses comarques, el component obrer de la insurrecció es concretà en la participació activa dels elements anarcosindicalistes, convertint el caràcter dels fets de Granollers més que en un esdeveniment extraordinari en una realitat força comuna, sobretot en els principals centres industrials.

En alguns casos, la participació anarcosindicalista feu possible el pas de la vaga general a la insurrecció revolucionària temporalment guanyadora. La participació obrera fou un dels elements constitutius fonamentals dels fets d'octubre, amb unes lògiques pròpies de

⁴⁰⁴ *Solidaridad Obrera*, 11/10/1934, p. 2.

⁴⁰⁵ FAL. Archivo de Amsterdam. 68A-68B. Confederación Regional del Trabajo de Cataluña. Federación Local de Sindicatos Únicos de Lérida. Informe sobre el pasado movimiento de octubre.

confrontació social i uns objectius socialment revolucionaris, a excepció de Barcelona per la casuística pròpia que, en part, hem analitzat.

L'estratègia política de l'Aliança Obrera aconseguí en diversos pobles i ciutats el seu objectiu. La mobilització obrera oscil·là entre l'estrictament vaguístic, que fou generalitzat, la insurrecció violenta, sense arribar a ésser revolucionària, i l'assalt revolucionari al poder local. Per tant, aquesta configurà diverses realitats del moviment d'octubre, prou diferenciades, però totes fonamentades en el protagonisme del moviment obrer. D'aquesta manera, el component obrer en les jornades d'octubre configurà dues grans realitats prou caracteritzades: 1) una primera en la que el moviment insurreccional es definí per una acció conjunta, de mínims, entre els militants obreristes i les autoritats municipals, de la Generalitat i el republicanisme catalanista, en la que els primers van tenir la iniciativa del moviment però sense la capacitat d'imposar-se ni a les forces de l'Estat ni als seus companys de viatge i 2) una segona en la que les forces obreristes desbordaren els objectius del republicanisme local i del govern català convertint la seua mobilització en una insurrecció revolucionària temporalment guanyadora. Caldria afegir-ne una tercera en la que els elements insurreccionals es barrejaren amb la direcció política de les autoritats municipals, i la vaga amb l'acció armada dels republicans catalanistes i els separatistes i les accions obertament revolucionàries però sense que cap d'aquestes esdevingués predominant, tot i que el principal motor del moviment fossin els obrers organitzats.

7. 1. Insurrecció revolucionària i sindicalista a la corona industrial barcelonina

En tota l'àrea industrial de Barcelona, la iniciativa de la insurrecció d'octubre va estar a les mans del moviment obrer, imposant-se i en alguns casos enfrontant-se als Ajuntaments republicans catalanistes. La participació massiva dels treballadors organitzats feu que la proclamació de la República Catalana o l'Estat Català, segons els casos, anés acompanyada d'una acció política que apuntava directament contra industrials i propietaris, la dreta política, l'església i les forces de l'Estat.

Aquesta situació fou generalitzada a la corona industrial de Barcelona. En els diferents pobles i ciutats del cinturó industrial la vaga general fou absoluta el dia cinc. A Mataró l'Aliança Obrera controlà la circulació prohibint la sortida de la ciutat i emetent salconduits, a Sabadell el Comitè revolucionari sortí armat al carrer, registrà domicilis d'industrials i membres de la Lliga i clausurà les esglésies, a més d'ocupar l'Ajuntament i altres edificis, i a Terrassa els aliancistes paralitzaren els ferrocarrils i es produïren enfrontaments amb alguns treballadors que es negaven a secundar la vaga.⁴⁰⁶ A Vilanova i la Geltrú l'Aliança Obrera, d'acord amb membres del Centre d'Esquerra d'Estat Català i del PNC, es presentà a l'Ajuntament per proclamar la República Catalana i la CNT i la FAI s'integraren, el mateix dia cinc, a l'Aliança, a Badalona els cenetistes també s'integraren a l'Aliança, a Sant Cugat els piquets, sobretot, de militants del BOC van recórrer les fàbriques tancant-les i a Granollers, ja el quatre d'octubre, l'alcalde demanà al tinent de la Guàrdia civil que davant l'agitació obrera disposés vigilància a les fàbriques d'electricitat i als sortidors de benzina.⁴⁰⁷ A més, per part dels octubristes era ben present la voluntat de constituir-se en un nou poder revolucionari per a, fonamentalment, fer front a la "reacció i el feixisme", com ho expressava la proclama de l'Aliança Obrera de Vilanova i la Geltrú.⁴⁰⁸

Precisament a la capital del Garraf es va fer ben clara la decisió dels obreristes de constituir-se en poder revolucionari local. El divendres cinc d'octubre es declarà la vaga general revolucionària i s'incomunicà la població per via fèrria. L'Aliança Obrera local,

⁴⁰⁶ Veure A. Castells. *Sabadell, Informe de l'oposició. Del terror a la Segona República (1918-1936)*, Edicions Riutort, Sabadell 1980, p. 20.19-20.35, J. Xaubet i Vilanova. "Un intent d'història oral: El sis d'octubre a Mataró", a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 20 (1984) p. 14-19, i X. Marcet. "El 6 d'octubre a Terrassa", *Al Vent*, núm. 43, any V, p. 13-15.

⁴⁰⁷ Veure J. F. Mota. *La República, la guerra i el primer franquisme a Sant Cugat del Vallès (1931-1941)*, Ajuntament de Sant Cugat del Vallès/PAM, Barcelona, 2001, p. 169, Arxiu Històric Comarcal del Vallès Oriental (AHCVO). Fons Ajuntament de Granollers. Correspondència octubre 1934. UI 22.373, A. Virella i Bloda. *La revolució d'octubre a Vilanova. Visions d'un espectador*, edició a cura de Xavier Virella, Institut d'Estudis Penedesencs, Barcelona, 2001, p. 20-21, i M. Carreras i E. Ferrando. *Àlbum de la memòria compartida. República i guerra civil a Badalona*, Museu de Badalona, Badalona, 2007, p. 93.

⁴⁰⁸ Arxiu Històric Comarcal del Garraf (AHCG). Fons Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Comissió de Governació. Correspondència 1931-1940.

formada per la UGT, el BOC, l'Agrupació i la Joventut Socialista, el Sindicat de Llum i Força, el Sindicat de Treballadors Agrícoles, el Consell Obrer Ferroviari, l'Associació d'Obrers de Pirelli i la Federació Sindicalista Llibertària, va fer pública la següent proclama:

“Treballadors!

En peu per la República Catalana, aspecte importantíssim de la insurrecció espanyola! Solidaritat al proletariat espanyol que heroicament es bat contra la reacció i el feixisme! Aixequem-nos contra l'intent “legal” de cop d'estat reaccionari de la CEDA!!!

Visca la vaga general revolucionària!

Vilanova i la Geltrú, 5 d'octubre de 1934.

El Comitè”

Com hem assenyalat, el mateix cinc d'octubre membres del Centre d'Esquerra d'Estat Català, del PNC i de l'Aliança Obrera es presentaren a l'Ajuntament per proclamar la República Catalana. En una reunió celebrada al Centre d'Esquerra, els aliancistes, els elements d'Estat Català i els del PNC havien decidit proclamar la República Catalana amb independència del que decidís el govern de la Generalitat.⁴⁰⁹ L'alcalde Antoni Escofet es posà en contacte amb la conselleria de Governació per saber quin era el criteri a seguir davant les pressions per proclamar la República Catalana.

A la mitjanit un dirigent d'Estat Català proclamava des del balcó de l'Ajuntament la República Catalana, s'hissà la bandera estelada i a les balconades es penjaren dues banderes roges. El mateix cinc d'octubre la CNT i la FAI s'integraren a l'Aliança Obrera. La reflexió d'Albert Virella, militant d'ERC, davant d'aquest fet resulta força significativa del que podia comportar la participació anarquista en les jornades

⁴⁰⁹ A. Virella i Bloda. *La revolució...*, Institut d'Estudis Penedesencs, Barcelona, 2001, p. 18-20.

d'octubre: “Més temien que desitjàvem la presència de l'organització comunista llibertària dins de l'organisme unificador de les tendències obreristes”.⁴¹⁰

El mateix dia fou assaltada pels octubristes la delegació del “*Banco Urquijo*” i requisats quatre rifles i una caixa de municions, foren escorcollats diversos domicilis i s'intentà detenir al regidor de la Lliga, i acèrrim defensor dels Escolapis, Josep Carbonell. Els anarcosindicalistes, en nom del Comitè revolucionari, s'incautaren d'un auto-camió i requisaren de la pedrera de la fàbrica de ciment “*Materiales Hidráulicos Griffi*” quatre caixes de cartutxos de dinamita.⁴¹¹

A primeres hores del 6 d'octubre fou assaltat i destrossat el local del Centre Autonomista de la Lliga Catalana, atacades amb explosius les tres esglésies de la vila, cremada la casa rectoral de la Concepció i assaltada la parròquia de la Geltrú. El govern municipal, per la seua part, demanà a la Conselleria de Governació l'enviament d'un destacament de la Guàrdia d'Assalt per tal de poder, juntament amb les forces del Sometent, controlar el caràcter que adquiria la insurrecció. L'Aliança Obrera exercia el control de la circulació per carretera i demanà a l'Ajuntament que fossin traspassats els sis llocs de regidors de la Lliga Catalana al Comitè revolucionari.⁴¹²

Poc després de la proclamació feta per Companys des de la Generalitat i de la mateixa per part de l'alcalde Antoni Escofet, a l'Ajuntament se celebrà una sessió extraordinària que acabà amb la constitució d'un Ajuntament provisional revolucionari amb els membres de l'Aliança Obrera. Militants del BOC i de la CNT, com el fuster i intel·lectual anarquista Ricard Mestre, formaren part del nou Ajuntament que funcionà fins el nou d'octubre. Un cop arribaren les primeres notícies de la capitulació del govern català, els aliancistes des del balcó de l'Ajuntament exhortaren a continuar amb la lluita i van desmentir la rendició del govern amb l'argument de que l'exèrcit s'havia apoderat de l'emissora de Ràdio Barcelona radiant notícies tendencioses. Per la seua part, la

⁴¹⁰ A. Virella i Bloda. *La revolució...*, Institut d'Estudis Penedesencs, Barcelona, 2001, p. 21.

⁴¹¹ AHN- Sección Guerra Civil. Salamanca. PS. Madrid. 444.

⁴¹² E. Canales. *Derecha y poder local en el siglo XX. Evolución ideológica y práctica política de la derecha en Barakaldo (Vizcaya) y Vilanova i la Geltrú (Barcelona), 1898-1979*, Tesi Doctoral, UAB, Bellaterra, 2002, p. 349.

Guàrdia civil i carrabiners s'havien negat a lliurar les armes i els primers començaren a realitzar moviments defensius, com col·locar-se en els punts estratègics del terrat de la caserna.

El set d'octubre els revolucionaris iniciaren el setge a la caserna de la Guàrdia civil. Els octubristes van començar un fort tiroteig contra els guàrdies civils i intentaren volar amb dinamita la mateixa caserna col·locant els explosius a la xarxa de clavegueram. Tot i que l'edifici s'esquerdà per diversos punts no aconseguiren enderrocar-lo. En l'intent de detonació de la caserna hi participaren activament els militants anarcosindicalistes, molts d'ells treballadors de la cimentera de Vilanova, i també els ferroviaris, que van tenir una participació fonamental en tota la insurrecció.⁴¹³ Durant tot el dia fou constant el tiroteig entre els revolucionaris i la Guàrdia civil i els regidors de l'Esquerra decidiren abandonar l'Ajuntament, quedant els obreristes en solitari al capdavant del mateix. A la tarda del dia set arribaren a Vilanova els primers reforços de la Guàrdia civil. Més tard entraren a Vilanova forces de carrabiners i guàrdia civil de Sitges i Garraf i una trentena de guàrdies civils procedents d'Igualada i Vilafranca, que patiren diverses baixes pels trets dels revolucionaris. El vuit d'octubre el destructor "*José Luis Díez*" fondejà a Vilanova i part de la dotació del vaixell desembarcà.

L'Ajuntament fou ocupat per Guàrdies civils i carrabiners i encara es produïren diversos tirotejos fins que el dimarts dia nou una companyia del regiment núm. 18 de la guarnició de Tarragona ocupà totalment la població. L'Ajuntament fou immediatament destituït i s'inicià la repressió amb les primeres detencions i el nomenament de la Comissió gestora. La primera companyia del regiment militar incautà l'onze d'octubre el col·legi Samà per allotjar-s'hi fins el vint-i-dos d'octubre quan retornà cap a Tarragona.

Si a Vilanova i la Geltrú els obreristes s'havien constituït en Ajuntament revolucionari, a Sabadell la Federació Local de Sindicats va fer el mateix però en aquest cas imposant-se a la coalició republicana d'esquerres que governava el municipi. Com a Vilanova, els

⁴¹³ AHN- Sección Guerra civil. Salamanca. PS. Barcelona. 513. El 29 d'octubre de 1934 restaven detinguts i empresonats 21 treballadors ferroviaris de Vilanova, molts d'ells membres del Consell Obrer Ferroviari.

octubristes sabadellencs també situaren les accions anticlericals en el centre de la seua acció, tot i que amb menor virulència, però fou sobretot l'acció contra diversos industrials i significats dretans la que caracteritzà l'acció dels obreristes. Des del dia tres els militants de les diverses organitzacions que formaven l'Aliança es concentraren armats als diversos locals polítics i socials, especialment a la seu de la Federació Local de Sindicats "La Obrera".⁴¹⁴

Quan la nit del quatre al cinc d'octubre els delegats sabadellencs, Josep Moix i Emili Torreguitart entre altres, retornaren de l'Assemblea extraordinària de l'Aliança Obrera feta a Barcelona es posaren en marxa els preparatius per aconseguir que la vaga general fos absoluta el dia cinc. L'alcalde Magí Marcé, del Centre Republicà Federal, demanà als sindicalistes de la Federació Local l'enviament de delegats a l'Ajuntament per conèixer el seus propòsits. Els sindicalistes s'hi presentaren amb unes desenes d'homes armats i després d'una forta discussió amb l'alcalde es van fer amb el poder municipal. Segons Josep Moix l'alcalde esgrimí davant l'acció dels sindicalistes que ell era delegat governatiu d'ordre públic nomenat pel conseller de Governació. Seguint el mateix Moix, la resposta dels membres dels sindicats fou clara: "Li vam dir que ell podia ésser el delegat governatiu però nosaltres no érem soldats, sinó que érem revolucionaris i que s'havia acabat la legalitat".⁴¹⁵

A la matinada del cinc d'octubre la vaga general era absoluta. El Comitè revolucionari va publicar a *Vertical* un manifest en el que es cridava a la revolta "per la llibertat i per la dignitat del poble". Els sindicalistes havien pres l'Ajuntament i s'havien concentrat armats als principals punts estratègics de la ciutat. Al mateix temps iniciaren els registres als domicilis d'aquells membres de les dretes més significats i les accions de caràcter anticlerical: van clausurar totes les esglésies i van detenir al feixista Pere

⁴¹⁴ A. Castells. *Sabadell...*, Edicions Riutort, Sabadell, 1980, p. 20.27. Per a la Federació Local de Sindicats A. Balcells. *Trabajo industrial y organización obrera en la Cataluña contemporánea (1900-1936)*, Laia, Barcelona, 1974, p. 183-320 i J. Abad. "La Federació Local de Sindicats de Sabadell. La posició de la FLS davant l'ascensió del feixisme a Europa i davant el catalanisme", a *Arraona*, 21, tardor 1997, p. 45-66.

⁴¹⁵ Veure *Vertical*, 5/10/1934, p. 1 i A. Castells. *Sabadell...*, Edicions Riutort, Sabadell, 1980, p. 20.29.

Garriga.⁴¹⁶ A mig matí arribà a Sabadell un delegat enviat per Dencàs amb la pretensió de neutralitzar l'acció dels sindicalistes a canvi de garantir que la Guàrdia civil romandria aquarterada sense hostilitzar els revolucionaris. Si els obreristes ja havien menystingut a l'alcalde quan aquest es presentà com a delegat d'ordre públic, la seua posició fou més o menys la mateixa davant el delegat enviat per Governació: el Comitè revolucionari no cediria en res del que havia fet però es comprometia a no continuar amb l'acció revolucionària si aquesta no es generalitzava arreu de Catalunya.

El sis d'octubre *Vertical* va aparèixer com a "l'òrgan de la revolució" amb una editorial en la que s'afirmava que "el proletariat es juga la seva carta. O guanyarà i, per tant, esclafarà el feixisme; o serà derrotat, i per conseqüent, se li ajornaran les perspectives per molt de temps". Al llarg del dia sis continuaren els registres als domicilis d'industrials i membres de la Lliga, que foren detinguts i traslladats al calabós de l'Ajuntament, les accions anticlericals, amb l'assalt a l'Acadèmia Catòlica i la detenció d'alguns capellans, i la requisita d'armes a les diverses armeries de la ciutat.⁴¹⁷ El sis d'octubre els elements armats que formaven el que va anomenar-se la guàrdia roja dels sindicats locals arribava a la xifra de quatre-centes persones.

Poc després de la proclamació de l'Estat Català de Companys, els aliancistes en manifestació marxaren fins a l'Ajuntament. Els manifestants portaven banderes roges, amb la falç i el martell, mocadors rojos al coll i cantaven La Internacional. Des de l'Ajuntament el Comitè revolucionari va proclamar la República Catalana i fou hissada la bandera roja al costat de la catalana. Els aliancistes plantejaren un acord de mínims als republicans federals, als membres de l'Esquerra i a la Unió Socialista que fou assumit per tots. Segons Josep Moix l'acord consistia en que "si la consigna socialista triomfa, que representaria la dictadura del proletariat a Espanya, volem a Catalunya també seguir-la i a Sabadell volem el govern absolut"; en canvi si el moviment quedava limitat a Catalunya els obreristes volien "una intervenció a l'Ajuntament (...) mentre no es dictin normes legals que acceptin la majoria de catalans. Aleshores ens sotmetrem a

⁴¹⁶ A. Castells. *Sabadell...*, Edicions Riuort, Sabadell, 1980, p. 20.30.

⁴¹⁷ Per als atacs als membres de la Lliga J. L. Martín Berbois. *La Lliga regionalista a Sabadell o l'ocàs d'un partit (1931-1945)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2008, p. 78-83.

la forma política que es doni a Catalunya, però mentre, volem controlar l'Ajuntament durant el període revolucionari".⁴¹⁸

D'aquesta manera, el sindicalista Miquel Bertran fou nomenat nou alcalde revolucionari amb el suport del militant del Sindicat d'Empleats i Tècnics Jaume Camps Illa. Tot i que alguns militants obreristes decidiren traslladar-se a Barcelona amb militants de l'Esquerra i els rabassaires a defensar l'acció del govern, el gruix dels aliancistes van quedar-se a Sabadell. Josep Moix ordenà distribuir una vintena de sindicalistes armats al voltant de la caserna de la Guàrdia civil i va ordenar traslladar a l'Ajuntament una quarantena de caixes de lleixiu i sulfumant requisades en diverses indústries per a la fabricació d'explosius.⁴¹⁹

A mesura que s'anava coneixent el desenvolupament de l'acció del govern a Barcelona els regidors de la coalició republicana abandonaren l'Ajuntament. Quan arribà la notícia de la capitulació de Companys, els sindicalistes optaren també per abandonar l'Ajuntament. Fou organitzada una comissió encarregada d'amagar les armes, s'encarregà posar en llibertat als detinguts al metge que feia guàrdia al dispensari, es dissolgué l'anomenada guàrdia roja i els principals dirigents revolucionaris prepararen la seua fugida. Els faistes van aprofitar que l'Ajuntament havia quedat abandonat per ocupar-lo el diumenge pel matí. Aquests es van fer amb alguns dels fusells que hi quedaven i després d'hissar la bandera roig i negra al balcó van abandonar l'edifici.

Els principals enfrontaments amb les forces de l'exèrcit i la Guàrdia civil no es produïren fins el dia vuit. Tres parelles de Guàrdies civils comandades per un caporal es presentaren a "La Obrera" per escorcollar i clausurar el que era la seu de la Federació de Sindicats. Els Guàrdies van ser rebuts a trets pels sindicalistes obligant-los a retirar-se i a retornar amb més efectius i una peça d'artilleria que fou emplaçada davant la seu dels

⁴¹⁸ A. Castells. *Sabadell...*, Edicions Riuort, Sabadell, 1980, p. 20.31.

⁴¹⁹ Sobre Josep Moix es pot veure X. Domènech. "Josep Moix, de sindicalista a polític", a DD.AA. *Una esperança desfeta. Sabadell 1931-1945*, Ajuntament de Sabadell, Sabadell, 2010, p. 53-54.

sindicats, fet que acabà de dissuadir la resistència dels octubristes. Tot i així, no fou fins el dia onze quan els treballadors retornaren de manera generalitzada a les fàbriques.⁴²⁰

Tal i com assenyala el llavors president del Sindicat d'Empleats i Tècnics de Sabadell, que comptava amb uns 450 afiliats el 1934, el que es va fer a Sabadell i la seua àrea d'influència fou "una revolució sindicalista" que tornava a remarcar la importància del sindicat com la unitat política de base dels obrers catalans i, probablement, l'existència entre bona part dels quadres sindicals que havien abandonat la CNT, i d'alguns que s'hi mantenien, del projecte d'anar cap a una República social, a l'estil de la plantejada per un home com Pere Foix el 1934, però no des del partit, com desitjava Foix, sinó des de l'acció política de la mateixa organització sindical.⁴²¹

La preeminència sindical marcà també el desenvolupament de les jornades d'octubre a Badalona. A diferència de Sabadell, a Badalona aquells sectors sindicalistes oposats a la via insurreccional faista dins la CNT no trencaren amb la Confederació, tot i que els principals dirigents del trentisme local, com Joan Manent o Pere Cané, foren expulsats.⁴²² Tant sols el Sindicat Metal·lúrgic, un dels de major afiliació al costat del tèxtil i productes químics, s'adherí als sindicats d'oposició. El cinc d'octubre el seguiment de la vaga fou absolut. Com recordava un militant del sindicat tèxtil cenetista davant l'imminent aixecament popular a Badalona "els companys trentistes, els que no n'érem, els pocs comunistes, els del Bloc Obrer Camperol i els de la Unió Socialista de Catalunya (...) ens vàrem constituir en Aliança Obrera".⁴²³ Al llarg del dia els militants obreristes van requisar alguns cotxes i camions i es van traslladar a alguns pobles propers per fer efectiu el seguiment de la vaga.

Tot i que el Comitè de l'Aliança Obrera decidí actuar al marge dels republicans catalanistes i l'Ajuntament, el sis d'octubre es constituí un Comitè revolucionari format

⁴²⁰ *La Humanitat*, 30/04/1934, p. 6 i 12. Una síntesi completa sobre Sabadell durant la Segona República a M. Marín. "Política en temps de República", a DD.AA. *Una esperança desfeta. Sabadell 1931-1945*, Ajuntament de Sabadell, Sabadell, 2010, p. 14-51.

⁴²¹ P. Foix. *Corporativisme o República social*, Edicions Mireia, Barcelona, 1934.

⁴²² E. Vega. *Entre...*, Pagès editors, Lleida, 2004, p. 339-342.

⁴²³ M. Carreras i E. Ferrando. *Àlbum...*, Museu de Badalona, Badalona, 2006, p. 69 i M. Carreras i N. Vall. *La II República...*, Museu de Badalona, Badalona, 1990, p. 55-59.

pels membres de l'Esquerra, la Unió Socialista, el Sindicat Rabassaire, tots tres governaven la ciutat, de les JEREC i dels aliancistes. Aquest Comitè revolucionari no actuà, però, fins la nit del sis al set d'octubre, un cop des de l'Ajuntament s'havia proclamat la República Catalana, per organitzar diversos camions de gent armada cap a Barcelona per defensar l'acció del govern, entre els que hi anaven alguns militants del PCC. Durant bona part del dia sis van ser els membres del Centre Català d'Esquerra, de les JEREC, expulsats del Centre d'Esquerra el mes de setembre, de Palestra i d'Acció Catalana els qui van tenir la iniciativa del moviment. Van patrullar armats pels carrers, van hissar estelades a l'Ajuntament i als diversos centres polítics i van fer pública una proclama, signada com a Comitè patriòtic, que cridava a la proclamació de la República Catalana. Un cop derrotada la insurrecció, el mateix alcalde de l'Esquerra Joan Deulofeu atribuï la proclamació de la República Catalana als elements de les JEREC i "altres elements revolucionaris" que, segons ell, s'havien apoderat de l'Ajuntament tot i que l'alcalde Deulofeu i els consellers es mantingueren fins el set d'octubre a la seu del consistori.⁴²⁴

Tot i que, molt probablement, la proclamació de la República Catalana es devia també als obreristes, a més dels membres de les JEREC, i que aquests van participar activament en l'organització de "*cuatro camiones con gente armada*" en direcció a Barcelona, no fou fins les primeres hores del dia set quan es llençaren a una acció obertament insurreccional, amb l'armament del que disposaven i amb les armes repartides pels membres de l'Esquerra.⁴²⁵ Com ho expressava el secretari local del Sindicat Tèxtil "no vam fer res en el moment de l'esclat però estiguérem concentrats esperant cap a on aniria a parar tot allò. Quan el president Companys va plegar veles i els nois d'Estat Català desapareixeren, llavors, vàrem entrar nosaltres i entre nosaltres, també els de la CNT, de la FAI i de les Joventuts Llibertàries".⁴²⁶

⁴²⁴ J. Villarroya. "Els fets d'octubre a Badalona", a *Terra i ànima*, 2, juny-desembre 1979, Badalona, p. 42-43.

⁴²⁵ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

⁴²⁶ M. Carreras i E. Ferrando. *Àlbum...*, Museu de Badalona, Badalona, 2006, p. 69.

El dia set els sindicalistes van detenir el regidor tradicionalista Ramon Gassió, van desarmar els guàrdies municipals i tallaren les comunicacions amb Barcelona, ocuparen els carrers i trencaren les faroles: “Badalona va quedar aïllada, car es varen aixecar barricades al carrer de Sant Bru i a la Plaça de Pep Ventura, i per espai de dos dies fórem els amos de la ciutat. No pogueren entrar les forces dels Carabiners i la Guàrdia Civil, que venien del costat de Montgat i la Guàrdia d’Assalt que venia des de Sant Adrià”. Igualment els sindicalistes van volar el pont d’en “Butifarreta”, quedant inutilitzada la via fèrria que unia Badalona a Barcelona.⁴²⁷

El foc contra els carrabiners, els Guàrdies d’Assalt i la Guàrdia Civil fou permanent fins el dia vuit. Maties González, del sindicat metal·lúrgic, explicava que “el dilluns dia 8, al matí, encara érem els dominadors de la situació. Les forces públiques eren forces d’assalt que venien de Barcelona amb camionetes i a peu, i per dues o tres vegades, intentaren passar la barricada, però mai els fou possible, ja que se’ls castigava contínuament”.⁴²⁸ El dilluns a la tarda els Guàrdies d’Assalt des de Sant Adrià aconseguiren rompre les barricades dels obreristes i ocupar militarment la ciutat amb reforços arribats de Barcelona. El dia nou des de Capitania general s’informava al Ministeri de la guerra que a Badalona “*se reparó via fuerzas Ejército y marineria*”, tot i que diverses fàbriques encara continuaren parades. Els sindicalistes, tant els de la CNT com els dels Sindicat d’Oposició, es van retirar “a la muntanya amb tot l’armament” amagant-lo ben engreixat prèviament per poder-lo utilitzar més endavant. La unitat d’acció entre anarcosindicalistes dins i fora de la CNT, que agrupaven a l’entorn d’uns 3.000 afiliats pel març de 1933, s’explicava, a banda de les dinàmiques locals que pesaven i molt, per la voluntat de “*hacer frente al imperante oleaje de la reacción organizada*”, en paraules de l’Aliança Obrera local uns mesos abans, o “*per evitar el feixisme*”, dit d’una manera més planera per un militant sindicalista. A més, no podem menystenir un aspecte apuntat per un cenetista badaloní sobre l’acció sindicalista unitària, que entrava de ple en el caràcter de “revolució sindicalista” que hem apuntat.

⁴²⁷ M. Carreras i E. Ferrando. *Àlbum...*, Museu de Badalona, Badalona, 2006, p. 69-70.

⁴²⁸ M. Carreras i E. Ferrando. *Àlbum...*, Museu de Badalona, Badalona, 2006, p. 96-97.

Segons Josep Costa, del sindicat tèxtil de la CNT, l'acció insurreccional unitària, “trobant-se dividits els homes de la CNT en arribar els fets d'octubre de 1934”, s'explicava per “esperar que, malgrat la rendició d'en Companys i la fugida per la *cloaca* d'en Dencàs, si les coses s'anaven complicant, en tot cas, Badalona ja la teníem a les nostres mans”.⁴²⁹ És a dir, com a mínim per alguns quadres i militants sindicals convenia engegar una insurrecció obrera autònoma, fonamentalment sindicalista, tant per fer front al govern radical-cedista com per la inquietud que produïa en determinats ambients anarcosindicalistes el possible desenvolupament de l'acció iniciada pel govern català, en especial la d'aquells homes a les ordres del conseller de governació. En aquest sentit del que es tractava pels sindicalistes, els partits obrers eren totalment subsidiaris d'aquests, era fer-se amb el control de la ciutat i, en cas que les coses anessin maldades, en un sentit o altre, posar en marxa una insurrecció urbana violenta.

La preponderància sindical també resultà clau en el desenvolupament de les jornades d'octubre a Mataró. Encapçalada pels Sindicats d'Oposició, amb dirigents de tant pes com Joan Peiró i Manuel Mascarell, ambdós vidriers, l'Aliança Obrera aconseguí fer efectiva la vaga general fins el 10 d'octubre, en aquest cas actuant conjuntament amb l'Ajuntament i els republicans catalanistes. El cinc d'octubre la vaga fou massiva i per la tarda, com ho anotava un informe del PCC, “*Mataró estaba en manos del pueblo trabajador a excepción del cuartel de artillería que no fue atacado por falta de armas*”.⁴³⁰ Al llarg de tot el dia els membres de l'Aliança controlaren les entrades i sortides de la ciutat. Des del dia quatre el comitè de l'Aliança Obrera es trobava reunit al local del Sindicat del Gènere de punt. A més dels anarcosindicalistes dels Sindicats d'Oposició, l'Aliança local estava formada pels ugetistes i socialistes, de llarga implantació a la capital del Maresme, el PCC i el BOC. La nit del sis d'octubre els cenetistes i faistes s'integraren també a l'Aliança, enviant-hi els seus delegats.⁴³¹

⁴²⁹M. Carreras i E. Ferrando. *Àlbum...*, Museu de Badalona, Badalona, 2006, p. 69-70.

⁴³⁰AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

⁴³¹Veure, respectivament, J. Vilanova. “Un intent d'història...”, a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 20 (1984) p. 15, M. Manté. *La problemàtica de la Segunda República a través del estudio de una situación concreta: el Mataró de los años treinta*, Rafael Dalmau, Mataró, 1977, p. 84-85 i AHPCE.

El mateix dia cinc els aliancistes organitzaren un míting, amb l'assistència de centenars de treballadors, en el que, entre altres, hi van intervenir Enric Dalmau, del PCC, i Joan Peiró. Peiró exhortà a la violència revolucionària i a tirar endavant el moviment revolucionari amb independència de que l'Esquerra estigués disposada o no a fer-ho.⁴³² Per ordre de l'Aliança van ser registrats i clausurats edificis religiosos, el Centre Tradicionalista, el Centre Radical i la redacció del "Pensament Marià". Els membres del Sometent, per la seua part, van detenir diversos elements de la FAI que poc després foren posats en llibertat per exigència de l'Aliança Obrera.

Amb una vaga ja absoluta, a mig matí del sis d'octubre s'intentà incendiar la Basílica de Santa Maria. Com informà posteriorment *La Vanguardia* l'intent resultà fallit causant, només, "pequeños deterioros" a l'altar major i la destrucció completa de l'altar de les ànimes.⁴³³ Diversos testimonis atribuïren l'intent d'incendi als membres de la FAI, als xicots del "Forn del Vidre" i als militants del BOC. Els revolucionaris entraren a la casa rectoral amb l'objectiu de practicar un registre i obligaren al sagristà i al vicari a aplegar cadires per posar-hi foc tot seguit, llençant diverses ampolles amb líquid inflamable. Segons un jove militant de Nosaltres Sols! davant l'incendi "la gent omplia la placeta i en gaudia com un espectacle".⁴³⁴ Precisament van ser els joves de NS!, amb els veïns i alguns feligresos els qui ràpidament van aconseguir apagar el foc.

La tarda del sis d'octubre quedà constituït "un comité revolucionario compuesto por el PCC, el BOC, sindicalistas, UGT, FAI, CNT y elementos de la Esquerra". Els

Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

⁴³² Per a Joan Peiró resulta molt útil la lectura dels escrits del mateix sindicalista elaborada per Pere Gabriel i la introducció del mateix volum, J. Peiró. *Escrits 1917-1939*, Edicions 62, Barcelona, 1975. Igualment interessants son P. Gabriel (coord.). *Memòria de Joan Peiró i Belis: retrats d'un sindicalista, ministre de la Segona República*, Galerada, Cabrera de Mar, 2008, M. Colomer. *Cooperativisme i moviment obrer. L'exemple de la cooperativa del vidre de Mataró 1930-1944*, Patronat Municipal de Cultura, Mataró, 1986 i les memòries de Joan Manent. *Records d'un sindicalista llibertari català*, Edicions Catalanes de París, 1976.

⁴³³ *La Vanguardia*, 8/06/1935, p. 21.

⁴³⁴ E. Albert i Corp. *Quatre boigs de Mataró (Combat per Catalunya 1930-1937)*, Rafael Dalmau, Barcelona, 1979, p. 79.

“*elementos de la Esquerra*” eren els membres de la comissió de govern municipal del Front Únic d'Esquerres, unió d'ERC, la USC i alguns obreristes independents, a més del diputat a les corts de la República Jaume Comas, de la USC, i del també diputat, en aquest cas al parlament català, Joaquim Bilbeny, de l'Esquerra.⁴³⁵ Poc després de la proclamació de l'Estat Català des de la Generalitat, l'alcalde republicà Salvador Cruixent reproduí la proclama i hissà la bandera estelada acompanyat de Peiró i Ramon Molist, dels Sindicats d'Oposició, del socialista Francesc Anglas i del comunista Enric Dalmau entre altres. Tot seguit s'organitzà “*la defensa contra los posibles ataques del ejército, se organizó el trabajo para impedir que el ejército pudiera ir a Barcelona, grupos en la carretera y una columna de 500 hombres para que fueran a Barcelona*”.⁴³⁶

Els obreristes disposaven de molt poques armes. Només el dia cinc des del Centre República Federal es repartiren armes entre els membres de l'Esquerra, les JEREC i organitzacions separatistes com NS!, amb un centenar de militants. Segons el llavors jove militant de NS! Esteve Albert hi havia “pocs fusells, molts remingtons i winchesters, armes curtes i bombes de mà”.⁴³⁷ Tot i que des d'alguns pobles del Maresme, com Sant Pol de Mar, van sortir revolucionaris armats cap a Mataró amb l'objectiu d'assaltar la caserna d'artilleria, l'atac s'acabà desestimant “*por falta de armas*”.

La columna d'octubristes que havia sortit cap a Barcelona comptava amb les poques armes dels obreristes, les que portaven els del sometent i les repartides al casal d'Esquerra. La formaven separatistes de NS!, sindicalistes, comunistes del PCC, algun

⁴³⁵ Veure AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña i J. Vilanova. “Un intent d'història...”, a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 20 (1984) p. 16.

⁴³⁶ Sobre el socialista Francesc Anglas veure J. Puig i Pla. “*Francesc Anglas (1901-1988. Centenari d'un socialista mataroní. Notes sobre el treball al tèxtil, la República i el franquisme*”, a *XIX Sessió d'estudis mataronins*, Museu Arxiu de Santa Maria/Patronat Municipal de Cultura, Mataró, 2003, p. 4-10 i AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

⁴³⁷ E. Albert i Corp. *Quatre boigs de Mataró (Combat per Catalunya 1930-1937)*, Rafael Dalmau, Barcelona, 1979, p. 79.

membre de la CNT i la FAI, socialistes i homes de l'Esquerra i les JEREC. Fins al Masnou avançaren a peu pels vorals de la carretera i després en autobusos i altres grups ho van fer en camions fins a Badalona. Tot just passat Badalona es conegué “*la claudicación de la Generalidad lo que causó la desbandada general*”.⁴³⁸ Tot i que alguns militants intentaren continuar fins a Barcelona per combatre, els diversos grups armats de partits i sindicats que no s'havien diluït acordaren retirar-se i retornar cap a Mataró.

El vuitè regiment d'artilleria a la matinada del dia set sortí de la caserna i es desplegà per la ciutat amb una peça d'artilleria. Un cop declarat l'Estat de guerra els militars ocuparen el Centre Republicà Federal i l'Ajuntament, sense cap tipus de resistència, hissant la bandera de la República espanyola. La sortida dels homes armats cap a Barcelona i la manca d'armament dels obreristes van fer que ni tant sols es plantegés cap intent seriós de combatre les forces d'artilleria. En aquesta situació, la continuació de la vaga fins el deu d'octubre fou la mostra de contestació a la derrota i a l'ocupació militar de la ciutat.

A Granollers, en canvi, els enfrontaments amb les forces de l'exèrcit, la Guàrdia civil i les forces d'ordre públic foren els que marcaren l'acció insurreccional fins ben entrat el dia vuit. Tant sols els cafès i la circulació de trens i vehicles van continuar amb plena normalitat fins el migdia del sis d'octubre. Els cenetistes reobriren la tarda del dia cinc la seu del sindicat únic de treballadors, clausurada governativament, fent una crida a la insurrecció revolucionària.⁴³⁹ Al llarg del dia cinc i fins la proclamació de l'Estat Català pels carrers de Granollers tant sols hi patrullaren elements armats del Sometent, l'Esquerra i les JEREC. No fou fins que des de l'Ajuntament l'alcalde Esteve Camillo, del Centre Catalanista Republicà adherit a Acció Catalana Republicana, reproduí la

⁴³⁸ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

⁴³⁹ J. Garriga. “Granollers: el conflicte revolucionari i bèl·lic”, a DD.AA. *Granollers 1936-39: Conflicte revolucionari i bèl·lic. El marc demogràfic i econòmic*, vol. 1, El Racó del Llibre/Oikos, 1989, p. 173-174.

proclamació de l'Estat Català que els sindicalistes i militants dels partits obreristes entraren en acció.

La nit del sis al set d'octubre els sindicalistes i militants del BOC atacaren la seu de la Lliga, calaren foc al Centre Radical i van registrar i destrossar el Centre Tradicionalista i el Centre Catòlic. A Granollers hi arribaren diversos cenetistes de Mollet per unir-se als revolucionaris locals. Tot i que a la matinada del dia set es conegué la capitulació del govern català i posteriorment les al·locucions radiades de Batet, l'acció dels insurrectes continuà essent intensa fins el dia nou. Com ho recollia un informe municipal sobre els fets ocorreguts entre el set i el nou d'octubre “el diumenge a les onze del matí elements diversos de la FAI s'apoderaren de la Casa de la Ciutat i de les armes que hi havia en dipòsit abandonades aquell matí per diverses persones”. Tot seguit, els octubristes es desplegaren pels principals punts de la ciutat “fent-se amos de la mateixa”.⁴⁴⁰

Els enfrontaments amb la Guàrdia civil serien constants fins el nou d'octubre. Des de l'Ajuntament els revolucionaris van cridar a la població a aixecar-se contra el feixisme i van apoderar-se de l'autobomba de recs i incendis de l'Ajuntament omplint el dipòsit de benzina. Amb l'autobomba es traslladaren cap a l'església parroquial “tenint tothom la impressió de que anava a calar-se foc a aquell edifici”. L'església però no fou incendiada, tot i que va ser llençat un explosiu que destrossà les portes de l'edifici. Una vintena de Guàrdies civils intentaren reduir als revolucionaris però es van veure obligats a retirar-se a la caserna i aquesta acabà sent “setiada pels revoltosos”.⁴⁴¹ Tota la nit del set al vuit d'octubre es produïren enfrontaments i els octubristes alçaren diverses barricades, una davant la fonda Europa que obstaculitzava de ple la carretera.

El matí del dilluns arribà una columna de l'exèrcit formada per forces de cavalleria, infanteria i artilleria que s'acabà apoderant de l'Ajuntament “*violentemente del referido edificio en el que se habian hecho fuertes los revoltosos*”. Després d'una quinzena de canonades els octubristes abandonaren l'Ajuntament. Els mateixos militars van fer una

⁴⁴⁰ Arxiu Municipal de Granollers. Fons de l'Ajuntament de Granollers. Referent als fets ocorreguts en aquesta ciutat els dies 7 i 8 d'octubre de 1934. Destrucció de la Casa de la ciutat.

⁴⁴¹ Arxiu Municipal de Granollers. Fons de l'Ajuntament de Granollers. Referent als fets ocorreguts en aquesta ciutat els dies 7 i 8 d'octubre de 1934. Destrucció de la Casa de la ciutat.

descripció prou detallada del que havia succeït a Granollers: *“fuerzas instituto y ejercito restablecieron orden reduciendo a los revoltosos que hicieronse fuertes Ayuntamiento siendo este destruido por fuego artilleria en la lucha con los sediciosos al defender casa cuartel y asaltar Ayuntamiento resultaron heridos un cabo y tres guardias uno de estos gravisimo y durante tarde y noche ayer los rebeldes tirotearon intensamente fuerzas ejercito y cuerpo parapetados en terrados hasta las 3 madrugada”*.⁴⁴² Un capità d'artilleria i un caporal d'Infanteria també resultaren ferits pels trets dels octubristes i van morir pel foc creuat una veïna i un home que es dirigia en cotxe cap a Barcelona.

A la capital del Vallès oriental tornaren a aparèixer com a elements centrals dels fets d'octubre les accions contra la dreta social i política, l'element anticlerical, l'acció armada contra les forces de l'Estat i el paper central dels obreristes, especialment dels sindicalistes, com a principal motor de la insurrecció. En el cas de Granollers, gràcies als informes enviats per l'alcalde sobre la conducta *“tanto pública como privada”* al jutge militar d'instrucció, podem explicar amb certa precisió la filiació dels principals protagonistes de la insurrecció. Entre una quinzena de processats i detinguts hi trobem, segons l'alcalde, uns germans *“conceptuados como comunistas o militantes de la FAF”*, cinc *“comunistas peligrosos i destacados”* que havien participat *“en cuantas perturbaciones de orden público han ocurrido en esta ciudad”*, sis membres del *“Sindicato Único”*, un *“elemento perturbador y de acción”*, el president de les JEREC, un *“afiliado a Esquerra republicana, cabo del somatén”* i, per últim, un catalanista *“en ideas religiosas, cristiano; en ideas sociales, social-demócrata”*.⁴⁴³ El pes dels sindicalistes, comunistes, molt probablement del BOC, i algun faista resulta més que clar.

En d'altres poblacions del Vallès com Sant Cugat fins el dia sis d'octubre actuaren de manera conjunta l'Ajuntament governat pel Centre Republicà Federal, els republicans catalanistes, el BOC i la Unió de Rabassaires. El cinc i sis d'octubre membres del Sometent Republicà, militants del Centre Republicà, de la UdR i el BOC patrullaren armats pels carrers. Abans de la proclamació de l'Estat Català els revolucionaris

⁴⁴² AGMAV. C. 9. Cp. 10, D. 1/68.

⁴⁴³ AHCVO. Fons de l'Ajuntament de Granollers. Correspondència octubre 1934. UI. 22.373.

desarmaren els carrabiners de la caserna de Sant Cugat i requisaren diversos vehicles. Els regidors del Centre Republicà Federal es traslladaren a l'Ajuntament i van aprovar l'expulsió del ple de la minoria de dretes per tot seguit reproduir la proclamació de l'Estat Català, en aquest cas hissant la bandera estelada.

Després de la proclamació des de l'Ajuntament, els octubristes, especialment els militants del BOC, van escorcollar el local de la Federació de Joves Cristians, van detenir el secretari i el president i van requisar diversa documentació. De la mateixa manera que a Vilanova i la Geltrú, un cop es conegué la capitulació de Companys els regidors republicans federals abandonaren l'Ajuntament i aquest quedà en mans dels comunistes i alguns cenetistes i faistes que s'uniren al moviment. L'acció dels octubristes es va veure enormement reforçada amb l'arribada a Sant Cugat de la columna d'aliancistes que havia sortit del barri de Gràcia amb l'objectiu d'arribar a Sabadell.

Després de gairebé vint minuts d'intercanvi de trets, els obreristes, tant els arribats de Barcelona com els membres del BOC i la CNT local, aconseguiren rodejar la trentena de guàrdies civils provinents de Terrassa i Esparraguera i obligar-los a retirar-se, amb un mort i tres ferits. Amb la fugida dels guàrdies civils, diversos militants del BOC van proclamar des de l'Ajuntament la República Socialista Catalana i van llençar proclames donant la terra als rabassaires. Segons l'alcalde, el dia set elements comunistes i de la FAI ocupen de nou l'Ajuntament i es fan seues les armes del Sometent i els mossos d'esquadra. Els aliancistes barcelonins abans de continuar la marxa cap a Sabadell repartiren armes entre els cenetistes i bloquistes locals i van deixar alguns bons tiradors per ajudar els revolucionaris de Sant Cugat a l'hora d'aturar els guàrdies civils provinents de Barcelona.⁴⁴⁴

Cap al migdia del set d'octubre van arribar a Sant Cugat tres camions amb metralladores carregats de guàrdies civils i guàrdies d'assalt provinents de Barcelona. En total uns 150 guàrdies. Ràpidament s'inicià el foc entre els revolucionaris i les forces de l'Estat al voltant de l'Ajuntament. La resistència dels revolucionaris va fer que els guàrdies civils demanessin més reforços. Cap a les dues de la tarda arribaren més efectius de la Guàrdia

⁴⁴⁴ J.F. Mota. *La República...*, Ajuntament de Sant Cugat del Vallès/PAM, Barcelona, 2001, p. 168-175.

d'assalt que amb els que ja es trobaven a Sant Cugat aconseguiren fer-se amb el control de la ciutat assetjant l'Ajuntament i detenint als revolucionaris que disparaven des de l'interior. El setge a la casa de la vila s'allargà fins a les quatre de la tarda quedant aquesta força malmesa pel foc encès pels guàrdies llençant benzina a la porta. Després de detenir els octubristes els guàrdies retiraren la bandera roig i negra que els cenetistes havien posat a l'Ajuntament.⁴⁴⁵

També en una ciutat com Terrassa la Federació Local de Sindicats cenetista, amb un pes específic del faisme que al llarg de 1934 havia desenvolupat una intensa activitat armada, acabà participant de l'acció insurreccional d'octubre.⁴⁴⁶ Tal i com reconeixia un informe fet pel PCC sobre la insurrecció, a Terrassa "*los anarquistas que al principio se negaron a intervenir lucharon mas tarde con los camaradas de nuestro partido*".⁴⁴⁷ En aquesta ciutat, la vaga general fou iniciada pel BOC, el PCC, l'Associació d'Empleats i Tècnics i els socialistes, amb un cert enfrontament des del mateix dia cinc amb les autoritats municipals de l'Esquerra.

El matí del dia cinc la vaga s'anà convertint en general: la majoria de fàbriques ja no iniciaren l'activitat, cap a les deu del matí l'atur s'estengué a despatxos i magatzems i també quedà paralitzada la circulació, incloent els ferrocarrils de la Generalitat. El Comitè Local de l'Aliança llençà un manifest cridant a la proclamació de la República Catalana, a la vaga revolucionària i a "abatre definitivament el feixisme espanyol". Igualment, el sis d'octubre es cridà al "poble treballador a manifestar-se a la Rambla d'Egara contra la reacció i el feixisme". Si bé la nit del cinc al sis d'octubre ja s'havien produït enfrontaments entre els revolucionaris i la policia local, sobretot quan els primers assaltaren una armeria, fou el matí del dia sis quan es produïren els principals

⁴⁴⁵ J. F. Mota. *La República...*, Ajuntament de Sant Cugat del Vallès/PAM, Barcelona, 2001, p. 174-175. També es pot consultar l'edició electrònica del mateix llibre revisada i actualitzada, J. F. Mota. *Sant Cugat del Vallès (1931-1941). República, guerra civil i primers anys de franquisme*, Ediciones Moratalaz, 2010.

⁴⁴⁶ AHCVO- Arxiu Històric de Terrassa. Fons de l'Ajuntament de Terrassa. Correspondència 1935. 30/05/1935.

⁴⁴⁷ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

enfrentaments.⁴⁴⁸ La manifestació convocada per l'AO fou prohibida per l'alcalde de l'Esquerra, la policia local disparà diversos trets a l'aire per dissuadir els manifestants i els Guàrdies de Seguretat van fer foc directament contra la manifestació, causant diversos ferits. Posteriorment les forces policials van assaltar la seu del BOC i van detenir alguns militants que després l'alcalde ordenà que fossin alliberats. No resulta estrany que els militants comunistes consideressin que *“las gentes de la Esquerra realizaron un sin fin de actos contra los trabajadores para impedir que la dirección del movimiento cayera en manos de ellos”*.⁴⁴⁹

Passades les vuit de la tarda l'alcalde s'adherí a la proclamació de l'Estat Català des del balcó de l'Ajuntament i ordenà desplegar el sometent als principals accessos de la ciutat, edificis públics i centrals de telègrafs i telèfons. Coneguda la derrota a Barcelona, l'alcalde ordenà la recollida d'armes del sometent i membres de l'Esquerra a l'Ajuntament i amb la resta de regidors republicans abandonà l'edifici. A primeres hores del dia set els faistes irromperen a l'Ajuntament i s'apoderaren de gran nombre d'armes. Amb la resta de militants obreristes intentaren assaltar, sense aconseguir-ho, la caserna de la Guàrdia civil. Tal i com ho recollia el coronel del tercer terç de la Guàrdia civil *“fuerzas infanteria desde Sabadell fueron Tarrassa levantar asedio cuartel, detenidos tres revoltosos”*. Sembla que els obreristes intentaren *“incendiar el cuartel de la Guàrdia Civil con un tanque lleno de gasolina”* tot i que no se'n sortiren, segons els militants del PCC, per l'obstrucció dels membres de l'Esquerra. Igualment, els faistes i, com a mínim, alguns comunistes del PCC assaltaren la presó alliberant els presos i fugint *“pel torrent de Vallparadís perseguits a trets per la benemerita”*. Els enfrontaments entre els revolucionaris i la Guàrdia civil s'allargaren fins el deu d'octubre de la mateixa manera que la vaga general.⁴⁵⁰

⁴⁴⁸ X. Marcet. “El 6 d'octubre a Terrassa”, *Al Vent*, núm. 43, any V, p. 13-15.

⁴⁴⁹ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

⁴⁵⁰ *L'Acció. Diari d'Esquerra Republicana*, 10/10/1934, p. 1-3, AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña i AGMAV. C.9, Cp. 10, D. 1/53.

Per últim, a Sant Boi de Llobregat l'acció insurreccional dels obreristes es va concretar en l'actuació conjunta de militants de Sant Boi però també de poblacions veïnes en l'assalt de l'Ajuntament. En paraules de l'alcalde de la Lliga Josep Marieges "la vila de Sant Boi de Llobregat en els dies 5, 6 i 7 del corrent Octubre passà moments de greu intranquil·litat".⁴⁵¹ Davant la vaga general i la proclamació de l'Estat català a Barcelona la majoria de la Lliga optà per abandonar l'Ajuntament deixant la direcció del mateix a la minoria de l'Esquerra. Els regidors Joan Vandellós i Cristòfor Rebull reproduïren la proclamació de l'Estat Català i van hissar la bandera estelada a l'Ajuntament. Membres de l'Esquerra i la Unió de Rabassaires es mantingueren durant bona part de la nit concentrats davant l'Ajuntament; tot i que, quan es conegué la rendició del govern tant els regidors de l'Esquerra com els militants i rabassaires concentrats abandonaren la casa de la vila.

Seguint l'acta del ple municipal del catorze d'octubre, poques hores després de la capitulació del govern català "elements de fora que, junt amb altres de la vila, s'apoderaren de la casa consistorial proclamant el comunisme i tractant d'assaltar el domicili propi del senyor alcalde i obligant a la defensa armada".⁴⁵² Molt probablement, van ser militants del Sindicat Únic de Treballadors de Sant Boi, del Sindicat de Treballadors de la Colònia Güell i alguns sindicalistes o comunistes arribats de Gavà o Viladecans el que van ocupar l'Ajuntament, van penjar una gran bandera roja al balcó i van declarar el comunisme o el comunisme llibertari, segons altres fonts.⁴⁵³ A banda d'atacar la casa de l'alcalde de la Lliga, els revolucionaris van alçar diverses barricades tallant arbres i van fer foc des de l'Ajuntament a les forces d'assalt que el mateix dia set van aconseguir ocupar la població.

⁴⁵¹ Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat. Actes del ple de l'Ajuntament, 14/10/1934, p. 24.

⁴⁵² Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat. Actes del ple de l'Ajuntament, 14/10/1934, p. 24.

⁴⁵³ Sobre la possible intervenció dels membres del Sindicat de Treballadors de la Colònia Güell i l'arribada de revolucionaris de Gavà veure, respectivament, J. Padró. *Dels Pomells de Joventut a la col·lectivització obrera. Catalanistes i sindicalistes a la Colònia Güell (1931-1939)*, Associació La Colònia modernista/Centre d'Estudis del Baix Llobregat, 2007, p. 70-78 i *La Vanguardia*, 10/10/1934, p. 9. Veure també DD.AA.. *Història de Sant Boi de Llobregat*, Ajuntament de Sant Boi, Sant Boi de Llobregat, 1993, p. 293-297.

El que havia succeït entre el quatre i el deu d'octubre als principals centres industrials de la corona barcelonina havia estat una violenta insurrecció armada protagonitzada, fonamentalment, pels sindicalistes que passava per sobre de les proclamacions cíviques i que, a diferència del que havia succeït a Barcelona, mostrava de ple la radicalitat del seu contingut social i el seu caràcter violent. La insurrecció obrera estava guiada per plantejaments clarament antifeixistes que, a banda de frenar a “Lerroux porter del feixisme” i els que segueixen “les orientacions de Dollfus, d’Hitler, de Mussolini i Gil Robles”, pretenia atacar a través de l’acció revolucionària aquells sectors socials i polítics que per als revolucionaris constituïen els fonaments de l’amença feixista. Es tractava d’evitar “l’aplastament de la classe treballadora” actuant, com es deia en un full volant de la cèl·lula local del BOC de Granollers, “Contra el feixisme! Contra la Relligió! Contra el capitalisme!” per no acabar com a Alemanya, Itàlia i Àustria “a les presons, als camps de concentració i als cementiris”.⁴⁵⁴ Per tant, els atacs contra l’església, contra industrials i membres de la patronal, contra la dreta política, des dels tradicionalistes fins a la Lliga, i contra l’exèrcit i les forces de l’Estat agafaven sentit tenint present aquest objectiu.

7. 2. Entre la vaga insurreccional, l’Estat Català i l’acció revolucionària

El caràcter socialment revolucionari i les temptatives insurreccionals no van quedar, però, tant sols circumscrites al cinturó industrial de Barcelona sinó que es van produir, amb una concreció menys homogènia, a la resta de comarques on els elements obrers hi tenien cert pes específic i on aquests havien aconseguit certa capacitat organitzativa. Entre la insurrecció violenta temporalment guanyadora i l’acció conjunta, volguda o forçada, entre obreristes i les autoritats de l’Esquerra es produïren tot un seguit de situacions intermèdies marcades, majoritàriament, per una barreja d’accions revolucionàries que no aconseguiren imposar-se plenament.

⁴⁵⁴ AHCVO. Fons de l’Ajuntament de Granollers. Correspondència octubre 1934. UI. UI22372.

En poblacions mineres del Bages com Súria, la vaga fou dirigida pel Sindicat Autònom, que al seu torn era impulsat pels militants del PCC, i secundada “*a la expectativa*” pels cenetistes. A l’Ajuntament s’hi concentraren, com recollien les memòries del secretari municipal Ramon Vers, “unes dues centes persones i gent de parla castellana demanant armes”. Molts d’ells eren aquells homes que es reunien al Bar Catalán: “els miners qualificats de can Solvay. Molts procedien del nord i la majoria estaven afiliats als partits socialista o comunista”, en paraules d’un altre observador local.⁴⁵⁵ El dia sis la vaga fou absoluta i es constituí un Comitè revolucionari format pel Sindicat Autònom, el PCC, l’Esquerra, l’Agrupació Socialista i la UdR que proclamà la República Catalana i repartí un manifest cridant a mantenir-se “en peu de guerra contra els enemics de la Pàtria!”.

El Comitè realitzà algunes detencions i l’Ajuntament de l’Esquerra, que “*mantenia buenas relaciones con nuestros camaradas*”, acabà repartint les poques armes de que disposava entre els miners comunistes i socialistes, rabassaires i membres de l’Esquerra que es traslladaren en camions cap a Barcelona, sembla que comandats pel comunista Manuel Trueba, tot i que retrocediren en arribar a Sabadell un cop s’assabentaren que la Generalitat havia capitulat.⁴⁵⁶ El diumenge set d’octubre les forces de la Guàrdia civil es desplegaren pel poble i a trets van dissoldre els grups de revolucionaris concentrats pels carrers. La vaga continuà fins el deu d’octubre tot i que el poble quedà del tot controlat pel gairebé un centenar de mossos d’esquadra que arribaren el vuit d’octubre.⁴⁵⁷

En d’altres pobles com Navàs el component anticlerical es convertí en l’element central de les jornades d’octubre. En la sessió del ple de vint-i-u d’octubre l’alcalde de la Lliga aprovava una proposició en la que es feia “constar el mes viu i sincer sentiment (...) per

⁴⁵⁵ Veure les Memòries inèdites de Ramon Vers Closa (1841-1959) , secretari municipal de Súria fins l’octubre de 1936, i F. Planes. *El desgavell*, Club Editor, Barcelona, 2010, p. 252-259. He d’agrair a Amadeu Olives que em facilités part de les memòries de Ramon Vers escrites entre el 1939 i el 1942 a la presó.

⁴⁵⁶ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña i J. J. Martín- Frechilla. “*Tensiones del exilio español en Venezuela: el caso de los hermanos Trueba*”, a *Cuadernos Republicanos*, 30, abril 1997, p. 84.

⁴⁵⁷ *La Vanguardia*, 12/10/1934, p. 20.

els fets luctuosos ocorreguts en aquesta de Navàs la nit del dia 6 d'aquest mes i lluny de pertidismes polítics de cap mena ni ideologia, condemna de la manera més enèrgica l'assassinat perpetrat i que s'envii a la família de la víctima el ciutadà Josep Morta el condol d'aquest Ajuntament".⁴⁵⁸ El ciutadà Josep Morta era el capellà de la parròquia de Navàs i a més de la seua mort la nit del sis d'octubre s'havia produït també la crema de l'església.⁴⁵⁹ Tot i que els periodistes de la Lliga Costa i Déu i Modest Sabaté van atribuir posteriorment a membres de l'Estat Català i a "els comunistes" les accions anticlericals, a més del "populatxo armat", sembla que els militants del Sindicat Únic hi van tenir una participació activa.

El sis d'octubre membres del Centre Nacionalista Republicà, de la Cooperativa Obrera "La Fraternitat", de la Unió de Rabassaires, i, molt probablement, de la UGT i el PCC de la Colònia Palà van ocupar l'Ajuntament, governat per la Lliga, van hissar la bandera estelada i es van constituir en Comitè revolucionari. L'alcalde i regidors de la Lliga van ser conduïts a l'Ajuntament i obligats a dimitir dels seus càrrecs. Al davant de l'Ajuntament "s'havia concentrat una gentada, en la qual abundaven les dones, certament preses de més excitació que alguns dels homes". La nit del sis al set els revolucionaris, amb cenetistes i algun comunista al capdavant, calaren foc a l'església i van detenir al capellà que fou mort a trets.⁴⁶⁰ Les accions anticlericals també es van fer presents en altres poblacions del Bages. A Sant Vicenç de Castellet els aliancistes, fonamentalment dels sindicats d'oposició i ferroviaris socialistes, van atacar al capellà i van incendiar l'església realitzant, segons el bisbe de Vic, "*espantosos sacrilegios como la profanación de hostias sagradas que estuvieron toda una noche esparcidas por el suelo*".⁴⁶¹ Igualment, van posar dos artefactes al pont dels ferrocarrils catalans sobre el

⁴⁵⁸ Arxiu Municipal de Navàs. Actes del ple de l'Ajuntament, 21/10/1934, p. 47.

⁴⁵⁹ Arxiu Municipal de Navàs. Correspondència sortida. 1934-1935. Caixa 248. Veure també el llibre dels periodistes lligaires J. Costa i Deu, M. Sabaté. *La veritat del 6 d'octubre*, Impremta Clarasó, Barcelona, 1936, p. 47-63.

⁴⁶⁰ Pels fets de Navàs foren processats més de trenta militants cenetistes que restaren quinze mesos emprisonats abans de la celebració del Consell de guerra. Veure *Solidaridad Obrera*, 29/01/1936, p. 7.

⁴⁶¹ Arxiu Municipal de Sant Vicenç de Castellet. Actes del Ple Municipal. 20/10/1934. *La Vanguardia*, 8/11/1934, p. 21 i 26/03/1935, p. 10. Veure també J. Costa i Deu, M. Sabaté. *La veritat...*, Impremta

Llobregat, deixant la via inutilitzada, i la vaga s'allargà fins el nou d'octubre, tot i que les forces militars procedents de Manresa ocuparen el poble el dia vuit.⁴⁶² El periòdic catòlico-regionalista *El Pla de Bages* atribuï les accions insurreccionals especialment a “un grup de revoltosos format en bona part per ferroviaris”. Eren aquelles famílies de ferroviaris que el periodista sabadellenc de la Lliga Joan Costa considerava com “gent vinguda de fora del país”, que havien convertit Sant Vicenç en “un nucli propici a tots els extremismes i un ferment viu de totes les intemperàncies socials”, en una clara mostra d'explicació pairalista combinada amb elements racistes tant del sis d'octubre com de la realitat social catalana.⁴⁶³

A Sallent, segons el periodista local Josep Camprubí, la matinada del dia set “al volt de les quatre del matí, uns herois, a cops de martell llevaren el cap del Pare Claret en el monument erigit en la plaça que porta el nom d'aquest agregi sallentí”.⁴⁶⁴ D'ençà del cinc d'octubre la vaga tingué un ampli seguiment tant a “*Potasas Ibéricas*” com al tèxtil, allargant-se fins el dia deu en aquestes darreres fàbriques. La nit del sis d'octubre l'alcalde de l'Esquerra Magí Oriol proclamà l'Estat Català des de l'Ajuntament i grups d'homes armats patrullaren armats pels carrers. Es produïren alguns enfrontaments quan un grup de revolucionaris intentaren desarmar els guàrdies jurats de “*Potasas Ibéricas*” i el matí del set d'octubre un grup de revolucionaris, entre els que hi havia els pocs militants del PCC, marxaren cap a Manresa amb l'objectiu de combatre. Segons el mateix Josep Camprubí, de la mateixa manera que Costa i Déu, entre els que

Clarasó, Barcelona, 1936, p. 27-34. Per a Sallent J. Camprubí. *Dietari d'activitats locals (any primer)*, Sallent, 1935, p. 39-41.

⁴⁶² *El Pla de Bages*, 9/10/1934, p. 2.

⁴⁶³ *El Pla de Bages*, 9/10/1934, p. 2 i J. Costa i Deu, M. Sabaté. *La veritat...*, Impremta Clarasó, Barcelona, 1936, p. 27. En el llibre dels periodistes de la Lliga resulta més que clara la contraposició de la representació simbòlica d'un món i d'una cultura autóctona sense fractures i socialment harmoniosa amb aquella altra que, al seu criteri, contenia elements estrangeritzants i, per tant, socialment conflictius que trencaven l'ordre natural de la societat catalana.

⁴⁶⁴ J. Camprubí. *Dietari d'activitats locals (any primer)*, Sallent, 1935, p. 40.

“s'enquibiren fins a una dotzena i mitja en auto (...) no hi havia un sol home catalanista”.⁴⁶⁵

Per últim a Monistrol, amb un important Sindicat Autònom de Treballadors i un nucli actiu del BOC, la vaga fou absoluta fins que el dia nou uns vint-i-cinc guàrdies civils ocuparen la població. Sembla que el sis d'octubre foren tirotejats alguns dels membres més significats de la dreta, que es van veure obligats a fugir del poble, fou hissada la bandera estelada a l'Ajuntament i, la nit del diumenge, un grup de revolucionaris es van traslladar a la Colònia Gomis rodejant la casa del capellà per detenir-lo, tot i que aquest pogué escapar.⁴⁶⁶ Els revolucionaris col·locaren també una caixa de dinamita sota el pont de la línia del cremallera damunt el Llobregat, que no van fer detonar, i que posteriorment va trobar les forces del Batalló de metralladores núm. 4 destacat a Monistrol. Com hem apuntat, des de diversos pobles del Bages militants obrers i, com hem vist, també rabassaires es traslladaren a Manresa per tal de reforçar el moviment revolucionari.

A la capital del Bages els piquets de l'Aliança Obrera van aconseguir que la vaga es convertís en massiva a mig matí del dia cinc. Al migdia un grup de revolucionaris “capitanejats per dos significats comunistes” va assaltar el Centre republicà radical destrossant tot el mobiliari i cremant el retrat de Lerroux i la bandera de la República espanyola. Durant tota la tarda sometenistes, membres de l'Esquerra i les JEREC, rabassaires i obreristes van patrullar armats pels carrers. La nit del cinc el sis s'intentà atemptar contra Jaume Casals, conegut cedista que ja havia patit atemptats anteriors dels obreristes, i fou assaltada una armeria.⁴⁶⁷

Al llarg del dia sis els aliancistes van actuar conjuntament amb l'Ajuntament, l'Esquerra, els rabassaires i les JEREC i altres grups separatistes. L'Aliança Obrera organitzà una manifestació exigint la proclamació de la República Catalana presidida

⁴⁶⁵ J. Camprubí. *Dietari d'activitats locals (any primer)*, Sallent, 1935, p. 39.

⁴⁶⁶ Veure *El Pla de Bages*, 13/10/1934, p. 3 i 13/11/1934, p. 2. També *La Vanguardia*, 10/10/1934, p. 23. L'Aliança Obrera s'havia constituït el gener de 1934 pel Sindicat Autònom de Treballadors i el BOC, A. Durgan. *B.O.C...*, Laertes, Barcelona, p. 244.

⁴⁶⁷ *El Pla de Bages*, 9/10/1934, p. 4.

per una bandera comunista, fet que portà a l'òrgan oficiós de la CEDA *Pàtria* a fer un destacat que deia “la República catalana amb bandera comunista”.⁴⁶⁸ Els manifestants portaven també una pancarta en la que s'exigia l'alliberament de Florenci Clariana, del sindicat de la construcció de la UGT, empresonat precisament per haver ferit a trets al ceditista Jaume Casals l'abril de 1934. En arribar a l'Ajuntament una comissió dels aliancistes lliurà a l'alcalde les seues demandes que tot seguit foren llegides per uns membres dels sindicats d'oposició des del mateix balcó de la casa de la vila. A banda de la proclamació de la República Catalana, els aliancistes demanaven la dissolució de les ordres religioses i el control d'una part dels serveis d'ordre públic.⁴⁶⁹

Un cop proclamat l'Estat Català, a l'Ajuntament acompanyant a l'alcalde s'hi van reunir tots els regidors i també ex regidors de la Coalició republicana d'esquerres, el Comitè de l'Aliança Obrera, el diputat Jaume Sallés i alguns membres de Palestra mentre al carrer hi havia diversos grups d'homes armats, les metralladores de la guàrdia d'assalt i alguns mossos d'esquadra. Uns centenars d'homes amb poques armes acompanyats pels guàrdies de seguretat sortiren en autobusos cap a Barcelona per tal de defensar l'acció del govern català. A les tres de la matinada van arribar a Terrassa on hi van romandre fins a les sis.⁴⁷⁰ A Manresa el Tinent Coronel del batalló de metralladores de la caserna del Carme telefonà a l'alcalde Francesc Marcet demanant-li que assistís a la reunió d'autoritats convocada a la mateixa caserna.

Després de la reunió amb la màxima autoritat militar i d'haver vist “en peu de guerra tot el batalló de metralladores amb homes, animals i màquines”, l'alcalde i els regidors van acordar, “a excepció de dos regidors que eren partidaris de la violència”, restar a l'Ajuntament mantenint-se a les ordres del govern català sense oferir cap resistència armada a l'exèrcit. Segons el regidor Vicenç Prat, els delegats del Comitè de l'Aliança Obrera exposaren que “tal com anaven les coses, ells es retiraven i es reservaven”.⁴⁷¹

⁴⁶⁸ *Pàtria*, 9/10/1934, p. 1.

⁴⁶⁹ *El Pla de Bages*, 9/10/1934, p. 4.

⁴⁷⁰ *L'Acció. Diari d'Esquerra Republicana*, 10/10/1934, p. 2.

⁴⁷¹ V. Prat. *Memòries (1902- 1957). Escriptor, intel·lectual i polític manresà*, CEB/AHCM, Manresa, 2002, p. 211.

D'aquesta manera, el dia set les forces de l'exèrcit i la guàrdia civil controlaven la ciutat sense pràcticament resistència. Tot i que la vaga s'allargà fins el deu d'octubre, l'escassa resistència dels obreristes en una ciutat i comarca on l'Aliança era el moviment social més ampli de la classe obrera pot explicar-se, a banda de per la falta d'armament, per la decisió d'actuar conjuntament amb l'Ajuntament i republicans catalanistes sense anar més enllà pel seu compte.

A l'àrea industrial del Ripollès, els treballadors organitzats acabaren convertint-se en els directors del moviment insurreccional, tal i com ho recollia un setmanari comarcal "el diumenge al migdia hom pogué adonar-se de com el moviment havia canviat de direcció. Els obrers més destacats del sindicalisme d'oposició aplegats a l'Aliança Obrera maniobraren amb la major desenvolupada i amb totes les característiques de directors de la revolta".⁴⁷² L'Aliança Obrera s'havia constituït a Ripoll el 3 d'octubre, tot i que a les eleccions municipals de gener de 1934 comunistes i socialistes havien concorregut en una sola candidatura de "Front Únic", i el cinc d'octubre declarà la vaga general. El sis d'octubre el diputat de l'Esquerra Xavier Casademunt es presentà a l'Ajuntament de Ripoll amb altres membres d'ERC i instà a l'alcalde, d'Acció Catalana, a que proclamés l'Estat Català des del balcó de la casa de la vila. Segons el setmanari *Altaveu* la nit del sis al set d'octubre "fou pacíficament controlada pels elements d'Estat Català, Esquerra republicana i socialistes".⁴⁷³ Fou arran de la proclamació de l'estat de guerra, el dia set a la tarda, quan es produïren les principals accions insurreccionals.

Les forces de la Guàrdia civil i carrabiners van detenir diversos homes que transportaven armes dins un cotxe, entre els que hi havia un militant comunista. La detenció del militant del PCC fou la que donà embranzida a l'acció dels aliancistes. El dilluns vuit d'octubre una nombrosa manifestació en la que hi van participar "*mas de 600 mujeres*" va forçar "*a los carabineros a que la detención quedara sin efecto*".⁴⁷⁴ Un

⁴⁷² *Altaveu. Setmanari del Ripollès*, núm. 152, 20/10/1934, p. 5.

⁴⁷³ *Altaveu. Setmanari del Ripollès*, núm. 152, 20/10/1934, p. 5 i S. Castillo. "El republicanisme comarca per comarca. Ripollès", a E. Pujol (dir.). *El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines*, Viena edicions, Barcelona, 2009, p. 251-252.

⁴⁷⁴ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

representant de la CNT i un de la FAI se sumaren al Comitè revolucionari de l'Aliança i el dimarts nou aconseguiren tancar algunes de les fàbriques que havien reobert, van construir diverses barricades a les entrades i sortides del poble i es concentraren a la plaça de la República. El vuit d'octubre el cap de la comandància de Carrabiners de Ripoll informava al Ministre de la guerra en aquests termes: “*Declarado estado de guerra esta localidad, situación es delicada, debido propagandas tendenciosas*”.⁴⁷⁵ Es produïren diversos enfrontaments entre els carrabiners i els revolucionaris i en un d'aquests van morir tres treballadors, de Campdevàrol, que actuaven com a enllaços entre el comitè revolucionari de Ripoll i el de Campdevàrol.

A Ribes de Freser els sindicalistes de la CNT també s'incorporaren al moviment. L'atur fou absolut i els vaguistes es reuniren a la plaça de l'Ajuntament. Poc després els consellers d'Esquerra proclamaren l'Estat Català i el dia 7 els membres de l'Esquerra es retiraren del moviment. El mateix dia els sindicalistes i militants obrers aixecaren noves barricades a la carretera direcció Ripoll controlant la circulació. El dia 8 s'apoderaren de les centrals de telègrafs i telèfons i feren tancar els comerços. El nou d'octubre la vaga continuà essent absoluta. L'alcalde, el mateix que havia proclamat l'Estat Català, feu un pregó disposant que a la tarda tothom reemprengués el treball però al principal barri obrer no només no fou secundada l'ordre sinó que s'impedí al guàrdia municipal fer-la pública. Fins el dia onze els treballadors no es reintegraren a la feina un cop arribaren cent cinquanta soldats des de Figueres.⁴⁷⁶ La tarda del nou d'octubre van arribar a Ribes alguns revolucionaris de Campdevàrol cercant ajuda per combatre les forces de l'Estat. Els membres de la CNT i les Joventuts Llibertàries d'aquest poble havien assaltat i desarmat els carrabiners i el dia 7 intentaren ocupar l'Ajuntament.⁴⁷⁷

A Olot foren els militants del BOC els que dirigiren, de fet, el moviment d'octubre, tal i com informava el setmanari d'Acció Catòlica “La iniciativa aquí, al menys pràcticament, no fou dels elements addictes a la Generalitat sinó del Bloc Obrer

⁴⁷⁵ AGMAV, C. 4, Cp. 11, D. 2/6.

⁴⁷⁶ *Pretaria*, 21/10/1934, p. 4-5.

⁴⁷⁷ *La Vanguardia*, 30/01/1936, p. 7.

Camperol, que reconegué els carrers de la ciutat impedit la circulació dels vehicles”.⁴⁷⁸ Fins i tot un informe del PCC reconeixia que “*el BOC fue quien lo dirigió todo*”. Tot i que el delegat d'ordre públic de Girona destituí el govern municipal format pels carlins i la Lliga i nomenà una gestora integrada per tres homes de l'Esquerra i dos d'Acció Catalana, foren els bloquistes armats els que paralitzaren la població. Els obreristes van assaltar la impremta de la publicació carlina *La Tradició Catalana* i del setmanari *El Deber*, cremant-ne l'edició del primer, van fer tancar tots els comerços, van clausurar el local de la Joventut Carlina i, la matinada del dia set, s'enfrontaren amb les forces de la Guàrdia Civil que arribaven a Olot.⁴⁷⁹ La vaga general continuà fins el dimecres dia 10.

En altres municipis industrials de les comarques gironines s'anà més enllà de l'acció dels obreristes a la capital de la Garrotxa. A Palafrugell van ser els miners de Mont-ras i els obrers de la indústria surotapera els que van prendre la iniciativa en les jornades d'octubre. De nou Costa i Déu i Modest Sabaté atribuïren el succeït a Palafrugell a un “antecedent geogràfic”: “A dos quilòmetres de Palafrugell hi ha unes mines i d'ençà d'un quant temps, un parell de centenars de minaires vinguts d'altres terres que no vibren pas a l'uníson dels gironins, sojornaven a Palafrugell” per continuar exposant que tot i “la diferència psicològico-social que hi ha entre un obrer taper empordanès i un minaire vingut de terres llunyanes (...) vam veure com a Palafrugell aquests dos elements tan discordants jugaven la mateixa carta”.⁴⁸⁰ El Sindicat Únic de Treballadors, enquadrat als Sindicats d'Oposició, comptava en aquest poble empordanès amb uns dos-cents afiliats i el Bloc Obrer i Camperol amb un nucli de certa influència. Van ser aquests sectors dels treballadors organitzats els que van protagonitzar una insurrecció revolucionària entre el cinc i el vuit d'octubre.

La tarda del cinc d'octubre la vaga general fou absoluta. Bona part dels vaguistes es van concentrar a la Plaça Nova on un dels dirigents del Sindicat Únic es va dirigir als treballadors. El dia sis la vaga continuà amb la mateixa força i tant sols s'autoritza

⁴⁷⁸ *El Deber. Setmanari d'Acció Catòlica*, 13/10/1934, p. 628.

⁴⁷⁹ ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.541. 487. Pelegrí Serrat Estruch. Expediente de indulto de la pena de 2 años y 4 meses de prisión correccional, impuesto por delito de rebelión militar. 5/07/1935.

⁴⁸⁰ J. Costa i Deu, M. Sabaté. *La veritat...*, Impremta Clarasó, Barcelona, 1936, p. 126.

l'obertura de les botigues de queviures a primeres hores del matí. Al llarg de tot el dia membres del sometent i grups d'homes armats patrullaren pels carrers del poble i seguint el que havia succeït a Barcelona l'alcalde de l'Esquerra, Martí Jordi Frigola, proclamà l'Estat Català des del balcó de l'Ajuntament. Les forces de la Guàrdia civil es van replegar a Palamós, davant l'amenaça de trobar-se assetjats pels revolucionaris, i a partir d'aquest moment els obreristes van tenir tota la iniciativa del moviment. La seu de la Lliga i de la patronal local van ser assaltades i saquejades i, tot seguit, es van realitzar diverses detencions. Fins a vuit persones, entre industrials, membres de la Lliga i algun isidrista, van ser detingudes i empresonades al calabós de l'Ajuntament. Tot i que la direcció de l'acció insurreccional estigué en tot moment en mans dels obreristes, l'entesa amb el govern de la Unió Republicana d'Esquerres fou permanent fins que la tarda del set d'octubre les forces de la Guàrdia civil de Palamós van ocupar el poble sense gaire resistència. La vaga general s'allargà fins el deu d'octubre i la guàrdia civil trobà al local de l'Aliança Obrera un petit dipòsit d'armes amb bombes, dinamita i armes curtes i llargues.⁴⁸¹

En d'altres viles industrials del Baix Empordà es produïren accions similars, tot i que amb menys virulència. A La Bisbal l'Ateneu Pi i Margall i el Sindicat Únic cenetista van fer un pregó popular la tarda del dia cinc cridant a la vaga. El dia sis l'Ajuntament de l'Esquerra proclamà l'Estat Català, hissà la bandera estelada a l'Ajuntament i un grup d'homes armats, del BOC, l'Esquerra i fins i tot de la FAI, van intentar assaltar la caserna de la Guàrdia civil. Igualment, el dia sis es constituí un Comitè revolucionari format per republicans catalanistes, membres del sindicat únic i bloquistes. A Palamós fou el dia vuit quan en motiu de la detenció d'un vaguista per la Guàrdia civil es produïren diversos enfrontaments que van tenir com a resultat el foc de la Guàrdia civil contra els treballadors i un mort i diversos ferits entre aquests.⁴⁸²

⁴⁸¹ Veure A. Balcells. "Els fets del sis d'octubre", a E. Pujol (dir.). *El somni republicà...*, Viena edicions, Barcelona, 2009, p. 68-69, J. Costa i Deu, M. Sabaté. *La veritat...* Impremta Clarasó, Barcelona, 1936, p. 125-142 i AGMAV. C. 9, Cp. 10, D.1/32.

⁴⁸² Sobre La Bisbal veure *La Humanitat*, 1/02/1936, p. 8 i M. Cárdbaba. "La Segona República i la guerra civil (1931-1939)", a M. C. Saurí, S. Soler (coords.). *Història del Baix Empordà*, Diputació de Girona, Girona, 2006, 581-583. Per a Palamós *La Vanguardia*, 18/10/1934, p. 18 i AGMAV. C. 4, Cp. 11, D. 2/5.

Als principals nuclis industrials d'Osona, la mobilització obrera anà des de l'estricta convocatòria de vaga general fins a l'acció revolucionària obertament insurreccional. La vaga general paralitzà el mateix dia cinc les indústries de la conca del Ter i del Lluçanès i el dia sis s'estengué per tota la Plana. Fou a la Vall del Ges, a Manlleu i a Vic on les jornades d'octubre van tenir una major rellevància. A Manlleu la vaga general fou completa el dia 5 per l'acció de la UGT, l'Agrupació socialista i els sindicats d'oposició. Durant tot el dia els sindicalistes armats patrullaren pels carrers i van controlar les vies de comunicació. Fou substituït l'Ajuntament per un consell municipal format per l'Esquerra, la USC, l'Agrupació Socialista i la UGT i els sindicats d'oposició i el dilluns 8 es produïren enfrontaments entre els revolucionaris i les forces de la Guàrdia Civil, que es dirigien a la població veïna Torelló.⁴⁸³ A Torelló els fets d'octubre adquiriren un altre caràcter de la mà dels anarcosindicalistes del Sindicat d'Oposició.

Es constituí un Comitè revolucionari i un altre de vaga paralitzant totes les fàbriques i tallant la circulació. El dia 6 els revolucionaris es presentaren a l'Ajuntament, destituïren a l'alcalde, que quedà detingut, i també foren detinguts diversos veïns. El dia 8 uns dos cents revolucionaris assaltaren una fàbrica agafant armes i municions i van arrencar els rails a l'estació de trens. El Coronel tercer del terç de la Guàrdia Civil explicà així al Ministre de la guerra el que havia succeït a Torelló. *“los revoltosos perfectamente armados obstruyeron carreteras y parapetados barricadas esperaban paso fuerza para agredirla y colocaron puente Manlleu sobre rio Ter abundante dinamita con proposito volarlo caso necesario habiendo levantado via ferrea inmediaciones Torelló y establecido barricadas para impedir paso trenes cortando tambien linea telefonica”* i continuava *“tren con 5 parejas (...) retrocedieron por imposibilidad continuar servicio exploración ante actitud agresiva centenares sediciosos dispuestos atacar convoy y existiendo temor que revolucionarios se apoderaran estación Manlleu jefe fuerza pidió auxilio”*.⁴⁸⁴ El dia nou fou enviada una companyia de cent seixanta efectius del terç arribada de Melilla que aixafà la insurrecció. Per últim, a la capital d'Osona la mobilització no anà gaire més enllà de la

⁴⁸³ Manlleu. *Portantveu setmanal de la vila*, 14/10/1934, p. 4-5.

⁴⁸⁴ AGMAV, C.9, Cp. 10, D. 1/68.

vaga general que s'allargà durant cinc dies. Al llarg del dia sis grups d'homes armats de l'Esquerra, el BOC i la USC, que el gener de 1934 havien concorregut a les eleccions municipals en la "Coalició d'Esquerres i Obrerista", i molt probablement també membres dels sindicats d'oposició patrullaren pels carrers. Republicans i obreristes ocuparen l'Ajuntament i "sense violències ni resistències" van proclamar l'Estat Català, van hissar la bandera estelada i van ordenar desplegar les forces del sometent a les carreteres dels voltants de la ciutat. Diumenge set per la tarda la Guàrdia civil ja controlava la ciutat sense pràcticament resistència. Només el dia vuit un grup de revolucionaris encara persistien en fer efectiva la vaga obligant a tancar els comerços i enfrontant-se amb la Guàrdia civil.⁴⁸⁵

7. 3. L'octubre de l'Aliança Obrera fora dels principals centres industrials

Com hem assenyalat, i com hem pogut veure en alguns casos, l'estratègia de l'Aliança Obrera de pressionar l'acció governamental configurà una realitat insurreccional fonamentada en l'acció conjunta dels militants obrers i les autoritats de la Generalitat i Ajuntaments i membres de l'Esquerra. En aquesta situació, les forces obreres van tenir la iniciativa a través d'una activitat clarament insurreccional però no aconseguiren imposar-se a les autoritats civils de la Generalitat i l'Esquerra i encara menys a les forces de l'Estat. Aquesta fou la situació que es produí, amb graus d'intensitat força diversos, a Lleida, Tarragona, Reus, Tortosa i Girona.

A Lleida tal i com ho explicaren els treballadors socialistes "*El dia 5 a las dos de la mañana se realizaba el primer acto contra el ferrocarril que hizo advertir que la cosa iba de serio*". El matí del dia cinc la ciutat quedava totalment aturada i els aliancistes armats ocupaven els accessos a la ciutat. Prèviament els aliancistes havien fet públic un manifest en el que cridaven a la lluita i a la vaga general "contra el feixisme" que "està

⁴⁸⁵ Una visió de conjunt sobre els fets d'octubre a Osona a J. Crosas. "La ruptura social a Collsacabra (Osona) i rodalies durant la Segona República", a *Ausa*, XXII, 157, 2006, p. 373-392 i J. Albareda, J. Figuerola, M. Molist, I. Ollich. *Història d'Osona*, Eumo editorial, Barcelona, 1984, p. 238-239.

ja al poder per aixafar a tota la classe treballadora”. Al migdia l’AO ocupà Ràdio Lleida “*que dió las noticias servidas por el servicio de prensa del C.I y tocó Els Segadors y La Internacional*”. A la tarda aparegué el periòdic *Rebel·lió*, “Òrgan de la revolució”, regulant la provisió d’articles de primera necessitat i cridant a estendre el moviment revolucionari. Es constituí un Comitè revolucionari integrat amb membres del BOC, la Unió Local de Sindicats i l’Agrupació Socialista i la UGT. Els ferroviaris, per la seua part, formaren el seu propi Comitè revolucionari amb “*representación de todos los servicios de la Compañía del Norte*”.⁴⁸⁶ Com posteriorment assenyala un dels membres de l’Agrupació Socialista “*Hay que llamar la atención sobre la importancia del movimiento ferroviario cuya explotación estuvo totalmente en manos de los trabajadores del ff.*”.

A la tarda els aliancistes van organitzar una manifestació pels principals carrers que acabà a la Comissaria de la Generalitat. La manifestació anava encapçalada per les banderes de les joventuts del BOC i dels socialistes, per la del Bloc i la de la Casa del Poble així com per una pancarta amb la inscripció “*¡Visca l’Aliança Obrera!*”. Segons els cenetistes locals, la manifestació fou “*bastante militarizada, oyéndose gritos acompañados de “Mora Lerroux, mora Lerroux...”*”.⁴⁸⁷ Durant el trajecte els manifestants van trencar els vidres de la seu de Lliga Catalana i de la casa del regidor del mateix partit Vicenç Bernadó. Des del Palau de la Comissaria de la Generalitat el ferroviari i bloquista Joan Farré es dirigí als manifestants en nom del Comitè de l’AO per explicar l’abast i el significat del moviment i demanant l’armament del poble a les autoritats de la Generalitat.

⁴⁸⁶ FPI. AARD 268-04. Movimiento Revolucionario de Octubre. 1934. Informes reservados de los Comites Revolucionarios de provincias contestando a la circular de la UGT sobre la Revolución de Octubre de 1934. Lérida. 10/04/1936. Una bona explicació global dels fets d’octubre a les comarques de Lleida a J. Barrull. *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*, L’Avenç, Barcelona, 1986, p. 386-411, i del mateix autor “Els fets d’octubre a les comarques de Lleida” *L’Avenç*, núm. 187(1994) p. 66-69.

⁴⁸⁷ FAL. Archivo de Amsterdam. 68A-68B. Confederación Regional del Trabajo de Cataluña. Federación Local de Sindicatos Únicos de Lérida. Informe sobre el pasado movimiento de octubre.

El dia sis els militants de l'AO continuaren controlant la ciutat i s'organitzà una nova manifestació demanant armes. Aparegué un nou número de *Rebel·lió* i “*no se permitía entrar ni salir de la población sin la contraseña. Las contraseñas de Dencás no eran válidas si no llevaba también la de A.O*”. La intervenció de les autoritats municipals i de la Generalitat fou pràcticament inexistent fins la nit del dia sis amb la proclamació de l'Estat Català. Només el matí del mateix sis d'octubre la Guàrdia civil, segons sembla per ordre de l'alcalde de l'Esquerra, actuà contra els grups de revolucionaris “*porque nuestros grupos empezaron a desarmar a elementos de Izquierda para armarse ellos*”. Poc després de la proclamació de Companys, tant l'alcalde de l'Esquerra, Antoni Vives, com el Comissari Delegat de la Generalitat, Pere Valldeoriola, proclamaren l'Estat Català des de l'Ajuntament i la Comissaria. Si bé l'alcalde es limità a reproduir, amb poca solemnitat institucional, la proclamació de l'Estat Català de Companys per, tot seguit, abandonar l'Ajuntament, el Comissari de la Generalitat feu la proclamació de l'Estat Català amb tots els honors. A més de Pere Valldeoriola el Comissari Delegat d'Ordre Públic Jaume Martí Cabot va dirigir-se a la gent concentrada davant la Comissaria dient, segons el tinent d'infanteria Antoni Rey Cascales, que “*en Madrid el fascismo ha ocupado el poder i que el único baluarte que le queda a la República es Cataluña*” per poc després hissar la bandera catalana i ordenar a les forces de Seguretat i Assalt a “*presentar las armas*”.⁴⁸⁸

Precisament les forces de seguretat i assalt van trobar-se enmig de les accions de caràcter anticlerical que es produïren la nit del sis d'octubre a Lleida. La nit del sis al set dos frares franciscans van abandonar el convent, que es trobava al mateix carrer que la seu del BOC i la Casa del Poble socialista, vestits de paisà. Segons els periodistes Costa i Déu i Modest Sabaté els frares franciscans fugiren en conèixer que aquella nit es volia incendiar el convent. Una cosa similar fou el que declarà el testimoni Joaquim Moret en la causa instruïda contra Antoni Rei Cascales: “*Sobre las nueve de la noche del dia de autos vió un grupo numeroso de personas que se dirigían a la Comisaria de la*

⁴⁸⁸ ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.542. 142. Causa nº 223 de 1934 procedente de la Auditoria de guerra de la 4ª División Orgánica en recurso de apelación por infracción de Ley. Antonio Rey Cascales, Teniente de Infanteria.

Generalidad gritando y pidiendo armas y petróleo para quemar el convento y la Comisaria cerró las puertas para no dejarles entrar". Ràpidament els dos franciscans foren detinguts i traslladats al local del BOC.

Segons la declaració d'un dels mateixos frares franciscans, Antonio Otín, " *fueron injuriados y amenazados de muerte y (...) se presentó al cabo de dos horas un cabo de asalto acompañado de un guardia [que] recriminó a los comunistas por no haber matado enseguida al declarante y su compañero, pues él los fusilaria (...) seguidamente los guardias los bajaron a la calle para llevarlos a la Comisaria*". Un cop fora de la seu del BOC, els religiosos foren custodiats pel tinent Antoni Rey Cascales i un grup de Guàrdies d'Assalt per traslladar-los a la Comissaria de la Generalitat. Durant el trajecte, però, "*sonó un disparo hecho a quemarropa que hirió al padre Luis*". Igualment tres franciscans més foren detinguts i un altre ferit.⁴⁸⁹ Per tal d'evitar nous atacs contra els franciscans fou destacat un servei de vigilància a les portes del convent format per sis guàrdies d'assalt.

Els aliancistes acudiren a la Comissaria de la Generalitat per tal d'aconseguir armes, sense resultat, fins que, segons els socialistes, "*las fuerzas de A.O entraron en peso en la Generalitat y se apoderaron de las armas que allí habia*" val a dir que amb certa permissivitat del Comissari. Juntament amb uns dos-cents militants obrers també hi havia alguns membres, més aviat joves, de Joventut Republicana identificats amb posicions separatistes, elements del partit radical-socialista i les forces de seguretat i assalt. Com recordava el llavors jove militant separatista Joan Culleré, un cop els revolucionaris van saber que els soldats baixaven "per la serra del Castell" s'anaren replegant cap al Palau de la Generalitat.⁴⁹⁰ L'acció combinada de les forces de l'exèrcit i la Guàrdia civil, tot i la resistència i els enfrontaments amb els revolucionaris, van aconseguir encerclar els octubristes al voltant del Palau de la Generalitat. Amb l'escàs

⁴⁸⁹ ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.542. 142. Causa nº 223 de 1934 procedente de la Auditoria de guerra de la 4ª División Orgánica en recurso de apelación por infracción de Ley. Antonio Rey Cascales, Teniente de Infantería.

⁴⁹⁰ El testimoni de Joan Culleré a J. Varela. *Segones converses a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1991, p. 16-22. En el mateix sentit el testimoni de Víctor Torres sobre els fets d'octubre a J. Varela. *Converses a Lleida*, Pagès editors, Lleida, p. 78-79.

armament de la Comissaria els aliancistes van combatre a l'exèrcit, amb la direcció del capità León Luengo designat per l'AO,⁴⁹¹ fins a les set de la matinada. També es produïren enfrontaments entre les forces de l'exèrcit i els revolucionaris fins a la matinada a l'estació de ferrocarrils.

L'Aliança Obrera tot i fer-se amb el control de la ciutat no aconseguí fer passos per a concretar la seua estratègia, tot i la inhibició de les autoritats municipals de l'Esquerra i en menor mesura del Comissari de la Generalitat. “*La escasez de fuerzas obreras organizadas en el marxismo en esta provincia*”, la manca de mitjans, en especial d'armes “[se] *inició el movimiento con 25 ar. cortas en total*” i la inexistència d'una estratègia insurreccional ben definida van fer que els aspectes netament insurreccionals no acabessin configurant una insurrecció revolucionària temporalment guanyadora. Això darrer és el que la Federació Local de Sindicats Únics de Lleida retreia als octubristes en fer la seua valoració del moviment: “*no pensaron ni un solo momento en las posibilidades revolucionarias, en su aspecto destructivo, que ofrece la provincia de Lerida, que posee saltos de agua, pantanos de gran importancia y fábricas de electricidad. No se molestó en modo alguno a ningún fascista, ni hubo deseos de proceder contra ellos*”.⁴⁹²

A Tarragona, tot i que amb un impacte molt inferior, la mobilització obrera tingué el mateix caràcter. La nit del quatre d'octubre “*se convocó urgente a los representantes de los sindicatos fueran o no afiliados nuestros y siempre naturalmente que por sus tendencias nos merecieran absoluta confianza*”.⁴⁹³ El dia cinc piquets d'obrers van fer efectiva la vaga general i l'Aliança Obrera, formada pel PCC, BOC, Agrupació Socialista, Federació Local de Societats Obreres i UGT, constituí el Comitè

⁴⁹¹ Sobre León Luengo i la seua actuació durant els fets d'octubre veure J. Clara. *El militar que va creure en l'Aliança Obrera. León Luengo Muñoz (1897-1944)*, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, Girona, 2009.

⁴⁹² FAL. Archivo de Amsterdam. 68A-68B. Confederación Regional del Trabajo de Cataluña. Federación Local de Sindicatos Únicos de Lérida. Informe sobre el pasado movimiento de octubre

⁴⁹³ FPI. AARD 268-04. Movimiento Revolucionario de Octubre. 1934. Informes reservados de los Comites Revolucionarios de provincias contestando a la circular de la UGT sobre la Revolución de Octubre de 1934. Tarragona.

revolucionari a la Casa del Poble socialista. La pressió dels aliancistes aconseguí que alguns sindicats de la CNT es veiessin obligats a secundar la vaga el dia sis, com el sindicat petrolífer de la CAMPSA.⁴⁹⁴

La circulació ferroviària fou paralitzada i tallada la comunicació telefònica. Cap a tres quarts de nou del sis d'octubre a la Comissaria de la Generalitat fou hissada la bandera estelada i el Comissari delegat del govern a Tarragona, Lluís Prunés, proclamà l'Estat Català i dirigí unes paraules als concentrats davant la Comissaria explicant el significat del moviment iniciat pel govern. Tot seguit l'alcalde Pere Lloret exposà que els mateixos que havien proclamat la República el 1931 ara proclamaven el sistema federal per Espanya. Cap a primeres hores de la matinada sortiren les forces de l'exèrcit de la caserna de Sant Agustí per proclamar l'Estat de guerra a la Plaça de l'Ajuntament. La Casa del Poble fou encerclada per les forces de l'exèrcit i l'autoritat militar telefònicament comunicà al Comissari de la Generalitat que si no es retirava la bandera estelada i es procedia a la rendició s'ocuparia violentament l'edifici. Lluís Prunés capitulà i tot seguit les forces de l'exèrcit van ocupar la Comissaria desarmant a les forces policials i practicant un bon nombre de detencions.⁴⁹⁵

La mobilització obrera es concretà en la convocatòria i manteniment de la vaga general fins el vuit d'octubre. Només els treballadors del port continuaren la vaga fins el deu d'octubre. Segons el mateix nucli local del PCC, la seua proposta de "*desarmar de la reacció y armamento de los trabajadores*" al Comitè local de l'AO no fou acceptada per la resta d'organitzacions que la integraven.⁴⁹⁶ El perquè de la negativa el podem trobar en la valoració que els ugetistes tarragonins van fer del desenvolupament del moviment "*se carecia de medios materiales para una actuación eficiente, así como de los medios economicos que hubieran permitido la adquisición del material adecuado para realizar tal empresa*" i la reacció dels seus militants quan les forces de l'exèrcit

⁴⁹⁴ AHN- Sección guerra civil. PS. Barcelona 1944. Al Congreso Nacional Petrolífero. Informe de la sección de Tarragona desde octubre de 1934 a julio de 1936.

⁴⁹⁵ M. Duch. *República, Reforma i crisi: el camp de Tarragona 1931-1936*, El Mèdol, Tarragona, 1994, p. 158-159.

⁴⁹⁶ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña.

sortiren al carrer per proclamar l'Estat de guerra “*cundió el desaliento en tal forma que el lunes 8 de octubre todo el personal se reintegró al trabajo lleno de pánico*”.⁴⁹⁷

A Reus la vaga general s'anà estenent al llarg del dia cinc, sense aconseguir, però, ser absoluta. El mateix dia cinc forces de guàrdies d'assalt, sometenistes i membres de l'Esquerra i les JEREC patrullaren pels carrers. El Comitè local de l'Aliança Obrera, presidit pel socialista Ramir Ortega, ocupà el cinema Cinelàndia, ordenà requisar diversos cotxes i foren cremats alguns exemplars de la premsa de dretes. El dia sis diversos grups de treballadors van tallar el trànsit rodat, col·locant dos grans troncs a la carretera de Tarragona, i la circulació ferroviària. El migdia del sis d'octubre els Guàrdies d'Assalt van desallotjar els militants de l'Aliança de l'edifici que havien ocupat. D'aquesta manera les autoritats de l'Esquerra intentaven neutralitzar l'acció obrera autònoma i evitar la proclamació de la Unió de Repúbliques Socialistes que el Comitè local pretenia realitzar. No resulta estrany que els comunistes de Reus consideressin que “*la Esquerra opuso una tenaz resistencia a todas nuestras consignas revolucionarias*”.

L'Ajuntament s'adherí a la proclamació de l'Estat Català i davant la notícia que des de Tarragona havia sortit un destacament de l'exèrcit per ocupar la ciutat s'intentà assaltar la caserna d'Intendència i els pavellons annexes. Un grup comandat per l'agent de vigilància de la Generalitat Tomàs Espolet, obeint ordres del tinent d'alcalde Ramon Jordana, intentà assaltar fins a tres cops la caserna d'Intendència. Els obreristes també hi intervingueren ja que per a l'assalt els homes de l'Esquerra “*empezaron a llamar a los obreros entregandoles algunas armas aunque muy pocas*”. Tal i com informava el Coronel del tercer terç de la Guàrdia civil al Ministeri de la guerra a Reus “*intentaron*

⁴⁹⁷ FPI. AARD 268-04. Movimiento Revolucionario de Octubre. 1934. Informes reservados de los Comites Revolucionarios de provincias contestando a la circular de la UGT sobre la Revolución de Octubre de 1934. Tarragona.

asalto comandancia siendo rechazados revoltosos y habiendose distinguido defensa sargento retirado Jaime Guiu resultando herido pronostico reservado".⁴⁹⁸

A primeres hores del set d'octubre les forces de l'exèrcit i de la Guàrdia Civil van ocupar l'Ajuntament i van proclamar l'Estat de guerra. De totes maneres, les forces de l'Estat no aconseguiren controlar la ciutat plenament. La nit del set al vuit d'octubre bona part dels militants obreristes van decidir en "*asamblea pública*" continuar amb l'acció revolucionària tot i la capitulació del govern i que les perspectives eren ben poc prometedores. Tot i la decisió dels militants obrers, tant sols es produïren diversos tirotejos amb les forces de l'exèrcit i van ser arrencats els bans declarant l'Estat de guerra fixats arreu de la ciutat. Amb l'arribada d'un destacament de soldats, guàrdies civils i carrabiners provinents de Tarragona el vuit d'octubre pel matí la capital del Baix Camp quedà del tot ocupada, tot i que la vaga s'allargà fins el deu d'octubre.

A Girona la mobilització obrera fou força similar, tot i que amb menys intensitat per l'escassetat dels conflictes obrers a la ciutat. Els vaguistes de l'AO el dia cinc van aconseguir tancar els comerços, tallers, fàbriques i despatxos. A la nit els obreristes van organitzar "una grandiosa manifestació (...) al crit de Visca la Revolució Social! Visca l'Aliança Obrera!" que acabà amb l'assalt del local del Partit Radical i la crema dels retrats d'Alcalá Zamora i Lerroux. També s'intentà assaltar la seu de la Lliga i, com en molts altres llocs, fou cremada la premsa de dretes. El dia sis l'atur fou generalitzat i uns quatre cents obrers ocuparen l'estació de trens interrompent la circulació i impedit a la força pública "entrar a l'estació (...) sense permís de l'AO".⁴⁹⁹ Per la tarda els aliancistes es concentraren a la Plaça de la Independència i el dirigent bloquista Miquel Gayolà es dirigí als manifestant exhortant-los a l'acció revolucionària, tot i que sense gaires efectes.

Durant el dia es produí un atac a la seu dels fejecistes i sembla que s'intentà destruir la imatge de la Mare de Déu de la Pera a la pujada de la catedral. A les nou de la nit des de

⁴⁹⁸ J. Navais i F. Samarra. "La Segona República i la guerra civil", a P. Anguera (dir.). *Història General de Reus*, vol. IV, Ajuntament de Reus, Reus, 2003, p. 173-176, *La Vanguardia*, 14/10/1934, p. 15 i 14/01/1936, p. 11 i AGMAV, C.9, Cp. 10, D. 1/52.

⁴⁹⁹ *Avant. Periòdic d'orientació revolucionària*, n° 7, 1934, p. 2.

l'Ajuntament es proclamà l'Estat Català. A partir d'aquest moment l'acció dels obreristes es concentrà en participar en la resistència armada a l'exèrcit des de la Comissaria Delegada de la Generalitat i a la matinada del dia set aquesta caigué en mans dels militars.⁵⁰⁰

Per últim a Tortosa el migdia del dia cinc d'octubre van ser repartits, probablement per membres del Centre Obrer, uns fulls volants cridant a la vaga general. La tarda del mateix dia cinc la vaga fou seguida de forma unànime i es constituí un Comitè revolucionari amb preponderància dels membres de la UGT i el PSOE, que controlaven el Centre Obrer de Corporacions de Tortosa. Al llarg del dia grups d'obreristes i republicans sortiren al carrer controlant que es complís l'ordre de vaga. El dia sis la vaga continuà amb normalitat; només el mercat municipal i els comerços d'aliments obriren durant unes hores. Abans de la proclamació de l'Estat Català des del balcó de l'Ajuntament, els militants obrers realitzaren l'única acció de caràcter insurreccional entre el cinc i el deu d'octubre a la capital del Baix Ebre. La tarda del dia sis els ugetistes i socialistes del Centre Obrer assaltaren l'estació de trens de Camp-redó aixecant part del tram de via entre Tortosa i Vinaròs i tallant la circulació ferroviària amb el País Valencià.⁵⁰¹

Segons el sumari de la causa 213 de 1934 per rebel·lió militar a Tortosa, la tarda del sis d'octubre “*se presentó un grupo de varios hombres armados en la Estación de Campredó dirigido el grupo por Tomás Berdal López los cuales obligaron al Jefe de la Estación a abandonar los trabajos*”. Per al fiscal militar entre els assaltants hi havia Josep Marqués, que “*fué nombrado cabo del somatén en lugar del que sustituyeron un grupo de revoltosos*”, i Josep Martínez Panisello i Manuel Sanahuja, “*directivos del Centro Obrero donde se organizó el grupo que en forma tumultuosa se presentó en la estación*”. Coneguda la capitulació del govern a Barcelona, l'alcalde Josep Berenguer, marcel·linista del PRRSC, traspassà els seus poders al capità d'Infanteria Santiago Rius.

⁵⁰⁰ Per una explicació general sobre els fets d'octubre de 1934 a Girona veure J. Clara. “Girona 1934: revolta urbana i resistència fugaç”, a *Plecs d'Història Local*, núm. 54(1994) p. 36-39. També J. Turon. *Gerona, año 1934 (En torno a los hechos de octubre)*, tesi de llicenciatura, UAB, curs 1973-74.

⁵⁰¹ X. Pujadas. *Tortosa 1936-1939*, Dertosa, Tortosa, 1988, p. 89-97.

El dilluns vuit la vaga es donà per finalitzada i començaren les detencions, els registres i la clausura de partits i sindicats per part de l'autoritat militar.⁵⁰²

D'aquesta manera, el moviment vaguístic, els elements insurreccionals i les insurreccions revolucionàries es van produir en la majoria d'aquelles poblacions d'arreu del Principat on els obrers hi tenien cert pes específic i on aquests havien aconseguit certa capacitat organitzativa. L'activitat dels treballadors organitzats en les jornades d'octubre va configurar una realitat de la insurrecció catalana d'octubre que, lluny de la proclama governamental de Companys, es definí per la utilització d'un alt grau de violència social i política i per la centralitat d'uns objectius i pràctiques socialment revolucionàries i antifeixistes.

Tot i les grans diferències de composició sindical i política entre els treballadors que es van mobilitzar al Principat, la insurrecció obrera, i les seues motivacions, es van moure en uns mateixos paràmetres en la majoria dels casos. En primer lloc, en molts d'aquests pobles i ciutats on el moviment d'octubre va adquirir certa importància s'havia desenvolupat una mobilització constant a través de vagues generals polítiques, vagues de caràcter laboral, manifestacions i actes polítics entre els darrers mesos de 1933 i l'octubre de 1934. Lluny de seguir una tàctica defensiva per concentrar tots els esforços en la insurrecció prevista en cas que la CEDA entrés al govern central, a les principals àries industrials del Principat bona part del moviment obrer va considerar que la millor defensa era un bon atac, mantenint una mobilització constant que els va permetre arribar a les portes d'octubre en plenitud de les seues forces. En la base de les diverses vagues insurreccionals i insurreccions revolucionàries hi era ben present aquesta realitat, especialment entre aquells sectors econòmics més castigats per la crisi econòmica internacional: la construcció, la metal·lúrgia i la mineria i, especialment a partir de 1933, el tèxtil.

⁵⁰² Per a Tortosa i Camp-redó veure X. Pujadas. “ Els sis d'octubre de 1934 i els efectes de la repressió posterior en un àmbit local: el cas de Tortosa”, *Plecs d'Història Local*, núm. 54(1994) p. 44-46, i AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Legajo 125-1. Recurso de casación por infracción de ley impuesto por Tomás Verdal López, José Martínez Panisello, Manuel Sanhuja Panisello y José Marqués Codorniu.

En segon lloc, la dinàmica mobilitzadora va anar acompanyada d'una corrent unitària entre les bases militants de les organitzacions i d'un fort component antifeixista, convertit en aspecte central de la cultura política obrerista. Tant si la dinàmica unitària es va concretar en una plataforma orgànica com si no, a nivell local aquesta es va fer ben present en l'acció insurreccional. Pel que fa a l'element antifeixista, l'impacte de l'ascens del nazisme alemany i la destrucció de la socialdemocràcia austríaca per part de Dollfus convertí l'amenaça feixista en una de les principals preocupacions del moviment obrer arreu d'Europa. A Catalunya l'antifeixisme fou pel moviment obrer una qüestió de primer ordre d'ençà dels primers mesos de 1933. Fins l'octubre de 1934 els actes polítics, les vagues i les accions de protesta i solidaritat de caràcter antifeixista van aparèixer amb força, esdevenint una de les motivacions motores de l'acció insurreccional d'octubre. Per poc que els militants obrers fessin l'esforç de llegir Gil Robles i "*El Debate*" els paral·lelisme entre l'Àustria de Dollfus i el projecte de la CEDA resultaven més que justificats.

Per últim, tant la dinàmica unitària com l'element antifeixista descansaven sobre una àmplia cultura sindical catalana caracteritzada pel rebuig del sindicalisme entès només com la defensa dels interessos laborals dels treballadors, l'afirmació de la perspectiva d'una revolució social anticapitalista i la consideració del sindicalisme com l'eix organitzatiu i cultural de l'estratègia revolucionària. L'existència d'aquesta cultura sindical, el sindicat era l'articulador fonamental de la classe obrera, era especialment forta en sectors laborals com el de la construcció i la fusta, el metall i el tèxtil. Precisament aquests eren els sectors majoritaris en llocs com Sabadell, Badalona, Vilanova o Granollers on la mobilització obrera d'octubre va adquirir el seu caràcter més revolucionari. A parer nostre, la solidesa d'aquesta cultura sindical, del mateix moviment sindicalista, per sobre d'adscripcions estratègiques més generals, i del sindicat com a unitat política de base dels obrers catalans permet també explicar el perquè dels comportaments diversos dels cenetistes en les jornades d'octubre.⁵⁰³

⁵⁰³ Aquesta reflexió parteix d'algunes de les idees plantejades en un article molt suggerent de Pere Gabriel sobre la reconstrucció de la CNT entre el 1917 i els primers anys vint. Veure P. Gabriel. "Propagandistas

A més del conflicte obert entre els cenetistes i el govern català, el predominant antialiancisme de la CNT i els factors de tipus ideològic, cal tenir en compte també la persistència o la pèrdua de la cultura política obrera sindicalista per explicar la posició diversa dels militants confederals davant el moviment d'octubre. A grans trets, podem considerar que en aquells nuclis cenetistes on hi predominava l'acció sindicalista i els quadres sindicals per sobre del propagandisme i l'acció política estrictament anarquista els militants confederals participaren del moviment d'octubre, com en el cas de Granollers. Per contra, en àries com el Pla de Barcelona on els nuclis dirigents confederals, els comitès regional i local i els principals òrgans de premsa anarcosindicalistes, les Joventut Llibertàries i els grups de la FAI tenien un pes específic que, ben sovint, passava per sobre del món del sindicat la posició dominant fou la de mantenir-se al marge del moviment.

Les dues realitats, però, no resultaven en cap cas incompatibles sinó més aviat al contrari. De totes maneres, sembla que entre aquells nuclis cenetistes on la cultura política sindicalista es mantenia més vigorosa l'octubre de 1934 es va veure com la possibilitat d'encendre la metxa que fes explotar el malestar social i la rebel·lia covada en els poc més de tres anys de règim republicà. En canvi, el Comitè regional, controlat pel grup “*Nosotros*”, els grups anarquistes i els obrers de “l'anarquisme radical” potser havien vist la metxa massa cops el 1932 i el 1933 per tornar-la a veure ara de la mà dels qui consideraven els seus enemics, els renegats de l'Aliança i els repressors del govern i l'Esquerra.

confederales entre el sindicato y el anarquismo. La construcción barcelonesa de la CNT en Cataluña, Aragón, País Valenciano y Baleares”, a *Ayer*, 45, 2002, p. 105-145.

8. CONTRA EL CACIC, L'USURER I EL PROPIETARI: LA MOBILITZACIÓ CAMPEROLA D'OCTUBRE

El 1937, en plena guerra civil espanyola, tant el govern de la Generalitat com les organitzacions polítiques i sindicals van publicar diversos opuscles sobre les transformacions de l'agricultura catalana d'ençà de juliol de 1936. Entre aquests hi havia el del llavors funcionari de la conselleria d'Agricultura, Josep Maria Murià, i el del secretari agrari del Comitè central del PSUC Josep Torrents.⁵⁰⁴

Tant l'opuscle de Murià, militant separatista, com el del rabassaire i comunista del Penedès Josep Torrents remarcaven la importància de la nova legislació agrària del govern català en “la revolució democràtica al camp de Catalunya”. Més que les apreciacions sobre la política agrària de la Generalitat en guerra, ens interessen les valoracions sobre la mobilització i demandes dels pagesos entre abril de 1931 i juliol de 1936, i més concretament sobre la seua participació en els fets d'octubre. Per a Josep Maria Murià el 6 d'octubre de 1934 “els camperols secundaren unànimement l'alçament de Catalunya contra el poder central”. Josep Torrents es mostrava igual de taxatiu “En la data del 6 d'octubre de 1934, pot ben dir-se que la pagesia de Catalunya va dir: Present, quan es va cridar en els moments decisius”, en aquest cas amb ple coneixement de causa.⁵⁰⁵

Els relats de Murià i Torrents pretenien aconseguir la mobilització de la pagesia de cara a l'esforç de guerra republicà. Podríem pensar que la plena identificació entre la mobilització i les demandes dels pagesos i la insurrecció d'octubre no passava de ser una exageració pròpia de la propaganda política en temps de guerra. Tot i la

⁵⁰⁴ Veure respectivament J. M. Murià. *La revolució al camp de Catalunya*, Lletres viva, Barcelona, 1978 i J. Torrents. *La revolució democràtica i els camperols de Catalunya*, PSU/Comissió Central Agrària, Barcelona, 1937. Sobre Josep Torrents veure A. Mayayo. *Josep Torrents, 1899-1943: pagès de Bellveí del Penedès, dirigent agrari català*, El Mèdol, Tarragona, 1988.

⁵⁰⁵ J. M. Murià. *La revolució...*, Lletres viva, Barcelona, 1978, p. 5 i J. Torrents. *La revolució...*, PSU/Comissió Central Agrària, Barcelona, 1937, p. 6.

simplificació dels opuscles al voltant de la participació pagesa en l'octubre de 1934, la acció massiva d'aquests es fonamentava, en ambdós casos, sobre el fet que van ser precisament els pagesos “els més castigats per la repressió feudal i feixista dels terratinents” i els que van omplir les presons un cop fracassat el moviment.⁵⁰⁶

L'àmplia repressió exercida contra els pagesos per l'autoritat militar i la dreta social i política resultava ben indicativa de l'autèntica preocupació que l'actuació d'aquests havia generat entre les classes dominants i, molt especialment, entre la patronal agrària. Deixant de banda la repressió, van ser diversos els observadors coetanis que van incidir en exposar en que havia consistit l'acció dels pagesos en l'octubre català. Segons un dels principals dirigents de la Unió de Rabassaires del Bages, Nònit Puig, la participació dels pagesos entre els insurrectes havia estat d'un 60%. Per als periodistes lligaires Costa i Deu i Modest Sabaté havien estat els rabassaires els que, en diversos municipis, havien dut a terme “els mals instints dels revolucionaris”. En darrer lloc, el setmanari *Joventut*, portantveu del carlisme a Valls, afirmava el novembre de 1934 també que havien estat “uns ciutadans titllats de rabassaires” els que “convertits en fàcils conductors de malestar, d'odis i rancúnies havien ja invadit tot el terror català”.⁵⁰⁷

Tot aquest seguit de valoracions posen en un primer pla una realitat insurreccional que, lluny de definir-se pel seu caràcter urbà i pel paper secundari dels rabassaires,⁵⁰⁸ tenia com un dels seus elements centrals la mobilització col·lectiva dels pagesos. Els treballs de Ramon Arnabat i Ricard Vinyes han sostingut de manera ben fonamentada l'àmplia participació dels pagesos en la insurrecció d'octubre. Aquest plantejament ha permès a Ramon Arnabat caracteritzar el 6 d'octubre a la comarca de l'Alt Penedès com un

⁵⁰⁶ J. Torrents. *La revolució...*, PSU/Comissió Central Agrària, Barcelona, 1937, p. 6.

⁵⁰⁷ Veure N. Puig. *Què és la Unió de Rabassaires?*, NAGSA, Barcelona, 1935, p. 97, J. Costa i Deu., M. Sabaté. *La veritat...*, Impremta Clarasó, Barcelona, 1936, p. 96 i *Joventut. Per la Fe i per la Pàtria*, núm. 831, 21/11/1934, p. 1.

⁵⁰⁸ A. Balcells. *El problema...*, Nova Terra, Barcelona, 1968, p. 227-233 i en la reedició amb poques modificacions *El problema agrario en Cataluña. La cuestión rabassaire (1890-1936)*, Servicio de Publicaciones Agrarias, Madrid, 1980, p. 275-281, ha sostingut que rabassaires i pagesos van tenir un paper del tot secundari en els fets d'octubre.

episodi de lluita social al camp i a Ricard Vinyes cercar en aquesta i en la repressió posterior aspectes claus per a la gestació del front populisme.⁵⁰⁹

En aquest sentit, cal que ens preguntem a què responia l'àmplia participació pagesa en la insurrecció i quin era el caràcter de la mateixa. Nònit Puig el 1935 va escriure que el suport dels rabassaires a la insurrecció s'explicava perquè aquests “sentien la República seriosament pel fet que per a ells la República significava quelcom més que un nom i un terme sense contingut; per a ells la República era llibertat econòmica i política; era sostreure's a l'influència del cacic, era escapar-se de les urpes de l'usurer, del propietari, del capellà, de l'intermediari”.⁵¹⁰ El mateix pagès de Rocafort del Bages en el seu llibre justificatiu de la posició de la UdR considerava que “la gent de la Unió de Rabassaires no són revolucionaris. Tothom qui ho afirmi menteix; és que desconeix l'especial psicologia peculiar del camperol català”. En contrast amb aquesta darrera afirmació, fou en aquelles comarques amb major implantació i pes dels sindicats rabassaires on la insurrecció d'octubre adquirí una major contundència.

Les accions anticlericals, els atacs a la patronal agrària i la dreta política, l'assalt als Ajuntaments, els enfrontaments amb les forces de l'Estat i la creació de comitès revolucionaris es produïren en diverses comarques de la mà dels pagesos pobres, fossin rabassaires, parcers, mitgers, arrendataris o jornalers. El que animava l'acció insurreccional dels pagesos era aconseguir per la força dels fets les oportunitats de millora que contemplava la legislació reformadora, anar més enllà d'aquestes i posar fi a les imposicions d'aquella “classe inútil” a la que es referia un pagès de Sant Hipòlit de Voltregà en parlar de la patronal agrària, tot just un any després dels fets d'octubre.⁵¹¹

La màxima aspiració de bona part dels pagesos era esdevenir propietaris de la terra que treballaven, fer realitat el crit de guerra de “la terra pel qui la treballa”. Si pensem que tant sols la defensa del principi de la propietat col·lectiva, que volien alguns cenetistes,

⁵⁰⁹ Veure R. Arnabat. “El 6 d'octubre a l'Alt Penedès: un episodi de la lluita social al camp”, a *L'Avenç*, núm. 187, p. 40-43 i R. Vinyes. *La Catalunya...*, Curial, Barcelona, 1983.

⁵¹⁰ N. Puig. *Què és...*, NAGSA, Barcelona, 1935, p. 97-98.

⁵¹¹ P. Puig. “Una classe inútil”, *La Terra*, 15/10/1935, p. 5.

o de la socialització dels mitjans de producció, a la que aspiraven diverses forces comunistes, tenien un caràcter revolucionari, haurem de donar la raó a les paraules de Nònit Puig sobre les expectatives de la gent de la UdR. Ara bé, aquest plantejament té poc present el context determinat en el que es van produir les aspiracions pageses, té poc present que la lluita de classes entrellaça els propis interessos materials amb el conflicte i, en darrer terme, que difícilment trobarem cap mobilització revolucionària que no tingui uns objectius limitats, fins i tot reformadors, però amb uns mitjans utilitzats per a la seua consecució de caràcter rupturista.⁵¹²

La patronal agrària sí que es va prendre molt seriosament allò de revolucionari que hi havia en l'aspiració de bona part dels pagesos: la seua reacció majoritària fou l'enfrontament sistemàtic a la mobilització col·lectiva dels pagesos i l'obstrucció i la impugnació de la legislació reformadora del govern català. Per tant, si bé l'aspiració de la majoria dels pagesos passava per canviar la realitat de la propietat privada de la terra i millorar aspectes parcials del treball de la mateixa, no pas combatre el principi de propietat privada, la seua pràctica social i política erosionava l'estructura de la propietat i les relacions socials existents, convertint-se en una base plausible per a les transformacions revolucionàries. Precisament, l'insurreccionalisme pagès d'octubre només s'entén si tenim ben present aquesta qüestió.

En els fets d'octubre una part significativa de la pagesia va veure la proclamació de l'Estat Català com el moment generalitzat en el que podia avançar a fons en la pràctica social i política assajada per a millorar la seua situació, més que no pas un cop de força encaminat a reconduir el rumb de la República. D'aquesta manera, l'acció del govern català va servir per donar un caràcter general i certa uniformitat a tot el seguit d'accions protagonitzades pels pagesos, que responien a una lògica de confrontació local o comarcal. En aquest sentit, en diverses comarques agràries s'entrellaçaren molt clarament les dinàmiques polítiques d'àmbit català i estatal amb aquelles que no depassaven l'estricta marc local.

⁵¹² Veure J. C. Scott. *Weapons of the Weak: Everyday Forms of Peasant resistance*, Yale University Press, New Haven, 1985, p. 317-318.

Aquesta conjunció va reforçar la mobilització dels pagesos, fent emergir tot el seguit d'elements revolucionaris d'aquesta i donant-li un nou significat dins un moviment polític general. Així, la proclamació de l'Estat Català o la República catalana, segons els casos, anà acompanyada en àmplies zones agràries d'una insurrecció social de base pagesa que pretenia capgirar la “situació d'inferioritat, de “paria” que es troba el pagès de Catalunya”.⁵¹³

Si considerem els pagesos com a subjectes de la seua pròpia acció social i política, i no com a simple comparsa del govern català o de determinades forces polítiques, podrem explicar en tota la seua complexitat el significat que aquests van donar a la mobilització d'octubre des de la seua autonomia organitzativa i d'objectius. En cas contrari, no aniríem gaire més enllà d'explicar la participació dels pagesos com una simple relació de causa-efecte a la declaració de Companys o com a resultat de les maniobres de partits i sindicats aliens als interessos dels pagesos.⁵¹⁴

La Catalunya rural dels anys trenta tenia un pes demogràfic important, una agricultura i una ramaderia desenvolupades, un gran nombre de conflictes a l'entorn dels contractes de conreu i l'accés a la propietat de la terra, importants contrastos geogràfics i un sindicalisme agrari de base pagesa extraordinàriament ric i plural, ideològica i territorial. Responent a aquesta realitat tant diversa, amb variacions importants en les

⁵¹³ El Sindicat de Treballadors de la Terra de la Bisbal de l'Empordà s'expressava en aquests termes el gener de 1933 al conseller d'agricultura de la Generalitat. AHN- Sección Guerra Civil. Salamanca. PS. Barcelona. 1444. L'historiador indi Ranajit Guha ha incidit molt especialment a l'hora d'analitzar la consciència dels pagesos insurgents a l'Índia colonial en remarcar que aquesta aspirava a “turning the rural world upside down”, és a dir, a capgirar la seua situació en el marc de les relacions de dominació. Veure R. Guha. *Elementary aspects of Peasant insurgency in colonia India*, Duke University Press, Durham/London, 1999, p. 28-29 i ss.

⁵¹⁴ En les memòries d'un home com Claudi Ametlla hi podem veure aquests dos arguments. Segons Ametlla poc abans de la proclamació de la República “Companys ressuscità la reivindicació dels rabassaires” i “sorgí un moviment de pagesos que de sobte es descobriren oprimits i explotats”. Veure C. Ametlla. *Memòries...*, Distribució Catalònia, Barcelona 1979, p. 160-164. Resulta interessant veure la universalitat d'aquest tipus d'argumentacions comparant-les amb les recollides per Ranajit Guha a *Elementary...*, Duke University Press, Durham/London, 1999, p. 220-225.

relacions socials i les dificultats econòmiques dels pagesos, la insurrecció d'octubre va tenir un caràcter i una concreció ben poc homogènia. Tot i que geogràficament la concreció dels fets d'octubre fou molt àmplia arreu de les comarques, fonamentalment, agràries, també fou molt desigual: des de l'estricta moviment vaguístic i la proclamació formal de l'Estat Català fins a la insurrecció revolucionària.

Fou en tres de les principals àries agrícoles del Principat on la insurrecció de base pagesa adquirí unes majors dimensions. A les comarques amb una forta especialització vitivinícola en les que la Unió de Rabassaires era l'organització hegemònica fou on la insurrecció es caracteritzà més clarament per contenir tot un seguit d'elements revolucionaris. El cas del Penedès resulta ben il·lustratiu d'aquesta realitat, tot i que en la pràctica totalitat de les comarques vitivinícoles la insurrecció adquirí aquest caràcter. No debades, havia estat en aquestes àries on l'agudització de la conflictivitat social al llarg dels anys trenta s'havia fet més patent com a conseqüència de les crisis de malventa del sector vitivinícola, que va significar una reducció substancial de la remuneració del treball per als pagesos i també una reducció de la renda de la terra per als propietaris.⁵¹⁵

A banda d'aquest primer focus insurreccional, el de la "regió rabassaire", a les comarques del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre fou també l'acció dels pagesos la que caracteritzà les jornades d'octubre. Tot i tractar-se igualment d'un territori amb una elevada especialització vitivinícola, el predomini dins l'associacionisme pagès requeria en l'anarcosindicalisme agrari articulat a partir de 1933, majoritàriament, en els Sindicats d'Oposició. Aquesta preponderància anarcosindicalista, inqüestionable a l'Alt Camp i a la Conca de Barberà, no exclouïa l'existència d'importants sindicats de la UdR i, en menor mesura, d'algunes societats agrícoles ugetistes i d'alguns nuclis molt actius de pagesos comunistes, especialment a la comarca del Priorat. La dinàmica insurreccional a les comarques meridionals va tenir, a grans trets, el mateix caràcter

⁵¹⁵ Per la crisi del sector vitivinícola veure, entre altres, J. Pujol. "Les crisis de malvenda del sector vitivinícola català entre el 1892 i el 1935", a *Recerques*, núm. 15, 1984, p. 57-78.

revolucionari que es donà en la gran àrea d'hegemonia de la Unió de Rabassaires, tot i que amb un menor grau d'homogeneïtat i capacitat de mobilització política.

Per últim, al camp lleidatà el moviment d'octubre va tenir un ampli seguiment entre els pagesos, tot i que sense assolir un caràcter generalitzat d'insurrecció. El conflicte al voltant de la revisió dels contractes de conreu va tenir força menys intensitat a les comarques de Lleida, sobretot per l'existència d'un nombre força més reduït de parcers i mitgers si ho comparem amb les àries agràries de Tarragona i Barcelona. Només quan aquest convergí amb altres conflictes com el del Canal d'Urgell fou quan els sindicats pagesos aconseguiren engegar una agitació i mobilització d'ampli abast. Els fets d'octubre mostraren de nou la particularitat organitzativa de sectors significatius de la pagesia lleidatana: l'existència d'un sindicat com la Unió Agrària, impulsat per pagesos militants del BOC, amb una capacitat de mobilització important. Precisament, fou en aquells pobles en que la Unió Agrària i el BOC tenien certa força i aconseguiren sumar esforços amb les societats locals de l'Esquerra on el moviment d'octubre adquirí un caràcter plenament insurreccional.

L'anàlisi del moviment d'octubre a la Catalunya agrària permet reconsiderar la centralitat de l'acció governamental i del conflicte institucional a l'hora d'explicar els fets d'octubre. A parer nostre, la fractura social i la confrontació política creixent, les lògiques de tipus local i la voluntat de posar fi a la subordinació viscuda per bona part dels pagesos, que tímidament s'havia aconseguit atenuar en poc més de tres anys de República, són els elements que cal situar en el centre de l'explicació dels fets d'octubre a les importants àries agràries, sense per això deixar de tenir present l'escenari de fons de l'acció del govern català.

8. 1. *L'anarquia verda: la insurrecció a la regió rabassaire*

Després de la desfeta d'octubre, una bona part de la patronal agrària decidí arremetre per la via judicial contra els tímids guanys que havien aconseguit els pagesos amb la legislació reformadora. D'aquesta manera, els propietaris pretenien retornar a les condicions contractuals anteriors a 1931 i obligar als rabassaires a lliurar aquella part de les collites de 1932 i 1933 que consideraven que els hi pertocava. En diversos casos,

aquestes denúncies van acabar amb el desnonament dels rabassaires o amb l'embargament de béns, inclòs l'habitatge.

Amb la victòria militar feixista de 1939, alguns d'aquests propietaris van reemprendre les demandes del 1934 reclamant als rabassaires la part de la collita entre 1932-1934 i el 1936-1938. Un d'aquests casos fou el d'una propietària del Vendrell que el 1941 exposava en la seua demanda que “*durante la anarquia verde (años anteriores a la guerra)*” alguns parcers no li havien lliurat el 50% de la part de la collita que li pertocava. La mateixa propietària fixava en la demanda els imports a pagar pels rabassaires classificats en “*años rojos*” i “*años verdes*”.⁵¹⁶ Les paraules de la propietària del Vendrell mostraven, alhora, la hostilitat de les classes dominants cap als desafiaments dels pagesos organitzats i l'amenaça amb que aquestes percebien la força del moviment rabassaire, fins al punt d'identificar el període republicà amb el verd de l'ensinya de la Unió de Rabassaires. La insurrecció d'octubre fou la culminació d'aquesta mobilització col·lectiva, que a la regió rabassaire s'havia convertit en l'eix de tota la vida social i política del període republicà.

La sensació d'amenaça s'accentuà arran dels fets d'octubre. El jutge de primera instància de Vilafranca del Penedès, que tindria un paper fonamental en la repressió als octubristes, enviava l'11 d'octubre un telegrama a Domènec Batet demanant-li un destacament militar en motiu de la celebració del mercat de Vilafranca ja que “*es mercado de toda la región rabassaire reuniendose (...) más de milquinientos carros (...) con campesinos de toda la comarca y como aunque apaciguados todavia queda algo de resistencia pasiva*”.⁵¹⁷ Més que la possibilitat real de cap tipus d'insurrecció, el que ens interessa era l'associació que el jutge penedesenc feia del subjecte de la passada insurrecció amb els rabassaires i la identificació entre la concentració d'aquests i l'amenaça de rebel·lió, ni que com en aquest cas fos tant sols pel mercat setmanal.⁵¹⁸ El

⁵¹⁶ ACBP. Fons de l'Ajuntament de la Bisbal del Penedès. Jutjat de Pau. Judicis verbals civils 1915-1943. Top. 4.

⁵¹⁷ ACAP. Governació. Fons Ajuntament de Vilafranca del Penedès. Expedients de Governació 1890-1941. Alcaldia. Disposicions.

⁵¹⁸ R. Guha. *Elementary...*, Duke University Press, Durham/London 1999, p. 122.

mateix feia *La Vanguardia* en posar en boca dels soldats del “*Tercio*” que ocupaven Barcelona la pregunta “*¿dónde estan los rabasaires?*”.⁵¹⁹

La “*región rabassaire*” a la que es referia el jutge incloïa només les comarques del Penedès, tot i que aquesta s'estenia pel Baix Llobregat, passant per l'Anoia i el Bages fins a arribar al Maresme i els vallesos. Aquesta àrea geogràfica en forma de triangle fou on d'ençà de la proclamació de la Segona República, i amb anterioritat, havia existit un grau més elevat de conflictivitat social rabassaire i on la Unió de Rabassaires hi tenia el seu feu més consolidat. Aquesta homogeneïtat organitzativa, relacionada al seu torn amb una mateixa realitat socioeconòmica, va emergir amb tota la seua força en la insurrecció d'octubre.

La violència política contra els propietaris, les accions anticlericals, els atacs a la dreta política i l'assalt al poder local van caracteritzar la insurrecció a la regió rabassaire, amb el seu centre neuràlgic al Penedès. Cal tenir present, a més, tot el seguit d'importants centres industrials amb un fort moviment obrer existents a la regió i l'actiu paper d'un obrerisme inserit en una realitat predominantment agrària a l'hora d'explicar el caràcter insurreccional i els elements revolucionaris del moviment.

El 5 d'octubre la vaga general convocada per l'Aliança Obrera s'estengué arreu del triangle rabassaire. A Vilafranca del Penedès van començar a circular pels carrers patrulles de treballadors i pagesos armats i membres del Sometent. Al Vendrell i a Vilanova i la Geltrú la vaga general ràpidament va suposar el bloqueig del trànsit ferroviari, quedant aturats dos trens de passatgers i un de mercaderies a la capital del Baix Penedès i l'express de Madrid a la capital del Garraf. El Penedès es convertí en el principal centre insurreccional on les jornades d'octubre adquiriren més netament un caràcter socialment revolucionari. Entre el 5 i el 10 d'octubre a l'entorn de Vilafranca i El Vendrell s'anà dibuixant una geografia de l'octubre marcada per la mobilització col·lectiva dels pagesos.

⁵¹⁹ Concretament informava que “*han llegado las fuerzas de tercio que recorrieron las calles con su mascota cantando el himno de la Legión y otras canciones de circunstancias que terminaban con este estribillo ¿dónde estan los rabasaires?*”, veure *La Vanguardia*, 10/10/1934, p. 28.

A Vilafranca la vaga general declarada per l'AO el 5 d'octubre aconseguí un seguiment massiu. El programa de l'Aliança Obrera era ben explícit, especialment respecte a les demandes rabassaires: proclamació de la República Catalana, la terra per als pagesos, empresonament de tots els Isidristes que s'havien manifestat a Madrid i l'armament del poble.⁵²⁰ Es van escorcollar diversos domicilis, sobretot de propietaris per aconseguir més armes, es va registrar la seu de la Lliga Catalana i es van fer algunes detencions, com la del lligaire Josep Sanabre.

Per tal d'organitzar el moviment, fou racionada la benzina i l'Ajuntament ordenà requisar la capella de Sant Joan per fer-la servir de presó. El Comitè Revolucionari estava format per la Unió de Rabassaires, el Bloc Obrer i Camperol, l'Esquerra i els elements d'Estat Català i per alguns sindicats de la UGT i la CNT. El Comitè confiscà el Centre Agrícola instal·lant la seua seu i penjant, com a l'Ajuntament, les banderes roig i verda dels rabassaires, roja, roig i negra i l'estelada. El 6 d'octubre la vaga va comptar amb un major seguiment entre els membres de l'Esquerra i la Unió de Rabassaires, estenent-se arreu del Penedès.

Els vaguistes es van anar concentrant a Vilafranca per consolidar el moviment. A mitja tarda del dia 6 començaren a arribar camions amb gent de la comarca, entre aquests un grup d'una cinquantena dels Monjos i un centenar de rabassaires del poble de Les Cabanyes. Moments després de la proclamació de l'Estat Català a Barcelona, l'alcalde Fèlix Balaguer feu la mateixa proclamació des del balcó de l'Ajuntament amb una plaça plena. Tot seguit s'organitzà una nombrosa manifestació que va apedregar i registrar el local de la Lliga, del Partit Republicà Radical, assaltant-lo i cremant tot el que hi havia a l'interior, com un retrat d'Alejandro Lerroux, i de l'Acció Catòlica.⁵²¹

⁵²⁰ El 10 d'octubre de 1934 *Penedès Republicà* publicava el programa de l'Aliança Obrera que, segons el periòdic, s'havia trobat al Centre Agrícola del Penedès incautat pels octubristes. *Penedès Republicà*, 10/10/1934, p. 2.

⁵²¹ S. Campamà Romeu. "República, guerra i revolució", a R. Arnabat, J. Vidal (coords.). *Història de Vilafranca del Penedès*, Ajuntament de Vilafranca, Vilafranca, 2008, p. 389.

Cap a les 10 de la nit, tot i els intents per evitar-ho de l'alcalde i el diputat de l'Esquerra Salvador Armendares, s'inicià la crema de la capella de Sant Magí, l'església de l'Escola de Sant Elies, el convent del Carme, la capella del Remei i part del claustre de la Trinitat, les capelles dels Dolors i Sant Pelegrí i la basílica de Santa Maria, considerada pels octubristes el màxim exponent del reaccionarisme local. En total vuit edificis religiosos van ser atacats pels revolucionaris. Només van escapar del foc el col·legi religiós de Sant Ramon, perquè els octubristes volien convertir-lo en unes escoles populars, i el convent de Sant Francesc, perquè els militants d'ERC que hi tenien la seu al davant s'hi oposaren. El mateix 1934 un opuscle de la "*Junta de Restauración de la Basílica de Santa María*" explicava així com havia quedat el temple: "*Desaparecido en breves horas, devorado por el incendio producido por las turbas revolucionarias, la noche aciaga del 6 al 7 de octubre, el gran tesoro en obras de arte de diversa índole que acumularà, al través de los siglos, nuestro gran templo basilical, apenas si hemos podido reunir algunas fotografías que nos dieran idea remota del tesoro en llamas*".⁵²²

A la matinada del 7 d'octubre, un cop produïda la capitulació del govern català, uns trenta carrabiners i guàrdies civils de les casernes de Vilafranca, Sant Sadurní i Torrelles ocuparen la vila per desarmar els insurrectes. Alguns d'aquests es resistiren i es produí un tiroteig que provocà diversos ferits entre els octubristes i les forces de l'Estat i la mort de l'electricista Josep Marimon, que es trobava tancant la porta de casa seua. La resistència a la guàrdia civil i carrabiners la protagonitzaren els comunistes del BOC i els anarquistes, que a primera hora de la matinada del dia 7 es presentaren a l'Ajuntament i desarmaren violentament als sometenistes, tot i que ràpidament l'abandonaren.⁵²³

El 8 d'octubre l'alcalde Fèlix Balaguer ordenà el retorn a la feina i el desarmament del Sometent. Amb una metralladora davant el portal de l'Ajuntament, entre el dia 5 i els darrers dies del mes d'octubre foren destacats a Vilafranca gairebé una quarantena

⁵²² *La Basílica de Santa María de Vilafranca del Panadés. Incendiada la noche del 6 al 7 de octubre de 1934*, Imp. Esteva, Vilafranca, 1934, p. 1.

⁵²³ AHN- Sección Guerra Civil. Salamanca. PS. Barcelona 151.

d'efectius entre guàrdies civils i d'assalt, reforçats amb un cos civil d'antics sometenistes i membres de les forces antirepublicanes que el 9 d'octubre ja patrullaren pels carrers de la vila. Tot i l'aparent aixafament de la insurrecció, el mateix dia 9 el jutge de primera instància es veié obligat a treure el següent comunicat:

“Havent en el dia d'ahir circulat rumors tendenciosos absolutament falsos ja que la situació està completament dominada, es fa saber que es tenen elements suficients per tot i que tots els que iniciïn o propaguin rumors alarmants o de qualsevol forma realitzin actes que puguin produir alarma seran considerats com a complices de la rebelió si no hi hagués altres penalitats més greus”⁵²⁴

L'11 d'octubre el mateix jutge comunicava a Domènec Batet que “*quedan grupos sospechosos en despoblados habiéndose oído algunos tiroteos por las noches*” i, com hem vist, demanava al mateix Batet un destacament militar que “*aseguraria tranquilidad elemento campesino*”. A Vilafranca s'havien fet presents amb força els tres elements principals del moviment insurreccional a la regió rabassaire: la violència política contra els propietaris, la dreta política i l'església.

Precisament aquest darrer aspecte, l'element anticlerical, es mostraria en tota la seua radicalitat en diverses pobles, tal i com havia aparegut a Vilafranca. A Sant Jaume dels Domenys, al Baix Penedès, el 6 d'octubre s'incendià l'església i fou assaltada i saquejada la casa rectoral obligant al rector i al vicari a vestir de paisà. En aquest poble governava la Unió de Rabassaires. A l'Ajuntament s'hissaren les banderes roja, estelada i republicana i es constituí un tribunal popular que interrogà als dos capellans sense prendre cap decisió sobre aquests. L'Església quedà del tot malmesa i un cop es conegué la rendició del govern els insurrectes es diluïren. En pobles de l'Alt Penedès com Castellví de la Marca o els Monjos es produïren accions del mateix caràcter. A

⁵²⁴ ACAP. Governació. Fons Ajuntament de Vilafranca del Penedès. Expedients de Governació 1890-1941. Alcaldia. Disposicions.

Castellví s'assaltà l'església i sembla que fou tret el Sant Crist de l'interior i afusellat en una vinya propera i als Monjos s'incendiaren les portes de l'església.⁵²⁵

Amb diferents graus de intensitat, les accions anticlericals es produïren arreu de la regió rabassaire. Al poble de Copons, a l'Anoia, fou enderrocada una creu entre el 6 i el 7 i la plaça major retolada com a plaça de la Unió de Rabassaires, a més d'un carrer amb el nom de Ferrer i Guàrdia.⁵²⁶ A Sant Esteve Sesrovires els rabassaires a banda d'organitzar la vaga, requisar la central telefònica i traslladar-se a Martorell van incautar-se de l'església i, per últim, a Rubí el Comitè revolucionari, amb un pes important de la Societat de Rabassaires i de la cooperativa de jornalers "La Agrícola", s'apoderà del Casal Popular, seu del catolicisme catalanista, i s'obligà al capellà a tancar l'església.⁵²⁷

Si bé el caràcter insurreccional del moviment va tenir un ampli abast, aquest va coexistir amb situacions que no sobrepassaren l'estrictament moviment vaguístic, la proclamació de l'Estat Català i les accions de sabotatge. Al Vendrell la vaga general va tenir un gran seguiment el dia 6 i s'allargà fins el 9 d'octubre encapçalada per la Societat d'Agricultors rabassaires, la Societat d'Oficis Varis i el BOC i amb una intervenció destacada del dirigent comunista i rabassaire Pau Padró, que el 1932 havia presidit durant unes setmanes la Unió de Rabassaires.⁵²⁸ A la capital del Baix Penedès al llarg de la nit del dia sis al set d'octubre es produí un "*inusitat moviment de gent amb armes*

⁵²⁵ La qüestió de l'afusellament del Sant Crist no resulta clara si fou una exageració propagandística de la dreta catòlica penedesenca, si que es produí la crema d'imatges ja que l'agost de 1935 el capellà de la parròquia de Castellví celebrà una processó per tal de reposar una imatge cremada durant els fets d'octubre Arxiu Municipal de Castellví. Resgiste de sortida de correspondència. 1933-1935. Per als Monjos veure R. Arnabat. *La gent i el seu temps. Història de Santa Margarida i els Monjos. De la fil·loxera a la Guerra Civil. 1890-1940*, Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos, Santa Margarida i els Monjos, 1993, p. 270-271.

⁵²⁶ "Pastoral del Obispo de Vich", *La Vanguardia*, 08/11/1934, p. 21.

⁵²⁷ *La Humanitat*, 23/02/1935, p. 7 i *La Vanguardia*, 28/04/1935, p. 7, i R. Batalla Galimany. "El 6 d'octubre de 1934: proclamació de l'Estat Català a Rubí", a *Rubricata*, 14/10/1994, p. 5.

⁵²⁸ J. Pomés. *La Unió de Rabassaires*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2000, p. 431.

que circulava pels nostres carrers fins a la nova claror del dia en què s'escoltà la capitulació del president de la Generalitat".⁵²⁹

En diversos municipis del Penedès el moviment mostrà aquest gran nombre de situacions que no arribaren a ser del tot insurreccionals: a Sant Quintí de Mediona l'Ajuntament s'adherí a la proclamació de l'Estat Català i els representants de la Unió de Rabassaires, l'Esquerra i el Centre Obrer van explicar el significat del moviment, van hissar la bandera estelada a l'Ajuntament i van fer una crida a la defensa armada de Barcelona, a la Granada el Sindicat Rabassaire declarà la vaga general el 6 d'octubre, a Sant Cugat Sesgarrigues un grup de pagesos s'apoderaren de l'Ajuntament tot i que el dia 7 la normalitat fou absoluta i a Torrelles de Foix un centenar de rabassaires amb algunes armes van fer efectiva la vaga general el dia 6.⁵³⁰

En algunes de les comarques rabassaires com el Bages la mobilització dels pagesos es concretà de manera majoritària en la seua participació en els diversos Comitès revolucionaris i en concentrar esforços a fer efectiva la vaga general a la capital de comarca. A les poblacions del Pla del Bages "on estàvem sindicats la majoria de pagesos" a la Unió de Rabassaires,⁵³¹ aquests marxaren cap a Manresa el dia 6. El diari lligaire *El Pla de Bages* es referí a l'arribada dels rabassaires de la següent manera i amb clara intenció de ridiculitzar-la: "A llavors va ésser l'anar i venir dels pobles de la rodalia buscar rabassaires, emprant-se gran nombre de taxis i camions incautats per l'anomenat Comitè revolucionari distingint-se en aquests tràfecs una barbuda autoritat rabassaire de la comarca".⁵³² La barbuda autoritat rabassaire a la que es referia *El Pla de Bages* no era altre que Nònit Puig, el dirigent de la Unió del poble de Rocafort.

Segons un militant anarcosindicalista de la capital del Bages, el 6 d'octubre totes les teulades de la plaça major i el mateix Ajuntament estaven plenes de "rabassaires

⁵²⁹ *El Baix Penedès*, 13 d'octubre de 1934, p. 5.

⁵³⁰ Veure per a Sant Quintí de Mediona *La Humanitat*, 09/04/1935, p. 12, *La Vanguardia*, 09/04/1935, p. 9, per a La Granada *La Vanguardia*, 16/10/1934, per a Sant Cugat DD.AA. *Recull d'històries de Sant Cugat Sesgarrigues*, Ajuntament de Sant Cugat Sesgarrigues, Sant Cugat Sesgarrigues, 2008, p. 42 i per a Torrelles *La Vanguardia*, 13/09/1935, p. 5 i *La Humanitat*, 13/09/1935, p. 8.

⁵³¹ DD.AA. *No diguis blat... La memòria del món rural*, Fundació món rural, 2009, p. 30.

⁵³² *Pla de Bages*, 9/10/1934, p. 4.

armados de escopetas de caza". Per als cenetistes manresans la presència dels rabassaires no responia a res més que al "*propósito de la Esquerra Catalana de hacer una demostración y que de hecho no pasó a más que la de hacer parar la noche en vela a aquellos campesinos*".⁵³³ Tot i que al Bages la influència de l'ERC dins la Unió continuava essent important, en diversos pobles del Pla de Bages on la Unió de Rabassaires era hegemònica entre els pagesos, com a Santpedor, els membres del sindicat que més activament van participar en les jornades d'octubre es trobaven enquadrats políticament en les organitzacions obreristes.⁵³⁴

Fou des de municipis com Santpedor o Sant Joan de Vilatorrada des on sortiren la majoria de rabassaires que van arribar a Manresa i que, en alguns casos, el mateix dia 6 van sortir en camions i automòbils cap a Barcelona. En d'altres pobles de la comarca els rabassaires van patrullar armats pels carrers i van establir controls a les carreteres i en municipis com Súria van ser part activa del Comitè revolucionari. Aquest tipus de mobilització per part dels pagesos, que mostrava l'ampli ventall de situacions intermèdies entre la vaga general i la insurrecció revolucionària, es produí també en diversos pobles de l'Anoia i els vallesos.⁵³⁵

Si les accions anticlericals van ser un dels principals fonaments del moviment insurreccional, la violència contra els propietaris agrícoles i els elements més significats de la dreta local es va fer present encara amb més força en aquells pobles on els fets d'octubre van adquirir un caràcter insurreccional revolucionari. Aquesta violència dirigida contra la patronal agrària tenia un clar sentit social i polític i un elevat grau de racionalitat. És a dir, els propietaris atacats durant els fets d'octubre en la majoria dels casos no ho van ser aleatòriament, sinó en funció de la posició adoptada davant les reivindicacions rabassaires i del seu grau d'intransigència enfront aquestes. Aquesta

⁵³³ P. Flores. *Memòries. A la recerca de l'ideal anarquista*, CEB/AHCM, Manresa, 2003, p. 61-63.

⁵³⁴ Aquest era el cas de Francesc Brunet, rabassaire i militat del PCC de Santpedor que fou detingut i empresonat a la presó model. AHN- Sección Guerra Civil. Salamanca. PS. Barcelona. 1302.

⁵³⁵ Veure entre altres C. Botifoll. *Conflictivitat social i repressió. Santpedor (1931-1945)*, Eumo, Vic, 2010, p. 45-50, J. Montserrat. *Els meus records*, Ajuntament Hostalets de Pierola, Hostalets de Pierola, 2006, p. 185, J. Serra. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*, CEB/Dovella, Manresa, 1988, p. 113.

lògica de la violència política, que contemplava certa proporcionalitat en el seu ús, va fer que en alguns casos no fossin sempre els majors propietaris els que la patissin sinó aquells que havien mantingut més inequívocament una posició intransigent davant els pagesos.

A Sant Sadurní d'Anoia la violència dirigida contra els propietaris marcà l'inici del moviment. El mateix 6 d'octubre els revolucionaris van detenir i empresonar una quinzena dels propietaris agrícoles més significats entre els que s'havien mostrat més bel·ligerants contra les demandes dels rabassaires. Entre aquests Pere Mir Ràfols, que tenia 171 pagesos a rabassa a la seua propietat, el seu administrador, Salvador Oliver, que havia mantingut un enfrontament constant amb els rabassaires del poble de Subirats, i el farmacèutic Jaume Torras.⁵³⁶ En canvi propietaris com Manuel Raventós de Can Codorniu, amb grans finques vinícoles a Sant Sadurní, no fou ni detingut ni atacat ja que aquest utilitzava jornalers enlloc de rabassaires i per tant per als pagesos locals no era vist com un dels principals enemics que obstaculitzava les seues reivindicacions.

Aprofitant les detencions es van escorcollar els domicilis respectius i es requisaren armes i municions. A Sant Sadurní van participar activament en la insurrecció el Sindicat Agrícola de Rabassaires, els republicans catalanistes, el Sindicat Únic de Treballadors adherit a la CNT, que contava entre els seus afiliats amb bona part dels treballadors de Codorniu i Freixenet, la Societat Obrera Agrícola i, molt probablement, alguns membres del Partit Comunista de Catalunya. El 7 d'octubre el "*Batallón de Cazadores de África nº 7*" ocupà els accessos de la vila, negocià la rendició per aconseguir el lliurament dels empresonats i de les armes i entrà al municipi amb el negociador dels insurrectes, regidor de l'Esquerra i membre del Sindicat rabassaire, lligat i detingut en la primera línia de les tropes.⁵³⁷

⁵³⁶ C. Querol i Rovira. "Visca Marc Mir! De l'Homenatge de 1905 al greuge de 1936", a *El 3 de vuit*, 27/05/2005, p. 23.

⁵³⁷ Arxiu Municipal de Sant Sadurní d'Anoia. Acta del Consell Municipal, 18/02/1936. En la sessió de restitució de l'Ajuntament democràtic de 1934, el conseller d'ERC i rabassaire Pere Esteve agràfi al Centre d'Esquerra, al Centre Democràtic Federal, al Sindicat Agrícola de Rabassaires, al Partit Comunista

A Gelida no s'anà tant lluny i tant sols foren registrades les cases dels propietaris més importants. Un cop proclamat l'Estat Català per l'Ajuntament i hissada la bandera estelada al balcó de la casa de la vila, diversos grups d'homes armats, formats per rabassaires i membres de l'Esquerra, requisaren diversos camions i “unos 200 individuos” es dirigiren a Martorell per anar cap a Barcelona. La majoria d'aquests retornaren a Gelida el dia 7 i aquest mateix dia ocuparen la població les forces de la Guàrdia Civil de Martorell, proclamant l'Estat de guerra i iniciant la recollida d'armes⁵³⁸.

A Subirats, on l'hegemonia rabassaire era absoluta i on encapçalava els pagesos el dirigent rabassaire Pau Baqués, el Sometent fou mobilitzat i el sindicat rabassaire, l'Esquerra Republicana i la Unió Socialista controlaren els carrers dels diversos nuclis i proclamaren l'Estat Català⁵³⁹. La nit del 10 d'octubre guàrdies civils i d'assalt ocuparen els diferents nuclis del municipi i van detenir una vintena de persones que van traslladar a Vilafranca. El 21 d'octubre *La Vanguardia* informava que els rabassaires havien protagonitzat el dia 20 diverses mobilitzacions amb violència i que s'havien apoderat del poble; de fet les jornades d'octubre a Subirats s'estengueren fins el 21 d'octubre quan de matinada les forces de l'exèrcit comandades pel Comandant d'artilleria Félix Negrete tornaren a ocupar el poble i destituïren l'Ajuntament⁵⁴⁰.

On sí que la violència contra els propietaris assolí un grau més elevat de contundència fou a Sant Pere de Ribes. L'alcalde de l'Esquerra, Joan Quadres, després d'haver proclamat l'Estat Català desplegà el sometent republicà per mantenir l'ordre. L'alcalde ordenà als sometenistes que fessin guàrdia davant l'església, la casa rectoral i algun altre

de Catalunya i al Sindicat d'Oficis la seua activitat en *la reconquesta de la República que significa les llibertats de Catalunya, dels germans empresonats i la reconquesta de les llibertats socials*. La menció al PCC fa més que probable que, a banda de la seua actuació en favor dels repressaliats d'octubre, algun dels seus militants hagués participat en el moviment d'octubre a Sant Sadurní.

⁵³⁸ A. Guiu. *República, guerra i postguerra a Gelida*, El 3 de vuit/Ajuntament de Gelida, Vilafranca del Penedès, 2006, p. 69- 75.

⁵³⁹ *La Vanguardia*, 1/10/1935, *La Humanitat*, 1/10/1935, p. 7 i J. Mata. *Pau Baqués, republicà i rabassaire*, Ajuntament de Subirats, Sant Sadurní, 2010, p. 58-61.

⁵⁴⁰ Arxiu Municipal de Subirats. Acta del Consell Municipal, 21/10/1934 i *La Vanguardia*, 21/10/1934.

domicili de propietaris i dretans locals davant la notícia que des de Vilanova i la Geltrú havien sortit diversos cotxes cap a Sant Pere amb la intenció d'incendiar l'església.

L'església quedà intacta i el mateix 7 d'octubre el rector de la parròquia agrai al Sometent i a l'alcalde la seua actuació. Una altra sort va tenir el membre del consell directiu del "*Partido Agrario Español*" José Oriol Bruguera. Es tractava d'un propietari agrícola que residia a Barcelona però que passava l'estiu a la seua masia de Can Bruguera. El 6 d'octubre amb la seua família marxaren cap a Sitges davant el caràcter que agafava el moviment insurreccional. El 7 d'octubre Bruguera i el seu gendre, Rafael Bonet Garí, decidiren retornar a la finca essent rebuts a trets pels rabassaires que tenia a la seua propietat. Els rabassaires retingueren al propietari i el mataren amb dos trets al cap i al seu gendre el tancaren dins la masia, fracturant-se les dues cames en intentar saltar per la finestra.⁵⁴¹

Igualment, els rabassaires que es mobilitzaren per anar cap a Barcelona a defensar l'acció del govern català van decidir, en alguns casos, aprofitar el viatge per a escorcollar violentament els domicilis d'alguns propietaris agrícoles que tenien la seua residència lluny de les terres de cultiu, tal i com succeí a Cornellà.⁵⁴² Els rabassaires van donar el seu propi significat als fets d'octubre però tenint ben present que el seu èxit depenia de que l'acció del govern català aconseguís reeixir a Barcelona. La mobilització dels pagesos per traslladar-se a la capital catalana aconseguí un seguiment important, tot i el fracàs del seu objectiu. Martorell i l'Hospitalet es van convertir en els principals punts de concentració dels pagesos, tot i que des de diversos pobles del Vallès van sortir també grups armats, no només formats per pagesos, en direcció a Barcelona.⁵⁴³

A Martorell hi arribaren diversos grups de rabassaires del Penedès, Baix Llobregat i Anoia. Des de municipis com Sant Pere de Riudebitlles, Gelida, Sant Quintí de

⁵⁴¹ *La Vanguardia*, 29/01/1935, p. 9, 02/03/1935, p. 7, 23/03/1935, p. 8, *La Humanitat*, 23/03/1935, p. 8.

⁵⁴² J. Tardà. *República, revolució i guerra. Cornellà de Llobregat 1931-1939*, L'Avenç de Cornellà, Cornellà, 2000, p. 118.

⁵⁴³ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar.

Mediona, Sant Esteve Sesrovires, el Bruc, Esparraguera, Abrera i Piera centenars de pagesos, alguns amb escopetes de caça i d'altres sense res, s'aplegaren a Martorell per a dirigir-se cap a Barcelona. A la vila del Baix Llobregat, un nus de comunicacions estratègic, l'Ajuntament fou assaltat pels rabassaires el 5 d'octubre, amb la participació d'alguns empleats municipals, i el 6 d'octubre fou proclamat l'Estat Català. Els pagesos, molts d'ells alhora membres de l'Esquerra, controlaren tot el poble i la circulació des del Sindicat Vitícola Comarcal. Tal i com s'expressava en la sessió de l'Ajuntament de nou d'octubre el Sindicat Vitícola s'havia convertit en "un focus de rebel·lió permanent".⁵⁴⁴ Un dels militars que instruí la causa per rebel·lió militar contra diversos rabassaires apuntava que "*en este pueblo encontraron un numeroso grupo de revoltosos que se dedicaban a parar todos los coches que transitaban*" i que hi havia "*un gran gentio, el cual solicitaba armas*".⁵⁴⁵ I el mateix Amadeu Aragay, que va tenir un paper destacat en la mobilització de rabassaires per anar a Barcelona, va declarar davant el Jutge militar que a Martorell "*habia mucha gente armada y camiones al parecer dispuestos a partir*".⁵⁴⁶

Els camions i la gent armada a la que es referia Aragay no arribaren ni a sortir cap a Barcelona. Ni els rabassaires disposaven de gaire armament ni tampoc existien unes directrius concretes sobre com i quan calia posar-se en marxa per a defensar l'acció governamental de Companys. El ràpid enfonsament del govern català i les crides radiofòniques, més aviat desmoralitzadores, del conseller de Governació van fer més visibles les mancances anteriors accelerant la dispersió d'aquells pagesos arribats a Martorell des del Penedès i el Baix Llobregat. Amadeu Aragay, per la seua part, el 6 d'octubre intentà mobilitzar un bon nombre de rabassaires a l'Hospitalet per acudir a Barcelona.

⁵⁴⁴ M. Fosalba. *La guerra civil a Abrera*, Ajuntament d'Abrera, Abrera, 2001, p. 14-15, Arxiu Municipal de Martorell. Actes del ple municipal, 9/10/1934.

⁵⁴⁵ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar.

⁵⁴⁶ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar.

A l'Hospitalet des del dia 4 d'octubre hi era el diputat de l'Esquerra Josep Tomàs i Piera, com a representant de Companys, per tal d'organitzar el possible moviment insurreccional i transmetre les instruccions necessàries als alcaldes del Baix Llobregat. Aragay el 6 d'octubre per la tarda havia anat al Palau de la Generalitat, després a la secretaria de la Unió de Rabassaires i finalment havia sortit cap a Sant Cugat, on era veí. A Sant Cugat, Amadeu Aragay juntament amb els principals membres del sindicat rabassaire i del Centre Republicà Federal, com els germans Bartralot i Antoni Vilaró, requisaren l'automòbil d'Angela Ballet i obligaren al seu xofer a posar-se a la seua disposició. Després de la proclamació de l'Estat Català a l'Ajuntament, Aragay, Magí Bartralot i Antoni Vilaró van sortir armats cap a Rubí per anar després a Molins de Rei, Martorell, Sant Feliu de Llobregat i acabar a l'Hospitalet. En cadascun d'aquests municipis Aragay es reuní breument amb els alcaldes o els Comitès Revolucionaris, indicant la necessitat de requisar armament i mobilitzar els insurrectes per defensar el govern català. A Molins de Rei, on la Federació Obrera governava el municipi, els octubristes van tallar la carretera amb diverses barricades i van detenir un subninent de cavalleria que circumstancialment es trobava al poble. Aragay i els rabassaires de Sant Cugat s'endugueren al militar detingut a l'Ajuntament de l'Hospitalet.⁵⁴⁷

Segons l'informe del Coronel del tercer terç de la Guàrdia Civil, la nit del 6 d'octubre es trobaven concentrats a l'Hospitalet uns 500 homes armats. Com recordava un militant comunista local, a banda de gent de l'Hospitalet la majoria eren “rabassaires de tots els pobles dels voltants (...) amb sacs, botifarres i escopetes”.⁵⁴⁸ Es tractava d'homes com un pagès de Sant Boi que, com ell mateix declarava, per “*simpatizar con la izquierda fue al ayuntamiento a ponerse a disposición del nuevo ayuntamiento (...) hasta el seis a las seis de la mañana digo, el siete, que a las cuatro horas salió en dirección a Hospitalet con otros veinte llevando el declarante arma larga*” o de diversos pagesos

⁵⁴⁷ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar. Per a la Federació Obrera de Molins de Rei veure J. A. Carbonell. *La Federació Obrera de Molins de Rei (1915-1936)*, Ajuntament de Molins de Rei/PAM, Barcelona, 1998.

⁵⁴⁸ “L'activitat política a l'Hospitalet de Llobregat (1923-1946). Testimoniatsges de Francesc Pedra i Marià Corominas”, a *L'Avenç*, núm. 60, maig 1983, p. 15-19.

de Cervelló membres del Sometent i de la “*Viticultura Cervellonense*”.⁵⁴⁹ Aquests s’anaren concentrant al cinema Oliveras sota les ordres d’Aragay.

Aragay des de l’Ajuntament de l’Hospitalet es comunicà diverses vegades amb Companys, demanant-li aquest que sortís cap a Barcelona amb els homes concentrats. Poc abans de les sis de la matinada del 7 d’octubre Aragay organitzà diversos cotxes de gent armada per anar a Barcelona però Tomàs i Piera, que havia retornat d’una primera expedició fallida, els informà de la capitulació del govern català assenyalant-los que calia abandonar l’Hospitalet.⁵⁵⁰ A més del coneixement de la rendició de Companys, la desmoralització dels rabassaires començà a fer-se més que evident quan a mitjanit es va conèixer la situació a Barcelona. Marià Corominas recordava que “la gent es va fondre i anava sortint del cinema” i quan s’intentà aturar la gent per la força, amb algun tret pel mig, només s’aconseguí accelerar la desmobilització.⁵⁵¹ D’aquesta manera, ni els pagesos concentrats a Martorell ni els de l’Hospitalet van resultar un suport gaire efectiu per a sostenir l’acció del govern de la Generalitat a Barcelona.

Els que si que aconseguiren arribar a Barcelona la matinada del 7 d’octubre, tot i que amb no gaire èxit, foren alguns rabassaires que havien sortit de Sabadell. A la matinada del 7 d’octubre diversos camions d’homes armats sortiren de la Rambla de Sabadell cap a Barcelona. Es tractava d’alguns afiliats al Centre Republicà Federal, de la Federació Local de Sindicats, i sobretot del Casal Català d’Esquerra i dels rabassaires de Can Rull. A aquests se’ls hi afegiren pagesos vinguts de Sant Quirze, Castellar del Vallès i Palau Solità. Cap a les quatre de la matinada arribaren a Barcelona tot i que foren ràpidament

⁵⁴⁹ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar.

⁵⁵⁰ Per als fets d’octubre de 1934 a l’Hospitalet veure J. Camós. *L’Hospitalet. La història de tots nosaltres 1930-1936*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1986, 86-93.

⁵⁵¹ “L’activitat política a l’Hospitalet de Llobregat (1923-1946). Testimoniatsges de Francesc Pedra i Marià Corominas”, a *L’Avenç*, núm. 60, maig 1983, p. 15-19 i AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar.

detinguts per la Guàrdia civil al Passeig de la República. En total eren gairebé uns 150 homes amb poques armes.⁵⁵²

Aquests detinguts juntament amb altres de Barcelona, Badalona, Esparraguera i Teià foren processats un cop derrotada la insurrecció en la mateixa causa, la nº95 de 1934 per delictes d'auxili a la rebel·lió militar, que es feu popular amb el nom de la causa contra els rabassaires.⁵⁵³ Dels inicialment 227 processats ni tan sols la meitat eren rabassaires però com s'apuntava a *La Humanitat* "ha estat fins ara denominada amb aquest nom". En la identificació de la principal causa pels fets d'octubre en nombre de processats amb els rabassaires hi tingué un paper destacat un periòdic com *La Vanguardia* que, tal i com informava *Solidaridad Obrera*, tergiversà en diverses ocasions els continguts del Consell de guerra i que, tal i com denunciaven els mateixos processats, era un dels pocs periòdics que els carcellers deixaven entrar a la presó model.⁵⁵⁴ Aquesta acció periodística resultava fonamental per a estendre la concepció que "la más completa anarquía que reina en el campo catalán",⁵⁵⁵ que la patronal agrària no s'havia cansat de denunciar, tenia uns clars protagonistes, que constituïen una amenaça i formaven aquella part perillosa de la societat que mereixia ésser reprimida. En aquest sentit, *La Vanguardia* amplificava aquella associació dels rabassaires com a "elements irresponsables" que pertorbaven l'ordre públic i amenaçaven la seguretat que els "Isidres" havien anat construint d'ençà de la proclamació de la República.

Les forces de l'Estat, ja fossin guàrdies civils o jutges, acostumades a consagrar-se a la defensa dels propietaris van situar també en el centre de la seua acció repressiva l'obsessió pels rabassaires. Només així podríem explicar la importància que el caporal-

⁵⁵² ACTS. Sala Sexta. Lligall 35.597. Expediente de indulto. Causa 95-34 instruida contra José Polo Cabia y 214 más. *La Vanguardia*, 22/01/1935, p. 13, 23/01/1935, p. 7, 25/01/1935, p. 7-8, *La Humanitat*, 18/01/1935, p. 1, 22/01/1935, p. 7, 23/01/1935, p. 1 i p. 7, 24/01/1935, p. 1 i p. 7.

⁵⁵³ ACTS. Sala Sexta. Lligall 35.597. Expediente de indulto. Causa 95-34 instruida contra José Polo Cabia y 214 más.

⁵⁵⁴ *Solidaridad Obrera*, 24/01/1935, p. 1.

⁵⁵⁵ D'aquesta manera dues propietaries agrícoles de Vilafranca del Penedès descriuen la situació que hi havia al Penedès el setembre de 1934 ja que "nuestros aparceros este año 1934 se han apoderado de la cosecha total" AGCB. Fons antics. Caixa 278.

comandant de carrabiners de Sant Cugat del Vallès donava al fet d'haver trobat en diversos registres domiciliaris a casa de pagesos “*un folleto titulado “La Tierra para quien la trabaja”*” o un altre “*que se titula “Rabasa morta”*” o bé la insistència dels jutges instructors militars en interrogar als declarants sobre la seua pertinença als sindicats rabassaires o la presència d'ensenyes de la Unió en les jornades d'octubre.⁵⁵⁶

Per últim, en diversos dels municipis del que hem denominat la regió rabassaire van ser els mateixos pagesos dels sindicats rabassaires els que protagonitzaren l'assalt al poder local o bé van dirigir la insurrecció formant part del mateix govern municipal. Ja hem vist com a Martorell els rabassaires s'apoderaren de l'Ajuntament el 5 d'octubre. A Sant Pol de Mar el 4 d'octubre es produí una situació similar, tot i que al Maresme els sindicats rabassaires no es mostraren especialment actius en la insurrecció.⁵⁵⁷ El 4 d'octubre es constituí en aquesta població un Comitè revolucionari que obligà a dimitir l'Ajuntament. En aquest, el rabassaire i socialista Joaquim Pou hi tingué un paper de primer ordre i foren també els membres del sindicat rabassaire local els que s'encarregaren d'organitzar les patrulles armades que actuaren fins al 7 d'octubre.⁵⁵⁸ A Mollet l'alcalde Feliu Tura, president de la societat rabassaire i membre del Centre Catalanista Republicà, proclamà l'Estat Català i els pagesos formaren part del Comitè revolucionari constituït el 5 d'octubre, i el mateix succeí a Rubí on l'alcalde, Pere Aguilera, era també rabassaire i del Centre Democràtic Republicà.⁵⁵⁹

⁵⁵⁶ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar.

⁵⁵⁷ ACTS. Sala Sexta. Lligall 35.404. Expediente de indulto. Causa 516-34 instruida contra Claramunt Mas, Alejo y otros, J. Pomés, C. Sáiz. *Joaquim Pou i Mas (1891-1996)*, PAM, Barcelona, 2000, p. 130-136.

⁵⁵⁸ J. Amat. *Sant Pol de Mar (1931-1948). República, conflicte civil i primer franquisme*, Oikos-Tau, Vilassar, 1998, p. 64-67.

⁵⁵⁹ C. Pi. “Un rabassaire a l'alcaldia: Feliu Tura”, *Notes*, vol. 4, 1990, p. 51-79, M. Àngels Suárez. *La Segona República i la guerra civil a Mollet del Vallès*, Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona, Barcelona, 2000, p. 95-99.

8. 2. La mobilització pagesa a les comarques meridionals

El 13 d'octubre de 1934 el periòdic conservador de Valls *El Temps* informava sobre el que havia passat entre el 5 i el 9 d'octubre a la capital de l'Alt Camp. El 6 d'octubre l'Aliança Obrera havia organitzat una assemblea al "Cinema Valls" on hi van intervenir "els elements locals de l'AO Martí, Avellà, Pinyes i García" que aprovà lliurar a l'Ajuntament les següents resolucions: armament del poble, expropiació als terratinents, expulsió de la República Catalana de les ordres religioses, expropiació dels seus béns i reducció de la jornada laboral a 6 hores.⁵⁶⁰ Dels quatre elements locals de l'Aliança als que es referia el periòdic vallenc, dos eren destacats membres del Sindicat de Treballadors del Camp, Josep Piñas i Josep Avellà, del sector trentista de la CNT organitzat en els Sindicats d'Oposició.⁵⁶¹

La preeminència dels pagesos anarcosindicalistes en l'Aliança Obrera local mostrava la gran importància dels sindicats de pagesos de filiació cenetista a l'Alt Camp i en altres comarques tarragonines com la Conca de Barberà, juntament amb el fort anarcosindicalisme agrari existent a les terres de l'Ebre. A diferència de la regió rabassaire, a les comarques meridionals catalanes la mixtura entre els importants sindicats de pagesos cenetistes, les societats rabassaires, els sindicats agrícoles de filiació socialista i les diverses societats agrícoles republicanes caracteritzava la realitat associativa de les classes subalternes. Aquesta pluralitat estava estretament relacionada amb els importants contrastos i les diverses realitats socioeconòmiques del món pagès

⁵⁶⁰ *El Temps*, 13/10/1934, p. 2.

⁵⁶¹ Sobre l'anarcosindicalisme agrari a les comarques del Camp veure A. Gavaldà. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp 1923-1939. El paper de Pere Segarra i Boronat*, Instituts d'Estudis Tarraconenses, Tarragona, 1986, p. 58-77. L'Aliança Obrera de Valls estava formada per la Unió de Rabassaires, la USC, la FSL, el BOC i la Federació Local de Sindicats Únics de Valls, veure *Combate*, 17/03/1935, p. 5.

meridional: petits propietaris, rabassaires, parcers, arrendataris, jornalers, mitgers i totes les variants possibles que podien donar-se al mateix temps.⁵⁶²

Com hem apuntat, a la capital de l'Alt Camp els pagesos integrats a l'Aliança Obrera van tenir un paper dirigent en la mobilització revolucionària. Segons Pau Cosidó, militant del BOC, ell mateix i Josep Piñas, del Sindicat de Camperols, van recórrer la comarca el 4 d'octubre per preparar el moviment. El cinc d'octubre a partir de migdia la vaga fou absoluta a Valls i l'Aliança Obrera repartí els següents fulls volants:

“Treballadors de Valls i comarca! Avui 5 d'octubre s'ha declarat la vaga general revolucionària a tot Espanya. L'Aliança Obrera dóna el crit de morin els traïdors de la classe treballadora. Abans que el feixisme Lerroux-Gil Robles la revolució social. Tots en peu per la República socialista catalana, a les ordres del Comitè responsable. Per l'Aliança Obrera. El Comitè Comarcal”

El 6 d'octubre, a banda de l'assemblea en la que els aliancistes van aprovar tot un seguit d'acords, els octubristes van organitzar una manifestació presidida per “una bandera estelada del mateix sistema que les d'Estat Català però amb el triangle roig en lloc de blau (...) com a símbol de la República socialista catalana”. La vaga continuà essent absoluta el dia 6.⁵⁶³ El periòdic catòlic *La Crònica de Valls*, per la seua banda, atribuïa l'ampli seguiment de la vaga a que “els pagesos en aquesta època no tenen gaire feina al camp”.⁵⁶⁴ La manifestació finalitzà a l'Ajuntament on els membres de l'Aliança lliuraren les seues resolucions a l'alcalde, Victorià Casaprima d'ERC, que els demanà que es dissolguessin de manera pacífica.

L'alcalde de Valls des del balcó de l'Ajuntament reproduí la proclama de Companys, feu desplegar el sometent a les entrades i sortides del poble i ordenà requisar algunes

⁵⁶² Aquesta pluralitat queda molt ben sintetitzada a A. Mayayo. “El conflicte social al camp. Les col·lectivitzacions i la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya”, a DD.AA. *La guerra civil a Catalunya. Una revolució en plena guerra*, Edicions 62, Barcelona, 2004, p. 100-102.

⁵⁶³ *El Temps*, 13/10/1934, p. 1-2.

⁵⁶⁴ *La Crònica de Valls*, 13/10/1934, p. 1.

armes d'una armeria. La nit del 6 al 7 d'octubre el diputat socialista Amós Ruiz Lecina arribà a la vila des de l'Espluga de Francolí, on el seu cotxe havia estat tirotejat accidentalment, com a representant del Comitè revolucionari constituït el 4 d'octubre a Tarragona. Aquella mateixa nit un camió d'homes armats, entre els que hi havia diversos sometenistes i membres de la USC, sortiren cap a Tarragona. Mentrestant anaven arribant a Valls grups de diversos pobles de la comarca, alguns a peu com els de Fontscaldes, per a participar del moviment i assabentar-se com es desenvolupava.⁵⁶⁵

Fou a partir del dia 7, quan a mitja tarda un piquet de la Guàrdia Civil sortí al carrer per proclamar l'Estat de guerra, que el moviment començà a tenir un caràcter d'insurrecció revolucionària. El Comitè de l'Aliança Obrera va llençar un "manifest llampec" cridant a la insurrecció i durant tota la tarda del diumenge s'anaren concentrant a Valls els aliancistes de diversos pobles. El dilluns 8 els octubristes continuaren controlant els carrers, tot i l'acció de la Guàrdia civil, i la vaga continuà fent-se efectiva. En manifestació pels carrers de Valls aquests proclamaren l'Estat Català, van ocupar l'Ajuntament on van tornar a fer la mateixa proclamació, tot i els intents de l'alcalde per evitar-ho, van apoderar-se de totes les armes que hi havia a la casa de la vila i finalment intentaren assaltar la caserna de la Guàrdia civil. El mateix dilluns les forces militars provinents del Morell i Vilallonga entraren a Valls enfrontant-se a trets amb els revolucionaris.⁵⁶⁶

Els militars es dirigiren a l'Ajuntament on van detenir l'alcalde i diversos regidors. Els soldats d'infanteria s'enfrontaren amb diversos grups armats que arribaren dels pobles del nord de la comarca, com Alcover, el Pla de Santa Maria o Figuerola, realitzant diverses detencions. Encara el 9 d'octubre els militars van dissoldre diversos grups de revolucionaris amb trets a l'aire i no fou fins al dimecres 10 quan alguns pagesos sortiren a treballar, tot i que la vaga s'allargà fins el dia 11 d'octubre. Fins al 20 d'octubre passaren per la presó de Valls uns 22 detinguts que, en alguns casos, anirien a parar als vaixells presó del port de Tarragona. A banda de l'alcalde i alguns regidors,

⁵⁶⁵ Veure *El Temps*, 13/10/1934, p. 2, i P. Cusidó. *Crèiem en la revolució (la revolució traïda)*, Valls, 1992, p. 46.

⁵⁶⁶ *El Temps*, 13/10/1934, p. 2.

entre els empresonats inicialment hi havia cambrers, blanquers i paletes cenetistes, un cuiner bloquista, un treballador de la fusta socialista, un ugetista sabadellenc que havia aconseguit escapolir-se del Vallès i diversos pagesos anarcosindicalistes i de la Unió de Rabassaires tant de Valls com dels pobles de la comarca.⁵⁶⁷

Entre aquests darrers hi havia un grup de pagesos de Figuerola del Camp, rabassaires i cenetistes, que el 6 d'octubre es constituïren com a "Comitè republicà d'esquerra de Catalunya", destituïren a l'alcalde i nomenaren un nou Ajuntament revolucionari. El nou alcalde fou el membre de la UdR Enric Comas, l'alcalde segon un jornalero membre del Sindicat d'Oficis Varis de la CNT, Josep Balanyà, i entre els consellers hi havia també, com a mínim, un altre pagès del Sindicat d'Oficis Varis, Sadurní Balanyà.⁵⁶⁸

Seguint el relat del bloquista Pau Cusidó, aquest acompanyà a Montblanc al diputat socialista Ruiz Lecina en el seu recorregut per la comarca.⁵⁶⁹ A la capital de la Conca els obrers i pagesos seguiren també massivament la vaga. El diputat de l'Esquerra i alcalde de Montblanc entre febrer de 1932 i gener de 1934 Josep Folch assumí la direcció del moviment, ordenant desplegar el sometent i repartir armes entre els militants d'esquerra. Qui realment, però, es convertí en el veritable director de la revolta fou el carismàtic pagès anarcosindicalista Ramón Porté.⁵⁷⁰ Al local dels sindicats anarcosindicalistes s'hi reuniren la majoria de militants obreristes tant de Montblanc com de la comarca, començaren a veure's patrulles d'homes armats pels carrers i construïdes barricades a les carreteres d'accés.

A diferència del que es produí a Valls, a la vila ducal un cop es conegué que a Barcelona les coses anaven maldades per al govern català la desmoralització anà

⁵⁶⁷ Arxiu Històric Comarcal de l'Alt Camp (AHCAC). Fons Jutjat de Primera instància. Actuació i prevenció judicial. 1.3.27. Sèrie 32.

⁵⁶⁸ AHCAC. Fons de l'Ajuntament de Figuerola. Acta de destitució de l'Ajuntament pel Comitè Republicà, 6/10/1934.

⁵⁶⁹ P. Cusidó. *Crèiem...*, Valls, 1992, p. 46.

⁵⁷⁰ Sobre Ramon Porté veure A. Gavaldà. *El pensament agrari...*, Instituts d'Estudis Tarraconenses, Tarragona, 1986, p. 58-77, i del mateix autor "Ramon Porté i Dalmau. De sindicalista a poeta" a *Quaderns de Vilaniu*, 6, 1984, p. 31-48.

condint entre els insurrectes, fins al punt que el mateix Josep Folch en plena desesperació llençà la seua acreditació de diputat al foc. Fou Ramon Porté qui a la matinada del dia 7 sortí al balcó de l'Ajuntament a demanar a "aquell exèrcit de camperols" que es retirés pacíficament i que ell es faria responsable de tot l'ocorregut a la vila entre el 4 i el 7 d'octubre. El 14 d'octubre Porté per ordre de l'alcaldia fou detingut per la Guàrdia civil i passejat emmanillat pel poble.⁵⁷¹ Als pobles de Sarral i Blancafort, en canvi, si que es produí una autèntica insurrecció revolucionària.

En el primer d'aquests "*en los días 6 y 7 y bajo la dirección del alcalde José Roselló Rosanes se proclamó el Estado Catalán, se izó la bandera separatista, se formó un comité revolucionario, se detuvo a varias personas sin causa justificada, se inutilizaron aparatos de radio, se incautaron armas de particulares y se requisó un automóvil*".⁵⁷² L'alcalde d'Esquerra, bloquistes i alguns cenetistes atacaren capelles i símbols religiosos, van detenir i tancar al capellà i diversos propietaris a l'Ajuntament, fou detingut el secretari de la Lliga i s'escorcollaren diversos domicilis. Fins el 9 d'octubre, quan entraren al poble les forces de la Guàrdia civil, el Comitè revolucionari mantingué el control del municipi. El corresponsal de la publicació lligaire *Aires de la Conca* va explicar amb tons apocalíptics el que succeí a Sarral en les jornades d'octubre: "És proclamà el comunisme llibertari, i tot foren crides, bans, corredisses, sobresalts, etc. El pànic que imperà a la població fou indescriptible. Arreu es veien galledes de gasolina, per a cremar les cases dels propietaris i de la gent de dreta. Durant tota aquella nit, la tragèdia de Sarral fou grandiosa".⁵⁷³

A Blancafort els pagesos republicans que formaven l'Agrupació política de la Caixa Rural i Sindicat Agrícola no van anar tant lluny. El 6 d'octubre amb les armes que disposaven es van apoderar de l'Ajuntament, van destituir l'alcalde i regidors de la Lliga i van proclamar l'Estat Català. En l'acció dels octubristes sembla que hi va tenir

⁵⁷¹ A. Mayayo. *La Conca de Barberà (1890-1939). De la crisi agrària a la guerra civil*, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, Montblanc, 1994, p. 391-396.

⁵⁷² ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.554. 64. Josep Roselló Rasanés. Expediente de indulto de la pena de 2 años de prisión correccional, impuesto por delito de rebelión militar. 6/02/1936.

⁵⁷³ *Aires de la Conca*, 11/11/1934, p. 6.

un paper destacat el mestre del poble i membre de l'Esquerra Joan Pedret, que molt probablement era també el mestre de l'escola d'adults nocturna de la Caixa Rural i Sindicat Agrícola. Com a mínim això fou el que considerà l'alcalde de la Lliga, Vicent Oliveres, qui el novembre de 1934 demanava al ministre d'educació "*el traslado fulminante aunque sea como medida de excepción*" del mestre per haver participat en els fets. A més, l'alcalde lligaire mostrava la fermesa del seu catalanisme quan demanava al ministre d'educació que el trasllat es fes a "*las restantes regiones españolas en donde aprendería tal vez a amar a la Patria y (...) reconocería también la enorme iniquidad que ha cometido de ser el dirigente de un movimiento separatista*".⁵⁷⁴

A les terres de l'Ebre les jornades d'octubre van canalitzar també a través de l'acció insurreccional els conflictes entre pagesos i propietaris agrícoles, especialment en comarques com la Terra Alta o la Ribera on el plet entre els mitgers i els propietaris s'havia anat aguditzant al llarg de 1934.

On la insurrecció adquirí un caràcter clarament més revolucionari fou a Horta de Sant Joan. El cap de la comandància de la Guàrdia civil a Tarragona explicà al Ministre de la guerra, amb tot detall i certa alarma, el que havia succeït a Horta: "*revoltosos en número muy considerable atacaron fuerza de aquel compuesta de un sargento y cuatro guardias (...) logrando hacer prisionero al sargento y guardia Julian Marcos Perez por sorpresa y despues de herir levemente a este último (...) pudiendo los otros tres retirarse ante superioridad numero y ante imposibilidad hacerlo a su cabecera linea lo hicieron Cretas Teruel distante unos cuatro kilometros. Luego tuve conocimiento de ello dispuse salieran para dicho Horta un oficial y seis guardia de esta y Gandesa 1 sargento 1 cabo y 11 guardia Tortosa restablecer orden*".⁵⁷⁵

⁵⁷⁴ Per a l'associacionisme agrari a Blancafort Josep M. Prats. "A empentes i rodolons: poder local i associacionisme agrari a Blancafort (1896-1936), a *Aplec de Treballs*, núm. 15, 1997, p. 81-102, i, propiament per les jornades d'octubre, Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona (AHDT). Governació. Expedients varis. C-17F. 1935.

⁵⁷⁵ AGMAV, C.9, Cp. 10, D. 1/20-1/22.

Horta havia estat un dels pobles de la Terra Alta on el conflicte entre propietaris i mitgers havia estat especialment violent i ho seria encara més després de la insurrecció. El 6 d'octubre es constituí un Comitè revolucionari format per membres de l'Esquerra, alguns membres del Sindicat Únic de la CNT, la Societat Agrícola Republicana i, probablement, els radicals-socialistes. Aquests destituïren l'alcalde i els regidors, van repartir armes entre aquells elements d'esquerra i van requisar diversos aparells de ràdio i la central telefònica. Precisament fou arran de la negativa del farmacèutic, Salvador Gotsens, a lliurar el seu aparell de ràdio que es produïren alguns trets que acabaren amb la mort d'aquest. Igualment s'aixecaren diverses barricades a la carretera i es requisaren diversos sacs de pólvora. En arribar el destacament de la Guàrdia civil els octubristes obriren foc i oposaren una fugaç resistència fins que la majoria d'ells foren detinguts.

A la capital de la Terra Alta els membres de l'Esquerra, encapçalats pel pagès i alcalde Vicenç Soro, van proclamar l'Estat Català des de l'Ajuntament i es van fer també amb el control de les central de telègrafs i telèfons. La nit del 6 al 7 d'octubre van detenir aquells veïns dretans més significats, van requisar les armes de la població i van establir punts de vigilància a les entrades del poble i llocs estratègics.⁵⁷⁶ També a Mora d'Ebre, on governaven els radicals-socialistes, la minoria d'ERC proclamà l'Estat Català des del balcó de l'Ajuntament. Per la seua part, els cenetistes van obligar al comerciant local Daniel Serres a entregar-los la dinamita que tenia a la botiga per aturar el trànsit ferroviari. Tal i com informava el 10 d'octubre el Coronel del tercer terç de la Guàrdia civil al Ministre de la guerra “*entre estaciones Mora Ebro y Guiamets explotó petardo via ferrea rompiendo rail*”.⁵⁷⁷ Igualment, entre les estacions de Faió i Riba-roja fou tallada la línia de comunicacions telegràfiques.

A excepció de Tortosa, a la resta de pobles de l'Ebre en que els fets d'octubre van tenir una dimensió insurreccional fou per l'acció dels pagesos i jornalers. A Sant Carles de la Ràpita, amb un Sindicat Agrícola afiliat a la USC i amb més d'un miler de socis, els

⁵⁷⁶ *La Vanguardia*, 19/06/1935, p. 8 i *La Humanitat*, 19/06/1935, p. 12.

⁵⁷⁷ AGMAV, C.9, Cp. 10, D. 1/68 i J. Sánchez Cervelló. *Conflicte i violència a l'Ebre. De Napoleó a Franco*, Flor del Vent, Barcelona, 2001, p. 326.

insurrectes van impedir el dia 7 la celebració de la missa fent abandonar l'església als concurrents, a Alfara els octubristes es van apoderar del poble i van atacar l'ex-secretari de l'Ajuntament, considerat com a carlí, i a Alcanar a banda de la proclamació de l'Estat Català es volà prop de la localitat el pont sobre el riu Sènia que “*ha quedado estado ruinoso*” segons el cap de la secció de Carrabiners de Sant Carles.⁵⁷⁸

En pobles com l'Ametlla de Mar o Ulledecona la insurrecció seguí les mateixes pautes: constitució del Comitè revolucionari, control dels telèfons i telègrafs, aturada del trànsit ferroviari amb sabotatges, destitució de l'Ajuntament de dretes i proclamació de l'Estat Català. En el cas d'Ulledecona resultà ferit un guàrdia civil i un xofer que l'acompanyava.⁵⁷⁹ A la capital cenetista de les terres de l'Ebre, Amposta, no sembla que l'important Sindicat de Camperols anarcosindicalista, amb uns 300 afiliats i encapçalat pel conegut Joan Reverter, tingués una participació gaire rellevant en les jornades d'octubre.⁵⁸⁰

Si tenim present les conflictives relacions entre els jornalers anarcosindicalistes i els republicans catalanistes, fins al punt que els primers assaltaren el març de 1933 el local d'ERC destrossant-lo i insultant als membres que hi eren presents, no resulta gens estrany que el Sindicat de Camperols, format majoritàriament per jornalers de l'arròs, decidís mantenir una actitud passiva davant un moviment inicialment impulsat pels homes d'ERC. Tot i així, el 6 d'octubre es constituí un Comitè revolucionari, format per alguns dels membres de la candidatura d'Unió Republicana d'Esquerres, que ocupà l'Ajuntament detenint a l'alcalde i a l'administrador de correus. Tant l'alcalde com el seu fill i l'administrador de correus amb la seua família foren traslladats pels insurrectes

⁵⁷⁸ Per al Sindicat Agrícola de Sant Carles veure J.F. Bel. “L'associacionisme agrari al Delta de l'Ebre dels inicis de l'expansió arrossera fins a l'esclat de la Guerra civil”, *Recerca*, 9, 2005, p. 295- 323, i AGMAV, C.2, Cp. 12, D.2/1.

⁵⁷⁹ Itarte, F. “Els fets d'octubre de 1934” *Rails. Butlletí del Centre d'Estudis d'Ulledecona*, núm. 1, 1993, p. 19-40, AGMAV, C.4, Cp. 1/14 i per a l'Ametlla de Mar *La Vanguardia*, 11/10/1934, p. 18, 12/10/1934, p. 20 i X. Figueres. *República i guerra civil a l'Ametlla de Mar*, Ajuntament d'Ametlla de Mar, Ametlla de Mar, 2002, p. 45-50.

⁵⁸⁰ C. Ferré. *La CNT al Montsià i Tortosa (1930-1939)*, Dertosa, Tortosa, 1993, p. 11-28.

fins al límit provincial amb Castelló on van ser alliberats i garantida la seua integritat. La nit del 6 al 7 d'octubre fou assaltada l'estació ferroviària d'Amposta-Aldea i aixecades les vies. Igualment es produïren diversos trets i enfrontaments. Encara a primeres hores del 9 d'octubre el cap de la Guàrdia civil d'Amposta informava a Domènec Batet que "*la Guardia civil disparó sobre manifestación, resultando un herido grave y dos leves todos paisanos*". Es tractava d'un grup d'unes 200 persones que protestaven per la detenció de diversos veïns i que engegà diversos trets a la Guàrdia civil.⁵⁸¹

Per la seua part, el Cap de la comandància de la Guàrdia civil de Tarragona informava el 7 d'octubre al Ministeri de la guerra que "*en pueblos Montbrío Monferri Salomo y Ulldemolins esta provincia he tenido noticias haberse declarado comunismo libertario apoderandoes Ayuntamiento y cometiendo otros desmanes*".⁵⁸² Més que no pas la proclamació del comunisme llibertari, en alguns d'aquests pobles el que es produí fou una insurrecció de base pagesa encapçalada molt activament per elements comunistes.⁵⁸³ Segons informes del PCC, en pobles com Porrera, Gratallops, Picamoixons i Selva del Camp, on hi havia comunistes organitzats, els Comitès de l'AO proclamaren la República Catalana i controlaren momentàniament els municipis.⁵⁸⁴

El cas d' Ulldemolins, amb un nucli del Partit Comunista de Catalunya format per una vintena de militants, serveix per mostrar el caràcter que van adquirir els fets d'octubre en diversos pobles del Priorat, el Baix Camp i el Tarragonès. El 6 d'octubre a Ulldemolins els elements comunistes i de l'Esquerra van destituir l'Ajuntament i van proclamar l'Estat Català. L'alcalde i diversos propietaris van ser detinguts i empresonats en una ermita propera al municipi deixant un servei de vigilància. Segons sembla, els revolucionaris per detenir els propietaris els presentaven als seus domicilis i disparaven uns quants trets a la porta. Els octubristes enderrocaren diversos pals de telèfon, van

⁵⁸¹ AGMAV, C.17, Cp. 8, D. 1/7.

⁵⁸² AGMAV, C.9, Cp. 10, D. 1/27.

⁵⁸³ AGMAV. C. 17, Cp. 8, D. 1/1.

⁵⁸⁴ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XII. Ap. 157. Datos sobre la actividad del P. en diversas localidades de Cataluña. Reus y comarca.

clausurar el cafè de la societat agrícola i es van incautar de tots els aparells de ràdio. L'Agutzil, per ordre del comunista Evarist Massip, va fer públic un ban en el que es ratificava la proclamació de l'Estat Català i és fixava que qui no fes cas de les indicacions del Comitè revolucionari seria afusellat.⁵⁸⁵ Les memòries del reusenc Josep Banqué il·lustren de manera prou clara la situació que es produí en els diversos pobles de l'àrea d'influència de Reus durant els fets d'octubre: *“al llegar a este pueblo encontré a todos los fascistas detenidos, pero al preguntar a los camaradas si habían encontrado armas me contestaron que no; acto seguido organizamos la busca de ellas, encontrando en el Centro del Requeté varios cajones enterrados en el patio del mismo. Armamos con ellas a un fuerte grupo de campesinos y nos dirigimos todos a Reus”*.⁵⁸⁶

A Porrera com a resultat de l'assalt revolucionari realitzat pels pagesos socialistes i comunistes fou ferit un propietari local, a Cabacés el Comitè revolucionari s'apoderà de l'Ajuntament, a la Selva fou proclamat l'Estat Català i els rabassaires van prendre el control del poble i a El Morell l'element anticlerical tornà a aparèixer amb força. No sabem si, com afirmaven els periodistes lligaires J. Costa i M. Sabaté, a la façana de l'església del Morell hi havia unes grans pintades amb les inscripcions “Visca la URSS” i “el feixisme és l'últim brot del capitalisme i el clero”, el que sí que es produí fou l'atac a l'església i el capellà per part dels octubristes. Després de la proclamació de l'Estat Català un grup de revolucionaris incendià l'església i van malferir el capellà, que acabaria morint a l'hospital de Tarragona.⁵⁸⁷

En canvi a Falset van ser els membres de la candidatura republicana constituïda per les eleccions de gener de 1934 els que van protagonitzar la insurrecció. Sota la direcció de Joaquim Llorens, alcalde d'Esquerra durant el primer bienni republicà i impulsor de la Cooperativa obrera “*El Porvenir*”, el Comitè revolucionari va ocupar l'Ajuntament, va destituir l'alcalde i va proclamar l'Estat Català. El mateix Comitè ordenà la requisita

⁵⁸⁵ *La Humanitat*, 30/11/1935, p. 8 i *La Vanguardia*, 30/11/1935, p. 8.

⁵⁸⁶ AHPCE. Tesis, manuscritos y memorias. Banqué, J., *Comunistas y catalanes. Memorias*, Moscú, 1963, p. 108-110.

⁵⁸⁷ *La Vanguardia*, 16/10/1934, p. 27, i J. Costa i Deu., M. Sabaté. *La veritat...*, Impremta Clarasó, Barcelona, 1936, p. 69-77.

d'armament i la detenció de diversos veïns, tot i que al llarg del dia 7 la normalitat ja fou absoluta.⁵⁸⁸ El protagonisme dels republicans catalanistes i les societats pageses es produí en diversos pobles del Tarragonès. A Torredembarra des del balcó del Centre Republicà Federal Democràtic es feu la proclamació de l'Estat Català, diverses patrulles d'homes armats controlaren els carrers i camions de gent armada, de la Societat d'Arrendataris i parcers, es concentraren a la plaça de la Torre esperant ordres per a traslladar-se on fos necessari.⁵⁸⁹

A la Pobla de Montornès un cop coneguda la proclamació de Companys s'organitzà una manifestació encapçalada per l'alcalde Ventura Borràs, de l'Agrupació Republicana de la Cultura, de suport al cop de força del govern català. La nit del 6 al 7 d'octubre membres del Comitè revolucionari, integrat per republicans i rabassaires, van assaltar l'estació de ferrocarrils, la central de telèfons i van fer diverses accions de sabotatge.⁵⁹⁰ Igualment s'assaltà la fàbrica de lones Recasens, requisant les armes que hi havia i desarmant al guàrdia jurat. En l'altra Pobla, la de Mafumet, el Comitè revolucionari el 6 d'octubre ocupà l'Ajuntament i ordenà a l'agutzil la publicació de tot un seguit de bans: proclamació de l'Estat Català, prohibició del trànsit i obligació de mantenir aixecades les persianes de les cases. El mateix Comitè s'incautà de les claus de l'església i foren hissades a l'Ajuntament la bandera estelada i la de la Unió de Rabassaires.⁵⁹¹

8. 3. Contra “els propietaris grans”: l'acció dels pagesos a les terres de Lleida

Entre el 1932 i fins ben entrada la guerra civil espanyola, l'hisendat d'Ivars d'Urgell Pere Segarra va anar elaborant un manuscrit en el que hi recollia notícies històriques de la seua família i la comarca i, al mateix temps, el seu propi dietari. El 1933 Pere Segarra

⁵⁸⁸ Veure E. Gort. *Història de Falset*, Rafael Dalmau, Barcelona, 2003, p. 309-311.

⁵⁸⁹ J. Suñé. *La Torredembarra republicana i federal. El Centre Republicà Democràtic Federal (1890-1939)*, Patronat Municipal de Cultura, Torredembarra, 2008, p. 135-146.

⁵⁹⁰ *La Humanitat*, 06/04/1935, p. 8, *La Vanguardia*, 06/04/1935, p. 8 i J. Suñé. “Les eleccions de la 2^a República a la Pobla de Montornès”, *El Timbal*, 63, octubre 2006, p. 2.

⁵⁹¹ *La Humanitat*, 27/06/1935, p. 6-8 i *La Vanguardia*, 27/06/1935, p. 17.

i el seu fill tenien una propietat de 302 jornals de rec repartits entre cinc termes municipals. El febrer del mateix any Segarra anotava al seu dietari: “Portém 22 mesos d’República, atracos, sabotatges, huelgues, prosesos, suspensions, denúncies, cremes d’Iglesies, insults i gént parada; tót de aixó es abundán” i pocs mesos després, en motiu de les eleccions generals de novembre de 1933, el propietari d’Ivars tornava a anotar: “Ibars, la gent dolenta voten, per Cándidats: Epifanio Belli Castich, Luis Bello Trompeta, Jose Sastre Torruella y Fernando Zuluata, tots d’Lleida; i los bóns: Lluís Piñol, Agulló, Lluís Massot Balagué, Manuel Florensa Farré y Casimiro Sangenís Bertran (carliste). També los Comunistes, án presentát la seua candidatura (...) á Ibars lo qué tracte es pobres contra rics, i mixés i arrendataris contra los amos á fi de pugués apoderás de les terres, i com aixó es á tota arreu”.⁵⁹²

Les paraules de Segarra mostraven, d’una banda, la por que el projecte reformador republicà havia generat entre els propietaris agrícoles i, de l’altra, la claredat amb que els hisendats representaven la realitat de la societat en que vivien: una lluita entre la gent dolenta i la bona, en la que els pobres, els mitgers i els arrendataris configuraven aquella part nociva del cos social i els propietaris i la gent d’ordre, els “amos”, l’única part saludable capaç de frenar “tal epidemia [que] sá estés pertot Cataluña y...”. En la representació feta per Segarra els comunistes, de la Unió Agrària i el BOC, tenien el protagonisme absolut com a germen de “tal epidèmia” i de l’“anarquia al camp”, fins al punt que a través del dietari del mateix Segarra podem resseguir amb força detall l’activitat dels nuclis comunistes a la plana d’Urgell durant els anys republicans.

Si un home com Pere Segarra considerava que, tal i com llegia als diaris, Balaguer s’havia convertit en “la Ciutat Soviética” no ens hauria de resultar gens estranya la descripció que ell mateix va fer del 6 d’octubre al seu poble:

“Ibars, avuy, 6 d’octubre 1934, ans trovem, ap plena anarquia, començan yá ai tarde; Esquerra i Comunistes van juns, fan (fer) huelga, á tothom (...) lo mateix Cafés, d.qué son dels seus, an fet tanca: Casino i Sindicat; los dels

⁵⁹² E. Guillén (ed.). *El manuscrit de Pere Segarra. Recull històric d’Ivars d’Urgell i diari de l’autor (1932-1938)*, Institut d’Estudis Ilerdencs, Lleida, 1986, p. 145 i p. 185.

Republicans; la Iglesia tancada i tendes com pastiseries: 2 hores obertes al dia (...) Volten comunistes i ap algun de la Esquerra, d'no deixá trevallá, a ningú, á Casa tenim 10 dones, esquillaben ametlles: les feren plegá, ningú trevalla i totom festa” I per últim afegia “la matinada del domenge 5, 6, 7, Octubre 1934, amb estat bais lo mando dels Comunistes; lo actual alcalde, de braset ab aquells. Per fi lo Gobérn, sa apoderat de tot lo de Catalunya, ¡gracies a Déu! (...) al durá dos dies més aquell moviment la rectoria i la Iglesia aurién perillat”⁵⁹³

Tot i que Jaume Barrull ha considerat que, amb algunes excepcions, a les comarques de Lleida la vaga general va sostenir-se en els nuclis que comptaven amb alguna activitat industrial i les capitals de comarca, les insurreccions i els assalts revolucionaris al camp lleidatà, lluny de ser excepcionals, van ser força freqüents durant la primera setmana d'octubre de 1934. Com molt bé ha analitzat el mateix Barrull, el BOC i la Unió Agrària van aconseguir una presència important al Segrià i a l' Urgell, La Noguera i Les Garrigues, principalment a les seues àries de rec. Al mateix temps hi havien uns nuclis persistents de pagesos cenetistes en diversos municipis, algunes petites àries d'influència socialista i, el que és més important, d'ençà de la proclamació de la República s'havia produït un ampli moviment d'una part important d'aquells pagesos que pensaven en republicà a l'entorn dels contractes de cultiu i del pagament del novè del Canal d'Urgell.⁵⁹⁴ Molt especialment l'experiència de la dinàmica mobilitzadora dels pagesos al llarg de 1933 i els primers mesos de 1934 va reprendre el 6 d'octubre entrelaçada amb l'acció de força del govern Companys.

D'aquesta manera, la situació de “mando dels Comunistes” que segons Pere Segarra s'havia viscut a Ivars d'Urgell entre el 5 i el 7 d'octubre s'estengué en diversos pobles de les comarques de Ponent, tot i que en molts casos no sota la preponderància que Segarra atribuïa als comunistes. Segons el mateix Pere Segarra el 1933 a l'Urgell els

⁵⁹³ E. Guillén (ed.). *El manuscrit de...*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1986, p. 218.

⁵⁹⁴ Veure J. Barrull. *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*, L'Avenç, Barcelona, 1986, p. 302-330 i M. Lladonosa. “Un conflicte agrari: el Canal d'Urgell i el pagament del novè”, a *Recerques*, núm. 7, 1978, p. 117-124.

“pobles més revolucionaris son, Torregrosa, Arbeca, Bellvís, Castellnou, i La Fuliola”. Fou també en alguns d'aquests municipis on els fets d'octubre van adquirir característiques insurreccionals.

A Bellvís, un dels centres del moviment en contra de la Societat Canal i el pagament del novè, el Comitè de vaga format pels bloquistes i membres de l'Esquerra assaltà l'Ajuntament el 6 d'octubre. Els insurrectes van destituir l'alcalde de la Lliga i van proclamar l'Estat Català. Com ho expressava un llavors jove militant comunista “els amos del carrer érem nosaltres, els joves i la major part del poble estava amb nosaltres”. Tot i així, en saber-se la capitulació del govern català, i seguint el mateix testimoni del jove comunista, “tots vam córrer cap a casa, a evitar les detencions si podíem”.⁵⁹⁵ En la resta de municipis que havien configurat la geografia de la mobilització contra el pagament del novè, l'assalt al poder local durant les jornades d'octubre anà acompanyada d'un grau força més elevat de confrontació. Els telegrams enviats el 10 d'octubre pel primer cap de la Guàrdia civil de Lleida al Ministeri de la Guerra en donaven bona mostra: “*en Torregrosa fuerza quedo desarmando extremistas despues de suceso telegrafiado esta mañana fue tiroteada de nuevo repeliendo agresion suponiendo haya heridos incautandose nuevas armas y cuarenta y cinco kilos dinamita*” i pel que fa a Juneda el mateix cap de la Guàrdia civil afegia: “*noche dia seis comite revolucionario tomo ayuntamiento telefonos y telegrafos matando los revoltosos un paisano e hiriendo a otro habiendo restablecido hoy normalidad y detenidos comite y autores desmanes*”.⁵⁹⁶

En el primer d'aquests pobles la insurrecció fou protagonitzada pels membres de l'Esquerra, del BOC i una vintena d'exmilitants bloquistes que havien creat a meitats de 1934 un nucli del Partit Comunista de Catalunya. El 6 d'octubre els revolucionaris s'instal·laren a l'Ajuntament, governat per l'Esquerra, des d'on proclamaren la República Catalana. Totes les entrades del poble van quedar bloquejades i diversos grups d'homes armats impedièn que ningú entrés ni sortís del poble. Com explicava un

⁵⁹⁵ V. Ximenis. *Demòcrata i socialista*, Pagès, Lleida, 1998, p. 52.

⁵⁹⁶ AGMAV, C.9, Cp. 10, D. 1/54- 1/55.

dels joves revolucionaris “si algun de dretes intentava sortir del poble no el deixaven sortir”. Tot i que no es va produir cap agressió contra els “propietaris grans”, l’element anticlerical, en canvi, es va fer present: l’església fou assaltada causant importants desperfectes, igualment fou assaltada una ermita i el capellà del poble va ser agredit a trets, mentre que el vicari va aconseguir fugir.⁵⁹⁷

Els octubristes requisaren les armes que hi havia al poble i alguns d’ells es traslladaren a Lleida per conèixer quina era la situació del moviment. El 7 d’octubre diversos camions amb Guàrdies civils sortits de Mollerussa van ocupar el poble disparant contra els revolucionaris. Un veí del poble, pagès i home d’esquerres sense vinculació a cap partit, resultà ferit per la Guàrdia civil i els enfrontaments entre els insurrectes i les forces de l’Estat s’allargaren fins el 9 d’octubre.⁵⁹⁸ Si fins a l’arribada de la Guàrdia civil aquells sectors conservadors del poble restaren inactius, a partir del mateix dia 7 els elements dretans van participar activament en la repressió als insurrectes: els octubristes un cop detinguts foren concentrats davant l’edifici de l’ajuntament i carregats en camions per la Guàrdia civil fins a la presó de Lleida. Tant en la detenció com en la delació hi van prendre part els elements civils del poble, alguns ben probablement amb la voluntat de reprimir aquells pagesos que havien presentat demandes de revisió davant la Comissió Arbitral de Lleida tant el 1933 com el 1934.

A la població veïna de Juneda la dinàmica insurreccional seguí unes pautes molt similars: els membres de la Unió Republicana Catalanista, de la Societat Obrera i Camperola “*La Campesina*” i algun membre de la Unió Socialista controlaren el municipi fins al 7 d’octubre. Els revolucionaris van assaltar la Societat Foment, on s’hi trobaven reunits els principals propietaris, l’Ajuntament, que d’ençà de gener de 1934 governava el mateix Foment Junedenc, van ser escorcollats alguns domicilis d’aquells veïns més significadament dretans i fou mort pels revolucionaris el fill d’un propietari

⁵⁹⁷ Entrevista realitzada a Francisco Reig, 15/10/2010, Biblioteca Pública de Torregrossa. He d’agrair a la professora Conxita Mir que em facilités el contacte per tal de poder entrevistar aquest militant històric del BOC. Per als atacs a l’església veure *La Vanguardia*, 6/12/1934, p. 19.

⁵⁹⁸ AGMAV, C.9, Cp. 10, D. 1/54- 1/55.

local.⁵⁹⁹ En d'altres pobles regats pel Canal d'Urgell com Castellserà la concreció del 6 d'octubre no va adquirir tanta contundència com en els casos anteriors, per la influència, en bona mesura, dels esdeveniments produïts a la capital de la Noguera.

En aquest poble de l' Urgell els membres de la Unió Agrària i de l'Esquerra intentaren la nit del 6 al 7 d'octubre l'assalt a l'Ajuntament i la destitució de l'alcalde dretà Jacint Badia. Tot i l'oposició del mateix alcalde, que s'enfrontà amb els octubristes, fou més que decisiva l'arribada del caporal del sometent del districte de Balaguer, Mateu Delsalms, i del regidor de l'Esquerra de Balaguer Artur Pujades per a fer fracassar l'acció dels insurrectes. Així ho declarà l'alcalde de Castellserà en el consell de guerra celebrat l'abril de 1935: “els elements esquerrans d'aquella població sembla que volien assaltar l'Ajuntament i la presència de Delsams amb alguns sometenistes va fer depositar l'actitud d'aquells elements i evità un dia de dol puix que els elements del seu bàndol estaven disposats a lluitar per tal de no deixar-se arrabassar l'Ajuntament”.⁶⁰⁰

L'actuació tant del caporal com del regidor de l'Esquerra al poble de Castellserà responien a l'actitud general adoptada per les autoritats locals de l'Esquerra davant la vaga i la possible insurrecció a la capital de La Noguera. Balaguer era un dels principals nuclis d'activitat bloquista de les terres de Lleida. Com ho exposava el mateix Tomàs Pàmies “els del Bloc Obrer i Camperol teníem els pagesos pobres i els jornalers” que s'havien organitzat ja d'ençà dels anys vint en la “*Unión de Jornaleros Agricultores de Balaguer*”.⁶⁰¹ El 5 d'octubre la vaga general fou absoluta. El Comitè local de l'Aliança Obrera impedí el trànsit per carretera, va paraitzar el ferrocarril i diversos grups de militants armats patrullaren pels carrers. El 6 d'octubre l'atur continuà essent absolut. Un cop Companys feu la proclamació de l'Estat Català, l'alcalde Domènec Carrové va transmetre des de l'Ajuntament que havia estat proclamat l'Estat Català hissant la

⁵⁹⁹ *La Vanguardia*, 11/07/1935, p. 6, 12/07/1935, p. 9, 14/07/1935, p. 8, *La Humanitat*, 11/07/1935, p. 8, *Justícia Social*, 1/06/1935, p. 2 i A. Roselló. “De la monarquia a la República, 1930-1931”, a DD.AA. *Un segle d'electricitat a Juneda 1902-2002*, Fonoll, Juneda, 2003, p. 135-146.

⁶⁰⁰ *La Humanitat*, 6/04/1935, p. 8.

⁶⁰¹ T. Pàmies, T. Pàmies. *Testament a Praga*, Destino, Barcelona, 1976, p. 113 i Arxiu Històric Comarcal de la Noguera (AHCN). Correspondència de i sobre entitats polítiques, sindicals, culturals recreatives. 1895-1934.

bandera catalana. A partir d'aquest moment, la preocupació de les diverses autoritats locals de l'Esquerra es dirigí a neutralitzar les possibles iniciatives insurreccionals dels bloquistes i a aconseguir que el 6 d'octubre no anés més enllà d'una estricta proclama cívica.

Amb aquest objectiu, l'alcalde, el jutge municipal, el diputat del Parlament de Catalunya Joan Sauret, el regidor de l'Esquerra Artur Pujades i el tinent de la Guàrdia civil es reuniren a l'Ajuntament. Davant la negativa del Tinent de la Guàrdia civil de desplegar les seues forces per haver-li estat ordenat l'aquarterament, acordaren desplegar les forces del sometent pels carrers del poble. Igualment després de la sortida de Domènec Carrové al balcó de l'Ajuntament, el diputat Sauret demanà als revolucionaris concentrats a la plaça Mercadal que es retiressin als seus domicilis sense provocar cap alteració de l'ordre públic. Per aconseguir-ho el caporal del sometent disposà diversos punts de vigilància en llocs estratègics, requisà les armes i les municions de les diverses armeries evitant així que fossin assaltades pels bloquistes i, per últim, va dissoldre els diversos grups de revolucionaris concentrats al pont sobre el riu Segre des d'on controlaven les entrades i sortides del municipi.⁶⁰²

L'actuació dels homes de l'Esquerra a Balaguer no responia, però, a l'existència d'uns criteris generals fixats per la direcció del partit. Tal i com ha assenyalat Jaume Barrull l'Esquerra va acabar actuant en l'àmbit local de maneres ben diferents en funció dels seus trets locals: compromisos de govern municipal, composició de les seues bases o, fins i tot, les posicions i tarannàs personals.⁶⁰³ Aquesta ambivalència es manifestà de manera molt clara en un altre dels principals centres bloquistes com Tàrraga. A la capital de l'Urgell la vaga general s'allargà fins el dilluns 8 d'octubre. A diferència de Balaguer, el 6 d'octubre a Tàrraga van ser els membres del Sindicat de Treballadors, del BOC, de la Unió Agrària i els republicans catalanistes els que assaltaren l'Ajuntament i destituïren l'alcalde de la Lliga. A l'Ajuntament fou hissada la bandera estelada i es constituí un nou govern municipal que ordenà tot un seguit de mesures: la requisita d'armes de les armeries, l'establiment de controls armats pels carrers, la requisita de

⁶⁰² *La Humanitat*, 6/04/1935, p. 8 i *La Vanguardia*, 6/04/1935, p. 8.

⁶⁰³ J. Barrull. *Els fets del 6 d'octubre*, Pòrtic, Barcelona, 2009, p. 65-67.

l'església i la suspensió de les misses. En el cas de Tàrrrega, la unitat d'acció en el terreny electoral, el gener de 1934 la candidatura del Front Obrer Republicà estava formada per la Unió Republicana i pel Bloc Obrer i Camperol, i la continuada capacitat d'iniciativa social i política dels bloquistes i de les organitzacions del seu entorn son els dos elements principals que expliquen l'actuació conjunta en clau insurreccional durant les jornades d'octubre.⁶⁰⁴

En d'altres pobles de l' Urgell com Bellpuig les jornades d'octubre també es van caracteritzar per l'actuació conjunta dels membres de l'Esquerra amb la Societat Obrera de Treballadors, formada majoritàriament per treballadors del camp.⁶⁰⁵ En aquest cas, els fets d'octubre no van anar gaire més enllà de l'organització d'una manifestació en suport a Companys la nit del dia 6, la repetició de la proclama de Companys per part de l'alcalde de l'Esquerra Ramon Tudela, la presència de diverses patrulles armades en els punts estratègics del poble i la realització de diverses accions de sabotatge, com el tallar diversos arbres sobre la carretera per impedir el trànsit.

En la majoria de pobles que havien configurat la geografia del conflicte per la revisió dels contractes i contra el pagament del novè es van mobilitzar grups armats, ja fossin militants aliancistes o el sometent republicà, que van desplegar-se pels punts estratègics. Els membres de la Federació Local de Sindicats Únics de Lleida que la tarda del 6 d'octubre sortiren cap a Barcelona van anotar en el seu informe sobre el moviment que “*en cada pueblo, se les hacia parar y justificar el viaje*”, en un d'aquests els cenetistes van estar a punt de resultar ferits per un tret accidental.⁶⁰⁶ D'aquesta manera, l'anterior situació es produí en pobles com Arbeca, sembla que amb la participació destacada dels cenetistes, Artesa de Segre, Cubells, El Poal i Menàrguens, on els octubristes van destituir els Ajuntaments de la Lliga, Torrelameu, on segons el periòdic *Avant* els

⁶⁰⁴ G. Coma. *Tàrrrega a la Segona República*, Pagès, Lleida, 1992, p. 98-103 i de la mateixa autora *Sindicalistes a Ponent: Francesc Mateu de Tàrrrega*, Ajuntament de Tàrrrega, Tàrrrega, 1990, p. 30-38 i *La Vanguardia*, 9/01/1936, p. 10.

⁶⁰⁵ J. Torres. “El moviment obrer a Bellpuig”, a *Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, núm. 6, 1991, p. 43-61.

⁶⁰⁶ FAL. Archivo de Amsterdam. 68A-68B. Confederación Regional del Trabajo de Cataluña. Federación Local de Sindicatos Únicos de Lérida. Informe sobre el pasado movimiento de octubre.

“camperols feren prodigis d’energia revolucionària”, tot i que no sabem en que van consistir els prodigis, o les Borges Blanques, on foren alçades les vies del tren. A Mollerussa el trànsit ferroviari quedà totalment paralitzat fins el dia 8, tant la línia de Lleida com la de Balaguer, per l’acció dels obrers ferroviaris socialistes. Igualment el Comitè revolucionari aixecà diverses barricades i s’instal·là a l’Ajuntament amb la complicitat dels homes de l’Esquerra fins que la nit del 9 al 10 d’octubre el poble fou ocupat per una companyia de l’Exèrcit.⁶⁰⁷

A banda d’aquesta important àrea en la que confluïren la mobilització dels mitgers per la revisió dels contractes i la protesta pagesa contra el pagament a la Societat Canal, en altres nuclis importants del Segrià i Les Garrigues els fets d’octubre van tenir també un caràcter socialment insurreccional. Aquestes dues comarques eren d’una gran heterogeneïtat en les seues estructures agràries, tant entre elles com dins els seus límits comarcals. Precisament aquesta heterogeneïtat ajudava també a configurar unes dinàmiques de conflictivitat social amb molts contrastos. D’aquesta manera els fets d’octubre van vehicular el malestar i les demandes socials i polítiques de petits pagesos propietaris, mitgers o parcers, jornalers i de tots aquells sectors subalterns que no es dedicaven a treballar la terra però que formaven part d’aquella comunitat de pagesos que esperava assolir la victòria de “*les petits contre les gros*”, agafant l’expressió utilitzada per Laird Boswell en el seu excel·lent estudi sobre els pagesos comunistes d’Occitània durant el període d’entreguerres.⁶⁰⁸ De fet, tal i com ho expressà un pagès de Torregrossa que el 1934 formava part del Bloc Obrer i Camperol: la gent de dretes eren els “propietaris grans” tenint ben present que “tots érem propietaris però els pagesos érem els que teníem uns 10 jornals, els propietaris grans eren els que en tenien més de 25”.⁶⁰⁹ Per al conglomerat d’octubristes format pels “pagesos”, que podien ser propietaris, mitgers i jornalers i tot plegat al mateix temps, del que es tractava el 6 d’octubre era de fer trontollar les relacions de dominació entre ells i els propietaris

⁶⁰⁷ AGMAV, C. 9, Cp. 10, D. 1/71.

⁶⁰⁸ L. Boswell. *Rural Communism in France 1920-1939*, Cornell University Press, Ithaca/London, 1998, p. 141-142.

⁶⁰⁹ Entrevista realitzada a Francisco Reig, 15/10/2010, Biblioteca Pública de Torregrossa.

“grans” que els poc més de tres anys de República tant sols havien aconseguit erosionar en alguns aspectes.

En pobles del Segrià com Alpicat, el 6 d'octubre fou proclamada des de l'Ajuntament, amb majoria del BOC, la República comunista. Sembla que aquesta proclamació anà acompanyada també de la proclamació de l'Estat Català des de l'edifici de l'escola on fou hissada la bandera estelada. A primeres hores del 6 d'octubre piquets armats patrullaren pel poble i van tallar les comunicacions amb Lleida. Foren requisats diversos automòbils, obligant als seus propietaris a conduir els octubristes fins a Lleida, la casa rectoral fou assaltada per un grup de revolucionaris causant alguns desperfectes i la tarda del dia 6 s'organitzà una manifestació pels carrers del poble formada per “un grup de jovent en el qual també hi anaven dones”. El control del poble per part dels revolucionaris es mantingué fins al 10 d'octubre quan la Guàrdia civil l'ocupà “*practicando detenciones y ocupando armas*” sense trobar resistència.⁶¹⁰

En diversos pobles de les terres de Lleida el moviment d'octubre, com hem anat analitzant, va tenir com a protagonistes més actius especialment aquells pagesos organitzats al Bloc Obrer i Camperol, a la Unió Agrària o a societats locals del seu entorn. Aquests pagesos representaven tant sols una petita part no només entre el conjunt de la pagesia d'aquestes comarques sinó també entre aquells sectors enquadrats i organitzats políticament. No obstant això, tant el BOC com la Unió Agrària es van caracteritzar per tenir unes fronteres organitzatives més aviat elàstiques i un programa d'actuació immediata amb capacitat de mobilitzar amplis sectors de pagesos que els hi atorgà una notable influència entre la pagesia lleidatana, fins al punt de preocupar seriosament tant a l'Esquerra com a tots aquells sectors de la dreta social i política.⁶¹¹

Aquest ascendent va aparèixer durant les jornades d'octubre. Com hem analitzat, en molts municipis la iniciativa insurreccional la van tenir, amb més o menys èxit, els homes de la Unió Agrària i els bloquistes i aquest fet explica el perquè de situacions

⁶¹⁰ *La Vanguardia*, 22/06/1935, p. 5, *La Humanitat*, 22/06/1935, p. 12, AGMAV, C.9, Cp. 10, D.1/90, i F. Corretgé. *Alpicat. Recull històric*, Ajuntament d'Alpicat/Diputació de Lleida, Lleida, 1991, p. 249-260.

⁶¹¹ J. Barrull. *El Bloc Obrer Camperol (Lleida, 1919-1937)*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1990, p. 37-85.

com la d'Alpicat, proclamació de la República comunista, la d'Alfarràs on s'hissà una bandera comunista al balcó de l'Ajuntament o que a Alguaire fos, segons el cap de la Guàrdia civil de Lleida, “*un grupo comunista [el que] impedía paso automoviles*”.⁶¹² El significat de l'adscripció d'una part significativa dels pagesos a la iniciativa política i els codis d'un partit comunista com el BOC mereix ser analitzat no tant per la seua excepcionalitat ni per aspectes de tipus ideològic sinó perquè ens permet endinsar-nos en les expectatives que animaven l'acció insurreccional dels pagesos. És a dir, intentar respondre de manera plausible a la pregunta de perquè aquells homes van considerar que calia insurreccionar-se.

En un poble com Alpicat governat pels bloquistes d'ençà del gener de 1934 la victòria dels comunistes va suposar que a un home com Tristán Desvalls, germà del marquès d'Alfarràs i propietari del latifundi de Gimènells, se li requerís el pagament complet del repartiment d'utilitats que fins aquell moment no havia efectuat. Un sindicat com la Unió Agrària tenia capacitat d'incidència i mobilització per accions com les de fixar de manera unilateral, com ho feu el 1933, les bases per al pagament de les terres conreades pels mitgers, alarmant tant al president de la Comissió Arbitral del Districte de Lleida, el republicà Juli Barberà, com als mateixos propietaris. Per últim, una associació com la Unió de Colons, que agrupava els parcers que treballaven les poc més de 3.000 hectàrees dels senyors beneficiats de la catedral de Lleida, animada i impulsada per destacats bloquistes, centrà els seus esforços en aconseguir millores parcials que acabessin fent possible la redempció de les terres cultivades pels parcers.

Aquests tres casos ens mostren, de manera prou clara, allò que Jaume Barrull va assenyalar sobre l'èxit relatiu del BOC a les terres de Lleida: un programa d'acció política flexible, de continguts socialment avançats i l'existència d'un nucli de quadres format per “pagesos de debò”.⁶¹³ Ara bé, si intentem explicar l'èxit relatiu d'aquest partit comunista partint de l'àmplia autonomia dels pagesos en les seues motivacions veurem com la raó principal es trobava en que: 1) les organitzacions bloquistes permetien canalitzar les expectatives i preocupacions quotidianes dels pagesos, 2) eren

⁶¹² AGMAV, C.9, Cp. 10, D. 1/54.

⁶¹³ J. Barrull. *El Bloc Obrer Camperol...*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1990, p. 63-68.

permeables a les seues demandes, 3) significaven una resposta coherent i aplicable a la frustració de les esperances polítiques i socials dipositades en la República del 14 d'abril i 4) eren vistes com l' instrument idoni per a desafiar els poders locals tradicionals, els propietaris "grans", que en alguns casos eren part integrant de les noves autoritats republicanes.

En darrera instància, l'objectiu de la major part dels pagesos que es mobilitzaven era convertir-se en propietaris de les terres que cultivaven, en els casos de parcers i mitgers, sense renunciar a les conquestes socials de caràcter parcial, molt especialment en el cas dels jornalers, i assegurar el benestar de la unitat familiar però també de la comunitat a través de la petita explotació com a element de desenvolupament social, en el cas dels pagesos petits propietaris. Aquests objectius requerien modificar l'estructura de classes i capgirar les relacions de dominació existent. Els millors instruments que els pagesos tenien per avançar en aquesta direcció eren un partit i uns sindicats fets per homes i dones que s'identificaven com a comunistes. El Bloc Obrer i Camperol i la Unió Agrària van esdevenir aquelles organitzacions que millor encarnaven i millor expressaven els interessos de classe dels pagesos, ajudats per la col·laboració inestimable dels homes de l'Esquerra a Lleida.⁶¹⁴

D'aquesta manera, totes aquestes expectatives van empènyer l'acció dels pagesos durant els fets d'octubre, amb expressions locals molt variades, seguint en bona mesura la geografia del conflicte social agrari i de la implantació i influència dels bloquistes. En pobles de la plana del Segrià com Alcarràs, Soses i Torres de Segre es produïren diverses accions de sabotatge, s'impedí el trànsit a la carretera N-II i es requisaren alguns automòbils. En el darrer d'aquests pobles l'església fou assaltada violentament i en altres municipis del Baix Segrià com Aitona sembla que foren membres de

⁶¹⁴ L'arrelament del del BOC entre els pagesos lleidatans té força similituds al de la implantació del Partit Comunista Francès en determinades àries del Llenguadoc o al de la penetració del PCE en determinades províncies gallegues com Ourense. Veure, respectivament, J. Girault. *Sur l'implantation du Parti Communiste Français dans l'Entre deux guerres*, Editions Sociales, Paris, 1977, p. 41-47, L. Boswell. *Rural Communism...*, Cornell University Press, Ithaca/London, 1998, i J. Prada. "De la desconfianza al compromiso activo. La penetración del PCE en el tejido societario ourensano", a DD.AA. *Historia del PCE. I Congreso, 1920-1977*, FIM, Madrid, 2007, p. 229-241.

l'Esquerra i cenetistes els que intentaren algun tipus de moviment que motivà que el 10 d'octubre sortís de Lleida “*fuera para pueblo Aytona practicando detenciones y ocupando armas y regresando sin novedad*”.⁶¹⁵

Al petit poble dels Alamús es va intentar detenir al capellà que es va veure obligat a amagar-se i els obrers del subcanal, en vaga des del mateix dia cinc, i alguns pagesos van sortir cap a Lleida per a unir-se als aliancistes. Segons informà *La Vanguardia* una part de la dinamita que es trobà a l'edifici de la Comissaria de la Generalitat de Lleida fou extreta de les obres del subcanal d'Urgell a els Alamús.⁶¹⁶ En canvi en un poble com Almacelles, centre d'una àmplia zona regada del Canal d'Aragó i Catalunya i segon nucli més poblat del Segrià el 1936, fou el Sindicat Autònom de Treballadors qui encapçalà el moviment d'octubre. Es tractava d'un sindicat format per “treballadors de la terra” que el febrer de 1934 agrupava uns 320 afiliats i que al llarg d'aquest mateix any es dirigí en diverses ocasions al Conseller d'Agricultura, Joan Comorera, demanant-li que s'aprovés la llei de contractes de conreu “comb mes promte millor i tot el mes radical que es pugui”.⁶¹⁷ La influència socialista dins el sindicat era clara i és probable que d'aquest en sortís un nucli del PCC que l'abril de 1935 feu públic un manifest a “*todos los trabajadores de Almacellas y su comarca*”.⁶¹⁸

El 6 d'octubre els membres del sindicat autònom van sortir armats pels carrers del poble juntament amb els sometenesistes. Un cop es conegué per la ràdio la proclamació de l'Estat Català feta per Companys s'organitzà una manifestació “amb música” que es dirigí a la plaça de l'Ajuntament des on l'alcalde repetí la proclama de l'Estat Català i fou hissada la bandera catalana. Els revolucionaris incautaren la central telefònica i ocuparen l'estació de ferrocarril, paralitzant el trànsit col·locant uns vagons travessers a les vies, fins el matí del dia 7 en que un cop coneguda la capitulació del govern català van dissoldre's i alguns d'ells van marxar cap a França.⁶¹⁹ Una situació similar fou la

⁶¹⁵ AGMAV, C.9, Cp. 10, D.1/90.

⁶¹⁶ *La Vanguardia*, 27/10/1934, p. 21 i J. Farré, E. Llorens, A. Mateu. *Els Alamús. Retalls d'un segle*, Ajuntament dels Alamús, 1999, p. 97.

⁶¹⁷ ANC. Generalitat de Catalunya II República. UI 124.

⁶¹⁸ Arxiu Municipal d'Almacelles. Entrada i sortida correus. 1935. H97-G-1.11.

⁶¹⁹ *La Vanguardia*, 12/01/1936, p. 8 i *La Humanitat*, 12/01/1936, p. 7.

que es produí a Alguaire i Almenar, tot i que en aquests dos casos els octubristes assaltaren l'Ajuntament.

A Alguaire amb la passivitat de l'alcalde i regidors de l'Esquerra, alguns pagesos i treballadors del tèxtil, probablement cenetistes, i elements de l'Aliança Obrera ocuparen l'Ajuntament, apoderant-se de les armes que hi havia dipositades i mantenint el control de la població fins el 8 d'octubre quan va arribar la Guàrdia civil. En aquest cas la Guàrdia civil retornà a Lleida amb sis baixes entre ferits i contusionats, no pas per la resistència dels octubristes sinó perquè, tal i com ho exposava el Coronel tercer del terç del mateix cos, "*el autocar que conducía esta fuerza volcó*". A Almenar els bloquistes, amb la presència destacada del sastre Albert Rialp, van aguantar a l'Ajuntament fins el 8 d'octubre i a Alfarràs van ocupar l'Ajuntament, on disposaven dels regidors de la minoria, van hissar la bandera catalana i la bandera comunista i van repartir armes entre els sometenesistes. Tant *La Vanguardia* com *La Humanitat* informaven de que totes les armes del poble havien estat requisades i repartides entre els sometenesistes per mantenir l'ordre ja que "al dit poble hi ha molts comunistes". Segurament l'ordre al que es referien aquests periòdics no era el mateix ordre que pretenia aconseguir el caporal del sometent d'Alfarràs Gabriel Aliana, un d'aquests "molts comunistes" que era regidor del BOC.

La mateixa situació d'assalt al poder local es produí en diversos pobles de les Garrigues: al Vilosell el 6 d'octubre els revolucionaris van ocupar i destituir l'Ajuntament i a Castellans els membres del Foment Agrícola Republicà es van fer amb el control del poble amb les armes del sometent que dirigia un dels seus membres. A l'Albagés el moviment va adquirir majors dimensions en ser impulsat per l'Alcalde Francesc Rei, probablement membre del Sindicat Autèntic de Treballadors de l'Albagés. El dia 6 l'alcalde publicà un ban proclamant la vaga general, va armar el sometent i va muntar diversos punts de vigilància a les entrades i sortides del poble. Igualment l'Ajuntament ordenà la requisada de la Central telefònica i d'un camió amb el que alguns revolucionaris es traslladaren a les Borges Blanques. El mateix dia 6 s'organitzà una manifestació on, tal i com informava *La Humanitat*, es cridava "Visca Catalunya lliure" i "morin els que anaren a Madrid", en referència a la concentració d'isidristes del setembre de 1934 a la capital d'Espanya. Tot seguit fou proclamat

l'Estat Català. Segons el capellà del poble el 1935 els octubristes es traslladaren a les Borges per tal d'aconseguir armes, sembla que amb resultat negatiu. Per al mateix eclesiàstic el que sí que resultava ben clar era el que significava la derrota del 6 d'octubre: “*volvió a renacer la paz, a ser garantizado el orden y a ser respetadas las libertades individuales*”.⁶²⁰

⁶²⁰ C. Seró. *Historia de Albages*, Artis, Lleida, 1980, p. 160-161.

9. L'ESQUERRA, ELS AJUNTAMENTS REPUBLICANS I LA GENERALITAT ARREU DE CATALUNYA

A primeres hores de la tarda del sis d'octubre el Comissari Delegat del govern de la Generalitat a Girona, Josep Puig Pujades, ordenà la destitució del govern municipal, format per lligaires, tradicionalistes i monàrquics, i nomenà una comissió gestora presidida pel cap de la minoria d'Esquerra Joaquim de Camps i Arboix.⁶²¹ Entre el cinc i el set d'octubre a Girona van ser, fonamentalment, els homes de l'Esquerra, en molts casos alhora representants del govern, els protagonistes dels fets d'octubre: a més de destituir l'Ajuntament de dretes, van ser ells els qui van proclamar l'Estat Català, van ordenar diverses accions de sabotatge i, per últim, van organitzar la resistència a les forces de l'exèrcit des de la Comissaria de la Generalitat.

Per contra, el cinc d'octubre l'alcalde de Balaguer, Domènec Carrové, ordenava desplegar el sometent "amb la missió expressa de mantenir l'ordre". L'ordre es va prendre d'acord amb el tinent de la Guàrdia civil, el jutge de primera instància i el diputat de l'Esquerra al Parlament de Catalunya Joan Sauret.⁶²² El sis d'octubre el mateix Sauret, des del balcó de l'Ajuntament, va fer una crida als concentrats a la Plaça del Mercadal per a què es retiressin als seus domicilis, mentre els sometentistes actuaven contra els grups obreristes que pretenien controlar la circulació. Igualment, d'acord amb les forces de la Guàrdia civil, s'establí un servei de vigilància als transformadors i els membres del sometent evitaren que es produís l'assalt revolucionari a l'Ajuntament en un poble veí governat per les dretes. A Terrassa es produí una actuació similar per part de les autoritats municipals de l'Esquerra. En aquest cas, l'alcalde Morera va ordenar dissoldre una manifestació de l'Aliança Obrera, registrar el local del BOC i controlar la

⁶²¹ Sobre Puig Pujades es pot veure J. M. Bernils. "Josep Puig Pujades, comissari de la Generalitat i pres polític", a *Revista de Girona*, 170, 1995, p. 26-29 i A. Testart. "Josep Puig Pujades", a E. Pujol (dir.). *El somni republicà...*, Viena edicions, 2009, p. 166-167. Sobre Joaquim de Camps i Arboix veure J. Clara. "Joaquim de Camps i Arboix, de l'arrauxament al prestigi polític", a *Revista de Girona*, 168, 1995, p. 38-41.

⁶²² *La Humanitat*, 6/04/1935, p. 8.

ciutat, especialment els elements obreristes, amb el desplegament del sometent i els joves armats de l'Esquerra.

Aquests dos extrems, d'una banda una participació activa en fer reeixir l'acció del govern, fins i tot comptant amb els obreristes, i de l'altra la voluntat de reduir l'acció d'octubre a l'estricta proclama cívica mitigant qualsevol mobilització popular, permeten veure l'ambivalència amb que actuà la principal força política de la Catalunya dels anys trenta durant els fets d'octubre. Si al govern català l'Esquerra ja havia evidenciat la disparitat de posicions existents al seu interior a l'hora de moure fitxa davant el nou govern radical-cedista, aquesta disparitat aparegué en la seua actuació a nivell local de manera molt més accentuada. La manca d'orientacions clarament definides per part de la direcció del partit i del mateix govern, les característiques locals de l'Esquerra, els compromisos de govern municipal, la diversa composició de les bases socials o, fins i tot, les posicions i tarannàs personals es troben, de manera combinada, en la base de les posicions tant diferenciades dels membres del referent polític majoritari de les esquerres catalanes.

Més enllà de la casuística immediata que permet explicar un tipus d'actuació o una altra dels Ajuntaments i nuclis de l'Esquerra entre el cinc i el set d'octubre, per explicar el perquè, en termes generals, de l'acció tant diferenciada entre si de les seccions locals, dels Ajuntaments i dels representants del govern i parlamentaris ens hem de remetre necessàriament al caràcter de la mateixa Esquerra com a partit.

Com han assenyalat entre altres Anna Sallés o Enric Ucelay, el partit sorgit de la Conferència d'Esquerres Catalanes del març de 1931 va tenir, inicialment, un caràcter de front ampli o bloc nacional popular, quasi un moviment segons el mateix Enric Ucelay, que reunia en una estructura unitària però molt descentralitzada representants i simpatitzants de diversos i heterogenis segments polítics.⁶²³ L'èxit electoral de l'Esquerra el dotze d'abril de 1931, el protagonisme de Companys i Macià en la proclamació de la República i la consecució de la Generalitat provisional van permetre

⁶²³ Veure A. Sallés. *Quan Catalunya era d'Esquerra*, Edicions, 62, Barcelona, 1986, p. 191-201 i E. Ucelay. "El pueblo contra la clase: populismo legitimador, revoluciones y sustituciones políticas en Cataluña (1936-1939)", a *Ayer*, 50, 2003, p. 150-151.

identificar la nova formació amb el poder autonòmic i amb el referent polític majoritari, i gairebé únic, de les esquerres catalanes.⁶²⁴ D'aquesta manera, i molt especialment després de les eleccions a corts constituents de juny de 1931 i de l'aprovació de l'Estatut, l'Esquerra va certificar la seua posició com a partit governamental i electoralment hegemònic.

Igualment, l'Esquerra passà a convertir-se en un partit de masses que en dos anys multiplicà per quatre la seua afiliació. Més enllà dels quadres i militants de base dels diversos partits i de la xarxa d'organitzacions locals que inicialment havien configurat el nou partit, l'any 1933 l'Esquerra havia assolit la xifra d'uns 70.000 membres seguint la fórmula de l'afiliació indirecta.⁶²⁵ Com ho exposava la secció d'Esquerra de Valls el febrer de 1934 es produïen “continuament noves altes que permeten esperar a no tardar duplicar quan menys el nombre actual d'inscrits” fins a convertir-se en una autèntica “allau de socis”.⁶²⁶ Al marge de la politització creixent que caracteritzà la societat catalana dels anys trenta, el creixement de l'Esquerra tenia molt a veure amb les possibilitats d'ascens socio-professional que el control de les institucions de poder local, provincial i autonòmic per part del partit ofería, especialment, a sectors de la petita burgesia, d'empleats, tècnics, aspirants a intel·lectuals i, fins i tot, quadres sindicals i rabassaires.⁶²⁷ Aquestes perspectives de promoció anaven aparellades, en molts casos, a desbancar els grups i individus que havien monopolitzat les institucions des dels primers anys del segle XX però podien anar, també, en un sentit diametralment oposat.

⁶²⁴ I. Molas. “Els corrents d'Esquerra Republicana de Catalunya”, a DD.AA. *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*, Columna, Barcelona, p. 81-87 i B. De Riquer. “El catalanisme d'esquerres i de dretes”, a M. Risques (coord.). *Visca la República!*, Proa, Barcelona, 2007, p. 80-88.

⁶²⁵ E. Ucelay. “La formació d'Esquerra Republicana de Catalunya”, a *L'Avenç*, 4, 1977, p. 59-67.

⁶²⁶ AHN-Sección Guerra Civil. Salamanca. PS. Barcelona. 1353.

⁶²⁷ Una anàlisi sobre les perspectives d'ascens socioprofessional a través de les institucions autonòmiques a D. Martínez Fiol. *Estatisme i antiestatisme a Catalunya (1931-1939). Rivalitats polítiques i funcionarials a la Generalitat*, PAM, Barcelona, 2008. Concretament, l'autor parla de “la veritable fam de conquesta de llocs de treball públic” per part de les “classes mitjanes republicanes i catalanistes”, p. 12.

Les queixes sobre aquest darrer aspecte van ser expressades freqüentment per part dels mateixos militants del partit: a Sant Andreu de Llavaneres un grup d'elements dretans van crear "un Centre anomenat d'Esquerra" per continuar controlant el sometent local, a Vilanova d'Escornalbou els mateixos militants d'Esquerra es dirigien a la comarca de Falset informant que l'"alcalde elegit per E.R.C. (...) en certes ocasions manifesta que es va afiliar al nostre partit per la seva conveniència però es radical" i a Porrera alguns esquerrans locals tenien clar que era el que passava amb el nucli local del partit "el que passa aquí és que ja una part de dretes disfressades de republicanes. El 6 d'octubre ho varen demostrar train els ideals esquerrans que representaven".⁶²⁸ Si al gran creixement resultat de que molta gent s'apuntava al "cavall guanyador", amb tot el que aquest fet suposava d'improvisació i precipitació, hi sumem la gairebé absoluta autonomia política i l'heterogeneïtat de la xarxa d'entitats locals republicanes que formaven el partit i les tensions entre els principals sectors polítics de la direcció, cada cop més paleses a partir dels darrers mesos de 1933, podem explicar el perquè de l'acció tant ambivalent dels membres de l'Esquerra en les jornades d'octubre.⁶²⁹

Per molt que Companys o el mateix Dencàs intentessin transmetre orientacions sobre com s'havia de desenvolupar l'acció de força, les entitats de l'Esquerra van acabar actuant arreu del territori en base a les seues particularitats locals, que anaven des del predomini del separatisme en alguns nuclis del Maresme o el Baix Llobregat fins al republicanisme històric de centres com els de Joventut Republicana de Lleida o el Foment Republicà Nacionalista de Reus. El mateix succeï amb els Ajuntaments en bona mesura com a conseqüència de la plena identificació entre el partit i el govern municipal, tal i com succeïa amb el govern de la Generalitat.

D'aquesta manera, l'acció del govern català, de l'Esquerra i dels Ajuntaments republicans catalanistes arreu del Principat entre el cinc i el set d'octubre es concretà en tres plans diferenciats tot i que estretament entrelaçats. En primer lloc, la ruptura

⁶²⁸ Veure respectivament ADGGEC. Fons Antics. Govern civil. Caixa 278 i AHN-Sección Guerra Civil. Salamanca. PS. Barcelona. 818.

⁶²⁹ Veure les reflexions molt suggerents sobre el creixement i desenvolupament d'Esquerra a B. de Riquer. "El catalanisme..." a M. Risques (coord.). *Visca...*, Proa, Barcelona, 2007, p. 73-97.

política protagonitzada pel govern Companys es va fer efectiva a Girona, Lleida i Tarragona a través, sobretot, de l'acció de les Comissaries Delegades de la Generalitat. En alguns casos, com a Girona, l'acció política dels Comissaris i dels Delegats d'Ordre Públic es convertí en el principal motor del moviment d'octubre i en d'altres, com a Lleida, la seua acció reforçà la mobilització popular i la confrontació amb les tropes de l'exèrcit. Igualment, l'acció de diversos diputats de l'Esquerra i d'alguns delegats d'ordre públic nomenats pel conseller de Governació van pretendre activar i dirigir certa mobilització proclamant l'Estat Català en diversos municipis, amb resultats força diversos i en la majoria de casos amb un alt grau d'improvisació.

Pel que fa als Ajuntaments en mans dels republicans catalanistes, la seua posició transità des de l'aposta decidida per l'acció insurreccional i la mobilització en defensa del govern català fins a la inhibició o l'oberta oposició a l'acció insurreccional passant, en la majoria de casos, per l'estricta proclama cívica de l'Estat Català o la República Catalana. En aquells pobles i ciutats en que els Ajuntaments esquerrans, o bé els representants del govern, van tenir la iniciativa del 6 d'octubre, l'acció dels centres locals de l'Esquerra va anar a remolc d'aquests o fou pràcticament inexistent. En alguns casos, però, l'acció dels militants anà més enllà de la posició de les autoritats municipals i de l'estricta proclama cívica, prenent part de les accions insurreccionals o bé concentrant-se al principal nucli comarcal per actuar de manera organitzada amb membres d'altres organitzacions separatistes, obreristes o republicanes. On les seccions i entitats de l'Esquerra van actuar de manera més decidida fou en aquells pobles en que les dretes havien guanyat les eleccions de gener de 1934. En aquests casos els esquerrans van fer-se amb el poder local, destituint l'Ajuntament, van proclamar l'Estat Català i fins i tot van realitzar alguna acció armada. Tot i la pluralitat de l'actuació dels centres de l'Esquerra als municipis més importants del Principat, cal tenir present que en molts petits municipis d'arreu de Catalunya on l'Esquerra era la principal força política organitzada les jornades d'octubre es van reduir als actes públics d'adhesió a la proclama de Companys i a la mobilització d'alguns grups d'homes pels carrers.

9. 1. L'acció de les Comissaries Delegades de la Generalitat a Girona, Lleida i Tarragona

Com hem apuntat, l'acció de les Comissaries Delegades de la Generalitat resultà fonamental per fer efectiva la iniciativa de Companys i la resta del govern arreu de la geografia catalana. Sobretot a Girona i Tarragona, i en menor mesura a Lleida, l'acció de les Comissaries Delegades fou el focus principal des d'on s'intentà engegar la mobilització popular i la confrontació armada, val a dir que limitada, que la ruptura política protagonitzada pel govern català requeria per a poder reeixir. Al costat dels Comissaris, dels diversos Delegats del govern, dels Delegats d'Ordre Públic i de les forces policials al seu servei, van ser diversos parlamentaris esquerrans els que van exercir la direcció de l'acció del govern en diferents punts del Principat, amb resultats i graus d'implicació gens uniformes que denotaven certa voluntat de coordinació per part del govern però també l'extrema debilitat d'aquesta. A Girona aquesta acció combinada dels delegats del govern, parlamentaris i les forces del republicanisme catalanista local va aparèixer amb tota la seua força.

Tot i que, com hem vist, els vaguistes de l'Aliança aconseguiren paraitzar el cinc i el sis d'octubre la capital del Gironès, fou la "folia esquerrana", tal i com s'hi referia el *Diari de Girona*, la qui portà les regnes de l'acció d'octubre.⁶³⁰ El quatre d'octubre, tal i com informava *L'Opinió*, van estar reunits de manera permanent amb el "comissari Puig Pujades els diputats Santaló i Mascort", que van rebre "comissions dels pobles de les comarques gironines i de les entitats locals que oferien llur col·laboració en defensa de la República Catalana i de la seva autonomia".⁶³¹ Un cop iniciada la vaga general, el Comissari de la Generalitat Josep Puig Pujades va rebre els periodistes per exposar-los que la vaga tenia un caràcter pacífic i indefinit, que era el govern català qui marcava el ritme del moviment i que havia pres les mesures necessàries per a que "no s'interrompessin els serveis públics i per a assegurar l'abasteixement de la ciutat".⁶³² A

⁶³⁰ *Diari de Girona*, 9/10/1934, p. 1.

⁶³¹ *L'Opinió*, 9/10/1934, p. 8.

⁶³² *Diari de Girona*, 9/10/1934, p. 1.

primeres hores del sis d'octubre diversos membres de l'Esquerra de Girona i dels pobles propers van intentar concentrar al Centre d'Unió Republicana de Girona els afiliats dels diferents centres republicans de la comarca. Militants de l'Esquerra es traslladaren a "Bescanó, Anglès, Bonmatí a buscar reforços, a buscar gent per traslladar-los a Girona", tot i que a més d'aconseguir concentrar pocs efectius al Centre del carrer del Carme hagueren d'acabar fugint "per les pedreres perquè al carrer Carme ja hi havia l'exèrcit".⁶³³

Fou a primeres hores de la tarda del sis d'octubre quan el comissari Puig Pujades va ordenar les primeres mesures per tal d'imposar la seua autoritat a tota la ciutat. Puig Pujades destituí l'alcalde de la Lliga Francesc Tomàs i nomenà una gestora municipal presidida per Joaquim de Camps i Arboix. A partir d'aquest moment fou, sobretot, l'acció combinada de l'Ajuntament i la Comissaria delegada la que marcà les jornades d'octubre. Cap a les nou de la nit Joaquim de Camps i Arboix proclamà l'Estat Català de la República Federal espanyola. Tot seguit fou hissada la bandera estelada i Miquel Santaló es dirigí als concentrats a la plaça de la República ratificant la proclamació de l'Estat Català.⁶³⁴ Igualment, els membres del sometent es desplegaren pels principals punts de la ciutat i es van repartir algunes armes entre els membres de l'Esquerra i altres forces republicanes catalanistes a la Comissaria i al Centre d'Unió Republicana.

Al mateix Centre es van reunir sota la presidència del mateix Santaló el també diputat a corts Josep Mascort, els diputats al Parlament de Catalunya Laureà Dalmau i Pedro Cerezo, que era al mateix temps subdelegat de Treball, el Comissari delegat d'Ordre Públic Amadeu Oliva, Antoni Duran d'"*Izquierda Republicana*", Lluís Franquesa d'Acció Catalana i alguns representants obreristes. El Delegat d'Ordre Públic informà

⁶³³ J. Maymí. *Entre la violència política i el conflicte social. Els Comitès antifeixistes de Salt i d'Orriols en el context de la guerra civil 1936-1939*, PAM, Barcelona, 2001, p. 81 i del mateix autor *La Girona convulsa. Entre la il·lusió i el desencís (1923-1939)*, Ajuntament de Girona/Diputació de Girona, Girona, 2004, p. 56-57.

⁶³⁴ ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. Legislació i assumptes jurídics. Caixa 1064. Carpeta 1064. 4. 6. *Manifestaciones del Diputado D. Miguel Santalo ante la Comision de suplicatorios hechas el dia 23 de noviembre de 1934 con motivo de la petición de suplicatorios elevada al congreso de los diputados contra el mismo.*

de la situació existent a Barcelona i es va decidir emprendre algunes mesures per tal d'afrontar una més que possible actuació de l'exèrcit. Les tropes de l'exèrcit es van mantenir aquarterades fins poc després de passades les dotze de la nit quan van sortir de la caserna de Sant Domènec per proclamar l'Estat de guerra, comptant amb les forces de la Guàrdia civil i de la policia al servei de l'Estat.⁶³⁵

Precisament per contrarestar l'acció de l'exèrcit, el diputat de l'Esquerra Pedro Cerezo i els germans Emili i Enric García Vigneaux, aquest darrer funcionari de la Delegació d'Indústria, van ordenar a les centrals elèctriques de la Plaça del Molí i de Pedret que deixessin de subministrar llum aconseguint deixar la ciutat a les fosques. Per la seua part el Comissari de policia de la Generalitat Juan José Gómez i dos agents del mateix cos van "*adueñarse de las comunicaciones telefónicas*" deixant aïllada a la Comandància militar i comunicant a les autoritats de la Generalitat que "*cortarían las comunicaciones con las autoridades y que resistirían costase lo que costase, lo que cumplieron cortando las conferencias y cerrando la central hasta que llegaron las fuerzas del ejército que se apoderaron de ella*". Posteriorment, per al jutge militar l'actuació tant del Comissari com dels agents resultà més que previsible ja que el primer era de "*ideas disolventes, antiespañolas y antipatrióticas y (...) figura que ha estado procesado por amenazas y en 1929 por adhesión a la rebelión del regimiento de artillería en Ciudad Real*" i els dos policies no havien "*servido en el ejército español y durante la guerra europea lucharon bajo pabellón francés*".⁶³⁶

Els tres punts principals de concentració d'homes armats foren l'Ajuntament, el Centre d'Unió Republicana i la Comissaria Delegada, tot i que tant sols des d'aquest darrer s'oferí resistència a les forces de l'exèrcit. En cap cas, però, es produí cap acció

⁶³⁵ AMT. Fons General Batet. Caixa 2. Exp. 2. Doc. 9. Informe que, al Excmo. Señor vocal ponente instructor del Tribunal de Garantias Constitucionales Don Gil Gil y Gil emite el General de la 4ª División sobre los hechos ocurridos durante los días seis y siete de octubre y anteriores que con ellos pueden guardar relación., p. 28.

⁶³⁶ Veure respectivament ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.894. 141. García Vigneaux, E; Cerezo, P. Recurso de Casación en causa contra el Diputado P. Cerezo Hernández y dos más i ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.894. 122. Causa 319-1934 por auxilio a la rebelión contra Juan José Gómez Serrano y otros. Recurso de casación por infracción de ley.

ofensiva ni contra la caserna de Sant Domènec ni contra la Guàrdia civil. Poc després de les dotze de la nit una companyia del regiment d'infanteria número dos sortí en direcció a la Comissaria de la Generalitat, sense pràcticament ser hostilitzat, per llegir el ban que declarava l'Estat de guerra. Un cop llegit el ban d'estat de guerra, el comandant d'Estat Major Domínguez Otero “*requirió a los elementos que se allaban dentro de la Delegación de la Generalidad a que abrieran las puertas en nombre de la autoridad militar*” contestant des de l'interior que “*se habia de matar a los canallas de los oficiales*”.⁶³⁷ La resposta dels insurrectes fou complida literalment amb Domínguez Otero. Aquest va rebre diversos trets des de la Comissaria que van acabar amb la seua vida. El foc intens dels octubristes aconseguí fer replegar les tropes de l'exèrcit momentàniament. Fins a primeres hores del matí del set d'octubre s'allargà el foc continuat entre les tropes d'Infanteria i les forces de la Generalitat. Les metralladores instal·lades envoltant l'edifici, els diversos reflectors emplaçats per les forces d'artilleria arreu de la ciutat i, sobretot, la notícia de la capitulació del govern a Barcelona van portar al Comissari Delegat a comunicar la rendició a les forces de l'exèrcit.⁶³⁸

A banda de la mort de Domínguez Ortiz van haver-hi diversos ferits i la mort del militant del BOC Josep Coromines a la mateixa Comissaria de la Generalitat.⁶³⁹ Segons el *Diari de Girona* a la Comissaria s'hi havien “concentrat uns tres cents individus proveïts d'armes i municions” i el set d'octubre el nombre de detinguts per la Guàrdia civil i les forces de l'exèrcit ja arribava a uns dos cents. En la causa oberta pels fets ocorreguts a la Comissaria Delegada de la Generalitat foren processades 115 persones, de les que a 104 els hi fou sobreseguda i tant sols onze foren condemnades a penes de presó. Entre els condemnats hi trobem al Comissari Puig Pujades, a quatre agents de

⁶³⁷ AMT. Fons General Batet. Caixa 2. Exp. 2. Doc. 9. Informe que, al Excmo. Señor vocal ponente instructor del Tribunal de Garantias Constitucionales Don Gil Gil y Gil emite el General de la 4ª División sobre los hechos ocurridos durante los dias seis y siete de octubre y anteriores que con ellos pueden guardar relación., p. 24.

⁶³⁸ Veure *Diari de Girona*, 9/10/1934, p. 1-2, J. Costa i Deu, M. Sabaté. *La veritat...* Impremta Clarasó, Barcelona, 1936, p. 102-104.

⁶³⁹ *Avant. Periòdic d'orientació revolucionària*, 7, 1934, p. 2.

vigilància de la Generalitat, a cinc agents de la Guàrdia d'Assalt, el caporal del Sometent Victor Auguet i el periodista de l'Esquerra de Girona Lluís Bota. A més, entre els inicialment detinguts a la Delegació de la Generalitat hi havia diversos membres de l'Esquerra, com el germà d'Antònia Adroher i "Gironella" Libori Adroher, alguns mossos d'esquadra, més guàrdies d'assalt, diversos empleats de la Comissaria i alhora afiliats d'Esquerra, com Miquel de Palol, i membres d'Acció Catalana, com Lluís Franquesa. Tot i la presència d'elements obreristes a la mateixa Comissaria, les forces d'ordre públic de la Generalitat i els republicans catalanistes conformaven de manera majoritària els efectius que van resistir des de l'interior de l'edifici i també aquells altres que no van oposar cap tipus de resistència des de l'Ajuntament i el Centre d'Unió Republicana.⁶⁴⁰ En el cas de les comarques gironines, resulta del tot precís parlar de republicans catalanistes a l'hora de caracteritzar els afiliats a l'Esquerra ja que, tot i la diversitat de les entitats locals adherides al partit, com afirmà Miquel Santaló poc després d'octubre "*la provincia de Gerona*" constituïa "*una excepció entre todas las de Cataluña*" en no existir-hi "*una sola organización de Estat Catalá*".⁶⁴¹

L'acció de la Comissaria Delegada no quedà, però, només circumscrita a la capital del Gironès. A Olot fou el Delegat d'Ordre Públic de Girona, Amadeu Oliva, qui ordenà a Ramon Aubert, president de l'entitat Concentració Republicana i regidor de l'Esquerra, que destituís el govern de la Lliga i els carlins i constituís una comissió gestora, que estaria formada per tres membres de l'Esquerra i dos d'Acció Catalana. Per la seua part, el diputat de l'Esquerra Antoni Dot es reuní amb diversos alcaldes d'Esquerra de la comarca, acompanyat del caporal del Sometent de la Garrotxa, per a trametre'ls, molt

⁶⁴⁰ Veure J. Fabre., J. M. Huertas. "Antònia Adroher, una gironina del POUM", a *L'Avenç*, 32, 1980, p. 16, "*Presons de Catalunya. Girona*" a *La Humanitat*, 18/07/1935, p. 8, *La Vanguardia*, 10/01/1936, p. 8, 11/01/1936, p. 8.

⁶⁴¹ ANC. Fons Generalitat de Catalunya II República. Legislació i assumptes jurídics. Caixa 1064. Carpeta 1064. 4. 6. *Manifestaciones del Diputado D. Miguel Santalo ante la Comision de suplicatorios hechas el dia 23 de noviembre de 1934 con motivo de la petición de suplicatorios elevada al congreso de los diputados contra el mismo.*

probablement, ordres de la mateixa Comissaria de la Generalitat.⁶⁴² A Ripoll es produí una situació similar. El mateix Amadeu Oliva nomenà com a Delegat d'Ordre Pública a Josep Bassaganya, de l'Esquerra, i el sis d'octubre el també Diputat i mestre de l'escola graduada de Ripoll, Xavier Casademunt, es reuní amb l'alcalde d'Acció Catalana i els consellers de la majoria i la minoria, aconseguint la seua adhesió a la proclama de l'Estat Català. Casademunt es reuní també amb diversos alcaldes esquerrans del Ripollès i la Cerdanya abans d'esser detingut a Puigcerdà el set d'octubre.⁶⁴³

A Tarragona l'acció del Comissari Delegat Lluís Prunés constituí també el principal punt de suport a la iniciativa empresa pel govern, tot i que sense gaire voluntat de mobilització i encara menys d'acció o resistència armada. Prunés tot just feia un mes que havia estat nomenat Comissari Delegat a Tarragona. Com ho expressava la seua filla, que el 1934 tenia setze anys, a l'edifici de l'antic govern civil van presentar-se “la gent del partit (...) amb ganes de raons”. Igualment, durant la tarda del dia sis s'anà concentrant força gent davant la Comissaria.⁶⁴⁴ En aquest cas, el Comissari Delegat ordenà la tarda del sis d'octubre la concentració a la Comissaria de les forces d'Assalt dependents de la Generalitat, la recollida d'armament de les armeries i el desplegament del sometent i el repartiment d'armes entre alguns homes de l'Esquerra per a que fessin

⁶⁴² *La Humanitat*, 16/07/1935, p. 7, *Diari de Girona*, 15/10/1934, p. 4 i J. Pujiula. “L'arribada i el desenvolupament de la Segona República, 1931-1936”, a J.M. Gutiérrez (coord.). *Història de la Garrotxa*, Diputació de Girona, Girona, 2008, p. 681-697. Per a l'actuació d'Antoni Dot veure A. Planas. *Antoni Dot i Arxer 1908-1972*, PEHOC/Fundació Josep Irla, Barcelona, 2008, p. 67-79. Concretament Antoni Dot es reuní amb l'alcalde de Besalú Manel Fernández Dilmé (ERC), d'Argelaguer Pere Llongariu Colom (ERC i UdR), de Montagut de Fluvià Josep Maria Bernat (ERC) i de Sant Jaume de Llierca Bartomeu Pagès. La filiació política d'aquests alcaldes a A. Pozo. *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936. Crisi i recomposició de l'Estat*, vol. III, Tesi doctoral inèdita, UAB, 2002, p. 81-82. Mentre finalitzavem la redacció d'aquesta investigació la tesi d'Antoni Pozo ha aparegut publicada en dos llibres que apareixen referenciats a la bibliografia.

⁶⁴³ *Pretaria*, 21/10/1934, p. 4-5.

⁶⁴⁴ Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya (BOGC), 257, 14/09/1934 i “Lluís Prunés i el 6 d'octubre. Testimoni de Josepa Prunés, Manresa, 21/09/1918. Entrevista realitzada el novembre de 2006” a www.memoria.cat/republica de l'Associació Història i Memòria de Manresa.

tasques de vigilància.⁶⁴⁵ Com ja hem explicat, Prunés proclamà l'Estat Català hissant la bandera estelada i, tot seguit, l'alcalde Pere Lloret dirigí unes paraules als concentrats.

Les "raons" dels membres de l'Esquerra i del mateix Comissari i altres representants del govern o diputats, com Martí Rouret, no resultaren ser gaire sòlides ja que a quarts de set del matí les tropes de l'exèrcit ja controlaven l'antic govern civil. La rendició es produí sense cap tipus de resistència, a banda de l'acció simbòlica d'uns guàrdies de seguretat d'arrencar el Ban de l'Estat de guerra fixat a la porta de la Comissaria. De la mateixa manera que succeí a Girona, Lluís Prunés nomenà Delegats d'ordre públic en diversos municipis de les comarques tarragonines, com a la Pobla de Montornès, tot i que sense gaires efectes.⁶⁴⁶

En canvi a Lleida, davant l'actitud ambigua de Joventut Republicana i del mateix govern municipal, van ser els representants de la Generalitat els que van actuar al costat dels obreristes, molt probablement forçats per la pressió dels mateixos, entre el cinc i el set d'octubre. Humbert Torres es mostrà contrari a avalar qualsevol acció de ruptura que no vingués motivada per un atac previ del govern radical-cedista. Com assenyala Jaume Barrull, la posició de Torres forçosament condicionà la postura general de Joventut Republicana davant els fets d'octubre. En bona mesura, la posició de Joventut Republicana quedà ben reflectida en l'actuació de l'alcalde de JR el 6 d'octubre: Antoni Vives el matí del dia sis demanà al Delegat d'Ordre Públic que actués contra els grups d'Aliança Obrera que controlaven la circulació, al vespre proclamà l'Estat Català des de la Paeria, posteriorment obstaculitzà algunes ordres de la Comissaria Delegada i, finalment, abandonà l'Ajuntament amb la resta de regidors, retirant-se al seu domicili.⁶⁴⁷ Costa i Deu i Modest Sabaté posteriorment van escriure que "Joventut Republicana (...) oficialment es volia desentendre de l'aventura, però no pas de tal manera que, si hagués anat bé, no se n'haguessin pogut atribuir l'èxit". En aquest cas els

⁶⁴⁵ *La Humanitat*, 14/01/1936, p. 8.

⁶⁴⁶ *La Humanitat*, 06/04/1935, p. 8.

⁶⁴⁷ Sobre Humbert Torres veure J. Barrull. *Humbert Torres. Metge, filòsof, polític*, Alfazeta, Lleida, 2009 i del mateix autor J. Barrull. *Les comarques...*, L'Avenç, Barcelona, 1986, p. 396-398.

periodistes de la Lliga aconseguien exposar de manera prou precisa la posició adoptada pels republicans lleidatans.⁶⁴⁸

D'aquesta manera, Pere Valldeoriola com a Comissari de la Generalitat i Jaume Martí Cabot com a Delegat d'Ordre Públic van ser els qui es van mostrar més resolutius a l'hora de secundar la iniciativa del govern. Després de proclamat l'Estat Català, Pere Valldeoriola va reclamar al cap de la Guàrdia civil l'adhesió al govern de la Generalitat sense aconseguir-ho. El mateix Comissari reproduí la proclama de l'Estat Català des del Palau de la Diputació i també el Delegat d'Ordre Públic es dirigí als concentrats davant la Comissaria. Jaume Martí Cabot ordenà a les forces de Seguretat i Assalt "*presentar las armas al izarse la bandera*" quedant aquestes "*formando bajo el balcón*" de la Comissaria. A banda de Valldeoriola, Cabot i els diversos empleats i funcionaris de la Generalitat, a la Comissaria hi havia les forces de Seguretat i Assalt dependents del Comissari, diversos grups de Joventut Republicana, especialment joves i del Grup Cultural, i membres del partit radical-socialista. El metge d'Alpicat Àngel Foix, que havia format part de la candidatura d'Estat Català Proletari per Barcelona ciutat el 1932, s'encarregà d'organitzar l'assistència mèdica dins l'edifici de la Comissaria.⁶⁴⁹

El Comissari Valldeoriola ordenà al seu secretari, Josep Braquer, que es traslladés a l'Ajuntament per requisar les armes llargues de la Guàrdia urbana. Com recollia la sentència del Consell de guerra contra Antoni Vives, Braquer "*se presentó acompañado de dos Guardias de Asalto y varios paisanos armados (...) pidiendo le fuesen entregadas las armas largas de los Guardias Municipales*" trobant l'oposició de l'inspector de la Guàrdia urbana i del mateix alcalde que "*vista la insistencia y actitud del referido secretario*" van acabar accedint a "*la entrega de una parte pero las retiraron todas en número de 27*".⁶⁵⁰ Per una altra part, Pere Valldeoriola no s'oposà ni a l'accés a la Comissaria dels militants obreristes ni al seu armament. Segons un

⁶⁴⁸ J. Costa i Deu, M. Sabaté. *La veritat...*, Impremta Clarasó, Barcelona, 1936, p. 37.

⁶⁴⁹ M. Camps Surroca, M. Camps Clemente. "Els metges lleidatans durant la Segona República", a *Gimbernat*, 48, 2007, p. 49-65 i *La Humanitat*, 7/11/1932, p. 6.

⁶⁵⁰ ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.118. 133. Contra Augusto Maria Argimón. Causa nº 239 de 1934 procedente de la Auditoria de guerra de la 4ª división orgánica por disentiimiento. Inclou la sentència de la causa nº 131 de 1934 contra Antoni Vives.

membre socialista del Comitè insurreccional “*a la Generalidad se acudia para que se nos armase cosa que prometía y no cumplió hasta el dia 6 a las 12 noche*”, tot i que segons el seu mateix informe “*el Delegado de orden público y de la Generalidad a eso de las dos del dia 7 desaparecieron*”.⁶⁵¹ Només l’acció de la Comissaria de la Generalitat i d’alguns petits grups de membres de Joventut Republicana trencà la paràlisi que caracteritzà l’actuació dels republicans catalanistes de Lleida el sis d’octubre.

A banda de l’acció de les Comissaries Delegades de la Generalitat, en bona part de les capitals de comarca van ser els diputats de l’Esquerra els que intentaren fer efectiu el moviment polític iniciat pel govern català, en alguns casos al costat de les autoritats municipals i en d’altres oposant-s’hi. La seua actuació denotava una certa voluntat de coordinació per part del govern i l’Esquerra per tal de proclamar l’Estat Català i activar la mobilització popular arreu del Principat. Fou, però, una coordinació del tot improvisada, flexible i fins a cert punt intuïtiva. Tot i que Companys o Dencàs des de Governació plantegessin algunes directrius als parlamentaris esquerrans, la seua participació el sis d’octubre va correspondre més al fet de considerar-se “diputats comarcals” i, per tant, a la decisió d’actuar des del territori on havien estat escollits. Les memòries d’Enric Canturri, alcalde de la Seu fins a principi de 1933 i escollit diputat el 1932 per Lleida, mostren de manera prou clara aquest darrer aspecte: “les comarques també havien de contribuir a aquella lluita per la reconquesta de la República (...) Vaig creure que la meua obligació era estar aquell vespre a la Seu”, tot i que el mateix Canturri indicava que “ningú no ens havia indicat què ens calia fer”.⁶⁵²

Canturri sortí el migdia del dia sis de Barcelona cap a la Seu d’Urgell en un automòbil del Parc de la Conselleria de Governació. En arribar al Centre d’Esquerra d’Organyà fou informat de la proclamació de l’Estat Català feta per Companys des del balcó de la

⁶⁵¹ Fundación Pablo Iglesias. AARD 268-04. Movimiento Revolucionario de Octubre. 1934. Informes reservados de los Comites Revolucionarios de provincias contestando a la circular de la UGT sobre la Revolución de Octubre de 1934. Lérida.

⁶⁵² E. Canturri. *Memòries (República, guerra i exili)*, L’Avenç/Ajuntament de la Seu, Barcelona, 1987, p. 117-118.

Generalitat. El diputat de l'Esquerra “ja tenia marcada la fita. El nostre deure era secundar la proclamació del nostre president”. En això consistí l'acció del diputat esquerrà i dels membres del Casal d'Esquerra: van sortir en manifestació des del Casal amb “la bandera barrada del nostre centre” fins a l'Ajuntament. Des del mateix proclamaren l'Estat Català tot i que un cop feta la proclama es van retirar de l'edifici retornant al Centre d'Esquerra. Canturri parlà telefònicament amb la Comissaria de la Generalitat de Lleida des on li exposaren que s'estaven enfrontant amb les forces de l'exèrcit tot i estar completament encerclats. A la Seu no es produí cap tipus de resistència dels republicans catalanistes quan les tropes de l'exèrcit van sortir per proclamar l'estat de guerra. Tot i que després del sis d'octubre l'alcalde d'Acció Catalana, Bonaventura Rebés, dirigí un ofici al Comandant Militar de la Seu agraint-li la seva “encertada actuació en la darrera intentona revolucionària, que determinà el seu fracàs i la volta a la normalitat”, lluny de la “intentona revolucionària” el sis d'octubre a la Seu d'Urgell tant sols es produí una manifestació i una proclama cívica, a més de la fugida a Andorra en el cas de Canturri.⁶⁵³

En d'altres llocs, l'acció dels diputats esquerrans estigué al capdavant de l'assalt als Ajuntaments de dretes i de la mobilització dels republicans catalanistes. Al Vendrell fou Francesc Farreras i Duran, escollit diputat el 1932 per la circumscripció de Tarragona, qui el sis d'octubre s'instal·là a l'Ajuntament adoptant diverses mesures per tirar endavant l'acció del govern a la capital del Baix Penedès. Segons els tinent de la Guàrdia civil David Castelló, després d'escoltar per la ràdio la proclamació de Companys fou requerit des de l'Ajuntament pel “*Delegado de la Generalidad Diputado del Parlamento Catalán señor Farreras y Duran*”. Acompanyat d'un guàrdia el tinent es traslladà a l'Ajuntament on, segons ell mateix, Farreras Duran “*en el despacho del alcalde*” li comunicà que “*no había gobierno central; que había sido asaltado en Madrid por las turbas y que aquí en Cataluña se iba a iniciar la reconquista de la República que efectuarían los buenos españoles y que en Barcelona se encontraban ya*

⁶⁵³ Veure E. Canturri. *Memòries...*, L'Avenç/Ajuntament de la Seu, Barcelona, 1987, p. 117-118 i A. Pozo. *El poder...*, vol. III, Tesi doctoral inèdita, UAB, 2002, p. 34.

los señores Azaña, Marcelino, Maura etc y que contaban con la adhesión de los Generales de la Guardia civil, carabineros y del ejército".⁶⁵⁴

Les paraules de Farreras no aconseguiren l'adhesió del tinent de la Guàrdia civil. Poc més tard, després d'haver parlat amb la Comandància de la Guàrdia civil de Tarragona, el tinent Castelló ordenà a les forces de Llorenç del Penedès i de Calafell que es concentrassin a la caserna del Vendrell per a "*la vigilancia y defensa del cuartel (...) en caso necesario*". El dia cinc d'octubre l'alcalde de la coalició de dretes, el monàrquic Melchor Escofet, anà a l'Ajuntament a "*poner en seguridad el dinero que existia en el Municipio*" i decidí "*no volver por el mismo, como así lo hizo hasta el sábado seis que sobre las veintidós horas fui llamado al Ayuntamiento por el Diputado señor Farreras y Durán quien presentó la dimisión de su cargo*". Més que dimitir, com el mateix Escofet declarà el 26 d'octubre, l'alcalde fou destituït per Farreras, els membres del Centre Republicà Nacionalista i la potent Societat d'Agricultors Rabassaires i el BOC.⁶⁵⁵

Des de l'Ajuntament, els membres del Sometent i el Delegat d'Ordre Públic, el bloquista Joan Baldrich, van repartir armes entre rabassaires, membres de l'Esquerra i comunistes, van realitzar algunes detencions d'elements dretans i van assaltar l'armeria local. Igualment, els octubristes intentaren impedir l'entrada de la Guàrdia civil de Llorenç del Penedès al Vendrell. Cap a la una de la nit els guàrdies civils van ser detinguts "*a la entrada del pueblo por los grupos armados*" negant-se el caporal Elias Fulgencio a "*rendir su fuerza, a entregar las armas o a volverse al puesto de procedencia, cosas todas que le fueron exigidas por dicho señor (...) el jefe de ellos, Diputado de la Generalidad señor Farreras y Durán*". Coneguda la capitulació del govern català, tant el diputat esquerrà com els diversos grups d'homes armats van desaparèixer. A primeres hores del matí del set d'octubre la Guàrdia civil, acompanyada de l'alcalde destituït pels octubristes, ocupà l'Ajuntament trobant-hi els caporals del

⁶⁵⁴ ANC. Fons Farreras Duran. Caixa 5. Informe del Comandant Instructor Alfredo Semprún sobre la conducta del Tinent en cap de la línia de la Guàrdia civil del Vendrell D. David Castelló Bruna el 6 o 7 d'octubre de 1934.

⁶⁵⁵ ANC. Fons Farreras Duran. Caixa 5. Informe del Comandant Instructor Alfredo Semprún sobre la conducta del Tinent en cap de la línia de la Guàrdia civil del Vendrell D. David Castelló Bruna el 6 o 7 d'octubre de 1934.

sometent i quatre mossos d'esquadra que es negaren a lliurar les armes al tinent d'alcalde Joan Socias, encanonant-lo, per tot seguit rendir-se a la Guàrdia civil.⁶⁵⁶

A Vilanova i la Geltrú, Ventosa Roig actuà de manera similar: es dirigí als concentrats davant de l'Ajuntament explicitant que tota iniciativa particular seria considerada una traïció al govern de la Generalitat, exigí al capità de la Guàrdia civil el lliurament de les armes i la seua adhesió al govern català i, en darrer lloc, intentà organitzar la sortida de voluntaris de Vilanova cap a Barcelona.⁶⁵⁷ A Vic fou Lluís Bru Jardí, president de *La Falç* i diputat que representava la comarca d'Osona, qui el cinc d'octubre com a Delegat d'ordre públic de tota la comarca ordenà la mobilització dels sometenistes esquerrans als diversos pobles. El sis d'octubre a la capital d'Osona, Lluís Bru acompanyat de l'exalcalde Marià Serra, del Partit Catalanista Republicà i Delegat d'ordre públic a la ciutat, de diversos regidors i militants de la Coalició d'Esquerres i Obrerista va ocupar l'Ajuntament *sense violències ni resistències*. Des d'aquest es van repartir armes entre els afiliats dels partits de la minoria municipal, ERC, USC i BOC, que des de la tarda del mateix dia patrullaven armats amb els sometenistes pels carrers de Vic, i després de la proclamació de l'Estat Català a Barcelona s'hissà la bandera estelada a la casa de la vila. A primeres hores del matí del set d'octubre els mateixos homes de l'Esquerra van retirar la bandera que havien hissat i la Guàrdia civil va detenir al mateix Ajuntament a Lluís Bru i la resta de membres destacats dels esquerrans i obreristes.⁶⁵⁸

⁶⁵⁶ ANC. Fons Farreras Duran. Caixa 5. Informe del Comandant Instructor Alfredo Semprún sobre la conducta del Tinent en cap de la línia de la Guàrdia civil del Vendrell D. David Castelló Bruna el 6 o 7 d'octubre de 1934 i A. Vidiella. *El Vendrell 1936-1939*, Vilafranca del Penedès, 2000, p. 24.

⁶⁵⁷ AMT. Fons General Batet. Caixa 2. Exp. 2. Doc. 9. Informe que, al Excmo. Señor vocal ponente instructor del Tribunal de Garantias Constitucionales Don Gil Gil y Gil emite el General de la 4ª División sobre los hechos ocurridos durante los días seis y siete de octubre y anteriores que con ellos pueden guardar relación., p. 18. Sobre l'actuació de Ventosa es pot veure J. Dunyó. *Joan Ventosa i Roig 1883-1961. La humanitat d'un català exemplar*, Fundació Roca Galès, Barcelona, 1983, p. 133-141, tot i que dóna una explicació esbiaixada de la seua acció el sis d'octubre.

⁶⁵⁸ Veure *Gazeta de Vich*, 10/10/1934, p. 2 i X. Tornafoch. *El catalanisme republicà a la ciutat de Vic (1930-1936)*, PAM, Barcelona, 1998, p. 59-60.

A Tortosa i les terres de l'Ebre l'encarregat de coordinar l'acció de força del govern va ser el metge de Mas de Barberans i diputat d'Esquerra Miquel dels Sants Cunillera. Tot i així fou l'alcalde de Tortosa, l'advocat marcel·linista Josep Berenguer, qui el sis d'octubre proclamà l'Estat Català des del balcó de l'Ajuntament i ordenà hissar la bandera catalana. Miquel Cunillera s'hagué d'acontentar en hissar la bandera estelada al balcó de la seu de l'Esquerra i a dirigir unes paraules als nombrosos concentrats davant de la mateixa en front l'oposició de l'alcalde a que ho fes des de l'Ajuntament. En alguns dels municipis on la mobilització d'octubre adquirí un caràcter socialment revolucionari, l'acció dels diputats de l'Esquerra anà encaminada a temperar la dinàmica insurreccional. En llocs com Vilafranca del Penedès, el diputat i metge Salvador Armendares i l'alcalde Fèlix Balaguer van intentar, sense èxit, dissuadir als octubristes que es disposaven a assaltar el convent del Carme. Davant dels crits i amenaces dels revolucionaris el diputat esquerrà i l'alcalde es van veure obligats a retirar-se.⁶⁵⁹ El diputat Joan Sauret actuà de la mateixa manera a Balaguer, en el seu cas amb l'objectiu de neutralitzar el desplegament dels bloquistes pels carrers de la capital de La Noguera.

En d'altres casos, com hem pogut veure, els diputats esquerrans, com Joaquim Bilbeny a Mataró o Jaume Sallés a Manresa, van formar part dels nous Comitès revolucionaris amb els obreristes o bé van actuar decididament al costat de les autoritats municipals i els grups de revolucionaris. En certa mesura, els diputats esquerrans van actuar com a elements dinamitzadors per intentar activar l'acció del govern, de maneres força diverses, a través de l'àmplia xarxa de centres locals adherits a l'Esquerra i governs municipals i, d'aquesta manera, aconseguir l'extensió de la ruptura protagonitzada per Companys arreu del territori.

En aquest sentit, fins i tot en una comarca com el Solsonès que el mateix Companys anomenava "el país dels capellans", el diputat Francesc Viadiu, els elements republicans catalanistes de la comarca i algun ugetista van proclamar l'Estat Català i van constituir

⁶⁵⁹ S. Campamà Romeu. "República, guerra i revolució", a R. Arnabat, J. Vidal (coords.). *Història de Vilafranca del Penedès*, Ajuntament de Vilafranca, Vilafranca, 2008, p. 389 i sobre Salvador Armendares veure J. Torrent. *Salvador Armendares i Torrent. Metge i polític*, Viena Edicions, Barcelona, 2006.

un Comitè revolucionari, sense realitzar cap acció de força ni probablement ocupar l'Ajuntament. L'Esquerra no tenia representació municipal a la capital del Solsonès i el sis d'octubre van ser, sobretot, els homes de la Unió Republicana de Solsona, a més de Viadiu, que ocupaven algun càrrec de designació directa del govern català els que foren més actius en la mobilització: Ramon Massana, recaptador de tributs, Màrius Coromines, president de la URC i funcionari, Pau Caubet, jutge municipal, Climent Molins, secretari de l'Ajuntament, o Manuel Llana, jutge municipal del poble de Clariana.⁶⁶⁰

9. 2. Els Ajuntaments republicans davant el sis d'octubre

A banda de les Comissaries delegades, els diversos Delegats i l'actuació dels parlamentaris, el govern català i l'Esquerra tenien en els Ajuntaments el seu principal instrument per portar a la pràctica la mobilització popular que la proclamació de Companys a Barcelona requeria per no convertir-se en un fracàs estrepitós. Les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 havien donat a les diverses coalicions d'esquerreres, formades fonamentalment per l'Esquerra, la USC, l'ACR i el PNRE, la victòria en 580 municipis, entre aquests tots els de més de 10.000 habitants a excepció de Girona, Olot i Vic. Una possible acció decidida de les autoritats locals esquerranes, tot i l'escassetat de recursos materials, hauria dificultat enormement a les forces de l'Estat imposar-se arreu amb tanta rapidesa. A grans trets, els Ajuntaments esquerrans entre el cinc i el set d'octubre van adoptar tres posicions prou diferenciades: prendre la iniciativa del moviment a través de la mobilització, secundar-lo a través de l'estricta proclama cívica i, en darrer lloc, inhibir-se o, fins i tot, oposar-s'hi en funció de la correlació de forces locals.

En diversos pobles de l'Empordà les autoritats municipals de l'Esquerra van ser les que es van situar al capdavant de l'acció de força d'octubre. A Castelló d'Empúries el cinc

⁶⁶⁰ Per la referència al país dels capellans veure F. Viadiu. *Delegat d'Ordre Públic a "Lleida La Roja"*, Rafael Dalmau, Barcelona 1979, p. 30-31. Sobre la detenció de Viadiu a Solsona i el seu trasllat a l'"Uruguay" *La Ciutat*, 30/11/1934, p. 4. Sobre la causa nº 648 de 1934 sobre els fets d'octubre a Solsona veure *La Vanguardia*, 23/03/1935, p. 8 i *La Humanitat*, 23/03/1935, p. 8.

d'octubre l'agutzil va fer un pregó anunciant que quedava proclamada la vaga general d'acord amb el Sindicat d'Obrers Agrícoles i el Sindicat de Paletes. L'alcalde de Castelló era l'antic secretari de Macià i ex diputat a les Corts de la República Josep Bordas de la Cuesta. Al llarg del dia cinc i sis d'octubre grups d'homes armats controlaren les entrades i sortides del poble, es van apoderar de la central telefònica i van obligar a tancar els comerços. Entre aquests homes armats hi havia el regidor i jutge municipal Josep Farreró i el caporal del sometent i president del Centre Català Joan Parnau. Cap a les nou de la nit Bordas de la Cuesta proclamà l'Estat Català des de l'Ajuntament. A primeres hores del matí del set d'octubre les forces de la Guàrdia civil i dels carrabiners ocuparen el poble sense resistència i van practicar les primeres detencions. Segons *La Veu de l'Empordà* la nit del cinc d'octubre es va produir també algun atac en propietats de la patronal agrària.⁶⁶¹

A Torroella de Montgrí també fou l'alcalde, Pere Vicens, qui des del balcó de l'Ajuntament proclamà l'Estat Català de la República federal espanyola i ordenà hissar la bandera estelada. L'alcalde, acompanyat dels regidors, el caporal del sometent i dos mossos d'esquadra, ordenà la recollida d'armes i municions incautant l'armeria local. Les armes van ser repartides entre els membres del Centre Republicà que van patricular pels carrers del poble fins la matinada del dia set. Un cop es conegué la capitulació del govern, Pere Vicens ordenà la concentració i el desarmament del sometent i afiliats de l'Esquerra a l'Ajuntament per posar-se a disposició del Tinent de Carrabiners, que els havia comunicat la proclamació de l'Estat de guerra. Una situació similar fou la que es produí a l'Escala on l'alcalde, Josep Figueres, proclamà l'Estat Català i es procedí a la recollida de totes les escopetes de caça. Igualment, s'organitzà una manifestació encapçalada per una bandera estelada i la guàrdia civil es posà directament a les ordres de l'alcalde esquerrà. Aquest darrer aspecte tenia molt a veure amb allò que el cap de la

⁶⁶¹ Veure *La Humanitat*, 22/06/1935, p. 12, *La Vanguardia* 22/06/1935, p. 5, A. Compte. *República i guerra civil a Castelló d'Empúries*, Figueres, 1994, p. 86-89 i J. Anton. "Formes violentes a Castelló d'Empúries durant la Segona República: els blancs i els negres", a DD.AA. *La Segona República 60 anys després. Estudis sobre les comarques gironines*, CEHS, Girona, 1991, p. 150-153. Algunes referències sobre Josep Bordas de la Cuesta a E. Ucelay. "La crisi dels nacionalistes radicals catalans (1931-1932)", a *Recerques*, 8, 1978, p. 170-172.

Guàrdia civil exposava al ministeri de la guerra en telegrama enviat el vuit d'octubre: “*grupo sedicioso numero ellos doscientos durante noche ultima situados frente casa cuartel actitud agresiva ocupandoles interior ayuntamiento treinta y cinco armas largas de fuego y municiones para mismas en abundancia*”. Entre aquest “*grupo sedicioso*” sembla que també hi havia joves anarcosindicalistes que s’havien anat organitzant sota la influència del barber àcrata Antoni Puig “Tonet”.⁶⁶²

Si això fou el que succeí als principals pobles empordanesos, i en altres de més petits, a Figueres l’actuació de l’alcalde i el govern municipal anà en un sentit diametralment oposat. El cinc d’octubre l’alcalde Marià Pujulà publicà un ban ordenant que, ateses les circumstàncies, es mantinguessin obertes les botigues i els mercats entre vuit i onze del matí. La vaga tingué un ampli seguiment el cinc i sis d’octubre. Si bé el sis d’octubre la seu de la Federació Republicana Socialista es convertí en el principal centre d’irradiació de la mobilització d’octubre, a l’Ajuntament es produí tot el contrari. L’alcalde Pujulà en lloc d’anar a seguir els esdeveniments de Barcelona al Centre republicà ho feu al centre d’un destacament policial proper a l’Ajuntament. Un cop proclamat l’Estat Català, Pujulà es traslladà a la casa de la vila. L’alcalde ordenà que els guàrdies municipals prestessin vigilància als centres de telèfons i telègrafs, comunicà amb el Comandant militar i quan “una colla d’esquerrans anaren a l’Ajuntament per tal de requerir les armes procedents del dipòsit local i de les incautades als antics sometenistes” s’hi oposà de manera “enèrgica”.⁶⁶³

D’aquesta manera, no fou ni l’alcalde ni cap regidor els qui proclamaren l’Estat Català sinó aquells grups de republicans catalanistes que s’havien anat concentrant davant l’Ajuntament i que, segons el Diari de Girona, havien rebut amb satisfacció, fins i tot

⁶⁶² Per a Torroella *La Humanitat*, 3/01/1936, p. 8, *La Vanguardia*, 3/01/1936, p. 9 i J. Clara. *Els fets del 6 d’octubre de 1934 i les seves conseqüències a Torroella*, Torroella de Montgrí, 2004. Sobre l’Escala *La Vanguardia*, 10/10/1934, p. 18, *Diari de Girona*, 24/10/1934, p. 2, M. Jiménez. “L’Escala en temps de la Segona República”, a DD.AA. *La Segona República 60 anys després. Estudis sobre les comarques gironines*, CEHS, Girona, 1991, p. 163-164 i AGMAV. C.9, Cp. 10, D 1/23.

⁶⁶³ *Diari de Girona*, 11/10/1934, p. 4, J. M. Bernils Mach. *Episodis de la Segona República a Figueres*, Figueres, 1979, p. 75-79 i del mateix autor *Marià Pujulà i Vidal*, Ajuntament de Figueres, Figueres, 1999, p. 33-37.

aplaudiments, la notícia radiofònica de l'execució de Marcelino Oreja a Mondragón. Aquesta ambivalència de la Federació Republicana Socialista de l'Empordà mostrava les tensions existents entre els diversos sectors de l'esquerra, en el cas de l'Empordà entre els vells republicans federals provinents de la UFNR i els membres de la Joventut Nacionalista Republicana, i l'heterogeneïtat social de la mateixa que animava expectatives i pràctiques polítiques divergents i fins i tot oposades.

La mateixa inhibició i oposició de l'alcalde de Figueres fou la que caracteritzà l'acció de Josep Morera al capdavant de l'Ajuntament d'Igualada. La mateixa autoritat militar, just abans de destituir el govern de la coalició d'esquerres el disset d'octubre, agrai a Morera "*la decidida cooperación que la alcaldia prestó en todo momento para el mantenimiento del orden público*". El dia cinc l'alcalde ordenà el desplegament del Sometent per evitar que es produïssin alteracions de l'ordre públic. El dia sis aquests es van emplaçar a les entrades i sortides del poble. Fou un grup d'una cinquantena d'homes els qui, un cop van conèixer la proclamació de Companys, es van dirigir cap a la plaça de la República hissant a l'Ajuntament la bandera estelada i proclamant l'Estat Català. Eren republicans catalanistes, joves de les JEREC i Palestra i membres dels BOC els qui integraven el grup.⁶⁶⁴

Ni l'alcalde ni els regidors van fer cap pas per a concretar l'acció governamental a la capital de l'Anoia. Ben al contrari, tant aviat es conegué la capitulació de Companys l'alcalde telefonà al Comandant de la Guàrdia civil per lliurar-li l'autoritat municipal, que aquest rebujtà per disposar tant sols de quatre parelles de guàrdies. Tot i la voluntat de l'alcalde per "atemperar i frenar entusiasmes i impetuositats que exterioritzaven algunes colles", la nit del sis al set d'octubre fou assaltada l'armeria Sans. Entre els assaltants hi havia "un significat separatista" i l'armament requisat fou d'unes setanta escopetes i algunes pistoles. La posició adoptada pel govern esquerrà contrastà amb l'acció d'altres governs i centres esquerrans de l'Anoia que actuaren decididament al costat de l'acció del govern. La situació degué resultar prou incòmoda per la Coalició d'esquerres fins al punt que dos regidors de l'ACR, membres de la coalició, van

⁶⁶⁴ M. Térmens. *Revolució i guerra civil a Igualada*, Aj. d'Igualada/PAM, Barcelona, 1991, p. 40-42 i AHCA. Fons de l'Ajuntament d'Igualada. Llibre d'actes del Ple, 17/10/1934.

presentar l'onze d'octubre una proposició en la que es declarava que la Comissió de govern proclamava “la seva fe en els postulats democràtics, esquerristes i de justícia social (...) i d'una àmplia federació ibèrica”. Aquesta proposta fou feta, en paraules d'un dels regidors, perquè “semblava que el nostre Ajuntament no seria destituït (...) Davant d'aquesta vergonya jo vaig voler fer aquella declaració per a que, si ens hi deixaven, no fos ignorant que érem catalanistes i republicans i d'esquerra”. La proposta fou arxivada per ordre del mateix alcalde i el secretari municipal.⁶⁶⁵

En d'altres municipis, l'acció dels Ajuntament i centres de l'Esquerra fou la de l'estricta adhesió a la proclama de Companys. Aquest sembla que va ser el cas de Berga, on l'alcalde Joan Illa i els regidors, acompanyats de membres de l'Ateneu Catalanista Republicà, s'adheriren a la proclamació de l'Estat Català o el de Sant Feliu de Guíxols, on l'Ajuntament acordà trametre la seua adhesió a Companys.⁶⁶⁶ Això mateix fou el que es produí en molts dels petits municipis governats per l'Esquerra arreu de Catalunya: l'adhesió formal a l'Estat Català, unes paraules de l'alcalde des de la casa de la vila i la ritual hissada de bandera catalana, amb o sense estel depenent dels casos. A Balsareny l'alcalde Valentí Masplà amb el conjunt de regidors esquerrans aprovaren la nit del sis d'octubre “acatar l'Estat Català dintre de la República Federal espanyola, i complir fidelment les ordres emanades del seu govern provisional, així com també defensar com calgui i contra qui calgui el règim proclamat i instituït avui a una quart de nou d'aquesta nit per l'Honorable president de la Generalitat de Catalunya en Lluís Companys”. Fórmules similars van ser les que van utilitzar Ajuntaments petits de totes les comarques per deixar constància de la seua adhesió a la iniciativa del govern català.⁶⁶⁷

⁶⁶⁵ *Diari d'Igualada*, 11/10/1934, p. 2 i AHCA. Fons de l'Ajuntament d'Igualada. Llibre d'actes de la Comissió de govern 1933-1934.

⁶⁶⁶ A. Jiménez. *La guerra civil a Sant Feliu de Guíxols (1936-1939)*, Ajuntament de Sant Feliu, Sant Feliu, 1995, p. 55-56.

⁶⁶⁷ CEHI. DH. 5 (2). 21. Proclamació de la República Catalana (6 d'octubre 1934). 1. Balsareny. En pobles com Santa Perpètua de la Mogoda, Argentona, Algerri, Vallbona d'Anoia, l'Espluga Calba, Arcabell, Llançà, Cambrils o Castelldefels els governs municipals actuaren de la mateixa manera que a Berga i Balsareny. Veure, respectivament, DD.AA. *El que sabem del segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda 1900-1979*, vol. 1, Ajuntament de Santa Perpètua, Santa Perpètua, 1999, p. 116-117,

Si bé l'adhesió i proclamació formal de l'Estat Català va ser la principal acció, i en molts casos única, que molts Ajuntaments esquerrans van fer el sis d'octubre, el grau d'implicació en la mateixa varià considerablement entre els casos que hem vist, els de l'estricta adhesió, i d'altres en que a més de la proclama cívica s'emprengueren o es facilitaren algunes accions complementàries. L'alcalde de Cornellà Isidor Coma, que presidia el govern format per l'Esquerra i la USC, a més de proclamar l'Estat Català i ordenar que s'hissés la bandera estelada a l'Ajuntament feu una crida per a què tothom amb carnet de conduir, vehicles de motor i bicicletes i armes curtes i llargues es presentessin a l'Ajuntament per a defensar l'acció del govern català. Igualment, sembla que l'alcalde tingué alguna cosa a veure amb la requisita del camió, estacionat a la porta de l'Ajuntament, que traslladà octubristes cap a Barcelona.⁶⁶⁸

La mateixa actuació va tenir l'alcalde de Sant Adrià del Besós, Francesc Micheli, que la tarda del sis d'octubre proclamà, segons *L'Opinió*, “la República catalana des de l'Ajuntament” i ordenà la sortida de “grups del sometent i de la guàrdia cívica” quedant la població incomunicada tant per carretera com per tren.⁶⁶⁹ L'acció del govern municipal en altres poblacions com Gandesa i l'Hospitalet va tenir aquest mateix caràcter. En aquesta darrera ciutat, l'alcalde Ramon Frontera, acompanyat dels regidors i del diputat Tomàs i Piera, proclamà l'Estat Català, hissà la bandera estelada i les forces de Seguretat i Assalt van rendir honors a la bandera. Segons l'informe del jutge instructor militar, la nit del cinc d'octubre l'alcalde, el tinent d'alcalde Francesc Muntané i Tomàs i Piera s'havien reunit amb els Guàrdies de Seguretat “*pidiendoles*

La Humanitat, 17/02/1935, p. 3, *La Vanguardia*, 13/03/1935, p. 7, *La Humanitat*, 13/03/1935, p. 8, M. Gutiérrez. “Entre el cep i el cotó: treball, terra i fàbrica a Vallbona d'Anoia (1800-1936)”, a *Miscel·lània Aqualatensia*, 12, 2006, p. 279, *La Humanitat*, 18/09/1935, p. 8, *La Vanguardia*, 22/09/1935, p. 9 i *La Humanitat*, 17/11/1935, p. 8, DD.AA. *Castelldefels. Temps d'història*, Ajuntament de Castelldefels, Castelldefels, 2003, p. 338-339.

⁶⁶⁸ Veure J. Tardà. *República...*, L'Avenç de Cornellà, Cornellà, 2000, p. 116-118 i ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.118. 133. Contra Augusto Maria Argimón. Causa nº 239 de 1934 procedente de la Auditoria de guerra de la 4ª división orgánica por disentimiento. Inclou la sentència contra Isidor Comas Fabré i 10 més.

⁶⁶⁹ *L'Opinió*, 10/10/1934, p. 5. Sobre l'alcalde Francesc Micheli veure P. Martínez. *L'Ajuntament republicà i els seus alcaldes. Sant Adrià del Besós*, Ajuntament de Sant Adrià, Sant Adrià, 2006, p. 62-67.

expresamente su obediencia a la Generalidad, a cuya pregunta contestan todos con un "si"". Aquella mateixa nit el caporal del Sometent, que era el mateix tinent d'alcalde, ordenà que els sometenistes patullessin pels carrers de la ciutat. Igualment Frontera i diversos regidors van organitzar "*una fuerza constituída por unos cincuenta o sesenta hombres y dividida en dos grupos, uno de los cuales le dirigió por la parte de delante de la verja de la Remonta, y el otro por la vía que pasa por la parte trasera de dicha dependencia*". Com havien fet el 14 d'abril de 1931, en aquest cas amb la bandera estelada, els republicans catalanistes van demanar als soldats de la caserna de la Remonta que es posessin a les ordres del nou Estat Català. El resultat fou un seguit de trets i la retirada del grup, en el que hi anaven a més del Comissari de policia Hermenegildo Clé el regidor de finances Jaume Mateu.⁶⁷⁰

A Gandesa les autoritats municipals van realitzar algunes detencions entre els elements dretans del poble de "*significación monárquica, tradicionalista o fascista*", segons *La Vanguardia*. Els cinc detinguts van ser traslladats a l'Ajuntament. El sis d'octubre l'alcalde Vicent Soro proclamà l'Estat Català, publicà un ban pel que s'obligava als veïns a lliurar les armes a l'Ajuntament i ordenà controlar les centrals de telègrafs i telèfons i les entrades i sortides del poble als membres del sometent. Des del mateix Ajuntament es van repartir armes entre els membres del Centre d'Esquerra Republicana, presidit per Mariano Soro que fou detingut amb l'alcalde, regidors, sometenistes i membres del Centre d'Esquerra.⁶⁷¹

Ja hem pogut veure com els Ajuntaments esquerrans de Balaguer i Terrassa, tot i adherir-se a la proclamació de l'Estat Català, van intentar mitigar qualsevol mobilització que intentés superar l'estricta proclama cívica, en ambdós casos els intents em aquesta direcció venien per part dels obreristes. Cal afegir en l'anàlisi general de l'actuació dels Ajuntaments esquerrans el sis d'octubre, i dels respectius centres d'Esquerra, aquells casos en el que aquests van defugir d'intervenir ni tan sols assumint un suport formal a l'acció de Companys. El cas de l'Ajuntament de Malgrat de Mar, presidit pel diputat del

⁶⁷⁰ AHN. FF.CC. Tribunal Supremo. Causa nº 44 contra Don Amadeo Aragall Davi y José Tomás Piera. Delito rebelión militar i J. Camós. *L'Hospitalet...*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1986, 86-88.

⁶⁷¹ Veure *La Humanitat*, 19/06/1935, p. 12 i *La Vanguardia*, 19/06/1935, p. 8.

Parlament de Catalunya Francesc Arnau, mostra prou clarament aquesta darrera situació. El sis d'octubre diversos militants de l'Esquerra es van concentrar a l'Ajuntament disposats a proclamar l'Estat Català i traslladar-se a Barcelona. Alguns d'ells formaven part també del sindicat rabassaire local, no així l'alcalde Francesc Arnau, propietari d'una important botiga de roba, i bona part dels regidors que, en canvi, sembla que no van comparèixer a l'Ajuntament. Anys després el mateix Arnau justificaria la seua posició mostrant la disconformitat amb l'acció de Companys a Barcelona.⁶⁷²

El mateix es produí a Cardona tot i que, posteriorment, el seu alcalde fou detingut, empresonat i acusat, segons *La Humanitat*, d'haver proclamat l'Estat Català, hissar la bandera estelada i intentar que la Guàrdia civil es posés sota l'autoritat del govern català. L'informe del cap de la columna mòbil de la Guàrdia civil de Cardona i Súria caracteritzà l'actuació de Joan Torrents i del caporal del sometent i membre de l'Esquerra, Jesus Garriga, de tota una altra manera.⁶⁷³

Segons el sergent Miguel Vicens “*la noche del 6 al 7 entre las dos y tres de la madrugada toda la fuerza de la Guardia civil de Cardona se desplazó al Puesto de Suria por orden de la autoridad superior*”. Abans de sortir cap a Súria, el govern municipal havia instal·lat a l'Ajuntament “*un aparato de radio por medio de la cual se enteraron las autoridades allí presentes y las fuerzas del Somaten de las palabras pronunciadas por el ex-presidente de la Generalidad*”. El sergent continuava explicant que gràcies a “*la sensatez de las autoridades evitaron que el pueblo se pronunciara en un momento de pasional desconcierto pudiendo así encauzar la población en un estado de orden y acatamiento a la autoridad*”. En aquest cas, les paraules d'un militant

⁶⁷² Veure S. Garangou. *Malgrat 1930-1940: els anys silenciats*, Ajuntament de Malgrat de Mar, Malgrat de Mar, 2005, p. 75-81 i E. Paradedà. “El meu record de Malgrat”, a *Matinals. Quaderns d'història local*, 3, 2007, p. 41-48.

⁶⁷³ *La Humanitat*, 26/11/1935, p. 5.

anarcosindicalista local sobre els membres de l'Esquerra s'ajustaven prou a la realitat “*eran considerados ciudadanos del orden y respetuosos con sus deberes cívicos*”.⁶⁷⁴

De fet, més que no pas preocupar-se per proclamar l'Estat Català semblava preocupar més a les autoritats municipals poder controlar “*los síntomas de excitación que se notan por los elementos de la FAP*” que “*segun confidencias reiteradas pretenden asaltar el Ayuntamiento*”. D'aquesta manera, l'alcalde va donar “*toda clase de facilidades*” a les forces de la Guàrdia civil i els membres del Sometent i els agents de policia de la Generalitat s'emplaçaren al polvorí de la “*Unión española de explosivos S.A*”, als transformadors i a diverses carreteres i camins, sense però actuar en cap moment ni en contra els grups anarcosindicalistes ni per forçar la situació en suport a l'acció del president Companys.⁶⁷⁵

La inactivitat caracteritzà també l'actuació de Josep Sastre al capdavant de l'Ajuntament de Tremp i dels membres del Centre Catalanista Republicà Federal. En aquest cas resulta ben pertinent aquella apreciació de Karl Marx al *18 Brumari de Lluís Bonaparte* sobre la necessitat de distingir en les lluites històriques entre les frases i les pretensions dels partits i la seua naturalesa i interessos reals. Mentre l'editorial del sis d'octubre del quinzenal del Centre Catalanista Republicà afirmava que “*estem disposats a llençarnos al carrer i morir cridant visca la llibertat, però també disposats a matar cridant abaix el feixisme i la dictadura*”, els únics que el mateix dia es llençaren al carrer de la capital del Pallars Jussà van ser els guàrdies civils que van fixar, sense cap tipus d'oposició, el Ban d'estat de guerra a l'Ajuntament.⁶⁷⁶

Per últim, a Sant Feliu de Llobregat, la inacció fou també la posició adoptada per l'alcalde Josep Gaspà i la majoria de regidors de l'Esquerra. Aquesta contrastà amb

⁶⁷⁴ Arxiu Històric de Cardona. Fons de l'Ajuntament de Cardona. General Segona República. Apartats especials i R. Fortich. *Apuntes históricos de la Cardona bimilenaria e historiografía del 14 de abril al 1 de abril de 1939*, Premià de Mar, 1985, p. 106.

⁶⁷⁵ Arxiu Històric de Cardona. Fons de l'Ajuntament de Cardona. General Segona República. Apartats especials

⁶⁷⁶ K. Marx. *El 18 Brumario de Luis Bonaparte*, Ariel, Barcelona, 1971, p. 51. Per a Tremp i el Pallars Jussà veure F. Prats. *La ciutat de Tremp Durant la Segona República I la Guerra civil*, Rafael Dalmau, Barcelona, 1991, p. 164-168.

l'acció de bona part dels membres del Centre Republicà Català, entre els que hi havia el fill del mateix alcalde, que es van desplaçar a Barcelona per posar-se a les ordres del govern i que van retornar a Sant Feliu, la mateixa nit del sis al set, alçant diverses barricades i patrullant amb les armes del Sometent. El contrast encara resultà més accentuat pel fet que l'Ajuntament de Sant Feliu fou un dels pocs governs esquerrans de poblacions de certa importància que no fou destituït per l'autoritat militar mentre diversos membres de l'Esquerra santfeliuensa es trobaven presos i processats per haver participat del sis d'octubre.⁶⁷⁷

9. 2. Els Centres republicans, l'Esquerra i els separatistes

Si l'ambivalència va caracteritzar l'actuació dels Ajuntaments de l'Esquerra entre el cinc i set d'octubre, l'acció dels centres d'Esquerra, dels regidors o, simplement, d'aquells homes i dones disposats a mobilitzar-se que pensaven en republicà catalanista va tenir tot un altre caràcter en aquells pobles en que les dretes havien triomfat electoralment el gener de 1934. En molts d'aquests pobles d'arreu del Principat, els fets d'octubre van suposar una àmplia mobilització encaminada a destituir els Ajuntaments de dretes i, en certa mesura, a reeditar la celebració popular que havia estat un element central de la proclamació de la República el catorze d'abril de 1931. L'octubre de 1934, però, la mobilització popular pensant en l'experiència d'abril de 1931 no resultava efectiva per fer reeixir l'acció del govern català si no anava acompanyada d'una capacitat sòlida de pressió armada.

En alguns municipis com Calaf l'acció del sis d'octubre es limità a destituir el govern de dretes i a controlar els carrers i entrades i sortides amb grups d'homes armats. A quarts de deu de la nit del sis d'octubre diversos membres de l'Esquerra, entre els que hi havia els consellers municipals, van ocupar l'Ajuntament i van prendre possessió dels càrrecs municipals aixecant acta. L'alcalde fugí del poble en cotxe direcció a Igualada

⁶⁷⁷ ACBL. Documentació diversa. Entrevista a Tomàs Gaspar Pahissa realitzada per M. Luz Retuerta, Sant Feliu de Llobregat, 1985, sobre els detinguts i processats Fons Ajuntament de Sant Feliu. Correspondència. Caixa 101 i 102.

on va ser detingut pels elements de l'Esquerra. Segons el *Diari d'Igualada*, els membres del Centre d'Esquerra van hissar "la bandera separatista" i van proclamar l'Estat Català. Als pobles veïns de Sant Martí Sesgueioles i Prats de Rei els membres de l'Esquerra van actuar de la mateixa manera. En el darrer d'aquests pobles els militants del Centre Cooperatiu republicà van detenir també l'alcalde i consellers de dretes.⁶⁷⁸

A la capital de la Segarra es produí també la destitució del govern i la constitució d'un nou consell municipal format pels homes de l'Esquerra. En aquest cas, la minoria municipal d'ERC encapçalada per Domènec Puigredon, delegat d'ordre públic a Cervera i comarca, amb un grup de membres de l'Esquerra van ocupar l'Ajuntament el sis d'octubre proclamant l'Estat Català. El nou consell municipal ordenà als claretians que residien a l'edifici de la Universitat el seu desallotjament en vint-i-quatre hores i sembla que el delegat d'ordre públic ordenà al sometent la requisita de l'armament d'una armeria local i el seu dipòsit a la caserna de la Guàrdia civil. En pobles més petits de les comarques de Ponent, com Cubells i El Poal a La Noguera, es produí també l'assalt a l'Ajuntament per part dels membres de l'Esquerra i la proclamació de l'Estat Català.⁶⁷⁹

En tots aquests casos, els principals protagonistes de l'acció del sis d'octubre eren consellers municipals, caporals del Sometent, jutges municipals o delegats d'ordre públic de Governació: Joan Villorvina de Calaf era caporal del Sometent, Josep Camarasa de Cubells jutge municipal i Domènec Puigredon de Cervera regidor i delegat d'ordre públic. Tot i produir-se certa mobilització popular en la majoria d'aquests pobles, aquesta distava molt de ser una demostració popular massiva en la que, més enllà d'aquells militants de l'Esquerra més estretament vinculats al poder municipal, hi participessin membres de base del Centre republicà local o simpatitzants i votants. Aquesta situació fou força comuna en aquelles poblacions de relativa importància en les que no governava l'Esquerra com Blanes o Sant Celoni.

⁶⁷⁸ Veure *Diari d'Igualada*, 11/10/1934, p. 3, *La Humanitat*, 13/02/1935, p. 4 i *La Vanguardia*, 13/02/1935, p. 7.

⁶⁷⁹ J. Soldevila. *L'alcalde de Cervera afusellat. Domènec Puigredon (1874- 1939)*, Pagès, Lleida, 2010, p. 235-238, sobre Cubells *La Humanitat*, 10/02/1935, p. 10 i *La Vanguardia*, 10/02/1935, p. 5, per a El Poal *La Humanitat*, 27/06/1935, p. 8 i *La Vanguardia*, 27/06/1935, p. 17.

En el primer dels casos van ser els membres de la Casa del Poble i el regidor Bru Centric Nualart, que fins el mes de juny havien estat adherits al Partit Radical, els que van destituir l'Ajuntament de la Lliga. La Casa del Poble, amb els seus quatre cents socis, s'adherí a l'Esquerra el mateix mes de juny. El sis d'octubre els seus membres van ser els que van prendre l'Ajuntament i els que van patricular armats pels carrers dirigits pel regidor de l'Esquerra i anterior alcalde radical Bru Centric. A Sant Celoni van ser els sometenistes del Centre Català Republicà els que van destituir l'alcalde i els regidors de la Lliga el sis d'octubre. El caporal del Somentent Antoni Vila fou nomenat delegat del govern al municipi per la conselleria de Governació amb l'encàrrec de fer-se amb el control de l'ordre públic. A més de la destitució del govern municipal i la constitució d'un nou consell, els republicans catalanistes van proclamar l'Estat Català, van hissar la bandera estelada i, per acabar, van llençar pel balcó el retrat d'Alcalá Zamora. Els mateixos sometenistes van registrar el col·legi Verge del Puig i clausurar l'església i van requisar diversos cotxes, tal i com denuncià l'industrial fariner i lligaire Josep Coll.⁶⁸⁰

De la mateixa manera van actuar els sometenistes i membres de l'Esquerra a la vila d'Amer. Emili Riera, com a caporal del Sometent i delegat d'ordre públic, acompanyat d'altres sometenistes, esquerrans i, fins i tot, algun radical va destituir l'alcalde, va proclamar l'Estat Català i fou hissada la bandera estelada a l'Ajuntament. El caporal del Sometent ordenà la requisita de les armes del poble i l'establiment de diversos punts de vigilància. A la colònia de Bonmatí, del mateix municipi, un grup d'obrers, entre les que hi havia alguns membres de la Cooperativa de consum La Bonmatinenca, van destituir l'alcalde pedani i van requisar les armes de diversos veïns entre els que s'hi trobava el capellà de la colònia. A Moià els regidors de l'Esquerra, el jutge municipal i el caporal del sometent es presentaren a l'Ajuntament per tal d'exigir a l'alcalde que

⁶⁸⁰ Veure J. Baca. "Joan Pujadas. Un combatent blanenc per la llibertat", a *Blanda. Publicació de l'Arxiu Municipal de Blanes*, 10, 2007, p. 8-27 i M. A. Sagraera. "Bru Centrich i Nuart: un polític a l'alcaldia de Blanes", a *Blanda. Publicació de l'Arxiu Municipal de Blanes*, 1, 1998, p. 53-57. Sobre Sant Celoni *La Humanitat*, 7/03/1935, p. 7, *La Vanguardia*, 7/03/1935, p. 10 i J. M. Abril, J. Portals. *Sant Celoni 1925-1935. De la dictadura a la República*, Centre d'Estudis i Documentació Baix Montseny, Sant Celoni, 2005, p. 61-62.

proclamés l'Estat Català. Davant la negativa de l'alcalde, aquest fou destituït i el regidor de l'Esquerra Benvingut Fàbregas nomenat nou batlle, proclamant l'Estat Català i ordenant hissar la bandera estelada a l'Ajuntament.⁶⁸¹

L'acció decidida dels regidors, sometenistes i dirigents esquerrans en l'àmbit local anà acompanyada en diversos punts del Principat d'una àmplia mobilització popular expressada de formes ben diverses, en la que hi van aparèixer molts dels elements rituals característics de l'acció col·lectiva republicana catalanista. El que succeí a Castellterçol mostrava, en bona mesura, aquest tipus de mobilització. El sis d'octubre es va celebrar "sessió extraordinària sota la presidència del Sr. Alcalde en Josep Riera Alberch, amb motiu de proclamar l'Estat Català (dintre) de la República Federal Espanyola". L'Ajuntament de Castellterçol estava en mans de la Lliga. A l'Ajuntament "per unanimitat" va ser acceptat i proclamat "davant del poble congregat a la casa de la vila l'Estat Català de la República Federal espanyola". L'acord de proclamar l'Estat Català, segons l'acta del ple del sis d'octubre, va ser "aplaudit i vitorejat per tothom" i es va demanar que "amb motiu d'aquesta solemnitat sigui honrada la figura del patrici Enric Prat de la Riba en el seu retrat". Tot seguit el ple acordà que "es fasi públic per medi de pregó aquest esdeveniment".⁶⁸²

El set d'octubre, a les deu de la nit, es celebrà de nou sessió extraordinària a l'Ajuntament, en aquest cas només amb la majoria de la Lliga. A la sessió s'aprovà declarar nul l'acord pres pel govern municipal el dia sis ja que aquest s'havia pres "sota l'amenaça de las armas i paraules agresivas d'alemens d'Estat català, Esquerra Republicana, Somatent i d'un comité qu'es deia revolucionari que (...) entraren a la casa de la vila amenant als que sota sicnan dien-los-hi que de no fer el que élls volian no responian del que pasaria culminant aquestas inqualificables coaccions amb el trencar el retrat del (...) Sr. Nicet Alcalá Zamora i retirar l'Emblema de la República". La majoria

⁶⁸¹ ACTS. Sala sexta. Legajo 35.542. 556. Expediente de indulto de la pena de dos años de prisión correccional impuesta por delito de auxilio a la rebelión a Emilio Riera Gironés, *La Humanitat*, 8/03/1935, p. 8, *La Vanguardia*, 8/03/1935, p. 22, *La Humanitat*, 28/06/1935, p. 5, *La Vanguardia*, 28/06/1935, p. 6 i J. Clarà. "Conflictivitat política i social a Moià durant la Segona República (1931-1936)", a *Modilianum. Revista d'estudis del Moianès*, 30, 2004, p. 5-34.

⁶⁸² AHCVO. Fons de l'Ajuntament de Castellterçol. Acta del ple 6/10/1934.

acabava protestant enèrgicament davant “les violents coaccions de que va ser objecte” i fent constar “la seva sinsera adhesió a la República Española”. Tot i que, molt probablement, les coaccions i amenaces van produir-se, tant important com aquestes per a que l’Ajuntament de la Lliga optés per aprovar la proclamació de l’Estat Català, enlloc d’abandonar els càrrecs o negar-s’hi, fou precisament que el poble estigués “congregat a la casa de la vila” o a que els mateixos octubristes “no responian del que pasaria”.⁶⁸³

Potser el fet que després d’octubre de 1934 la denúncia de diversos elements dretans pel sis d’octubre anés en contra, només, del mestre del poble Pere Menéndez i no en contra dels diversos membres d’Esquerra, sometenistes i el comitè revolucionari reflexa l’àmplia mobilització produïda que feia molt difícil, en un poble que no arribava als 2.000 habitants, denunciar a tort i a dret i alhora tenir el govern municipal. Probablement, els congregats davant l’Ajuntament el sis d’octubre eren els mateixos grups “amb banderes, formant manifestació” que “proferiren diversos moris” l’1 de maig de 1934 i que l’alcalde denunciava a Governació perquè “cap permís s’havia demanat per efectuar dita manifestació” i perquè els organitzadors eren “el president de l’Esquerra i el dels Conreadors del Camp”. Probablement també hi havia alguns dels obrers “*de la fábrica de hilados de algodón y otras seis de tejidos, lo que supone una importante masa obrera dedicada al trabajo de dichas industrias*” que feia que l’Ajuntament aprovés el juny de 1934 “*pedir de cuatro a cinco numeros de la Guardia civil para quedar fijos de guarnición en esta villa*”.⁶⁸⁴

En d’altres casos encara fou més clara l’efectivitat de la mobilització popular. A Verges una manifestació que entonava els Segadors, entre els que hi havia els regidors d’Esquerra, s’adreçà a casa de l’alcalde de la Lliga demanant-li que proclamés l’Estat Català, tal i com s’havia fet a Barcelona. L’alcalde convocà sessió del ple municipal aprovant proclamar l’Estat Català i hissant la bandera estelada. Els manifestants es van fer amb el retrat d’Alcalá Zamora de l’Ajuntament. A la plaça van encendre el retrat del president de la República i van ballar una sardana al seu voltant. Sembla que qui calà foc al retrat d’Alcalá Zamora fou un veí del petit poble de La Tallada amb el sobrenom,

⁶⁸³ AHCVO. Fons de l’Ajuntament de Castellterçol. Acta del ple 7/10/1934.

⁶⁸⁴ AHCVO. Fons de l’Ajuntament de Castellterçol. Correspondència 1934-1936, UI 89-UI 90.

en aquest cas força encertat, de “el Pipas”.⁶⁸⁵ Aquest tipus de manifestacions s'estengueren el sis d'octubre per diversos pobles i, en molts casos, reproduïen el repertori de la festa cívica del 14 d'abril.

Al poble de Begur també s'organitzà una manifestació fins a l'Ajuntament. Els regidors de l'Esquerra van proclamar l'Estat Català a la casa de la vila, sense destituir l'alcalde de la Lliga, i fou hissada una bandera estelada amb una cinta amb els colors de la bandera republicana. A Tortellà, a la Garrotxa, la manifestació pels carrers del poble s'acompanya de banda de música després d'haver escoltat per la radio la proclama de Companys a Barcelona.⁶⁸⁶ Aquest tipus de mobilitzacions populars republicanes també van estar encapçalades i organitzades en diverses poblacions pels governs municipals de l'Esquerra. A Santa Coloma de Farners el sis d'octubre s'organitzà una gran manifestació amb la banda de música municipal al capdavant tocant himnes populars, la bandera catalana i de la República i un parlament final de l'alcalde Josep Carós. La mateixa participació d'alcaldes i regidors de l'Esquerra va donar-se en la manifestació popular del sis d'octubre a Vallirana i també a Banyoles.⁶⁸⁷

Pel que fa a les JEREC i la resta d'organitzacions separatistes que secundaven l'estratègia governamental separatista, la seua acció constituí un dels principals components de la mobilització d'octubre en algunes comarques i pobles. Tot i que el gruix de la militància separatista es concentrava a Barcelona, la presència i capacitat de mobilització de les JEREC o Nosaltres Sols en comarques com el Maresme, el Baix Llobregat i algunes poblacions del Vallès, el Garraf, o en d'altres com Reus, resultava prou rellevant. Mes enllà d'aquells nuclis consolidats del separatisme dels anys vint i trenta, com el Baix Llobregat a l'entorn de la figura de Daniel Cardona, la relativa extensió de les organitzacions separatistes a les àries suburbanes pròximes a Barcelona

⁶⁸⁵ *La Humanitat*, 26/06/1935, p. 8 i *La Vanguardia*, 25/10/1934, p. 21.

⁶⁸⁶ *La Humanitat*, 7/04/1935, p. 12, *La Vanguardia*, 7/04/1935, p. 22 i per a Begur *La Humanitat*, 30/01/1935, p. 8 i *La Vanguardia*, 30/01/1935, p. 22.

⁶⁸⁷ E. Caireta. *La guerra civil a Santa Coloma de Farners*, Centre d'Estudis Selvatans, Santa Coloma de Farners, 1991, p. 68-69, M. Aguirre, P. Bosch. “La Segona República (1931-1936)”, a J. Tremoleda (coord.). *Història del Pla de l'Estany*, Diputació de Girona, Girona, 2000, p. 674-676.

tenia molt a veure, com ha assenyalat Enric Ucelay, amb el paper estelar que van tenir les JEREC al llarg del 1934.

Si donem per bona la tesi del mateix Enric Ucelay per la que el gruix del separatisme era fonamentalment una realitat política barcelonina formada per la immigració catalana a la capital que, a més de l'exigència política i cultural, incloïa una clara exigència social, potser podrem explicar la seua relativa extensió en algunes àries suburbanes de Barcelona. És a dir, si el separatisme resultava un instrument útil per a reivindicar les llibertats nacionals i al mateix temps ascendir socialment, aquest seria el cas d'una part de la immigració principatina que aconseguí defugir el treball manual i fabril i situar-se dins del creixent sector dels serveis barceloní, la institucionalització autonòmica i el control per part del sector separatista de l'Esquerra de parcel·les importants del poder autonòmic reforçava aquesta vinculació. Precisament, el creixement de les JEREC i dels grups separatistes en diverses comarques al llarg de 1933 i 1934 podria ser explicat per l'atractiu que el separatisme irradiava des del govern català en alguns joves de sectors populars que els permetia lligar acció política i ascens social, en un moment d'atur elevat i forta competència en el mercat de treball.⁶⁸⁸

Va ser en diversos municipis de comarques com el Maresme, el Baix Llobregat o el Vallès on l'acció dels separatistes el sis d'octubre va adquirir entitat per si mateixa i una major rellevància. Al Maresme amb elements organitzats de Nosaltres Sols! i les JEREC en diversos pobles fou on l'acció dels separatistes va tenir una extensió més àmplia. Segons el llavors jove militant separatista Esteve Albert, el 1934 Nosaltres Sols! comptava amb un centenar de membres al Maresme.⁶⁸⁹ Sembla, a més, que existia una certa coordinació entre els diversos grups d'acció de la comarca dirigits pel separatista del Masnou Pere Estapé, regidor d'Esquerra, a les ordres del conseller de Governació.

⁶⁸⁸ Veure E. Ucelay. "Joventut i Nacionalisme radical català 1910-1987", a E. Ucelay (dir.). *La Joventut a Catalunya al segle XX. Materials per a una historia*, vol. 1, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1987, p. 185-187.

⁶⁸⁹ E. Albert. *Quatre boigs...* Rafael Dalmau, Barcelona, 1979, p. 76. Una molt bona anàlisi sobre Cardona i NS! durant la Segona República a E. Ucelay. "Daniel Cardona i Civit i l'opció armada del nacionalisme radical català (1890-1943)", a D. Cardona. *La Batalla i altres textos*, La Magrana/Diputació de Barcelona, Barcelona, 1984, p. 5- 58.

El mateix Dencàs en el llibre justificatiu de la seua actuació del sis d'octubre reconeixia que en les comarques “on Estat Català tenia organització i (...) on ja hi tenien força les organitzacions patriòtiques Nosaltres Sols i Palestra” els seus membres eren els encarregats en vigílies del sis d'octubre de realitzar “els treballs preliminars” per a la “resistència armada de Catalunya”.⁶⁹⁰

Segons el mateix Esteve Albert, els separatistes havien d'estendre als diferents pobles la proclamació de la República Catalana que, segons pensaven, faria el govern català, havien d'atacar les forces de l'exèrcit en cas que aquestes no es possessin a les ordres de la Generalitat i, en darrer lloc, traslladar-se a Barcelona per a defensar l'acció del govern. Al Maresme el punt de concentració dels diversos grups d'acció per sortir cap a Barcelona fou El Masnou. Abans, però, els separatistes entraren en acció en bona part dels pobles de la comarca.

A Vilassar de Dalt van ser els militants de la Delegació d'Estat Català, amb altres del Comitè Federal Republicà i l'Acció Catalana Republicana, els que van assaltar l'Ajuntament governat per la Lliga i van constituir un comitè municipal format majoritàriament pels membres de les JEREC. Igualment, van ser els separatistes els que s'incautaren de les armes del Somentent, que sembla que a Vilassar no havia estat depurat d'elements antirepublicans, i de la central telefònica abans de que una vintena d'aquests sortissin cap a El Masnou. A Sant Andreu de Llavaneres van ser els membres del petit grup de Nosaltres Sols i l'àmplia delegació de les JEREC els que van assaltar l'Ajuntament, també governat per la Lliga, hissant la bandera estelada i proclamant l'Estat Català. En aquest cas els membres de NS! es traslladaren a Mataró, punt de concentració de tots els elements de l'organització de Cardona.⁶⁹¹

L'acció dels membres de Nosaltres Sols! i les JEREC marcà també el desenvolupament de les jornades d'octubre a Arenys de Mar. El sis d'octubre van ser fonamentalment els separatistes els que van assaltar l'Ajuntament, van constituir un Comitè revolucionari

⁶⁹⁰ J. Dencàs. *El 6 d'octubre...*, Curial, Barcelona, 1979, p. 59.

⁶⁹¹ Veure J. Amat. *Vilassar de Dalt (1931- 1945...)*. República, guerra civil I primer franquisme, Oikos-Tau, Vilassar de Dalt, 1999, p. 69-71 i del mateix autor *Un temps, dues viles (1931-1939)*. La República, la guerra civil i el franquisme a Llavaneres i Sant Vicenç de Montalt, 2003, p. 27-29.

amb altres membres del Centre d'Esquerra i van hissar la bandera estelada a la casa de la vila. Com recordava el llavors regidor de la Lliga Josep M. Pons i Guri al capdavant de l'assalt a l'Ajuntament hi havia "un d'Estat Català, l'Ot Solé, un home de bona fe, com ho eren tots els d'Estat Català i Nosaltres Sols!". A primeres hores de la matinada del set d'octubre dos camions d'homes amb armes van sortir cap a Mataró per continuar cap a El Masnou, tot i que van ser detinguts per l'exèrcit en arribar a la capital del Maresme. També des d'Arenys de Munt els membres separatistes de l'Esquerra es traslladaren a Mataró en un camió que havia requisat l'alcalde de la Unió d'Esqueres Josep Maria Soler.⁶⁹² En canvi, en altres pobles de la comarca l'acció dels separatistes quedà diluïda en la mobilització conjunta del Centre republicà local acompanyada, en diversos casos, de l'acció dels socialistes o, fins i tot, dels homes d'Acció Catalana Republicana.

Això fou el que es produí a Canet de Mar el sis d'octubre. El dia cinc es constituí un Comitè revolucionari format pel Bloc Català Republicà, amb els sectors separatistes locals, la USC, el BOC i l'Acció Catalana. El Comitè "constituït per fer front a totes les contingències derivades de l'agressió governamental espanyola" destituí el govern de la Unió Catalana, formada per lligaires i monàrquics, i el sis d'octubre el socialista Carles Carqués proclamà l'Estat Català des de l'Ajuntament. A primeres hores del set d'octubre membres del sometent i diversos grups armats van desarmar i conduir cap a l'Ajuntament "*un teniente, un sargento, un cabo, un corneta y quinze carabineros*". Es tractava de les forces de carrabiners de Sant Pol, Calella i Canet que es dirigien a Arenys de Mar per a aquarterar-se. Segons el testimoni d'un dels carrabiners, "*a eso de la una de la madrugada del dia 7 (...) oyeron unos disparos al aire y la voz de alto al Estat Catalá*". Un cop els carrabiners van ser desarmats diversos grups d'homes armats,

⁶⁹² Per a Arenys de Mar J. Amat. "Els Ajuntaments republicans de l'Alt Maresme i els fets d'octubre de 1934", a DD.AA. *Tordera: historia d'un poble*, vol. 1, Cercle d'Història de Tordera, Tordera, 2004, p. 101-109 i *La Vanguardia*, 11/10/1934, p. 19. Per a Arenys de Munt *La Vanguardia*, 15/09/1935, p. 9, *La Humanitat*, 15/09/1935, p. 4 i A. Barrera. "El sis d'octubre de 1934 a Arenys de Munt", a *Sessió d'Estudis Mataronins*, 23, 2006, p. 85-91.

formats sobretot pels separatistes del Bloc Català adherit a l'Esquerra, van sortir cap a Mataró.⁶⁹³

Els separatistes de les JEREC i l'Esquerra si que van encapçalar l'assalt a l'Ajuntament de Caldes governat pels lerrouxistes. El “ferm catalanista” August Maria Argimón, caporal del Sometent i jutge municipal, el cinc d'octubre es presentà a l'Ajuntament amb altres sometenistes i membres del Centre Català i obligà a l'alcalde i empresari de la construcció, Domènec Comas, a dimitir. Aquest exigí l'ordre escrita de Governació que Argimón li havia dit que complia i després de comunicar telefònicament amb la conselleria de Governació va procedir a lliurar l'alcaldia. Segons la sentència del consell contra Argimón, aquest va constituir “*un comité de Gobierno formado por el mismo, el presidente del centro catalanista de la localidad y el jefe de las milicias de Estat Catalá también de la localidad*”. Igualment, mentre Argimón presidí l'Ajuntament “*en la fachada del mismo se hallaba expuesta la bandera catalana, con la estrella solitaria de 5 puntas sobre fondo azul, que el ayuntamiento se hallaba invadido de gente y que al parecer se había proclamado el Estat Catalá en la localidad*”. Els sometenistes van patrullar armats pels carrers fins que les forces de l'exèrcit provinents de Mataró ocuparen el poble el dia set i van destituir a August M. Argimón. També les forces de l'exèrcit van destituir el nou d'octubre l'Ajuntament de Premià de Mar. En aquest cas, però, Joventut Republicana-ERC havia accedit al govern municipal amb la victòria electoral de gener de 1934. Sembla que a Premià de Mar el mateix divendres cinc d'octubre els membres separatistes de l'Esquerra, entre els que hi havia el tinent d'alcalde i caporal del sometent Narcís Pujol, van proclamar la República Catalana. El

⁶⁹³ ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.893. 262. Recurso de apelación en causa seguida contra Francisco Zamora Medina, X. Mas. “Josep Fors i Vidal i Carles Carqués Martí: Dos canetencs únics i exemplars”, a *El Sot de l'Aubó*, 23, 2008, p. 3-5, C. Carqués: “En Josep Fors Vidal model exemplar de patriotisme”, a *El Sot de l'Aubó*, 23, 2008, p. 6-33 i C. Sàiz. “Francesc Xavier Serra Barrecheguren, a proposta del seu dietari”, a *El Sot de l'Aubó*, 17, 2006, p. 6-12. L'acta de la presa de possessió de l'alcaldia pel Comitè revolucionari es troba reproduïda a DD. AA. *Carles Carqués Martí. L'home dels tres exilis*, Ajuntament de Canet/Centre d'Estudis Canetencs/Els 2 Pins, Canet de Mar, 2010, p. 43-45.

dia sis es feu la proclamació de l'Estat Català i diversos grups d'homes armats es van traslladar cap al punt de concentració del Masnou.⁶⁹⁴

Era, però, a la capital del Maresme on els separatistes comptaven amb un major nombre d'efectius. A més de les JEREC, Nosaltres Sols tenia a Mataró un nucli de relativa importància format per una trentena de militants i un nombre similar de simpatitzants.⁶⁹⁵

Els separatistes es van concentrar al Centre Republicà Federal i van ser armats amb pocs fusells i moltes armes curtes. Al llarg del dia cinc i sis d'octubre els joves separatistes van patricular armats pels carrers i, concretament, els homes de NS!, molts d'ells antics fejecistes, evitaren la crema de Santa Maria intentada pels obreristes. Rafael Dalmau Farreres i Jaume Sabater, dirigents de l'aparell militar de l'organització cardonista, es traslladaren des de Barcelona cap a Mataró per tal de dirigir els diversos grups del Maresme.⁶⁹⁶

A peu van partir cap a El Masnou diversos grups d'octubristes de Mataró, entre els que hi havia tant els separatistes locals com aquells que havien arribat dels diversos pobles. Segons el mateix Esteve Albert, de Mataró havien sortit uns cent cinquanta homes cap a El Masnou. Aquí van ser aquarterats a l'Ajuntament, governat per l'Esquerra, dirigits pel caporal del Sometent i regidor Pere Estapé. Passada la mitjanit, els grups armats van sortir en autocars cap a Barcelona. Dos o tres autocars segons Esteve Albert i uns dos cents homes segons *La Vanguardia*, que a més afegia que aviat van retornar cap a El Masnou.⁶⁹⁷ En arribar a Badalona se'ls informà de la situació a Barcelona i de la

⁶⁹⁴ ACTS. Sala Sexta. Legajo 35.118. 133. August M^a Argimón Recoder. Causa n^o 239 de 1934 procedente de la Auditoria de guerra de la 4^a división orgánica por disentimiento, J. Amat. "Enfrontament polític i revolucionari a Caldes d'Estrac (1934-1936)", a *Sessió d'Estudis Mataronins*, 2010, p. 181-193, *La Humanitat*, 17/04/1935, p. 12 i J. Amat. *Premià de Mar, 1931-1945... República, guerra civil i primer franquisme*, El Clavell, Premià de Mar, 2001, p. 62-69.

⁶⁹⁵ Sobre la delegació de NS! a Mataró es pot veure A. Barrera. "La creació d'una delegació de l'organització Nosaltres Sols! A Mataró", a *Sessió d'Estudis Mataronins*, 2009, p. 81- 89.

⁶⁹⁶ J. P. Pujol. *Daniel Cardona i Civit i Nosaltres Sols!*, Salvaterra, Perpinyà, 1998, p. 9.

⁶⁹⁷ Arxiu Històric Municipal del Masnou. Correspondència d'entrada 1934. UI 603 i 604, *La Vanguardia*, 10/10/1934, p. 18 i J. Amat. *República, revolució i guerra civil. El Masnou 1931-1939*, Gent del Masnou, El Masnou, 1995, p. 24-27.

capitulació de Companys. Els responsables dels diversos pobles del Maresme es reuniren a l'Ajuntament de Badalona i van decidir retrocedir. De nou els separatistes pujaren als autocars i van retornar a El Masnou per des d'allà dispersar-se.

Precisament a Badalona, el cinc i sis d'octubre els membres de les JEREC i, molt probablement, també de Palestra van mostrar-se força actius. Com hem analitzat, el cinc d'octubre a Badalona fou proclamada la República Catalana des de l'Ajuntament, fet que l'alcalde posteriorment atribuï als membres de les JEREC, i un Comitè Patriòtic, probablement format pels mateixos separatistes, llençà una crida a tots els ciutadans per a què "aportin la seva col·laboració per sostenir-la i solidificar-la". A l'Hospitalet, els membres del petit grup separatista Estat Lliure, que el 1932 s'havia despenjat del procés de constitució de l'Estat Català-Partit Proletari, van mantenir-se armats tota la nit del sis al set d'octubre a l'Ajuntament, essent detinguts bona part d'ells. Des d'altres pobles del Baix Llobregat es produí una mobilització similar dels diversos nuclis separatistes: els membres del grup "Som i Serem" de Sant Feliu, adherit a NS!, es traslladaren a Barcelona i el mateix van fer des de Sant Just i Sant Joan Despí diversos grups d'homes armats, entre ells l'alcalde d'aquest darrer poble Pere Ollé.⁶⁹⁸ A Gavà el grup republicà i separatista del Casal Republicà d'Esquerra, dirigit pel secretari de la Casa de València Llorenç Bonmatí, sortí rambla amunt amb la bandera estelada per penjar-la a l'Ajuntament.⁶⁹⁹

El mateix protagonisme van tenir els separatistes en algunes viles del Garraf. A Sitges els membres d'ERC, presidit pel separatista i sotscaporal del Sometent Pere Curtiada, van proclamar des de l'Ajuntament, governat per la Lliga, l'Estat Català i van hissar la bandera estelada. Sembla que els elements separatistes van oposar-se, també, a que revolucionaris vinguts de Vilanova calessin foc a l'església. A la capital del Garraf els militants del Centre d'Esquerra d'Estat Català i de la delegació del Partit Nacionalista Català el cinc d'octubre, de la mà dels obreristes, van aconseguir proclamar la

⁶⁹⁸ ACBL. Fons Llorenç Sans. Cinc anys de República en la història de Sant Feliu, p. 14-16 i M. Ruiz Carrillo. *Els anys difícils. Segona República, guerra i postguerra a Sant Joan Despí (1931-1959)*, PAM, Barcelona, 2002, p. 41-43.

⁶⁹⁹ DD. AA. *El Gavà dels anys 30. Les experiències viscudes*, Ajuntament de Gavà, Gavà, 2007, p. 81-82.

República Catalana des de l'Ajuntament.⁷⁰⁰ Molt probablement fou el dirigent del Centre d'Esquerra d'Estat Català Àlvar Tubau qui feu la proclama el dia cinc. El protagonisme inicial en els fets d'octubre el van tenir també les JEREC i el PNC a Granollers, La Garriga o Parets del Vallès, en aquest cas sobretot els membres del PNC, a Balsareny alguns membres de Palestra o a Reus els escamots de les JEREC, patrullant pels carrers i tallant la carretera de Reus a Tarragona.⁷⁰¹

El Maresme i l'àrea del Baix Llobregat, amb influència política de Daniel Cardona, van ser els dos principals punts en que els separatistes van tenir una major capacitat de mobilització per secundar l'estratègia governamental separatista del conseller Dencàs. Tot i així, un major coneixement de l'expansió de les JEREC molt especialment al llarg del 1934 en comarques com les del Bages o del Vallès, en el cas de Granollers el casal de les JEREC es constituí l'agost de 1934, ens permetria detectar de manera més precisa l'acció dels separatistes en aquestes comarques durant els fets d'octubre. Per una altra part, les organitzacions separatistes com NS! o el PNC tot i secundar l'estratègia de Dencàs mantenien certes reserves sobre la capacitat i voluntat política del mateix conseller de Governació per tirar endavant una acció de força per aconseguir la separació. En aquest sentit, sembla que des de Nosaltres Sols s'havia planejat un pla alternatiu, l'operació Cardona segons Esteve Albert, tenint ben present l'escenari del fracàs de l'acció de Dencàs. Val a dir que el pla de Cardona tenia encara menys possibilitats d'èxit que l'assajat pel conseller de Governació: tots els homes de NS! s'havien de replegar armats cap al Solsonès i la serra del Cadí i prosseguir amb la lluita des de les muntanyes. Cardona fou ràpidament detingut abans d'arribar a Ponts amb "5

⁷⁰⁰ Veure M. Santasusana. *La determinant aportació sitgetana als projectes d'alliberament nacional. Les trajectòries de Salvador Carbonell i Puig, Ramon Planes i Izabal i Pere Curtiada i Ferrer*, Grup d'Estudis Sitgetans, 2010, p. 44-46 i A. Virella. *La revolució...*, Institut d'Estudis Penedesencs, Barcelona, 2001, p. 20.

⁷⁰¹AHCVO. Fons Ajuntament de Granollers. Correspondència octubre 1934. UI 22.373, J. Garriga. *Revolta i guerra civil a La Garriga 1936-1939*, L'Aixernador, Argentona, 1986, p. 19-22, M. A. Massaguer. *Segona República, guerra civil i primer franquisme a Parets del Vallès*, Ajuntament de Parets del Vallès, Parets del Vallès, 2007, p. 88-91, J. Navais, F. Samarra. *Tres banderes i una revolució*, Centre de Lectura de Reus, Reus, 2001, p. 206-207.

*revoltosos huidos esta capital llevando 28 fusiles y municiones” i traslladat a la presó de Lleida.*⁷⁰²

⁷⁰² AGMAV, C. 9. Cp. 10. D 1/68.

10. LA REPRESSIÓ DESPRÉS DE LA DESFETA

“Un minyó de vint anys, ha estat condemnat a mort. Hi ha amputacions –no per oportunes i necessàries, menys doloroses- que barren el pas a la gangrena. (...) A la societat actual, li és precís ja, en alguns casos desgraciats, l'intervenció quirúrgica. El cos social, malalt i depauperat, veu com la gangrena en alguns dels seus membres, i li cal –com a rem i heroic-acudir per salvar-se a l'amputació”

Ferran M- Ruiz Hèbrard, 29/12/1934

“El dia 4 del actual fueron detenidos por fuerza del puesto de Arbeca (...) e ingresados en la Carcel provincial de esta Ciudad a disposición del Excmo. Señor Comandante Militar (...) los vecinos de dicha localidad JAIME SANZ MOYA, JALME BALSELLS CABROL, DOMINGO MOYA DUCH, JOSE MOYA RODONS y JAIMA FOLCH PONS, todos de filiación comunista por haber contravenido la Ley de Cultivos. Lérida 7 de Diciembre 1934. El primer Jefe”

Al mateix temps que l'exèrcit espanyol, les forces d'ordre públic i els civils armats de les organitzacions de dretes sufocaven els diversos punts de resistència que encara quedaven arreu del Principat, la matinada del set d'octubre van començar les detencions massives de grups d'insurrectes que el mateix dia van omplir les presons fins al capdamunt. Ben aviat la repressió va aconseguir elevar l'animadversió popular cap a l'exèrcit i cap aquelles forces polítiques que participaven de la mateixa, o bé se'n beneficiaven, fins a extrems insospitats. Com explicà Ricard Vinyes, la repressió aconseguí congriar “un estat d'opinió cada cop més contrari a l'estat de coses existent, en particular sobre l'acarnissada persecució” i s'advertia “una espontània resistència en la població, un sentiment de revolta que es palesa en el suport a tot allò que és clandestí, a totes les iniciatives d'ajut als empresonats, que per primera vegada depassava el nucli

estricte i restringit dels militants, dels “directament” interessats; s’anava congriant una consciència popular que es definia per tot allò que era antiespanyol i republicà”.⁷⁰³

La repressió als octubristes fou un dels aspectes claus en la configuració del frontpopulisme a Catalunya al llarg del 1935, de la mateixa manera que la pròpia acció insurreccional ho fou de l’antifeixisme, entenent aquest com un posicionament extremadament plural tant dins les rengles obreristes com entre aquells sectors socials identificats amb la democràcia reformadora. En línies general, coneixem bé com la repressió actuà en la gestació del frontpopulisme i les conseqüències, tant dels fets d’octubre com de la repressió posterior, sobre el govern català, l’Esquerra i les organitzacions obreristes.⁷⁰⁴ En canvi, el caràcter i l’impacte concret de l’acció repressiva en la societat catalana, els motius que animaven als seus executors i la seua funció social objectiva ens son força desconeguts.

Les dues cites que encapçalen el capítol destil·len bona part d’aquells elements presents en l’acció repressiva. Les paraules del vicepresident de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, demanant l’amputació per salvar el cos social, mostren sense complexos l’avenç en l’espai polític de la dreta d’un projecte ideològic basat en la impugnació absoluta de la democràcia. Ruiz Hèbrard expressava la necessitat de combatre una societat malalta i decadent, l’existència d’una desigualtat radical entre persones en base a criteris biològics, en aquest cas en termes de salut social, i, per últim, la demanda de tractament, d’eliminació de la dissidència, amb la “intervenció quirúrgica”/pena de mort.⁷⁰⁵ Per una altra part, l’empresonament de diversos pagesos de les Garrigues per haver transgredit “*los contratos actualmente convenidos*” posava en un primer pla la funció social de l’acció repressiva: la negació del conflicte de classes i la necessitat de

⁷⁰³ R. Vinyes. *La Catalunya...*, Curial, Barcelona, 1983, p. 128.

⁷⁰⁴ Veure R. Vinyes. *La Catalunya...*, Curial, Barcelona, 1983 i del mateix autor “*Los efectos de la insurrección de octubre en Cataluña*”, *Estudios de Historia Social*, 31, 1984, p. 49-54.

⁷⁰⁵ La cita de Ruiz Hèbrard a la tesi d’Antonio Canales *Derecha y poder local en el siglo XX. Evolución ideológica y práctica política de la derecha en Barakaldo (Vizcaya) y Vilanova i la Geltrú (Barcelona), 1898-1979*. UAB. Bellaterra, 2002, p. 349. Una versió resumida de la tesi a A. Canales. *Las otras derechas. Derechas y poder local en el País Vasco y Cataluña*, Marcial Pons, Madrid, 2006.

garantir els interessos de les classes dominants.⁷⁰⁶ En última instància, l'acció repressiva sobre els octubristes significava la negació dels poc més de tres anys d'experiència republicana aplicant un projecte reaccionari amb capacitat de respondre a l'amenaça democràtica i a l'anarquia social, autèntiques obsessions de les burgesies del Principat.

Hom podria pensar que tant els plantejaments ideològics del dirigent feijocista com l'empresonament dels pagesos difícilment poden servir per a fixar el caràcter general de la repressió després d'octubre. No seria difícil trobar diversos exemples en un sentit contrari entre octubre de 1934 i febrer de 1936. En tot cas, la insurrecció d'octubre havia marcat profundament a bona part de les dretes i havia accelerat el seu trànsit cap al gran moviment antidemocràtic europeu d'aquells anys, afiançat en diversos països. A parer nostre, la repressió contra els octubristes, contra les institucions del projecte reformador republicà i catalanista, l'entramat associatiu popular, els pagesos arrendataris i el moviment obrer va actuar com a catalitzador del rearmament de la dreta antirepublicana i del procés d'agregació d'aquell ampli espai antidemocràtic que acabaria esdevenint feixista després d'un procés d'aprenentatge en el que tant la fallida insurrecció d'octubre com la repressió posterior, no només exercida per l'exèrcit, en foren aspectes cabdals.

És en aquest corrent de fons en el que pren sentit l'amplia i sistemàtica repressió exercida. El que realment preocupava a les classes dominants eren els obrers sindicats i la reivindicació del dret a la propietat agrícola dels pagesos. En aquesta preocupació, la Generalitat protegia i animava tant a uns com a altres. Si el moviment d'octubre havia fet trontollar els fonaments d'aquests sectors dominants en molts punts de Catalunya, el que convenia era una solució dràstica. Les forces de l'Estat amb l'exèrcit al capdavant serien els encarregats d'aplicar-la.⁷⁰⁷ Per tant, l'acció repressiva havia d'actuar com una

⁷⁰⁶ El document sobre l'empresonament de diversos pagesos d'Arbeca a Arxiu de la Diputació de Lleida (ADL). Expedients sobre incompliment de contractes de conreu. 1934-1936. 10.940.

⁷⁰⁷ El paper atribuït a l'exèrcit en el projecte antirepublicà de bona part de les dretes hispàniques distava de ser el mateix. Diversos d'aquests plantejaments sobre l'exèrcit els trobem molt ben explicats a E. González Calleja. *Contrarevolucionarios...*, Alianza, Madrid, 2011, p. 230- 265. A grans trets, podríem diferenciar entre una concepció de l'exèrcit com a "columna vertebral" de la nació i una altra com a braç

autèntica ofensiva tant contra les institucions republicanes i autònomes com contra aquells que eren considerats enemics i que produïen els diversos conflictes socials.

L'anàlisi de la repressió que seguí a la desfeta de la insurrecció d'octubre, especialment virulenta fins al gener de 1935, requeriria una investigació monogràfica pròpia. En primer lloc perquè l'acció repressiva s'allargà amb diversa intensitat fins el febrer de 1936 i, sobretot, perquè aquesta ha d'explicar-se en funció no només per l'acció del govern de la República i l'exèrcit sinó també per l'acció de les diverses forces polítiques que van participar en la intervenció de les institucions autonòmiques i locals durant el mateix període. Tenint present aquesta limitació, ens interessa analitzar els trets generals de l'acció repressiva en l'etapa en que aquesta es produí de manera més àmplia i intensa, fins el gener de 1935, sobre les organitzacions polítiques i sindicals, les institucions autonòmiques i locals, els pagesos arrendataris i les classes treballadores.

10. 1. La repressió institucional: la intervenció a la Generalitat i els Ajuntaments

El set d'octubre a les onze del matí el coronel d'Intendència Francisco Jiménez Arenas entrava al Palau de la Generalitat acompanyat de l'interventor i el tresorer de la mateixa institució, Joaquim Bosch i José Antonio Pérez respectivament. Jiménez Arenas es disposava a realitzar el *“recuento de las existencias en efectivo y valores correspondientes a fondos de la Tesorería de la Generalidad y de la Caja de Depósitos y Consignaciones de la misma, en cumplimiento de orden recibida del Excm. Sr. Comandante General de la 4ª División”*. Per ordre de Domènec Batet del set d'octubre de 1934 Jiménez Arenas havia assumit les funcions del president de la Generalitat i dels consellers que formaven el govern català.⁷⁰⁸

executor del projecte contrarevolucionari. Caldria veure fins a quin punt aquests plantejaments els havia fets seus les dretes catalanes.

⁷⁰⁸ Arxiu Intermedi Militar del Bruc (AIMB). Capitania General. 3/45 i *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya* (BOGC), 281, 8/10/1934.

El govern de designació militar encapçalat per Jiménez Arenas s'allargà fins el gener de 1935. L'Estat de guerra es mantingué fins al setembre del mateix 1935, amb l'interval en que fou declarat l'Estat d'alarma entre abril i juny. Tot i que l'acció repressiva contra les institucions autonòmiques i municipals s'executà fins poc abans de les eleccions de febrer de 1936, va ser en el període de predomini absolut de l'exèrcit en la política catalana quan es produí l'acció més sistemàtica i intensa contra les facultats, atribucions i funcionaris tant d'Ajuntaments com de la Generalitat. Del que es tractava amb la militarització de l'autonomia era aconseguir desballestar l'administració autonòmica i municipal, erigida pels republicans catalanistes, mentre el govern de la República intervenia directament en les competències del govern català.

Mentre el govern radical-cedista decidia que calia fer amb l'autonomia catalana, suprimir-la, modificar-la o aplicar formes diverses de suspensió, l'acció de l'exèrcit aplanava el terreny per a què un cop fixada la posició sobre l'Estatut del govern Lerroux aquesta no trobés obstacles ni resistències.⁷⁰⁹ La suspensió de fet de l'Estatut i l'acció repressiva de l'exèrcit en l'àmbit institucional, acompanyada de la dels elements civils, apuntava en diverses direccions.

En primer lloc, en la supressió de la legislació reformadora, la depuració dels càrrecs i treballadors públics i l'eliminació de diversos organismes de la Generalitat. L'acció dràstica de les autoritats militars i l'exèrcit resultava fonamental per tal que el govern de l'Estat pogués intervenir directament els diferents aspectes de l'autonomia catalana. En segon, contra la majoria dels Ajuntaments governats per l'Esquerra o altres forces o coalicions republicanes catalanistes i, en paraules del periodista tortosí Sebastià Campos, contra "molts modestos empleats que pensaven en republicà". La destitució dels governs municipals, de les minories i dels empleats municipals, sumada a la depuració practicada a la Generalitat, va permetre a lligaires, radicals i la recent constituïda Acció Popular Catalana (CEDA) ocupar els càrrecs i les quotes de poder que, en els dos primers casos, no havien aconseguit el mes de gener. Per últim, per tal

⁷⁰⁹Per la discussió parlamentària sobre l'autonomia catalana després de la derrota d'octubre de 1934 es pot veure A. González Vilalta. "La discusión parlamentaria del régimen provisional de Catalunya (octubre 1934- enero 1935)", *Spagna Contemporanea*, 29, 2006, p. 25-44.

que el desmantellament de les institucions republicanes i catalanistes resultés efectiu calia desactivar l'àmplia xarxa associativa sobre la qual s'havia edificat el republicanisme catalanista popular i esquerrà. Fins el mes de gener de 1935 la clausura de Casals, Ateneus, Centres i un llarg etcètera que constituïen la unitat política central de bona part de la societat catalana fou sistemàtica per part de l'exèrcit.

El 13 d'octubre Jiménez Arenas cessava oficialment a Lluís Companys i tots els consellers, els Comissaris delegats de la Generalitat i els Delegats d'Ordre Públic a Girona, Lleida i Tarragona, el Director dels Serveis d'Assistència Social, el Director General de Treball, el Director dels Serveis de Sanitat i la plana major de l'ordre públic del govern autònom: Joan Ricart, Pérez Salas i Coll i Llach. Tot i que tant els membres del govern com els principals càrrecs polítics ja es trobaven empresonats o fugits, la destitució oficial publicada al BOGC dos dies després que Jiménez Arenas restituís en el càrrec d'Agent de Canvi i Borsa de Barcelona a Justo Sanjurjo Jiménez Peña resultava una autèntica declaració d'intencions, juntament amb la ràpida castellanització administrativa.⁷¹⁰ Fins a l'aprovació a les Corts de la República de la llei de 2 de gener de 1935 de suspensió de l'autonomia, la supressió de la legislació reformadora i la intervenció del govern radical-cedista es faria en tota profunditat sota l'autoritat militar.

La legislació reformadora, i els tímids guanys que aquesta havia generat, es va veure immediatament afectada per l'acció repressiva. En matèria agrària Domènec Batet ordenà el 25 d'octubre que “*se respeten en absoluto los contratos establecidos o que puedan establecerse*” entre propietaris i pagesos. Els agents de l'autoritat havien d'imposar “*el cumplimiento estricto de los contratos (...) sin admitir dudas ni controversias y, por consiguiente, perseguirán cualquier resistencia o infracción de la entrega de la totalidad de los frutos o rentas que deben satisfacer los cultivadores*”. Com el mateix Batet expressava al Coronel Comandant de Tarragona “*contratos*

⁷¹⁰ Veure BOGC, 285, 12/10/1934 i 287, 14/10/1934. S'ha de dir que la castellanització administrativa es feu aplicant l'article 2n de l'Estatut d'autonomia. El 17 d'octubre es publicava al Butlletí Oficial una ordre circular en la que es recordava als Caps de Departament el compliment de les disposicions de l'article 2n de l'Estatut en relació a l'ús de l'idioma castellà, veure BOGC, 290, 17/10/1934.

rompen leyes” i, per tant, la llei de contractes de conreu quedava anul·lada.⁷¹¹ Per a parcers, arrendataris i rabassaires la gravetat de la màxima “*contratos rompen leyes*” no es trobava només en la supressió de la llei de contractes, que a fi de comptes no s’havia arribat a aplicar, sinó en que podia servir per a anul·lar els laudes dictats per les Comissions Arbitrals de Districte en base a la “Llei petita” de 1933. D’aquesta manera, Jiménez Arenas deixà sense efecte els laudes de les Comissions Arbitrals el novembre de 1934, en la majoria dels casos favorables als pagesos, gairebé un mes abans que el Tribunal de Garanties Constitucionals declarés inconstitucional la llei per a la solució dels conflictes derivats dels contractes de conreu.⁷¹² Com analitzarem més endavant, la supressió de les lleis agrícoles va obrir la porta a les denúncies dels propietaris per tal de revisar a l’alça les rendes que havien rebut dels pagesos per la collita de 1934.

En matèria laboral i social es produí la mateixa regressió que afavoria els interessos de la patronal. Com en les lleis agràries, l’acció repressiva de l’exèrcit s’encaminà a liquidar aquelles mesures que per als treballadors havien significat millores concretes i que havien reforçat les seues expectatives de canvi. Els Jurats Mixtos, que eren un element central per a l’aplicació de les lleis laborals i la negociació entre capital i treball, van ser ràpidament desballestats. Alguns d’aquests van ser suspesos i molts d’altres van ser esquarterats per trencar la unitat dels més combatius i de l’activitat econòmica que representaven. Especialment aquesta darrera mesura, aplicada al Jurat Mixt de les Indústries Tèxtils i de la Confecció de Barcelona, pretenia impedir una resposta obrera conjunta i que els possibles conflictes no esdevinguessin vagues que afectessin a la totalitat del sector.⁷¹³

La repressió contra els Jurats Mixtos significà la suspensió i la rectificació de les Bases de Treball aprovades abans de l’octubre de 1934 i, en conseqüència, l’empitjorament de

⁷¹¹ BOGC, 299, 26/10/1934 i ACBP. Fons Ajuntament del Vendrell. Correspondència. Entrades i sortides 1933- 1935. Top. 135.

⁷¹² Per a la suspensió de laudes ACAP. Fons Ajuntament de Vilafranca. Comissions Arbitrals. UI6822 1933, UI6823 1933, UI6824 1933-1934, UI6825 1933-1934, UI6826 1933-1934, UI1828 1934, UI6827 1934. La sentència del TGC sobre la “Llei petita” a BOGC, 354, 20/12/1934.

⁷¹³ Per la divisió del Jurat Mixt de les Indústries Tèxtils i de la Confecció en diversos Jurats per reduir-ne la seua efectivitat veure BOGC, 326, 22/11/1934 i BOGC, 321, 17/11/1934.

les condicions laborals de diversos sectors. En aquest sentit, la revisió de les Bases de treball comportà la suspensió de la jornada de 44 hores acordades pel Jurat Mixt de la Indústria Siderúrgica i Metal·lúrgica de Barcelona i la implantació de la jornada de 48 hores a raó d'un jornal de vuit hores sis dies a la setmana o la modificació dels horaris dels treballadors de les Arts Blanques de Tortosa, obligant-los a treballar tres hores més els dissabtes a la tarda nit en compensació d'haver aconseguit fer el descans dominical. L'empitjorament de les condicions de treball dels obrers s'acompanyà de la suspensió de les mesures sancionadores contra la patronal. D'aquesta manera, la tramitació de tots els expedients de multes incoades per la Delegació de Treball de Catalunya va ser suspesa el 3 de desembre de 1934. La majoria d'aquestes multes feien referència a l'incompliment per part de la patronal de la legislació social en aspectes com el pagament amb retard dels salaris, l'aplicació dels salaris mínims, el pagament de les hores extraordinàries o l'aplicació de les mesures de seguretat i higiene. En el cas de la política laboral, aquestes mesures repressives es van realitzar sota la intervenció directa del govern de la República a través dels homes de la CEDA per decret de 12 de novembre.⁷¹⁴

La mateixa intervenció del govern de la República es va produir en el terreny financer, tot i que l'activitat en aquest àmbit quedà reduïda a qüestions estrictament tècniques i administratives fins el febrer de 1936. Si el 9 d'octubre Jiménez Arenas ordenava a totes les caixes de cabals dependents de la Generalitat que no efectuassin cap pagament sense la seua autorització expressa, dos dies més tard el BOGC publicava el decret del govern de la República pel que aquest s'incautava de la recaptació de les contribucions i impostos de l'Estat que efectuava la Generalitat. Per aquest decret les delegacions d'Hisenda provincials van incautar-se de les contribucions i impostos de l'Estat que fins aquell moment realitzaven les Comissaries delegades del Govern de la Generalitat.⁷¹⁵

⁷¹⁴ Veure J. Casas. *La política de treball de la Generalitat republicana (1931-1936)*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2003, p. 309-329.

⁷¹⁵ BOGC, 283, 10/10/1934, AIMB. Capitanía General 3/42 Entrada y salida de fondos, 3/40 Recaudación derechos reales, 3/41 Telegrama guerra 9-X-34 sobre preparación rescate, por Poder Central, de servicios Hacienda Generalidad i F. Bonamusa: "Finances (1931-1939)" a F. Bonamusa (dir.). *Generalitat...*, vol. 2, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2009, p. 46-52.

La vigència de l'Estat de guerra i la intervenció per part del govern central afectà especialment els serveis d'ordre públic que el govern autònom havia anat bastint un cop finalitzats els traspassos en aquest àmbit. El 10 d'octubre Jiménez Arenas ordenà la supressió de l'Escola de policia de la Generalitat i el cessament de tot el seu personal. Domènec Batet nomenà el 7 d'octubre el coronel de carrabiners Joaquín Ibáñez Alarcón al capdavant de la “*Jefatura Superior de Policia de Cataluña*” per dirigir els serveis i forces d'ordre públic arreu de Catalunya. Ibáñez havia de reorganitzar les forces policials “*con los elementos que estime verdaderamente adictos al Gobierno*” tenint a les seues ordres a la “*Guardia Civil, Cuerpo de Seguridad y Asalto, Mozos de Escuadra, Urbanos y personal de vigilancia del Ayuntamiento y Generalidad*”. De ben segur que l'ordre de reorganitzar les forces policials amb homes “*verdaderamente adictos*” explicava l'àmplia depuració que l'autoritat militar dugué a terme a la Conselleria de Governació: l'11 d'octubre van ser suspesos de feina i sou tots els funcionaris de la plantilla de la Comissaria General d'Ordre Públic, el dia 26 van ser cessats els agents d'Investigació i Vigilància nomenats per la Generalitat i suprimida la Comissaria dels Sometents Armats de Catalunya, essent substituïda per la “*Jefatura de Acció Ciudadana*” amb les diverses agrupacions locals d'elements armats reaccionaris.⁷¹⁶

La labor sistemàtica de desmuntatge de l'obra de govern republicana i catalanista no quedà només circumscrita a aquelles àries que tant l'autoritat militar com el govern radical-cedista consideraven més conflictives. Aquesta afectà pràcticament a la totalitat de l'obra governamental autònoma. En matèria d'ensenyament fou dissolt el Patronat de la Universitat de Barcelona, suspesa l'autonomia universitària i nomenat un Comissari d'Ensenyament del govern de la República a Catalunya. En el mateix sentit van ser suspesos els exàmens de català del Tribunal Permanent de l'Escola Normal de la Generalitat, els cursos populars de català i retallats els sous dels professors de l'Escola Normal de Mestres i Mestresses i de l'Institut Escola de la Generalitat.⁷¹⁷ Per una altra part, el Consell Superior d'Economia i l'Institut d'Investigacions Econòmiques van ser

⁷¹⁶ AIMB. Capitania General 3/73 Cuerpo de Investigación y vigilancia, 3/76 Cuerpo Seguridad Cataluña, 3/36 Jefatura Superior de Policia de Cataluña.

⁷¹⁷ BOGC, 293, 20/10/1934 i A. Sallés. “Ensenyament (1931-1939)” a F. Bonamusa (dir.). *Generalitat...*, vol. 2, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2009, p. 124-126.

suprimits el mes de novembre, la Direcció General d'Administració Local ho fou el desembre i la llei municipal de Catalunya havia quedà sense efecte, de la mateixa manera que a les Delegacions Locals de Treball.

L'acció repressiva contra les institucions autònomes encomanada a l'exèrcit requeria, per ser del tot efectiva, desarticular el que David Martínez Fiol ha anomenat la xarxa associativa i laboral dels republicans catalanistes i els separatistes dins l'administració autonòmica.⁷¹⁸ La repressió contra funcionaris i empleats de la Generalitat per part de l'autoritat militar venia motivada tant per l'anticatalanisme de l'exèrcit i el govern, que consideraven les institucions autònomes com un refugi d'antiespanyols i traïdors, com per la pressió de la dreta social i política per fer-se amb l'entramat laboral institucional autònom. Fins ben entrat el mes de desembre de 1934, la política més constant i coherent de les autoritats militars fou aquella seguida amb els funcionaris i empleats públics basada en les suspensions de feina i sou, suspensió de concursos i cessaments.

El 15 d'octubre va ser suspesa la convocatòria de places per al cos de funcionaris judicials i per a secretaris i altres càrrecs municipals. Pocs dies més tard, fou anul·lada la convocatòria d'oposicions a subdelegats de treball, inspectors provincials i auxiliars i s'establí un control exhaustiu de personal sol·licitant als comissaris delegats de la Generalitat i als caps de les diverses dependències de la Generalitat una relació detallada dels funcionaris en funció de la seua procedència i forma d'ingrés: procedent de l'Estat, de les antigues Diputacions o amb posterioritat al 14 d'abril de 1931. Més enllà d'aquest tipus de mesures, l'acció repressiva s'aplicà amb les suspensions de feina i sou i els cessaments de funcionaris i empleats públics. Entre l'11 d'octubre i el 14 de desembre de 1934 van ser depurats, entre suspesos i cessats, gairebé 900 funcionaris.⁷¹⁹

Una bona part d'aquests eren agents del Cos d'Investigació i Vigilància o alumnes de l'escola de policia en funcions d'agents auxiliars. La conselleria de Governació va ser la que es va veure més afectada per les depuracions: tot el personal de la Comissaria

⁷¹⁸ D. Martínez Fiol. *Estatisme...*, PAM, Barcelona, p. 125.

⁷¹⁹ Veure BOGC entre l'11 d'octubre i el 14 de desembre de 1934 on apareixen les relacions de funcionaris suspesos i cessats pràcticament a diari. Concretament van ser 891 el funcionaris cessats o suspesos.

General d'Ordre Públic, des dels conductors i metges fins al secretari general, la plantilla de l'Escola de policia, des dels professors de tir fins a la mecanògrafa, i bona part dels funcionaris de les Delegacions d'Ordre Públic de Girona, Lleida i Tarragona. Val a dir que Governació havia estat el principal terreny en que els separatistes havien aconseguit establir una certa xarxa laboral dins la Generalitat, i aquest fet era prou conegut com perquè l'autoritat militar actués en conseqüència. D'aquesta manera, més enllà dels principals dirigents de les JEREC entre els depurats a Governació hi havia un bon nombre de quadres separatistes com Miquel Xicota, Benet Samper, Vicenç Borrell, Manuel Talens o Carles Duran. A més de Governació, la repressió és va estendre al personal de l'oficina d'Informació i Premsa, de les delegacions de Treball i Indústria, inspectors de sanitat, conserges, infermers, ordenances o a homes com Pompeu Fabra i Bosch Gimpera com a directors, respectivament, de la Càtedra Superior de Català i del Museu d'Arqueologia.⁷²⁰

Al costat de la desarticulació de les institucions autònomes, el desmantellament institucional absolut de la Catalunya republicana es completà amb la suspensió massiva d'Ajuntaments i la depuració dels empleats municipals que, en paraules del marcel·linista Sebastià Campos, permetia “als cacics” obtenir dos èxits immediats: “donar prova de la seva influència i col·locar un amic”.⁷²¹ El 12 d'octubre Domènec Batet ordenà la substitució de tots aquells Ajuntaments que haguessin participat en la insurrecció o d'aquells en què hi hagués dubtes sobre la seua actuació. Segons l'ordre de Batet, si l'alcalde havia de ser substituït ho seria pels regidors que es mantinguessin a l'Ajuntament o, en cas que això no fos possible, per decisió de “*las personas más salientes de la localidad, para que de acuerdo entre sí nombre a una de ellas que desempeñará las funciones de alcalde gestor*”.⁷²²

⁷²⁰ Molts dels funcionaris cessats van presentar recurs contenciós administratiu davant el Tribunal de Cassació de Catalunya. Veure Arxiu Central del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Fons Tribunal de Cassació. Caixa 8 i 9.

⁷²¹ S. Campos Terré. *El 6 d'octubre a les comarques*, Dertosa, Tortosa, 1987, p. 71.

⁷²² ACAP. Expedients governació. 1890-1941.

Segons un informe realitzat el 1936 a petició de Carles Pi i Sunyer, els setze Ajuntaments de més de 10.000 habitants amb govern municipal d'esquerres van ser suspesos i substituïts per gestores dominades, sobretot, per homes de la Lliga, radicals i cedistes. La mateixa suspensió afectà a 129 Ajuntaments de més de 2000 habitants en mans de les esquerres i a les minories esquerranes d'altres 23 governs municipals. En total, uns dos terços de la població del Principat, 1.822.641 persones, tenia el govern municipal en estat de suspensió. Ara bé, l'informe encarregat per Pi i Sunyer era de 1936, no sabem si d'abans o després del mes de febrer, quan el decret d'abril de 1935 d'aplicació de la llei municipal havia suavitzat, molt lleument, la anormalitat existent en la vida municipal.⁷²³

Entre l'octubre de 1934 i l'abril de 1935 van ser 496 ajuntaments els que es van veure afectats oficialment per les disposicions del General en cap de la 4^a Divisió Orgànica sobre suspensió, separació i substitució dels consellers municipals escollits el 14 de gener de 1934. D'aquests, 231 eren de la circumscripció de Barcelona, 117 de la de Girona, 97 de Tarragona i 65 de Lleida (veure annex 1). Entre majories i minories, segons el secretari de la Federació de Municipis Francesc Arnau, van ser suspesos uns 3.000 consellers municipals. Aquest fet significava un deballestament absolut de la vida municipal catalana, en la que no tant sols hi havien intervingut els militars des del dia després al sis d'octubre.⁷²⁴

La intervenció sobre els Ajuntaments en una comarca com la de l'Alt Penedès ens permet conèixer com es produí l'assalt al poder local immediatament després de la derrota d'octubre, més enllà de les xifres globals, i qui el protagonitzà. Tot i la preeminència de l'autoritat militar, l'anàlisi detallat de la seua actuació en relació al poder i les dinàmiques locals mostra una autonomia més aviat reduïda de l'exèrcit respecte a les autoritat civils i la dreta social i política. En el cas de l'Alt Penedès, la triada exèrcit, jutges i/o secretari municipal i dreta social i política demostrava que

⁷²³ Aquest informe apareix citat a R. Vinyes. *La Catalunya...*, Curial, Barcelona, 1983, p. 125-127 com a part de l'Arxiu Pi i Sunyer. Malauradament, aquest informe actualment no forma part de l'Arxiu Pi i Sunyer existent a la Fundació Pi i Sunyer i, per tant, no ens ha estat possible la seua consulta.

⁷²⁴ *La Humanitat*, 19/11/1935, p. 7.

l'exèrcit, més que la principal autoritat política de Catalunya, actuava com un excel·lent braç executor dels dissenys de les classes dominants. A més, tenia l'avantatge que no calia estar gaire a sobre de la seua actuació a l'hora de garantir l'ordre social i la propietat.

Entre el 14 i el 22 d'octubre, el delegat del Capità general de la quarta divisió amb les forces militars i d'ordre públic van destituir els alcaldes i consellers republicans catalanistes de vint-i-tres pobles de l'Alt Penedès. Al costat de les forces de l'exèrcit, el jutge de primera instància i instrucció de Vilafranca Lluís Quer, el “jutge del 6 d'octubre”, i el secretari de l'Ajuntament de Vilafranca Joan Pardo, vinculat a la patronal agrària, s'encarregaren de dissenyar i aplicar la repressió contra alcaldes, regidors i secretaris i jutges municipals i altres empleats.⁷²⁵

A Vilafranca del Penedès el dilluns vuit d'octubre, un cop ja detinguts l'alcalde Fèlix Balaguer i la resta de l'equip de govern, Lluís Quer com a jutge de primera instància nomenà alcalde en funcions administratives i governatives al secretari municipal Joan Pardo Werhle. Després de comunicar a Capitania General el nomenament de Pardo com a alcalde, el secretari municipal i el jutge van organitzar, amb el cap de vigilància municipal, una “*fuera cívica*” formada per antics sometenistes i membres de les forces antirepublicanes que ja el nou d'octubre patrullà amb la Guàrdia civil i els carrabiners. Pocs dies després, el lligaire Josep Senabre va assumir l'alcaldia per ordre de l'autoritat militar, només per cinc dies, però tant el jutge vilafranquí Lluís Quer com, molt especialment, el secretari municipal Lluís Pardo van continuar tenint un paper fonamental en la repressió institucional sobre els participants i no participants en el moviment d'octubre.⁷²⁶ Homes com Pardo i Quer actuaven com a gestors de l'acció repressiva que, en el cas de l'Alt Penedès, els propietaris agraris consideraven necessària per acomplir els seus interessos.

⁷²⁵ El setmanari penedesenc *Fructidor* publicà el 14 de març de 1936 un article sobre Lluís Quer, el jutge del 6 d'octubre, en el que, entre altres coses, s'hi deia “Homes d'esquerra, si alguna vegada us trobeu el jutge del 6 d'octubre escopiu-li a la cara”. Veure J. Recasens. *Somnis en paper. Premsa i periodisme al Penedès republicà*, Cossetània, Valls, 2011, p. 329-332.

⁷²⁶ ACAP. Expedients de Governació. 1890-1941.

És a dir, calia fer net de la majoria dels Ajuntaments escollits el gener de 1934 per tal de recuperar la gestió del poder local, eliminar les mesures reformadores que s'havien aplicat i passar comptes. Per fer-ho, determinats funcionaris de l'Estat havien de garantir la gestió efectiva dels Ajuntaments, l'exèrcit destituïa els càrrecs electes i els mateixos propietaris, homes de la Lliga, radicals o cedistes substituïa-los.

Per tal de realitzar la substitució d'alcaldes i consellers, i procedir en molts casos a la seua detenció, es van elaborar unes llistes municipi per municipi en les que es relacionaven els noms d'alcaldes i consellers amb la seua afiliació política, els jutges municipals, els principals dirigents rabassaires i, el que és més rellevant, aquelles persones que els havien de substituir. Molt probablement, aquestes llistes van ser elaborades pel secretari de l'Ajuntament de Vilafranca Joan Pardo, que fou nomenat inspector de la pràctica totalitat dels Ajuntaments de la comarca. Les recomanacions per als nous càrrecs municipals que acabarien nomenant els militars venien dels principals propietaris dels pobles, dels centres radicals i d'alguns secretaris municipals i d'alguns metges, entre altres. D'aquesta manera, el nou mapa dels governs municipals a l'Alt Penedès, tant en poblacions grans com en aquelles més petites, quedà constituït pels principals propietaris agraris dels pobles, regidors radicals i lligaires de les minories o els principals botiguers de cada municipi. A Font-Rubí, Subirats, Pla del Penedès o Sant Quintí de Mediona van ser els principals propietaris els que van ser designats al capdavant dels Ajuntaments pels militars. A Sant Pere de Riudebitlles, La Granada, Castellví de la Marca, Pontons o Santa Fe del Penedès van ser lligaires i radicals els que van substituir els governs municipals esquerrans, també per nomenament militar. Per últim, en pobles com Sant Martí Sarroca o Sant Saduní van integrar les gestores municipals, a banda dels grans propietaris, els principals comerciants.⁷²⁷ La participació directa de la dreta social i política en la repressió immediata als fets d'octubre planteja l'existència d'una acció repressiva força més complexa que aquella generalment només atribuïda a l'exèrcit.

Sense l'acció dels elements civils, la repressió de l'exèrcit sobre càrrecs electes i empleats municipals perdia part del seu sentit. Aquesta complementaritat i imbricació

⁷²⁷ ACAP. Expedients de Governació. 1890-1941.

entre els elements civils i militars en la repressió va quedar ben explicitada en la depuració d'aquells “modestos empleats que pensaven en republicà”. El periodista tortosí Sebastià Campos, tot i no referir-se tant sols als empleats municipals, va relatar de la següent manera l'atmosfera produïda per la repressió de civils i militars especialment a les àries agràries: “els delators, els covards, els canalletes, es trobaven en el seu ambient. Venjances personals i polítiques, tot el podrimer, de la vida rural, sorgiren a la palestra. N'hi havia prou amb què un personatge de dreta o un arrodonadís lerrouxista assenyalés amb el dit un adversari polític o un enemic personal seu, per a que la força pública cuités a detindre'l i a dur-lo a la bodega d'un vaixell on passaria un parell de mesos”.⁷²⁸

La situació descrita per Campos Terré no era exclusiva, però, de la Catalunya rural. La depuració dels empleats municipals, haguessin participat o no del 6 d'octubre, fou generalitzada tant a les principals concentracions urbanes com a les àmplies àries agrícoles, tot i que en aquestes segones afectà més intensament a la vida local. Tot i que no disposem de xifres sobre la repressió contra els empleats municipals del conjunt dels Ajuntaments de Catalunya, aquesta fou d'ampli abast. Només a Manresa van ser despatxats 63 funcionaris i empleats municipals en els mesos posteriors a octubre.⁷²⁹ Les notícies aparegudes a la premsa sobre detencions i processaments de secretaris municipals foren constants en els darrers mesos de 1934. Igualment, les destitucions d'empleats municipals per part de les noves gestores apareixen gairebé sempre en la majoria d'actes municipals consultades d'octubre i novembre de 1934. L'acció repressiva contra els empleats municipals servia a la dreta social i política per acomplir els interessos laborals i professionals d'una part dels seus integrants, aquells sectors de formació universitària orientats a carreres com el Dret. Era el que Sebastià Campos expressava amb unes altres paraules, “mostrar la seua influència i col·locar un amic”. A més, la depuració municipal resultava molt efectiva per a passar comptes amb l'Esquerra, especialment perquè desteixia la xarxa clientelar creada pels republicans

⁷²⁸ Campos Terré, S., *El 6 d'octubre...*, Tortosa, 1987, p. 41.

⁷²⁹ J. Serra. *El moviment...*, CEB/Dovella, Manresa, 1988, p. 115.

catalanistes en l'àmbit local, i, sobretot, per a controlar la gestió real de les institucions locals en benefici d'aquells sectors socials que representaven.

Al mateix Penedès, el secretari municipal de Vilafranca Joan Pardo s'encarregà d'administrar les vacants produïdes per les destitucions de diversos secretaris en municipis en que ell havia estat nomenat inspector. Cal dir que tant la Lliga com els radicals, i en menor mesura els cedistes, van beneficiar-se en l'acció repressiva de la capacitat d'atracció que tenien sobre determinats funcionaris municipals pels plantejaments tecnocràtics que defensaven. En aquest sentit, un home com Pardo, amb l'ajuda d'altres secretaris municipals com Josep Via que ho era de diversos municipis, es dedicà a llistar aquells secretaris que havien estat detinguts i a preparar la seua substitució. Si Abraham García a Subirats, Mateu Raventós al Pla del Penedès, Enric Ramírez a Riudebitlles o Jaume Grau a Sant Quintí havien estat detinguts calia substituir-los. Els candidats per fer-ho eren joves com “Jaume Coca Freginals.- De San Quintí. Estudiant a la Escola de Funcionaris” que el 17 d'octubre havia visitat a Pardo en companyia del Caporal de la Guàrdia cívica i d'un propietari de Sant Quintí avalats, molt probablement, per un membre del centre radical de Riudebitlles.⁷³⁰

La repressió, però, no afectà tant sols als secretaris municipals. Empleats més modestos com agutzils, auxiliars de tot tipus, serenos, guàrdies municipals o enterramorts van patir la repressió de les noves gestores municipals. A Calaf fou destituït l'agutzil Josep Serra, a Navàs l'auxiliar de secretaria Sixte Rebordosa, a Manresa diversos escriptors i guàrdies municipals, a Horta de Sant Joan l'auxiliar de secretaria, la llevadora i el sereno i a l'Ajuntament de Barcelona per decret van ser suspesos de feina i sou tots aquells treballadors municipals que havien estat detinguts, inclús aquells alliberats sense ésser processats, o bé d'aquells que se'n tinguessin indicis.⁷³¹ En el cas de l'Ajuntament de Barcelona, la suspensió de caràcter preventiu per indicis incentivà la pràctica de la delació que permetia passar comptes amb algun enemic personal o professional sota

⁷³⁰ ACAP. Expedients de Governació. 1890-1941.

⁷³¹ ANC. Generalitat de Catalunya Segona República. 6159, ACB. Fons Ajuntament de Manresa. Carpeta 6 d'octubre 1934, AHDT. Governació. Expedients varis. C-16F. 1930-1936 i AAB. Secció GM. Sèrie Governació. 117.

cobertura política. Aquest va ser el cas de un “*Ciudadano Español, ofendido por la actuación fuera de la Ley*”, metge de professió, que denuncià un treballador de l'escorxador municipal, suposadament detingut al “*Ciudad de Cadiz*”, i al metge que li havia signat el certificat mèdic declarant-lo malalt per justificar la seua absència a la feina. El metge denunciant aportava com a arguments per la denúncia que la defensa del treballador de l'escorxador “*gira alrededor y por cuenta de elementos masónicos*” i que el certificat mèdic l'havia fet un “*destacado elemento de la “Esquerra y del Estat Catalá”*”.⁷³²

Aquests mateixos arguments van ser els utilitzats per moltes noves gestores o Ajuntaments dretans per a destituir empleats municipals de signe polític oposat. A Juncosa de les Garrigues el ple de l'Ajuntament acordà el cessament de l'agutzil Josep Espasa “per ésser el dit funcionari president d'un centre revolucionari”. El mateix succeí a Menàrguens amb el Guàrdia municipal Pere Butxaca per, suposadament, haver pres “*parte en el acto subversivo en la noche del 6 de octubre*” i a Aitona, en aquest cas també contra els guàrdies municipals Agustí Piñol, Agustí Quintana i Domingo Espax i l'agutzil i l'enterramorts Andreu Chimeno i Enric Argelagué per “ésser significats elements d'Esquerra Republicana” i “no poder-los prestar la confiança que les circumstàncies exigeixen”.⁷³³

En alguns casos, com a Uldecona, l'acció dels element de dretes pretenia anar més enllà que la mateixa repressió exercida des de les institucions municipals. En aquest sentit, un grup de socis i simpatitzants de la Lliga exigien a l'alcalde d'Uldecona “la destitució immediata dels empleats de l'Ajuntament Isidre Ausensi Alegria (vigilant de nit); Julià Roca Tallada (agutzil) i Manuel Verge Segura (escombriaire), (...) que la nit del 6 al 7 del corrent varen prendre part directament i amb veritable satisfacció pels esdeveniments greus que s'estaven desenrotllant (...). Al mateix temps el caixer

⁷³² AAB. Secció GM. Sèrie Governació. 294-295. Juan Comas Vergés.

⁷³³ ADL. Recurs contenciós-administratiu núm. 1/1935 interposat per Josep Espasa contra l'acord de l'Ajuntament de Juncosa de les Garrigues de 12/10/1934 i Recurs contenciós-administratiu núm. 2/1935 interposat per Delfí Agustí Piñol, Agustí Quintana Pont, Domènec Espaxs Agustí, Andreu Chimeno Expósito i Enric Argelagué Morell contra acords de l'alcaldia d'Aitona destituint-los dels seus càrrecs.

d'aquest Ajuntament, Joan Poy Montrós, en la nit del 6 al 7 del corrent i una vegada declarat l'Estat Català, es va traslladar al Centre RRSC per posar-se a les ordres dels dirigents del moviment i com sigui que además aquest senyor és incompetent pel càrrec que desempeña, en son defecte també ens permetem demanar-vos la destitució del mateix. Justícia que demanem a Ulldecona a 15 d'octubre de 1934".⁷³⁴ La repressió de la dreta social i política contra els modestos empleats municipals feien bones les paraules del tortosí Sebastià Campos quan afirmava que molts dels detinguts al Vaixell presó "*Manuel Arnús*" ho eren "per justificar la seua cessantia".

L'acció repressiva, amb graus d'intensitat diferents, va afectar en l'àmbit local a tots aquells càrrecs públics considerats republicans, catalanistes o d'esquerres sense massa matisacions. Al Vendrell, la correspondència entre diversos elements de la dreta local permet observar la lògica que va emergir després d'octubre i que, en certa mesura, prefigurava aquella que acompanyaria el cop militar i feixista de 1936. La correspondència de novembre de 1934 dirigida a un significat element de la dreta vendrellenca assenyalava la necessitat d'"informació del procedir del Capellà de si es separatista o no, si es cuida solament del culte" i en el mateix sentit "dels Srs. Mestres i si ensenyen tal com té ordenat l'Estat o bé ensenya idees separatistes o anarquistes".⁷³⁵ Aquesta repressió soterrada contra mestres o metges municipals com a portadors de les idees dissolvents atribuïdes per part de "*las clases de orden*" al republicanisme catalanista fou força generalitzat. La repressió contra els empleats municipals al costat d'aquella contra els representants electes i altres càrrecs com els de jutges municipals va constituir l'element central de l'ofensiva contra les institucions republicanes locals immediatament després de la derrota d'octubre.

Com hem apuntat, però, per tal que el desmantellament de les institucions republicanes i catalanistes resultés plenament efectiu calia desactivar l'àmplia xarxa associativa sobre la que s'havia anat bastint el projecte reformador republicà catalanista, l'autonomia i la capacitat de mobilització de les classes treballadores i dels pagesos pobres. Tant els

⁷³⁴ AHDT. Governació. Expedients varis. C-69. 1932-1934.

⁷³⁵ ACBP. Fons de l'Ajuntament del Vendrell. Correspondència. Entrades i sortides sense registrar. 1933-1935. Top. 135.

Ateneus, Centres, Casals i Cooperatives com el sindicat o la societat agrícola i rabassaire constituïen la unitat política bàsica de la majoria de la societat catalana, més que no pas el partit. L'acció repressiva de les forces de l'Estat va caure ràpidament sobre tot aquest entramat societari. En primer lloc, la clausura de centres sindicals i obrers així com de les societats pageses permetia un enduriment de les relacions socials per part de la patronal sense mediacions ni una conflictivitat gaire elevada. Per una altra part, l'escomesa contra els diversos Centres i Ateneus republicans, entitats culturals i de reivindicació catalanista, cooperatives populars o escoles i centres excursionistes i esportius resultava fonamental per trencar la cohesió d'amplis sectors subalterns a l'entorn del projecte reformador republicà catalanista i per frenar l'embranchada que la catalanització popular, en formes molt diverses, havia tingut d'ençà de l'abril de 1931. La clausura de tot aquest entramat associatiu significava eliminar els espais de socialització, formació i debat polític d'aquell conglomerat social que nodria el catalanisme popular, republicà i amb fort contingut social i, per tant, també la seua capacitat d'intervenció social i política.

D'aquesta manera, entre els darrers dies del mes d'octubre i fins el mes de gener de 1935 es produí la clausura generalitzada de sindicats i entitats obreres arreu de Catalunya. Els sindicats únics cenetistes, alguns d'aquests ja clausurats abans del 6 d'octubre, els partits obreristes, les cases del poble socialistes i els sindicats ugetistes, el sindicat de contramestres "El Ràdium", l'Ateneu Enciclopèdic Popular, la Federació Local de Sindicats de Sabadell i els diversos sindicats autònoms de treballadors, cooperatives obreres, les escoles racionalistes anarquistes o les associacions d'empleats públics van ser suspesos i clausurats els seus estatges socials.⁷³⁶ La suspensió i clausura tenia uns efectes immediats sobre el moviment obrer: obligar-lo a actuar en la clandestinitat i, per tant, debilitar la seua capacitat de mobilització als centres de treball. D'aquesta manera, l'enduriment de les condicions laborals i els acomiadament podien aplicar-se amb una conflictivitat de baixa intensitat. Hi havia, però, tots uns altres efectes que apuntaven directament al cor de l'univers obrerista. Arran de la clausura dels centres, els afiliats sindicals deixaven de tenir a la seua disposició les nombroses

⁷³⁶ Veure *La Vanguardia*, 4/11/1934, *La Ciutat*, 16/11/1934, *La Humanitat*, 30/05/1935 i 27/11/1935.

biblioteques pacientment construïdes pels obrers més inquiets, altres perdien el Cafè on discutien de política, jugaven a cartes, bevien o escoltaven la ràdio, els treballadors de coll blanc, com els de l'Associació Instructiva d'Obrers de l'Ajuntament de Barcelona, es quedaven sense el seu campionat d'escacs, s'acabaven les conferències i actes d'afirmació antifeixista i, per últim, cooperatives i mutualitats es veien també greument afectades.⁷³⁷

Aquests mateixos efectes els va patir l'associacionisme pagès. Tal i com ho expressava l'octubre de 1935 el president de la Unió de Rabassaires Josep Calvet, la Unió encara tenia “un gran nombre de sindicats i seccions clausurats” i “el zel dels Ajuntaments governatius es tan rigorós que no deixa reunir els nostres companys i impossibilita les seves tasques econòmiques”. La suspensió i clausura impossibilitava “la unió i la força” a la que es referia una cançó rabassaire del Penedès en la mobilització contra els propietaris. De la mateixa manera que amb el moviment obrer, la desactivació de l'associacionisme pagès permetia a la patronal agrària, en paraules dels mateixos rabassaires, “Llançaments, mals tractes, reclamacions de parts de fruits, embargaments, empresonaments” i, sobretot, “la befa sagnant” contra els pagesos que “com a ciutadans han hagut de suportar de veure's perseguits i posats fora de la Llei pel simple fet d'haver-se beneficiat d'una llei anterior que els representava una mica més de benestar i de dignitat social”.⁷³⁸ D'aquesta manera, la repressió contra l'extraordinàriament ric i plural associacionisme pagès permetia, en molts aspectes, la militarització de les relacions socials al camp i l'augment de la subordinació dels pagesos respecte a la patronal agrària. Amb la majoria de les organitzacions pageses suspeses i clausurades quedava temporalment anul·lada l'amplia mobilització desplegada pels pagesos en la lluita per la reforma agrària i fortament debilitada l'autonomia social i política demostrada pels mateixos.

⁷³⁷ Per a l'Associació Instructiva d'Obrers de l'Ajuntament de Barcelona veure AAB. Sèrie Governació. 280. Expediente de la Asociación Instructiva de Obreros y Empleados del Ayuntamiento de Barcelona. 1934-35.

⁷³⁸ *La Terra*, 15/01/1936, p. 1.

Un efecte similar va tenir sobre amplis sectors populars de la societat catalana la repressió contra la xarxa associativa del republicanisme catalanista. Fins ben entrat el mes de gener de 1935, tant la premsa local i comarcal com aquella barcelonina amb vocació regional recollien diàriament la relació dels centres republicans clausurats per l'autoritat militar. La suspensió de les entitats polítiques i culturals del republicanisme catalanista afectà pràcticament a la totalitat de les comarques del Principat, fins i tot en aquelles en que els fets d'octubre no havien anat gaire més enllà de la convocatòria d'una manifestació. L'Ateneu Republicà de Banyoles, Joventut Republicana de Lleida, l'Ateneu Obrer de Montblanc, el Centre Republicà de Salt, el Foment Nacionalista Republicà de Reus, el Centre Republicà de l'Aldea o l'Ateneu Pi i Margall de la Barceloneta es trobaven entre els centenars d'entitats republicanes catalanistes clausurades tant a les principals ciutats com als pobles més petits.⁷³⁹ Si la xarxa de centres i entitats que es trobaven en la base del projecte republicà catalanista quedava paralytitzat, aquella altra Catalunya que havia trobat en el catalanisme i la República l'instrument per fer realitat les seues demandes socials, com ho expressà Pierre Vilar, quedaria també desactivada.⁷⁴⁰ Lluny d'aconseguir aquests efectes, la repressió només feu que entrellaçar més fortament catalanisme i contingut social. Com el mateix Companys ho assenyalaria des de l'"Uruguay", els militars i les autoritats de l'Estat "s'excediran en la repressió i (...) això irritarà a tothom". Fou aquell conglomerat nacional popular, heterogeni i interclassista que nodria la xarxa associativa del republicanisme catalanista qui més àiradament s'irrità i qui acabà convertint en un autèntic aiguabarreig el catalanisme i la "bandera social".⁷⁴¹

La repressió contra totes aquelles entitats culturals, recreatives o d'esbarjo considerades com a catalanistes o simplement catalanes per part de les autoritats militars estimulà la identificació entre el catalanisme i els projectes populars i esquerrans. Com assenyala Ricard Vinyes, la posició dels homes de la Lliga disposats a governar amb les forces de l'espanyolisme antirepublicà i amb els lerrouxistes del partit radical facilità també

⁷³⁹ Veure *La Ciutat*, 16/11/1934, *La Vanguardia*, 17/10/1934, 25/10/1934, *La Humanitat*, 12/02/1935.

⁷⁴⁰ P. Vilar. *La guerra civil espanyola*, Crítica, Barcelona, 1988, p. 24.

⁷⁴¹ L. Aymamí. *El 6 d'octubre...*, Atena, Barcelona, 1935, p. 202-203.

aquesta identificació. Si hi sumem les diverses manifestacions i mesures espanyolistes i anticatalanes de diversos càrrecs militars, com les de l'alcalde de Barcelona el tinent coronel Martínez Herrera, el terreny quedava del tot abonat per a què la vinculació entre catalanisme i els continguts socialment reformadors o revolucionaris quedés reforçada i resultés molt efectiva per a la mobilització política.

L'acció repressiva contra tot el seguit d'entitats que les autoritats militars consideraven com a catalanistes o catalanes, la distinció resultava més aviat inexistent per a l'exèrcit, perseguia posar fi a la catalanització popular endegada per tota una constel·lació d'entitats i centres ben diversos. Aquest objectiu es portà a la pràctica i fou clarament percebut per la majoria de la societat catalana quan es van començar a clausurar entitats com l'Ateneu Popular de Lleida, les diverses seccions locals de Palestra, el Centre Excursionista de Catalunya, el Centre d'Esports de Gràcia, els Amics de l'Ensenyança de Sallent, el Centre de l'Esport de Santa Coloma de Farners, el Grup Excursionista i Esportiu Gironí o cafès on es reunien elements catalanistes esquerrans com el Cafè Comerç de Castelló d'Empúries.⁷⁴² De la mateixa manera que amb els centres i ateneus republicans, que en la majoria de casos actuaven també com a entitats culturals, la clausura d'entitats d'esbarjo, culturals o recreatives fins ben entrat el 1935 ocupà constantment un lloc en les pàgines de la premsa periòdica. En aquest mateix sentit, les publicacions tant de gran tiratge com aquelles setmanals, quinzenals o de caràcter comarcal van patir la repressió immediata que acabà esdevenint intermitent fins gairebé el febrer de 1936. *La Publicitat*, *L'Opinió*, *La Humanitat* o *L'Hora* van ser ràpidament clausurades de la mateixa manera que *El Dia* a Manresa, *Fructidor* a Vilafranca, *L'Acció* a Terrassa o *L'Empordà Federal*. La clausura de la premsa popular, esquerrana i en català, al costat de la de la premsa obrerista ja fos en català o castellà, completava la repressió militar contra tot allò considerat catalanista, republicà i, en darrera instància, antiespanyol.

⁷⁴² Veure, respectivament, J. Barrull. *Les comarques...*, L'Avenç, Barcelona, p. 401, *La Vanguardia*, 13/11/1934, 30/10/1934 i 6/11/1934.

10. 2. La patronal agrària i la repressió contra els pagesos

El desembre de 1935 es celebrà un “mítting d’afirmació unionista” a Mediona, en ple Penedès, en el que “prengueren part els companys Ardiaca, Baqués i Santacana”. Segons la crònica de *La Terra*, l’acte polític havia tingut lloc en motiu de la unió de les dues societats rabassaires locals en un nou Sindicat Agrícola de Rabassaires de Mediona. La intervenció de Pau Baqués, un dels principals dirigents pagesos del Penedès, es centrà en remarcar la repressió patida pels rabassaires després d’octubre per acabar assegurant que “Tot serà desfet, els nostres plors seran els d’ells. Els pagesos no podran oblidar les injustícies de què han estat víctimes i això els servirà d’esperó”. Les paraules de Baqués cridaven a desfer tot allò que la patronal agrària, la guàrdia civil y els jutges havien anat aplicant contra els pagesos y els tímids avenços aconseguits per aquests.⁷⁴³

Com hem apuntat, la supressió de la legislació reformadora en matèria agrària, el desballestament dels governs municipals i la clausura de les entitats associatives dels pagesos deixava el camp lliure a la patronal agrària per imposar les condicions econòmiques i socials que més beneficiaven als seus interessos. Per al setmanari penedesenc *Fructidor* es tractava del retorn “d’aquell caciquisme que sempre més semblava desterrat” però era la mateixa Unió de Rabassaires la que més afinadament caracteritzava la nova situació al camp català: “la desigualtat entre el terratinent i el camperol en la contractació agrícola ha pres estat legal” i s’havia produït “l’anorreament d’aquelles avantatges i posicions que en el camp social la República i l’autonomia havien consagrat”.⁷⁴⁴

Tot i que la desigualtat entre el propietari agrícola i el cultivador no havia deixat mai d’existir, l’acció repressiva després del sis d’octubre significava un reforçament en les relacions de dominació dels propietaris sobre parcers, rabassaires, arrendataris i jornalers. En primer lloc, l’acció repressiva havia de servir per a mantenir la subordinació econòmica dels pagesos cap als propietaris. Aquests darrers pretenien

⁷⁴³*La Terra*, 31/12/1935, p. 4.

⁷⁴⁴*La Terra*, 15/04/1935, p. 1-2.

continuar obtenint les rendes de la propietat agrària sense les interferències ni els obstacles que, a parer seu, la legislació reformadora republicana havia introduït en matèria de contractació, arrendament i regulació de la propietat de la terra. Per una altra part, la repressió executada de manera especial per la Guàrdia civil havia d'imposar unes noves condicions de subordinació social dels pagesos respecte als propietaris, una nova disciplina social que havia d'esborrar l'"anarquia al camp" i l'autonomia aconseguida pels pagesos en els poc més de tres anys de República.⁷⁴⁵

L'acció repressiva de la patronal agrària, la guàrdia civil i els jutges pivotà sobre la derogació de la legislació reformadora en matèria agrària. Per ordre de 23 d'octubre el general Domènec Batet fixà el compliment de "*los contratos establecidos entre propietarios y aparceros y "rabassaires"*". Per si quedava algun dubte sobre el que significava l'ordre de Batet, el mateix general en cap promulgà una nova ordre en la que es fixava: "*Primero. – Los agentes de la Autoridad impondrán el cumplimiento estricto de los contratos escritos sin admitir dudas y controversias y (...) perseguirán cualquier resistencia o infracción de la entrega de la totalidad de los frutos o rentas que deben satisfacer los cultivadores, tanto por lo que se refiere a los frutos y rentas pendientes como en los que hubieran retenido el corriente año. Segundo. – El mismo procedimiento e igual conducta deberán observar cuando se trate de contratos puramente verbales (...). Cuarto. – Los que desobedecieran estas órdenes serán puestos a disposición de la Autoridad militar como comprendidos en el Bando de Estado de guerra*".⁷⁴⁶

Amb la cobertura de l'Estat de guerra i el Ban del general Batet s'inicià l'allau de denúncies dels propietaris per tal que els pagesos, a través de conciliacions, complissin

⁷⁴⁵ L'odi que la Guàrdia civil aconseguí en importants àries agrícoles de Catalunya fou notable. El setmanari penedesenc *Fructidor* dedicà algun article a alguns dels guàrdies que havien destacat en la repressió als octubristes. Concretament, sobre un dels guàrdies afirmava: "L'instrument més vil de la repressió a Vilafranca fou el guardia civil Moisès. No sabem com es diu de cognom. Ni ganes. Però el tenim a la memòria com una obsessió. Gras, llardó, rabiüt contra els homes liberals, servit davant la gent de dreta. Un guardia civil prototipus de la tragèdia d'Espanya. Cal castigar-lo". Veure J. Recasens. *Somnis...*, Cossetània, Valls, 2011, p. 332.

⁷⁴⁶ BOGC, núm. 299, 26/10/1934 i núm. 314, 10/11/1934.

les condicions contractuals per la collita de 1934. El resultat d'aquestes conciliacions significà l'apropiació per part dels propietaris d'aquella part de la collita que havien fet ús els pagesos en base a la legislació catalana vigent el 1934. A més de l'apropiació de rendes per part dels propietaris, l'aplicació del Ban militar sobre contractes de conreu va suposar l'empresonament d'un bon nombre de pagesos que s'havien resistit al compliment dels contractes, o d'aquells que resultaven incòmodes pel seu activisme social i polític, i la militarització de les relacions socials al camp, per la intervenció directa de la Guàrdia civil en els actes conciliació. Aquest va ser el primer embat repressiu que afectà als pagesos en els darrers mesos de 1934.

Després vindria la repressió per la via judicial i la Llei d'arrendaments rústics del Parlament espanyol que generarien “un vast moviment de desnonaments contra parcers, rabassaires i arrendataris”.⁷⁴⁷ A través dels Jutjats de pau, els Jutjats de primera instància, per via notarial i per la violència de la Guàrdia civil els propietaris van apropiar-se d'aquelles parts de fruits de les collites de 1933, 1932 i, fins i tot, 1931 que els pagesos havien retingut en base al pacte de la Generalitat i a la Llei petita de 1933. Sumada a aquesta repressió socio-econòmica, la llei d'arrendaments rústics aprovada pel les corts espanyoles el maig de 1935 obrí les portes als desnonaments dels pagesos com a resultat dels processos judicials o per la força. La possibilitat de desnonar que la llei d'arrendaments contemplava si el propietari manifestava la voluntat de conrear ell mateix la terra o no acceptava el pagament de les collites anteriors es convertí en eix central de la repressió patronal ja que permetia: a) desfer-se dels pagesos considerats molestos, b) escarmentar àmpliament a tots aquells que havien participat de la legislació reformadora i c) finalitzar els contractes que es consideraven poc beneficiosos. Les expulsions dels pagesos es van convertir en paraules de la Unió en “una agressió de lesa humanitat contra una classe que no ha fet altra cosa que treballar generació darrera generació (...) llençant a la misèria a famílies senceres”.⁷⁴⁸

Primerament, la repressió contra els rabassaires i pagesos pobres va venir per l'aplicació del Ban del general Batet sobre contractes de conreu. Molt probablement, les

⁷⁴⁷ *La Terra*, 1/08/1935, p. 1.

⁷⁴⁸ *La Terra*, 1/10/1935, p. 1.

extralimitacions dels propietaris i l'arbitrarietat en l'aplicació del mateix Ban va portar a l'autoritat militar a publicar una nova ordre, de 9 de novembre de 1934, en la que s'explicitava que les denúncies dels propietaris havien de cenyir-se "*exclusivamente por lo que se refiere al año actual (1934)*".⁷⁴⁹ La fórmula d'aplicació "*del cumplimiento estricto de los contratos*" va tenir caràcters diversos arreu de Catalunya, tot i que el resultat dels actes de conciliació fou el mateix en gairebé tots els casos per a propietaris i pagesos: l'apropiació pel propietari d'aquella renda retinguda pel pagès el 1934, el compliment estricte de les clàusules contractuals pel cultivador, no així per part del propietari, i la detenció i empresonament en cas de resistència o negativa al pagament dels pagesos.

"*Los agentes de la Autoridad*" havien de ser els qui en l'acte de conciliació entre propietaris i pagesos garantissin el compliment estricte dels contractes de conreu entre ambdues parts. En alguns casos fou el comissari delegat de la Generalitat qui exercí d'autoritat per al compliment del ban militar, com en el cas de la província de Lleida i Tarragona, tot i que en l'acte de conciliació eren, en la majoria dels casos, els alcaldes, en molts casos nomenats governativament, els qui hi intervenien de manera directa.⁷⁵⁰ En d'altres fou directament la Guàrdia civil i els Comandant militar, com a l'Alt Penedès, els qui van actuar com a representants de l'autoritat en els actes de conciliació. En tots els casos, però, era l'autoritat militar qui acabava sancionant els resultats de la conciliació i qui intervenia en cas de negativa a l'acord per part del pagès.

A les comarques de Ponent la repressió patronal sobre els pagesos a través de l'aplicació del ban militar sobre contractes de conreu va tenir un fort impacte. Com assenyala Jaume Barrull, el fantasma de la por i la intranquil·litat va recórrer els camps lleidatans aquella tardor de 1934. Entre el mes d'octubre de 1934 i el mes de febrer de 1935 un mínim de 571 pagesos es van veure afectats per l'aplicació del ban militar sobre contractes de conreu en diverses comarques lleidatanes. La majoria de denúncies

⁷⁴⁹ BOGC, 314, 10/11/1934.

⁷⁵⁰ ADL. Expedients sobre incompliment de contractes de conreu. 1934-1936. 10.940 i AHDT. Governació. Expediente sobre conflictos en la partición de frutos del actual año entre propietarios y parceros. C-69. 1932-1934.

presentades pels propietaris corresponien a al comarca del Segrià, amb una especial importància de les iniciades per la Unió Laïcal de Beneficiats de la Catedral de Lleida, seguides en importància per les Garrigues i La Noguera. En un primer moment, el Comissari Delegat de la Generalitat, el comandant d'infanteria Lluís Josa de Gomar, ordenà als alcaldes dels diversos municipis que intervinguessin en el compliment estricte dels contractes de conreu, convocant actes de conciliació entre les parts en conflicte als Ajuntaments. Si l'alcalde no aconseguia el compliment de les condicions contractuals per la desobediència dels pagesos, llavors es produïa la intervenció directa del Comissari delegat. Els pagesos que s'havien resistit a les imposicions patronals eren citats al Palau de la Diputació i en presència del propietari denunciant i el Comissari o un delegat del mateix es procedia a realitzar un nou acte de conciliació. Si l'actitud desobedient dels pagesos continuava mantenint-se, aquests eren detinguts i empresonats governativament.⁷⁵¹

Els diversos actes de conciliació entre propietaris i pagesos en cap cas podien ser entesos com una negociació entre ambdues parts. La conciliació tenia com a objectiu el compliment estricte dels contractes de conreu per a la collita de 1934. Tot i els intents de diversos pagesos per a acordar formes de pagament de les rendes que no resultessin tant perjudicials per a la unitat familiar pagesa, ni la modificació i, encara menys, la renegociació de les condicions contractuals tenien cabuda en els actes de conciliació. A més, l'amenaça de la intervenció militar pesava de manera permanent sobre l'actuació dels pagesos en els actes de conciliació. D'aquesta manera, l'aplicació del ban militar suposà per als pagesos 1) l'obligació de lliurar als propietaris aquella part de la collita retinguda legalment el 1934 i 2) la detenció i empresonament en cas de resistència.

A més de la repressió socio-econòmica generalitzada, a la presó de Lleida entre el novembre i desembre de 1934 hi van ser tancats uns vint-i-cinc pagesos per haver-se resistit al compliment del ban militar. Aquesta acció repressiva combinada també va permetre desballestar aquells instruments organitzatius més efectius per combatre la repressió patronal. En el cas de Lleida, els administradors de la Unió Laïcal de Beneficiats de la catedral de Lleida comunicaven el cinc de novembre al Comissari

⁷⁵¹ ADL. Expedients sobre incompliment de contractes de conreu. 1934-1936. 10.940.

delegat de la Generalitat que “*según referencias fidedignas*” la majoria dels parcers no “*han satisfecho las rentas debidas*” per “*la actuación de los dirigentes que componen el llamado “Comité de la Unión de Colons de las comarques de Lleida” que nuevamente han ordenado a cada uno de los asociados que continuaran resistiendose al pago de las rentas debidas a los propietarios*”.⁷⁵² Pocs dies després, el Comissari Delegat dictà ordre de detenció governativa contra un dels principals dirigents de la Unió de Colons “*Gregorio Biosca de Albatarrach, por invitar reiteradamente a todos los colonos de los propietario “Unión Laical de Beneficiados de Lérida” a que no efectuaran el pago de lo que adeudan en el corriente año*”. Altres membres de la Junta de la Unió de Colons també serien detinguts i l'autoritat militar ordenà l'embargament de comptes i dipòsits de la Unió de Colons i dels diversos membres de la Junta. Calia paraitzar l'acció d'aquells “*consejeros áulicos, los individuos que forman parte de la Junta directiva de la Unión de Colonos*”, tal i com els anomenava Lluís Josa de Gomar, per aconseguir que “*los deudores satisfagan sus débitos del corriente año*”.⁷⁵³

Resultava clar que la derrota d'octubre havia donat més força a la intransigència característica de la patronal agrària d'ençà del 1931. Fins i tot aquesta passava per sobre d'allò fixat en els bans militars, amb l'aprovació dels mateixos i de les autoritats civils. Pere Esterri, pagès de la partida de Vallmanya a Alcarràs, denunciava el novembre de 1934 que havent estat citat per l'autoritat governativa per tal de resoldre conflictes derivats dels contractes de conreu “*se le obligó a reconocer cantidades en concepto de rentas, no tan solo del año 1934, como legalmente correspondia (...) si no también del año 1933*”. A Prades, al Baix Camp, un parcer estava disposat a lliurar al propietari “*la cantidad que se ha quedado de más en el corriente año, que consiste en un 25% de la cosecha*” si aquest darrer complia l'obligació contractual de “*facilitarle una caballeria mayor para el laboreo de las tierras, cosa que hizo en principio y anteriormente (...) y*

⁷⁵² ADL. Expedients sobre incompliment de contractes de conreu. 1934-1936. 10.940.

⁷⁵³ ADL. Expedients sobre incompliment de contractes de conreu. 1934-1936. 10.940. Una explicació més en profunditat de la repressió als pagesos de les comarques de Lleida a J. Barrull. *Les comarques...*, L'Avenç, Barcelona, 1988, p. 401-404. Un breus apunts del dirigent de la Unió de Colons Gregori Biosca a M. Casasnovas, M. Domingo, J. Marco i L. Bría. *¿Concilio o Rebeldia? Los latifundios clericales de Lérida*, Nova Terra, Barcelona, 1966, p. 91-98.

que ahora hace 22 años no le ha facilitado". La resposta del Comissari de la Generalitat, el coronel d'Infanteria Julio Castro, als dubtes de l'alcalde de Prades sobre aquest cas era ben aclaridora: "*conminese al aparcerero a la entrega de la parte de frutos que indebidamente retiene*" i en cas que "*se justifique de un modo indudable*" l'obligació del propietari ja es realitzarien les accions procedents.⁷⁵⁴

L'aplicació del ban militar sobre contractes de conreu en altres comarques del Principat encara feu més clara la consolidació de la intransigència patronal després de la derrota d'octubre. En diversos pobles del Tarragonès, com Roda de Barà, o del Baix Penedès, com Sant Vicenç de Calders o el Pla de Manlleu, inicialment van ser les forces de la Guàrdia civil les encarregades de fer complir "*las disposiciones legales sobre distribución de cosechas*".⁷⁵⁵ A l'Alt Penedès, la fórmula seguida per aplicar el ban militar en el conflicte entre pagesos i propietaris passà per la militarització de les relacions socials a través de l'acció de la Guàrdia civil.

El mateix Domènec Batet envià al Coronel Comandant de Tarragona una circular en la que li exposava que "*conflictos sobre distribución cosechas entre propietarios y aparceros refiérese su telegrama ayer deben resolverse entre unos y otros (...) pudiendo tomarse como normas lo hecho en Villafranca del Panadés, a cuyo comandante debe dirigirse aunque considérola no indispensable si dispuestos ambas partes solución armónica*". El 24 d'octubre el capità de la Guàrdia civil de Vilafranca publicava un edicte en el que remarcava que en cas de resistència dels rabassaires al ban militar estava "*resuelto a que dicha orden sea cumplida en sus más estrictos términos*". La resolució del capità de la Guàrdia civil significaria que les conciliacions entre propietaris i pagesos es decidirien a la caserna de la Guàrdia civil de Vilafranca.⁷⁵⁶

Entre el cinc de novembre i el vint-i-sis del mateix mes el tinent delegat de la Guàrdia civil de Vilafranca ordenava a set pagesos i tres propietaris de Sant Sadurní que es

⁷⁵⁴ AHDT. Governació. Expediente sobre conflictos en la partición de frutos del actual año entre propietarios y parceros. C-69. 1932-1934.

⁷⁵⁵ AHDT. Governació. Expediente sobre conflictos en la partición de frutos del actual año entre propietarios y parceros. C-69. 1932-1934.

⁷⁵⁶ ACBP. Fons Ajuntament del Vendrell. Correspondència. Entrades i sortides 1933-1935. Top. 135.

presentessin a la caserna de la Guàrdia civil “*para asuntos de justicia*”. En un cas només s’ordenà la presència del parcer sense l’assistència del propietari. De Torrelles de Foix van ser citats entre desembre de 1934 i gener de 1935 setze pagesos “*para solución asuntos parceria*” i en el cas d’un masover el comandant era força més explícit quan deia “*arreglar las diferencias que tiene con el citado Sr. Blanc*”, el propietari de la terra. En el cas de Torrelles ni tan sols eren citats els propietaris, de la mateixa manera que a Mediona, on el gener de 1935 van ser citats nou pagesos a la caserna de la Guàrdia civil sense els propietaris. D’aquesta manera, l’acció repressiva dels cossos armats de l’Estat esdevenia l’instrument central que possibilitava tant les impositcions patronals com la subordinació continuada dels pagesos. Aquesta centralitat de les forces armades en les relacions socials entre propietaris i parcers s’allargà fins al febrer de 1936. D’altra banda, aquestes estaven ben acostumades a consagrar-se en la defensa dels propietaris.⁷⁵⁷

En aquest sentit, l’acció, molt especialment, de la Guàrdia civil lligada als interessos de la patronal agrària local passà per sobre de les mateixes disposicions militars i la legislació civil. Com han explicat Jordi Planas i Francesc Valls per als Hostalets de Pierola, alguns propietaris van aprofitar la conjuntura posterior als fets d’octubre no per fer complir estrictament les condicions contractuals als rabassaires sinó per a imposar-ne unes de noves i de major duresa. Això és el que feu Prudenci Rovira, propietari de la hisenda can Pujol de la Muntanya de Pierola. Aprofitant que alguns dels rabassaires de can Pujol havien pres part en les jornades d’octubre al poble veí del Bruc, el propietari exigí un increment de la part de la collita que aquests li havien de lliurar. A finals dels anys vint aquest propietari havia reduït la renda que pagaven els seus rabassaires del terç al quart. Després del 6 d’octubre Prudenci Rovira tornà a exigir als rabassaires el pagament de la tercera part dels fruits. El setembre de 1935 els catorze rabassaires de can Pujol van aconseguir que el jutge municipal de Pierola els hi donés la raó reconeguent que només estaven obligats a pagar la quarta part de la collita. El propietari

⁷⁵⁷ Arxiu Municipal de Torrelles de Foix. Entrades correspondència 1933-1934, Arxiu Municipal de Sant Sadurní. Correspondència 1934. Caixa 535. Arxiu Municipal de Mediona. Entrada correspondència 1935-36 UI 856.

va recórrer directament a l'autoritat governativa, que va ordenar la compareixença de diversos rabassaires al quarter de la Guàrdia civil d'Igualada, on, després d'una breu discussió amb el propietari van ser detinguts i empresonats el 29 d'octubre.⁷⁵⁸ La Guàrdia civil actuava com l'autoritat efectiva que imposava la nova disciplina social necessària per als interessos dels propietaris agrícoles.

L'acció de la Guàrdia civil al costat dels propietaris i en contra dels conreadors no era pas cap novetat de la dinàmica encetada després del 6 d'octubre. En tot cas, el canvi fonamental ara es trobava en que la seua acció tenia un caràcter completament arbitrari, sense cap límit administratiu ni judicial, i imbricada en la voluntat de venjança de molts propietaris. D'aquesta manera, situacions com les dels Hostalets de Pierola es van convertir en habituals especialment a l'àrea que conformava el triangle de major implantació de la Unió de Rabassaires.⁷⁵⁹ L'arbitrarietat de la repressió per part dels cossos armats de l'Estat facilità que l'aplicació del ban militar sobre contractes de conreu, i en conseqüència les represàlies econòmiques sobre els pagesos per la collita del 1934, s'estengués implacablement arreu de Catalunya sense resistències insalvables. Aquestes es produïren en els darrers mesos de 1934 però va ser, sobretot, a començaments del 1935 quan la resistència pagesa va agafar més cos. Aquells pagesos que van desobeir el ban militar van acabar detinguts i empresonats. De la mateixa manera que aquells vint-i-cinc pagesos empresonats a la presó de Lleida, el degoteig de detencions i empresonaments per negar-se a complir allò fixat al ban militar fou continu al llarg del novembre i desembre de 1934: a Piera, Montblanc, Solsona, Torroella de Montgrí, Sallent, Vilalba dels Arcs, Castelló d'Empúries, la Beguda, Viladecans o

⁷⁵⁸ J. Planas, F. Valls. *Cacics i rabassaires. Dinàmica associativa i conflictivitat social. Els Hostalets de Pierola (1890-1939)*, Eumo/Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, Vic, 2011, p. 181-183.

⁷⁵⁹ En el periòdic dels rabassaires i en el llibre registre sobre els desnonaments rústics a Catalunya es poden veure diferents casos com els de Torrelavit, Sant Sadurní o Viladecans. Veure *La Terra*, 31/12/1935, p. 3, 1/02/1936, p. 4 i Unió de Rabassaires. *Els desnonaments rústics a Catalunya*, Barcelona, 1935, p. 216.

Tortosa entre molts altres pobles i ciutats foren empresonats diversos parcers, mitgers i rabassaires.⁷⁶⁰

Si l'aplicació del ban militar sobre la collita de 1934 havia significat el primer assalt de la repressió patronal contra els pagesos, la repressió per la via judicial i l'aplicació de la llei d'arrendaments rústics van tenir conseqüències socials i econòmiques més dramàtiques per al conjunt de la societat rural catalana. La majoria de propietaris agrícoles ràpidament van demandar als seus cultivadors amb l'objectiu de: a) aconseguir que els pagesos lliuressin aquelles parts de fruit retingudes el 1931, 1932 i 1933 en aplicació de les lleis reformadores i b) aconseguir el desnonament dels parcers, rabassaires, mitgers o arrendataris.

Gràcies a l'exhaustiu estudi de Núria Jané sobre diversos pobles del Penedès coneixem de manera concreta l'impacte de les demandes sobre parts de fruits de les collites 1931-1933 en les unitats familiars pageses. En un poble com Font-rubí, dels 21 judicis sobre contractes de conreu al llarg del 1935 i fins febrer de 1936, 20 eren motivats, a més d'altres qüestions, per reclamació de parts de fruit. D'aquests, 9 van acabar en sentència, del jutjat de pau, de primera instància o del tribunal especial d'assumptes agraris, que en tots els casos resultà favorable al propietari. Els pagesos quedaven obligats a pagar en metàl·lic la part de la renda del propietari que havien retingut en les collites del 1931, del 1932 o del 1933. La sentència en la majoria dels casos només significava l'inici d'un autèntic calvari. Pere Bagès, un dels pagesos condemnats de Font-rubí, es va veure obligat a pagar 684,20 pessetes de les parts de fruit corresponents al 1932 i 1933. Davant la impossibilitat de poder fer front al pagament, les autoritats van embargar-li una peça de terra d'una hectàrea de la seua propietat que fou subhastada i venuda. A un altre pagès de Font-rubí, Pere Saumell, li serà embargada i venuda la casa per la incapacitat de pagar les 939,60 pessetes al propietari per les collites de 1932-1933. En altres casos, la sentència judicial comportà l'endeutament del pagès tal i com li

⁷⁶⁰ Veure, respectivament, *Diari d'Igualada*, 15/12/1934, p. 3, *La Vanguardia*, 14/11/1934, p. 19, 17/02/1935, p. 23 i 5/12/1934, p. 7.

succeí a Antoni Saumell, també de Font-rubí, que es va veure obligat a pagar una part de les 431,40 pessetes al propietari per mitjà d'una lletra de canvi.⁷⁶¹

La repressió econòmica per la via judicial s'estengué com una taca d'oli per tota la Catalunya agrícola. Segons la Secció Social de la Unió de Rabassaires, en 237 municipis els propietaris "exigiren indegudament als seus parcers, rabassaires, masovers i arrendataris" les parts de fruit o quantitats en metàl·lic retingudes legalment els anys 1931, 1932 i 1933. La quantitat total d'aquestes exaccions, també segons la mateixa Secció Social, assolí la xifra de 4.875.501, 37 pessetes entre l'octubre de 1934 i el febrer de 1936. Si agafem com a punt de referència les 8 pessetes fixades com a salari mínim dels jornalers a raó d'una jornada de 9 hores diàries, com fixaven les bases del jurat mixt de treball rural de Lleida per al 1934, els propietaris agrícoles s'apropriaren entre octubre de 1934 i febrer de 1936 de la remuneració corresponent a 609.438 jornades de treball dels pagesos arreu de les comarques. Amb tot, i com assenyalava la mateixa Unió, la relació de municipis afectats i la quantitat total a la que la Secció Social feia referència havien estat elaborades en base a les dades de "les seccions locals que el 16 de febrer d'enguany (1936) figuraven dintre de la "Unió de Rabassaires" i, per tant, no resten compresos un gran nombre de pobles en els quals l'exacció dels propietaris s'ha exercit amb igual intensitat".⁷⁶² Ens trobem, doncs, davant unes xifres de mínims que, tot i així, permeten copsar l'ampli abast de la repressió econòmica contra els pagesos.

El que no permeten veure les xifres anteriors és l'elevat grau de violència que acompanyà la repressió econòmica per la via judicial. Diversos parcers de Font-rubí van denunciar les "grans amenaces per part del propietari" rebudes en els judicis. En molts casos, però, les amenaces van passar a ser un mal menor al costat de l'acarnissament de guàrdies civils i propietaris. A Sant Sadurní d'Anoia, Lluís Roig, rabassaire de tres vinyes, va veure com el propietari "amb un grup d'esquirols" i la guàrdia civil li tallaven gairebé tots els arbres d'una de les peces poc després del 6 d'octubre. Dies més

⁷⁶¹ N. Jané. *La lluita per la terra al Penedès de la II República*, II^a beca Penedès de recerca història, treball inèdit, 2006, p. 110-118.

⁷⁶² *La Terra*, 1/07/1936, p. 8.

tard els homes del propietari van llaurar-li dos o tres jornals cultivats. Va rebre també la visita de la guàrdia civil cominant-lo a que “s’entengui amb el propietari o si no se la carregarà”. Fou citat pel jutge per acudir a l’acte de conciliació per les 5.000 pessetes reclamades pel propietari dels anys 1932, 1933 i 1934. Un dia després de la citació i davant la negativa a cedir a les pressions la guàrdia civil “l’emprengué a cops de culata contra ell”. Finalment, sota l’amenaça de la guàrdia civil accedí a signar l’acord amb el propietari.⁷⁶³ A Tordera, Joan Albert Jubany, masover del “Mas Ruscalleda”, fou embargat davant la impossibilitat de pagar allò reclamat pel propietari. Un representant del jutjat d’Arenys de Mar, el propietari i el seu fill i una parella de la guàrdia civil es van presentar a casa seua el 30 de desembre de 1935. Dos treballadors del propietari “començaren per treure la farina, després el blat, seguidament avellanes, civada i tot el vi que trobaven”. El fill del propietari feia el “recompte de conills i gallines”. Tot això es produïa de nit i amb la presència de la guàrdia civil. Un cop fou tot carregat en un parell de camions, darrera d’un d’aquests “hi enganxaren el carro del nostre company que tenia per al treball”. En canvi a Òdena, van ser els mossos d’esquadra els que acompanyaven als propietaris per a coaccionar els pagesos. Un propietari d’aquest poble obligà a liquidar al seu rabassaire la collita del 1934 a la mateixa vinya en presència dels mossos. Un dia després, el mateix rabassaire fou citat a la delegació governativa d’Igualada per haver estat denunciat pel propietari. El propietari l’acusava d’haver-lo estafat en el lliurament de la part de fruits, tot i haver declarat la seua conformitat el dia abans. El rabassaire quedà detingut a la presó d’Igualada d’on no sortí fins a satisfer la quantitat demanada pel propietari.⁷⁶⁴

Els desnonaments de pagesos de manera sistemàtica van completar la repressió social i econòmica dels propietaris, en aquest cas amb unes conseqüències socials ben dramàtiques. Com hem assenyalat, l’instrument del llançament fou utilitzat per a desfer-se d’aquells pagesos incòmodes i per escarmentar a molts d’aquells altres que havien fet ús de les lleis reformadores, sobretot de la “lleï petita” de 1933. Tot i que la mateixa Unió de Rabassaires inventarià de manera molt exhaustiva els desnonaments produïts a

⁷⁶³ *La Terra*, 1/02/1936, p. 4.

⁷⁶⁴ *La Terra*, 1/02/1936, p. 4.

Catalunya entre l'octubre de 1934 i els darrers mesos de 1935, la xifra de pagesos desnonats que la mateixa Unió féu pública ha de ser considerada com una xifra de mínims. Els 1.222 pagesos llençats comptabilitzats pels rabassaires mostraven l'amplitud de l'acció repressiva dels propietaris amb "la seva màxima virulència als partits judicials d'Igualada, Vilafranca del Penedès, Vendrell i Sant Feliu de Llobregat, als quals segueixen en ordre de densitat (...) Valls, Montblanc, Berga i Vic". El registre de desnonats realitzat per la UdR comprenia aquells casos de desnonament realitzats a través dels jutjats de primera instància, per via notarial, pels jutjats municipals i els executats il·legalment de manera violenta i sota amenaça. Tot i que la Unió tenia ben present totes les formes amb les que s'havien llençat pagesos, a diferència de l'IACSI i la Lliga que afirmaven que tant sols s'havien produït 60 llançaments agafant només els casos dels jutjats de primera instància, el seu recompte havia estat elaborat a través "d'una rigurosa enquesta prop de les seves seccions" i, per tant, en quedaven fora tots aquells pobles on la UdR no hi tenia implantació.⁷⁶⁵

L'estudi de Núria Jané sobre diversos municipis del Penedès ens permet tornar a veure la magnitud concreta de l'ampli moviment d'expulsions. En un municipi com Font-rubí, segons la Unió de Rabassaires van ser desnonats cinc pagesos. En tres d'aquests casos els propietaris al·legaven el voler cultivar directament la terra i en els altres dos haver liquidat segons el que fixava la llei de contractes i, per tant, haver incomplert "*los contratos establecidos*". A més d'aquests cinc casos, es van produir quatre desnonaments més al mateix municipi. L'arbitrarietat amb el que aquests s'executaven explica la dificultat per part de la mateixa Unió, fins i tot allí on hi tenia secció local, d'aconseguir amb exactitud un recompte dels llançaments. A Font-rubí la majoria dels desnonaments es va fer de manera il·legal. Tal i com ho expressava un dels parcera desnonats en el judici de reposició de 1936, aquest havia estat "obligat a abandonar el conreu de l'esmentada finca en data disset de novembre de 1934, en virtut de grans amenaces per part del propietari". Igualment, a Vilamajor a més del desnonament recollit al llibre-registre del sindicat rabassaire fou llençat el gener de 1936 el pagès

⁷⁶⁵ Unió de Rabassaires. *Els desnonaments rústics...*, Barcelona, 1935, p. 7-13.

Ramon Vila “amb la presència del propietari i una parella de la Guàrdia civil” i en el mateix llibre-registre tampoc hi apareixien els divuit pagesos d'Olot, molts d'ells membres de la Unió Sindical i Cooperativista de treballadors del Camp de la federació local cenetista, desnonats l'abril de 1935.⁷⁶⁶

Precisament, l'expulsió d'aquests pagesos d'Olot mostrava la utilització dels llançaments no només com a forma de repressió econòmica i social sinó també política. El 28 de gener de 1935 el propietari de la Vall de Bianya Antoni Serrat sol·licitava judici de desnonament contra divuit arrendataris que tenia a Olot per impagament. Segons els pagesos, un any abans “*todos y cada uno de los demandados convinieron con el actor una rebaja de las rentas por las tierras de su propiedad, novándose así los contratos de arrendamiento que hasta entonces regían y formalizándose otros verbales pero válidos puesto que hubo mútuo acuerdo y consentimiento de las partes*”. Aquests van procedir a fer el pagament de les rendes al propietari d'acord amb les noves condicions pactades però aquest darrer “*se negó a admitirlo sin duda porque viendo el cambio de las circunstancias políticas pretendia negar estos últimos contratos (...) y hacer servir los anteriores que eran más favorables para él*”.⁷⁶⁷

Davant la negativa del propietari a acceptar el pagament de l'arrendament, els pagesos van depositar al jutjat municipal les 365,05 pessetes corresponents a l'any agrícola de 1934. El jutge municipal fallà a favor del propietari l'abril de 1935 condemnant als pagesos a “*que dejen libres (...) los huertos en arrendamiento en la pieza de tierra sita en el parage “Marge gran”*”. El que pretenien tant el jutge com el propietari, a més d'aconseguir una renda més elevada en aquest darrer cas, era aplacar l'activitat de la Unió Sindical i Cooperativista de Treballadors del Camp d'Olot i comarca.

⁷⁶⁶ N. Jané. *La lluita per la terra al Penedès de la II República*, II^a beca Penedès de recerca històrica, treball inèdit, 2006, p. 110- 118, *La Terra*, 1/02/1936, p. 4 i ANC. Fons Generalitat de Catalunya Segona República. Conselleria d'Agricultura. Caixa 145. Carpeta 1/3. Expedient relatiu a la Junta Arbitral d'Olot.

⁷⁶⁷ ANC. Fons Generalitat de Catalunya Segona República. Conselleria d'Agricultura. Caixa 145. Carpeta 1/3. Expedient relatiu a la Junta Arbitral d'Olot.

En primer lloc, el jutge desestimà “*la intervención que haya podido tener en el asunto una llamada “comisión” por los demandados*” formada pels afectats i delegats de la Unió Sindical. Quan Antoni Casadella, com a representant dels pagesos i de la Unió Sindical, va presentar al jutjat municipal un document en el que s'exposaven els arguments dels pagesos contraris a la demanda del propietari, el jutge municipal Esteve Molas, molt elogiat pels “carlins en la seva premsa i els curials de la mateixa”, l'insultà “*llamandole ladrón y que lo que pretendia era vivir canallescamente a costa de los demás*”. El delegat dels pagesos acabà processat per desacatament pel mateix jutge com a “*hombre que solo vivia envolviendose en el enrredo y la clase obrera*”. Prèviament, el propietari havia denunciat els pagesos a la Guàrdia civil per incompliment de contracte però “*hechas por la guardia civil las averiguaciones del caso (...) desestimó la denuncia*”. A 20 de juny de 1936 seria anul·lada pel jutge municipal suplent Josep Badia la sentència de desnonament d'abril de 1935. La Unió Sindical de treballadors del camp, per la seua banda, demanaria reiteradament a l'Ajuntament la destitució del jutge.⁷⁶⁸

La Unió de Rabassaires s'encarregà d'explicar la situació d'inestabilitat i de desastre social que els desnonaments produïen entre els pagesos catalans. Amb tota mena de detalls i amb un cert dramatisme la Unió a través de *La Terra* i el llibre-inventari *Els desnonaments rústics a Catalunya* donà a conèixer les conseqüències de les expulsions en diversos casos. A Vilamajor, al Vallès, segons *La Terra* un dels pagesos desnonats tenia “quatre fills petits, la dona i una germana impossibilitada”, a La Roca del Vallès, Esteve Vilarrassa hagué “d'ésser recollit amb família, bestiar i eines per persones del poble” i a Sant Martí Sarroca, al Penedès, després que el rabassaire Josep Termas fos desnonat el desembre de 1934 “restà fins el juny de 1935 sense treballar i desesperat, es suïcidà llançant-se al pou de casa seva” deixant “vídua i sis fills”. A Tortosa, Damià d'Oriol Amigó de Ibero, un conegut cacic resident a Barcelona, expulsà 206 arrendataris al·legant voler conrear directament la terra a l'acabament de l'any agrícola i el mateix succeí a Font-rubí, en aquest cas amb Maria Carvajal Hurtado de Mendoza vídua del

⁷⁶⁸ANC. Fons Generalitat de Catalunya Segona República. Conselleria d'Agricultura. Caixa 145. Carpeta 1/3. Expedient relatiu a la Junta Arbitral d'Olot.

Marquès de Grigny i del Marquès del Asalto, que desnonà a Magí Figueres amb el motiu de conrear la terra directament, tot i que residia a Madrid. Totes aquestes situacions van anar larvant una profunda fractura social que acabaria emergint en tota la seua força en la confrontació de classes.⁷⁶⁹

Les conseqüències de la repressió patronal, molt especialment dels llançaments, s'allargà fins ben després de la victòria del front d'esquerres el febrer de 1936. El 24 de maig de 1936 la Secció Social de la Unió de Rabassaires, una mena de braç polític presidit pel vendrellenc Pau Padró i format per dirigents pagesos com Josep Torrents o Ramon Mas, lliurava al govern de la Generalitat la relació de pagesos desnonats que encara no havien estat reposats. En total eren 102 pagesos. Un més després, el 23 de juny, ja en marxa les Juntes arbitrals per a l'aplicació de la Llei de contractes, Josep Calvet com a president de la Unió tornava a exigir al govern català que fossin reposats aquells pagesos que continuaven expulsats de les terres després del febrer, uns 78 el juny de 1936.⁷⁷⁰

Com assenyala Ricard Vinyes, els pagesos no van viure l'onada repressiva dels propietaris des de la "submissió passiva". El mateix Vinyes parla de la solidaritat que s'escampà entre els pagesos de molts punts de Catalunya. Com mostraven les imatges publicades a les portades de *La Terra*, a Martorell, la Creu Alta, Sant Cugat o Montblanc s'organitzaren grups de pagesos que van treballar la terra d'aquells companys presos o malats. Al mateix temps la Unió desenvolupà un nou rumb cooperativista que aconseguí, en part, apaigavar la repressió patronal a través de l'articulació d'una federació de sindicats agrícoles cooperatius i una mutualitat d'accidents, entre altres.

Tant aquesta solidaritat com l'embranchida cooperativista es van complementar els darrers mesos de 1934 i al llarg de 1935 amb les pràctiques de confrontació pròpies de l'acció col·lectiva dels pagesos com els sabotatges, l'acció violenta contra la guàrdia

⁷⁶⁹ *La Terra*, 15/01/1936, p. 2, Unió de Rabassaires. *Els desnonaments rústics...*, Barcelona, 1935, p. 168-169 i p. 187-214.

⁷⁷⁰ *La Terra*, 15/06/1936, p. 8 i ANC. Fons Generalitat de Catalunya Segona República. Conselleria d'Agricultura. Caixa 146. Carpeta 1/3 i 2/3, Caixa 145. Carpeta 1/3, 2/3 i 3/3, Caixa 144. Carpeta 3/3.

civil, els propietaris o, fins i tot, els capellans, els avalots i els intents insurreccionals aïllats. Només tenint ben present aquesta insubordinació continuada, d'intensitat variable, podem explicar el perquè a l'alçada del juliol de 1935 el tinent de la Guàrdia civil de Vilafranca enviava una circular a tots els alcaldes de l'Alt Penedès en el que se'ls hi demanava “*requerir a los propietarios de las fincas en que existan mieses para que sean vigiladas en evitación de actos de sabotage*” i al mateix temps vigilar “*estrechamente a los sindicatos y centros políticos por si en ellos se hicieren campañas tendenciosas que pudieran dar origen a realizar hechos punibles, disponiendo la vigilancia en aquellas zonas o parajes en que pudieran perpetrarse incendios*”.

10. 3. Vaixells, presons i consells de guerra. Els represaliats d'octubre

El juny de 1935 Eugeni Santandreu, Ramon Ariño, Francesc Fayos, Antoni Gironès, Francesc Torroella i Manuel Rius van escriure a Carles Pi i Sunyer des de la fortalesa presó de “*San Cristobal*” a Pamplona. Els sis havien estat condemnats en consell de guerra a tres anys de presó. Formaven part dels processats en la causa que la premsa anomenà dels rabassaires, amb més de 200 encartats, tot i que cap dels sis no era rabassaire. Aquest presos eren membres de l'Esquerra, algun d'ells de les JEREC, tots sis de Barcelona i amb situacions socioeconòmiques que anaven des de la d'aturat fins a la de descarregador del port. En la seua carta els presos agraïen a Pi i Sunyer les seues gestions “*para mejorar la situación nuestra*” afegint que desitjaven “*escribirle en la bonita lengua nuestra pero no sé es permitido como tampoco recibir alguna de ella*” per part de les autoritats carceràries.⁷⁷¹

Al penal de “*San Cristobal*” aquests presos hi van trobar altres insurrectes de l'octubrada catalana que havien estat condemnats a llargues penes de presó, a més dels presos arribats d'Astúries o l'Aragó. Els primers en ser traslladats de Barcelona cap al cim d'Ezkaba van ser els disset militants obreristes que el dotze d'octubre van ser jutjats

⁷⁷¹ Fundació Carles Pi i Sunyer. Arxiu Carles Pi i Sunyer. Epistolari C. Pi- Eugeni Santandreu. Ca. 17 Cp. 599.

a bord del vaixell presó “*Uruguay*” en consell de guerra sumaríssim i condemnats a cadena perpètua. Posteriorment hi arribarien diversos presos de l’Hospitalet, Sant Vicenç dels Horts i Barcelona condemnats a vint anys i un dia de presó, d’Olot, Cornellà de Terri i Amer amb diverses penes de presó i també de Cervelló, Riba-roja i Sant Llorenç d’Hortons. En total foren quaranta dos els octubristes empresonats a “*San Cristobal*” que no van ser alliberats fins l’amnistia de febrer de 1936.

Pamplona juntament amb Cartagena i el Puerto de Santa Maria, on estaven empresonats el president i consellers del govern català, Cadis, on hi eren reclusos Escofet i la resta de militars condemnats, i la presó del Dueso a Santoña, on hi anà a parar l’únic condemnat del poble de Juneda, constituïen els punts més perifèrics de la geografia carcerària de la repressió als octubristes. El president Companys en una conversa amb Claudi Ametlla poc després del 6 d’octubre, ja empresonat a l’“*Uruguay*”, li expressà a l’antic governador civil de Barcelona el convenciment que els militars s’excedirien en la repressió i això acabaria irritant tothom.⁷⁷² La irritació generalitzada a la que es referia Companys s’acabà produint. El que no resulta tant clar és que l’acció repressiva de l’exèrcit s’hagués d’atribuir a la seua habitual tendència a l’excés en aquesta matèria.

Com ha analitzat Eduardo González Calleja, la major part de les dretes van considerar la República del 14 d’abril com una patologia social. En paraules del mateix González Calleja com “*una secuela demagógica de la crisis del parlamentarismo liberal que la dictadura de Primo de Rivera había tratado en vano de resolver con métodos autoritarios*”. D’aquesta manera, la història de la dreta antirepublicana durant els anys trenta fou la d’una cerca permanent per elaborar i aplicar un projecte contrarevolucionari dirigit contra el projecte reformista republicà.⁷⁷³ Després d’octubre l’exèrcit assumí un nou protagonisme en aquesta cerca: el de braç executor d’una estratègia violenta i en construcció d’acabar amb la República. En aquest sentit, la repressió aplicada per l’exèrcit s’explicava per la decisió de la dreta antirepublicana al govern i una part dels alts comandaments militars d’aconseguir parilitzar aquelles

⁷⁷² C. Ametlla. *Memòries...*, Catalònia, Barcelona, 1979, p. 278.

⁷⁷³ E. González Calleja. *Contrarrevolucionarios...*, Alianza, Madrid, 2011, p. 22-23.

forces polítiques i socials que identificaven amb la República, la democràcia i la revolució indistintament.⁷⁷⁴

Més que no pas als excessos associats als militars, les detencions i empresonaments generalitzats responien al propòsit anterior. En base al treball de diverses fonts documentals hem pogut xifrar els detinguts i empresonats en relació als fets d'octubre fins el mes de desembre de 1934 en un mínim de 5.200 (veure annex 2). Aquest nombre de presos l'hem de considerar el punt de partida a l'hora de comptabilitzar els empresonats polítics pel fracàs de la insurrecció. El caràcter arbitrari de les detencions i el fet que en molts casos els detinguts no fossin processats en causa judicial dificulta conèixer amb exactitud el nombre d'octubristes presos. En la relació de presos de l'annex 2 hi son presents només aquells represaliats dels que hem pogut referenciar nom, cognoms i lloc d'empresonament a més de la seua motivació política, real o atribuïda per les forces de l'Estat. En tot cas, si haguéssim tingut present les xifres de presos de diversos pobles i ciutats i les dels diversos centres penitenciaris que hem pogut resseguir en diverses fonts però que no hem pogut identificar el nombre de presos pujaria fins als poc més de 6.000. D'aquesta manera, el nombre total de presos polítics com a conseqüència dels fets d'octubre tendria a aproximar-se més als 7.000- 8.000 presoners que el periòdic bloquista *Avant!* donava el mes de desembre de 1934 que no pas als 3.500- 4.000 que han donat com a bons diversos historiadors.⁷⁷⁵

Les detencions massives van obligar les autoritats militars a habilitar noves presons per encabir-hi el gran nombre d'octubristes. Al moll de Barcelona els vaixells “*Uruguay*”, “*Argentina*”, “*Ciudad de Cádiz*” i els destructors “*Sánchez Barcaiztegui*” i “*Alcalá Galiano*” van convertir-se en presons flotants. El mateix succeí a Tarragona amb el “*Cabo Cullera*”, el “*Manuel Arnús*” i l’”*Andalucía*”. A Lleida la caserna militar de La Panera i el Castell van funcionar com a presons, a Girona l'antiga fàbrica paperera

⁷⁷⁴ Sobre les diverses gestions dels alts comandaments de l'exèrcit amb Gil Robles per sondejar la possibilitat d'un cop d'estat militar antirrepublicà l'octubre i novembre de 1934 veure E. González Calleja. *Contrarrevolucionarios...*, Alianza, Madrid, 2011, p. 242-245.

⁷⁷⁵ Veure *Avant!* 3/12/1934 i 10/12/1934. La xifra d'entre 3.400 i 4.000 presos a A. Balcells. *El problema...*, Servicio de Publicaciones Agrarias, Madrid, 1980, p. 297 o J. Barrull. *Els fets...*, Pòrtic, Barcelona, 2009, p. 106.

l'Aurora tingué el mateix ús i a Barcelona un dels pavellons de Montjuïc allotjà també un gran nombre de presos. A més d'aquests nous espais i de les quatre presons provincials de Barcelona, Lleida, Girona i Tarragona l'empresonament d'octubristes s'estengué arreu de les comarques de Catalunya. En els dies immediats a les jornades d'octubre les presons de la Seu d'Urgell, Manresa, Valls, Figueres, Berga, Mataró, Granollers i gairebé totes les presons judicials i alguns ajuntaments s'ompliren a vessar. A poc a poc els octubristes presos arreu de Catalunya van ser traslladats als vaixells presó i a les presons provincials. L'aplicació del codi de Justícia militar pels delictes de rebel·lió militar o auxili a la rebel·lió comportava la presó provisional dels detinguts. Per aquest motiu molts dels detinguts van restar empresonats durant uns quants mesos per acabar essent alliberats sense ni tant sols estar processats.

Les detencions generalitzades només van fer que aguditzar les fractures socials i polítiques existents en la societat catalana. El periodista tortosí Sebastià Campos assenyala la participació activa “dels caciquets a tots els pobles” a l'hora d'elaborar “unes llistes nominals, de gent enemiga seva, enemiga per qüestions polítiques o privades” que acabaria formant part de la nòmina d'empresonats.⁷⁷⁶ El que ens interessa remarcar és que al costat de l'acció de l'exèrcit una part important d'elements civils van participar decididament arreu de Catalunya en l'empresonament dels suposats insurrectes. D'aquesta manera, la tragèdia de la repressió restà en l'haver no només dels militars sinó també del conjunt de la dreta social i política.

Des de la presó de Barcelona un dels presos de Torrelles de Foix escrivia a l'alcalde del mateix poble el gener de 1936 exposant-li que “degut a la meva disort ting d'esser a la presó gracias a tots aquells homes ques diuan “bona gent””. Precisament per l'acció d'aquella “bona gent” les seues “estimadas filles” es trobaven sense recursos i per aquest motiu demanava a l'alcalde gestor que “fes tot lo posible de pagar el lloguer del Colegit quem deu l'Ajuntament”.⁷⁷⁷ En la mateixa situació es trobaven els ferroviaris de Vilanova tancats a la mateixa presó. El president del Consell Obrer ferroviari de Vilanova, des de la seva cel·la de la tercera galeria, enviava al Comitè executiu de la 9^a

⁷⁷⁶ S. Campos Terré. *El 6 d'octubre...*, Dertosa, Tortosa, 1987, p. 67.

⁷⁷⁷ Arxiu Municipal de Torrelles de Foix. Entrades correspondència 1936.

zona “una lista de los Compañeros que estamos detenidos, y los nombres de las compañeras para cuando les mandeis dinero o os desplaceis uno a llevarlo”. Joan Baptista Golbano acabava la seua missiva demanant que “entre todos hacer un maximo esfuerzo por que las familias no padezcan y los hijos puedan comer un pedazo de pan”. En molts casos, les conseqüències dramàtiques dels empresonaments van provocar que fossin les dones, especialment en les àries rurals, les protagonistes de la resistència als embargaments de bens o desnonaments i que en diversos casos acabessin també essent empresonades.⁷⁷⁸

Al costat dels efectes repressius que la presó generava a tot l'entorn dels empresonats, hi havia les condicions dels propis presos entre els murs de les presons o a l'interior dels vaixells. Els testimonis de Sebastià Campos, Vicenç Bernades, el d'Ernest Saludes, recollit pel mateix Bernades, o el de Tomàs Verdàl permeten refer les condicions dels presos als vaixells presó. Aquestes eren força similars a Barcelona i a Tarragona: vaixells plens de gom a gom, “tot és plé”, diria Sebastià Campos, “bodegues, popa, proa coberta, passadissos”, bodegues insalubres on hi van a parar els “rabassaires” i pagesos pobres, els obrers, empleats, guàrdies d'assalt i els homes amb menys recursos, camarots on hi son els càrrecs oficials i “els presos que tenen carrera”, un “cafè amb llet” que “ningú no s'ho creu que ho sigui”, una “potinga” per menjar que semblava “aquells plats de mostra que hi ha a molts de restaurants bascos fets de cartró pintat”, les rates i els militars. Res estrany en qualsevol presó. Amb tot, en alguns casos el disposar de recursos i en la majoria l'ajut dels familiars, les organitzacions antirrepressives, els amics i els companys del poble o ciutat, del partit, sindicat, Casal o l'Ateneu i dels propis presos ajudaven a mitigar els efectes més durs de la presó.⁷⁷⁹

Al mateix temps, a les presons flotants s'anà teixint un estat de companyonia, cooperació i aprenentatge mutu entre bona part dels presos que va permetre que aquests duguessin a terme diverses iniciatives col·lectives. Al “*Manuel Arnús*” un grup de presos van formar una mena d'orfeó, altres van organitzar un curs de conferències:

⁷⁷⁸ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 513 i *La Terra*, 15/10/1935, p. 7.

⁷⁷⁹ S. Campos Terré. *El 6 d'octubre...*, Dertosa, Tortosa, 1987, p. 53, 55 i 78 i V. Bernades. *Estampes de l'“Uruguay”*, Catalònia, Barcelona, 1935, p. 124, 138, 141 i 144.

higiene, pedagogia, periodisme, etc., debats encesos sobre Astúries, els sindicats, la vaga general i d'altres ajuntaven el menjar que cadascun havia rebut de la seua família per fer-lo comú. El testimoni d'un dels presos de l'Ametlla de Mar resulta ben il·lustrador: “Si a mi m'haguessin volgut donar la llibertat als 25 o 30 dies jo no hauria sortit ja que per a mi va ser una escola política i social, perquè allí hi havia elements molt ben formats, líders del moviment obrer, etc (...) Un dia baixa Reinaldo i em diu: “Dalt a coberta hi ha un pagès que està donant una conferència científica més documentat que les que ens donava el metge Bofarull al Centre de Lectura”. Ens va agradar molt. Vam simpatitzar. Ens vam fer amics”. El conferenciant era el cenetista montblanquí Ramon Porté.⁷⁸⁰ A l'”*Uruguay*”, segons Ernest Saludes, s'organitzà un campionat d'escacs, un curset d'esperanto i fins i tot sortí un òrgan de premsa, “*La Llibertat*”.⁷⁸¹

A partir del gener de 1935 els presos que havien omplert bodegues i camarots dels vaixells foren traslladats a les presons provincials i dels partits judicials. Molts d'ells, la majoria no encausats, havien sortit en llibertat el mateix mes de desembre. El trasllat dels octubristes a les presons d'arreu de Catalunya significà en la majoria dels casos que milloressin les seues condicions de reclusió, tot i que en d'altres van empitjorar notablement. Els reportatges de Joaquim Vilà i Lluís Capdevila sobre les presons de Catalunya publicats a *La Humanitat* el juliol de 1935 ens permeten explicar la situació dels empresonats. Si a la presó de Barcelona, Mataró o Reus les condicions dels presos havien millorat en relació a la dels vaixells, en el cas de Reus els octubristes disposaven de matalassos enviats pel Foment Republicà i l'entrada de menjar, tabac i les visites no tenien cap restricció, en altres com la de Manresa, Tortosa o Tarragona la reclusió viscuda als vaixells ràpidament deixa de ser vista com una experiència tant negativa.⁷⁸²

⁷⁸⁰ X. Figueres. *República i guerra civil a l'Ametlla de Mar*, Ajuntament de l'Ametlla, Ametlla de Mar, 2002, p. 47.

⁷⁸¹ V. Bernades. *Estampes de...*, Catalònia, Barcelona, 1935, p. 141-148.

⁷⁸² Els reportatges de Joaquim Vilà i el de Lluís Capdevila sobre la presó de Barcelona a *La Humanitat*, 4/07/1935, 7/07/1935, 11/07/1935, 14/07/1935, 18/07/1935 21/07/1935 i 30/07/1935,

El pretori d'August de Tarragona ocupà el primer lloc de les presons en les que els octubristes patien unes pitjors condicions. Aquestes, però, eren les que habitualment patien els presos socials. Un dels presos explicava a Joaquim Vilà que tots els polítics habitaven en una sala al segon pis, no disposaven de comuna, dormien amb unes màrfegues sobre el terra i restaven tancats entre set de la tarda i vuit del matí i a partir d'aquesta hora podien sortir al pati. Un altre dels presos, Josep Cabré de Porrera, explicava a *Justícia Social* l'estat en que vivien: “Hi ha companys que dormen amb una màrfega mig buida sobre les rajoles, (...) les finestres no tenen vidres, (...) l'alimentació és escassa i dolenta i molts encara porten la roba d'estiu amb la qual els detingueren”. La situació dels presos de Tarragona, però, quedava lluny dels maltractes i tortures continuades dels carcellers i les autoritats de la fortalesa de “*San Cristobal*” al conjunt de revolucionaris d'octubre, entre ells els catalans, o bé la rebuda pel capità Escofet per part dels militars del castell de “*Santa Catalina*”.⁷⁸³

El tortosí Campos i Terré anotà en el diari que redactà al mateix “*Manuel Arnús*” que dels 900 empresonats “sols una sisena part foren condemnats; els altres, o bé amb la causa sobreseguda, o bé absolts pel Consell de guerra, o bé amb llibertat definitiva per no haver-hi acusació de cap mena en contra seva, tots foren alliberats”. El que el republicà ebrenc assenyalava pels presos de Tarragona servia per al conjunt de presos d'octubre de Catalunya. Dels poc més de 5.200 empresonats, uns 2.300 van ser processats i d'aquests una mica més d'un miler van ser jutjats en consell de guerra o pels Tribunals d'Urgència, a banda del judici als membres del govern català que recauria sobre el Tribunal de garanties constitucionals. Inicialment les penes imposades als octubristes van ser les màximes o força elevades: els membres de l'Aliança Obrera detinguts entre la Rabassada i Sant Cugat van ser condemnats a cadena perpètua, Pérez Farràs i Escofet en principi ho van ser a pena de mort tot i que acabarien essent indultats, Ricard Sala i Lopez Gatell també serien condemnats a cadena perpètua i diversos dels octubristes concentrats a l'Hospitalet ho foren a vint anys de presó.

⁷⁸³Per a Tarragona veure *Justícia Social*, 21/12/1935, p. 1 i 4. Sobre la fortalesa de “San Cristóbal” veure *La Batalla*, 15/11/1935, p. 1, *La Humanitat*, 17/01/1936, p. 7 i *Solidaridad Obrera*, 30/11/1935, p. 1 i 5. Per a Escofet veure AGMS. Hojas de servicio de Federico Escofet Alsina.

Tot i que el degoteig de penes elevades s'anà mantenint en els judicis realitzats en els darrers mesos de 1934, al llarg de 1935 i el gener de 1936, 30 i 12 anys per diversos processats de Girona, 20 i 14 anys pels presos d'Oris, 12 per alguns de Terrassa i Horta de Sant Joan, 10 per altres de Subirats i les condemnes al govern de la Generalitat, el gruix de les sentències pels fets d'octubre van ser menors als 10 anys, en molts casos menors a 1 any, o absolutòries.⁷⁸⁴ Per una altra part, molts dels processats en un primer moment van veure com s'acabava sobresseïnt la seua causa després de restar uns mesos empresonats. Tot i així, diversos dels processats sense jutjar van estar empresonats fins els darrers mesos de 1935 o el febrer de 1936. Amb les limitacions de les fonts que hem treballat, només hem pogut accedir a una part de la documentació produïda per la justícia militar, sembla que la repressió judicial aplicada a Catalunya seguí unes pautes similars a l'executada a l'Aragó, algunes àries d'Andalusia, Galícia o el País Basc. A Astúries, en canvi, l'acció judicial es mouria en unes coordenades repressives força més extremes.

L'anàlisi de la repressió també ens permet aclarir qui configurava aquella mena de subjecte col·lectiu protagonista de l'acció insurreccional. Cal tenir en compte, però, que la repressió apuntava tant cap aquells que havien pres part dels fets d'octubre com cap aquells altres que interessava reprimir per motius polítics i socials i que tant sols havien actuat com a espectadors. Aquesta caracterització del subjecte col·lectiu en cap cas anul·la la importància de tot el seguit de motivacions individuals subjacents en l'acció pública i col·lectiva. En tot cas, permet esbossar en el pla social i polític el caràcter general dels elements constitutius de la insurrecció i explicar de forma més precisa el significat històric de la mateixa.

Si agafem com a punt de partida els poc més de 1.800 presos dels que hem pogut fixar la seua filiació política, sindical o associativa, en primer lloc podem observar el clar predomini dels membres de l'Esquerra/JEREC entre els empresonats, concretament 937 militants. L'altre 50% dels octubristes presos el formaven els militants de tot el ventall de forces obreristes i pageses, exceptuant els empresonats de diversos partits

⁷⁸⁴ Veure Annex II. Relació dels detinguts i empresonats entre octubre de 1934 i gener de 1935.

republicans catalanistes com el PNRE, ACR o el PRRSC i els separatistes de Nosaltres Sols! i en menor mesura de Palestra o el PNC. Per darrera dels esquerrans hi trobem els cenetistes, amb gairebé 200 empresonats, la Unió de Rabassaires i altres organitzacions de pagesos d'àmbit local o comarcal, amb poc més de 160 presos, el BOC amb uns 130 empresonats i els Sindicats d'Oposició i Sindicats autònoms amb una vuitantena de presos entre els seus membres. Tot i que disposem d'unes dades de caràcter fragmentari, podem apuntar algunes línies generals sobre la composició dels insurrectes.

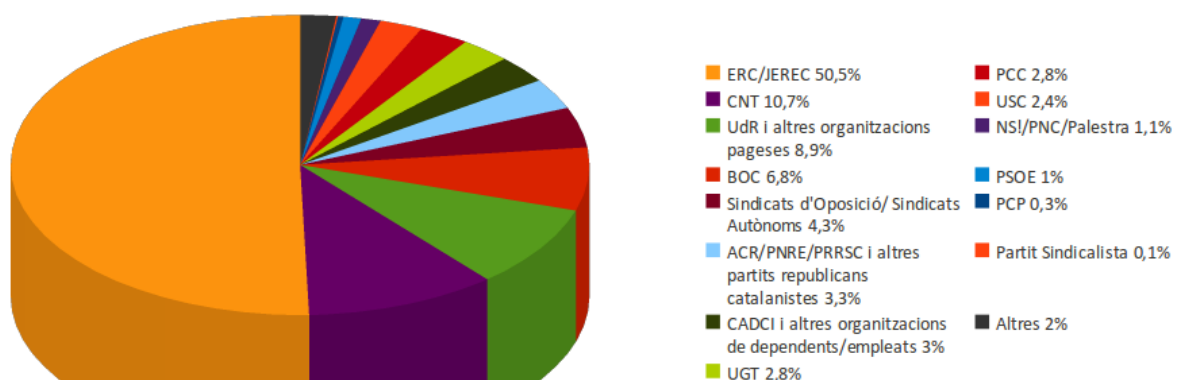
La preponderància dels presos de l'Esquerra, en primer lloc, mostrava l'àmplia participació de molts dels seus militants en els fets d'octubre i el pes de l'Esquerra com a principal força política de Catalunya, un partit de masses que havia protagonitzat un creixement vertiginós amb poc més de tres anys de República. A més, però, cal tenir ben present que l'exèrcit practicà una detenció sistemàtica de càrrecs electes municipals i del sometent republicà. En la seua immensa majoria tant els càrrecs municipals, consellers i jutges fonamentalment, com els membres del sometent es trobaven en mans dels afiliats de l'Esquerra. D'aquesta manera, als vaixells i les presons hi anaren a parar diversos consellers i algun alcalde, com el de Figueres, jutges municipals i membres del sometent que o bé havien mantingut una absoluta passivitat respecte a la proclama de Companys o que s'hi havien mostrat obertament contraris. Per una altra part, de manera aparentment sorprenent els cenetistes apareixen com la força obrerista amb més engarjolats com a conseqüència d'octubre. Molt probablement, diversos d'aquests militants confederals, com el mateix Ascaso, van ser detinguts posteriorment als fets d'octubre en aplicació de l'Estat de guerra sense haver tingut cap tipus de participació en l'acció insurreccional. No seria estrany que aquesta fos la situació de molts dels membres de la Federació Local de Sindicats de Barcelona localitzats entre els presos. Al seu costat, hi trobem, d'una banda, tot un seguit de pagesos cenetistes dels que en coneixem la seua participació en les jornades d'octubre i, de l'altra, un nombre rellevant de confederals de poblacions com Terrassa, Mollet, Gavà, Granollers, Badalona, Palafrugell o diversos pobles del Bages.

La importància dels rabassaires i pagesos pobres en la composició social dels insurrectes es pot constatar observant globalment la relació de represaliats d'octubre. La militància cenetista d'aquests en comarques com l'Alt Camp, la Conca de Barberà o

alguns nuclis de Les Garrigues queda ben reflectida. Entre la resta d'afiliats confederals hi trobem un fogoner, obrers del vidre, diversos ferroviaris, obrers del ciment, un mecànic, alguns obrers de la construcció, metal·lúrgics, diversos cuiners, obrers del ram de la fusta, alguns obrers tèxtils i un carreter. En la majoria d'aquests casos tenim coneixement de la seua acció decidida en la insurrecció. Les dades de les que disposem sobre la composició social dels presos d'octubre son força incompletes però, tot i així, ens permeten qüestionar en part la hipòtesi de l'absència de la classe obrera organitzada en els fets del sis d'octubre.

Juntament amb aquests obrers confederals trobem entre els presos una nodrida representació de la potent Federació Local de Sindicats de Sabadell, cal pensar que molts d'ells del sector tèxtil, una desena de ferroviaris lleidatans, diversos obrers fabrils de Sallent, els de “*Potasas Ibéricas*” de la cèl·lula del PCC, alguns obrers del port de Barcelona, diversos afiliats a Sindicats Autònoms de pobles industrials com Monistrol i obrers de la colònia Sedó d'Esparraguera, alguns d'ells dels Sindicats d'Oposició. Amb les prevencions que hem assenyalat, en base a la presència d'un nombre rellevant d'obers entre els presos podem fonamentar que amplis sectors de la classe treballadora organitzada van constituir una de les peces d'aquell trencaclosques que fou el subjecte col·lectiu de la insurrecció d'octubre.

Figura 1. Filiació política dels empresonats per la insurrecció d'octubre de 1934



Elaboració pròpia en base a les dades de l'annex 2

Amb tot, resulta necessària una precisió important. Entre els detinguts i empresonats de Barcelona son ben pocs els obrers fabrils o de sectors com el transport. En canvi, hi abunden els empleats, de la Generalitat, l'Ajuntament o Correus i Telègrafs, els Guàrdies d'Assalt, els agents de policia de la Generalitat, els xofers i els treballadors mercantils. La importància del sector serveis i la localització dels diversos organismes del govern autònom en una ciutat com Barcelona explicaria el perquè de l'elevat nombre de funcionaris, treballadors mercantils i membres dels cossos policials entre els presos. Potser aquesta mateixa realitat explicaria l'absència d'una part important de la classe treballadora barcelonina en la insurrecció.

Els aspectes polítics conjunturals i diversos elements de cultura política que hem assenyalat son aspectes fonamentals per explicar la inacció dels sindicats confederals barcelonins, però en l'absència d'una bona part dels obrers de la capital catalana el sis d'octubre hi pesava, més que en cap altre lloc del país, la inhibició dels treballadors respecte a les institucions de l'Estat. Com va assenyalar Ricard Vinyes, aquesta inhibició no havia de ser entesa com una forma d'apoliticisme sinó més aviat com una forma "d'allunyament d'una vida oficial que planava per damunt dels problemes propis". Potser en el cas de la capital catalana, la institucionalització de l'autonomia republicana hauria mantingut, i fins i tot aguditzat, aquest allunyament d'una part important de la classe treballadora respecte la vida de les institucions de l'Estat, per molt que fossin autonòmiques o municipals i que estiguessin en mans de l'Esquerra. Aquesta qüestió s'escapa completament dels objectius d'aquest treball però ens interessa assenyalar que en l'absència de la majoria dels obrers de Barcelona el 6 d'octubre hi és present aquesta inhibició estructural que a la capital catalana, a diferència d'altres centres industrials de Catalunya, pràcticament no s'havia vist modificada d'ençà de la proclamació de la República.

En tot cas, el que sí que es produí fou una certa dicotomia entre l'acció del moviment obrer a la ciutat de Barcelona, per una part, i a la resta dels principals centres industrials de Catalunya, per una altra, que faria que el protagonisme de la mateixa en l'acció insurreccional variés substancialment. Dins del camp de l'obrerisme, la presència de militants del BOC entre els octubristes presos fou també rellevant, hem localitzat un mínim de gairebé 130 militants, i extremadament elevada en relació a la seua xifra total

de militants en el cas del PCC, si donem per bona la xifra de poc més de 700 militants que aquest partit assegurava tenir l'octubre de 1934 gairebé un 8% d'aquests van ser empresonats. Pel que fa a la UGT i la Federació catalana del PSOE, la seua presència entre els presos és important en sectors com el dels ferroviaris, tot i que en el cas dels militants del PSOE el desconeixement que tenim sobre les seues agrupacions arreu del Principat, de més importància que la atribuïda habitualment, en fa pràcticament impossible la identificació. En el cas de la USC, de la mateixa manera que li succeí a l'Esquerra una bona part dels militants empresonats ocupaven càrrecs municipals, fet que en molts casos dificulta conèixer el seu grau de participació en el sis d'octubre.⁷⁸⁵

Per últim, cal parlar de la presència rellevant d'afiliats a les organitzacions de treballadors mercantils entre els presos d'octubre. Especialment entre els detinguts de Barcelona els membres del CADCI, la Unió Ultramarina o el Partit Català Proletari, format fonamentalment per mercantils, hi tenen un pes important. La mateixa situació la trobem al Bages amb l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria i, molt probablement, les organitzacions de mercantils de Terrassa, Lleida o Sabadell degueren patir de manera important l'empresonament dels seus militants, com indiquen algunes detencions i la situació d'aquestes organitzacions en els darrers mesos de 1934.⁷⁸⁶

D'aquesta manera, si intentem caracteritzar aquell protagonista col·lectiu que entre el sis i el deu d'octubre anà constituint la realitat insurreccional a Catalunya, posant-hi noms i cognoms, ens trobem amb que a grans trets podem detectar qui formava les peces del trencaclosques de la insurrecció tot i que resulti difícil combinar-les pel seu caràcter irregular. Els rabassaires i pagesos pobres de tota mena van ser una de les peces centrals de l'acció d'octubre, fossin membres de la UdR, d'altres organitzacions pageses, de l'Esquerra o del BOC. Al seu costat hi trobem un heterogeni conglomerat popular, en molts casos vinculats al sector dels serveis públics i privats i a una realitat eminentment urbana. El pes de càrrecs polítics, funcionaris, empleats de tot tipus, dependents, advocats, guàrdies d'assalt i agents de policia, metges, xofers o mestres

⁷⁸⁵ Veure Annex II. Relació dels detinguts i empresonats entre octubre de 1934 i gener de 1935.

⁷⁸⁶ Veure Annex II. Relació dels detinguts i empresonats entre octubre de 1934 i gener de 1935.

entre els presos, especialment en contextos urbans com el de Barcelona, indica socialment aquesta presència. En termes generals, podem vincular políticament aquests sectors socials a l'Esquerra, les JEREC, altres partits republicans catalanistes, la USC, les organitzacions de dependents o, fins i tot, el BOC. Per últim, la darrera de les peces d'aquest subjecte col·lectiu la formava una part important de la classe obrera organitzada, tot i que amb els contrastos que hem assenyalat.

Una part de la figura dels octubristes, però, la trobem en tot un seguit de presoners dels que no hem trobat cap rastre de militància política o sindical. En alguns casos, aquests homes devien formar part d'aquells simpatitzants de les esquerres en genèric, d'aquelles persones que globalment pensaven en republicà i catalanista que ens han anat apareixent en diversos punts de la geografia catalana entre el sis i el deu d'octubre. Entre aquests, de ben segur, també hi deuen tenir un pes important molts militants i afiliats polítics i socials dels que no hem pogut constatar la seua filiació. En tot cas, la combinació d'aquestes diverses peces ens dona com a resultat una figura dels protagonistes de la insurrecció ben allunyada d'algunes caracteritzacions dels octubristes excessivament estereotipades.⁷⁸⁷

10. 4. El desmantellament de l'obrerisme i la legislació laboral

La política repressiva en matèria laboral després de les jornades d'octubre es va centrar en liquidar tot aquell seguit de mesures que havien significat millores socioeconòmiques per als treballadors. En aquest sentit, l'apreciació feta per Ricard Vinyes de que els efectes repressius en el món obrer van sorgir a partir de la repressió en les institucions autonòmiques i en el desmantellament de la legislació laboral republicana encerta en assenyalar l'estreta vinculació d'una i altra.⁷⁸⁸ A la manera d'una mena de vasos comunicants, l'empitjorament de les condicions laborals dels treballadors i l'afebliment

⁷⁸⁷ En aquest sentit es pot veure R. Vinyes parlant de "*somatenes jugando a revolucionarios, jóvenes armados dispersados inmediatamente, anarquista escondidos, comunistas perplejos, socialistas confusos y misteriosos*" a "*Los efectos de la insurrección de octubre en Cataluña*", *Estudios de Historia Social*, 31, 1984, p. 49.

⁷⁸⁸ R. Vinyes. *La Catalunya...*, Curial, Barcelona, 1983, p. 164.

del moviment obrer tenia una relació directa amb l'impacte de la derogació de les lleis reformadores, per molt que importants sectors cenetistes haguessin negat, reiteradament, tot tipus de legitimitat i utilitat a aquestes darreres. Els cenetistes catalans modificarien, en certa mesura, aquesta posició en la conferència extraordinària de gener de 1936 davant la impossibilitat de "*hacer oídos sordos a lo que un gran sector de la opinión parece entiende que se debería hacer*" davant les eleccions de febrer de 1936 i "*la alianza con instituciones que sin sernos afines tengan un marcado matiz obrerista*".⁷⁸⁹

Com va assenyalar el mateix Vinyes, la repressió institucional significà la fi d'aquells avantatges aconseguits pels treballadors catalans: fou derogat el decret d'agost de 1932 que obligava a readmetre els obrers acomiadats sense causa, la disposició per la qual el tancament d'empreses era sotmès a la inspecció de la Generalitat fou anul·lada el maig de 1935, la mateixa mesura es seguí amb el laude de desembre de 1933 que els treballadors mercantils havien aconseguit després d'una important mobilització, els Consells Locals de Treball van ser dissolts i, per últim, els Jurats Mixtos i les Bases de Treball paralizades i empitjorades respectivament.⁷⁹⁰ De manera concreta, com hem vist, en el cas de la metal·lúrgia de Barcelona la revisió de les Bases suposà l'eliminació de la jornada de 44 hores setmanals. Aquesta labor de desballestament de la legislació laboral sumada a noves mesures repressives, com el decret de novembre de 1934 que declarava "vaga abusiva" tota aquella que es produís per motius aliens als laborals o sense els tràmits legals i permetia la rescissió individual de contractes, deixava els treballadors desproveïts d'aquells elements bàsics de regulació de les relacions laborals i, en conseqüència, en mans de l'arbitrarietat patronal.

Al costat dels efectes de la repressió institucional, una part sens dubte important dels treballadors organitzats van patir una repressió directa, una mena de guerra bruta de major o menor intensitat però continuada, que perseguia esborrar qualsevol expressió organitzativa de l'obrerisme als centres de treball. La duresa d'aquesta repressió

⁷⁸⁹ Confederación Regional del Trabajo de Cataluña. *Memorias de la Conferencia Regional extraordinaria celebrados los días 25, 26 y 27 de Enero 1936*, Barcelona, 1936, p. 4 i 26.

⁷⁹⁰ R. Vinyes. *La Catalunya...*, Curial, Barcelona, 1983, p. 167-172 i S. Bengoechea. *Reacció en temps de canvis. La patronal catalana davant la República (1931-1936)*, SCEH, Barcelona, 2005, p. 52.

patronal en molts casos convertí el centre de treball en un infern per als militants obreristes. Per aquest motiu, fonamentalment, la mobilització obrerista deixà de tenir la fàbrica, el taller o la botiga com a escenari principal per a traslladar-se al carrer, a l'espai públic, on resultava més fàcil trobar esclatxes en la situació de repressió social generalitzada. Tot i així, aquesta simultaneïtat d'escenaris en que es desenvolupà la mobilització obrerista va permetre mantenir una conflictivitat laboral i social gens menyspreable entre els darrers mesos de 1934 i al llarg de 1935 però no va poder evitar l'enfonsament organitzatiu de les forces obreristes.

La combinació dels efectes de la repressió institucional sobre la classe treballadora i el fustigament sistemàtic dels militants obreristes suposà pel conjunt dels treballadors catalans un clar empitjorament de les condicions laborals i una forta paràlisi del moviment obrer, especialment en el terreny sindical. Resulta gairebé impossible quantificar quants treballadors van ser acomiadats entre els darrers mesos de 1934 i el 1935, l'impacte concret de l'eliminació de la legislació laboral sobre les condicions materials de les famílies obreres, la davallada general d'afiliació al conjunt de forces obreristes o l'extensió d'aquella repressió menys vistosa aplicada a base de degradar la categoria laboral i reduir el salari. Tot i així, l'anàlisi de la repressió aplicada en diversos sectors laborals permet copsar el caràcter general i l'impacte concret de l'acció repressiva sobre el conjunt de les classes treballadores. Bona part de la patronal va intentar recuperar amb l'acció repressiva allò que considerava que havia perdut en els anys anteriors. Aquest fet, molt probablement, explica el perquè aquells sectors laborals que a través de la mobilització havien aconseguit abans d'octubre majors millores socioeconòmiques fossin els que es van veure més durament reprimits.

Els treballadors mercantils havien protagonitzat el novembre de 1933 una de les grans mobilitzacions obreres de la Barcelona republicana. Gràcies a la vaga convocada pel Front Únic dels treballadors mercantils, els aproximadament 80.000 assalariats d'aquest ram van aconseguir un augment salarial general, la jornada laboral de 8 hores, l'abolició del sistema d'internat i un ambiciós programa de subsidi familiar.⁷⁹¹ Un any i mig

⁷⁹¹ Sobre la mobilització dels treballadors mercantils el 1933 A. Durgan. "La Huelga general mercantil de 1933", a *La Historia i els joves historiadors catalans*, Barcelona, 1986 i M. Sans Orenge. *Els*

després, l'agost de 1935, la Federació d'Empleats i Tècnics de Catalunya explicava quina era la situació dels treballadors mercantils catalans als seus camarades del secretariat de la Federació Internacional d'Empleats d'Amsterdam. El que Josep Oltra o Ramon Ràfols explicaven als seus companys dibuixava una situació ben fosca tant per les condicions laboral com per l'activitat sindical dels mercantils.

L'agost de 1935 els treballadors dels comerç exposaven que “*resten encore interdits le CADCI, de Barcelona et le Syndicat d'Employes de Manresa. Sans les effectif de nostre Fédération reste réduit a la sixième*”. Segons la mateixa F.E.T, clarament influenciada per la USC i el CADCI, l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa comptava el 1934 amb 210 afiliats i el CADCI amb 8.220. En el mateix informe de 1935, molt probablement escrit per Josep Oltra, s'informava de la situació d'alguns dirigents mercantils, “*Le Président du C.A.D.C.I, camarade Jaume Cardús et trois camarades plus sont encore en prison. Le Secrétaire du CADCI, camarada Joan Ferrer i Alvarez qui se trouvait arrêté (...) a cause de son état de santé est mort le 5 mai écoulé. Son entièrement improvisé dona lieu a une grandiose manifestation de deuil*”, abans d'entrar a exposar l'enduriment de les condicions laborals.⁷⁹²

Després de les jornades d'octubre els jurats mixtos van ser suspesos en les seves activitats fins la reforma del govern de l'Estat de juliol de 1935. Aquesta afavoria “*les intérêts patronaux et alambiquer les droits plus elementaux des travailleurs*”, introduint com a principal novetat permetre una major presència dels sindicats catòlics i feixistes. Segons la mateixa Federació d'Empleats, el laude de 1933 dels treballadors del comerç al major, detall i alimentació no fou ni anul·lat pel Ministeri de treball ja que a més de no complir-se “*l'échéance legale de ces deux edits es au 31 du prochain mois de decembre*”. És a dir, l'arbitrarietat patronal era el principal criteri per fixar les condicions de treball dels mercantils.⁷⁹³

treballadors mercantils dins el moviment obrer català, Barcelona, 1975. Una excel·lent reflexió sobre el món dels treballadors mercantils a l'Europa d'entreguerres, concretament a Berlín, escrita el 1930 és la de S. Kracauer. *Los empleados*, Gedisa, Barcelona, 2007.

⁷⁹²AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 614.

⁷⁹³AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 614.

Aquesta arbitrarietat es pot resseguir a través de les diverses publicacions dels treballadors mercantils organitzats. Els acomiadaments es convertiren en un degoteig en aquelles empreses on els treballadors s'havien mobilitzat per fer complir el laude de 1933 i contra aquells militants sindicals més actius.

La *Catalunya Insurgent*, òrgan del Partit Català Proletari amb un pes considerable de mercantils, parlava a començaments de 1935 d'una autèntica "ofensiva de la burgesia mercantil". Segons l'òrgan del PCP, la casa Pirelli havia acomiadat "l'endemà del 6 d'octubre al secretari del CADCI i a altres companys digníssims" mentre que empreses com *La Saldadora*, la llibreria Subirana, els magatzems "*El Àguila*" o la sastreria Pujol havien obligat a signar "contractes deshonrosos a diversos dels seus empleats".⁷⁹⁴ A Sabadell, un militant del Sindicat d'Empleats i Tècnics empresonat per la seua participació en els fets d'octubre fou "acomiadat pel seu patró, el qual s'ha basat en l'abandonament per més de tres mesos del treball". Josep Buiria, de la Unió Local de Sindicats de Lleida, informava el maig de 1935 "sobre els acomiadaments injustificats i abusius de destacats militants" del sindicat mercantil. Segons Buiria, els acomiadaments realitzats a la casa Cardona i Munné i a "*La Tijera de Oro*" de la capital de Ponent mostraven "fins on es proposa arribar la nostra patronal": que no hi hagués sindicat mercantil a Lleida en paraules del representant de la casa Cardona i Munné.⁷⁹⁵ Per la seua part, l'Associació d'Empleats i Tècnics de Terrassa davant l'impagament d'hores extraordinàries i de diversos casos en els que s'obligava al treballador a signar l'acomiadament no es cansà de fer crides des del seu Butlletí a no signar cap document si s'era acomiadat i a cobrar, només, les hores extraordinàries integrament i en cap cas parcialment, ja que en aquest darrer cas "us serà impossible cobrar les hores restants".⁷⁹⁶

Els acomiadaments sumats a l'incompliment sistemàtic del laude de desembre de 1933 retornà a molts mercantils a una situació de plena subordinació cap als seus patrons. Tot i que el laude de 1933 havia estat incomplet també de manera reiterada per la patronal abans de l'octubre de 1934, el resultat de les jornades d'octubre fou aprofitat "per la

⁷⁹⁴ *La Catalunya Insurgent*, 2, 1935, p. 4.

⁷⁹⁵ *Lluita. Òrgan de la Federació d'Empleats*, 110, 15/05/1935, p. 3.

⁷⁹⁶ *Butlletí mensual de l'Associació d'Empleats i Tècnics*, 35, octubre 1935, p. 1.

burguesia mercantil freturosa d'implantar els seus desitjos".⁷⁹⁷ Molt probablement la situació de Joan Pedret, treballador del comerç de Vilafranca, fou la que adquirí un caràcter generalitzat després d'octubre. Pedret treballava de "tenedor-comptable i correspondència nacional catalana-castellana i estrangera". Segons el mateix treballador, en cap de les tres empreses en les que treballava se'l retribuïa "degudament" i per aquest motiu demanava a la Secció d'organització i treball del CADCI que se l'informés de la "tarifa que em correspond per a els esmentats treballs".⁷⁹⁸

A més de l'incompliment del salari mínim al detall, alimentació, oficines i al major i l'impagament, també, dels augments per antiguitat, l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa i Comarca detallà l'impacte concret que la no aplicació del laude de 1933 va tenir sobre el "proletariat mercantil" del Bages: treballar tots els dies de la setmana enlloc de fer la setmana anglesa, fer 9, 10, i 11 hores diàries i no les 8 reglamentàries, vacances de 8 dies quan les reconegudes eren de 15 al detall i 20 al major o l'incompliment de la indemnització per acomiadament, un salari mensual si aquest és produïa durant el primer any i mig salari mensual més per any treballat a la mateixa empresa fins a un màxim de 10 mensualitats.⁷⁹⁹ Aquest enduriment de les condicions laborals anà de la mà del debilitament organitzatiu dels treballadors mercantils com a conseqüència de la repressió política posterior al 6 d'octubre. A banda de la clausura de sindicats i els empresonaments, diverses entitats com la mateixa Associació de Dependents de Manresa van veure com la relació amb diversos dels seus afiliats quedava completament tallada. Això fou el que les hi succeí als afiliats de l'ADCI de les mines i fàbriques tèxtils de Fígols i de les mines de Cardona.⁸⁰⁰

La debilitat organitzativa afectà àmpliament al conjunt de les forces sindicals i polítiques obreristes de signe ben divers. El maig de 1935 el secretari del Sindicat Ferroviari-UGT de la zona de Biscaia informava als seus companys de la novena zona

⁷⁹⁷ *La Catalunya Insurgent*, 2, 1935, p. 4.

⁷⁹⁸ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 364.

⁷⁹⁹ Arxiu Històric Comarcal del Bages. Fons de l'Associació de Dependents del Comerç i la Indústria de Manresa. "A tot el proletariat mercantil", Manresa, març de 1936.

⁸⁰⁰ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 614.

ferroviària, la de Catalunya, sobre la situació sindical dels ferroviaris a la província basca. El ferroviari biscaí era ben clar explicant l'estat de l'organització: *“Esperamos que sean abiertos los locales de nuestros organismos para ver si podemos recuperar el 20% de los afiliados que hemos perdido”* afegint que tenia *“acobardados a los afiliados y no se deciden a prestar la solidaridad debida a sus compañeros perseguidos”*. La situació dels ferroviaris ugetistes de Catalunya era gairebé la mateixa.⁸⁰¹

En primer lloc, els ferroviaris socialistes havien rebut implacablement l'acció repressiva en forma de detencions i empresonaments com a conseqüència de la seua participació activa en les jornades d'octubre. A Vilanova, dels 51 detinguts, processats i jutjats en consell de guerra, 27 eren ferroviaris del Consell Obrer Ferroviari de la UGT i a Lleida un mínim de 20 ferroviaris van restar empresonats fins gener de 1935.⁸⁰² A més dels ferroviaris empresonats, que podem resseguir també a Barcelona, Tarragona, Martorell o Mora, fou la repressió aplicada als centres de treball la que debilità més directament l'organització sindical dels ferroviaris. Tant la Companyia M.Z.A com la de *“Ferrocarriles del Norte”* van aplicar una repressió sistemàtica contra aquells obrers que s'havien vist afectats, d'una manera o d'una altra, per l'acció repressiva de l'autoritat militar i contra aquells altres que resultaven incòmodes per a la direcció. L'empresa exercí la repressió a base d'acomiadaments, els obrers *“seleccionados”*, i degradació de la categoria i condicions laborals.

L'agost de 1935 la companyia M.Z.A comunicava a un dels seus treballadors que *“comprobada la falta de probidad del factor 2º de la Estación de Barcelona-Término D. José Riera Borrell, la Superioridad ha resuelto que este agente cause baja definitiva en el servicio de la Compañia”*. El mateix treballador escrivia al Director general de la M.Z.A exposant el perquè havia estat acomiadat *“sin haberme dado ninguna explicación”*. Josep Riera considerava que se l'havia donat de *“baja definitiva”* aprofitant *“el que estuviera en una situación un poco difícil por hallarme envuelto por una detención por haberme detenido por encontrarme unas cuartillas que la policia*

⁸⁰¹ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 513.

⁸⁰² AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 444.

estimó punibles”.⁸⁰³ Resulta extremadament difícil precisar el número de ferroviaris que van ser acomiadats en aquestes circumstàncies però, amb poca mena de dubtes, degué ser d'importància pels diferents casos que hem pogut detectar.

A Tarragona van ser diversos els ferroviaris acomiadats després d'octubre. Probablement, alguns d'aquests devien ser militants del BOC ja que s'organitzà una subscripció “*a favor de las familias de los ferroviarios que fueron despedidos el 6 de octubre*” que *La Batalla* féu pública i que el novembre de 1934 havia recaptat 1.230,20 pessetes.⁸⁰⁴ A Móra la Nova el ferroviari ugetista Antoni Estalella també fou donat de baixa, és va poder reintegrar al seu lloc després de febrer de 1936; a Port Bou la M.Z.A acomiadà a diversos jornalers “*por baja de tráfico en la estación*” sense contestar al requeriment del secretari del Sindicat Ferroviari de la 9^a zona sobre els mateixos. a Vilanova i la Geltrú també van ser acomiadats de manera definitiva diversos membres del Consell Obrer Ferroviari i molts altres només fins el desembre de 1934 i a Lleida ho van ser gairebé una quarantena de ferroviaris. Per una altra part, ferroviaris ugetistes com Pau Ullod, de Sants, fou cessat com a secretari de l'Agrupació de Jurats Mixtos dels ferrocarrils de Barcelona “*debido a que no tenia la plaza por concurso y a la política que se sigue en la actualidad*” assenyalant “*la gran ignominia que especialmente han cometido conmigo*”.⁸⁰⁵

Al costat dels acomiadaments, diversos obrers ferroviaris, “*los no seleccionados pero si represaliados*”, es van veure obligats a signar nous contractes de treball que empitjoraven les seues condicions laborals. El març de 1936 quan el sindicat ferroviari va iniciar les reclamacions per aconseguir la readmissió d'aquells obrers acomiadats i la nul·litat d'aquelles condicions laborals imposades el 1935, diversos ferroviaris de la M.Z.A van exigir “*la abolición de las nuevas hojas de contrato de trabajo que nos vimos obligados a firmar pues es muy justo nos demos el gusto de romperlas para desquitarnos del disgusto que tubimos al firmarlas*”.⁸⁰⁶ En certa mesura, la repressió

⁸⁰³ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 513.

⁸⁰⁴ *La Batalla*, 12/07/1935, p. 2.

⁸⁰⁵ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 513 i *Solidaridad Obrera*, 21/02/1936, p. 2.

⁸⁰⁶ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 513.

arran d'octubre va permetre esborrar la demanda d'un estatut del personal ferroviari que havia exigit el sindicat ferroviari de la UGT i reforçar els reglaments interns de cadascuna de les companyies en matèria d'ascensos, jornada, llicències retribuïdes o accidents de treball.

En el cas dels ferroviaris, el debilitament organitzatiu el mostra la incapacitat del Sindicat Ferroviari de la 9^a zona per exercir la solidaritat cap als seus militants presos. El desembre de 1934 el president del Consell Obrer Ferroviari de Vilanova, Joan Baptista Golbano, des de la presó model es dirigia a l'executiva del sindicat ferroviari ugetista de Catalunya per a *“manifestaros el descontento que existe entre los compañeros presos y socios del C.O de Villanueva por el poco apollo que encuentran por dicha zona”*. El ferroviari vilanoví afegia: *“este mes de la suscripción popular les an entregado a los familiares de 75 ptas, esto no es ninguna solució porque muchos de ellos tienen de tres a cinco hijos y no tienen mas que para pagar el piso y la luz”* per tot seguit demanar que *“hagais el maximo esfuerzo por mandar lo mas pronto posible fondos para los familiares, porque de esta forma se hace una gran propaganda”*. L'aspecte propagandístic de la solidaritat preocupava especialment al president del Consell ferroviari i alhora membre del PSOE ja que *“todas las organizaciones de Villanueva atienden muy bien a los presos y a sus familiares, y los nuestros quedan ejercionados al no recibir ningún socorro por parte de la organización”*.⁸⁰⁷ Era, a grans trets, una realitat similar a la que aquell ferroviari biscaí explicava als seus companys catalans.

Per una altra part, la repressió política i laboral estroncà la incorporació de sindicats ferroviaris autònoms, com el de Sant Feliu de Guíxols, al sindicat ferroviari ugetista i, en conseqüència, contribuí al seu debilitament. El Sindicat Ferroviari de Sant Feliu ingressà el 1931 a la Federació Nacional de la Indústria Ferroviària cenetista. El 4 d'octubre de 1934 els ferroviaris santfeliuencs van considerar que *“los empleados de*

⁸⁰⁷ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 513. Una visió general sobre els efectes de la repressió en els sindicats de ferroviaris a A. Plaza. *“La travesía del desierto del sindicalismo ferroviario entre 1918 y 1936”* a M. Muñoz (ed.). *Organizaciones obreras y represión en el ferrocarril: una perspectiva internacional*, Fundación de los Ferrocarriles Españoles, Madrid, 2011, p. 175-193.

este Ferrocarril no podíamos cumplir los acuerdos ni tácticas de la Central Sindical o sea actuar a la acción directa y que si queríamos conservar algo la unión y hacer que por lo menos nos respetaran lo que la ley nos concede (...) teníamos necesidad de acudir a los Jurados Mixtos". El sindicat de Sant Feliu acordà donar-se de baixa i "ingresar en bloque" al sindicat ferroviari ugetista però davant els "acontecimientos que todos sabemos" i fins que no estigués "normalizada la situación" el Sindicat ferroviari de Sant Feliu acordà paralitzar el seu ingrés.⁸⁰⁸

En altres sectors la repressió laboral s'aplicà amb fórmules ben diverses, tot i que els acomiadaments i la degradació de categoria van ser els principals elements de l'acció repressiva. A Correus, segons el periòdic *Avant*, diversos treballadors van ser durament reprimits en motiu de la seua participació als fets d'octubre. En aquest cas, l'acció repressiva s'aplicà traslladant als treballadors militants "als indrets més apartats de la Península com a mesura disciplinària", tot i que la fórmula més estesa i efectiva en tots els rams fou la de l'acomiadament, aprofitant detencions i la nova legislació favorable.⁸⁰⁹ Molt probablement, el cas de Jaume Capellades, afiliat al Sindicat Únic de Sant Sadurní i treballador de Freixenet, serveix per mostrar-nos el que els hi succeí a molts treballadors sindicats o amb militància política de la construcció, el vidre o el tèxtil.

Gràcies a l'informe enviat per l'alcalde de Sant Sadurní al Conseller de Treball de la Generalitat el juny de 1936 "sobre els antecedents entre els obrers i les cases "Codorniu" i "Freixenet", fabricants de xampany" podem conèixer el cas de diversos treballadors acomiadats per motius polítics i socials entre els que hi havia Jaume Capellades. L'informe sobre aquest obrer del xampany fet per l'alcalde resulta un bon exemple sobre la situació en la que es van trobar molts obrers:

"Jaume Capellades i Rosell, veí de Sant Sadurní d'Anoia, solter i vint-i-tres anys d'edat, fill de mare viuda a qui deu mantenir amb el producte del seu treball amb domicili al carrer de Mosen Fontanilles, numero dos, baixos,

⁸⁰⁸ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 513.

⁸⁰⁹ *Avant. Periòdic d'orientació revolucionària*, 10, 1935, p. 2.

treballava a la Casa Freixinet feia vuit anys i va esser despedit amb motius dels fets del sis d'octubre de 1934, essent detingut en aquella data durant vuit setmanes i processat, i el qual tenia el carrec de remanador de pupitres (especialitat dintre la fabricació del xampany) va demanar esser admes el dia vuit de Març (1936)".⁸¹⁰

La mateixa situació es produí entre un nombre elevat dels obrers del metall. Si fem cas de la comunicació que el Sindicat d'Obrers Metal·lúrgics-UGT de Barcelona envià el maig de 1936 al conseller de treball i a la minoria comunista de les corts de la República, uns 700 obrers "*aún no han vuelto a sus lugares de trabajo y los que han vuelto aún no han cobrado la indemnización a que tienen derecho*". José del Barrio i Fulgenci Hernández, secretari i president del Sindicat Metal·lúrgic, demanaven al conseller de treball que "*los obreros represaliados por los hechos de octubre de 1934 (...) sean reintegrados rapidamente a sus puestos de trabajo ya que no es posible que después de tres meses del triunfo del Frente Popular aun hayan compañeros que sufren las consecuencias de la represión del Gobierno Gil Robles*".⁸¹¹ Al costat dels acomiadaments, els obrers del metall van veure com una de les demandes històriques del ram, la jornada de 44 hores, quedava anul·lada. D'ençà del mes de juny de 1934 aquesta s'estava aplicant a la província de Barcelona i a partir del juliol ho fou a la resta del Principat. El mes de desembre Oriol Anguera de Sojo des del Ministeri de treball disposà que es tornés a imposar la jornada de 48 hores. La Unió Industrial de Catalunya, la patronal del metall, aconseguí complir governativament el que havia estat la seua principal demanda al llarg de 1934.⁸¹²

A l'involució en les condicions laborals els obrers hi van respondre amb tot un seguit de vagues defensives pel manteniment de les 44 hores a la Hispano-Suïssa, a la Marítima, a la Casa Torras i a Mas Bagà, totes a Barcelona, i també a Mataró, Badalona, Terrassa i Sabadell. En aquesta darrera ciutat, la vaga dels Metal·lúrgics acabà amb

⁸¹⁰ Arxiu Municipal de Sant Sadurní d'Anoia. Fons de l'Ajuntament de Sant Sadurní. Caixa 80 1934.

⁸¹¹ AHN-Sección guerra civil. PS Madrid 385.

⁸¹² S. Bengoechea. *Reacció...*, SCEH, Barcelona, 2005, p. 141-145. Per a les reivindicacions dels treballadors del metall veure E. Vega. *Entre...*, Pagès editors, Lleida, 2004, p. 389-393.

l'acomiadament de tots els treballadors de fàbriques i tallers i amb el tancament patronal fins desembre de 1934. A l'anul·lació de les principals millores aconseguides pels obrers del metall el 1934, en bona mesura gràcies a l'acció del Front Únic Metal·lúrgic, s'hi mantenien aquells aspectes ordinaris de les condicions laborals que no havien millorat amb anterioritat a l'octubre. Un butlletí dels treballadors de la Hispano-Suïssa, molt probablement fet per la cèl·lula del PCC a la fàbrica, assenyalava a finals de 1934 alguns d'aquests aspectes: falta d'un "departament apart per a canviar-nos de roba", inexistència de mesures sanitàries per als obrers pintors, "la "Duko" ataca constanment els pulmons i l'estomac" o la falta de neteja a les comunes que el butlletí atribuïa a que a la "Direcció de la Hispano" no li importaven "tres punyetes" les condicions dels treballadors.⁸¹³

Tot i que els Sindicats d'Oposició, els Sindicats Autònoma i la UGT havien anat guanyant protagonisme en la lluita dels metal·lúrgics en detriment de la CNT al llarg del 1934, aquesta conservava a Barcelona i altres punts del Principat la preeminència sindical en aquest ram. Si bé els cenetistes havien quedat volgutament al marge de la lluita per aconseguir la setmana de 44 hores, davant la repressió governativa i l'autoritat militar els obrers de la confederació van participar activament en les vagues defensives a Barcelona, Badalona o Tarragona. En aquest darrer cas, l'informe que la secció de la CNT de la CAMPSA envià al "*Congreso Nacional Petrolífero*" sobre la seua activitat entre octubre de 1934 i juliol de 1936 permet analitzar les formes variades de repressió laboral que amb una àmplia impunitat es van desplegar fins el febrer de 1936.

Els cenetistes tarragonins afirmaven que "*la represión por parte del Director fué durísima y ha gravitado sobre la marcha de nuestra Sección, nos ha hecho vivir siempre al día angustiosamente*". Com a molts altres centres de treball van haver-hi obrers "*seleccionados*", acomiadats, que en alguns casos, com el cenetista Claudio Gómez, van ser readmesos el març de 1936 però en d'altres la CAMPSA es va mostrar "*reacia a la readmisión*". L'assetjament laboral fou un dels altres mecanismes aplicats contra els treballadors cenetistes, en forma de canvi permanent del lloc de treball.

⁸¹³ AHPCE. Documentos PCE. Rollo XIII. Ap. 162 i Rollo XII. Ap. 155. La "Duko" era la laca nitrocel·lulosa que dissolta s'utilitzava per pintar amb pistola els automòbils.

Segons la secció sindical, es produí el cas d'un treballador que *“era portero y lo trasladó (el director) a vigilante de tarde, posteriormente lo pasó a guardia de noche lo que él no quiso seguir prestando este servicio, contestándole que la puerta era muy grande”*. Aquest treballador finalment fou acomiadat i readmès després de febrer de 1936 tot i que passant *“a ocupar una plaza de peón con el mismo jornal que antes disfrutaba”*. Igualment la direcció intentà sancionar treballadors *“por repartir entre nuestros compañeros el Boletín de la Federación”* mentre que, afegien els cenetistes, *“jamás ha puesto la más mínima dificultad al reparto de un papelucho que editan los autonomos”*, en referència, molt probablement, al sindicat petrolífer de la Federació Local de Societats Obreres encapçalada per socialistes i comunistes.⁸¹⁴

L'omnipresent repressió política, social i laboral que s'aplicà de manera immediata al fracàs d'octubre debilità fortament les organitzacions obreristes en els darrers mesos de 1934. Si bé s'assajaren noves formes i espais de conflictivitat obrera i social, la centralitat del conflicte entre capital i treball continuava estant al taller, la fàbrica o el magatzem i en aquest espai les organitzacions obreristes van patir un afebliment considerable. Tant els cenetistes, immersos en una important crisi, com els Sindicats d'Oposició o la potent Federació Local de Sindicats de Sabadell i els nombrosos sindicats autònoms van patir una paralització important de la seua activitat sindical. En el millor dels casos, només van tenir la capacitat d'organitzar mobilitzacions laborals de caràcter defensiu sense massa èxit. Cap a una situació encara més crua es van veure abocats els ja de per si reduïts partits obrers.

Als comunistes del BOC els hi fou prohibida la seua premsa, clausurats els seus locals i empresonats un bon nombre dels seus militants. Fins a començaments de 1935, els bloquistes tant sols van poder dedicar-se a organitzar la solidaritat amb els empresonats a través del Socors Roig i a intentar reorganitzar el partit clandestinament. En la mateixa situació va trobar-se el Partit Comunista de Catalunya, d'implantació molt reduïda però amb una capacitat de mobilització creixent entre alguns sectors i en alguns punts de la geografia catalana. Amb la premsa prohibida, militants empresonats i una direcció enfrontada la seua activitat es concentrà també en organitzar l'ajut als presos amb la

⁸¹⁴ AHN-Sección guerra civil. PS Barcelona 1444.

secció catalana del Socors Roig Internacional i a refer el partit en condicions de clandestinitat. En el terreny sindical, els comunistes van perdre aquelles petites posicions que havien anat guanyant en els anys anteriors. A “*Lámparas Z*” a començaments de 1935 quedaven només “*tres camaradas y la célula está a punto de desaparecer*”, al metall el “*P. ha tenido que empezar de nuevo*” i al transport el partit també “*habia retrocedido*”.⁸¹⁵

Pel que fa als socialistes, la USC quedà del tot desorganitzada fins ben entrat el 1935, molt especialment en les diverses seccions de Barcelona on el partit tenia el major nombre d’afiliats. Moltes seccions locals van desaparèixer de la mateixa manera que l’organització juvenil, d’implantació fonamentalment barcelonina. Pel que fa a les Agrupacions Socialistes del PSOE aquestes van patir també un profund procés de debilitament al costat dels diversos sindicats ugetistes.⁸¹⁶ Igualment, l’Aliança Obrera de Catalunya s’anà debilitant al llarg del 1935, tant pels efectes de la repressió com per les desavinences entre les organitzacions que la integraven.

⁸¹⁵ Per al BOC A. Duran. *B.O.C...*, Laertes, Barcelona, 1996, p. 321-330 i per al PCC AHPCE. Documentos PCE. Rollo XIII. Ap. 162 i Rollo XII. Ap. 155.

⁸¹⁶ R. Alcaraz. *La Unió Socialista de Catalunya*, La Magrana, Barcelona, 1987, p. 204-213 i D. Ballester. *Marginalitats i hegemònies. L’UGT de Catalunya (1888-1936)*, Columna/Fundació Comaposada, Barcelona, 1996, p. 187-195.

11. CONSIDERACIONS FINALS

Durant la campanya electoral de febrer de 1936 a les corts de la República els fets d'octubre van ocupar un lloc més que destacat. Ni ha prou observant els cartells del Front d'Esquerres de Catalunya per veure clarament la centralitat del 6 d'octubre. Les esquerres catalanes demanaven el vot per l'amnistia dels octubristes, per frenar el feixisme, pel restabliment de les bases de treball anul·lades, per la reconquesta de la Llei de contractes o pel "veritable ordre" que no "existeix sense benestar col·lectiu", sense l'autonomia, la Generalitat i el govern Companys. Per la seua part, el Front Català d'Ordre en els seus cartells animava a votar per escombrar el 6 d'octubre, que per a ells era el mateix que acabar amb el Front d'Esquerres i la revolució.⁸¹⁷

Mesos després, ja en plena guerra civil, un veí de Navàs fou detingut i traslladat a Barcelona per "posar-lo a disposició del Tribunal militar" entre altres motius perquè "en ocasió dels fets del 6 d'octubre s'entretenia a delatar els homes que prengueren part en el moviment". A Sant Sadurní d'Anoia, la primavera del 1936 va aparèixer un pamflet anònim en el qual s'hi podia llegir: "Poble: ja saps, doncs, qui són els que varen portarte l'angoixa i els perjudicis a casa teva. Doncs, bé, cal que facis justícia exterminant d'una vegada aquests traïdors de Catalunya". Els traïdors de Catalunya eren uns vint veïns que arran dels fets del 6 d'octubre havien denunciat 62 dels seus convilatans per haver participat en la insurrecció.⁸¹⁸

Tant el protagonisme del 6 d'octubre en les eleccions de febrer de 1936 com la seua empremta durant la primavera de 1936 i després del cop d'Estat del 18 de juliol, mostraven l'impacte decisiu del *fets* en la societat catalana. Difícilment podem explicar la transcendència posterior del moviment d'octubre des de la visió massa habitual i

⁸¹⁷Una mostra representativa dels cartells de la campanya electoral del Front d'Esquerres es pot veure al catàleg de l'exposició *República! Cartells i cartellistes (1931-1939)*, Museu d'Història de Catalunya/Viena edicions, Barcelona, 2006.

⁸¹⁸ Arxiu Municipal de Navàs. Fons de l'Ajuntament de Navàs. Seguretat Pública. Caixa 1010 i C. Querol. "31 de juliol de 1936: crònica d'una matança", *El 3 de vuit*, desembre 2005, p. 29-31.

limitada del mateix. Al llarg de la recerca hem intentat contrastar aquelles interpretacions establertes de les jornades d'octubre amb un objectiu ben senzill: intentar aprofundir en els seus aspectes més sòlids i evitar que ens limitessin a l'hora de plantejar noves vies interpretatives.

D'entrada, resulta difícil interpretar l'àmplia mobilització popular entre el 4 i el 10 d'octubre a diversos punts de Catalunya exclusivament en funció de la iniciativa del govern Companys. La caracterització dels fets d'octubre com un gest governamental, d'alta política, catalanista, amb algunes heroïcitats tant remarcables com anecdòtiques, per exemple l'acció del CADCI, que formaven part de la posada en escena de Companys per pressionar el rumb del govern de la República fa invisible tota una altra realitat d'octubre. L'assalt a les seus dels partits de dretes, la detenció de propietaris agrícoles o d'industrials, les accions anticlericals, la destitució d'Ajuntaments o l'enfrontament obert amb les forces de l'Estat gairebé sempre han aparegut com a elements secundaris en la interpretació anterior, tot i ser ben característics arreu del Principat.

Aquesta part del moviment d'octubre posa en un primer pla la necessitat d'elaborar una explicació general dels *fets* amb capacitat d'integrar les seues diverses dimensions, tot reajustant la importància d'alguna d'elles. El que s'ha intentat ha estat, precisament, fer emergir una dimensió de la insurrecció d'octubre, el component social, per poder articular una explicació el més completa possible del seu significat històric. Per tant, al costat de l'acció dels membres del govern, dels dirigents polítics, de les autoritats de la República, de les forces de l'Estat i dels aspectes ideològics hem desplaçat el focus de la nostra anàlisi cap a aquell "moviment real" de l'acció d'octubre, cap aquella dimensió popular i social present en la mateixa. D'aquesta manera, hem pogut explicar les diverses accions, expectatives, objectius, projectes i temors que van constituir el 6 d'octubre en una interpretació general on totes les seues dimensions hi apareguessin plenament integrades.

Tant a l'hora d'explicar la gènesi i les motivacions com el propi desenvolupament de les jornades d'octubre hem situat en el centre aquesta pluralitat de components. L'agudització de la confrontació social i la polarització política a Catalunya llarg del 1934, el canvi de rumb al capdavant de la República a partir de novembre de 1933 i la

conflictivitat creixent entre les institucions autònomes i les de l'Estat republicà expliquen el perquè l'entrada de la CEDA al govern central va fer possible que sota la iniciativa de Companys coincidissin tot un seguit de projectes i mobilitzacions de caràcter ben divers.

Tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat, la dinàmica social i política anterior a octubre d'ençà el novembre de 1933 va convertir a ulls de sectors importants de la societat una amenaça potencial contra els gairebé tres anys d'experiència republicana en una amenaça més que real i, fins i tot, imminent. La CEDA de Gil Robles que sostenia a Lerroux, emparava la violència política dels grups de dreta antirepublicana i transitava pel camí dels feixismes era la principal protagonista d'aquesta amenaça. El temor a la liquidació de la democràcia republicana, del moviment obrer i als primers passos per construir un Estat corporatiu no resultava gens estrany si tenim en compte que a Alemanya i a Àustria s'havien produït partint de la legalitat democràtica, a Itàlia ja feia més d'una dècada i a París les organitzacions feixistes havien intentat un cop d'Estat el febrer de 1934.

Per a importants sectors de la societat catalana, l'amenaça possible i tinguda com a real de la dreta antirepublicana significava l'atac frontal a l'autonomia catalana, al projecte socialment reformador del govern autònom, als petits avenços aconseguits i a totes les expectatives social i polítiques que pretenien una transformació profunda en un sentit social i nacional revolucionari. L'existència d'aquesta amenaça i la percepció àmplia que l'entrada de la CEDA al govern la feia efectiva permet explicar el perquè a l'entorn de la iniciativa del govern de la Generalitat hi van convergir l'acció de les organitzacions obreres de l'Aliança, dels rabassaires i pagesos pobres, d'una part rellevant de les bases anarcosindicalistes, fins i tot d'alguns sectors estrictament anarquistes o dels diversos grups separatistes. En aquest sentit, l'octubre català el podríem caracteritzar com un seguit de respostes amb lògiques diverses posades en moviment per un denominador comú: l'activació de l'atac contra la democràcia republicana, l'autonomia, les reformes socials i el moviment obrer amb la presència de la CEDA al govern central.

Els cartells propagandístics de febrer de 1936 apunten aquesta heterogeneïtat de motivacions i projectes de l'octubre de 1934. En primer lloc, l'acció del govern

Companys per aprofundir en la direcció reformadora inicial de la República i barrar el pas als enemics de la “República del 14 d’abril”. En segon, l’estratègia governamental separatista impulsada per Dencàs des de la conselleria de Governació i les JEREC. En tercer, una insurrecció social generalitzada protagonitzada per una part significativa de la classe treballadora i pels rabassaires i pagesos pobres. Per últim, una mobilització popular àmplia vinculada a la proclama cívica de Companys que pretenia reeditar una acció col·lectiva similar a la que havia portat a la proclamació de la República el 1931. En tots aquests grans eixos dels fets d’octubre hi havia una multiplicitat de pràctiques, expectatives, objectius concrets i d’altres més generals i projectes socials i polítics molt diversos, en alguns casos oposats entre ells.

Aquesta multiplicitat de lògiques socials i polítiques no va trobar cap element comú que fes possible travar-les cap a un mateix objectiu. L’èxit de l’estratègia de la majoria del govern català implicava que no reeixís l’estratègia governamental dels separatistes i a l’inrevés. El triomf d’aquesta darrera anava aparellat a l’enfonsament de l’estratègia obrerista d’insurrecció social i a qualsevol altra expressió de confrontació social violenta com la protagonitzada per rabassaires i pagesos pobres. En termes generals, aquesta correlació negativa explica la fallida de l’octubre català tenint en compte tots els aspecte concrets que hem anat desgranant al llarg de la recerca.

Per una altra part, els exemples de Navàs i Sant Sadurní, entre molts altres, permeten veure que l’impacte de l’experiència d’octubre i de la repressió tenia les seues arrels profundes en la fractura i la conflictivitat social. Si bé el component polític del 6 d’octubre va ser central, només cal tenir present que la iniciativa del moviment va recaure en l’acció del govern català, va ser la dimensió social de la insurrecció la que, amb tot un seguit d’elements revolucionaris, va tenir una major transcendència per a la dinàmica social i política catalana. La confrontació social que va irrompre durant la primera setmana d’octubre va fer veure que era possible fer trontollar els fonaments de les classes dominants que amb vehemència s’havien oposat a les reformes del govern i a les demandes d’obrers i pagesos. Els atacs a industrials, als propietaris agraris, a l’església o a les forces de l’Estat arreu de Catalunya van evidenciar que allò no era, només, una proclama governamental i una mobilització cívica sinó que hi havia tota una altra cosa.

La repressió posterior només va fer que aguditzar la bretxa que havia suposat el 6 d'octubre. El seu caràcter i l'impacte entre diversos sectors només va fer que aguditzar la fractura i la conflictivitat social en la societat catalana. El pes de la repressió va recaure especialment sobre els obrers sindicats, els pagesos que reivindicaven la propietat de la terra i les institucions autònomes i locals. L'acció repressiva va adquirir el caràcter d'ofensiva contra aquells considerats enemics que es dedicaven a promoure l' "anarquia social" i contra les institucions republicanes i autònomes que, per a bona part de les dretes, els emparaven. El que s'intentà inicialment amb l'acció repressiva fou desballestar els poc més de tres anys d'experiència autonòmica republicana aplicant un projecte reaccionari contra l'amenaça democràtica, les reivindicacions socials i la catalanitat.

Si el moviment d'octubre es va caracteritzar pel seu caràcter multiforme, aquest fet, en cap cas, permet considerar que els projectes sociopolítics que hi van confluïr no tinguessin uns objectius, unes estratègies i unes particularitats clarament marcades. Més aviat fou tot el contrari. Com hem apuntat, en el terreny de l'estratègia política la iniciativa de Companys el 6 d'octubre pretenia la radicalització de la "República del 14 d'abril" i l'autonomia catalana pensant, molt probablement, en la mobilització d'abril de 1931. A l'alçada de 1934, l'acció de la majoria del govern encapçalada per Companys requeria activar una forta mobilització popular amb capacitat armada i disposar d'un escenari de protesta generalitzada arreu de l'Estat. Cap d'aquestes condicions es van acomplir amb prou solidesa per fer reeixir l'acció governamental.

L'ascens de la CEDA al govern significava per a Companys, Lluhí, Comorera i bona part del govern l'inici de la fi de l'autonomia i del projecte reformador dels republicans catalanistes. En conseqüència, calia barrar el pas als homes de Gil Robles al govern de l'Estat intentant aprofundir en el projecte reformador republicà, plantejant l'aspiració federal, la defensa de l'autonomia, la compenetració amb les esquerres espanyoles i la voluntat d'intervenir en el marc republicà espanyol. L'acció de la majoria del govern català no va ser tant sols fruit de la pressió de les JEREC ni del suposat acord amb republicans i socialistes espanyols. Com hem pogut veure, l'acció del govern tenia uns elements polítics ben definits, la direcció política del *fets* va estar en tot moment en mans de Companys i aquest intentà actuar amb iniciativa pròpia amb els sectors de

l'Esquerra més afins, alguns diputats, certs sectors de l'oficialitat de l'exèrcit i les comissaries delegades.

Des del mateix govern, el conseller de Governació i capítost de les JEREC va intentar portar a la pràctica la seua estratègia governamental separatista. Del que es tractava, en aquest cas, era d'aconseguir la separació política, amb una absoluta indefinició de la mateixa, utilitzant les institucions autonòmiques, les estructures organitzatives de l'Esquerra i l'escenari revolucionari que havia de produir-se al conjunt de la República. Molt probablement, la iniciativa dels separatistes pretenia repetir un gest similar a la proclamació de la República catalana de Macià de 1931 pensant en l'horitzó d'una confederació. La fallida inicial de l'acció armada que comandava Dencàs va ensorrar l'estratègia governamental separatista que pretenia impugnar tant a Companys com al conjunt de l'obrerisme.

Precisament des del camp de l'obrerisme, l'estratègia de l'Aliança Obrera passava per intentar radicalitzar la situació encetada el cinc d'octubre per aconseguir la proclamació de la República catalana arreu del Principat i posar en marxa una insurrecció social generalitzada. Molt especialment a la capital catalana, l'estratègia política dels aliancistes es va trobar ràpidament en un carreró sense sortida. Per contra, en diversos pobles i ciutats l'estratègia de l'Aliança Obrera aconseguí imposar-se. En molts dels principals centres industrials, la proclamació de la República catalana, l'Estat català o la República catalana socialista va anar acompanyada d'una confrontació social revolucionària. En alguns casos, els obreristes van aconseguir constituir-se en nou poder revolucionari i, en d'altres, van desenvolupar una acció clarament insurreccional però sense sobreposar-se ni a les autoritats municipals o de la Generalitat i encara menys a les forces de l'Estat.

En darrer lloc, la important mobilització dels pagesos pobres compartia i estava guiada per uns mateixos objectius estratègics tot i no quedar formulada en una única estratègia política. Una part significativa de la pagesia va entendre la proclamació de Companys com el moment generalitzar en què podia avançar en la pràctica social i política per a millorar la seua situació. La mobilització dels pagesos responia, sobretot, a una lògica de confrontació local o comarcal que en quedar enllaçada amb un moviment d'àmbit principatí es va veure enormement reforçada. L'objectiu de la major part dels pagesos

que es van revoltar era convertir-se en propietaris de les terres que cultivaven, en el cas dels parcers, mitgers i rabassaires, sense renunciar a les conquestes de caràcter parcials, especialment importants per a jornalers a temps parcial o complet, i assegurar el benestar de la unitat familiar però també de la comunitat a través de la petita explotació com a element de desenvolupament social, en el cas dels pagesos petits propietaris. Tot això requeria modificar l'estructura de classes i capgirar les relacions de dominació existents al camp català i l'acció insurreccional d'octubre en importants àrees agràries es caracteritzà per un elevat grau de combativitat dirigit a aconseguir aquest capgirament.

Més enllà d'aquest seguit d'estratègies i projectes que configuraven la significació clarament política dels fets del 6 d'octubre, tot un seguit d'elements, d'expressions i de manifestacions que van ser constitutives i centrals de la mobilització d'octubre tenien el seu punt de partida en la conflictivitat i la fractura social existent en la societat catalana. La seua concreció entre el cinc i el deu d'octubre va ser la d'una àmplia confrontació social i popular, que va esdevenir el gruix de l'acció d'octubre, combinada amb tota una sèrie d'expectatives polítiques.

Per una banda, es produí una important participació obrera amb uns objectius socialment revolucionaris i amb unes lògiques de confrontació social que en alguns casos s'allunyaven força de l'estratègia fixada per l'Aliança Obrera. Aquesta mobilització va oscil·lar entre el moviment vaguístic generalitzat, la insurrecció violenta i l'assalt obertament revolucionari configurant realitats prou diferenciades del moviment. Tant la vaga com les accions insurreccionals i aquelles plenament revolucionàries es van produir en la majoria d'aquelles poblacions del Principat on els obrers hi tenien un cert pes específic i on aquests havien aconseguit una mínima capacitat de mobilització. En diverses comarques, el component obrer de la insurrecció es concretà en la participació activa dels anarcosindicalistes. La seua participació, en alguns casos, va fer possible el salt de la vaga general a la insurrecció revolucionària efímerament vencedora.

Aquesta darrera situació fou generalitzada a l'àrea industrial de Barcelona, a excepció de la capital. Entre el quatre i el deu d'octubre es va produir una violenta insurrecció armada, amb un clar protagonisme dels elements sindicalistes, que mostrava la

radicalitat del seu contingut social i la voluntat de confrontació. L'acció insurreccional contenia un clar component antifeixista i va anar dirigida contra industrials i membres de la patronal, l'església, tota la dreta política i l'exèrcit i les forces de l'Estat. El caràcter socialment revolucionari i les temptatives insurreccionals no van quedar només circumscrites al cinturó industrial de Barcelona, sinó que es van fer presents en molts punts d'arreu de Catalunya. Com hem analitzat al llarg de la recerca, entre l'assalt revolucionari reeixit i l'acció conjunta, volguda o forçada, entre obreristes i les autoritats esquerranes es va produir un ampli ventall de situacions intermèdies caracteritzades per l'existència d'accions insurreccionals que no van aconseguir imposar-se del tot.

Si la mobilització obrera va configurar una realitat dels fets caracteritzada per la utilització d'un alt grau de violència social i per la centralitat d'objectius i pràctiques socialment revolucionàries i antifeixistes, en àmplies zones agràries el 6 d'octubre va quedar definit per una insurrecció de base pagesa que pretenia acabar amb la subordinació en que vivien els pagesos pobres de Catalunya.

La violència política contra els propietaris, les accions anticlericals, els atacs a la dreta política i l'assalt al poder local van caracteritzar el moviment a bona part de la Catalunya agrària, amb el paper actiu d'un obrerisme inserit en una realitat predominantment agrària. Especialment, la violència contra la patronal agrària i els elements més significats de la dreta local van ser els trets característics del moviment de base pagesa que es produí en moltes comarques. Aquesta violència contra la patronal agrària tenia un clar sentit social i polític i un elevat grau de racionalitat: en la majoria dels casos, els principals propietaris atacats en els fets d'octubre van ser aquells que s'havien mostrat més intransigents davant les demandes dels pagesos.

Al costat d'aquesta mobilització de base pagesa i de l'acció obrera, es produí durant la primera setmana d'octubre una mobilització popular d'aquelles bases republicanes i catalanistes davant la possibilitat de perdre els tímids avenços del reformisme social republicà i de l'autonomia.

En aquells pobles i ciutats en què les dretes havien triomfat electoralment el gener de 1934, l'acció d'aquells homes i dones que pensaven en republicà catalanista van fer-se amb el poder local, van destituir l'Ajuntament, van proclamar l'Estat Català i

van prendre part en diverses accions armades. En molts dels petits municipis on l'Esquerra era la principal força política organitzada, les jornades d'octubre van caracteritzar-se pels actes públics d'adhesió a la proclama de Companys i a la mobilització d'alguns grups d'homes pels carrers. En d'altres casos, però, la posició de les bases populars del republicanisme catalanista fou la de la inhibició o, fins i tot, la de l'oposició a l'acció iniciada pel govern català.

Per altra part, després de la desfeta d'octubre la repressió seria implacable. L'acció repressiva generalitzada contra els octubristes, contra les institucions republicanes i autònomes, l'entramat associatiu popular, els pagesos arrendataris i el moviment obrer va evidenciar allò que més preocupava a la dreta social i política del succeït durant la primera setmana d'octubre: la confrontació social i popular que havia emergit amb tota la seua força. La insurrecció havia marcat profundament bona part de les dretes i havia actuat com a accelerador del rearmament de la dreta antirepublicana. En aquest sentit, l'acció repressiva fou un aspecte cabdal d'aquest procés de rearmament. Juntament amb el desballestament institucional, executat fins poc abans de febrer de 1936, es va produir, per una banda, la desarticulació de l'àmplia xarxa associativa sobre la que s'havia edificat el republicanisme popular, catalanista i esquerrà i, per l'altra, una repressió laboral i social extremadament intensa.

La clausura per part de l'exèrcit de Casals, Ateneus, Centres i un llarg etcètera, va servir per a desactivar bona part de l'entramat associatiu popular. L'acció repressiva contra les entitats que les autoritats militars consideraven com a catalanistes o catalanes pretenia posar fi a la catalanització popular engegada per tota una constel·lació d'entitats ben diverses i en matèria sociolaboral la repressió es va encaminar a liquidar aquelles mesures que havien suposat millores concretes per als treballadors i pagesos.

En matèria agrària, la supressió de la legislació reformadora, la destitució dels governs municipals i la clausura de les organitzacions pageses va permetre que la patronal agrària imposés les condicions econòmiques i socials que més beneficiaven els seus interessos. L'acció repressiva havia de servir per a mantenir la subordinació dels pagesos envers els propietaris sense els obstacles de la legislació reformadora i la mobilització col·lectiva dels pagesos. Al mateix temps, resultava necessari imposar una nova disciplina social capaç d'esborrar el suposat desordre i l'autonomia dels pagesos

en els poc més de tres anys de República. L'acció repressiva contra els treballadors urbans es va centrar en liquidar la sèrie de mesures que havien suposat millores socioeconòmiques per als treballadors. Al costat dels efectes d'aquesta repressió, una part important dels treballadors organitzats van patir una repressió directa amb l'objectiu d'esborrar qualsevol expressió organitzativa als centres de treball. La combinació d'aquests dos tipus d'activitat repressiva va suposar, pel conjunt dels obrers catalans, un clar empitjorament de les condicions laborals i una forta paràlisi del moviment obrer. Bona part de la patronal va intentar recuperar allò que considerava que havia perdut en els anys anteriors amb l'acció repressiva.

Alhora, l'experiència insurreccional i la repressió posterior van esdevenir un dels elements constitutius de l'antifeixisme i el frontpopulisme a Catalunya. Per a les dretes antirepublicanes, en canvi, la insurrecció i la repressió van actuar com l'element catalitzador del rearmament polític per acabar amb la República democràtica.

Fonts documentals d'Arxiu

Archivo Central del Tribunal Supremo (ACTS)

- Fondo Sala Sexta
- Fondo Secretaria de Gobierno

Archivo General Militar de Ávila (AGMAV)

- Fondos Públicos. Ministerio de la Guerra

Archivo General Militar de Segovia (AGMS)

- Hojas de servicio

Archivo Histórico del Partido Comunista de España (AHPCE)

- Documentos PCE
- Tesis, manuscritos y memorias.

Archivo Histórico Nacional (AHN)- Sección Guerra Civil. Salamanca

- PS. Barcelona
- PS. Madrid. 444.

Archivo Histórico Nacional (AHN)

- Fondos Contemporáneos. Tribunal Supremo

Arxiu-Registre Civil de Barcelona

- Llibres de defuncions 1934

Arxiu Administratiu de Barcelona (AAB)

- Fons municipal contemporani

Arxiu Biblioteca Pavelló de la República/CEHI

- Fons DH i F-DH. Sèrie Documents Històrics
- Fons FP i F-FP. Sèrie Fons Personals

Arxiu Carles Pi i Sunyer/Fundació Carles Pi i Sunyer

- Epistolari

Arxiu Central del Tribunal Superior de Justicia de Catalunya (ACTSJC)

- Fons Tribunal de Cassació

Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès (ACAP)

- Fons Ajuntament de Vilafranca

Arxiu Comarcal del Baix Llobregat (ACBL)

- Fons Documentació diversa
- Fons Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat
- Fons Llorenç Sans
- Fons Comissió Arbitral.

Arxiu Comarcal del Baix Penedès (ACBP)

- Fons Ajuntament del Vendrell
- Fons de l'Ajuntament de la Bisbal del Penedès
- Fons del Jutjat Municipal del Vendrell
- Fons de l'Ajuntament de Sant Jaume dels Domenys

Arxiu de la Delegació del Govern General de l'Estat a Catalunya (ADGGEC)

- Fons Antics. Govern civil

Arxiu de la Diputació de Lleida (ADL)

- Fons de Documentació Administrativa

Arxiu Històric Comarcal de l'Alt Camp (AHCAC)

- Fons de l'Ajuntament de Figuerola
- Fons de l'Ajuntament del Rourell
- Fons Jutjat de Primera instància de Valls.

Arxiu Històric Comarcal de l'Anoia (AHCA)

- Fons de l'Ajuntament d'Igualada

Arxiu Històric Comarcal de la Noguera (AHCN)

- Fons de l'Ajuntament de Balaguer
- Fons de l'Ajuntament de Foradada

Arxiu Històric Comarcal del Bages (AHCB)

- Fons de l'Ajuntament de Manresa
- Fons de l'Ajuntament de Monistrol
- Fons de l'Associació de Dependents del Comerç i la Indústria de Manresa.

Arxiu Històric Comarcal del Garraf (AHCG)

- Fons Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

Arxiu Històric Comarcal del Vallès Oriental (AHCVO)

- Fons de l'Ajuntament de Castellterçol
- Fons Ajuntament de Granollers

Arxiu Històric Comarcal del Vallès Oriental (AHCVO)/Arxiu Històric de Terrassa

- Fons de l'Ajuntament de Terrassa

Arxiu Històric de Cardona

- Fons de l'Ajuntament de Cardona

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB)

- Fons Full volanders

Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona (AHCT)

- Fons Comissió Arbitral

Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona (AHDT)

- Fons de Governació

Arxiu Històric Municipal de Sallent

- Fons de l'Ajuntament de Sallent

Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat

- Fons de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat

Arxiu Històric Municipal de Súria

- Fons de l'Ajuntament de Súria

Arxiu Històric Municipal de Vic

- Fons de l'Ajuntament de Vic

Arxiu Històric Municipal del Masnou

- Fons de l'Ajuntament del Masnou

Arxiu Militar Intermedi del Bruc (AMIB)

- Fons Capitania General

Arxiu Montserrat Tarradellas (AMT)

- Fons General Batet

Arxiu Municipal d'Almacelles

- Fons de l'Ajuntament d'Almacelles

Arxiu Municipal d'Horta de Sant Joan

- Fons de l'Ajuntament d'Horta

Arxiu Municipal de Castellví de la Marca

- Fons de l'Ajuntament de Castellví de la Marca

Arxiu Municipal de Granollers

- Fons de l'Ajuntament de Granollers

Arxiu Municipal de La Granada

- Fons de l'Ajuntament de la Granada

Arxiu Municipal de Lleida

- Fons de l'Ajuntament de Lleida

Arxiu Municipal de Martorell

- Fons de l'Ajuntament de Martorell

Arxiu Municipal de Mediona

- Fons de l'Ajuntament de Mediona

Arxiu Municipal de Navàs

- Fons de l'Ajuntament de Navàs

Arxiu Municipal de Sant Sadurní d'Anoia

- Fons de l'Ajuntament de Sant Sadurní

Arxiu Municipal de Sant Vicenç de Castellet

- Fons de l'Ajuntament de Sant Vicenç de Castellet

Arxiu Municipal de Subirats

- Fons de l'Ajuntament de Subirats
- Fons del Jutjat de Pau

Arxiu Municipal de Torrelles de Foix

- Fons de l'Ajuntament de Torrelles

Arxiu Nacional de Catalunya (ANC)

- Fons Farreras Duran
- Fons Generalitat de Catalunya II República

Eusko Ikaskuntza/Institut d'Estudis Bascos

- Fons Manuel de Irujo

Fundación Anselmo Lorenzo (FAL)

- Fondos Archivo de Amsterdam

Fundación Pablo Iglesias (FPI)

- Fons Amaro del Rosal
- Fons Jiménez de Asúa
- Fons UGT (1888- 1939)

Publicacions periòdiques

Acció, Vilafranca del Penedès

Acció. Setmanari d'Esquerra Republicana, Badalona

Adelante, Barcelona

Aires de la Conca, Montblanc

Altaveu. Setmanari del Ripollès, Ripoll

Ara! Òrgan de les Joventuts d'Esquerra Estat Català, Barcelona

Avant. Periòdic d'orientació revolucionària, Barcelona

Butlletí mensual de l'Associació d'Empleats i Tècnics, Terrassa

Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya (BOGC), Barcelona

Catalunya Roja, Barcelona

Circular Comitè Pro-empresonats i perseguits del 6 d'octubre, Barcelona

Combate. Diario sindicalista revolucionario, Barcelona

Diari d'Igualada, Igualada

Diari de Girona, Girona

Diari de Sessions del Parlament de Catalunya (DSPC), Barcelona

El Baix Penedès, El Vendrell

El Correo, Lleida

El Deber. Setmanari d'Acció Catòlica, Olot

El Dependient. Butlletí Organ del Sindicat Mercantil, Lleida

El Dia, Manresa

El Dia. Diari de Terrassa, Terrassa

El Pla de Bages, Manresa

El Pueblo, Tortosa

El Temps, Valls

Esquerra, Olot

FAI. Organ de la F.L. de Grupos Anarquistas de Barcelona, Barcelona

Frente Norte. Organ del Sindicato Ferroviario Norte, Lleida

Front Mercantil, Barcelona

Fructidor, Vilafranca del Penedès
Gazeta de Vich, Vic
Iskra. Periòdic socialista, Barcelona
Joventut. Per la Fe i per la Pàtria, Valls
Justícia Social, Barcelona
L'Acció. Diari d'Esquerra Republicana, Terrassa
L'Autonomista. Diari Federalista Republicà, Girona
L'Emporda Federal, Figueres
L'Hora, Barcelona
L'Igualadí. Setmanari d'Esquerra, Igualada
L'Opinió, Barcelona
La Batalla, Barcelona
La Catalunya Insurgent, Barcelona
La Ciutat, Barcelona
La Crònica de Valls, Valls
La Humanitat, Barcelona
La Jornada, Lleida
La Terra, Barcelona
La Tribuna, Lleida
La Vanguardia, Barcelona
La Veu de l'Empordà, Figueres
Lluita. Òrgan de la Federació d'Empleats, Barcelona
Lluita. Periòdic del PCC, Lleida
Lucha Social, Lleida
Manlleu. Portantveu setmanal de la vila, Manlleu
Mirador, Barcelona
Pamflet, Barcelona
Pàtria, Manresa
Penedès Republicà
Pla de Bages, Manresa
Polèmica, Lleida
Pretaria, Ribes de Freser

Rebel·lió. Organ de la revolució, Lleida

Solidaridad Obrera

Treball, Valls

Vertical, Sabadell

Fonts Orals

Entrevista realitzada a Francisco Reig el 15/10/2010 a la Biblioteca pública de Torregrossa, Torregrossa, Pla d'Urgell.

“Lluís Prunés i el 6 d'octubre. Testimoni de Josepa Prunés, Manresa, 21/09/1918. Entrevista realitzada el novembre de 2006” a www.memoria.cat/republica de l'Associació Història i Memòria de Manresa.

Bibliografia

- “L’activitat política a l’Hospitalet de Llobregat (1923-1946). Testimoniatsges de Francesc Pedra i Marià Corominas”, *L’Avenç*, núm. 60, maig 1983.
- Abad, J. “La Federació Local de Sindicats de Sabadell. La posició de la FLS davant l’ascensió del feixisme a Europa i davant el catalanisme”, a *Arraona*, 21, 1997.
- Abril, J. M., Portals, J. *Sant Celoni 1925-1935. De la dictadura a la República*, Centre d’Estudis i Documentació Baix Montseny, Sant Celoni, 2005.
- Adrover, A., Cabot, J. *Felanitx 1931-1939. República, guerra i repressió*, Res Pública, Sant Jordi de Ses Salines, 2002.
- Aguirre, M., Bosch, P. “La Segona República (1931-1936)”, Tremoleda, J. (coord.). *Història del Pla de l’Estany*, Diputació de Girona, Girona, 2000.
- Alba, V. *La Alianza Obrera. Historia y análisis de un tática de unidad en España*, Júcar, Madrid, 1977.
- Alba. V., Casasús, M. *Diàlegs a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1991.
- Albareda, J., Figuerola, J., Molist, M., Ollich, I. *Història d’Osona*, Eumo, Barcelona, 1981.
- Albert i Corp, E. *Quatre boigs de Mataró (Combat per Catalunya 1930-1937)*, Rafael Dalmau, Barcelona, 1979.
- Alcaraz, R. *La Unió Socialista de Catalunya*, La Magrana, Barcelona, 1987.
- Alquézar, R. “L’Ajuntament de Barcelona durant la Segona República i la guerra civil (1931-1939)”, a Risques, M (dir.). *Història de l’Ajuntament de Barcelona*, Enciclopèdia Catalana/Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2008.
- Amat, J. “Els Ajuntaments republicans de l’Alt Maresme i els fets d’octubre de 1934”, a DD.AA. *Tordera: historia d’un poble*, vol. 1, Cercle d’Història de Tordera, Tordera, 2004.
- Amat, J. “Enfrontament polític i revolucionari a Caldes d’Estrac (1934-1936)”, a *Sessió d’Estudis Mataronins*, 2010.
- Amat, J. *Premià de Mar, 1931-1945... República, guerra civil i primer franquisme*, El Clavell, Premià de Mar, 2001.
- Amat, J. *República, revolució i guerra civil. El Masnou 1931-1939*, Gent del Masnou, El Masnou, 1995.

- Amat, J. *Sant Pol de Mar (1931-1948). República, conflicte civil i primer franquisme*, Oikos-Tau, Vilassar, 1998.
- Amat, J. *Un temps, dues viles (1931-1939). La República, la guerra civil i el franquisme a Llaveneres i Sant Vicenç de Montalt*, 2003.
- Amat, J. *Vilassar de Dalt (1931- 1945...).* República, guerra civil I primer franquisme, Oikos-Tau, Vilassar de Dalt, 1999.
- Ametlla, C. *Memòries polítiques 1918-1936*, Catalònia, Barcelona, 1979.
- Ansel, D. *ELA en la Segunda República. Evolución sindicalista de una organización obrera*, Txalaparta, Tafalla, 2011.
- Anton, J. “Formes violentes a Castelló d’Empúries durant la Segona República: els blancs i els negres”, a DD.AA. *La Segona República 60 anys després. Estudis sobre les comarques gironines*, CEHS, Girona, 1991. 150-153.
- Arnabat, R. “El 6 d’octubre a l’Alt Penedès: un episodi de la lluita social al camp”, *L’Avenç*, Barcelona, núm. 187.
- Arnabat, R. *La gent i el seu temps. Història de Santa Margarida i els Monjos. De la fil-loxera a la Guerra Civil. 1890-1940*, Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos, Santa Margarida i els Monjos, 1993.
- Avilés, J. “Los socialistas y la insurrección de octubre de 1934”, *Espacio, Tiempo y Forma, Serie V, Historia Contemporanea*, t. 20, 2008 .
- Avilés, J. *La izquierda burguesa en la II República*, Espasa-Calpe, Madrid, 1985.
- Aymamí, L. *El 6 d’octubre tal com jo l’he vist*, Atena, Barcelona, 1935.
- Azaña, M. *Mi rebelión en Barcelona*, Espasa-Calpe, Madrid, 1935.
- Azcárate, M. *Derrotas y esperanzas. La República, la guerra civil y la resistencia*, Tusquets, Barcelona, 1994.
- Baca, J. “Joan Pujadas. Un combatent blanenc per la llibertat”, a *Blanda. Publicació de l’Arxiu Municipal de Blanes*, 10, 2007.
- Balcells, A. “Els fets del sis d’octubre”, a Pujol, E. (dir.). *El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines*, Viena edicions, Barcelona, 2009.
- Balcells, A. *Crisis económica y agitación social en Cataluña (1930-1936)*, Ariel, Barcelona 1971.
- Balcells, A. *El problema agrari a Catalunya, 1890-1936: la qüestió rabasaire*, Nova Terra, Barcelona, 1968.

- Balcells, A. *El problema agrario en Cataluña. La cuestión rabassaire (1890-1936)*, Servicio de Publicaciones Agrarias, Madrid, 1980.
- Balcells, A. *Trabajo industrial y organización obrera en la Cataluña contemporánea (1900-1936)*, Laia, Barcelona, 1974.
- Ballarín, M. “El Partido Comunista de España en Aragón y las jornadas revolucionarias de octubre de 1934”, a Ballarín, M., Cucalón, D., Ledesma, J. L. (eds.). *La II República en la encrucijada: el segundo bienio*, Cortes de Aragón, Saragossa, 2009.
- Ballester, D. *Marginalitats i hegemonies. L'UGT de Catalunya (1888-1936)*, Columna/Fundació Comaposada, Barcelona, 1996.
- Banqué, J. *Comunistas y catalanes. Memorias*, Moscú, 1963.
- Barranquero, E. “El Partido Comunista de España”, a *Jábega*, 94, 2003.
- Barrera, A. “El sis d'octubre de 1934 a Arenys de Munt”, a *Sessió d'Estudis Mataronins*, 23, 2006.
- Barrera, A. “La creació d'una delegació de l'organització Nosaltres Sols! A Mataró”, a *Sessió d'Estudis Mataronins*, 2009.
- Barrio, A. “El reformisme que va portar a la revolució: els anarco-sindicalistes asturians el 1934”, a *L'Avenç*, 187, 1994.
- Barrio, A. “La CNT de Asturias, León y Palencia y la Alianza Obrera”, a *Estudios de Historia Social*, 31, 1984.
- Barrio, A. *Anarquismo y anarcosindicalismo en Asturias, 1890-1936*, Siglo XXI, Madrid, 1988.
- Barrull, J. “Els fets d'octubre a les comarques de Lleida” *L'Avenç*, 187, 1994.
- Barrull, J. *El Bloc Obrer Camperol (Lleida, 1919-1937)*, Ajuntament de Lleida, Lleida, 1990.
- Barrull, J. *Els fets del 6 d'octubre*, Pòrtic, Barcelona, 2009.
- Barrull, J. *Humbert Torres. Metge, filòsof, polític*, Alfazeta, Lleida, 2009.
- Barrull, J. *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*, L'Avenç, Barcelona, 1986.
- Barruso, P. “El intento autonómico de verano de 1934. La actitud del Ayuntamiento de San Sebastián”, a *Cuadernos de Sección. Historia-Geografía*, 23, 1995.
- Bastons, C. (ed.). “Cartes d'Antoni Trias Pujol a Miguel de Unamuno”, *Serra d'Or*, setembre 1984.

- Batalla Galimany, B. “El 6 d’octubre de 1934: proclamació de l’Estat Català a Rubí”, *Rubricata*, 14/10/1994.
- Bel, J. F. “L’associacionisme agrari al Delta de l’Ebre dels inicis de l’expansió arrossera fins a l’esclat de la Guerra civil”, *Recerca*, 9, 2005.
- Bengoechea, S. *Reacció en temps de canvis. La patronal catalana davant la República (1931-1936)*, SCEH, Barcelona, 2005.
- Beramendi, J. “Nacionalismos, regionalismos y autonomía en la Segunda República”, *Pasado y Memoria. Revista de Historia Contemporánea*, 2, 2003 .
- Beramendi, J. *De provincia a nación. Historia do galeguismo político*, Xerais, Vigo, 2008.
- Bernades, V. *Estampes de l’”Uruguay”*, Catalònia, Barcelona, 1935.
- Bernils Mach, J. M. “Josep Puig Pujades, comissari de la Generalitat i pres polític”, a *Revista de Girona*, 170, 1995.
- Bernils Mach, J. M. *Episodis de la Segona República a Figueres*, Figueres, 1979.
- Bernils Mach, J. M. *Marià Pujulà i Vidal*, Ajuntament de Figueres, Figueres, 1999.
- Berstein, S. *Le 6 de Février 1934*, Gallimard/Julliard, 1975.
- Bertrana, A. *Memòries fins al 1935*, Pòrtic, Barcelona, 1973.
- Bisso, A. “El antifascismo latinoamericano: usos locales y continentales de un discurso europeo”, *Asian Journal of Latin American Studies*, 2, vol. 13, 2000.
- Bizcarrondo, M. (ed.). *Octubre del 34. Reflexiones sobre una revolución*, Ayuso, Madrid, 1977.
- Bizcarrondo, M. “El marco histórico de la revolución”, a *Estudios de Historia Social*, 31, 1984.
- Bizcarrondo, M. “La insurrección de octubre de 1934 en España”, a *Estudios de Historia Social*, 31, 1984.
- Bizcarrondo, M. *Historia de la UGT. Entre la democracia y la revolución, 1931-1936*, Siglo XXI, Madrid, 2008.
- Blasco, R. “Els fets d’octubre al País Valencià” a *L’Avenç*, 30, 1980.
- Bonamusa, F (dir.). *Generalitat de Catalunya: obra de govern 1931-1939*, 2 vols., Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006-2009.
- Bonamusa, F. “Finances (1931-1939)”, a Bonamusa, F. (dir.). *Generalitat de Catalunya: obra de govern 1931-1939*, vol. 2, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2009.

- Bosch, A. "Sindicalismo, conflictividad y política en el campo valenciano durante la Segunda República", a DD. AA. *Estudios sobre la Segunda República*, Alfons el Magnànim, València, 1993.
- Boswell, L. *Rural Communism in France 1920-1939*, Cornell University Press, Ithaca/London, 1998.
- Botifoll, C. *Conflictivitat social i repressió. Santpedor (1931-1945)*, Eumo, Vic, 2010.
- Buchanan, T., Conway. M. "The Politics of democracy in Twentieth-century Europe: Introduction", *European History Quarterly*, vol. 32 (1), 2002.
- Buchanan. T. "Anti-fascism and Democracy in the 1930s", *European History Quarterly*, vol. 32 (1), 2002, p. 39-57.
- Bueso, A. *Recuerdos de un cenetista. De la Segunda República al final de la guerra civil*, Ariel, Barcelona, 1978.
- Cabo Villaverde, M. "La II República en la Galicia Rural", a *Cuadernos republicanos*, 64, 2007.
- Cabrera, M. "Las organizaciones patronales ante la legislación laboral republicana: a propósito de octubre de 1934", a Jackson, G (coord.). *Octubre 1934. Cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985.
- Caireta, E. *La guerra civil a Santa Coloma de Farners*, Centre d'Estudis Selvatans, Santa Coloma de Farners, 1991.
- Calzado, A., Sevilla, L. "Volem a Marcelinet! Un alcalde anarquista en Gandía", a Girona, A., Santacreu, J. M. *La crisis de la Segunda República. La guerra civil en la Comunidad Valenciana*, I, Editorial Prensa Valenciana, València, 2006.
- Calzado, A., Sevilla, L. *La II República a Gandia: 1931-1936*, CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2000.
- Cambó, F. *Memòries (1876-1936)*, Alpha, Barcelona, 1981.
- Camós, J. *L'Hospitalet. La història de tots nosaltres 1930-1936*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1986.
- Campamà Romeu, S. "República, guerra i revolució", a Arnabat, R., Vidal, J. (coords.). *Història de Vilafranca del Penedès*, Ajuntament de Vilafranca, Vilafranca, 2008.
- Campos Terré, S. *El 6 d'octubre a les comarques*, Dertosa, Tortosa, 1987.
- Camprubí, J. *Dietari d'activitats locals (any primer)*, Sallent, 1935.
- Camps Surroca, M., Camps Clemente, M. "Els metges lleidatans durant la Segona República", a *Gimbernat*, 48, 2007.

- Canales, A. *Derecha y poder local en el siglo XX. Evolución ideológica y práctica política de la derecha en Barakaldo (Vizcaya) y Vilanova i la Geltrú (Barcelona), 1898-1979*, Tesi Doctoral, UAB, Bellaterra, 2002.
- Canales, A. *Las otras derechas. Derechas y poder local en el País Vasco y Cataluña*, Marcial Pons, Madrid, 2006.
- Canturri, E. *Memòries (República, guerra i exili)*, L'Avenç/Ajuntament de la Seu, Barcelona.
- Cao, M. *Breves historias do Concello do Ribas do Sil*, Consello do Ribas do Sil, Ribas do Sil, 2002.
- Capellà, P. *Cartes des de la presó*, UIB/PAM, Barcelona/Palma, 2006.
- Carbonell, J. A. *La Federació Obrera de Molins de Rei (1915-1936)*, Ajuntament de Molins de Rei/PAM, Barcelona, 1998.
- Cárdaba, M. “La Segona República i la guerra civil (1931-1939)”, a Saurí, M. C., Soler, S. (coords.). *Història del Baix Empordà*, Diputació de Girona, Girona, 2006.
- Carner Ribalta, J. *De Balaguer a Nova York passant per Moscou i Prats de Molló. Memòries*, Edicions Catalanes de París, Barcelona, 1972.
- Caro, D. “El Partido Socialista”, a *Jábega*, 94, 2003.
- Caro, D. *Violencia política y luchas sociales. La Segunda República en Jerez de la Frontera (1931-1936)*, Ayuntamiento de Jerez, Jerez, 2001.
- Carqués, C. “En Josep Fors Vidal model exemplar de patriotisme”, a *El Sot de l'Aubó*, 23, 2008.
- Carreño, J. M. “De la gestión a la revolución (1931-1936)”, a Redero, M. (ed.). *La UGT en Castilla y León (1888-1998)*, Universidad de Salamanca, Salamanca, 2004.
- Carreras Ares, J.J. “La Segunda República española en la Europa de los años treinta”, a Ballarín, M., Ledesma, J.L. (eds.). *Avenida de la República. Actas del II encuentro “Historia y compromiso: sueños y realidades para una República”*, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2007.
- Carreras, M., Ferrando, E. *Àlbum de la memòria compartida. República i guerra civil a Badalona*, Museu de Badalona, Badalona, 2007.
- Carrión, J. D. *La insurrección de octubre de 1934 en la provincia de Albacete*, Instituto de Estudios Albacetenses, Albacete, 1990.
- Casanova, J. *De la calle al frente. El anarcosindicalismo en España (1931-1939)*, Crítica, Barcelona, 1997.

- Casas, J. *La política de treball de la Generalitat republicana (1931-1936)*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2003.
- Casasnovas, M., Domingo, M., Marco, J. Bría, L. *¿Concilio o Rebeldia? Los latifundios clericales de Lérida*, Nova Terra, Barcelona, 1966.
- Castells, A. *Sabadell, Informe de l'oposició. Del terror a la Segona República (1918-1936)*, Edicions Riutort, Sabadell, 1980.
- Castells, V. *El 6 d'octubre. Palestra i Batista i Roca*, Rafael Dalmau, Barcelona, 2000.
- Castellví, O. *De les txeques de Barcelona a l'Alemanya nazi*, Quaderns Crema, Barcelona, 2003.
- Castillo, S. "El republicanisme comarca per comarca. Ripollès", a Pujol, E. (dir.). *El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines*, Viena edicions, Barcelona, 2009.
- Ceamanos, R. *El discurso bolchevique. El Parti Communiste Français y la Segunda República española (1931-1936)*, Biblioteca Nueva, Madrid.
- Chueca, J. *El nacionalismo vasco en Navarra (1931-1936)*, UPV/EHU, Bilbao, 1999.
- Clarà, J. "Conflictivitat política i social a Moià durant la Segona República (1931-1936)", a *Modilianum. Revista d'estudis del Moïnès*, 30, 2004.
- Clara, J. "Girona 1934: revolta urbana i resistència fugaç", a *Plecs d'Història Local*, núm. 54, 1994.
- Clara, J. "Joaquim de Camps i Arboix, de l'arrauxament al prestigi polític", a *Revista de Girona*, 168, 1995.
- Clara, J. *El militar que va creure en l'Aliança Obrera. León Luengo Muñoz (1897-1944)*, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, Girona, 2009.
- Clara, J. *Els fets del 6 d'octubre de 1934 i les seves conseqüències a Torroella*, Torroella de Montgrí, 2004.
- Cobo Romero, F. *Por la reforma agraria hacia la revolución: el sindicalismo agrario socialista durante la II República y la guerra civil*, Universidad de Granada, Granada, 2007.
- Cobo Romero, F. *Revolución campesina y contrarrevolución franquista*, Universidad de Granada, Granada, 2004.
- Colomer, M. *Cooperativisme i moviment obrer. L'exemple de la cooperativa del vidre de Mataró 1930-1944*, Patronat Municipal de Cultura, Mataró, 1986.
- Coma, G. *Sindicalistes a Ponent: Francesc Mateu de Tàrraga*, Ajuntament de Tàrraga, Tàrraga, 1990.

- Coma, G. *Tàrrrega a la Segona República*, Pagès, Lleida, 1992.
- Compte, A. *República i guerra civil a Castelló d'Empúries*, Figueres, 1994.
- Confederación Regional del Trabajo de Cataluña. *Memorias de la Conferencia Regional extraordinaria celebrados los días 25, 26 y 27 de Enero 1936*, Barcelona, 1936.
- Copsey, N., Olechnowicz, A. (ed.). *Varieties of Anti-fascism: Britain in Inter-War Period*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010.
- Coris, M. Teresa. *El 6 de octubre de 1934 en Barcelona*, UAB, Bellaterra, 1974.
- Corretgé, F. *Alpicat. Recull històric*, Ajuntament d'Alpicat/Diputació de Lleida, Lleida, 1991.
- Cortés, M. "Octubre de 1934: Ejea de los Caballeros, bandera roja", a DD. AA. *Orígenes del socialismo en Ejea de los Caballeros (1925-1936)*, Circulo de Opinión Juan Sancho, Saragossa, 2009.
- Costa i Deu, J., Sabaté, M. *La nit del 6 d'octubre a Barcelona*, Emporium, Barcelona, 1935.
- Costa i Deu, J., Sabaté, M. *La veritat del 6 d'octubre*, Impremta Clarasó, Barcelona, 1936.
- Costa, F. *Villena durante la Segunda República*, Instituto de Cultura Joan Gil-Albert, Alacant, 1988.
- Crosas, J. "La ruptura social a Collsacabra (Osona) i rodalies durant la Segona República", a *Ausa*, XXII, 157, 2006.
- Cruells, M. *El 6 d'octubre a Catalunya*, Pòrtic, Barcelona, 1970.
- Cucalón, D. "Reconstruir lo roto: Izquierda Republicana y Unión Republicana", a Ballarín, M., Cucalón, D., Ledesma, J. L. (eds.). *La II República en la encrucijada: el segundo bienio*, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2009.
- Cucó, A. *El valencianisme polític 1874- 1936*, València, 1971.
- Cucó, A., Blasco, R. *El pensament valencianista (1868-1939)*, La Magrana/Diputació de Barcelona, Barcelona, 1992.
- Culla, J. B. *El catalanisme d'Esquerra (1928-1936)*, Curial, Barcelona, 1977.
- Cusidó, P. *Crèiem en la revolució (la revolució traïda)*, Valls, 1992.
- DD. AA. *Carles Carqués Martí. L'home dels tres exilis*, Ajuntament de Canet/Centre d'Estudis Canetencs/Els 2 Pins, Canet de Mar, 2010.

- DD. AA. *El Gavà dels anys 30. Les experiències viscudes*, Ajuntament de Gavà, Gavà, 2007.
- DD. AA. *Història d'Alcoi*, Ajuntament d'Alcoi/Marfil/CAEHA, Alcoi, 2006.
- DD.AA. *Castelldefels. Temps d'història*, Ajuntament de Castelldefels, Castelldefels, 2003.
- DD.AA. *El que sabem del segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda 1900-1979*, vol. 1, Ajuntament de Santa Perpètua, Santa Perpètua, 1999.
- DD.AA. *Història de Sant Boi de Llobregat*, Ajuntament de Sant Boi, Sant Boi de Llobregat, 1993.
- DD.AA. *No diguis blat... La memòria del món rural*, Fundació món rural, 2009.
- DD.AA. *Recull d'històries de Sant Cugat Sesgarrigues*, Ajuntament de Sant Cugat Sesgarrigues, Sant Cugat Sesgarrigues, 2008.
- DD.AA., *Octubre 1934 Urria*, IPES, Bilbao.
- De Angulo, E. *Diez horas de Estat Catalá. Reportaje del 6 de Octubre*, Imp. Garrofé, Barcelona, 1935.
- De Angulo, E. *Noche de pavor en Cataluña*, Imprenta Bergali, Sevilla, 1934.
- De Camps i Arboix. J. *Després del 6 d'octubre. Política d'esquerra a Catalunya*, Catalònia, Barcelona, 1935.
- De la Granja, J. L. *El oasis vasco: el nacimiento de Euskadi en la República y en la guerra civil*, Tecnos, Madrid, 2007.
- De la Granja, J. L. *Nacionalismo y II República en el País Vasco*, CIS/Siglo XXI, Madrid, 1986.
- De Prado, A. *El movimiento obrero en Valladolid durante la II República*, Junta de Castilla y León, Salamanca, 1985.
- De Riquer, B. "El catalanisme d'esquerres i de dretes", a Risques, M. (coord.). *Visca la República!*, Proa, Barcelona, 2007.
- De Riquer, B. *L'últim Cambó (1936-1947). La dreta catalanista durant la Guerra Civil i el franquisme*, Eumo, Vic, 1996.
- Del Reguero, V. *Laciana. República, guerra, represión*, Piélago del Moro, Villablino, 2011.
- Del Rey, F. *Paisanos en lucha. Exclusión política y violencia en la Segunda República española*, Biblioteca Nueva, Madrid, 2008.

- Del Rosal, A. *UGT 1934: El movimiento revolucionario de Octubre*, Akal, Madrid, 1983.
- Delor, D. *Salvador Espriu, els anys d'aprenentatge (1929-1943)*, Edicions 62, Barcelona, 1993.
- Dencàs, J. *El 6 d'octubre des del Palau de Governació*, Curial, Barcelona, 1979.
- Díaz Sandino, F. *De la conspiración a la revolución 1927-1937*, Libertarias, Madrid, 1990.
- Domènech, X. "Josep Moix, de sindicalista a polític", a DD.AA. *Una esperança desfeta. Sabadell 1931-1945*, Ajuntament de Sabadell, Sabadell, 2010.
- Duch, M. *República, Reforma i crisi: el camp de Tarragona 1931-1936*, El Mèdol, Tarragona, 1994.
- Dunyó, J. *Joan Ventosa i Roig 1883-1961. La humanitat d'un català exemplar*, Fundació Roca Galès, Barcelona, 1983.
- Durgan, A. "La Huelga general mercantil de 1933", a DD.AA. *La Historia i els joves historiadors catalans*, Barcelona, 1986.
- Durgan, A. *B.O.C. 1930-1936*. Laertes, Barcelona, 1996.
- Durgan, A. *Comunismo, revolución y movimiento obrero en Cataluña 1920-1936. Los orígenes del POUM. Versión revisada y actualizada del libro B.O.C. 1930-1936. El Bloque Obrero y Campesino*, Laertes, Barcelona, 1996.
- El Govern de la Generalitat davant el Tribunal de G.C*, Edicions La Publicitat, Barcelona, 1935.
- Escofet, F. *Al servei de Catalunya i de la República. La desfeta 6 d'octubre 1934*, Edicions Catalanes de París, 1973.
- Espinosa, F. *La guerra civil en Huelva*, Diputació de Huelva, Huelva, 2005.
- Espinosa, F. *La justicia de Queipo*, Crítica, Barcelona, 2006.
- Espinosa, F. *La primavera del Frente Popular. Los campesinos de Badajoz y el origen de la guerra civil*, Crítica, Barcelona, 2007.
- Espriu, S. *Les cançons d'Ariadna*, Óssa Menor, Barcelona, 1949.
- Espriu, S. *Les cançons d'Ariadna*, Proa, Barcelona, 1985.
- Estivill, E. *6 d'octubre. L'ensulsiada dels jacobins*, L'Hora, Barcelona, 1935.
- Fabre, J., Huertas, J. M. "Antònia Adroher, una gironina del POUM", a *L'Avenç*, 32, 1980.

- Falcón, C. *El levantamiento de octubre. Analisis político de la insurrección española*, Ediciones Verdad, València, 1935.
- Farré, J., Llorens, E., Mateu, A. *Els Alamús. Retalls d'un segle*, Ajuntament dels Alamús, Lleida, 1999.
- Fernández Trillo, M. "Octubre de 1934: Salamanca", a *Salamanca. Revista provincial de estudios*, 22-23, Octubre 1986- Març 1987.
- Fernández, R. *Memòries d'un militant obrer (1930-1942)*, Hacer, Barcelona, 1987.
- Fernández-Pacheco, C., Moya, C. "La revolución de octubre de 1934 en la provincia de Ciudad Real", a Alía, F., del Valle, A. R. (coord.). *La guerra civil en Castilla- la Mancha 70 años después*, Universidad de Castilla la Mancha, Cuenca, 2008.
- Ferré, C. *La CNT al Montsià i Tortosa (1930-1939)*, Dertosa, Tortosa, 1993.
- Ferrer, M. *Memòries (1920-1970). 50 anys d'acció política, social i cultural catalana*. Adaptació i edició a cura de Miquel-Àngel Velasco Martín, Fundació Josep Comaposada, Barcelona, 2008.
- Figueres, X. *República i guerra civil a l'Ametlla de Mar*, Ajuntament d'Ametlla de Mar, Ametlla de Mar, 2002.
- Flores, P. *Memòries. A la recerca de l'ideal anarquista*, CEB/AHCM, Manresa, 2003.
- Foix, P. *Barcelona 6 d'octubre*, Cooperativa Popular, Barcelona, 1935.
- Foix, P. *Corporativisme o República social*, Edicions Mireia, Barcelona, 1934.
- Fonseca, J. "Bibliografía sobre la revolución de octubre de 1934", a *Boletín del Real Instituto de Estudios Asturianos*, 162, 2003.
- Fontana, J. "Febrero de 1936: la invención de la memoria", a Robledo, R. (coord.). *Sueños de concordia: Filiberto Vilallobos y su tiempo histórico, 1900- 1955*, Caja Duero, Salamanca, 2005.
- Fontana, J. "La Segunda República. Una esperanza frustrada", a DD.AA. *La II República una esperanza frustrada. Actas del congreso Valencia capital de la República (abril 1986)*, Edicions Alfons el Magnànim, València.
- Forner, S. *Industrialización y movimiento obrero. Alicante 1923-1936*, Alfons el Magnànim, València, 1982.
- Fortich, R. *Apuntes históricos de la Cardona bimilenaria e historiografía del 14 de abril al 1 de abril de 1939*, Premià de Mar, 1985.
- Fosalba, M. *La guerra civil a Abrera*, Ajuntament d'Abrera, Abrera, 2001.

- Franch, S. “Les crisis internes del PSOE al País Valencià, 1921, 1931, 1934”, a DD. AA. *Primer congrés de història del País Valencià*, vol. IV, Universitat de València, València, 1974.
- Fusi, J. P. *El País Vasco 1931-1937. Autonomía. Revolución. Guerra Civil*, Biblioteca Nueva, Madrid, 2002.
- Gabriel, P. (coord.). *Memòria de Joan Peiró i Belis: retrats d'un sindicalista, ministre de la Segona República*, Galerada, Cabrera de Mar, 2008.
- Gabriel, P. “Alexandre Jaume, primer intel·lectual socialista mallorquí”, a *Randa. La República i la guerra civil a Mallorca*, Curial, Barcelona, 1976.
- Gabriel, P. “Propagandistas confederales entre el sindicato y el anarquismo. La construcción barcelonesa de la CNT en Cataluña, Aragón, País Valenciano y Baleares” a *Ayer*, 45, 2002.
- Gallego, F. “El proceso constituyente del fascismo español: 1933-1935; revisión de algunos malentendidos”, a Ballarín, M., Cucalón, D., Ledesma, J.L. (eds.). *La II República en la encrucijada: el segundo bienio*, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2009.
- Garai, J. R. *Celestino Uriarte. Clandestinidad y resistencia comunista*, Txalaparta, Tafalla, 2008.
- Garangou, S. *Malgrat 1930-1940: els anys silenciats*, Ajuntament de Malgrat de Mar, Malgrat de Mar, 2005.
- García, P. “Memoria de la represión en una comunidad laboral vigilada: Los mineros de Barruelo y de Orbó (Palencia) 1934-1945”, a *VII Congreso de Historia Contemporánea*, Universidad de Santiago, Santiago, 2004, <http://www.ahistcon.org/docs/Santiago/pdfs/s4l.pdf>
- Garriga, J. “Granollers: el conflicte revolucionari i bèl·lic”, a DD.AA. *Granollers 1936-39: Conflicte revolucionari i bèl·lic. El marc demogràfic i econòmic*, vol. 1, El Racó del Llibre/Oikos, 1989.
- Garriga, J. *Revolta i guerra civil a La Garriga 1936-1939*, L'Aixernador, Argentona, 1986.
- Gavaldà, A. *El pensament agrari de l'anarquisme a l'Alt Camp 1923-1939. El paper de Pere Segarra i Boronat*, Instituts d'Estudis Tarraconenses, Tarragona, 1986.
- Gavaldà, A. “Ramon Porté i Dalmau. De sindicalista a poeta”, a *Quaderns de Vilaniu*, 6, 1984.
- Generalitat de Catalunya. *Els contractes de conreu a Catalunya. Documents pel seu estudi*, Barcelona, 1933.

- Germán Zubero, L. “UGT en Aragón durante la II República. De la adhesión a la decepción”, a Bernard, E., Forcadell, C. (eds.). *Historia de la UGT en Aragón*, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 2000.
- Gil Andrés, C. *Echarse a la calle. Amotinados, huelguistas y revolucionarios (La Rioja, 1890-1936)*, Prensas Universitarias de Zaragoza, Zaragoza, 2000.
- Gil Robles, J. M. *No fue posible la paz*, Ariel, Barcelona, 1968.
- Ginard, D. *Heriberto Quiñones y el movimiento comunista en España (1931-1942)*, Documenta Balear, Palma/Madrid, 2000.
- Girault, J. *Sur l'implantation du Parti Communiste Français dans l'Entre deux guerres*, Editions Sociales, Paris, 1977.
- Girona, A. “El País Valenciano en el periodo de entreguerras (1923- 1939)”, a DD. AA. *Actas del simposio Reino y ciudad. Valencia en su historia*, Caja Madrid Fundación, 2007.
- Girona, A. “El valencianisme polític durant la guerra civil”, a *Afers*, 55, 2006.
- Girona, A. “Valencianos y valencianistas: un estudio de la estructura de los partidos políticos en el País Valenciano de los años treinta”, a Beramendi, J. G., Maiz, R (comp.). *Los nacionalismos en la España de la II República*, Siglo XXI, Madrid, 1991.
- González Calleja, E. “Depassar el “Ilum vermell”: La violència política en les jornades d'octubre”, a *L'Avenç*, 187, 1994.
- González Calleja, E. *Contrarrevolucionarios. Radicalización violenta de las derechas durante la Segunda República, 1931-1936*, Alianza, Madrid, 2011.
- González i Vilalta, A. *Cataluña bajo vigilancia. El consulado italiano y el fascio de Barcelona (1930-1943)*, PUV, València, 2009.
- González i Vilalta, A. *Lluís Companys. Un home de govern*, Base, Barcelona, 2009.
- González Probados, M. *O socialismo na II República (1931-1936)*, Edicions do Castro, A Coruña, 1992.
- González Vilalta, A. “La discusión parlamentaria del régimen provisional de Catalunya (octubre 1934- enero 1935)”, *Spagna Contemporanea*, 29, 2006.
- González Vilalta, A., Bou, G. *La creació del mite de Lluís Companys. El 6 d'octubre de 1934 i la defensa de Companys per Ossorio y Gallardo*, Base, Barcelona, 2007.
- González, A., Flórez, M. “La revolución de octubre de 1934 en la provincia de Palencia. Aportaciones de la historia oral”, a *Actas del I Congreso de Historia de Palencia*, vol. 3, Diputación Provincial de Palencia, Palencia, 1987.

- González, C. *Guerra civil en Murcia*, Universidad de Murcia, Murcia, 1999.
- González, J. R. “Entre la historia del movimiento obrero y la historia social: La Federación Local Obrera de Cáceres”, a Hinojosa, J., Montañés, R. C. (coord.). *Trabajadores y movimiento obrero en la Extremadura contemporánea*, Institución Cultural el Brocense, Cáceres.
- González, M. *El aeródromo de León y la revolución de Asturias de 1934*, Instituto Leonés de Cultura, León, 2008.
- Gort, E. *Història de Falset*, Rafael Dalmau, Barcelona, 2003.
- Grau Reig, V. *Segona República i guerra civil a Castelló. Discurs republicà, mobilitació política i sindicalisme revolucionari*, Tesi doctoral, Universitat Jaume I, Castelló de la Plana, 2007.
- Grifell, Q. *Annà Murià. Àlbum de records*, L’Aixernador, Argentona, 1992.
- Grossi, M. *La insurrección de Asturias*, Júcar, Gijón, 1978.
- Guillén, E. (ed.). *El manuscrit de Pere Segarra. Recull històric d’Ivars d’Urgell i diari de l’autor (1932-1938)*, Institut d’Estudis Ilerdencs, Lleida, 1986.
- Guiu, A. *República, guerra i postguerra a Gelida*, El 3 de vuit/Ajuntament de Gelida, Vilafranca del Penedès, 2006.
- Guha, R. *Elementary aspects of Peasant insurgency in colonia India*, Duke University Press, Durham/London, 1999.
- Gutiérrez, C., Santoveña, A. *UGT en Cantabria (1888- 1937)*, Universidad de Cantabria, Santander, 2000.
- Gutiérrez, J. *La insurrección de octubre del 34 y la II República en Eibar*, Eibarko Udala, Lasarte-Oria, 2001.
- Gutiérrez, M. “Entre el cep i el cotó: treball, terra i fàbrica a Vallbona d’Anoia (1800-1936)”, a *Miscel·lània Aqualatensia*, 12, 2006.
- Heredia, I. *Delitos políticos y orden social. Historia de la cárcel de Torrero (1928-1939)*, Mira, Saragossa, 2005.
- Herráiz, J. L., Redó, P. *Republicanisme i valencianisme (1868- 1938): la familia Huguet*, Universitat Jaume I, Castelló, 1995.
- Hidalgo. D. *¿Porqué fui lanzado del ministerior de la guerra?*, Espasa-Calpe, Madrid, 1934.
- Horn, G. R. *European socialists respond to Fascism*, OUP, New York/Oxford, 1996.
- Hurtado, A. *Abans del sis d’octubre (un dietari)*, Quaderns Crema, Barcelona, 2008.

- Ibarz, J. "Building Skills: the case of Barcelona's Dockers in the 20th century" a 2nd MMHN Conference Programme, Malta, May 2006 <https://secure.um.edu.mt/events/mmhn/pastactivities/2ndmmhnconferenceprogramme>.
- Ibarz, J. *Treballar a ciutat: sindicalisme i relacions laborals dels estibadors del Port de Barcelona durant la II República (1931-1936)*, Universitat de Lleida, Lleida, 2000.
- Itarte, F. "Els fets d'octubre de 1934", *Rails. Butlletí del Centre d'Estudis d'Ulldecona*, núm. 1, 1993.
- Ivern, M. D. *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*, I, PAM, Barcelona, 1988.
- Ivern, M. D., Ucelay Da Cal, E. "Nacionalisme radical i marxisme: d'Estat Català al Partit Català Proletari", a *Primer col·loqui Recerques*, Barcelona, 1974.
- Jackson, G. (coord.). *Octubre 1934: cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985.
- Jackson, G. "Fascismo y Antifascismo, 1922-1939", a Jackson, G (coord.). *Octubre 1934. Cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985.
- Jané, N. *La lluita per la terra al Penedès de la II República*, II^a beca Penedès de recerca història, treball inèdit, 2006.
- Jardí, E. *Companys i el 6 d'octubre*, Proa, Barcelona, 1997.
- Jaume, A. *La insurrección de octubre. Cataluña, Asturias, Baleares*, Res Publica, Sant Jordi de Ses Salines, 1997.
- Javier Álvaro, J. *Segunda República y represión franquista en Ateca*, Fundación Bernardo Aladrén, Zaragoza, 2009.
- Jiménez de Asúa, L. *La constitución de la democracia española y el problema regional*, Losada, Buenos Aires, 1946.
- Jiménez, A. *La guerra civil a Sant Feliu de Guíxols (1936-1939)*, Ajuntament de Sant Feliu, Sant Feliu, 1995.
- Jiménez, M. "L'Escala en temps de la Segona República", a DD.AA. *La Segona República 60 anys després. Estudis sobre les comarques gironines*, CEHS, Girona, 1991.
- Juliá, S. "Los socialistas y el escenario de la futura revolución", a Jackson, G (coord.). *Octubre 1934. Cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985.

- Juliá, S. *Madrid, 1931-1934. De la fiesta popular a la lucha de clases*, Siglo XXI, Madrid, 1984.
- Kracauer, S. *Los empleados*, Gedisa, Barcelona, 2007.
- La Basílica de Santa María de Vilafranca del Panadés. Incendiada la noche del 6 al 7 de octubre de 1934*, Imp. Esteva, Vilafranca, 1934.
- La insurrecció d'octubre a Catalunya*, Impremta Cervantes, Barcelona 1935.
- Ladrón de Guevara, M. P. *La Esperanza republicana. Reforma y conflicto campesino en la provincia de Ciudad Real (1931-1939)*, Diputación de Ciudad Real, Ciudad Real, 1993.
- Lambán, J. “Los socialista de las Cinco Villas y la cuestión del comunal: núcleo del reformismo agrario republicano”, a DD. AA. *Orígenes del socialismo en Ejea de los Caballeros (1925-1936)*, Circulo de Opinión Juan Sancho, Saragossa, 2009.
- Largo Caballero, F. *Escritos de la República*. Edición, estudio preliminar y notas de S. Juliá, Pablo Iglesias, Madrid, 1985.
- Lewis, J. *Fascism and the working class in Austria 1918-1934*, Berg, Nova York/Oxford, 1991.
- Lisón, L. *La revolución de octubre del 34 en Múrcia: el caso de Alguazas*, Ayuntamiento de Alguazas, Murcia, 1988.
- Liz, A. *Octubre de 1934. Insurrecciones y revolución*, Espuela de Plata, Sevilla, 2009.
- Lladonosa, M. “Un conflicte agrari: el Canal d'Urgell i el pagament del novè” a *Recerques*, núm. 7, 1978.
- Lorente, E., Simó, M. *El Sis d'octubre del president Companys. El federalisme com a defensa de les llibertats contra el feixisme*, Pagès, Lleida, 2004.
- Lucea, V. *Dispuestos a intervenir en política. Don Antonio Plano Aznárez: Socialismo y republicanismo en Uncastillo (1900-1939)*, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 2008.
- Macarro, J. M. *Sevilla la roja*, Muñoz Moya, Sevilla, 1989.
- Macarro, J. M. *Socialismo, República y revolución en Andalucía (1931-1936)*, Universidad de Sevilla, Sevilla, 2000.
- Macarro, J.M. “Octubre: un error de cálculo y perspectiva”, a Jackson, G (coord.). *Octubre 1934: cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985.
- Majuelo, E. *La generación del sacrificio. Ricardo Zabalza 1898-1940*, Txalaparta, Tafalla, 2008.

- Majuelo, E. *Luchas de clases en Navarra (1931-1936)*, Gobierno de Navarra, Pamplona, 1989.
- Malefakis, E. *Reforma agraria y revolución campesina en la España del siglo XX*, Ariel, Barcelona, 1971.
- Manent, J. *Records d'un sindicalista llibertari català*, Edicions Catalanes de París, 1976.
- Manté, M. *La problemàtica de la Segunda República a través del estudio de una situación concreta: el Mataró de los años treinta*, Rafael Dalmau, Mataró, 1977.
- Marcet, X. "El 6 d'octubre a Terrassa", *Al Vent*, núm. 43, any V.
- Mariátegui, J. C. *Cartas de Italia*, Amauta, Lima, 1972.
- Marín, M. "Política en temps de República", a DD.AA. *Una esperança desfeta. Sabadell 1931-1945*, Ajuntament de Sabadell, Sabadell, 2010.
- Martín Berbois, J. L. *La Lliga regionalista a Sabadell o l'ocàs d'un partit (1931-1945)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2008.
- Martín- Frechilla, J. J. "Tensiones del exilio español en Venezuela: el caso de los hermanos Trueba", a *Cuadernos Republicanos*, 30, abril 1997.
- Martín Ramos. J. L. "Governació (1931-1939)", a Bonamusa, F. (dir.). *Generalitat de Catalunya: obra de govern 1931-1939*, vol. I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006.
- Martín, I. *Hacia el paroxismo. Violencia política en la provincia de Valladolid (1917-1936)*, Universidad de Valladolid, Valladolid, 2008.
- Martínez Fiol, D. *Daniel Domingo Montserrat (1900-1968). Entre el marxisme i el nacionalisme radical*, PAM, Barcelona, 2001.
- Martínez Fiol, D. *Estatisme i antiestatisme a Catalunya (1931-1939). Rivalitats polítiques i funcionaries a la Generalitat*, PAM, Barcelona, 2008.
- Martínez Gallego, F. A. *Construint la ciutadania: una història contemporània de l'Alcúdia (1801-2002)*, vol. II, Ajuntament de l'Alcúdia, Alcúdia de Carlet, 2002.
- Martínez, J. *Los socialistas en acción. La II República en Elche (1931-1936)*, Universitat d'Alacant, Alacant, 2005.
- Martínez, J. *República y guerra civil en Cartagena*, Universidad de Murcia, Cartagena, 1993.
- Martínez, P. *L'Ajuntament republicà i els seus alcaldes. Sant Adrià del Besós*, Ajuntament de Sant Adrià, Sant Adrià, 2006.

- Marx, K. *El 18 Brumario de Luis Bonaparte*, Ariel, Barcelona, 1971.
- Mas, X. “Josep Fors i Vidal i Carles Carqués Martí: Dos canetencs únics i exemplars”, a *El Sot de l’Aubó*, 23, 2008.
- Massaguer, M. A. *Segona República, guerra civil i primer franquisme a Parets del Vallès*, Ajuntament de Parets del Vallès, Parets del Vallès, 2007.
- Mata, J. *Pau Baqués, republicà i rabassaire*, Ajuntament de Subirats, Sant Sadurní, 2010.
- Maurice, J. *La reforma agraria en España en el siglo XX (1900-1936)*, Siglo XXI, Madrid, 1975.
- Maurín, M. *Revolución y contrarevolución en España*, Ruedo Ibérico, 1966.
- Mayayo, A. “El conflicte social al camp. Les col·lectivitzacions i la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya”, DD.AA. *La guerra civil a Catalunya. Una revolució en plena guerra*, Edicions 62, Barcelona.
- Mayayo, A. *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya 1893-1994*, Afers, Catarroja/Barcelona, 1995.
- Mayayo, A. *Josep Torrents, 1899-1943: pagès de Bellveí del Penedès, dirigent agrari català*, El Mèdol, Tarragona, 1988.
- Mayayo, M. *La Conca de Barberà (1890-1939). De la crisi agrària a la guerra civil*, Centre d’Estudis de la Conca de Barberà, Montblanc, 1994.
- Maymí, J. *Entre la violència política i el conflicte social. Els Comitès antifeixistes de Salt i d’Orriols en el context de la guerra civil 1936-1939*, PAM, Barcelona, 2001.
- Maymí, J. *La Girona convulsa. Entre la il·lusió i el desencís (1923-1939)*, Ajuntament de Girona/Diputació de Girona, Girona, 2004.
- Mazón, J. A. *La Segunda República y guerra civil en Orihuela*, Ajomalba, Oriola, 2010.
- Mazower, M. *La Europa negra*, Ediciones B, Barcelona, 2001.
- Miralles, J. *Vida i obra de Pere Capellà*, Obra Cultural Balear, 1980.
- Miralles, R. “El movimiento socialista en la zona minero-industrial de Vizcaya durante la II República”, a *Cuadernos de Historia Contemporánea*, 2008, vol. 30.
- Miralles, R. *El socialismo vasco durante la II República*, UPV/EHU, Bilbao, 1988.
- Miravittles, J. *Crítica del 6 d’octubre*, Acer, Barcelona, 1935.

- Molas, I. “Els corrents d'Esquerra Republicana de Catalunya”, a DD.AA. *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*, Columna, Barcelona, 2001.
- Montserrat, J. *Els meus records*, Ajuntament Hostalets de Pierola, Hostalets de Pierola, 2006.
- Morales, O. M. “*La conflictividad social en Abenójar antes de la guerra, octubre de 1934*”, a Alía, F., del Valle, A. R. (coord.). *La guerra civil en Castilla- la Mancha 70 años después*, Universidad de Castilla la Mancha, Cuenca, 2008.
- Moreno Gómez, F. *1936: el genocidio franquista en Córdoba*, Crítica, Barcelona, 2008.
Pérez Yruela, M. *La conflictividad campesina en la provincia de Córdoba 1931-1936*, Servicio de Publicaciones Agrarias, Madrid, 1979.
- Moreno Gómez, F. *La República y la guerra civil en Córdoba I*, Ayuntamiento de Córdoba, Córdoba, 1982.
- Mota, J. F. *La República, la guerra i el primer franquisme a Sant Cugat del Vallès (1931-1941)*, Ajuntament de Sant Cugat del Vallès/PAM, Barcelona, 2001.
- Mota, J. F. *Sant Cugat del Vallès (1931-1941). República, guerra civil i primers anys de franquisme*, Ediciones Moratalaz, 2010.
- Murià, J. M. *La revolució al camp de Catalunya*, Lletra viva, Barcelona, 1978.
- Navais, J., Samarra, F. “La Segona República i la guerra civil”, a Anguera, P. (dir.). *Història General de Reus*, vol. IV, Ajuntament de Reus, Reus, 2003.
- Navais, J., Samarra, F. *Tres banderes i una revolució*, Centre de Lectura de Reus, Reus, 2001.
- Ossorio, A. *Mis Memorias*, Tebas, Madrid, 1975.
- Oyón, J. L. *La quiebra de la ciudad popular: espacio urbano, inmigración y anarquismo en la Barcelona de entreguerras, 1914-1936*, Serbal, Barcelona, 2008.
- Padró, J. *Dels Pomells de Joventut a la col·lectivització obrera. Catalanistes i sindicalistes a la Colònia Güell (1931-1939)*, Associació La Colònia modernista/Centre d'Estudis del Baix Llobregat, 2007.
- Pagès, P. “El octubre catalán: una revolución multiforme”, *Viento Sur*, 105, 2009.
- Pàmies, T., Pàmies, T. *Testament a Praga*, Destino, Barcelona, 1976.
- Paradedà, E. “El meu record de Malgrat”, a *Matinals. Quaderns d'història local*, 3, 2007.

- Patriarca, F. *Sindicatos contra Salazar. A revolta do 18 de Janeiro de 1934*, Imprensa de Ciências Sociais, Lisboa, 2000.
- Peirats, J. *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera i Gerard Pedret, Flor del Viento, Barcelona, 2009.
- Peirats, J. *La CNT en la revolución española*, tomo I. Ruedo Ibérico, 1971.
- Peiró, A. *Años de sangre. República, guerra y represión de la UGT en el campo zaragozano*, Fundación Bernardo Aladrén, Zaragoza, 2011.
- Peiró, J. *Escrits 1917-1939*, Edicions 62, Barcelona, 1975.
- Peñarrubia, B. “Els fets d’octubre a Mallorca”, a *L’Avenç*, 30, 1980.
- Pérez Salas, J. *Guerra en España(1936 a 1939)*, Mexico D.F, 1947.
- Pi i Sunyer, C. *La República y la guerra. Memorias de un político catalán*, Oasis, México D.F, 1975.
- Pi, C. “Un rabassaire a l’alcaldia: Feliu Tura”, *Notes*, vol. 4, 1990.
- Planas, J., Valls, F., *Cacics i rabassaires. Dinàmica associativa i conflictivitat social. Els Hostalets de Pierola (1890-1939)*, Eumo/Centre d’Estudis Comarcals d’Igualada, Vic, 2011.
- Planes, F. *El desgavell*, Club Editor, Barcelona, 2010.
- Plaza, A. “La travesía del desierto del sindicalismo ferroviario entre 1918 y 1936”, a Muñoz, M. (ed.). *Organizaciones obreras y represión en el ferrocarril: una perspectiva internacional*, Fundación de los Ferrocarriles Españoles, Madrid, 2011.
- Pomés, J. *La Unió de Rabassaires*, Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, 2000.
- Pomés, J., Sáiz, C. *Joaquim Pou i Mas (1891-1996)*, PAM, Barcelona, 2000.
- Portugal, X. *Pasaia 1931-1939. La memoria de los vencidos*, Pasaiako Udala, Pasaia, 2007.
- Pozo, A. *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936. Crisi i recomposició de l’Estat*, Tesi doctoral inèdita, UAB, 2002.
- Pozo, A. *La Catalunya antifeixista. El govern Tarradellas enfront de la crisi política i el conflicte social. Setembre 1936- abril 1937*, Dau, Barcelona, 2012.
- Pozo, A. *Poder legal y poder real en la Cataluña revolucionaria de 1936*, Renacimiento, Sevilla, 2012.

- Prada, J. “Abaixo o Fascismo e viva a Revolução Social. A Revolução de outubro na província de Ourense”, a *Boletín Avriense*, 2000, Ano XXX, Tomo XXX.
- Prada, J. “De la desconfianza al compromiso activo. La penetración del PCE en el tejido societario ourensano”, a DD.AA. *Historia del PCE. I Congreso, 1920-1977*, FIM, Madrid, 2007.
- Prada, J. *De la agitación republicana a la represión franquista. Ourense 1934-1939*, Ariel, Barcelona, 2006.
- Prat, V. *Memòries (1902- 1957). Escriptor, intel·lectual i polític manresà*, CEB/AHCM, Manresa, 2002.
- Prats, F. *La ciutat de Tremp Durant la Segona República I la Guerra civil*, Rafael Dalmau, Barcelona, 1991.
- Prats, J.M. “A empentes i rodolons: poder local i associacionisme agrari a Blancafort (1896-1936), *Aplec de Treballs*, núm. 15 (1997).
- Preston, P. *L'Holocaust espanyol. Odi i extermini durant la guerra civil i després*, Base, Barcelona, 2011.
- Preston, P. *La destrucción de la democracia en España*, Grijalbo, Barcelona, 2001.
- Preston, P. *La destrucción de la democracia en España. Reacción, reforma y revolución en la Segunda República*, Turner, Madrid, 1978.
- Preston, P. “La revolución de octubre en España: la lucha de las derechas por el poder” a Jackson, G (coord.). *Octubre 1934: cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 1985.
- Prezioso, S. “Antifascism and Anti-totalitarianism: The Italian Debate”, *Journal of Contemporary History*, vol. 43 (4), 2008. 555-572.
- Puig i Pla, J. “*Francesc Anglès (1901-1988. Centenari d'un socialista mataroní. Notes sobre el treball al tèxtil, la República i el franquisme*” a *XIX Sessió d'estudis mataronins*, Museu Arxiu de Santa Maria/Patronat Municipal de Cultura, Mataró, 2003.
- Puig, N. *Què és la Unió de Rabassaires?*, NAGSA, Barcelona, 1935.
- Pujadas, X. “Els sis d'octubre de 1934 i els efectes de la repressió posterior en un àmbit local: el cas de Tortosa”, *Plecs d'Història Local*, núm. 54, 1994.
- Pujadas, X. *Tortosa 1936-1939*, Dertosa, Tortosa, 1988.
- Pujiula, J. “L'arribada i el desenvolupament de la Segona República, 1931-1936”, a Gutiérrez, J. M. (coord.). *Història de la Garrotxa*, Diputació de Girona, Girona,

2008. Planas, A. *Antoni Dot i Arxer 1908-1972*, PEHOC/Fundació Josep Irla, Barcelona, 2008.
- Pujol, J. “Les crisis de malvenda del sector vitivinícola català entre el 1892 i el 1935”, *Recerques*, núm. 15, 1984.
- Pujol, J. P. *Daniel Cardona i Civit i Nosaltres Sols!*, Salvaterra, Perpinyà, 1998.
- Querol i Rovira, C. “Visca Marc Mir! De l’Homenatge de 1905 al greuge de 1936”, a *El 3 de vuit*, 27/05/2005.
- Querol i Rovira, C. “31 de juliol de 1936: crònica d’una matança”, a *El 3 de vuit*, desembre 2005.
- Quirosa-Cheyrouze, R., Vidal, A. “Benito Vizcaíno Vita, socialista almeriense en el exilio”, a Casas, J. L., Durán, F. (coords.). *Los exilios en España (siglos XIX y XX): III Congreso sobre el republicanismo*, vol. 2, Córdoba, 2005.
- Rabinbach, A. *The crisis of Austrian Socialism. From Red Vienna to Civil War 1927-1934*, The University of Chicago Press, 1983.
- Ramos Oliveira, A. *La revolución española de octubre*, Editorial España, Madrid, 1935.
- Recasens, J. *Somnis en paper. Premsa i periodisme al Penedès republicà*, Cossetània, Valls, 2011.
- Ribé, M. *Memorias de un funcionario*, Marte, Barcelona, 1963.
- Riera Lloca, V. *El meu pas pel temps (1903-1939)*, Edicions 62, Barcelona, 1979.
- Riera Llorca, V. *Fes memòria*, Bel, Selecta, Barcelona.
- Ripoll, F. “Valencianisme cultural i polític a la ciutat d’Alacant, 1874-1939”, a *Afers*, 55, 2006.
- Risques, M. “Una reflexió sobre la policia durant la Segona República”, *Revista catalana de seguretat pública*, 12, juny 2003.
- Robledo, R. “El fin de la cuestión agraria en España (1931-1939)”, a R. Robledo (ed.). *Sombras del progreso. Las huellas de la historia agraria*, Crítica, Barcelona.
- Robledo, R. “La reforma agraria de la Segunda República española: Ideas y hechos”, a *XV Encuentro de Economía Pública: políticas públicas y migración*, 2008, Salamanca. Espinosa, F. *La primavera del Frente Popular. Los campesinos de Badajoz y el origen de la guerra civil (marzo-julio de 1936)*, Crítica, Barcelona, 2007.
- Robledo, R. “Política i reforma agraria: De la Restauración a la IIª República (1868/74-1939)”, a García Sanz, A., Sanz Fernández, J. (coord.). *Reformas y políticas*

agrarias en la historia de España: de la ilustración al primer franquismo, Ministerio de Agricultura, Madrid, 1996.

Robledo, R., Espinoza, L. E. “ ¡El campo en pie! Política i reforma agraria”, a Robledo, R. (ed.). *Esta salvaje pesadilla. Salamanca en la guerra civil española*, Crítica, Barcelona, 2007.

Rodríguez, M. *Historia de la región de Murcia*, Editora regional de Murcia, Murcia, 1998.

Romero, F. “*La revolución de octubre en la sierra de Cadiz*” a *Historia 16*, 281, 1999.

Romero, F. “*Revolucionarios y herejes. Prado del Rey (1917-1936)*”, a *Cuadernos para el diálogo*, 56, mayo/junio 2011.

Rosa “Roc”, C. *Quan Catalunya era revolucionària (i feia la guerra)*, CCG, Girona, 2008.

Roselló, A. “De la monarquia a la República, 1930-1931”, a DD.AA. *Un segle d'electricitat a Juneda 1902-2002*, Fonoll, Juneda, 2003.

Rubiralta, F. *Daniel Cardona i Civit (1890-1943)*, Afers, Barcelona/Catarroja, 2008.
Murià, J. M. *Vivències d'un separatista*, El Llamp, Barcelona, 1985.

Rubiralta, F. *El Partit Nacionalista Català (1932-1936). Joc polític i separatisme*,

Rubiralta, F. *Vida i mort d'un líder separatista*, Duxelm/Fundació Josep Irla, Barcelona, 2011.

Ruiz Carrillo, M. *Els anys difícils. Segona República, guerra i postguerra a Sant Joan Despí (1931-1959)*, PAM, Barcelona, 2002.

Ruiz González, C. *La Espiga cortada y el trigo limpio. La comarca de Toro en la II República y el primer franquismo (1931-1945)*, Oñati, 2011.

Ruiz, D. *Octubre de 1934. Revolución en la República española*, Síntesis, Madrid, 2008.

Sagrera, M. A. “Bru Centrich i Nuart: un polític a l'alcaldia de Blanes”, a *Blanda. Publicació de l'Arxiu Municipal de Blanes*, 1, 1998.

Sàiz, C. “Francesc Xavier Serra Barrecheguren, a proposta del seu dietari”, a *El Sot de l'Aubó*, 17, 2006.

Salazar Alonso, R. *Bajo el signo de la revolución*, Librería de Roberto de San Martín, Madrid, 1935.

Sallés, A. “Ensenyament (1931-1939)”, a Bonamusa, F (dir.). *Generalitat de Catalunya: obra de govern 1931-1939*, vol. 2, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2009.

- Sallés, A. *Quan Catalunya era d'Esquerra*, Edicions, 62, Barcelona, 1986.
- Sánchez Cervelló, J. "Agricultura 1931-1939", a Bonamusa, F. (dir.). *Generalitat...*, vol. I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006.
- Sánchez Cervelló, J. *Conflicte i violència a l'Ebre. De Napoleó a Franco*, Flor del Vent, Barcelona, 2001.
- Sans Orega, M. *Els treballadors mercantils dins el moviment obrer català*, Barcelona, 1975.
- Santasusana, M. *La determinant aportació sitgetana als projectes d'alliberament nacional. Les trajectòries de Salvador Carbonell i Puig, Ramon Planes i Izabal i Pere Curtiada i Ferrer*, Grup d'Estudis Sitgetans, 2010
- Saumell, A. *Viticultura associacionisme a Catalunya. Els Cellers cooperatius del Penedès (1900-1936)*, Diputació de Tarragona, Tarragona, 2002.
- Scott, J. C. *Weapons of the Weak: Everyday Forms of Peasant resistance*, Yale University Press, New Haven, 1985.
- Sen, L. C. "Octubre 1934 en la montaña de Riaño, cuenca de Sabero y Cistierna" a *Tierras de León*, 63, 1986.
- Sepúlveda, R. M. *Republicanos tibios, socialistas beligerantes. La República social inviable. Albacete 1933-1936*, Instituto de Estudios Albacetenses "Don Juan Manuel", Albacete, 2003.
- Seró, C. *Historia de Albages*, Artis, Lleida, 1980.
- Serra, J. *El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República*, CEB/Dovella, Manresa, 1988.
- Shubert, A. *Hacia la revolución. Orígenes sociales del movimiento obrero en Asturias, 1860-1934*, Crítica, Barcelona, 1984.
- Soldevila, J. *L'alcalde de Cervera afusellat. Domènec Puigredon (1874- 1939)*, Pagès, Lleida, 2010.
- Soler Rio, E. *Els partits obrers catalans a la vetlla del 6 d'octubre*, Departament d'Història, UAB, 1973.
- Souto, S. "De la paramilitarización al fracaso: las insurrecciones socialistas de 1934 en Viena y Madrid", *Pasado y Memoria*, 2, 2003.
- Souto, S. "Y ¿Madrid? ¿Qué hace Madrid?" *Movimiento revolucionario y acción colectiva (1933-1936)*, Siglo XXI, Madrid, 2004.
- Steiner, Z. *The Triumph of the Dark. European International History 1933-1933*, OUP, Oxford/New York, 2011.

- Suárez, M. A. *La Segona República i la guerra civil a Mollet del Vallès*, Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona, Barcelona, 2000.
- Suñé, J. “Les eleccions de la 2^a República a la Pobla de Montornès”, *El Timbal*, 63, octubre 2006.
- Suñé, J. *La Torredembarra republicana i federal. El Centre Republicà Democràtic Federal (1890-1939)*, Patronat Municipal de Cultura, Torredembarra, 2008.
- Taibo II, P. I. *Historia general de Asturias. Octubre 1934*, vols. 7 i 8, Silverio Cañada, Gijón, 1978.
- Taibo II, P.I. “Las diferencias asturianas”, a Jackson, G (coord.). *Octubre 1934. Cincuenta años para la reflexión*, Siglo XXI, Madrid, 198.
- Tardà, J. *República, revolució i guerra. Cornellà de Llobregat 1931-1939*, L'Avenç de Cornellà, Cornellà, 2000.
- Térmens, M. *Revolució i guerra civil a Igualada*, Aj. d'Igualada/PAM, Barcelona, 1991.
- Termes, J. *Història de combat*, Afers, Barcelona/Catarroja, 2007.
- Testart, A. “Josep Puig Pujades”, a Pujol, E. (dir.). *El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines*, Viena edicions, 2009.
- Tornafoch, X. *El catalanisme republicà a la ciutat de Vic (1930-1936)*, PAM, Barcelona, 1998.
- Torrent, J. *Salvador Armendares i Torrent. Metge i polític*, Viena Edicions, Barcelona, 2006.
- Torrents, J. *La revolució democràtica i els camperols de Catalunya*, PSU/Comissió Central Agrària, Barcelona, 1937.
- Torres, J. “El moviment obrer a Bellpuig”, a *Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, núm. 6 (1991).
- Townson, N. *La República que no pudo ser: La política de centro en España (1931-1936)*, Taurus, Madrid, 2002.
- Towson, N. “¿Rectificación o reacción? La alianza de centro-derecha, 1933-1935”, a Ballarín, M., Cucalón, D., Ledesma, J. L. (eds.). *La II República en la encrucijada: el segundo bienio*, Cortes de Aragón, Zaragoza, 2009.
- Traverso, E. *A sangre y fuego. De la guerra civil europea (1914-1945)*, PUV, València, 2009.
- Tubella, I. (ed.). *Jaume Compte i el Partit Català Proletari*, Edicions La Magrana, Barcelona, 1979.

- Turon, J. *Gerona, año 1934 (En torno a los hechos de octubre)*, tesi de llicenciatura, UAB, curs 1973-74.
- Ucelay-Da Cal, E. “El octubre catalán de 1934”, *Cuadernos de Alzate*, 30, 2004.
- Ucelay-Da Cal, E. “Daniel Cardona i Civit i l’opció armada del nacionalisme radical català (1890-1943)”, a Cardona, D. *La Batalla i altres textos*, La Magrana/Diputació de Barcelona, Barcelona, 1984.
- Ucelay-Da Cal, E. “El pueblo contra la clase: populismo legitimador, revoluciones y sustituciones políticas en Cataluña (1936-1939)”, a *Ayer*, 50, 2003.
- Ucelay- Da Cal, E. “Joventut i Nacionalisme radical català 1910-1987”, a Ucelay, E. (dir.). *La Joventut a Catalunya al segle XX. Materials per a una historia*, vol. 1, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1987.
- Ucelay-Da Cal, E. “La crisi dels nacionalistes radicals catalans (1931-1932)”, a *Recerques*, 8, 1978.
- Ucelay-Da Cal, E. “La formació d’Esquerra Republicana de Catalunya”, a *L’Avenç*, 4, 1977.
- Ucelay-Da Cal, E. *La Catalunya populista: imatge, cultura i política en l’etapa republicana 1931-1939*, La Magrana, Barcelona, 1982.
- Ucelay-Da Cal, E. *Un joc d’aparences: “Front Nacional”, “Frontpopulisme” i les alternatives feixistes i comunistes dins el separatisme català, 1919-1939*. Centre de Lectura de Reus, Reus, 2007.
- Ucelay-Da Cal, E., Tavera, S. “Una revolució dentro de otra: la lógica insurreccional en la política española, 1924-1934” *Ayer, Violencia y política en España*, 13, 1994.
- Ucelay-Da Cal, E. “1934: la redempció de les províncies”, a *L’Avenç*, 187.
- Unió de Rabassaires. *Els desnonaments rústics a Catalunya*, Barcelona, 1935.
- Valero, R. *La revolución de octubre de 1934 en Teba*, Diputación de Málaga, Málaga, 2003.
- Varela, J. *Converses a Lleida*, Pagès editors, Lleida.
- Varela, J. *Segones converses a Lleida*, Pagès editors, Lleida, 1991.
- Vázquez, F. *La justícia durant la Guerra civil. El Tribunal de Cassació de Catalunya (1934-1939)*, L’Avenç, Barcelona, 2009.
- Vega, E. *Anarquistas y sindicalistas*, Alfons el Magnànim, València, 1987.

- Vega, E. *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*. Pagès, Lleida, 2004.
- Velasco, J. *La Segunda República en Málaga 1931-1936*, Ágora, Málaga, 2008.
- Vers Closa, R. *Memòries inèdites*, Súria (?).
- Viadiu, F. *Delegat d'Ordre Públic a "Lleida La Roja"*, Rafael Dalmau, Barcelona, 1979.
- Vicent, M. *Conflicto y revolución en las comarcas de Castellón, 1931-1938*, Universitat Jaume I, Castelló, 2006.
- Vicién, E. *La II República en Jaca. Una época diferente*, Envima, Barcelona, 1998.
- Vidal, J. A. "El meu 6 d'octubre de 1934", *L'Avenç*, 132, desembre.
- Vidarte, J. S. *El bienio negro y la insurrección de Asturias*, Grijalbo, Barcelona, 1978.
- Vidiella, A. *El Vendrell 1936-1939*, Vilafranca del Penedès, 2000.
- Vila, M- A. *Temps viscut*, El Llamp, Barcelona, 1989.
- Vilanova, V. *Atles electoral de la Segona República a Catalunya*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2005.
- Vilar, P. *La guerra civil espanyola*, Crítica, Barcelona, 1988.
- Villarroya, J. "Els fets d'octubre a Badalona", a *Terra i ànima*, 2, juny-desembre 1979.
- Vinyes, R. "Los efectos de la insurrección de octubre en Cataluña", *Estudios de Historia Social*, 31, 1984.
- Vinyes, R. *La Catalunya Internacional. El frontpopulisme en l'exemple català*, Curial, Barcelona, 1983.
- Virella i Bloda, A. *La revolució d'octubre a Vilanova. Visions d'un espectador*, edició a cura de Xavier Virella, Institut d'Estudis Penedesencs, Barcelona, 2001.
- Wegs, J. R. *Workers in Arms: The Austrian Schutzbund and the Civil War of 1934*, Monthly Review Press, Nova York, 1978.
- Wolikow, S. *Le Front Populaire en France*, Éditions Complexe, 1996.
- Xaubet i Vilanova, J. "Un intent d'història oral: El sis d'octubre a Mataró", a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 20 (1984).
- Ximenis, V. *Demòcrata i socialista*, Pagès, Lleida, 1998.

Annexos

Annex I. Relació d'ajuntaments afectats per les disposicions de suspensió i separació de consellers municipals, octubre 1934-abril 1935

Annex I

Font: Elaboració pròpia en base a BOGC, núm. 118, 28/04/1935, núm. 119, 29/04/1935, núm. 120, 30/04/1935, núm. 121, 1/05/1935, núm. 148, 28/05/1935, núm. 152, 1/06/1935, núm. 153, 2/06/1935, núm. 154, 3/06/1935, núm. 156, 5/06/1935, núm. 157, 6/06/1935, núm. 158, 7/06/1935, núm. 159, 8/06/1935, núm. 163, 12/06/1935, núm. 173, 22/06/1935, núm. 178, 27/06/1935.

Partit Judicial	Localitats
Arenys de Munt	Arenys de Munt, Canet de Mar, Gualba, Malgrat, Palafolls, Pineda, Sant Cebrià de Vallalta, Sant Pol de Mar, Santa Maria de Palau Tordera, Tordera, Vallgorguina, Calella
Berga	Alpens, Avià, Bagà, Berga, Borredà, Brocà, Capolat, Cardona, Casserres, Castellar de N'Hug, Castellar del Riu, Espunyola, Fígols, Gisclareny, La Baells, La Nou, Lluçà, Montclar, Olvan, Pobla de Lillet, Prats de Lluçanès, Puig-reig, Saldes, Sant Jaume de Frontanyà, Sant Julià de Cerdanyola, Sant Martí del Bas, Santa Maria de Marlès, Sercs, Vallcebre, La Valldan, Vilada
Barcelona	Badalona, Barcelona, Sant Adrià de Besós, Santa Coloma de Gramanet
Granollers	L'Ametlla del Vallès, Caldes de Montbui, Castellterçol, La Garriga, Granollers, Lliçà de Vall, Martorelles, Mollet del Vallès, Montmeló, Montornès del Vallès, Montseny, Paret del Vallès, Vilamajor, Sant Feliu de Codines, Sant Faust de Campcentelles, Sant Pere de Vilamajor, Santa Eulàlia de Ronsana, Vallromanes, Cardedeu, Lliçà de Munt, Llinars del Vallès, La Roca del Vallès
Igualada	Bellprat, Cabrera d'Igualada, Capellades, Carme, Copons, Igualada, Jorba, La Llacuna, Masquefa, Montmaneu, Orpí, La Pobla de Claramunt, Santa Margarida de Montbui, Torre de Claramunt, Vallbona d'Anoia, Veciana, Vilanova del Camí, Piera, El Bruc, Hostalets de Pierola, Santa Maria de Miralles, Òdena
Manresa	Aguilar de Segarra, Artés, Avinyó, Balsareny, Calders, Callús, Castelladrall, Castellfollit del Boix, Castellgalí, Castellnou de Bages, Castellvell i Vilar, L'Estany, Fonollosa, Gaià, Granera, Sant Salvador de Guardiola, Moià, Monistrol de Calders, Monistrol de Montserrat, Mura, Navarces, Rajadell, Rocafort i Vilumara, Sallent, Santpedor, Sant Feliu Saserra, Sant Fruitós del Bages, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Mateu del Bages, Sant Vicenç de Castellet, Marganell, Súria, Talamanca
Mataró	Alella, Argentona, Cabrils, Caldes d'Estrac, El Masnou, Mataró, Montgat, Premià de Mar, Sant Vicenç de Llavaneres, Teià, Tiana, Vilassar de Mar, Santa Susanna
Sabadell	Castellar del Vallès, Cerdanyola, Moncada i Reixac, Palausolità, Polinyà, Ripollet, Sabadell, Sant Quirze de Galliners, Santa Perpètua de la Moguda, Setmenat
Sant Feliu de Llobregat	Abrera, Castelldefels, Cervelló, Collbató, Corbera de Llobregat, Cornellà, Esparraguera, Esplugues, Gavà, Gelida, Hospitalet, Martorell, El Papiol, El Prat, Sant Boi de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Sant Esteve Sesrovires, Sant Feliu de Llobregat, Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Sant Llorenç d'Hortons, Sant Vicenç dels Horts, Santa Coloma de Cervelló, Vallirana, Viladecans
Terrassa	Castellbisbal, Matadepera, Olesa de Montserrat, Rubí, Sant Cugat del Vallès, Sant Llorenç Savall, Terrassa, Ullastrell, Vacarisses, Viladecavalls
Vic	Balenyà, Centelles, Folgueroles, Les Masies de Sant Hipòlit, Montesquiu, Olost, Orís, Oristà, Perafita, Sant Hipòlit de Voltregà, Rupit, Sant Vicenç de Torelló, Santa Maria de Besora, Sant Julià de Vilatorrada, Tona, Torelló, Vic, Vilanova de Sau, Sant Quirze de Besora, Manlleu
Vilafranca del Penedès	Avinyonet, Les Cabanyes, Castellví de la Marca, Fontrubí, La Granada, Sant Joan de Mediona, Olèrdola, Pla del Penedès, Puigdàlber, Sant Martí Sarroca, Sant Pere de Riudebitlles, Sant Quintí de Mediona, Sant Sadurní d'Anoia, Santa Fe del Penedès, Santa Margarida i Els Monjos, Subirats, Torrelavit, Torrelles de Foix, Vilobí del Penedès, Vilafranca del Penedès, Pontons, Pacs del Penedès, Sant Cugat, Sesgarrigues,
Vilanova i la Geltrú	Castellet i la Gornal, Olesa de Bonesvalls, Sant Pere de Ribes, Sitges, Vilanova i la Geltrú
La Bisbal	Begur, Montràs, Palamós, La Bisbal, Sant Feliu de Guíxols, Torrent, Torroella de Montgrí, Calonge de les Gavarres

Figueres	Figueres Castelló d'Empúries Albanyà Avinyonet Borrassà Cabanes Cistella Ciurana Fortià Garriguella Lladó Llançà Lles Massanet de Cabrenys Ordís Port Bou Port de la Selva Sant Llorenç de la Muga Sant Miquel de Fluvià Sant Pere Pescador Tarabaus Terrades Torroella de Fluvià Vilajuïga Viure Colera Palafrugell
Girona	Amer, Cassà de la Selva, L'Armentera, Banyoles, Bascara, Bescanó, Bordils, Celrà, Cervià de Ter, Cornellà de Terri, La Escala, Esponellà, Fornells de la Selva, Llagostera, Medinyà, Porqueras, Sant Joan de Mollet, Sant Jordi Desvalls, Sant Mori, Sant Vicenç de Camós, Sarrià de Ter, Saus, Serinyà, Ventalló, Verges, Vilademuls, Viladasens, Vilahur, Girona
Olot	Argelaguer, Sant Cristòfol de Baget, Bassagoda, Beguda, Besalú, Maià de Montcal, Montagut, Olot, Sant Aniol de Finestres, Sant Esteve de Bas, Sant Jaume de Llierca, Sant Privat de Bas, Tortellà, Salàs de Llierca
Puigcerdà	Llivia, Ribes de Freser, Les Lloses, Queralbs, Ripoll, Campdevànol, Planoles, Sant Pau de Seguries, Vilallonga de Ter, Sant Joan de les Abadesses
Santa Coloma de Farners	Arbúcies, Blanes, Breda, Riells i Viabrea, Riudarenes, Viladrau, Tossa de Mar, Hostalric, Massanés, Massanet de la Selva, Sant Feliu de Buxalleu, Sant Hilari Sacalm, Sant Miquel de Cladells, Santa Coloma de Farners, Vidreres
Falset	Colldejou, Cornudella, Duesaigües, García, Gratallops, Masroig, Móra la Nova, La Palma d'Ebre, Porrera, Riudecanyes, Torre de l'Espanyol, Torroja, Vilanova d'Escornalbou, Vinebre, Falset
Gandesa	Arnes, Casserres, Corbera, Gandesa, Miravet, Mora d'Ebre, Pinell de Brai, Pobla de Massaluca
Montblanc	Barberà de la Conca, Conesa, Montblanc, Pasamant, Pira, Sarral, Savallà del Comtat, Solivella, Vilavert, Vimodí, Santa Coloma de Queralt
Reus	Aleixar, Alforja, Cambrils, Montroig, Riudecols, La Selva, Vilaplana, Reus
Tarragona	Tarragona, Catllar, Constantí, La Canonja, El Rourell, El Morell, Tamarit, Vilaseca
Tortosa	Tortosa, Alfara, Benifallet, Ginestar, Godall, La Sènica, Mas de Barberans, Pauls, Rasquera, Roquetes, Tivenys, Amposta, Ulldes
Valls	Valls, Alcover, Alió, Bràfim, Cabra del Camp, Garidells, La Riba, Nul·les, Pla de Cabra, Puigpelat, Rodonyà, Vilarrodona, Vilallonga, Pont d'Armentera
Vendrell	Aiguamúrcia, Albinyana, Altafulla, Arbós del Penedès, Bellbei del Penedès, La Bisbal, Bonastre, Calafell, Creixell, Cunit, Llorenç del Penedès, Masllorens, Montmell, Pobla de Montornès, Roda de Barà, Sant Jaume dels Domenys, Santa Oliva, Sant Vicenç de Calders, Torredembarra
Balaguer	Algerri, Alguaire, Agramunt, Anyà, Artesa de Segre, La Sentiu, Les Avellanes, Balaguer, Bellmunt d'Urgell, Bellcaire d'Urgell, Camarasa, Castelló de Farfanya, Foradada, La Fuliola, Ivars d'Urgell, La Portella, Tragó de Noguera, Vilanova de Segrià, Tudela de Segre, Cubelles
Les Borges Blanques	Albagès, Arbeca, Soleràs, Torregrossa, Les Borges Blanques
Lleida	Alcarràs, Almacelles, Almatret, Corbins, La Granja d'Escarp, Lleida, Maials, Mollerussa, Seròs, Soses, Torrefarrera, Vilanova de la Barca, Vilanova d'Alpicat
La Seu d'Urgell	Tuixent, La Seu d'Urgell
Cervera	Bellpuig, Nalec, Vilagrassa, Talladell, Cervera, Tàrrega
Sort	Esterrí d'Àneu, Montrós, Torre de Cabdella
Solsona	La Pedra i la Coma, Josa de Cadí, Pons
Tremp	Aramunt, Espluga de Serra, Isona, Ortoneda, Pont de Suert, Salàs, Sapeira, Sarroca de Bellera, Senterada, Serradell, Tremp, Viu de Llevata
Viella	Arrós i Vila, Canejan

**Annex II. Relació de detinguts i empresonats per la
insurrecció d'octubre entre octubre de 1934 i gener de 1935**

Annex II

Font: La base d'aquesta relació de presos l'hem elaborat amb les fitxes de socors del Comitè pro-empresonats i perseguits del 6 d'octubre AHN- Sección guerra civil. PS Barcelona 820, 906, 1441, 1438, 1443, les llistes i referències sobre els presos a la premsa d'arreu de Catalunya entre octubre de 1934 i febrer de 1936 i els llibres de Vicenç Bernades, Sebastià Campos i Tomàs Verdà. A partir d'aquesta base hem anat completant la relació amb les diverses fonts bibliogràfiques, documentals i hemerogràfiques referenciades a l'apartat de fonts i bibliografia.

Cognoms	Nom	Filiació	Treball	Població	Lloc empresonament	Situació	Condemna/ Resolució
Abad	Josep Alfonso				Presó de Lleida	Processat	
Abarín Baide	Josep Maria				Vaixell presó "Uruguay"		
Abell Ferret	Francesc		Advocat	Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Abell Jordà	Joan	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Abella Busquets	Francesc		Obrer tèxtil	Sant Feliu de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Abellà Cros	Ferran	PRRSC/Conseller municipal		Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Abella Escolà	Lluís	ERC	Pagès	Móra d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	
Abeller	Josep			Soleràs	Presó de Lleida	Processat	
Abelló Pedreny	Carles	Republicà d'Esquerra		La Figuera	Tarragona vaixells presó	Processat	
Abrà Barballó	Joan			Figuerola	Tarragona vaixells presó		
Abril	Francesc	ERC/ Conseller de l'Ajuntament de Sant Adrià del Besòs		Sant Adrià del Besos	Vaixell presó "Argentina"		
Abril	Llibert	ERC			Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	

Abril Argemí	Josep	ERC/conseller municipal		Mataró	Vaixell presó "Argentina"		
Abrunya	Fèlix				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Adelantado Pérez	Vicenç				Vaixell presó "Argentina"		
Adell Adell	Joan	PRRSC		Alfara	Tarragona vaixells presó		
Adell Bellmunt	Leonardo				Presó de Manresa	Processat	
Adell Costs	Josep			Alfara	Tarragona vaixells presó		
Adroher Pascual	Libori	ERC		Girona	La Aurora	Processat	Absolt
Adroher Pascual "Gironella"	Enric	BOC	Mestre i dirigent polític	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Adroher Sirges	Lluís			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	En llibertat el 11/01/1935	
Adrover Jordán	Rafael			La Rabassada	Vaixell presó "Argentina"	Processat	2 mesos de presó
Adseries Nicola	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Agell Gasset	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Agramunt	Jaume				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Agramunt	Josep			Sant Pol de Mar	Barcelona		
Agramunt	Francesc	ERC (?)		Ulldecona	Tarragona vaixells presó	Processat	1 any de presó
Agramunt Berenguer	Joan			Tortosa	Tarragona vaixells presó		
Agramunt Blanch	Josep			Avinyó	Presó de Manresa	Processat	
Agramunt Serra	Lluís			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Aguadé Gatell	Joan	Sindicat Agrícola		Vilabella	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Aguado	Joaquim				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	

Aguilà Badia	Batista	BOC		Lleida	Presó de Lleida		
Aguilà Blanc	Roc	ERC (?)		Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Aguilar Estevez	Antonio				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Aguilar García	Antoni		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Aguilar Puig	Pere	Societat Obrera "Campesina"		Juneda	Presó de Lleida/ Penal del Dueso	Processat	14 anys i un dia de presó
Aguilar Vallès	Ramon			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 20/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Aguilera Fons	Jaume			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Aguilera Garriga	Pere	UdR/ERC/Alcalde		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Aguilera Senesta	Eudald		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Aguilera Serrat	Josep			Terrassa	Barcelona	Processat	
Agulló Padró	Pasqual	FLS		Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Agustí Gort	Joan					En llibertat el 17/12/1934	
Agustí Guiu	Lluís				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Agustina	Benvingut	CNT (?)		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Aigé Ferrer	Lluís		Mestre	Menàrguens	Presó de Lleida	Processat . En llibertat el 17/12/1934	Absolt

Aiguadé Artigas	Eusebi			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Aiguader Miró	Jaume	ERC		Barcelona	Jefatura/Vaixell presó "Argentina"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 30/10/1934. Processat	Causa sobreseguda
Aiguaviva	Pere				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ailagás Abad	Joan	Sindicat Agrícola/UdR		Masies de Sant Hipòlit de Voltregà	Vaixell presó "Uruguay"		
Aixelà	Samuel	ERC/JEREC	Conserge	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Aixut Boixadera	Joan			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Alabart	Joan o Jaume	Ateneu Obrer Republicà/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Alabau Esteve	Isidre			Jafre	Presó de Girona	Processat	Absolt
Alabert Bargalló	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Alavedra	Miquel				Presó de Manresa	Processat	
Alavedra Segurañas	Joan	ERC	Secretari de la Presidència/periodis ta	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Albà Bellmunt	Joan			Lleida	Presó de Lleida		
Albanell	Joan	ERC	Pagès	Gualba	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 13/12/1934	
Albareda Acosta	Francesc	ERC		Barcelona	Barcelona	Processat	Absolt
Albarrategui	Agustí			Puigvert	Presó de Lleida	Processat	
Albert Butín	Jaume	ERC	Rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	
Albert Jordà	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Albert Venat	Miquel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Albertí	Jossies	PRDF/Conseller municipal		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/12/1934.	

						Processat	
Albet Buti	Jaume	UdR	Pagès	Sant Pere de Ribes	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Albet Mestre	Ricard			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Albiol			Guàrdia municipal	Mataró	Presó de Mataró	En llibertat el 28/12/1934	
Albiol	Joan			Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Albors Costa	Evarist		Empleat de la Generalitat	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Alcaraz Bañón	Josep	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
Alcázar López	Rafael				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Alcoberro Pallarès	Miquel	ERC		Prat de Comte	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Alcohol	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Alcoverro Gurrera	Francesc			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Aldavert	Cecili			Barcelona	Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat.	
Aldemà Minguet	Josep Antoni	USC		Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Alegre Estalella	Enric	Ateneu Republicà Català/Conseller municipal		Sant Pere de Riudebitlles		Processat	Causa sobreseguda
Alegrí	Pere	FRSE/ERC/Conseller municipal		Cabanes	Castell de Figueres	En llibertat el 26/11/1934	
Aleixandri	Joaquim	ERC	Factor ferroviari	Caldes de Malavella	Presó de Girona	En llibertat el 7/12/1934. Processat	Desterrat
Alemán Valls	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm.		

					1 de Montjuïc		
Alemán Varea	Evaristo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Alemaný Font	Josep			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Aleñà Riba	Rafel	UGT		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Ales Bas	Josep				Presó de Manresa	Processat	
Alés García	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Aleu	Frederic	ERC/Jutge municipal de Gavà		Gavà	Barcelona	En llibertat el 23/10/1934	
Alfonso Ampellio	Eduard				Vaixell presó "Argentina"		
Alfredo Tribityuel	Enric			Barcelona	Presó cel·lular		
Aliaga Seladas	Enric		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Aliaga Zarzoso	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Aliana Domingo	Gabriel	BOC/Sometenista		Alfarràs	Lleida	Processat	Absolt
Alías Fernàndez	Antoni			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Alias González	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Alias Hernández	Antoni				Vaixell presó "Argentina"		
Alias Pino	J. José	Consell Obrer Ferroviari-UGT/PSOE	Serraller	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	
Alié Oltivella	Pau		Funcionari del Departament d'Ordre Públic	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Alier Torrents	Antoni			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Alimany Canela	Ferran			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		

Allans Sala	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Allué Pallarés	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Almecijo López	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Almenara Esteve	Ramir			Lleida	Presó de Lleida		
Almirall	Josep			Badalona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Almirall Iglesias	Melcior		Pagès	Gelida	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	3 anys de presó
Almix Almix	Jaume			Barcelona	Presó cel·lular		
Alobou	Pere	Jutge municipal		Cabanes	Castell de Figueres	En llibertat el 26/11/1934	
Alogina Prat	Joan	UdR		Sant Privat d'En Bas	Presó de Girona		
Alonso Gil	Antolí		Ferroviari	Lleida	La Panera/Presó de Lleida	Processat	
Alonso Gutiérrez	Arturo			Súria	Presó de Manresa	Processat	
Alonso Luzurriaga	Pasqual			Sabadell	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el gener de 1935	
Alonso Salinas	Rafael	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Argentina"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Alonso Sánchez	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Alsina	Jaume		Empleat d'Hisenda de la Generalitat	Barcelona	Barcelona		
Alsina	Manuel				Presó de Manresa	Processat	
Alsina Bagunyà	Feliu			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Alsina Brossa	Antoni		Estudiant	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Alsina Cabrera	Joan	BOC	Obrer de la pell	Sitges	Vaixell presó "Uruguay"		

Alsina Muntaner	Josep	UdR	Pagès	Santa Margarida i els Monjos	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el desembre de 1934. Processat	Causa sobreseguda
Altaba Planuc	Ricard	PNRE/Conseller municipal de l'Ajuntament de Barcelona		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"		
Altamira Miralt	Secundí			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Altarriba Vidal	Secundí	ERC/Conseller municipal		Artés	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Altarriba Vila	Pere		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Altés Carbó	Ángel			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Altés Mariné	Manuel	BOC/Sindicat Únic de Treballadors	Paleta	Alcover	Tarragona vaixells presó		
Altés Martí	Ferran	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Altés Suñer	Gregori	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Altés Toldrà	Salvador	Centre Republicà Nacionalista/ERC		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Alvalats Vicente	Angel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Alvareda Díaz	Josep		Cap de la policia de la Generalitat	Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Álvarez Alonso	Antonio			Barcelona	Presó cel·lular		
Álvarez Fernández	Lluís	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Álvarez Rius	Francesc		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Álvarez Rius	Joan			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Álvarez Vázquez	Artur			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el	

						7/01/1935	
Amat Casanovas	Lluís		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Amat Casanoves	Lluís				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Amat Llorach	Lluís			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Amat Piniella	Joaquim	ERC	Periodista	Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Amat Salas	Bonaventura			Santpedor	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Amballes Novés	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Ambrós Esprius	Casimir	Caporal del Sometent/Cooperativa Obrera "Fraternidad"		Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Ametller Bonet	Josep			Rocafort de Queralt	Tarragona vaixells presó		
Amigó Vendrell	Josep	ERC/Conseller municipal		Sant Andreu de la Barca	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 14/05/1935. Processat	
Amó Martí	Frederic			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	12 anys de presó
Amorós Duarte	Carles		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Amorós Pons	Francesc	PCC	Comerç propi	Sabadell	Presó cel·lular		
Amorós Sabaté	Josep Maria			Porrera	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Amorós Sánchez	Joan	PCC (?)		Castelldefels	Barcelona		
Amorós Valiente	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Andorrà Playà	Pere	ERC/Jutge municipal		Sallent	Presó de Manresa/Vaixell presó	En llibertat el 18/02/1935.	

					“Uruguay”	Processat	
Andrade	Josep				Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”		
Andrés	Daniel		Agent de policia	Barcelona	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”	En llibertat el 20/10/1934	
Andrés Gil	Adolfo		Guàrda d’Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”	En llibertat el 20/10/1934	
Andreu		BOC		Barcelona	Barcelona		
Andreu	Ramon	CNT		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó “Argentina”	Processat	
Andreu Busot	Joan			Ribarroja d’Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Andreu Forés	Pere			Tortosa	Tarragona vaixells presó		
Andreu Oriol	Josep			Falset	Tarragona vaixells presó		
Anducas Cañellas	Magí	ERC/Alcalde		Corbera de Llobregat	Vaixell presó “Argentina”		
Angelino Ibars	Manuel				Vaixell presó “Uruguay”		
Anglada Aguí	Salvador				Presó de Sabadell/ Vaixell presó “Argentina”		
Anglada Farguell	Valentí	ERC	Escrivent	Berga	Presó de Berga/ Vaixell presó “Argentina”		
Anglada Maynou	Isidre		Guàrda d’Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”	En llibertat el 20/10/1934	
Anglès Florensa	Josep			Sabadell	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”		
Anguera	Josep				Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”		
Anguera Cabré	Joan			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Anguera Dalmau	Joan				Vaixell presó “Argentina”		
Anguera Nicola	Frederic			Tivissa/Serra d’Almós	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins	

						el febrer de 1936	
Anguera Valero	Ernest			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Angurell Canals	Agustí			Barcelona	Presó cel·lular		
Antich	Pere	Casal Català Republicà Districte I/ERC		Barcelona	Presó cel·lular		
Antó	Joan		Obrer	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Causa sobresseguda
Anton Calpena	Joan		Xòfer	Sant Adrià del Besos	Vaixell presó "Argentina"		
Antoñín Torresillo	Ferran		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Antonio	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Antonio Rodríguez	Jacint			La Riba	Tarragona vaixells presó		
Antúnez Vall- Llovera	Jaume		Agent de policia de la Generalitat (?)	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Aragay	Amadeu	UdR/ERC	Diputat al parlament de Catalunya	Barcelona	Presó cel·lular	Presó atenuada el 24/04/1935. Processat	
Aragón Santiago	Fèlix			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Aragonés Oriah	Antoni			Almenar	Presó de Lleida	En llibertat el 2/04/1935	
Aragonés Pericar	Josep			Cornudella	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobresseguda
Aran Cucarulla	Josep			Soleràs	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	
Arana Echevarría	Joan			Causa rabassaires	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 1/12/1934	
Aranau Carbó	Josep				Vaixell presó "Argentina"		

Aranda Alvarado	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Aranda Amigó	Màxim			Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Aranda Barber	Ricardo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Arans Nin	Joan	CNT	Pagès	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Arbiol Sànchez	Miquel	ERC		Malgrat de Mar	Vaixell presó "Uruguay"		
Arboli	Pere		Xòfer	Sarrià	Barcelona	Processat	Absolt
Arbolí Llop	Andreu			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Arboli Vilaseca	Pere	ERC	Xòfer	Barcelona	Barcelona		
Arbolí Vilaseca	Pere	ERC	Xòfer	Vaixell presó "Argentina"	Barcelona		
Arbós Albiol	Jaume	Societat de Treballadors de la Terra (?)		Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Arbós Jané	Francesc	Centre Republicà Nacionalista/ERC	Industrial	El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Arbós Simó	Francesc	Centre Republicà Nacionalista/ERC		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Arbot Illan	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Arbulo Mateo	Alfonso				Vaixell presó "Uruguay"		
Arcabell Pons	Pere	PCC (?)		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Arcadell Jarque	Pere	Societat Obrera "La Obrera"/FLS		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	Absolt (?)
Arcas Domènech	Pau		Empleat de Telègrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Arcos Gómez	Elias		Funcionari de correus	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Arderiu Feliu	Ricard		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Arderius Colomer	Sebastià	ERC		Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934	Absolt
Arderius Pons	Ramon				Presó de Berga/ Vaixell presó "Argentina"		
Arderius Valls	Antoni		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Ardivo Borràs	Eloi		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Aregall Roig	Pau	Societat coral Diadema Corberenca		Corbera de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"		
Arenas	Miquel				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Arenillas Benedito	Josep			Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Areño	Ramon			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Arenys Martí	Abelard				Vaixell presó "Argentina"		
Aresté Castell	Josep			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Arévalo Martín	Antoni				Vaixell presó "Argentina"		
Argilaga Montanet	Joan			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Argilés	Roc		Majordom de l'Ajuntament	Lleida	La Panera		
Argimón Recoder	August Maria	ERC	Jutge municipal	Caldes d'Estrac	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	12 anys de presó
Arias	Domingo				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Arimon Farrés	Antoni	ERC/Conseller municipal		Parets del Vallès	Presó de Granollers	Processat. En llibertat el desembre de 1934	

Ariño Colet	Ramon	JEREC		Barcelona	Hospital Clínic/Vaixell presó "Uruguay"/Penal de San Cristobal	Processat	3 anys de presó
Ariño Herrera	Càndid	Societat Coristes de Catalunya/JEREC		Barcelona	Barcelona		
Ariño Margall	Joan			Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Aristó Solana	Joaquim				Presó cel·lular	Processat	Absolt
Arlà	Joan	ERC/conseller municipal		Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Armangué Casas	Lluís				Vaixell presó "Argentina"		
Armendares	Salvador	ERC		Vilafranca del Penedés	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Armengau	Miquel			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Armengol	Agustí			Girona	Presó de Girona	Processat	
Armengol Ballvé	Domingo	ERC/Conseller municipal		Terrassa	Barcelona	Processat	
Armengol Borrell	Ramon	Sometenista		Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"/ Penal de San Cristobal Pamplona	Processat	20 anys i un dia de presó
Armengol Cardeñas	Josep	BOC (?)		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Armengol Cotet	Josep	Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Armengol Español	Antoni			Solivella	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Armengol Pascual	Camil				Vaixell presó "Argentina"		
Arnabat Sadurní	Josep				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Arnáez Sanchis	Ricard				Vaixell presó "Uruguay"		

Arnald Casanovas	Ignasi			Barcelona	Barcelona		
Arnald Casanova	Ignasi			Navàs	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 26/01/1935	
Arnau		Secretari del Delegat d'OP		Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"		
Arnau	Josep			Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Arnau Bonet	Carles	Caporal del sometent		Begur	La Aurora	Processat	Absolt
Arnau Domingo	Sebastià	BOC		Sitges	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Arnau Guinó	Ramon	ERC/Conseller municipal	Mecànic	Sallent	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 10/01/1935. Processat	
Arnau Tona	Francesc	Aliança Obrera		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	4 mesos i un dia de presó
Aro Navarro	Miguel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Arolas Navarro	Isidre			Barcelona	Barcelona		
Arqué Beà	Josep			Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Arquer	Jordi	BOC	Treballador mercantil	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 11/01/1935	
Arquer	Jaume			Torrelameu	Presó de Lleida	Processat	
Arqueros Arqueros	Joan	Ateneu Pi i Margall		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Arqués Heredia	Manuel			Sant Joan de Vilatorrada	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Arqués Módol	Francesc	PRRSC		Lleida	Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Arregui	Lluís	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Arroyo Dataguila	Francesc	PCC		Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó	Processat	Cadena

					cel·lular/Penal de Pamplona		perpètua
Arroyo Dolcet	Anaclet		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Tarragona	Tarragona	Processat	1 any de presó
Arsenet	Joan	ERC/ Conseller municipal		Gualba	Presó cel·lular	En llibertat el 13/12/1934	
Artela Pitarch	Fermí				Vaixell presó "Uruguay"		
Artigas	Josep	Sindicalista		Girona	Presó de Girona	En llibertat el febrer de 1935	
Artigas	Pere	Consell Obrer Ferroviari-UGT	Maquinista	Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
Artigas Cuder	Martí	ERC/conseller municipal		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Artigas Puigneró	Jaume			Artés	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Artigas Rouret	Francesc	ERC/ Conseller municipal		Fornells de la Selva	Castell de Figueres	Processat	2 mesos i un dia de presó
Artigas Xambó	Pere	ERC (?)		Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Artigó Truñó	Salvador			Puigcerdà	Girona		
Artisó	Francesc	Centre Republicà/ERC		Puigcerdà	Girona	Processat	
Arús Nieto	Alfonso		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Ascaso Abadia	Francesc	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Asenjo Carreras	Josep				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Asens Abelló	Marià	Societat de Treballadors de la Terra	Pagès	Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Asensi Cid	Joan	ERC/conseller municipal		Santa Bàrbara	Tarragona vaixells presó		
Asmadams Escobar	Calixte		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Aspach Fàbregas	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		

Aspachs Ubach	Domènec	Lliga Catalana/Conseller municipal	Conseller municipal	Berga	Presó de Berga	En llibertat el 15/11/1934	
Astorga	Manuel			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Atienza Martínez	Pascual						
Atienza Valls	Francesc			Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Atmellé Boix	Manuel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Atzer Trullas	Salvador			Igualada	Presó d'Igualada/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Aubamel Montané	Esmel			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Aubert Cros	Ramon	ERC	Fuster	Olot	La Aurora	En llibertat el 26/12/1934. Processat	Absolt
Audet Bega	Joan	Centre Republicà/ERC/Conseller municipal		Ponts	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Augé Grau	Manuel			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Auguet	Víctor	Caporal del sometent		Girona	Presó de Girona	Processat	12 anys de presó
Auguet Farró	Gabriel	ERC		Pontmajor	L'Aurora	En llibertat el 7/01/1935. Processat	Causa sobreseguda
Auqué	Manuel			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Auqué Grau	Manuel				Vaixell presó "Argentina"		
Aurangues Cid	Francesc			Barcelona	Presó cel·lular		
Avarín Ballvé	Josep M.		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Avellà Rodón	Josep	CNT	Pagès	Fontcaldes	Tarragona vaixells presó	Processat	

Âvila Carrasco	Norbert	CNT	Fogoner	Sant Climent de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"		
Ayala	Ferran			Girona	Presó de Girona	Processat	
Aymamí Baudina	Lluís	ERC	Periodista de La Humanitat	Barcelona	Vaixells presó	En llibertat el 16/10/1934. Processat	Causa sobreseguda
Aymamí Fontanella	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Aymeric Pàmies	Isidre	Centre Republicà Nacionalista/ERC		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Aymerich Noguer	Felicià	ERC/Conseller municipal		Campdevàrol	Presó de Girona	Processat	Absolt
Azaña Díaz	Manuel	Izquierda Republicana	Polític	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz", "Alcalá Galiano" i "Sánchez Barcaiztegui"	En llibertat el 28/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Aznar	Pere	CADCI/PCP	Dependent de comerç	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Aznar Cuartero	Pablo	BOC	Mestre i Periodista	Badalona	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	En llibertat el gener de 1935	
Aznar García	Angel	CNT (?)		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Aznar Pastor	Joan		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Bach	Amadeu	PRRSC/Unió Agrària/Conseller municipal		Vidreres	Presó de Girona	En llibertat el 7/12/1934	
Bach de Roda	Francesc	Ateneu Catalanista de Sant Gervasi/Lliga Catalana		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	1 any de presó
Bachero Garcés	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bacheveste	Fernando	Caporal del sometent		Tortellà	Girona		Absolt
Bachs	Joan	Nosaltres Sols!		Mataró	Presó cel·lular		

Bacos Escofet	Indaleci			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Badal	Braulio				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Badell	Joan	UdR	Rabassaire	Gelida	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	En llibertat el 10/12/1934.	
Badell González	Joan	Consell Obrer Ferroviari-UGT	Soldador	Vilanova i la Geltrú	Barcelona	Processat	
Badell González	Gabriel				Vaixell presó "Uruguay"		
Badia Duran	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Badia Montserrat	Enric	UdR		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Badosa	Miquel	ERC		Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Badosa	Domènec			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Badosa Castells	Angel	JEREC		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Badosa Urpinas	Ramon				Vaixell presó "Argentina"		
Bages Piñol	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Baguda	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Bagué				Mataró	Presó de Mataró	En llibertat el 28/12/1934	
BajonaRoig	Agustí	ERC		Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Balada Almirall	Melcior				Vaixell presó "Uruguay"		
Balada Falaguerri	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Balada Francès	Isidre		Agent de policia		Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat	8 anys de presó
Balada Sánchez	Joan	USC/Sindicat Agrícola		Sant Carles de la	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt

				Ràpita			
Balaguer	Jaume		Advocat i cap del negociat de la Comissaria de la Generalitat	Girona	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Balaguer Castellet	Fèlix	ERC/Alcalde		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 26/12/1934. Processat	
Balaguer Coll	Francesc	Sometenista		Sant Gervasi	Vaixell presó "Uruguay"		
Balaguer Montalà	Ignasi			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Balaguer Sarriera	Modest			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Balaguer Tor	Jaume		Empleat de la Comissaria delegada de Girona	Girona	Girona		
Balaguer Tort	Jaume		Advocat/funcionari de la Comissaria de la Generalitat	Girona	Presó de Girona	Processat. En llibertat el desembre de 1934	
Balaguer Valls	Juli		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Balañà	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Balañà Inglès	Josep	CNT	Pagès	Figuerola	Tarragona vaixells presó		
Balañà Tardiu	Saturià	CNT		Figuerola	Tarragona vaixells presó		
Balart Ros	Sever	JEREC		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Balash Esteve	Elies	ERC		Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Balash Serra	Pere		Empleat municipal (?)	Mataró	Presó de Mataró/ Vaixell presó "Argentina"		
Balcells	Marcel·lí				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	

Balcells Roig	Ramon			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Balcells Vila	Magí	ERC/Conseller municipal		Verdú	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 19/07/1935	6 mesos i un dia de presó
Baldric Casellas	Joan	BOC/UdR		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Baldrich Miracle	Josep			Pobla de Montornès	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos de presó
Baldrich Sales	Gregori			Lleida	Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Balfegó Sentís	Miquel	Socialista/Conseller municipal		Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Ballabriga Navarro	Josep		Ferroviani	Lleida	Presó de Lleida		
Ballabrina Vives	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Ballarín Olibán	Matías		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ballescà	Joan	Nosaltres Sols!		Mataró	Presó de Mataró	Processat	
Ballesta Molinas "Calafat"	Joan	ERC		Girona	Presó de Girona		
Ballesté	Joan			Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 mesos de presó
Ballester	Màxim				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Ballester Ballesta	Toribi			Cadaqués	Presó de Figueres	En llibertat el 18/01/1934	
Ballester March	Josep			L'Escala	Presó de Figueres		
Ballesteros	Juan			Esparraguera	Presó cel·lular	Processat	7 mesos de presó

Ballesteros Riera	Diego				Presó cel·lular		
Ballí Milà	Martí		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ballvé Català	Bartomeu				Vaixell presó "Uruguay"		
Ballvé Martínez	Manuel				Vaixell presó "Argentina"		
Ballvé Pellicer	Faustí	Izquierda Republicana	Advocat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 18/10/1934	
Balmaña	Nicolau				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Balsells Llauradó	Joan			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Balsells Riba	Ramon				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Baltà	Domingo		Ofensa a força pública	Barcelona	Barcelona	Processat	
Banania Calderol	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Bañeras Moreno	Antoni			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Bañeres Bañeres	Joaquim				Vaixell presó "Argentina"		
Bañols	Enrique				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Banús Valls	Joan	Sindicat de Metal·lúrgics	Mecànic	Tarragona	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat. En llibertat el gener de 1935	
Baptista Domènec	Joan	PCC		Porrera	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Baqué Rabasó	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular		
Baqués Duran	Pau	UdR	Rabassaire	Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Baradat Pérez	Fernando		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Baraldés Closas	Antoni	ADCI		Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	

Barba	Martí	Sometent Sant Adrià del Besós		Sant Adrià del Besós	Barcelona		
Barbarà Cid	Josep	ERC/conseller municipal		Santa Bàrbara	Tarragona vaixells presó		
Barbarà Torrens	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Barbat	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Barbat Grau	Josep	Socialista		Santa Margarida i els Monjos	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el desembre de 1934. Processat	Causa sobreseguda
Barberà Casera	Josep			Amposta	Tarragona vaixells presó		
Barberà Català	Antoni			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Barceló Artigas	Antoni			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Barceló Compte	Joan			Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Barceló Custou	Jaume	ERC/Conseller municipal		Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Absolt
Barceló Fàbregas	Joan	PCC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/ Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Barceló Llàcer	Jordi			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Barceló Virgilio	Antoni	Ateneu Obrer Republicà/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
Barcelona Navarro	Francesc				Presó cel·lular		
Barco	Francesc	PSOE/UGT		Barcelona	Barcelona		
Barcos	Ricard			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Bardés	Francesc		Agutzil	Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Bardí Barnés	Narcís			Sant Joan de les Fonts	Presó de Girona		
Bardí Espuny	Josep	ERC		Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934.	Causa sobreseguda

						Processat	
Bardina Prats	Sebastià	CADCI	Treballador mercantil	Barcelona	Presó cel·lular		
Barenys Gárate	Domènec	JEREC		Vilassar de Dalt	Presó de Mataró		
Bargallo Monlleó	Àngel			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Bargalló Rovira	Demòfil	Sindicats d'Oposició		Esparraguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Barneda Ginius	Eduard			Sant Celoni	Vaixell presó "Argentina"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Barnés Arbras	Joan	ERC/Conseller municipal		Caldes de Malavella	Presó de Girona	En llibertat el 7/12/1934	
Barnet Argemí	Jacint	CNT		Granollers	Vaixell presó "Uruguay"		
Barnola Blancher	Guillem	CNT		Puigcerdà	Girona	Processat	
Barnosa González	Emilio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Baró Canut	Rafael			Sort	Presó de Lleida		
Baró Carranza	Felip			Badalona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Baró Casals	Salvador				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Baró Castelló	Francesc	ERC		Artés	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Barracet Bosch	Jacinto		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Barradeix Aloban	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Barrera	Martí	ERC	Conseller de Treball	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	30 anys de presó
Barrera García	Hipòlit				Presó de Manresa	Processat	
Barrera Roda	Bernat		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			20/10/1934	
Barril Cabestany	Josep			Blancafort	Tarragona vaixells presó	Processat. En llibertat el maig de 1935	
Barril Casas	Antoni	ERC	Metro(Tallers)	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat	20 anys i un dia de presó
Barril Queralt	Antoni	Caixa Rural i Sindicat Agrícola	Pagès	Blancafort	Tarragona vaixells presó	Processat. En llibertat el maig de 1935	
Barrís Batlle	Jaume	UdR	Pagès	La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Barrobés Vidal	Jordi	ERC		Pobla de Masaluca	Tarragona vaixells presó		
Barroso Delgado	Lluís	Societat Coristes de Catalunya/JEREC		Barcelona	Barcelona		
Barruellas Alteu	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Barrufet Berdié	Jaume			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Barrufet Timoneda	Angel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Bartol Gómez	Antonio	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Bartolíu Vnyes	Francisco		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Bartolomé Llacés	Miquel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bartolomé Toda	Jaume	Joventuts Socialistes		Falset	Tarragona vaixells presó		
Bartomeu Olivé	Emili			Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó

Bartomeu Sanchis	Agustí		Treballador de Correus	Barcelona	Presó cel·lular	En llibertat el 6/11/1934. Processat	Absolt
Bartomeus Rovira	Lluís			Barcelona	Barcelona		
Bartra Clarasó	Antoni	UdR	Pagès	Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó	Processat	
Bartralot Albertí	Joan	ERC/Conseller municipal		La Palma de Cervelló	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Bartralot Auladell	Magí	Centre Republicà Federal-ERC/UdR		Sant Cugat	Vaixell presó "Argentina"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Bartralot Auladell	Bonaventura	Centre Republicà Federal-ERC/UdR		Sant Cugat	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Basca Navas	Miguel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Bascompte	Antoni	ADCI		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Bascompte Prat	Josep				Presó de Manresa	Processat	
Bascompte Seriola	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Basedas Ferrer	Alfons	Confraria i Germandat de Jesus de Natzaret/Secció Socors Mutus		Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Basó	Ramon			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Basora Alzamora	Isidre			Vinyols	Tarragona vaixells presó		
Basora Hernández	Camil	CNT	Pagès	Reus	Tarragona Vaixells presó		
Bassa	Jaume				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Bassols	Enric				Vaixell presó "Uruguay"		
Bassols Planella	Miquel	BOC		Olot	Presó de Girona	En llibertat el 21/01/1935	

Baster	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Batalla Guinovart	Florencio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Batalla Xatruch	Emili	Ateneu Nacionalista Republicà de la Bonanova/ERC	impressor	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Batet Freixas	Antoni	ERC		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Batista Costa	Francesc	ERC	Casa Mestres Rosell	Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Batista Costa	Francesc	BOC/Federació Local de Sindicats d'Indústria de Barcelona	Obrer tèxtil	Barcelona	Presó cel·lular		
Batista Roca	Josep Maria	Palestra		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Batlle	Lluís				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Batlle	Ramon				Vaixell presó "Uruguay"		
Batlle Comas	Conrad		Mestre	Cardona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Batlle Esteve	Josep	ERC/ Conseller municipal		Terrassa	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat.	
Batlle Pros	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Batlle Sabater	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Batllevell Mestre	Josep			Falset	Tarragona vaixells presó		
Batllori	Josep			Cabanes	Castell de Figueres	En llibertat el 26/11/1934	
Batllori Mateu	Fidel			Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Causa sobreseguda

Batra Bartolomé	Feliu			Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Bauló Estruel	Antoni			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Bauló Puig	Miquel			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Bausells Mayaldo	Tomàs				Vaixell presó "Argentina"		
Bausili Gaspart	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bautista Costa	Joan	Aliança Obrera		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Baya Pagan	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Bayo Blasco	Fidel		Guàrdia de Seguretat	Barcelona	Jefatura Superior de Policia	En llibertat el 15/10/1934	
Bayo Pons	Ricard			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Bayo Suñer	Andreu		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Bayon Martín	Eugeni			Lleida	Presó de Lleida		
Beà	Martí	Sindicat Únic de Vaquers		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Bea Aleu	Hermenegildo				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Beas Martínez	Josep	ERC		Cervelló	Vaixell presó "Uruguay"/Penal de Sant Cristòfol Pamplona	Processat	2 anys i un dia de presó
Bedós Ruiz	Francesc			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Begren	Carles	CADCI	Treballador mercantil	Barcelona	Presó cel·lular		
Beguda	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Bel Gil	Joan			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 10/01/1935	
Belda Sánchez	Aurelio		Carter	Barcelona	Barcelona	Processat	

Bellart Blanch	Antoni	PCC		Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Bellart Blanch	Miquel			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Bellavista	Vicenç	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Bellavista	Andreu	FLS		Sabadell	Presó cel·lular		
Bellet Cases	Jaume			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Bellmunt Boldú	Jaume		Mecànic	Albagés	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Bellmunt Roure	Pere	ERC		Bell-lloch	Presó de Lleida	Processat	
Bello Trompeta	Luis	Izquierda Republicana		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 29/12/1934. Processat	Causa sobresseguda
Belloch	Salvador		Ferroviari	Lleida	La Panera	Processat	
Belloch Solsona	Josep	ERC/Alcalde	Pagès	Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 12/07/1935	
Belloví	Josep			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935	
Belmonte Cañellas	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Belmonte Martínez	Diego		Xòfer	Badalona	Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934	
Beltrán	Jaume	Federació Local de Sindicats		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó

Beltrán	Joaquim	FLS/Unió Art Fàbril i Tèxtil	Obrer tèxtil	Sabadell	Vaixell presó "Argentina"		
Beltrán Boada	Amadeu			Sant Climent de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"		
Beltrán Guardiola	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Beltran Loria	Frederic	ERC		Alcanar	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Beltrán Molina	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Beltrán Pasanau	Modesto				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Beltrán Pujol	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Beltrán Raventós	Crispí				Vaixell presó "Argentina"		
Beltrán Sancho	Robert				Vaixell presó "Uruguay"		
Beltrán Urrutia	Julián				Vaixell presó "Uruguay"		
Benages Company	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Benaiges	Elies				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Benaiges Bosch	Valentí			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Benavent Anell	Marià	Unió Republicana		Organyà	Presó de la Seu d'Urgell		
Benavent Carracedo	Josep	Joventut Republicana/ERC	Metge	Lleida	Presó de Lleida	Processat	
Benavent Llop	Ramon			Pobla de Masaluca	Tarragona vaixells presó		
Benedito	Antonio	CNT (?)		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Beneges Company	Josep				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Benet Favià	Francesc			Les Borges Blanques	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	9 mesos de presó

Benet Romo	Jaume				Vaixell presó "Argentina"		
Benet Rovira	Ramon	ERC/Conseller municipal	Jornaler	Vallirana	Vaixell presó "Argentina"	Processat	2 anys de presó
Benito Jaume	Odí				Vaixell presó "Argentina"		
Benlliure Yuste	Antoni			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Berdés	Isidre			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Berengué Codoñés	Narcís				Vaixell presó "Argentina"		
Berengué Domènec	Josep	Centre Agrícola Republicà/ERC		Vilalba dels Arcs	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos i un dia de presó
Berenguer Miralles	Ramon			Castellvell i el Vilar	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Berenguer Sancho	Francesc		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Bereño Ill	Salvador			Vilanova i la Geltrú	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Bergés	Josep	ERC		Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	En llibertat el 10/01/1935. Processat	
Bergés Berretón	Joaquim				Presó cel·lular		
Berín Serra	Feliu				Vaixell presó "Uruguay"		
Bermejo Pallarès	Antoni			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Bernabeu Roig	Francesc			Badalona	Presó cel·lular		
Bernadas	Celedoni			Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Bernades Biusà	Vicenç	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Bernard	Joan	ERC		Barcelona	Presó cel·lular		

Franquesa							
Bernardo Chiva	Ramon			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó “Uruguay”	Processat	
Bernat Bernat	Eugeni			Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Bernat Carreras	Manuel		Metge. Director Clínica Mental Torre Campderà	Lloret de Mar	Presó de Girona		
Bernat Martorell	Gregori	SUT/CNT	Cuiner	Vilafranca del Penedès	Vaixell presó “Uruguay”	Processat	
Bernat Rius	Antoni	FLS		Sabadell	Presó de Sabadell/ Vaixell presó “Argentina”		
Bernat Serral	Fèlix				Vaixell presó “Argentina”		
Bernat Solé	Fèlix				Vaixell presó “Uruguay”		
Bernaus	Manuel			Termens	Presó de Lleida	Processat	
Bernet Argemí	Jacint				Vaixell presó “Uruguay”		
Bernis	Manuel	Sindicat Únic de Vaquers		Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”	Processat	Absolt
Bertol Gómez	ANtoni				Vaixell presó “Argentina”		
Bertran Llopart	Joan	ERC/UdR/Alcalde		Gelida	Vaixell presó “Argentina”/Presó cel·lular	Processat	3 anys de presó
Bertran Pujol	Jaume			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó “Uruguay”	Processat	
Bertrán Raurell	Antoni	Partit Federal/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa/Vaixell presó “Uruguay”	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Bes Ferrus	Abel	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Bes Odoña	Antoni	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Bes Peig	Josep	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Bes Vallés	Miquel			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	

Besanes Tell	Manuel		Empleat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Besora Alzamora	Isidre			Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Beunena Mira	Josep				Presó cel·lular		
Biel Salabert	Gregori	CNT		Badalona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. El fiscal demana 8 anys de presó	
Bigues Codinach	Lluís			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Bilba Mayor	Joaquim			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Bilbeny Bosch	Joaquim	ERC/diputat al parlament de Catalunya	Corredor d'assegurances	Mataró	Presó de Mataró	En llibertat el desembre de 1934. Processat	
Biosca Gili	Francesc		Secretari municipal	Almacelles	Lleida	En llibertat el 8/12/1934	1 any de presó
Bisarri Domech	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Bisbal	Josep				Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Bladé García	Baptista	ERC (?)		Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Blai Latorre	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Blai Riu	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Blanc Manyé	Francesc			Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Blanc Matamala	Jaume			Teià	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Blanc Viu	Antoni		Empleat municipal	Manresa	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat 03/03/1935. Processat	
Blanch Latorre	Josep			Hospitalet de	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	20 anys i un

				Llobregat (?)			dia de presó
Blanch Masdeu	Àngel	BOC	Escrivent	Olot	Presó de Girona/Presó de Pamplona	En llibertat el 24/01/1935	2 anys de presó
Blanch Reig	Miquel			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Blanco Corazo	Teodor	CNT (?)		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el desembre de 1935	
Blanqué Ribas	Josep	PCC	Dependent llibreria Europa-Amèrica	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Blasi	Melcior			Anglesola	Presó de Lleida	Processat	
Blasi Anguera	Josep	Federal/jutge municipal		Pobla de Mafumet	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Blasi Maranges	Eliseu			Puigcerdà	Girona	Processat	
Blau	Josep	Ateneu Popular d'Esquerra del districte 4rt/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Blesa Martín	Joaquim	CNT		Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Bloma Torres	Pere				Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular		
Bo Noguera	Aureli	JJ.LL/CNT		Campdevàno	Presó de Girona	Processat	2 anys de presó
Boada	Francesc		Pagès	Amer	Presó de Girona	En llibertat el 5/12/1934. Processat	Absolt
Boada Ambrós	Jaume	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Boada Batlle	Josep	Unió d'Agricultors/ERC/Conseller municipal		Pla del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Boada Carrión	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		

Boada Cavallé	Josep			Masllorens	Tarragona vaixells presó		
Boada Felices	Miquel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Boada Jové	Joan	Centre Federal Democràtic Obrer/ERC		Olesa de Montserrat	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Boada Pallarolas	Jesús			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Boada Salvador	Celestí	UdR/ERC/caporal del sometent	Pagès	Santa Coloma de Gramenet	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el 30/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Bofarull Aguilera	Ismael			Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Bofarull Jové	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bofill	Pere		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bofill Garriga	Francesc			Granollers	Presó de Granollers	Processat	
Bohigas	Joan	Secretari del Centre d'Esquerra Republicana		La Cava	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 23/11/1934	
Boia Sanón	Ramon				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Boifull	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Boigas García	Joan	ERC		Tortosa/La Cava	Tarragona vaixells presó		
Boira Estrada	Josep	ERC		La Granja d'Escarp	Presó de Lleida	En llibertat el gener de 1935	
Boix	Josep	Sotscaporal del Somentent		Sarrià	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Boix	Agustí				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Boix Baligrosa	Alfons	ERC/Alcalde		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Boix Carbonell	Isidre			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Boix Olivella	Josep			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Boix Vidal	Joan	Sindicats Autònom		Torelló	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Boixader Bonet	Joan				Presó de Berga		
Boixader Francàs	Francesc	Front Únic d'Esquerres/Conseller municipal		Berga	Presó de Berga/ Vaixell presó "Argentina"		
Boiza	Isidre				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Boldó Antilla	Francesc		Ferrer	Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Boldú	Pere	CNT	Pagès	Arbeca	Presó de Lleida	En llibertat el 30/03/1935	6 mesos i un dia de presó
Boldú	Joan	CNT	Pagès	Arbeca	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Boldú Antilla	Manuel	ERC		Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	12 anys de presó
Boldú Galonch	Albert				Vaixell presó "Argentina"		
Boldú Roca	Juli				Vaixell presó "Argentina"		
Bole Viñas	Josep			Santa Oliva	Tarragona vaixells presó		
Bolet Solé	Antoni	ERC/Alcalde		Santa Margarida i els Monjos	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Bonafont Riera	Jacint	Societat Coristes de Catalunya		Barcelona	Barcelona		
Bonals Coldeforns	Rafael	ERC		Sallent	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 18/02/1935. Processat	
Bonany Torrent	Josep	ERC (?)		Jafre	Presó de Girona	Processat	Absolt
Bonaventura	Melcior	ERC/Conseller municipal		Amer	Presó de Girona	En llibertat el	Absolt

Melcior						5/12/1934. Processat	
Bonavia Calderol	Pere	Consell Obrer Ferroviari-UGT	Calderer	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Bonavilla Cortiella	Antoni	Societat Agrícola Obrera/ERC		Aldover	Tarragona vaixells presó		
Bonet	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Bonet	Joan	CNT (?)		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Bonet	Pau			Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Bonet Bartolí	Francesc				Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular		
Bonet Caballanga	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Bonet Carbonell	Joan	Sometenista		Sant Andreu de Palomar	Presó cel·lular	Processat	2 anys de presó
Bonet Mas	Frederic		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bonet Serra	Antoni			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Bonet Solé	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Boneu Puig	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bonfill	Martí				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Bonfill Bas	Francesc	Societat de Treballadors de la terra / Conseller municipal		Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Bonfill Bell	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Bonfill Ramos	Domènec			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		

Bonfills Cuñat	Joan	Sindicat Agrícola de Treballadors de la terra de Manresa		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Bono Plombo	Pedro	PCC (?)	Gerent edicions Europa-Amèrica	Barcelona	Jefatura de policia	En llibertat el 15/12/1934	
Bonser	Ramon			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Bonvilà Serra	Antoni			Parets del Vallès	Presó de Granollers	Processat. En llibertat el desembre de 1934	
Bonvilà Serra				Parets del Vallès	Presó de Granollers	Processat. En llibertat el desembre de 1934	
Boquera Benaiges	Josep			Montbrió	Tarragona vaixells presó		
Boquet Masip	Josep			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Bordas de la Cuesta	Josep	ERC		Castelló d'Empúries		En llibertat el 10/12/1934.	8 mesos de presó
Bordes	Joan		Ofensa a força pública	Barcelona	Barcelona	Processat	
Bori	Casimir		Administrador del Coliseum	Barcelona	Jefatura de policia		
Boronat Font	Roc	ERC	Cap de Beneficència municipal	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Boronat Gibert	Dionisi	Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Boronat Llenas	Miquel		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Borràs	Josep			Manlleu	Barcelona		

Borràs	Felip				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Borràs	Enric	Sindicats d'Oposició		Esparraguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Borràs	Timoteu			Badalona	Barcelona	En llibertat el gener de 1935	Absolt
Borràs	Josep		Pagès	Batea	Vaixell presó "Manuel Arnús"		
Borràs Casas	Josep			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Borràs Ciurana	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Borràs Conesa	Agustí		Pagès	Batea	Vaixell presó "Manuel Arnús"		
Borràs Messeguer	Josep	Foment Nacionalista Republicà/ERC/Alcalde		Reus	Tarragona Vaixells presó	En llibertat el 02/02/1935	
Borràs Riambau	Ventura	ERC/alcalde		Pobla de Montornès	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Borràs Rivera	Gaspar		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Borràs Simó	Miquel	CNT		El Perelló/l'Ampolla	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Borràs Soler	Pere			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Borràs Valls	Baldomer				Presó de Manresa	Processat	
Borràs Vilarrubí	César	UdR/Alcalde		Vallbona d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Borrell	Tomàs		Mestre	La Manresana	Presó de Lleida		
Borrell Claramunt	Pere	ERC		Santa Oliva	Tarragona vaixells presó		
Borrell Rey	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Borruel Queralt	Joan			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins	

						el febrer de 1936	
Borrull Boqué	Ramon	Foment d'Esquerra Republicana de Catalunya		Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Borrull Simón	Pere		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Bort Fuentes	Baustista			Torelló	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 10/04/1935. Processat	4 anys de presó
Bosch	Ramon	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Vic	Vic		Processat	
Bosch	Ramon	UGT		Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Bosch	Antoni			Girona	Presó de Girona	Processat	
Bosch Cervera "a" Aranburu	Francesc	CNT (?)		Badalona	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	En llibertat el març de 1935	
Bosch Díaz	Antonio	UGT		Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Bosch Faixa	Francesc		Guàrdia de Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Bosch Gimpera	Pere	ACR	Prehistoriador i rector de la Universitat de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat.	Causa sobreseguda
Bosch Grassi	Jaume		Coronel d'Infanteria	Barcelona	Castell de Montjuïc	Processat	Cadena Perpètua/30 anys de presó
Bosch Pagès	Pau	CNT		Santa Margarida i els Monjos	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el desembre de 1934	
Bosch Seró	Bonaventura	BOC		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 7/02/1935	

Bosch Simón	Ramon	CADCI		Vic	Vaixell presó "Argentina"		
Bosch Tarrés	Josep	ERC/alcalde		Sant Vicenç de Castellet	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el gener de 1935. Processat	
Bosch Valls	Isidre			Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Bosch Vias	Antoni				Vaixell presó "Argentina"		
Bosch Vilà	Salvador	Centre Republicà de Montseny/ERC/Jutge municipal		Montseny	Barcelona		
Bosqués Freixes	Nemesi	Jutge municipal		Pobla de Cèrvoles	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Bossons Bigues	Isidre	ERC/Conseller municipal	Pagès	Vallirana	Vaixell presó "Argentina"	Processat	1 any de presó
Bota	Lluís	ERC	Periodista	Girona	Edifici militar de les Àligues	.Processat	12 anys de presó
Bota Villa	Lluís	ERC	Periodista corresponsal Mirador	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 22/11/1934. Processat	12 anys de presó
Botan	Ramon			Alpicat	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Boté Aixelà	Jaume			Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Botifoll Vila	Lluís			Sant Martí de Torruella	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Botinas Montfort	Josep	Sometenista		Sant Martí Sèsgaioles	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Botinas Vallès	Pere				Presó cel·lular		
Botines Vallès	Pere	ERC/Conseller municipal		Calaf	Presó de Manresa	Processat	6 mesos i un dia de presó
Bou	Francesc	Unió Republicana/ERC		Girona	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934	

Bou	Joan	ERC		Cstellví de Ronçana	Vaixell presó "Argentina"		
Bou Nadal	Quintí	UdR/ Conseller municipal		Sant Quintí de Mediona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Bové Biufar	Joan	ERC/conseller municipal		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Bové Monné	Joan	CNT		Valls	Presó de Valls	Processat	
Bover Roma	Pere			Orís	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Bover Rosanès	Salvador				Presó de Berga/ Vaixell presó "Argentina"		
Branda Expósito	Bonifacio				Vaixell presó "Argentina"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Branzuela Fontaner	Valentí	ERC (?)		Santpedor	Presó de Manresa	Processat	
Brasa Buesa	Àngel		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bremo Gálvez	Antonio				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Bret Català	Joaquim	Sometenista		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Bretó Arasa	Josep	ERC/Caporal del Sometent		Santa Bàrbara	Tarragona vaixells presó/Presó de Tortosa	En llibertat el febrer de 1936. Processat	1 any de presó
Brichs Ariola	Ramon			Solsona	Presó de Lleida	Processat	
Brió Domingo	Evaristo	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Briquets Estruch	Josep		Obrer tèxtil/Colònia Sedó	Esparreguera	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Brito Barbosa	Paulino		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bros	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Bros Almirall	Ambrosi		Pagès		Vaixell presó "Argentina"		

Bros Blanquer	Isidre			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Bros Castellví	Bonifaci	Ateneu d'Esparraguera/ERC/Conseller municipal		Esparraguera	Vaixell presó "Argentina"	Processat	1 any i 6 mesos
Brossa	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Broto	César	CNT	oficinista	Lleida	Presó de Lleida	En llibertat l'11/03/1935	
Broto	Jaume			Lleida	Lleida	En llibertat l'11/12/1934	
Bru Ballester	Sebastià	ERC (?)	Comptable	Barcelona	Presó cel·lular		
Bru Guimerà	Joan	Caporal del sometent		Vallbona d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Bru Jardí	Lluís	ERC	Diputat del Parlament de Catalunya	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/03/1935. Processat	
Brú Jornet	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bru Sabater	Tomàs			Barcelona	Barcelona	En llibertat el 2/01/1935	Causa sobreseguda
Bruc Camps	Lluís		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Bruch alias Chicote	Miquel				Presó de Manresa	Processat	
Bruch Orriols	Ramon				Vaixell presó "Uruguay"		
Brugada	Joan			Girona	Presó de Girona	Processat	
Brugada Bruniols	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Brugat	Climent	UdR	pagès	Vilajuïga	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	

Brugat Martí	Jaume	JEREC	Empleat de la Conselleria de Governació	Barcelona	Barcelona		
Bruguera Costa	Pere	BOC	Cambrer	La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Brugués Seseras	Joan			Roses	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Brugués Trull	Joan			Roses	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Brull Teixell	Vicenç	Joventuts Socialistes		Falset	Tarragona vaixells presó		
Brun	Joan			Canet de Mar	Vaixell presó "Uruguay"		
Bruna	Jaume	Societat de Rabassaires/ERC		Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Bruna	Josep			Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Bruna Francolí	Ernest			Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Bruna Vilà	Miquel	ERC/Alcalde		Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/12/1934	
Brunat Escona	Joan			Parets del Vallès	Presó de Granollers	Processat. En llibertat el desembre de 1934	
Brunet	Ramon	ADCI/BOC (?)		Manresa	Manresa	En llibertat el 10/01/1935	
Brunet Alsina	Geroni			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Brunet Buixaderas	Josep	UdR		Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Brunet Comallonga	Francesc	ERC/Alcalde		Sant Martí de Torruella	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Brunet López	Antoni				Lleida	En llibertat el	

						17/12/1934	
Brunet Marcó	Francesc	Unió Republicana d'Esquerra		Palafrugell	La Aurora	Processat	
Brunet Perramón	Francesc		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Brunet Soler	Francesc	PCC	pagès	Santpedor	Presó de Manresa/Presó cel·lular	Processat	
Bruxola Mercè	Joan	ERC/Conseller municipal	Barber	El Prat de Llobregat	Barcelona	Processat	Absolt
Buch	Amadeu	JEREC/Sometenista		Sant Andreu de Palomar/Barcelona	Presó cel·lular	Processat	2 anys de presó
Buera	Ernest			Vilafranca del Penedès		Processat	
Buerga/Puerga Busquet	Josep	PCC (?)		La Jonquera	Presó de Girona		
Buigues Pujol	Josep				Presó cel·lular		
Buil Castany	Josep	UdR	Pagès	Piera	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular		
Buira Foixach	Josep	BOC		Lleida	Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Buira Trepal	Josep	BOC		Lleida	Lleida	En llibertat el 7/02/1935	
Buiria Rogel	Josep	Unió Local de Sindicats/BOC	Dependent del comerç	Lleida	Presó de Lleida		
Buixeda Riera	Josep				Presó cel·lular		
Buixó Cabanes	Josep			Olost de Lluçanès	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Buldó Martí	Pere			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Bultó Brullas	Josep			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Bundó	Salvador			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el	

						4/02/1935. Processat	
Burgos Blázquez	Juan		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Burgos Pubill	Josep	Unió de Jornalers del Prat/Conseller municipal		El Prat de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Burguera Barrera	Dámaso	ERC/Conseller municipal		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Burgués	Julio	Casa del Poble		Barcelona	Barcelona		
Burriel Cajo	José				Vaixell presó "Uruguay"		
Burriel Cervera	Joaquim			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Burrull Font	Josep			Sant Climent de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"		
Bursot Colom	Llorenç				Presó cel·lular		
Busquell Casaprima	Josep		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Busquet	Jaume			Esparraguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Busquet Expósito	Marc				Vaixell presó "Argentina"		
Busquet García	Joan	ERC		Cornudella	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Busquet Martín	Joaquim			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 7/01/1935	
Busquets	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Busquets	Àngel	ERC/Conseller municipal		Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	

Busquets Gómez	Joaquim	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Busquets Juncars	Enric				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Busquets Llopart	Jaume			Esparreguera	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Busquets Miró	Joan			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Busquets Sans	Josep			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Busquets Sans	Pau			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Busquets Senius	Magí				Vaixell presó "Argentina"		
Busquets Ventura	Llorenç	ERC/ Conseller municipal	Oficinista	Girona	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 16/11/1934. Processat	
Bustinduy Ezcurra	José Luis		Inspector de Treball de l'Estat	Barcelona	"Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 19/10/1934	
Buti Grau	Antoni			Sant Pere de Ribes	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Caballé	Jaume		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Caballé Munill	Pere		Empleat de la Conselleria de Governació	Barcelona	Barcelona		
Caballé Pallàs	Francesc	PCC	Fundició Bacas	Badalona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc/Presó cel·lular		
Caballé Selma	Josep	Ateneu Republicà de Gràcia/ERC (?)		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Caballero Roca	Emili			Badalona	Presó cel·lular	Processat	3 anys de presó
Caballol	Sebastià			Artesa de Segre	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó

Cabanes	Jaume			Badalona	Barcelona	En llibertat el març de 1935	
Cabassés Matjes	Simeó	ERC/Jutge municipal		Alcarràs	Lleida	Processat	Absolt
Caberó	Modest			Hospitalet de Llobregat	Barcelona	En llibertat el 28/01/1935	
Cabot Gispert	Manuel	ERC/Conseller municipal		Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Cabot Vilardebó	Joan	Caporal del Sometent		Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Cabrafiga	Joan	Centre Republicà Federal/ERC/Centre Agrícola Social/Alcalde		Fortià	Presó de Figueres		
Cabrafiga	Joan			Ribes de Freser	Girona	En llibertat el 2/08/1935. Processat	
Cabré	Josep		Secretari municipal	Alfara	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 24/12/1934	
Cabré	Francesc	Societat El Porvenir		Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Cabré Bartomeu	Rosend			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Cabré Borrell	Josep	Foment Nacionalista Republicà/ERC/Conseller municipal		Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Cabré Civit	Josep Maria		Metge	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Cabré Pons	Josep	Sindicat Agrícola/USC		Porrera	Castell de Pilats Tarragona	Processat	5 anys de presó
Cabré Rabascal	Josep				Presó cel·lular		
Cabré Rocis	Joan				Presó cel·lular		

Cabrera	Manuel			Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"		
Cabrera Estorach	Manuel			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Cadevall Serracanta	Amadeu			Sant Vicenç de Castellet	Presó de Manresa	Processat	
Caelles Miró	Ramon	UGT (?)		Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Caelles Pujol	Avel·lí			Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Caelles Pujol	Joan			Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Calaf Ferrer	Joan	UdR	Pagès	Villarrodona	Tarragona vaixells presó		
Calafell	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Calafell Suari	Domingo			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Caldera	Gabriel			Arbúcies	La Aurora/Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Calderique Sagué	Lluís	Jutge municipal		Cistella	Castell de Figueres	En llibertat el 29/11/1934	
Calet Mateu	Joan				Presó cel·lular		
Callejones Cortada	Isidro		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Callol "Maurici"	Francesc			L'Escala	Presó de Figueres		
Calls Homs	Salvador	ERC/Conseller municipal		Artés	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Calm Clota	Ramon	ERC/conseller municipal		Olot	La Aurora	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	Absolt
Calsina Genescà	Pere	ERC		Rellinars	Presó de Manresa	Processat	Absolt

Calull	Josep	Casal Català de l'Esquerra de l'Eixample/ERC	Mestre	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Calvet	Felip	ERC		Calaf	Presó de Manresa	Processat	6 mesos i un dia de presó
Calvet Albiol	Josep			Sant Carles de la Ràpita	Tarragona vaixells presó		
Calvet Beltrán	Joan	Societat de Rabassaires "La Amistad"	Rabassaire	Sant Joan de Mediona	Barcelona	Processat. En llibertat definitiva el gener de 1935	
Calvet Fortuny	Josep	Sindicat Gastronòmic/CNT		Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	
Calvo Capdevila	Isidre			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Calvo Casas	Aureli		Policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Calvo Montserrat	Carlos			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Calvo Rofes	Joan		Empleat de la Conselleria de Treball	Barcelona	Barcelona		
Camacho Hermosilla	Antoni	FLS		Sabadell	Barcelona	Processat	
Camallonga Sellés	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Camarasa Folguera	Josep	ERC (?)/Jutge municipal		Cubells	Presó de Lleida	Processat	
Cambanís	Jaume				Presó cel·lular		
Cami	Cristòfor			Seròs	Presó de Lleida	Processat	
Camí Foguet	Agustí	CNT		Aitona	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Camins Fadalons	Joan				Presó cel·lular		

Camós	Enric			Pontmajor	L' Aurora	En llibertat el 7/01/1935. Processat	Causa sobreseguda
Campà Claverol	Joan	Escola Racionalista	Mestre	Terrassa	Presó de Terrassa	Processat	
Campà Viarnés	Francesc	Centre Republicà Federal/ERC/Conseller municipal	Lampista	Sant Feliu de Guíxols	La Aurora	Processat	Absolt
Campabadal Mañosa	Pere			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Campana Estévez	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Campanero Mata	Ramon			Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Campanolo Pradet	Ricardo				Vaixell presó "Uruguay"		
Campasol	Miquel			Amer	Presó de Girona	Processat	Absolt
Campillo Solanas	Joan		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Campo Conte	José		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Campos Terré	Sebastià	PRRSC	periodista	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 3/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Camprubí	Miquel				Presó de Manresa	Processat	
Camprubí	Amadeu		Obrer fàbril	Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Camps Camprubí	Baudili				Vaixell presó "Uruguay"		
Camps Doltra	Joan	Bloc Catalanista Republicà/Conseller municipal		Sils	Presó de Giorna		
Camps Ginesta	Ramon			El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Camps Llobet	Pere	Centre Republicà Federal-		Sant Cugat del	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	

		ERC/UdR		Vallès			
Camps Marsans	Josep			Granollers	Presó de Granollers	Processat	
Camps Poch	Josep	ERC/Caporal del Sometent	rabassaire	Torrelles de Foix	Vaixell presó "Argentina"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Camps Pons	Josep	BOC		Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Cañada Ferrer	Joaquim				Vaixell presó "Argentina"		
Canadell	Josep	JEREC		Vic	Barcelona		
Canadell Ronche	Josep	Cooperativa Agrícola/ACR/Alcalde		La Canonja	Tarragona vaixells presó		
Cañagueral Segarra	Francesc	Federal	recader	Ametlla de Mar	Tarragona Vaixells presó		
Canais	Joan	Sindicats d'Oposició	Colònia Sedó	Esparraguera	Presó cel·lular	Processat	1 any i 4 mesos de presó
Canals	Josep		Ofensa a força pública	Barcelona	Barcelona	Processat	
Canals	Bartomeu		Xòfer de l'Aj. De Barcelona	Barcelona	Barcelona		
Canals	Joan	ERC/conseller municipal		Olot	La Aurora	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	Absolt
Canals	Joaquim			Girona	Presó de Girona	Processat	
Canals Cañellas	Miquel			Corbera de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"		
Canals Oliveres	Josep	Centre Federal Democràtic Obrer/ERC		Olesa de Montserrat	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Canals Rovira	Esteve			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener	Absolt

						de 1935	
Canals Selva	Eudald				Vaixell presó "Uruguay"		
Canals Solsona	Joan B.			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Canals Vives	Josep	UGT	Empleat municipal	Manresa	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	En llibertat el 30/01/1935. Processat	
Cañas Ventosa	Josep	Societat Agricultors Rabassaires/Caporal del Sometent		Banyeres	Tarragona vaixells presó		
Candela Xicot	Arturo			Barcelona	Presó cel·lular		
Cándido de Francisco	Francisco		Empleat de telègrafs	Barcelona	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Càndido de Francisco	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Cané Barceló	Pere	FSL	Obrer vidrier	Badalona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc/Presó cel·lular	En llibertat provisional el 23/03/1935. Processat	6 mesos y un dia de presó
Cané Laridan	Cinto			Badalona	Barcelona		
Canellas Crivillé	Bonaventura	ERC (?)		Cerdanyola del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"		
Canellas Molina	Carles	Casal d'Esquerra Republicana del districte III/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el desembre de 1935	
Canet	Jaume	ERC		Calaf	Presó de Manresa	Processat	6 mesos i un dia de presó
Canet	Salvador			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Canet Mota	Jaume			Lleida	Presó de Lleida		

Canet Vila	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Canillós	Carles			Subirats	Barcelona		
Cano Cano	Joan		Obrer de la construcció	Castelldefels/Rocall a	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Cano Gutiérrez	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Canony Lavern	Miquel	ERC/Caporal del Sometent		El Prat de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Canós	Lluís			Arbúcies	La Aurora/Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Cánovas Martínez	Josep			Barcelona	Barcelona	Processat	
Cante Luisan	Jaime				Vaixell presó "Uruguay"		
Cantero Díaz-Albó	Mateu		Empleat de correus	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Cantos Palacio	Rufino			Súria	Presó de Manresa	Processat	
Canut Pallos	Àngel				Presó cel·lular		
Canyas López	Fèlix			Sallent	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Canyellas Manyé	Esteve			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Capafons Bonavista	Joan			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Capafons Bonavista	Jaume			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Caparó Coll	Josep			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Capdevall Seracanta	Amado				Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	

Capdevila	Eusebi		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Capdevila	Llorenç			Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Capdevila Balvert	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Capdevila Claramunt	Martí			Barcelona	Presó cel·lular		
Capdevila Claramunt	Miquel			Barcelona	Barcelona		
Capdevila Fortuny	Josep			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Capdevila Guiu	Ramon			Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Capdevila Martorell	Ramon			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Capdevila Masalias	Antoni	UGT (?)		Solivella	Tarragona vaixells presó		
Capdevila Muñoz	Josep			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Capdevila Pons	Ramon		Mestre	Caldes de Montbui	Vaixell presó "Uruguay"		
Capell Bosch	Miquel	BOC		Torregrossa	Presó de Lleida	Empresonat fins febrer de 1936. Processat	
Capell Masbertran	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Capell Pérez	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Capella Bernet	Josep	Societat de Treballadors de la terra /conseller municipal		Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Capella Fernández	Esteve	JEREC		Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Capellades	Jaume	SUT/CNT	Freixenet	Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935.	

						Processat	
Capsada Gras	Josep	ERC/Conseller municipal		Callús	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Caragol Arqué	Pere			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Carandell	Marià	CNT		Anglès	Girona	Processat	
Carantela	Miquel	ERC/Sometenista		Terrassa	Barcelona	Processat	6 anys de presó
Carantela Voltà	Miquel			Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Carat Albiol	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Carbó	Francisco	CNT		Gavà	Vaixell presó "Argentina"		
Carbó Ferrer	Josep	SUT/CNT		Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat . En llibertat el 11/01/1935	
Carbó Martí	Francesc	Joventut Republicana/ERC	Empleat municipal	Lleida	La Panera	En llibertat el 27/11/1934	
Carbó Massana	Francesc	Viticultura Cervellonca/UdR	pagès	Cervelló	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Carbó Ruspau	Ramon	Jutge municipal suplent		Tortellà	Girona	Processat	Absolt
Carbó Sánchez	Salvador		pagès	Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Prcoessat	10 anys de presó
Carbó Segarra	Gaspar		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Carbó Serra	Francesc			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Carbonell Borràs	Timoteu			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt

Carbonell Ill	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Carbonell Riera	Eudald	PCP	Empleat Departament d'Economia	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Carbonell Sánchez	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Carbonell Verdú	Jaume			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Carbonell Vila	Francesc	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Carbonell Vila	Francisco	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Cárceles Carvajal	Joan			Vilafranca del Penedès	Barcelona	Processat. En llibertat provisional el 20/10/1935	
Carceller	Francesc	Federació Local de Sindicats		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Carceller Gonzàlez	Miquel			Sant Carles de la Ràpita	Tarragona vaixells presó		
Cardona	Joan	Societat Obrera "La Obrera"/FLS		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Cardona Carbonell	Víctor		Fuster	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Cardona Cid	Agustí	ERC/conseller municipal		Santa Bàrbara	Tarragona vaixells presó		
Cardona Civit	Daniel	Nosaltres Sols!		Ponts	Presó de Lleida		
Cardona Corbella	Josep			Vallfogona de Riucorb	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Cardona Gall	Marcel·lí	ERC		Rellinars	Presó de Manresa	Processat	Absolt

Cardona Jiménez	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Cardona Navés	Pere	BOC	mecànic	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Cardona Rosas	Narcís		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Cardús Goy	Jaume	CADCI/ERC	Jurat Mixte del Treball al major	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En presó atenuada el 20/06/1935. Processat	
Cardús Reig	Joaquim	Casal Nacionalista Obrer		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Caret Pastor	Fabià				Presó cel·lular		
Caritxe Soler	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Carles	Josep	Acció Social Agrària/BOC (?)		Banyoles	Presó de Girona	En llibertat el 3/12/1934	
Carles Tomàs	Agustí			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Carlos Pujol	Joaquim			Amposta	Tarragona vaixells presó		
Carlos Pujol	Josep			Amposta	Tarragona vaixells presó		
Carnassa Queralt	Josep			Cabacés	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Carner Ribalta	Josep	ERC/AFGC	Secretari del conseller de Cultura de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 18/10/1934	
Carol Cirera	Pere	ACR	Secretari del sindicat del canal de la dreta del Llobregat	Sant Boi de Llobregat	Barcelona		
Carol Serrat	Joan			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat	
Carós Vidal	Josep	Ateneu Republicà		Santa Coloma de	Presó de Girona	En llibertat el	

		Federal/ERC/Alcalde		Farners		29/12/1934	
Carpillo Solano	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Carrasco Martínez	Gumersindo		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Carrera Costajussà	Francesc			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Carrera Font	Joaquim	ERC/Conseller municipal	Metge	Terrassa		En llibertat provisional el 24/12/1934	
Carrera Pijoan	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Carreras	Jaume			Sant Feliu de Guíxols	La Aurora	Processat. Absolt	Absolt
Carreras	Josep		Polícia de la Generalitat	Girona	Presó de Girona	En llibertat 10/04/1935. Processat	6 mesos i un dia de presó
Carreras Gassol	Modest		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Barcelona		
Carreras Masó	Josep	ERC/Conseller municipal		Banyoles	Presó de Girona	En llibertat el 3/12/1934. Processat	Absolt
Carreras Molina	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Carreras Pons	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Carreras Sala	Joan	ERC/Conseller municipal		Campdevàdol	Presó de Girona	Processat	Absolt
Carreras Selga	Bonaventura				Vaixell presó "Uruguay"		
Carrillo	Francesc			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 18/12/1934. Processat	
Carrillo Alhama	Frederic	ERC/Sometenista	Vigilant	Sant Gervasi	Vaixell presó "Uruguay"		

Carrió	Vicenç			Santpedor	Manresa	Empresonat fins el gener de 1935	
Carrové Viola	Domènec	ERC	Alcalde	Balaguer	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Cartañà Anglès	Emili			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Carull Caba	Casimir	Sometenista/ Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Carull Sanahuja	Joan			Salomó	Tarragona vaixells presó		
Carulla	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Carulla Manyuch	Ermengol		Guàrdia de Seguretat		Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Casabona Gondolbeu	Josep	UdR	Pagès	Villarrodona	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Casademunt Arimany	Francesc Xavier	ERC	Diputat al parlament català	Puigcerdà	Presó de Puigcerdà	En llibertat el 18/03/1935	
Casademunt Comas	Joan			L'Escala	Presó de Figueres		
Casades Grau	Francesc		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Casadesús Prat	Josep		Peó	Sant Vicenç d'Espinelves	Girona	Processat	
Casadevall Arebit	Pere			Sant Vicenç d'Hortons	Penal de Sant Cristobal Pamplona	Processat	6 anys i un dia de presó
Casadevalls Gómez	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Casado Graujés	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Casadó Navarro	Blai				Vaixell presó "Uruguay"		

Casafort Ballúes	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Casafort Bonet	Antoni	UdR	pagès		Presó de Berga		
Casal Colet	Antoni		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Casalengua Algora	Feliu				Vaixell presó "Uruguay"		
Casals	Àngel	FRSE/Joventut d'Esquerra Republicana		Figueres	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934	
Casals	Àngel	FRSE/ERC		Figueres	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Casals Angelat	Lluís	Unió d'Empleats i Obrers municipals		Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 2/02/1935. Processat	3 mesos de presó
Casals Bolero	Pere	ERC	Miner	Navàs	Barcelona	Processat	Desterrat:
Casals Defilló	Lluís	Centre Republicà Nacionalista/ERC		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Casals Expósito	Ramon			Sant Joan de Mediona	Barcelona	Processat. En llibertat definitiva el gener de 1935	
Casals Masas	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Casals Obiols	Daniel				Vaixell presó "Uruguay"		
Casals Olivera	Josep	Centre Federal Democràtic Obrer/ERC		Olesa de Montserrat	Presó ce-lular	Processat	Absolt
Casals Vidal	Francesc X.	CADCI/ERC	Funcionari de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Casals Vigo	Ramon		Secretari municipal	Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Casals Vila	Joan	CNT	pagès	Perafita	Vaixell presó "Uruguay"		
Casals Vilamitjana	Joan	ERC/Conseller municipal		La pobla de Lillet	Presó de Berga		

Casaluenga Algora	Fèlix	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Casamartina Estrada	Sebastià	ERC	Carnisser	Berga	Presó de Berga	Processat	Causa sobreseguda
Casanellas	Joan	PNRE	Diputat al Parlament de Catalunya	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 20/10/1934	Causa sobreseguda
Casanova	Joan			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Casanova Pedret	Ramon			Móra La Nova	Tarragona vaixells presó	Processat	
Casanova Rius	Pascual	Centre Republicà Nacionalista/ERC		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Casanovas	Joan	Societat Obrera "La Obrera"/FLS		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	Absolt (?)
Casanovas Cortés	Baldomer	ERC		Terrassa	Barcelona	Processat	
Casanovas Maristany	Joan	ERC	President del Parlament de Catalunya	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Presó atenuada abril 1935. Processat.Exilat	
Casanovas Pedret	Ramon	ERC		Móra d'Ebre	Tarragona vaixells presó		
Casanovas Tufet	Pere				Vaixell presó "Argentina"		
Casanovas Tusset	Joan			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"/Penal de San Cristobal Pamplona	Processat	20 anys i un dia de presó
Casans	Tomàs			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Casany Gisbert	Tomàs			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Casapons Ballet	Jaume			Sant Hipòlit de Voltregà	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 4/03/1935	
Casaprima Martínez	Victorià	ERC/Alcalde de Valls	Sastre	Valls	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 11/01/1935	

Casas	Fidel	UGT (?)		Sant Feliu de Codines (?)	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Casas	Evarist	USC		Calella	Mataró(?)	Processat	
Casas Bruguera	Esteve				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Casas Camós	Ramon		Professor de música/organista de la parròquia	Palamós	La Aurora	En llibertat el 12/01/1934. Processat	6 mesos i un dia de presó
Casas Costa	Josep	ERC	Impressor	Badalona	Vaixell presó "Uruguay"		
Casas Espino	Artur		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Casas Fataset	Emilio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Casas Mitjana	Ramon			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Casas Pesarrodonà	Ramon	ERC/conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa/Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Casas Petit	Joan	ERC		Badalona	Presó cel·lular	En llibertat el març de 1935	
Casas Pujol	Eduard		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Casas Rulls	Antoni				Presó de Manresa	Processat	
Casas Tateret	Vicent		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Casavella Rodón	Bartomeu			Argentona	Presó de Mataró	En llibertat 24/11/1934	
Cascarro	Rosend			Girona	Presó de Girona	Processat	
Casellas	Manuel	CADCI	Treballador mercantil	Barcelona	Presó cel·lular		

Casellas Agudo	Ignacio		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Caselles	Modest			L' Arboç	Tarragona vaixells presó		
Caselles	Ramon			Girona	Presó de Girona	Processat	
Caselles Serra	Francesc	ERC		Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	3 anys de presó
Cases	Lluís			Hospitalet de Llobregat	Ajuntament de l' Hospitalet		
Cases Pitarque	Josep			Sallent	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Cases Bruguera	Esteve		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Cases Sancliment	Josep			Olvan	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Cases Santaaulàlia	Pere			Sallent	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat 03/03/1935. Processat	
Casquero Babot	Fernando				Presó cel·lular		
Castañé Juanpere	Joan		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Castañeda Limona	Francisco		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Castañera	Fernando			Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Castañera Casalí	Tomàs			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Castaño Suárez	Esteve	PSOE		Súria	Presó de Manresa	Processat	
Castany Castelló	Ricard				Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Castanyer Sampere	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		

Castell	Salvador		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Castell Gay	Marcelo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Castell Lafulla	Climent			Ulldecona	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos i un dia de presó
Castell Lozano	Josep			Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Castellanos Alentorn	Àngel		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Tarragona	Tarragona	Processat	6 mesos de presó
Castellar Urgell	Modest			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Castellarnau Soler	Crsitòfor				Vaixell presó "Uruguay"		
Castellarnau Vicens	Josep				Presó cel·lular		
Castelles Martí	Francesc				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Castellnou Bassa	Lluís				Vaixell presó "Argentina"		
Castelló	Antonio		Obrer	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Causa sobreseguda
Castelló Aguilar	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Castelló Carés	Josep	Centre Republicà Federal Democràtic/ERC/Somtenista		Calafell	Tarragona vaixells presó		
Castelló Munté	Francesc			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Castellote Benito	Tomàs	Sindicat de Correus/CNT	Carter	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Castells	Josep		Secretari de l'Ajuntament	Mollerussa	Presó de Lleida		
Castells Benito	Tomàs			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		

Castells Font	Joan				Presó cel·lular		
Castells Martí	Francesc	Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (?)	Funcionari farmacèutic Conselleira d'Economia i Agricultura	Barcelona	"Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 19/10/1934	
Castells Pallejà	Ciprià			Campdevàrol	Presó de Girona	Processat	Absolt
Castells Pallejà	Cassià	Societat de Treballadors de la terra/ERC/Alcalde		Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	2 anys de presó
Castells Renom	Joan		Secretari del Comissari General d'Ordre Públic	Mollet del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	Absolt
Castells Salas	Isidre	ERC/Alcalde		Cervelló	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Castells Salas	Francesc			Lleida	Presó de Lleida		
Castellví	Joan		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Castellví	Mateu			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Castellví	Joan	Sindicats d'Oposició	Colònia Sedó	Esparraguera	Presó cel·lular	Processat	1 any i 10 mesos de presó
Castellví Barceló	Pere	ERC		Els Guiamets	Tarragona vaixells presó		
Castellví Carbonell	Josep	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
Castellví Descàrrega	Simó	ERC/Conseller municipal		Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Castellví Domènech	Joan B.			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		

Castellví Griso	Joan			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Castellví Piñol	Isidre			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Castellví Salvador	Toribi			Porrera	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Castellví Vernet	Francesc			Els Guiamets	Castell de Pilats	Processat	1 any de presó
Castelo Pacheco	Josep	PCC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Castillo Alzada	Ernest			Lleida	Presó de Lleida		
Castro Bautista	Pere			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Castro Santín	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Català Castellet	Eduard	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Català Ibáñez	Miquel		rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	
Català Portabella	Martí				Vaixell presó "Uruguay"		
Català Portabelles	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Catalán Villaescusa	Josep	UGT	ferroviari	Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	
Catasús Lloret	Josep	ERC		Subirats	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Catasús Parera	Antoni	ERC/Conseller municipal		Subirats	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Caubet Morist	Pau	ERC/Jutge municipal	Jutge municipal	Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/01/1935. Processat	
Cea Satorre	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	

Cebrià Ginesta	Josep	ERC/Conseller municipal		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Cedó Parreto	Tomàs			Tivissa	Tarragona vaixells presó		
Centelles Mas	Pere			Manresa	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Centeno Martín	Felipe		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Cerdà Giralt	Eduard			Vilafranca del Penedès	Barcelona	En llibertat el 4/01/1935. Processat	
Cerezo Hernáez	Pedro	ERC	Diputat al parlament català	Bescanó	Presó de Girona	Processat	12 anys de presó
Cervelló Castellví	Ramon			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Cervelló Mundà	Bartolomé			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Cervera	Marcel·lí				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Cervera	Josep			Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Causa sobreseguda
Cervera	Benjamí	ERC/alcalde		Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Cervera Ametlla	Enric	ERC/Conseller municipal		Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"		
Cervera Salvador	Manuel			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Cervera Subirats	Josep	ERC	Agutzil	Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Cervera Torré	Tomàs	Agrupació d'Esquerres/ERC		Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda

Cervià	Narcís			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Cervitje Taché	Josep				Presó de Manresa	Processat	
Cervós Borràs	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Cestellé Masonés	Josep				Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Chambó Soler	Joan	PNRE	Professor mercantil	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Charles	Antoni			Alcarràs	La Panera		
Charles Paris	Sebastià	BOC		Alcarràs	Presó de Lleida		
Checo Gómez	Leandre				Vaixell presó "Argentina"		
Chueco Jiménez	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Cibró	Antoni			Vilafranca del Penedès	Presó cel·lular	Processat	
Cid Alsó	Francesc	ERC/conseller municipal		Santa Bàrbara	Tarragona vaixells presó		
Cid Benajes	Eugeni				Vaixell presó "Uruguay"		
Cid Mayos	Lluís	ERC/Conseller municipal	Mecànic	Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Cid Mayos	Tomàs	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó		
Cilerra Zubien	Raimundo			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Cir Bonejes	Eugenio				Vaixell presó "Uruguay"		
Ciurana	Vicent	Caporal del Sometent		Móra La Nova	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	2 anys de presó
Ciurana Font	Pere	Associació d'Empleats i Tècnics		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Ciurana Solanes	Josep			Figuerola	Tarragona vaixells presó		
Ciuró Llimargues	Pere			Avinyó	Presó de Manresa	Processat	

Ciutat Caset	Enric			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Civit Llovera	Sebastià			Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 mesos de presó
Civit Martí	Josep	CNT		Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Civit Ninot	Josep				Presó cel·lular		
Civit Roselló	Josep			Espluga de Francolí	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Civit Vallverdú	Deogracies	ERC	Escultor i esportista	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Claramunt Mercadé	Francesc			El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Claramunt Roca	Aleix	USC		Sant Pol de Mar	Presó de Mataró	Processat	1 any i sis mesos de presó
Claramunt Rovira	Jaume		Traginer	Sant Feliu de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"		
Claramunt Salvó	Llorenç			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Clarassó Bartolí	Josep			Llorac	Tarragona vaixells presó		
Claret	Salvador		Xòfer	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 3/12/1934	Causa sobreseguda
Claret Casadesús	Florenci	ERC/Alcalde		Súria	Presó cel·lular	Processat	
Claret Gual	Ignasi			Igualada	Presó d'Igualada/Vaixell presó "Uruguay"		
Clariana Tous	Agustí	USC	Paleta	Valls	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	3 anys de presó
Clausó Calvet	Antoni				Presó de la Seu d'Urgell		
Clavell Humbert	Josep			Sant Quirze del Vallès	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Hospital Clínic		

Claveria	Tomàs				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Clavier	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Cle Frare	Hermenegildo		Agent de policia	Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Climent Sancho	Josep	Conseller municipal/ERC(?)		Sant Feliu de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"		
Clos	Miquel				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	Causa sobreseguda
Clos Solans	Ramon	ERC (?)		Barcelona	Presó cel·lular		
Closa Esquiús	Pere	ERC/Conseller municipal		Callús	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Closa o Colzes Sala	Isidre			Santpedor	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Clot Mateu	Josep M.				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Clota Ganell	Ramon	Joventut Republicana/grup cultural/ERC		Lleida	Presó de Lleida		
Clotet	Isidre	ERC		L'Espunyola	Presó de Berga	En llibertat provisional el 27/12/1934. Processat	
Clotet Vives	Joan				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Clua Busquets	Jaume	UGT		La Rabassada	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Cadena perpètua
Clua Maluquer	Enric	Unió Republicana/ERC/Conseller municipal	Mecànic	Tàrrega	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Clua Massaguer	Joan	Jutge municipal suplent		Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Codina	Francesc	ERC/Conseller municipal		Mollerussa	Presó de Lleida		

Codina	Gabriel		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Codina Aymerich	Lluís			Canet de Mar	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Codina Bernadich	Pere	Jutge municipal		Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Codina Cardona	Eudald	Ateneu Sallentí de la Unió Republicana/ERC		Sallent	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 18/02/1935. Processat	
Codina Carrera	Ramon	CNT		Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Codina Menescal	Salvador			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Codina Pallarés	Josep	ERC		Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Codina Puig	Benito		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Codinach Vila	Ezequiel	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
Codó Roig	Francesc	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Codó Serra	Roc	Centre Republicà Federal-ERC/Alcalde		Sant Cugat	Presó cel·lular	En llibertat el 13/03/1935	
Codorní Pujolà	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Colell	Joan			Amer	Presó de Girona	Processat	Absolt
Colell	Miquel			Sant Aniol de Finestres	La Aurora	Processat	
Colell Fustagueras	Isidre	BOC	Mecànic	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Colell Roca	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Colet	Josep	USC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Colet Caldric	Pere			Roda de Barà	Tarragona vaixells presó		
Colet Cortiada	Josep			Sant Jaume dels	Tarragona Vaixells presó	Processat	12 anys i un

				Domenys			dia de presó
Colet Fontanilla	Teodor	ERC/Sometenista		Roda de Barà	Tarragona vaixells presó		
Colet Gurí	Miquel	“Reivindicación Obrera”	pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Colet Leal	Àlvar			Barcelona	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Colet Ventura	Francesc	UdR/ERC		Roda de Barà	Tarragona vaixells presó		
Colillas Colillas	Joan				Vaixell presó “Uruguay”		
Colillas Subirà	Pere				Vaixell presó “Uruguay”		
Coll	Andreu				Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”	En llibertat el 20/10/1934	
Coll	Tomàs	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó “Uruguay”	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Coll	Joan			Castelló d’Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Coll Antònia	Emili			Palafrugell	La Aurora	Processat	
Coll Bardella	Miquel			Portbou	Vaixell presó “Argentina”		
Coll Garriga	Josep	JEREC		Granollers	Barcelona	Processat	
Coll i Llach	Pere	ERC	Comissari General d’OP	Prop de Girona	Vaixell presó “Uruguay”	En llibertat definitiva el 7/12/1934. Processat	
Coll Iglesias	Santiago		Obrer metal·lúrgic	Barcelona	Castell de Montjuïc	En llibertat el 7/12/1934	
Coll Piferret	José Mario		Guàrdia d’Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”	En llibertat el 7/12/1934	
Coll Sagrera	Miquel			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el	

						12/01/1935	
Coll Sampol	Gabriel		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Collado Castillo	Joan	JEREC	Rabassaire	Gelida	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	3 anys de presó
Collado López	Josep			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Colldeforns	Josep	ERC	Empleat municipal	Badalona	Barcelona		
Colldeforns	Isidre	Sindicat Agrícola Cooperatiu	pagès	Castellbell i el Vilar	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Colmayos Madrid	Eduard				Vaixell presó "Argentina"		
Colom Abelló	Josep	ERC/Alcalde		Alcarràs	Lleida	Processat	Absolt
Colom Boronat	Eugeni	Societat de Treballadors de la terra /ERC/Conseller municipal		Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Colom Cañelles	Joan	BOC		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat sota fiança el 13/04/1935. Processat	
Coloma Chalmeta	Joan	USC/AFGC	Director d'Acció Cooperatista	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Coloma Forcadell	Francesc	ERC		Alcanar	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Colomé		Sindicat Metal·lúrgic		Tarragona	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	
Colomé Berenguer	Francesc			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Colomé Casanova	Joan			Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Colomé Juliol	Miquel	ERC		El Masnou	Presó de Mataró	Processat	Absolt

Colomer	Venceslau	PCC		Sabadell	Presó de Sabadell		
Colomer	Àngel	Federació local de Sindicats	Ferroviani	Girona	Presó de Girona	En llibertat l'1/02/1935	Absolt
Colomer Carbonell	Joan			Sant Pere de Ribes	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Colomer Montaner	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Colomer Vila	Josep Maria			Santa Maria d'Oló	Presó de Manresa	Processat	
Colominas Buera	Joan	CNT		El Perelló/l'Ampolla	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Colomines Torradella	Pere			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Colón	Concepción	CNT (?)		Barcelona	Barcelona	Transportant bombes el dia 6	
Comabella Rabassa	Josep	BOC	Empleat de la Comissaria delegada de Lleida/periodista	Lleida	Lleida		
Comadrán	Jaime	Casa del Poble		Terrassa	Presó de Terrassa	En llibertat el 9/01/1934	Absolt
Comallonga Serra	Josep	ERC/Conseller municipal		Rajadell	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Comas	Bonaventura				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Comas	Josep			Corbins	Presó de Lleida	Processat	
Comas	Melchor			Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Comas Balañà	Enric	UdR	Pagès	Figuerola	Tarragona vaixells presó		

Comas Calvet	Pere	PNRE	Magistrat del Tribunal de Cassació	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 18/10/1934. Processat	Causa sobreseguda
Comas Fabrè	Isidor	ERC	Alcalde	Cornellà de Llobregat	Barcelona	Processat	6 mesos i un dia de presó
Comas Vergés	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	1 any de presó
Comas Vergés	Marcial			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	1 any de presó
Comellas Font	Ramon	ERC (?)		Barcelona	Barcelona		
Comellas Soler	Francesc				Presó de Berga		
Comelles	Josep	Caporal del sometent		Cubells	Presó de Lleida	Processat	
Comelles Torras	Pere	CNT		Castellbisbal	Presó de Terrassa	En llibertat el 13/01/1935	
Comère Poupée	Gastó	ERC/Conseller municipal		La Garriga	Presó de Granollers	En llibertat el 4/01/1935	
Comín	Joan			Vilafranca del Penedès	Barcelona	Processat	
Comorera Solé	Joan	USC	Conseller d'Economia i Agricultura	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	30 anys de presó
Company	Joan	PCC	Mosso	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Company Aragall	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Company Obies	Segundo				Presó cel·lular		
Companys	Lluís	ERC	President del govern de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	30 anys de presó
Companys	Manuel	ERC	Administrador de La Humanitat/Pèrit mercantil	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 16/10/1934. Processat	Causa sobreseguda

Compte	Fèlix			Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Conde Forcadell	Rafel	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó		
Conde Martí	Miquel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Conde Martí	Miquel		Causa rabassaires	Sabadell	Hospital Clínic/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Condeminas Valls	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Conesa Gascón	Manuel	BOC		Barcelona	Vaixell presó "Urugay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Conill Marià	Enric	UGT		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Cons Llovet	Simó				Presó de Manresa	Processat	
Constansea Casanovas	Josep			Pau	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934. Processat	Absolt
Conti Boldú	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Contos Contos	Alexandre		Pescador	Cadaqués	Presó de Figueres	En llibertat el 18/01/1934	
Contreras	Pedro	CNT (?)		Moncada i Reixach	Presó cel·lular		
Coral Vila	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Coral Vilà	Ramon			Barcelona	Barcelona		
Corbella Ferrando	Josep	Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Corbelles Sisteró	Pere				Vaixell presó "Argentina"		
Corbera Maynou	Francesc				Vaixell presó "Argentina"		
Corberó	Manuel	BOC/Orfeó Lleidatà		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 2/04/1935	
Corderas Mainou	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		

Cordomí Pujolà	Joan	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Coris Morató	Joan			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 7/01/1935	
Cornellà Ametller	Narcís	ERC/ Conseller municipal	Comerç	Girona	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 16/11/1934. Processat	
Cornellà Brunet	Francesc	Aliança Obrera		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	4 mesos i un dia de presó
Cornet	Antoni	CADCI	Treballador del moble	Barcelona	Barcelona		
Cornudella	Joan	JEREC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	10 mesos de presó
Cornudella Olivé	Jaume	ERC/JEREC		Barcelona	Barcelona	Processat	10 mesos de presó
Corominas	Miquel		Armer	Olot	Presó de Girona	En llibertat el 14/11/1935	
Corominas	Joan	Sometenista		Sant Martí Sesgaioles	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Corominas Cots	Josep	ADCI		Sallent	Presó de Manresa	Processat	
Corominas Frigola	Miquel			Girona	Girona	Processat	
Corominas Reig	Màrius	President Unió Republicana		Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/01/1935	
Corominas Roure	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Coronas Puertas	José				Pavelló núm. 1 de Montjuïc/Vaixell		

					presó "Uruguay"		
Corral Devesa	Bernardí	FETE/UGT	Mestre	Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/12/1934. Processat	
Corrales Panadés	Francesc		ferroviari	Lleida	Presó de Lleida		
Corredor	Josep Maria		Periodista	Girona	Edifici militar de les Àligues	Processat	Causa sobreseguda
Corregidor Ramiro	Melitó			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Correla Borràs	Josep				Presó cel·lular		
Cort Vallès	Francesc			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Cortadella Illa	Jaume	UdR	pagès	Martorell	Presó cel·lular	Empresonat el maig de 1935	
Cortat Abelló	Josep			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Cortés	Ricardo	FLS (?)		Sabadell	Presó de Sabadell	Processat	8 mesos de presó
Cortés Domènec	Miquel	ERC		Sant Ciment de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"		
Cortés Fernández	Basilio			Sant Boi de Llobregat	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Cortés Lladó	Cristià	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Cortés Maspega	Joan			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Cortés Queralt	Josep			Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Cortés Torrents	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	

Cortés Valls	Antoni		Metge	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Cortés Vargas	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Cortezón	Roberto		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Cortiella Casals	Joaquim	ERC		Aldover	Tarragona vaixells presó		
Cortiella Ferré	Ricard	CNT (?)		Batea	Tarragona vaixells presó		
Cortijos	Pere			Barcelona	Hospital Clínic		
Cortina Camps	Sebastià		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Cortinas Marsal	Joan		Agent de policia de la Generalitat		Vaixell presó "Uruguay"		
Corví Vitòria	Rafael			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Corvinos Barau	Rafael	Associació De Dependents del Comerç i de la Indústria/USC		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Cos Cuenca	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Cos Duch	Jaume				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Cos Jordà	Lluís			Sant Esteve de Llemenà	La Aurora	En llibertat el 22/03/1935. Processat	2 mesos de presó.
Cosials Palau	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Cosín Torres	Lencio		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Costa			Guàrdia municipal	Mataró	Presó de Mataró	En llibertat 24/11/1934	

Costa	Joan			Anglès	Girona	Processat	
Costa Anell	Joan				Presó de la Seu d'Urgell		
Costa Batalla	Antoni			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Costa Cels	Josep		Mestre	Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Costa Costa	Isidre	ERC/UdR/Conseller municipal		Olvan	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Costa Domènech	Manuel			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Costa Esperanzi	Salvador				Presó cel·lular		
Costa Farràs	Pau				Presó de la Seu d'Urgell		
Costa Lerena	Vicent		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Costa Nadal	Pere		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934	
Costa Roca	Miquel	UdR		Olvan	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Costa Rofes	Josep			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Costa Vilanova	Dalmau		Cap de cerimonial i majordomia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Cots	Lluís			Sant Aniol de Finestres	La Aurora	En llibertat el 22/03/1935. Processat	2 mesos de presó.
Cots Anfruns	Francesc	Sindicat de Rabassaires/UdR	Pagès	Sant Celoni	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Cots Cuenca	Josep			Sallent	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 6/03/1935. Processat	

Cots Maisenchs	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Creixell Ferrer	Josep		pagès	Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Creixell Montserrat	Josep	Ateneu Republicà Català/Alcalde		Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Creixell Rovira	Salvador			Sant Pere de Riudebitlles (?)	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Crespí	Joan		Agent de policia		Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat	8 anys de presó
Creuheras Galimany	Joan	BOC/CNT		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Crivillé	Manuel				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Cros Agramunt	Jaume	Societat de Treballadors de la Terra	Empleat municipal	Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Cros Agramunt	Antoni			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Cros Sala	Salvador		Secretari municipal	L'Escala	Presó de Figueres		
Cruaños Escarré	Esteve			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Cruellas Barnallamoras	Ramon				Vaixell presó "Uruguay"		
Cruells	Angel	FLS		Sabadell	Presó cel·lular		
Cruells Curt	Frederic		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Cruixent Rovira	Salvador	ERC/alcalde		Mataró	Presó de Mataró/Vaixell presó "Argentina"		
Crusat Borràs	Estanislau	Agrupació		Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa

		d'Esquerres/ERC					sobreseguda
Cruz Expósito	Pere	sindicalista		Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó (?)
Cruz Ramírez	Herminio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Cuadrado García	Joan	PCC	Potasas Ibéricas	Sallent	Presó de Manresa/Presó cel·lular	En llibertat el 6/03/1935. Processat	
Cuadras	Enric		Agent de policia	Girona	Presó de Girona	Processat	12 anys de presó
Cucharrera Estrada	Lluís				Vaixell presó "Argentina"		
Cuello	Fabián	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Cuello Rernos	Miquel	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Cuervo Subirats	Emili			Amposta/Alde	Tarragona vaixells presó		
Cufí Barceló	Joaquim			Banyoles	Girona		
Cufí Vilageliu	Joan	Sindicat de Roders	Roder	Santa Coloma de Farners	Presó de Girona		
Cugat Buera	Joan	Centre Obrer de Corporacions/UGT	Comptable i funcionari municipal	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Causa sobreseguda
Cuixart Roselló	Emili	Unió Republicana d'Esquerra/ERC/Conseller municipal		Palafrugell	La Aurora/Presó de Girona	Processat	
Culbera	Joaquim				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Culleré Ibars	Joan	Joventut Republicana/grup cultural		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	

Cuñé Nieto	Hernando	BOC		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 7/02/1935	
Cunillera Espasa	Josep			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Cunillera Figueras	Gaietà			Aiguamúrcia/Santes Creus	Tarragona vaixells presó		
Cunillera Rius	Miquel S.	ERC	Diputat parlament de Catalunya	Mas de Barberans	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 2/01/1935	
Cupons Viñas	Vicent		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Curcó Rubio	Miquel	USC (?)		Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Curtiada Ferrer	Pere	ERC		Sitges	Vaixell presó "Uruguay"		
Curto	Fèlix	ERC	Funcionari de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixells presó		
Curto Queral	Joan		Ferroviari	Lleida	Presó de Lleida		
Cuscó	Pere			Palafrugell	Presó de Girona	Processat. En llibertat el 12/01/1935	
Cuscó Domingo	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Cuscó Mitjans	Pere	ERC/Conseller municipal		Vallirana	Vaixell presó "Argentina"	Processat	2 anys de presó
Cusí	Manuel			Banyoles	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Cusidó Fàbregas	Pau	Ateneu Sindicalista Llibertari/BOC	Aprenent de mecànic	Valls	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 anys de presó

Cusó Junyent	Jaume	BOC/CNT		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Custo Mundet	Miquel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Custo Xis	Pere				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Dalmau	Rafael	Nosaltes Sols		Barcelona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Dalmau Anglès	Alfons				Vaixell presó "Uruguay"		
Dalmau Casademont	Josep M.	ERC/ Conseller municipal	Editor	Girona	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 16/11/1934. Processat	
Dalmau Font	Pere	BOC		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Figueres	Processat	
Dalmau Pla	Laureà	ERC	Diputat al Parlament de Catalunya/Metge	Girona	Presó de Girona	En llibertat provisional el 16/11/1934. Processat	
Dalmau Pujol	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Dalmau Rivas	Pere			Pau	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934. Processat	Absolt
Dalmau Rosal	Rosend	Societat de Treballadors de la terra		Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Dalmau Salvador	Francesc	Societat de Treballadors de la Terra	pagès	Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Dalmau Tort	Marcel·lí			Vilanova de Segrià	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Dalmau Violtes	Antoni			Argilaga	Tarragona vaixells presó		

Dalmau Voltas	Antoni			Perafort/Argilaga	Tarragona vaixells presó		
Damià Ibarra	Joan		Auxiliar de secretaria de la Presidència de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Damià Ibarra	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Damians Carulla	Joaquim				Vaixell presó "Uruguay"		
Daniel Varela	Francesc		Guàrdia de Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Dantí Puigdomènech	Jaume	ERC	cafeter	Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Dardalló	Joaquim G.	ERC	Empleat de la Conselleria de Governació	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 23/02/1935. Processat	Causa sobreseguda
Dariné Dardé	Antonio				Vaixell presó "Uruguay"		
Daugla Llauger	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Davos Cabré	Ramon	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
De Buen Abadia	Ramon		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Barcelona		
de Camps i Arboix	Joaquim	ACR		Girona	Presó de Girona	Processat. En llibertat el 18/12/1935	
de Francisco Soria	Francisco		Empleat de telegrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional. Processat	
De Garganta	Joan	ACR/conseller municipal		Olot	La Aurora	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	Absolt

De Gracia Fuertes	Andrés				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
De Gracia Fuertes	Bienvenido				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
De Inés Campos	Macià		Agent de policia de la Generalitat	Girona	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	Absolt
De Juanes	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
De la Cava Alonso	Lluís			Terrassa	Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
De la Cruz	Eduardo				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
De la Rosa Junca	José	Consell Obrer Ferroviari-UGT	ferroviari	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
De la Vella Pagès	Jacint		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
De Luis	Manuel			Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
De Mesa	Antonio		Comissari de policia	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
De Mier	Jesus		Agent de poliia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
De Miquel	Eugeni		Empleat de la Comissaria delegada d'OP de Girona	Girona	Girona		
De Oseras	Ginés	Sindicat Únic de Vaquers		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
De Pacios Álvarez	Antoni	Sometenista	xòfer		Presó de Granollers	Processat	Absolt
De Palol Felip	Josep		Empleat de la Comissaria	Girona	Girona		

			delegada de Girona				
De Riquer Esqueriola	Enric	Centre Republicà Nacionalista/ERC		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
De Santos Josefa	Rufino		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Deix Armengou	Joan	ERC/conseller municipal		Sallent	Presó de Manresa	En llibertat amb fiança el 25/12/1934. Processat	
Delgado	Josep Maria			Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Delgado Recio	Antonio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Delgado Roig	Emilio			Lleida	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Delsams	Martí	Caporal del Sometent		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Denan Petit	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Deossades Bonet	Genís				Vaixell presó "Uruguay"		
Descarrega	Joan			Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Causa sobreseguda
Descàrrega	Antoni		Industrial	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 23/11/1934	
Descàrrega	Martín			Esparraguera	Presó cel·lular	Processat	7 mesos de presó
Descarrega Margalef	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Detrell Lautrech	Francesc	Centre Excursionista de Catalunya		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat	6 anys de presó

Deu Serra	Isidre		Guàrdia de Seguretat	Barcelona	Barcelona	Processat	2 anys de presó
Deulofeu	Ramir	Unió Republicana d'Esquerra/ERC/Conseller municipal		Palafrugell	La Aurora/Presó de Girona	Processat	
Deulofeu Arquer	Joan	ERC/alcalde		Badalona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 30/01/1935.	Causa sobreseguda
Deusadas Bonet	Ginés				Vaixell presó "Uruguay"		
Devant Miralles	Josep	Unió Republicana/ERC/Conseller municipal	Comerciant	Tàrraga	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Devesa Bayona	Antoni	CNT/FAI	Ebanista	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Devesa Hernández	Carmelo				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	Posat en llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Devesa Monrós	Jaume	ERC		Hospitalet de Llobregat	Barcelona	En llibertat el 28/01/1935	
Díaz	Rafael				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Díaz	Camilo Maria			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Díaz Artal	José				Vaixell presó "Uruguay"		
Díaz Canellas	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Díaz López	Nicanor	CNT			Presó de Manresa	Processat	
Díaz Moré	Jaume			Mataró (?)	Vaixell presó "Uruguay"		
Díaz Parrillo	Salvador		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Díaz Rodríguez	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		

Díaz Sandino	Felipe		Comandant d'aviació	El Prat de Llobregat	Castell de Montjuïc	Processat. En llibertat provisional l'abril de 1935	Causa sobreseguda
Díez Tarazona	Enric				Vaixell presó "Uruguay"		
Dionís Pascual	Jaume			Sant Boi de Llobregat	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Doix Abelló	Josep		Empleat d'Hisenda de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Doix Armengol	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Dolcet	Joan	CNT		Premià de Mar	Presó de Mataró	Processat	
Dols	Josep		Xòfer	Sarrià	Vaixell presó "Uruguay"		
Domènec	Josep			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935. Processat	
Domènec	Carles			Ribes de Freser	Girona	En llibertat el 2/08/1935. Processat	
Domènec Casal	Laureà			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Domènec Cruelles	Eduard				Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Domènec Juncosa	Joan			Porrera	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Domènec Ferrando	Joaquim				Presó de Sabadell/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 24/12/1934	
Domènec Maix	Antoni				Presó cel·lular	Processat	Absolt
Domènec Puig	Lluís				Vaixell presó "Uruguay"		
Domeno Puig	Luis		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	

Domente Puig	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Domingo	Enric				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Domingo	Antoni			Seròs	Presó de Lleida	Processat	
Domingo Agelet	Fausto			Alguaire	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934. Processat	Absolt
Domingo Andreu	Tomàs	FETE/UGT	mestre	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Domingo Cañas	Pere				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Domingo Casabona	Eduard	UdR	Pagès	Villarrodona	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Domingo Colom	Antonio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Domingo Espada	Josep			L'Escala	Presó de Figueres		
Domingo Fortuny	Deogracies	USC o PCC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Domingo Guix	Josep	UdR	pagès	Terrassola i Lavit	Vaixell presó "Uruguay"		
Domingo Martín	Julián		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Domingo Mitjavia	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Domingo Montserrat	Daniel	ERC	Empleat de Governació	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 17/03/1935. Processat	12 anys i un dia de presó
Domingo Panero	Joan			Roquetes	Tarragona vaixells presó		
Domingo Recio	Rafael	ERC	Empleat de l'Ajuntament de l'Hospitalet	Hospitalet de Llobregat	Presó cel·lular	Processat	

Domingo Solé	Josep	UdR	pagès	La Secuita	Tarragona vaixells presó		
Domínguez Abadia	José			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Domínguez Torres	Jaume			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Donjó Bonfill	Eugeni	CNT		L'Escala	Presó de Figueres		
Donjó Garriga	Miquel			L'Escala	Presó de Figueres		
Dor Ramon	Julià			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Dot Arxer	Antoni	ERC	Diputat al parlament de Catalunya	Olot	Presó de Girona	Processat	4 mesos i mig de presó
Dot Rama	Júlia			El Morell	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 23/10/1934	
Doz Bara	Francisco		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Duaso Clara	Francesc	ERC/Alcalde		Caldes de Malavella	Presó de Girona	En llibertat el 7/12/1934	
Duch Boronat	Emili			La Nou de Gaià	Tarragona vaixells presó		
Duch Gausaxach	Víctor				Vaixell presó "Uruguay"		
Duch Simón	Esteve	ERC/ Conseller municipal		Fornells de la Selva	Castell de Figueres	Processat	2 mesos i un dia d'arrest
Duch Virgili	Josep			La Nou de Gaià	Tarragona vaixells presó		
Duchs Mallol	Albert			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Dueso Fernández	Joan	BOC (?)		Manresa	Manresa	En llibertat el 10/01/1935. Processat	
Duet	Josep			Cabanes	Castell de Figueres	En llibertat el 26/11/1934	
Duimenjo	Josep				Presó cel·lular		

Margarit							
Duixans	Antoni	Conseller municipal/Independent		Mataró	Presó de Mataró/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 21/12/1934	
Duque	Alfredo	Sometenista		Sant Andreu de Palomar/Barcelona	Presó cel·lular	Processat	2 anys de presó
Duran	Josep			Subirats	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Duran	Carles	JEREC	Director ràdio Barcelona	Barcelona	Barcelona		
Duran	Francesc	FLS		Sabadell	Barcelona	Processat	
Duran Albesa	Ramon	JEREC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	1 any de presó
Duran Bach	Manuel	ERC	Metge	Vic	Pavelló núm. 1 de Montjuïc/Vaixell presó "Uruguay"		
Duran Costa	Pere			Cadaqués	Presó de Figueres	En llibertat el 18/01/1934	
Duran Reinald	Estanislau	ACR	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Duret Vila	Manuel		Agent de policia de la Generalitat		Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Edo Edo	Manuel	Aliança Obrera		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Edo Robles	Àngel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Egea Balsahil	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Egea Pedrós	Josep		xòfer	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	Causa sobreseguda
Elías	Sebastià				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Elias Artal	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Elias Galliza	Josep		Agent de policia de	Terrassa	Presó de Terrassa	En llibertat	

			la Generalitat			provisional el 24/12/1934. Processat	
Elias Hernández	Antoni			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Elies Hernández	Antoni	No pertanyia a cap partit	Miner	Navàs	Barcelona	Processat	Desterrat
Emilio Juan	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Emperador Roselló	Eduard	Sindicat de Llum i Força/BOC		Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Enguía Malant	Gustavo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Enric Sellarès	Francesc	Unió de Rabassaires		Sant Salvador de Guardiola	Presó de Manresa	Processat	
Enric Vila	Josep	ERC/UDR/conseller municipal		Sant Vicenç de Castellet	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el gener de 1935. Processat	
Enrich	Carles	ERC		Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 2/02/1935	
Enrique Ferrer	Maximilià			Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Enrique Santacana	Jaime		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ermandio	Ricardo		Advocat i periodista esportiu	Barcelona	Barcelona		
Eroles Sorribes	Ramon	Associació de detallistes d'ous volateria i caça/Sometenista/ERC		Barcelona	Barcelona	Processat	
Escarra	Jaume				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Escartí Forcada	Salvador			El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Escartín	Dolors	CNT (?)		Barcelona	Barcelona	Transportant bombes el dia 6	

Escartín Alamañach	Primitivo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Escartín Novales	Marcelino		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Escavues Riva	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Escayol	Pere	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Escayol Illa	Gervasi	Jutge municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Escayol Ribas	Climent				Presó cel·lular	Processat	
Esclans	Joan	ERC/conseller municipal		Vilafranca del Penedès	Barcelona	En llibertat l'11/12/1934. Processat	
Esclasans Milà	Joan	ACR/Conseller municipal		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Esclusas	Amadeu				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Escofet Alsina	Frederic		Capità de Cavalleria	Barcelona	Castell de Montjuïc	Processat	Cadena perpètua/30 anys de presó
Escofet Andreu	Josep	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Escofet Pasqual	Antoni	Centre Democràtic Federalista- ERC	Alcalde	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Escola	Josep			Artesa de Segre	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Escola Guàrdia	Joan		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Castell de Montjuïc/Vaixell presó	En llibertat el	

			Seguretat		“Uruguay”	7/12/1934	
Escola Prats	Miquel			El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Escorihuela Miquel	Ricard	BOC		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Escribano	Josefa				Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Escrivà Prades	Alfred	Izquierda Republicana		Amposta	Tarragona Vaixell presó “Manuel Arnús”	En llibertat el 6/11/1934	
Escudé Aguade	Ántoni		Empleat de la Conselleria de Governació	Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”		
Escudé Borràs	Rafel			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Escudé Vila	Primitiu			Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	
Escuder	Antoni	Sindicat d’Oficis Varis-UGT		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”	Processat	
Escuela	José				Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”	En llibertat el 20/10/1934	
Escuer Salomón	Pere	Unió Provincial Agrària		Alpicat	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934. Processat	Absolt
Espach Fàbregas	Jaume			Sabadell	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”		
Espach Latorre	Ramon			Alguaire	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934. Processat	Absolt
España Arias	Mariano		Guàrdia d’Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”	En llibertat el 7/12/1934	
Español Abella	Sixto			Vallfogona de Riucorb	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó

Español Bofalluy	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Espanya Sirat	Josep Maria	ERC	Director d'administració local	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat provisional el 23/02/1935	Causa sobreseguda
Espanyol Güell	Josep	ERC/Conseller municipal	Comerç	Constantí	Tarragona Vaixells presó		
Esparoner	Leandre	ERC/Tinent d'Alcalde		Port de la Selva	Castell de Figueres	En llibertat el 29/11/1934	
Espasa Abella	Salvador			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Espasa Blanc	Ramon			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Espasa Torruella	Enric			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Espelt Orriols	Enric				Presó de Berga		
Espelta Pons	Josep			Amposta	Tarragona vaixells presó		
Espinagosa Balasén	Josep			Igualada	Presó d'Igualada/Vaixell presó "Uruguay"		
Espinalt Bajona	Mateu	ERC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Espinet Alavedra	Josep	USC/Conseller municipal		Borredà	Presó de Berga	Processat	1 any de presó
Espinós	Santiago				Vaixell presó "Uruguay"		
Espinosa	Manuel		Miner	Súria	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Espinosa Hernández	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Espinosa Iniesta	Joaquim			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Espuga Morgot	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Espolet Borràs	Ramon	CNT	Pagès	Figuerola	Tarragona vaixells presó		
Espolet Sabé	Tomàs		Agent del cos d'Investigació i Vigilància	Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	2 anys de presó
Espuny Ferré	Josep			Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Espuny Laboria	Ramon			Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Estadella	Amadeu	CADCI	Treballador mercantil	Barcelona	Presó cel·lular		
Estalé	Martí				Vaixell presó "Uruguay"		
Estalella	Antoni	UGT	Ferrovitari	Móra La Nova	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	2 anys de presó
Estany	Joan			Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Estany Colell	Miquel	ERC		Llobera del Solsonès	Vaixell presó "Uruguay"		
Etapé Pagès	Pere	ERC/conseller municipal		El Masnou	Barcelona	Processat	
Etapé Pons	Martí			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Etapé Roqueta	Francesc			Sabadell	Presó de Sabadell	Processat	6 mesos i un dia de presó
Estardech Carbull	Ernest		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Estartús	Pere	Partit Federal	advocat	Barcelona	Barcelona	Processat	Causa Sobreseguda
Estartús Vila	Llibert	BOC	Empleat de	Barcelona	Presó ce-lular	Processat	Causa

			l'Ajuntament de Barcelona				sobreseguda
Estebán Novillo	Rito	PCC (?)	Gerent edicions Europa-Amèrica	Barcelona	Jefatura de policia	En llibertat el 15/12/1934	
Estela Zaragoza	Francesc	ERC		Barcelona	Presó cel·lular		
Estelló García	Agustí		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Estelrich	Joaquim			Badalona	Barcelona	Processat	6 mesos i un dia de presó
Esteve	Martí	ACR	Conseller de Finances	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	30 anys de presó
Esteve Aguiló	Josep	ACR		Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Esteve Barrueco	Josep			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Esteve Llopart	Pere	UdR/ERC/Conseller municipal		Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/12/1934	
Esteve Saperas	Marc			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Esteve Torrella	Ramon	UdR		Barberà del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"		
Esteve Vilalta	Joan			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Estévez Berrueco	Josep			Badalona	Vaixell presó "Uruguay"		
Estrada Moragues	Josep	CNT (?)		Roquetes	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos i un dia d'arrest (?)
Estrada Ortíz	Pedro		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Estrada Pou	Lluís			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Estragués Artigas	Artur			Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el 10/11/1934.	Causa

						Processat	sobreseguda
Estragues Bover	Amadeu				Vaixell presó "Argentina"		
Estralit Solà	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Estruch			Empleat Telefònica	Barcelona	Barcelona	En llibertat el 17/11/1934	
Estruch Mas	Joan	ERC (?)		Rubió	Presó d'Igualada/Traslladats a Bcelona		
Etinogenos Ricart	Carles			Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Expòsit	Josep. A			Puigvert		Processat	
Expósito Expósito	Pablo			Granollers	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Ezquerria	León			Barcelona	Jefatura de policia	Processat	
Fabra	Pompeu	Palestra	Filòleg i President del Patronat Universitari	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat.	Causa sobreseguda
Fabra Ricart	Baldomer				Vaixell presó "Uruguay"		
Fabré Barraquero	Ventura				Vaixell presó "Uruguay"		
Fàbrega	Francesc				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Fàbregas	Josep	JEREC		Vic	Barcelona		
Fàbregas	Narcís			La Tallada	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Fàbregas	Benvingut	ERC/ Conseller municipal		Moià	Barcelona	Processat	Absolt
Fàbregas Cots	Jaume			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Fàbregas Hugas	Josep	ERC	Metge	La Cava	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 23/11/1934	
Fàbregas Margarit "a" El Pipas	Narcís		Pagès	Verges	Presó de Girona		

Fàbregas Masó	Josep		Empleat municipal	Sant Joan de les Fonts		Processat	
Fàbregas Valls	Tomàs	ACR/NS!		Sant Cugat	Barcelona		
Fabregat Batalla	Antoni			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys de presó
Fabregat Ferrer	Joan	ERC/Alcalde		Campdevàdol	Presó de Girona	Processat	Absolt
Fabregat Mor	Celestí	PSOE/UGT		Sabadell	Vaixell presó "Manuel Arnús"		
Fabregat Valls	Baptista	ERC (?)/Conseller municipal		El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Fabrellas Canet	Emili	Sindicat de Treballadors de la Terra	pagès	La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Fabrés Anglada	Bartomeu	Foment Català Republicà/Conseller municipal	Metge	Gavà	Barcelona	En llibertat el 23/10/1934	
Fabrés Sardà	Amadeu	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Fadó Rovira	Jaume	Centre Obrer/CNT		Santa Perpètua de la Mogoda	Vaixell presó "Uruguay"		
Fairé Banaquero	Bonaventura				Vaixell presó "Uruguay"		
Faixó Pagès	Melitó	Societat Recreativa l'Amistat/ERC (?)		Cadaqués	Presó de Figueres	En llibertat el 26/11/1934. Processat	Absolt
Fajas Enric	Antoni				Vaixell presó "Argentina"		
Fajula	Pere	ERC/ Conseller municipal/subcaporal del sometent		Tortellà	Girona	Processat	Absolt
Falcó	Joan	PSOE/UGT	Conseller de l'Ajuntament de Tortosa	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Causa sobreseguda
Falcó	Francesc			Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el	

						12/012/1934	
Falcó Costa	Miquel		Cap de tràfic de l'Aj. De Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Falcón			Advocat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 14/11/1934	
Falguera Capdevila	Pere	PCC		Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Falguera Morell	Joan			Torres de Segre	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Falguera Riera	Marcelino				Presó cel·lular		
Fandiño Estévez	Antoni	PCC (?)		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Fanjol Norniella	Armando			Súria	Presó de Manresa	Processat	
Farnós Llorca	Josep	Front Únic d'Esquerres/Conseller municipal	Pescador	Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934	Causa sobreseguda
Farran	Antoni			Tàrrega	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Farran Farran	Josep	ERC/Conseller municipal/Caporal del Sometent		Castelldans	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	Absolt
Farran Tarré	Josep			Barcelona	Barcelona	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Farràs Boldó	Ramon			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	12 anys de presó
Farràs Cortés	Joan			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Farràs Galí	Antoni			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Farré	Josep			Navàs	Barcelona	Processat	
Farré	Pere			Menárguens	Presó de Lleida	Processat	

Farré	Esteve	CNT		Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 mesos de presó
Farré Escudé	Ramon	ERC/conseller municipal	Conseller municipal	Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Farré Farré	Ramon				Vaixell presó "Argentina"		
Farré Gassó	Joan	BOC/UGT	Ferroviani	Lleida	Presó de Lleida		
Farré Vila	Joan		Barcelona	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Farreres Bagunyà	Jaume		Jornaler	Vallirana	Vaixell presó "Uruguay"		
Farreres Canarza	Ramon	ERC/Sindicat/Alcalde		Torrefarrera	Lleida		
Farreres Solares	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Farreró	Josep	ERC/Jutge municipal		Castelló d'Empúries		En llibertat el 10/12/1934. Processat	Absolt
Farrés	Joan	Sindicat Rabassaire "L'Espiga"/ UdR		Castellví de Rosanes	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Farrés Boldó	Mariano	Fiscal municipal		Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	7 anys de presó
Farrés Clotet	Joan			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	10 anys de presó
Farrés Marigó	Jaume		pagès	Sant Boi de Llobregat	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Farrés Solana	Jaume			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	20 anys i un dia de presó
Farrés Solanes	Jaume			Hospitalet de Llobregat	Presó de Pamplona	Processat	20 anys de presó
Farrío Solà	Francesc				Presó cel·lular		
Farriol	Jaume Manuel			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt

Farriol Domènech	Ricard	ERC		Badalona	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Farriol Domènech	Melitó	ERC/Conseller municipal		Badalona	Vaixell presó “Uruguay”		
Farriol Mauri	Joan	ERC/ Conseller municipal		Begur	Presó de Figueres	Processat	Absolt
Farriols Costa	Salvador			Esparreguera	Vaixell presó “Argentina”	Processat	
Farriols Solà	Francesc	Centre Federal Democràtic Obrer/ERC		Olesa de Montserrat	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Farrús	Adelí			Soleràs	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	
Fayet Gras	Elpidi	Ateneu Pi i Margall (?)		Palafrugell	La Aurora	Processat	
Fayos Soriano	Francesc	ERC		Barcelona	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”/Penal de Sant Cristòfol Pamplona		
Febrer Hosta	Josep	Sindicat de Roders	Roder	Sant Hilari Sacalm	Presó de Girona	Processat	1 any i vuit mesos de presó
Felipó Casals	Josep	ERC (?)		Berga	Presó de Berga		
Feliu				Mataró	Presó de Mataró	Processat	
Feliu Baldomà	Antoni				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Feliu Oliva	Roc			Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Fèlix	Bartolomé	FLS	Treballador d’Arts gràfiques	Sabadell	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”		
Fèlix Palou	Martí			Parets del Vallès	Presó de Granollers	Processat. En llibertat el desembre de 1934	
Fenoll Soto	Santiago			Sabadell	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”		
Fernández	Enric		Carrabiner	Barcelona	Barcelona	Processat	

Fernández	Robert			Mataró	Presó de Mataró		
Fernández Álvarez	Constantí			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	
Fernández Álvarez	Antoni	ERC		Mas de Barberans	Tarragona vaixells presó		
Fernández Andújar	Lluís				Vaixell presó "Uruguay"		
Fernández Cánovas	Josep	FLS		Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934. Processat	2 mesos de presó
Fernández Daza	Josep		Secretari de Miquel Badia	Barcelona	Barcelona	En llibertat el 11/01/1935	
Fernández Descalzo	Timoteo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Santa Coloma de Gramenet	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Fernández Fernández	Rafael				Vaixell presó "Argentina"		
Fernández García	Candido		Inspector del cos del cos de vigilància	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Fernández García	José	ERC		Terrassa	Barcelona	Processat	
Fernández Jofre	Ricard	JEREC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Fernández Lorite	Josep				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Fernández Martín	Martín		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Fernández Martínez	Baltasar	UGT		Lleida	Lleida	En llibertat el 5/02/1935	
Fernández Menéndez	Manuel				Presó cel·lular		
Fernández Pérez	José		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Fernández Rey	Bautista	Federació Sindicats Únics-CNT		Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
Fernández Rose	Joaquim				Presó cel·lular		
Fernández S.	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Fernández Santiago	Francisco			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Fernández Torrens	Josep			Torrelles de Foix	Presó cel·lular	Processat	4 mesos i un dia de presó
Fernández Vallès	Salvador	Consell Obrer Ferroviari-UGT	Fuster	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Fernández Vivancos	Luis		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Fernández Vivó	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Fernández Yaguas	Casildo		Empleat de la Conselleria de Treball	Barcelona	Presó cel·lular	En llibertat el 11/01/1935	
Fernando Fresno	Cipriano		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Ferrado	Ramon	Societat Obrera "La Obrera"/FLS		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	Absolt (?)
Ferran	Lluís				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Ferran Auquer	Joan				Presó cel·lular		
Ferrando Ferrís	Esteve		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Ferrando Marquès	Joan	Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Ferrans Pons	Josep			Montmell	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa

							sobreseguda
Ferràs Serra	Josep				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Ferrater	Josep	Sindicat del Vidre/CNT	Vidrier	Mataró	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Ferrater Gili	Ricard	ACR/conseller municipal	Advocat	Reus	Tarragona Vaixells presó		
Ferré Amposta	Àngel	Sindicat d'Oficis Varis/CNT		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		
Ferré Cervelló	Francesc			Vilabella	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Ferré Comas	Pau			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Ferré Fàbregas	Vicens		Advocat	Amposta	Tarragona vaixells presó		
Ferré Inglada	Magí			Barcelona	Barcelona	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Ferré Mayor	Estanislau			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Ferré Pascual	Ramon			Cabacés	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Ferré Pino	Benet			Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Ferré Pinós	Benet			Favara	Tarragona vaixells presó		
Ferré Sancho	Josep	CNT		Ulldecona	Tarragona vaixells presó		
Ferré Sanjoan	Enric	UGT	Obrer de la fusta	Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	2 anys de presó
Ferré Solé	Manuel	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Ferré Soler	Manuel	ERC	Metge	El Perelló/l' Ampolla	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Ferré Vila	Joan				Presó cel·lular		
Ferrenet Oriol	José		Guàrdia d' Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Ferrer	Rogeli			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Ferrer	Llorenç				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Ferrer	Francesc	Sometenista		Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Ferrer	Amadeu	Societat de Rabassaires		Subirats	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Ferrer	Àngel		Ferrovitari	Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
Ferrer	Ramon	ADCI		Manresa	Vaixell presó "Uruguay"		
Ferrer	Llorenç				Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Ferrer Ager	Antoni	CNT/Ateneu Obrer		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"		
Ferrer Álvarez	Joan	CADCI/PCP	Treballador mercantil	Barcelona	Presó cel·lular/Hospital Clínic	Processat	
Ferrer Arterón	Guillem			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Ferrer Aymar	J			Girona	Presó de Girona	En llibertat el 25/11/1934	
Ferrer Bernat	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Ferrer Braquet	Àngel			Rajadell	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Ferrer Casamort	Celestí	Caporal del sometent		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Ferrer Caselles	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Ferrer Castelló	Llorenç	CNT		Palafrugell	La Aurora	Processat	
Ferrer Cirera	Salvador				Presó cel·lular		
Ferrer Escàrrega	Josep				Presó de la Seu d'Urgell		
Ferrer Franquet	Àngel				Vaixell presó "Uruguay"		

Ferrer Miró	Antoni	JEREC	manyà	Gelida	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Ferrer Peralta	Jaume	ERC/Conseller municipal		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/12/1934. Processat	
Ferrer Pi	Joan		Metge funcionari	Barcelona	"Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Ferrer Pio	Francisco				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Ferrer Puig	Joan	CADCI		Barcelona	Barcelona	Processat	
Ferrer Puigdoller	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Ferrer Ripoll	Jaume		secretari municipal	Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Ferrer Tort	Joan				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Ferrer Vilella	Francesc	UdR/Caporal del Sometent	pagès	Moià	Barcelona	Processat	Absolt
Ferreras Basanta	Francesc		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Ferreres Ferrando	Adrià	PCC (?)		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Ferrés Comas	Manuel			L'Escala	Presó de Figueres		
Ferrés Gil	Antonio			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Ferriols	Francesc		Ofensa a força pública	Barcelona	Barcelona	Processat	
Ferrús Peris	Miquel	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Feu Pagès	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Feylls	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Figueras	Jaume	ERC		Terrassa	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Figueras	Josep			Vilanova i la Geltrú	Barcelona	Processat	
Figueras	Joan	President del Centre		La Cava	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el	

		d'Esquerra Republicana				23/11/1934	
Figueras	Pere	Sometenista		Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Figueras	Francesc			Ulldemolins	En rebel·lia	Processat	4 anys de presó
Figueras	Carles	CNT	Netejador	Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
Figueras Baquer	Lluís	ERC		Tortosa/La Cava	Tarragona vaixells presó		
Figueras Castilla	Jerònimo			Orís	Vaixell presó "Argentina"	Processat	14 anys de presó
Figueras Farreras	Jaume			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 2/02/1935. Processat	3 mesos de presó
Figueras Figueras	Joan	ERC/Conseller municipal		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Figueras Janer	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Figueras Pagès	Jaume	Societat Obrera de Tivissa		Tivissa	Tarragona vaixells presó		
Figueras Palet	Josep	ERC/Conseller municipal		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Figueras Salellas	Jaume	ERC/Conseller municipal		Terrassa	Barcelona	Processat.	6 anys de presó
Figueres Fontdevila	Josep	ERC/Alcalde de l'Escala		L'Escala	Presó de Figueres	En llibertat el 4/12/1934	
Figueres Mestres	Carles	CNT	Ferroviari	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Figueres Sala	Josep	ERC	Interventor ferroviari	Barcelona	Presó cel·lular	Processat. En llibertat el febrer de 1935	
Figuerola	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Figuerola Ferrer	Francisco				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		

Figuerola Ferret	Joan			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Figuerola Padró	Ferran			Torredembarra	Tarragona vaixells presó		
Figuerola Pons	Joan				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Figuerola Vendrell	Josep		Teixidor i pagès	Alcover	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Figuerola Vilalta	Francesc			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Filella Font	Antoni			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Filella Zubieta	Raimond			Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Fina	Jaume	Unió Republicana d'Esquerra/ERC/Conseller municipal		Palafrugell	Presó de Girona	Processat. En llibertat el 19/08/1935.	
Fiol Bastida	Sebastià			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Fiola	Domingo		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Firmas	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Fité Picas	Antoni				Presó de Manresa	Processat	
Fitó	Ramon	Sometenista		Sant Andreu de Palomar/Barcelona	Hospital de Sant Pau	Processat	2 anys de presó
Fitó Costa	Bartomeu			Granollers	Presó de Granollers	Processat	
Fitó Vilardell	Joan	USC	Conseller de l'Ajuntament de Vic	Vic	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Flo Castell	Miquel	Sotscaporal del Sometent		Cervelló	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Floquert Guillén	Juan		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Flor de Lis Geniqué	Josep	Associació De Dependents del Comerç i de la Indústria/USC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Florensa Beà	Josep		Carrabiner	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Flores Marcos	Domingo		Carrabiner (?)		Vaixell presó "Uruguay"		
Florín Gombín	Gregori			Lleida	Presó de Lleida		
Flotats	Esteve	Cooperativa Obrera Germanor	Carnisser	Navàs/Sallent	Presó de Manresa	Processat	
Flotats Subirana	Lluís			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Foguet García	Lluís			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Foix Quer	Àngel		Metge	Alpicat	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Folch Blanch	Jaume			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Folch Civit	Lluís	Sometenista/ Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Folch Folch	Ramon			Montbrió	Tarragona vaixells presó		
Folch Pérez	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Folgas	Rosend			Girona	Presó de Girona	Processat	
Folquet Casas	Joan	ERC		Sant Climent de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"		
Fonclara Pastor	Antoni		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Fonclara Pastor	Salvador			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	

Fonollet Guitart	Miquel	ERC/Conseller municipal		Callús	Presó de Manresa	Processat	
Fons Escayola	Joan		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Font	Benet			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"		
Font	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Font	Alfons				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Font	Eliseu			Puigcerdà	Girona	Processat	
Font	Josep	CNT		Premià de Mar	Presó de Mataró	Processat	
Font	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Font	Eusebi			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"		
Font Alberto	Joan	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Font Barbarà	Antoni			El Morell	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 30/10/1934	
Font Brunet	Marcel·lí	USC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Font Casademunt	Llorenç			Torelló	Vaixell presó "Argentina"	Processat	2 anys de presó
Font Civil	Joan	CADCI		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Font Cristòfol	Josep	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Font Cunill	Joan	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Font Esquiús	Vicenç	Sometenista		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Font Ferran	Rafael		Redactor de	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el	

			L'Opinió			16/10/1934	
Font Font	Antoni			Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Font Font	Antoni			Sant Cugat	Barcelona	Processat	6 mesos i un dia de presó
Font Ginés	Bartolomé			Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Font Lambert	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Font Margalef	Alfred	ERC/UdR (?)		Benissanet	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Font Margalef	Josep Maria	ERC/UdR (?)		Benissanet	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Font Marín	Aureli				Vaixell presó "Argentina"		
Font Marsà	Melcior		Secretari del Conseller de Cultura de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934.	Causa sobreseguda
Font Plans	Ramon	CNT		Masies de Sant Hipòlit de Voltregà	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 18/12/1934. Processat	
Font Pons	Pascual			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Font Puig	Josep			Rajadell	Presó de Manresa	Processat	
Font Ruestes	Vicenç	CNT		Sant Vicenç dels Horts	Presó de Pamplona	Processat	20 anys de presó
Font Salip	Joaquim	Unió Republicana d'Esquerra/Conseller municipal		Palafrugell	L'Aurora	Processat. En llibertat el 12/01/1935	
Font Vendrell	Serafí	ERC/Jutge municipal		Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934	Causa sobreseguda

Fontagüilles	Ricard				Vaixell presó "Uruguay"		
Fontanals Garriga	Benito		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Fontanals Palau	Josep	Via Fora/NS!	Siemens Sckar	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Fontané Marco	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Fontanellas Galet	Ricard				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Fontanes Fontanet	Salvador			Aldover	Tarragona vaixells presó		
Fontanet Auba	Josep Maria				Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Causa sobreseguda
Fontanet Balsey	Manuel				Presó de Sabadell		
Fontanet Estruel	Antoni			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Fontanet Lafuente	Agustí		Secretari de l'Ajuntament	Foradada	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Fontanet Sunyé	Antoni			Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Fontanet Tomàs	Antoni	ERC/UdR/Caporal del Sometent		Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Fontanet Tomàs	Joaquim			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Fontanet Vidal	Joaquim			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Fontanilla Morros	Josep	ERC		Creixell	Tarragona vaixells presó		
Fontanillas Colet	Ricard			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Fontanilles Fustich	Màrius			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Fontclara Grabulosa	Joaquim			Sant Joan de les Fonts		Processat	
Fontells Mas	Pere			Rajadell	Presó de Manresa	Processat	

Fontgivell Salvat	Josep			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Fontoba Giralt	Paulino			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Fontova	Josep		Guàrdia de Seguretat (?)		Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934. Processat	
Fontova Goixart	Josep	ERC/alcalde		Algerri	Lleida	Processat	
Forcada	Joan	ERC/Conseller municipal		Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 2/02/1935	
Forcada	Alexandre	ERC		Barcelona	Barcelona	En llibertat provisional el gener de 1935. Processat	Causa sobreseguda
Forcadell Jornet	Jacint	Jutge municipal		Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Forcadell Mora	Agustí	UGT (?)		Ulldecona	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos i un dia de presó
Forcadell Mulet	Antoni			Amposta	Tarragona vaixells presó		
Forcalla Ferrer	Lluís				Vaixell presó "Uruguay"		
Forcat Balat	Francesc		Ferroviani (?)		Presó de Manresa	Processat	
Foré Latorre	Jaume		Secretari municipal	Alguaire	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Forés Caixal	Mariano				Presó de Manresa	Processat	
Forés Gasull	Ricard	ERC		Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Forgas Costal	Moises			Palafrugell	Presó de Girona	Processat. En llibertat el 12/01/1935	
Forjas	Ramon			Ribes de Freser	Girona	Processat. En llibertat el febrer de 1936	
Formosa					Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el	

						18/10/1934	
Fornagué Baldrina	Ramon			Roda de Barà	Tarragona vaixells presó		
Fornas Fontova	Josep		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	20 anys de presó
Fornell Vilella	Josep	Front Únic d'Esquerres/Conseller municipal		Berga	Presó de Berga	Processat	Causa sobreseguda
Fornells	Rosend	ERC	Secretari de l'Ajuntament	Ponts	Lleida		
Fornells Puig	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Fornès	Fèlix	Cooperativa "La Bonmatinenca"		Bonmatí	Presó de Girona	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
Fornesa Puig	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Fornet Fornó	Lluís		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Fornet Sedó	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Fornós Boldó	Marià			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Forns Oliveres	Josep			Igualada	Presó d'Igualada/Traslladats a Bcelona		
Fors Mateu	Lluís	ERC/conseller municipal		Mataró	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 21/12/1934	
Fort Farré	Jaume	JEREC	Guàrdia jurat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Fort Gibert	Joaquim	ERC/Tinent d'Alcalde	Oficinista	Tarragona	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 1/12/1934	
Forteu Canut	Faustí		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Fortunat Antic	Jaume			Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda

Fortuny	Joan	Sometenista		Pobla de Mafumet	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Fortuny Barberà	Romà	ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Fortuny Bargalló	Josep			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Fortuny Calzada	Salvio			La Roca del Vallès	Presó de Mataró	Processat. En llibertat el juliol de 1935	7 mesos de presó
Fortuny Cubill	Joan			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	12 anys de presó
Fortuny Domingo	Josep			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Fortuny Evaristo	Martí			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Fortuny Fortuny	Francesc			Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Fortuny Granell	Josep			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Fortuny Magriñà	Joan	ERC/Sindicat Agrícola/Alcalde		Constantí	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Fortuny Molins	Josep	BOC		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Fortuny Nicolau	Jaume Antoni	CNT	Cimentera Griffi S.A	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Fortuny Palau	Francesc			Pobla de Mafumet	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Fortuny Palau	Josep	Sometenista		Pobla de Mafumet	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Fortuny Torrents	Josep	ERC/Conseller municipal		Mollet del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Fortuny Vallès	Joan	UdR	pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Fortuny Vidal	Josep			La Nou de Gaià	Tarragona vaixells presó		
Fosas Pac	Pere				Presó de Manresa	Processat	
Fossas	Josep		Empleat de la	Tarragona	Tarragona		

			Comissaria delegada de Tarragona				
Fossas Deop	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Fradera	Antoni	Sindicat Agrari de la Comarca Colomenca		Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Fradera Rafanell	Jaume			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Fragó Canadell	Ferran	CNT	Mecànic	Artés	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Fraguas	Josep				Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Fraire Tutusaus	Marcelí			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Francàs Ventura	Joan	ERC/Sindicat Agrícola Republicà/Conseller municipal	pagès	Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Franch Sans	Jaume			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Francisco Isidro	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Francolí	Jaume				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Franquesa	Lluís	Acció Catalana	Advocat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934	
Franquesa Gou	Francesc	BOC		Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat	
Franquesa Sala	Isidre	ERC		Vic	Vaixell presó "Uruguay"		
Franquesa Vidal	Jaume			Avinyó	Presó de Manresa	Processat	
Franquet Pons	Baptista	Societat Agrícola Obrera/Socialista		Aldover	Tarragona vaixells presó		
Frau Horta	Carles		Guàrda d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			20/10/1934	
Fray	Francisco Javier		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Freixanet Pou	Joan	ERC (?)		Vic	Vaixell presó "Argentina"		
Freixas	Antoni				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Freixenet Alburgues	Francesc	FAI/Associació Obrera		Vic	Vaixell presó "Uruguay"		
Freixenet Antúnez	Miquel	ERC/Alcalde		Collsuspina	Barcelona	Processat	
Freixes	Ramon	ERC/conseller municipal		Mataró	Presó de Mataró	En llibertat el desembre de 1934. Processat	
Freixes Llorach	Joan	FAI	Blanquer	Igualada	Presó d'Igualada/Traslladat a Bcelona		
Fresquet Marc	Emili		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Frigola Martí	Josep	ERC/Conseller municipal		Verges	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	2 mesos de presó
Frontera Bosch	Ramon	ERC/Acalde de l'Hospitalet	Comerç	Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 5/11/1935. Processat	
Fronteras	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Fuentes Haro	Manuel	CNT (?)		Badalona	Presó cel·lular	Processat	
Fuertes Picazón	Miguel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Fugarolas Llopis	Pedro		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Fuguet Salas	Emili	CNT		Valls	Presó de Valls	Processat	

Fulquet Llompart	Jaume				Vaixell presó "Argentina"		
Furès Barrachina	Joan			Sant Julià de Ramis	Presó de Girona		
Furiol Freixas	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Furnells Llobet	Francesc		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Furtià Massó	Josep	Socialista/Conseller municipal		Celrà	Presó de Girona		
Fustagueras Ontal	Ramon	Front Únic d'Esquerres/Conseller municipal		Berga	Presó de Berga	Processat	Causa sobreseguda
Fuster Ferràs	Enric			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Fuster Ferrer	Antoni		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Fuster Massana	Joan	ERC		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Fustet	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Fustigó				Almacelles	Lleida	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
Gaba	Pedro		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Gabarrós Illa	Valentí			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gabinyà Olivet	Miquel			Santpedor	Vaixell presó "Uruguay"		
Gaitero Urpí	Joan				Presó cel·lular		
Gaja Luco	Ramon			Navàs	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Galán	Arturo				Presó de Sabadell		
Galcerán Brunet	Ginés		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			20/10/1934	
Galcerán Jorba	Miquel	Ateneu d'Esparraguera/ERC/Conseller municipal		Esparraguera	Vaixell presó "Argentina"	Processat	2 anys de presó
Galdeano Cortés	Lluís			Vilafranca del Penedès	Barcelona	Processat	
Galí Comas	Lluís			Badalona	Vaixell presó "Argentina"		
Galí Vilanova	Jaume			Callús	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Galia Solà	Eduardo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Galiano Climent	Galileo	CNT (?)		Súria	Presó de Manresa	Processat	
Galianzuaga	Mariano			Sabadell	Presó de Sabadell		
Galimany Llaverol	Antoni			Castellar del Vallès	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Galinsoga Sánchez	Marià				Vaixell presó "Uruguay"		
Galís Lázaro	Albert		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Gallart Marqués	Lluís			Palafrugell		Processat	
Gallart Morató	Pere	ERC/alcalde		Castellví de la Marca	Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Gallart Pol	Ramon	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
Gallego	Daniel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Gallermí Segura	Conrad	Sotscaporal del Sometent		La Roca del Vallès	Presó de Mataró	Processat	9 mesos de presó

Gallén Deocón	Ramon		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Gallen Vilaplana	Vicent				Presó cel·lular		
Galler	Vicent			Barcelona	Barcelona	Processat	
Galmés Quindós	Jaime		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Galobardes	Luciano			Vic	Barcelona	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Galobardes Fuentes	Salvador	ERC	Polícia de la Generalitat	Santa Coloma de Gramenet	Barcelona	Processat	
Galofré	Josep			Figuerola	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Galofré Olivella	Alexandre			Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Galofré Saumell	Alfred	ERC/Conseller municipal		Les Cabanyes	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Galofré Torres	Josep	ERC	Guàrdia jurat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Galou Pallarès	Josep		Cap d'estació	Puigcerdà	Girona	Processat. En llibertat el febrer de 1935	
Galup Bover	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Galvany Salvany	Francesc			La Roca del Vallès	Presó de Mataró	Processat	9 mesos de presó
Gálvez	Enrique	Casa del Poble		Barcelona	Barcelona		
Gamell	Joaquim	Sindicat Agrari de la Comarca Colomenca		Anglès	Girona	Processat	
Gamisans Sauli	Magí	BOC	Obrer de la fusta	Andorra	Presó de la Seu d'Urgell/Presó cel·lular	Processat	3 mesos i un dia de presó
Garagoya Albuñez	Pedro				Presó cel·lular		

García García	Enric	ERC	Secretari seu central d'ERC	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Garcés Gual	Eustaquio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
García	Juan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
García	Feliciano	CNT		Gavà	Vaixell presó "Argentina"		
García	Laureano	BOC (?)		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	
García	Enric	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
García Albalart	Josep			Alfara	Tarragona vaixells presó		
García Alcañiz	Antonio			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
García Alcaraz	Josep A:				Vaixell presó "Uruguay"		
García Alsina	Martí				Presó de Manresa	Processat	
García Ardèvol	Benvingut			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
García Arquero	Enrique		Tinent d'Infanteria del Cos de Seguretat i Assalt	Tarragona		Processat	2 anys de presó
García Ballester	Isidre	Sindicat Gastronòmic/CNT	Blanquer i cuiner	Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	2 anys de presó
García Barberà	Josep			Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
García Batista	Joan			Terrassa/Detingut a Sant Cugat	Presó cel·lular/Vaixell presó "Uruguay"		
García Biau	Pere			Sant Boi de Llobregat	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
García Campos	Pedro				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
García Capdevila	Ramon	ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el	

						20/10/1934	
García Castellet	Josep	PCP	Empleat del Departament de Cultura	Barcelona	Barcelona	En llibertat el desembre de 1934	
García Castelló	Antoni			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
García Castro	Antoni			Solivella	Tarragona vaixells presó		
García Cordillo	Senén	CNT			Vaixell presó "Uruguay"		
García Edo	Josep		Administratiu	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
García Esquerra	Josep			L'Arboç	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 30/10/1934	
García Fernández	Fèlix	Joventut Socialistes		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
García Fernández	Alfred	BOC		Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	
García García	José	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
García Giménez	Pedro				Presó cel·lular		
García Giró	Eduard	Foment Republicà de Sants/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
García Girona	Josep	ERC/Conseller municipal		Alcover	Tarragona vaixells presó		
García González	Enrique				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
García González	Angel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
García Guarino	Rogeli				Vaixell presó "Argentina"		
García Guerrero	Felip	PCC	Treballador Lámparas Z	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
García Guillén	Lluís	BOC/Sindicat Regional de Llum i Força	Electricista	Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys de presó
García Hernández	Manuel		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
García Hernández	Manuel	Centre Republicà Nacionalista/ERC		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
García Leys	Josep		Pagès		Vaixell presó "Argentina"		
García Liberia	Ricardo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
García Manso	Lluís		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
García Martín	Antoni			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
García Martínez	Andreu			Terrassa	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 anys de presó
García Miquel	Abraham		Secretari municipal	Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	8 anys i un dia de presó
García Pedrero	Antoni			Esparreguera	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
García Pérez	José				Presó cel·lular		
García Pérez	Angel		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
García Petit	Germà	BOC/Sindicat Regional de la Indústria Fabril i Tèxtil		Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
García Reverter	Lluís		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
García Robledano	Llorens			Constantí	Tarragona Vaixells presó		
García Rodríguez	Moisés		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
García Ruvires	Sebastià				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	

García Sales	Francesc			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
García Sancho	Antoni			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
García Sicilia	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
García Solanes	Jaume			Les Irlles	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
García Suárez	José		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
García Subiras	Esteve		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
García Urpís	José			Súria	Presó de Manresa	Processat	
García Valera	Joan		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
García Vigneaux	Enric		Electricista	Girona	Girona	Processat	Absolt
García Vigneaux	Emili			Girona	Girona	Processat	Absolt
García Villamil	Angel				Vaixell presó "Uruguay"		
García Zamora	Andreu			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Gargallo Pérez	Àngel			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Garós Caballero	Juan		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Garreta Subirós	Esteve				Vaixell presó "Uruguay"		
Garriga	Josep M.				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Garriga			Empleat Telefònica	Barcelona	Barcelona	En llibertat el 17/11/1934	
Garriga	Francesc	PNRE		Girona	Presó de Girona	En llibertat el 8/12/1934	
Garriga Busquets	Isidre			Torrelles de Foix	Presó cel·lular	Processat	4 mesos i un dia de presó

Garriga Ribas	Jaume			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Garriga Sans	Josep	BOC (?)	pagès	Constantí	Tarragona Vaixells presó		
Garrigós García	Abel				Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular		
Garrigós García	Antonio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Garrigós García	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Garrofé Planella	Marcos				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Garrofé Serrano	Ramon	Joventut Republicana		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Garrufet Tamonera	Josep			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat	
Garsaballl Falcó	Sebastià	BOC/Unió Provincial Agrària	pagès	Lleida	Lleida	En llibertat el 7/02/1935	
Garza Jimeno	José M.				Vaixell presó "Uruguay"		
Gascó Bert	Salvador		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Gascó Bord	Recaredo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Gascón Miró	Fernando		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Gasol Juan	Guillem				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Gassol	Lluís				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gassol Rovira	Ventura	ERC	Conseller de Cultura de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	30 anys de presó

Gasull	Jaume		Guàrdia municipal	Badalona	Vaixell presó "Ururugay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Gatell	Josep	ERC		Santa Margarida i els Monjos	Barcelona	Processat	
Gatell	Francesc	ERC		Santa Margarida i els Monjos	Barcelona	Processat	
Gatell Llebaría	Antoni	PCC (?)	Forner	La Selva del Camp	Tarragona vaixells presó		
Gatius	Josep			Alpicat	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Gaudes Gustianes	Antoni			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Gausachs	Alfred	JEREC	Casa J. Puig	Barcelona	Presó cel·lular		
Gausiachs Ramon	Alfred	Sometent		Sant Andreu de Palomar	Presó cel·lular	Processat	2 anys de presó
Gavà Puig	Pere				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Gavaldà Borràs	Juli			Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Gavaldà Ginés	Andreu			Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Gavaldà Pujol	Joan	CNT		Montbrió	Tarragona vaixells presó		
Gavañach	Josep			Puigcerdà	Presó de Puigcerdà	En llibertat el febrer de 1935	
Gay Vila	Frederic			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Gaya Modol	Pere			Torres de Segre	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Geli	Francesc	Secretari de la Federació de partits d'ERC de Figueres		Figueres	Presó de Figueres	En llibertat el 3/12/1934	
Gelida	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Gelida Farreras	Josep		Agent de policia de	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		

			la Generalitat				
Gelida Vandellós	Tomàs				Vaixell presó "Uruguay"		
Gelis Berga	Bartomeu			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Geloch Ros	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Gené	J.			Figueres	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934	
Gené Farreron	Valentí	UdR	pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Gener	Jaume			Girona	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Genollà Sanjaime	Nicasi				Vaixell presó "Argentina"		
Genover Vidal	Moisés	Unió Republicana d'Esquerra/Cooperativa La Econòmica		Palafrugell	La Aurora	Processat	
Germà Mañosa	Eudald			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gespi Oliver	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Giberger Alemany	Felip				Vaixell presó "Argentina"		
Gibert	Jaume	SUT/CNT		Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat . En llibertat el 11/01/1935	
Gibert	Joan			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935. Processat	
Gibert	Andreu			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Gibert Carné	Josep	Palestra		Ponts	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	

Gibert Cros	Joan	Societat de Treballadors de la Terra		Cambrils	Tarragona vaixells presó	Processat	
Gibert Freixas	Josep				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Gibert Gomis	Robert		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Presó cel·lular	En llibertat el 11/01/1935	
Gibert Grau	Alfons			Lloà	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Gibert Grau	Enric	BOC		Lloà	Tarragona vaixells presó		
Gibert Pascual	Josep	ERC/Alcalde		El Prat de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Gibert Remolins	Rosend				Vaixell presó "Uruguay"		
Gibert Roca	Josep	UdR/ERC/Caporal del Sometent	rabassaire	Subirats	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	8 anys de presó
Gibert Sancho	Vicens			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Gibert Vidal	Magí	Sindicat Metal·lúrgic		Tarragona	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	
Gibert Vila	Frederic			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Gibert Vila	Magí	Sindicat de Metal·lúrgics		Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat. En llibertat el gener de 1935	
Gil Ballester	Josep	CNT(?)		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Gil Ballester	Josep			Hospitalet de Llobregat	Presó de Pamplona	Processat	20 anys de presó
Gil Beltrán	Manuel			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	10 anys de presó
Gil Cabrera	Humberto		Comandant d'Infanteria	Barcelona	Castell de Montjuïc	Processat	6 mesos i un dia de presó
Gil Coll	Josep	Sindicat Agrícola	pagès	Constantí	Tarragona Vaixells presó		

Gil de la Cruz	Manuel				Presó cel·lular	En llibertat el 14/12/1934	
Gil Fernando	José				Vaixell presó "Uruguay"		
Gil Fernando	Vicente				Vaixell presó "Uruguay"		
Gil Llatí	Josep	Unió Republicana d'Esquerres	Pagès	Amposta	Tarragona vaixells presó		
Gil Marqués	Daniel			Lleida	La Panera/Presó de Lleida	Processat	2 anys i un dia de presó
Gil Martínez	Manuel			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Gil Membrado	Miquel			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Gil Navarrete	Vicente				Vaixell presó "Uruguay"		
Gil Rambla	Vicenç				Vaixell presó "Argentina"		
Gil Rivalt	Pau	ERC/Conseller municipal	Pagès	Constantí	Tarragona Vaixells presó		
Gil Sancho	Josep Maria			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Gil Sangüesa	Juli			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Gil Vila	Rosend	Sometenista		Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Gilabert	Josep		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Girona	Presó de Girona	Processat	12 anys de presó
Gilabert Bartomeu	Tomàs			Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Gilball Balló	Pedro		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Gilbert Fort	Daniel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Gimbernas Mayola	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Giménez López	Diego		Serrador	Sant Feliu de	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	

				Llobregat			
Gimeno Escuder	Sebastià				Presó cel·lular		
Gimeno Riu	José M.			Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Gimferrer Ribà	Vicenç	BOC/UdR		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"		
Gina	Esteve			Girona	Presó de Girona	Processat	
Giné Bellmunt	Victorià			Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Giné Estivill	Josep	ERC (?)		Els Guiamets	Tarragona vaixells presó		
Giné Virgili	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Giner	Noé	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó		
Giner Aguiló	Rafael	Sindicats d'Oposició	Colònia Sedó	Esparraguera	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Giner Borràs	Joaquim				Vaixell presó "Argentina"		
Giner Cañardo	Felip	ERC/conseller municipal		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Ginés Junquera	Àngel	Consell Obrer Ferroviari-UGT	Ferroviari	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Ginesta Balmaña	Joan	Ateneu Pi i Margall		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Ginesta Fila	Miquel	CNT		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Ginestà Garriga	Ramon			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Ginesta Montaner	Josep		Guàrdia de Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Ginesta Verni	Josep			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Giralt Ferret	Amadeu		Guàrda d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			20/10/1934	
Giralt Petri	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Giralt Romeu	Joan	CNT	Obrer de la construcció	Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Giralt Rota	Andrés		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Girbal Jofra	Tomàs	Centre Fraternal/ Unió Republicana d'Esquerra/ERC	Mestre/Jutge municipal	Palafrugell	Presó de Girona	Processat. En llibertat el 12/01/1935	
Girbau Esteve	Jaume	Federació Local de Sindicats		Sabadell	Presó de Sabadell/Vaixell presó Uruguay	En llibertat el 24/12/1934	
Girbau Presseguer	Josep				Presó de Sabadell		
Giró	Pere			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935. Processat	
Gironella Mas	Jaume	ERC	Xòfer taxista	Camp de l'Arpa	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 19/10/1934. Processat	6 mesos de presó.
Gironés	Domènec	Nosaltres Sols!		Mataró	Presó de Mataró	En llibertat el 28/12/1934	
Gironès Carbó	Domènec	Nosaltres Sols!		Mataró	Vaixell presó "Uruguay"		
Gironés Pla	Josep		Empleat de la Conselleira d'Obres Públiques i Assistència Social	Barcelona	Barcelona		
Gironés Sabaté	Joan	Nosaltres Sols! (?)		Sant Just Desvern	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular		
Gironés Ventura	Antoni			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gironès Ventura	Antoni	JEREC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Penal de Sant Cristòfol Pamplona	Processat	3 anys de presó

Gisbert Argemí	Ramon			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gisbert Taché	Rosend	ERC/Sometenista	Paleta	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
Gispert	Joan	ERC (?)		Pobla de Cèrvoles	Lleida		
Gispert Gisbert	Joan	ERC/Alcalde		Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Gispert Vila	Josep	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Godàs Vila	Víctor		Secretari del Conseller d'Obres Públiques de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 16/10/1934. Processat	Causa sobreseguda
Godàs Vila	Enric	Joventut Republicana	Metge	Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 18/10/1934	
Goday Torres	Francesc	Cooperativa "La Equitativa"		Palamós	La Aurora	En llibertat el 12/01/1934 i tornat a empresonar. Processat	1 any de presó
Godó Serra	Roc	CRF/alcalde		Sant Cugat del Vallès	Presó cel·lular	En llibertat el 13/04/1935. Processat	6 mesos de presó
Gol Bascompte	Josep			Manresa	Presó de Manresa	Processat. En llibertat el 8/03/1935	
Golbano Colmenero	Joan	Consell Obrer Ferroviari-UGT	Ferroviari	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat	
Gomà Anell	Joan				Presó de la Seu d'Urgell		
Gomà Marsellés	Josep			Torres de Segre	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Gombau Picasso	Baldomer			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Gómez	Helios	PCC	Il·lustrador	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Gómez	Cándido			Vilanova i la Geltrú	Barcelona	En llibertat 25/10/1934. Processat	
Gómez	Mariano		Conserge	Barcelona	Jefatura de policia		
Gómez	Josep			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Gómez	Josep Antoni		Hispano Suïssa	Barceloneta	Presó cel·lular		
Gómez Álvarez	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934. Processat	
Gómez Álvarez	Miguel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Gómez Arnáiz	Lucio José	CNT		Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Gómez Duran	Victorià	ERC/ Caporal del Sometent de Sants		Barcelona	Barcelona	Processat	
Gómez Ezcarraz	Josep			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Gómez Gabarrós	Josep	BOC		Vilaseca	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Gómez Garau	Ramon			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Gómez García	Enrique		Capità de Seguretat i Assalt	Tarragona	Tarragona	Processat	3 anys de presó
Gómez Garriga	Valentí		pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Gómez Llorens	Rafael	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Gómez Macarulla	Ernest				Vaixell presó "Uruguay"		
Gómez Paso	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		

Gómez Rebull	Josep	Front Únic d'Esquerres		Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Gómez Sanjosé	Manuel	CNT		Lleida	Presó de Lleida		
Gómez Serrano	Joan		Comissari policia	Girona	Presó de Girona	Processat	8 anys de presó
Gómez Vicente	Antonio	CNT		Barcelona	Presó cel·lular	En llibertat el 14/12/1934	
Gomfau Mas	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Gomis Garriga	Valentí	ERC	pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Gomis Valls	Agustí	ERC	conserge	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat l'11/03/1935	
Gomis Viñes	Francesc	ERC		Cornudella	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
González Benevant	Miguel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Gonfaus Mas	Joan	ERC		Sallent	Presó de Manresa	En llibertat el 26/02/1935. Processat	
González Sabaté	Josep	ERC/ Alcalde de Santa Coloma de Gramenet	Administratiu	Santa Coloma de Gramenet	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el 30/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
González	Gregori			Badalona	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
González	Blas			Badalona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	1 any i cinc mesos de presó
González Albadalejo	Salvador	PCC	Obrer de la construcció	La Rabassada	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	Absolt

González Benavent	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"		
González Bofarull	Sebastià	JEREC		Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
González Cuervo	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934. Processat	
González Cusidó	Ramon		xòfer	Sabadell	Presó de Sabadell	Processat	3 mesos de presó
González Fernández	Cándido		Guàrdia de Seguretat	Barcelona	Barcelona	Processat	2 anys de presó
González García	Matías	CNT/Sindicat Metal·lúrgic		Badalona	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
González Gómez	José			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
González Guardiola	Felip		Germans García	Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular		
González Julve	Lluís			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
González Lladó	Alfons	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos de presó
González Salas	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
González Sánchez	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
González Vives	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
González Pena	Demòfil			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Gorba	Agustí				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gordi Teixidó	Salvador			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gorina Rovira	Andreu	UdR		Ripollet	Vaixell presó "Uruguay"		

Got Niubo	Joan	JEREC		Sabadell	Presó de Sabadell/Barcelona	En llibertat el 24/12/1934.	4 mesos de presó
Goula González	Joan	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat. En llibertat provisional el 24/04/1935	
Gozalvo Edo	Lluis			Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	6 mesos de presó
Grabalesa Abadal	Joaquim				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Grabulosa	Emili			Bonmatí	Presó de Girona	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
Gràcia Fuertes	Enric		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Gràcia Huguet	Jordi	Jutge municipal		Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Gràcia Lajustícia	Gregori		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 5/12/1934. Processat	
Gracia Lorente	Gregori	CNT (?)		Olesa de Montserrat	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gràcia Pastrano	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Granado Fernández	Antoni	PCC	Fàbrica Vilagur	Sallent	Presó de Manresa/Presó cel·lular	Processat	
Granados Méndez	Francesc			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Granell	Juan José			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Granell Batlle	Agustí	Centre Democràtic		El Morell	Tarragona vaixells presó		

		d'Esquerres/ERC					
Granell Martorell	Joan			Constantí	Tarragona Vaixells presó		
Granell Martorell	Joan	Societat de Treballadors de la Terra		Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Granell Montserrat	Martí			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Granell Morell	Francesc			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Granier Barrera	Emili	USC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Graset Granell	Artur			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Gratacós	Josep			Biure	Figueres		
Gratovil	Francesc			Sant Pol de Mar	Presó de Mataró		
Gratovil	Enric			Sant Pol de Mar	Presó de Mataró		
Gratovill Pujol	Felip			Manresa	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Grau	Andreu				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Grau	Valentí		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Grau	Telesforo	FLS		Sabadell	Presó cel·lular		
Grau	Martí			Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Grau Altayó	Jaume	ERC/ Alcalde	Recader en carro	Cerdanyola del Vallès	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Grau Batlle	Fèlix/Felip		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934.	15 anys de presó
Grau Calafí	Joaquim		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	

Grau Casas	Jaume		Secretari municipal	Sant Quintí de Mediona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Grau Castells	Enric	Societat Coristes de Catalunya/JEREC		Barcelona	Barcelona		
Grau Castells	Lluís	Societat Coristes de Catalunya/JEREC		Barcelona	Barcelona		
Grau Cortés	Salvador	Jutge municipal		Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	9 anys de presó
Grau Guarner	Lluís		Empleat municipal	Badalona	Vaixell presó "Argentina"		
Grau Llevot	Marià			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	
Grau Marcer	Jaume	Centre Republicà Federal-ERC/UdR		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Grau Marcer	Tomàs	Centre Republicà Federal-ERC/UdR		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Grau Marsé	Tomàs	Centre Republicà Federal-ERC/UdR		Sant Cugat del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc/Vaixell presó "Uruguay"		
Grau Marsé	Jaume	Centre Republicà Federal-ERC/UdR		Sant Cugat del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Grau Picas	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Grau Robuster	Antoni			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Grau Robuster	Martí			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Grau Ros	Felip		Sectrari de l'ICAF	El Masnou		Processat	Causa sobreseguda
Grau Sabaté	Josep			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	
Grau Saludes	Miquel	President de la Societat d'Oficials i Peons		Reus	Vaixell presó "Manuel Arnús"		
Grau Sanz	Melcior	ERC/UdR (?)		Benissanet	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda

Grau Solà	Miquel	CNT	Pagès	Pau	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934. Processat	Absolt
Grau Tort	Eugeni	Societat Coristes de Catalunya		Barcelona	Barcelona		
Graupera Verges	Marc	ERC		Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934. Processat	Absolt
Gregori	Enric	ERC		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"		
Grich Serra	Josep			Les Borges Blanques	Presó de Lleida	Processat	9 mesos de presó
Griera Agramunt	Lluís	ERC/Conseller municipal		Avinyó	Presó de Manresa	Processat	
Griera Agramunt	Josep			Avinyó	Presó de Manresa	Processat	
Grifó Castillo	Andreu		Barber	Sant Feliu de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Grimau	Facund	Grup Popular Torrellenc/Conseller municipal	pagès	Torrelles de Foix	Presó cel·lular	Processat	4 mesos i un dia de presó
Grimau Granell	Josep		Pagès	Torrelles de Foix	Presó cel·lular	Processat	4 mesos i un dia de presó. Mort a la presó.
Griñó Margalef	Joan			Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Griñó Rubires	Sebastià		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Gros Garriga	Marcel·lí				Vaixell presó "Argentina"		
Gual	Josep			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat . En llibertat el 11/01/1935	

Gual Serra	Josep		Pescador	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Gual Serra	Antoni			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Gual Solsona	Francesc	Aliança Obrera		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Guanter	Pau			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Guàrdia Andreu	Jaume			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Guàrdia Marquès	Antoni				Presó de la Seu d'Urgell		
Guardingo	Antonio				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Guardiola	Joan	Centre Republicà/ERC		Puigcerdà	Girona	Processat	
Guardiola Barenys	Magí	UdR	pagès	Vilaseca	Tarragona vaixells presó	Processat	
Guardiola Busquets	Josep				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Guardiola Linares	Carles	CNT/FAI	Xòfer	Terrassa	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 17/04/1935. Processat	6 anys de presó
Guasch Ramon	Alfred				Vaixell presó "Uruguay"		
Gubern Gubern	Joan				Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934	
Gubern Puig	Rafael	Izquierda Republicana	Secretari del Conseller de Justícia/metge	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 16/10/1934. Processat	Causa sobreseguda
Gubert Massó	Hermini			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 7/01/1935	
Gubert Massó	Lluís	Unió Republicana d'Esquerra		Palafrugell	La Aurora	Processat	
Gubianas Peiró	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		

Güell Caballeria	Antoni			Badalona	Barcelona	Processat	6 mesos i un dia de presó
Güell Virgili	Josep	ERC/Alcalde		Aiguamúrcia	Tarragona vaixells presó		
Guerola Grau	Jaume	ERC/UdR (?)		Benissanet	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Guerola Grau	Joan	ERC/UdR (?)		Benissanet	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Guerra	Pere				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Gurrera Samper	Josep	Centre Agrícola Republicà/ERC		Vilalba dels Arcs	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos i un dia de presó
Guerrero	Vicent			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 18/12/1934. Processat	
Guibernau Virgili	Ignasi	ERC		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó	Processat	14 anys de presó
Guiferrer Riera	Vicente				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Guilà Giró	Antoni	ERC		Súria	Presó de Manresa	Processat	
Guilanya Oliver	Miquel			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat	
Guilera	Jacint			Subirats	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Guilera Saguislán	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Guillamet	Asensi				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Guillamet	Xavier			Girona	Presó de Girona	Processat	
Guillamon Guillamon	Joan		Mecànic		Vaixell presó "Argentina"		
Guillem Planes	Vicent			Barcelona	Barcelona		

Guillemat Andreu	Josep		pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Guillemat Garriga	Josep			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Guillemat Saludes	Eduard			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Guillén Alonso	Francisco			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Guillén Benito	José		Empleat de Telègrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional. Processat	
Guillén Escámez	Vicent			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Guimerà Guli	Antoni			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Guimerà Sancho	Miquel			Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Guinabau	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Guinyó Seró	Josep					En llibertat el 17/12/1934	
Guiot Ventura	Josep			Nules	Tarragona vaixells presó	Processat	
Guirau Samitier	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Guizado Calderón	Josep	BOC		Lleida	Lleida	En llibertat el 7/02/1935	
Guitart	Pere			Amer	Presó de Girona	Processat	Absolt
Guitart Camprubí	Josep	Foment Republicà de Sants/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Guitart Fanell	Joan			Barcelona		En llibertat l'1/12/1934	
Guitart Serra	Joaquim	ERC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	

Guitart Serra	Magí				Vaixell presó "Uruguay"		
Guitart Solé	Jaume	ERC/Conseller municipal		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/12/1934. Processat	
Guiu Borrul	Josep				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Guiu Sarlé	Josep				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Guix	Florentí	Centre Republicà Català del districte 5è/ERC		Barcelona	Barcelona		
Guix	Ramon	CNT		Vilafranca del Penedès	Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Guix Estafanell	Joan			Sant Joan de Vilatorrada (?)	Presó de Manresa	Processat	
Guixaró Santamaria	Albert			Manresa	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Gumà Tutusaus	Marcel·lí			Sant Joan de Mediona	Barcelona	Processat. En llibertat definitiva el gener de 1935	
Gumà Miret	Ignasi	Ateneu Republicà Català/Conseller municipal		Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Gurrera Samper	Enric	ERC (?)		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Gutiérrez Abad	Lluís	Aliança Obrera		Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Gutiérrez Álvarez	Àngel	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Gutiérrez López	Àngel	Vicepresident del CADCI		Barcelona	Barcelona		
Guzmán	Jacint			Torrelles de Foix	Barcelona	Processat	
Guzmán García	Ginés				Vaixell presó "Uruguay"		

Heo	Enrique		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Heras	José				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Heras Camprubí	Agusti	USC		Borredà	Presó de Berga		
Heras Estupinyà	Joaquim		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934	
Heredia Sanz	Aureli	ERC	Obrer metal·lúrgic	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Hereter	Josep	Ateneu Republicà de Gràcia/ERC	Ofensa a força pública	Barcelona	Barcelona	Processat	
Hereter Fonoll	Laureà		industrial	Barcelona	Barcelona		
Hernán Gabarró	Salvador	Societat Obrera Agrícola		Sant Sadurní d'Anoia	Presó cel·lular	Processat . En llibertat el 21/12/1935	
Hernández	Mateu			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 18/12/1934. Processat	
Hernández Bordoy	Mateu				Vaixell presó "Argentina"		
Hernández Caro	Ermengol				Vaixell presó "Uruguay"		
Hernández Estolt	Pascual			Gelida	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Hernández Falcó	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Hernández García	Jesus				Vaixell presó "Uruguay"		
Hernández García	Baltasar	Unió Ultramarina		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Hernández López	Ermeterio			Granollers	Presó de Granollers	Processat	
Hernández Molina	Julio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Hernández Montes	Vicenç				Vaixell presó "Argentina"		

Hernández Morales	Tomàs			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Hernández Rigal	Pere		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Fugat del Pavelló núm. 1 de Montjuïc	
Hernández Salas	Antonio			Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Hernández Salol	Antonio				Presó cel·lular		
Hernández-Ardieta Borges	Roberto				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Herranz Torres	Emili	CADCI		Barcelona	Presó cel·lular		
Herrera Álvarez	Melquides		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Herrero Ramon	Pedro			Súria	Presó de Manresa	Processat	
Hierro Alba	Robert			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Higón Rubio	Josep	PCC (?)		Castelldefels	Barcelona		
Hita	Rafael				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Hollentlirtler Meff	Bernat			Aguilar de Segarra	Presó de Manresa	Processat	
Homedes Grau	Francesc	ERC	pagès	Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	12 anys de presó
Homedes Grau	Francesc			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Homs Ferrer	Joan	FLS (?)		Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934. Processat	6 mesos i un dia de presó
Homs Montserrat	Marià	JEREC	Empleat municipal	Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	

Hortal	Tomàs	ERC/Conseller municipal		Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Hortonedà Pàmies	Josep	BOC		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Hugué	Francesc	ERC/Conseller municipal		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/12/1934. Processat	
Huguet Cosí	Bonaventura				Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Huguet Miró	Pau			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Humbert Sans	Salvador			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Humet Baruga	Josep	Centre Federal Democràtic Obrer/ERC		Olesa de Montserrat	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Hurtado Martí	Odó	ACR	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Ibáñez Caudet	Josep			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Ibáñez Elhombre	Joaquim	CNT		L'Escala	Presó de Figueres		
Ibáñez Martí	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Ibarra	Felip				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Ibern Jofre	Josep	Jutge municipal de Sant Adrià del Besòs		Sant Adrià del Besos	Vaixell presó "Argentina"		
Ibos Breauso	José	Sindicat Únic de Vaquers		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Ibós Briansó	Josep	Sindicat Únic de Vaquers		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Iglesias	Joan	ERC/Caporal del Sometent		Olot	Presó de Girona	Processat	Absolt
Iglesias	Vicent				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Iglesias	Jaume			Arbúcies	La Aurora/Girona	En llibertat provisional el	

						7/12/1934. Processat	
Iglesias Viadé	Pere	ERC/conseller municipal	mecànic	Granollers	Presó de Granollers	En llibertat l'1/12/1934	
Iglesias Viadé	Pere			Granollers	Presó de Granollers	Processat	
Iglésies Obradors	Josep			Santpedor	Presó de Manresa	Processat	
Iglésies Prat	Domènec			Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Ilario Campoy	Eduard				Vaixell presó "Argentina"		
Ildfonso Mora	Emili			Amposta/Aldea	Tarragona vaixells presó		
Ill Jofre	Josep		Maquinista	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Illa Noguera	Lluís			Avinyó	Presó de Manresa	Processat	
Illa Planas	Joan	Front Únic d'Esquerres/alcalde de Berga		Berga	Presó de Berga/Vaixell presó "Uruguay"		
Illa Ribalta	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Illa Sala	Joan	Bloc Català Republicà/ERC		Canet de Mar	Mataró	Processat	
Illana Dolcet	Agustí			Sant Quirze de Besora	Vaixell presó "Argentina"	Processat. En llibertat provisional el 17/10/1935	
Inglés Montañola	Francesc	CNT		Solivella	Vaixell presó "Uruguay"		
Iñigo Solà	José		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Insa García	Rainald	Socialista/Conseller municipal		Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934	Causa sobresseguda
Isaac Aranda	Pere				Presó de Manresa	Processat	
Isanta Fornons	Laureano		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	

Isern Cavallé	Joan			La Riba	Tarragona vaixells presó		
Isern Llopart	Carles			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Isern Piñol	Francesc	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Isusi Lecumberri	Jesus				Vaixell presó "Uruguay"		
Isut Masdeu	Miquel			Albiol	Tarragona vaixells presó		
Iturralde Rodríguez	José				Presó cel·lular		
Ivars Messeguer	Gonçal	PRAT	Diputat al parlament de Catalunya		Tarragona vaixells presó		
Izazo Pascual	Bernart			Falset	Tarragona vaixells presó		
Jaen Fernández	Antoni			Berga	Presó de Berga	Processat	Causa sobreseguda
Jal Oliván	Sebastián		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Jané	Faustí				Vaixell presó "Uruguay"		
Jané Figueras	Pau	UdR	Pagès	Santa Margarida i els Monjos	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el desembre de 1934	
Jané Jané	Celestí	UdR		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Jansà	Joan	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Jaques Pinyol	Xavier	PRRSC	Farmacèutic	Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Jardano Blanco	Josep	PCC (?)		Castelldefels	Barcelona		
Jarque Gatón	Joan	PCC		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	

Jaumà Elies	Ramon			Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Jaumà Elies	Josep			Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Jaume Jané	Faustino		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Jausàs Bringueret	Ignasi		Empleat municipal	Barcelona (?)	Presó cel·lular		
Jelcach	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Jema Mañosa	Eduard				Vaixell presó "Uruguay"		
Jesús	Isidre			Cabanes	Castell de Figueres	En llibertat el 26/11/1934	
Jiménez Gil	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Jiménez López	Antoni			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Jiménez Moreno	José				Presó cel·lular		
Jiménez Reyes	Antonio				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Jiménez Roig	Antoni				Vaixell presó "Argentina"		
Jiménez Sánchez	Ramon				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Jimeno Gramajo	Higinio				Vaixell presó "Uruguay"		
Jimeno Serret	Josep Maria				Vaixell presó "Argentina"		
Joan Casany	Pere			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Joan Rosado	Enric				Vaixell presó "Uruguay"		
Joanola	Martí	BOC		Girona	Presó de Girona	Processat	Absolt
Jofre	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Jofre Albertí	Josep	ERC	escriptor	Begur	La Aurora	Processat	1 any de presó
Jofre Casadevall	Eduard				Presó cel·lular		
Jofre Salesas	Eudald			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		

Joli	Manuel				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Jorba	Enric	Sindicats d'Oposició	Colònia Sedó	Esparraguera	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Jorba	Agustí			Esparraguera	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Jorba Domènech	Fèlix	Ateneu d'Esparraguera/ERC/Conseller municipal		Esparraguera	Vaixell presó "Argentina"	Processat	1 any i 8 mesos
Jorba Ventura	Josep	AFGC		Tarragona	Tarragona Vaixells presó	En llibertat el 23/11/1934	
Jordà	Miquel	ERC (?)		Amer	Presó de Girona	Processat	Absolt
Jordà	Joan	Sindicats d'Oposició		Esparraguera	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Jordà Casadesús	Daniel			Artés	Presó de Manresa	Processat	
Jordana	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Jordana	Ramon	CNT	Treballador de la fusta	Santpedor	Presó de Manresa	Processat	
Jordana Coll	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Jordana Guitart	Francesc	ERC		La Seu d'Urgell	Presó de la Seu d'Urgell		
Jordana Llevet	Josep				Presó de la Seu d'Urgell		
Jordana Montserrat	Ramon	Foment Nacionalista Republicà/ERC/conseller municipal		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Jordana Sucarrat	Ramon			Santpedor	Presó de Manresa	Processat	
Jordi Frigola	Martí	Unió Republicana d'Esquerra/ERC/Alcalde		Palafrugell	Presó de Girona	Processat	
Jordi Serres	Jordi			Gandesa	Tarragona vaixells presó		

Jornet Sedó	Alfons	ERC		Sitges	Vaixell presó "Uruguay"		
Josa Josa	Josep	ERC		Menàrguens	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	Absolt
Josa Roca	Josep	Societat La Aliança		Verdú	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 19/07/1935	6 mesos i un dia de presó
Jost	Ladislao				Presó cel·lular		
Jou Datzira	Valentí			Barcelona	Barcelona		
Jovaní Bertran	Manuel			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Jové	Josep			Vilanova de Segrià	Presó de Lleida	Processat	
Jové Aluja	Pau			El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	
Jové Mallafré	Pere			El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	
Jové Vila	Felip	Centre Democràtic d'Esquerres/ERC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Jovell Noguera	Josep				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Jovenet Millán	Miquel			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Jover	Antoni				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Jover Abella	Josep	ERC/ Conseller municipal		Girona	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 16/11/1934. Processat	
Juan Cabot	Fèlix			Sant Celoni	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Juan Llop	Miquel	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Juan Serra	Josep		Advocat	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el	

						15/02/1935	
Juanpere Casals	Ramon			Gratallops	Tarragona vaixells presó		
Jubanteny Font	Josep	Caporal del Sometent		Orís	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Jubanteny Font	Bartomeu			Orís	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Jubany	Josep			Mataró	Presó de Mataró	Processat	
Jubert Valls	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Jul	Palmira	Sindicat Únic del Ram de Vestir de Barcelona (?)		Puigcerdà	Barcelona	En llibertat el 31/12/1934	
Julià	Miquel			Sant Aniol de Finestres	La Aurora	En llibertat el 22/03/1935. Processat	2 mesos de presó
Julià Domènech	Josep		Manobre	Sant Feliu de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Julià Escala	Joan			Vilafranca del Penedès	Barcelona	En llibertat el 4/01/1935. Processat.	
Julià Prats	Ivo		Metge	Santa Coloma de Gramenet	Barcelona	En llibertat provisional el 22/10/1934. Processat	
Julio Malaret	Celestí			Mataró	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 21/12/1934	
Juncà	Joan			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Juncà Vallhonrat	Josep			Terrassa	Barcelona	Processat	
Juncosa Masip	Josep	CNT		Aitona	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Juncosa Simó	Carles			Porrera	Tarragona vaixells presó	Processat	
Junqué	Josep	ERC/Conseller municipal		Vilafranca del	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/12/1934.	

				Penedès		Processat	
Junyent	J			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Junyent Vila	Ramon	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Jusmet Miranda	Josep	Caporal del Sometent		Almacelles	Lleida	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
Justo Llopart	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
La Rosa	Jose	Sindicat Únic de Vaquers		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Labarta Sánchez	Alejandro		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Lacau Peralta	Just	CNT		Berga	Presó de Berga	Processat	Causa sobreseguda
Lacava Arcos	Juan				Vaixell presó "Uruguay"		
Lacueva Vidal	Joaquin	CNT	Tramviare	Barcelona	Jefatura de policia		
Lafont Gil	Joan				Barcelona	En llibertat el 14/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Lafuente Flor	Fidenciano		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Lafuente Masó	Pasqual			Barcelona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Lagresa	Honorat			Vilajuïga	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Laguna Bravo	Primitivo	Consell Obrer Ferroviari-UGT/PSOE	Ferroviari	Vilanova i la Geltrú	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	

Laguna Delhom o Chelón	Josep			Les Borges Blanques	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	9 mesos de presó
Lairet Pons	Joan	Nosaltres Sols!		Mataró	Vaixell presó "Argentina"		
Laosa Alcoberro	Jaume	ERC		Prat de Comte	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Laporta	Dídac	Caporal del Sometent		Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Lario Campoy	Eduard			Badalona	Presó cel·lular	En llibertat el març de 1935	
Larrocha Isbert	Vicent			Sarria	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Larrosa	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Las Cros	Antoni			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Lascorch Janer	Víctor		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Latorre Morales	Àngel	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Lázaro	Joan Lluís	ERC (?)		Ulldecona	Tarragona vaixells presó	Processat	1 any de presó
Lázaro Mañés	Nemesi	CNT	Pagès	Sant Boi de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Lazcano Garriga	Tomàs		jornaler	Flix			
Leal Adán	Ramon		Motorista Ajuntament	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Leandro Gómez	Manel		Empleat de Telègrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional. Processat	
Lema Tallón	Jesus		Tinent d'Infanteria	Barcelona	Castell de Montjuïc		
Lera	Carlos				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Linares Palau	Lluís			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 8/12/1934	
Liquerte Usar	Luis				Presó cel·lular		
Listero Vilalta	Gregorio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Llabaria Roig	Manuel			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Llaberia Cabré	Josep Maria			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Llaberia Vila	Brauli		Pagès	Albiol	Tarragona vaixells presó		
Llach Feliu	Joan	Republicà Federal/ Conseller municipal		Terrassa	Barcelona	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	Absolt
Llacuna Serra	Conrad			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	6 mesos de presó
Llagostera Albert	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Llagostera Palau	Joan			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Llambric Castells	Josep	ERC		Tortosa/La Cava	Tarragona vaixells presó		
Llambric Domingo	Jacint				Vaixell presó "Uruguay"		
Llambric Sentís	Francesc	Front Únic d'Esquerres/Conseller municipal		Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Llambric Simó	Francesc			Sant Carles de la Ràpita	Tarragona vaixells presó		
Llanas Caronell	Antoni			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Llaneras Ferrer	Joan	ERC (?)		Barcelona	Barcelona	Processat	Absolt
Llangostera Armengol	Joan			El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	

Llano Mosteiri	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Llansó Simó	Josep		Empleat de la Conselleria de Treball	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Llas	Josep			Ponts	Presó de Lleida	Processat	
Llas Ormo	Josep	BOC	Ferroviani	Lleida	Presó de Lleida		
Llauradó Palau	Martí	Centre Democràtic d'Esquerres/ERC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Llavería Aragonés	Benito		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Llaveria Llaveria	Ramon			Falset	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Llaverias Morató	Carles				Vaixell presó "Uruguay"		
Llavina Esteve	Joaquim				Vaixell presó "Uruguay"		
Llebor Bafallui	Agustí				Presó cel·lular		
Llena Coll	Manuel			Clariana de Cardener	Presó de Lleida/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 17/12/1934. Processat	
Llena Riu	Joan	ERC		Lladurs	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935. Processat	
Llenas Trepapat	Ramon	Jutge municipal		El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Leonart Ferran	Joan	USC		Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Llerins Figueres	Pere		Treballador mercantil	Barcelona	Barcelona		
Llert Tarazona	Bautista				Vaixell presó "Uruguay"		

Llest Tarragona	Baptista				Vaixell presó "Uruguay"		
Llinás Ardaló	Antoni				Presó de Manresa	Processat	
Llistosella	Joan			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Llivi Margalef	Antonio		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Llobera Salvia	Sebastià			Sant Boi de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Llobet Bel	Josep			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Llobet Morera	Ramon			Vallfogona de Riucorb	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Llobet Ortas	Santiago	Societat Obrera "La Obrera"/FLS		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Llobet Vallès	Bartomeu	ERC/JEREC/ Conseller municipal		Sant Quintí de Mediona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Llobregat Ferré	Antoni			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Llombart Rosich	Joan			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Llombart Solé	Domènec	Centre Republicà Radical Socialista/ERC		Arnes	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Lloncà	Antoni			Seròs	Presó de Lleida	Processat	
Llonell Borràs	Josep	BOC		Sant Cugat	Vaixell presó "Urugay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Llop Comvalia	Roc	CNT	mestre	Vallfogona de Riucorb	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Llop Descàrrega	Miquel	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Llopart Bros	Victorià				Vaixell presó "Argentina"		
Llopart Figueres	Amadeu				Vaixell presó "Uruguay"		
Llopart Martínez	Lluís		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Llopart Miguel	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Llopart Mota	Santiago		Pèrit químic	Barcelona	Presó cel·lular		
Llopart Ollé	Francesc	ERC/conseller municipal		Gelida	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	En llibertat el 10/12/1934	
Llopart Solé	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Llopart Valls	Jaume	UdR		Cervelló	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	2 anys i un dia de presó
Llopis Asens	Vicens	Centre Republicà Radical Socialista/ERC		Arnes	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Llopis Folch	Vicent			Almacelles	Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Llor Perna	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Lloracs Bargalló	Josep			Aiguamúrcia	Tarragona vaixells presó		
Llorens	Joaquim		Empleat de la Comissaria delegada de Tarragona	Tarragona	Tarragona	Processat	
Llorens	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Llorens	Bernabeu	Centre Republicà Federal/ERC/Conseller municipal		Sant Feliu de Guíxols	La Aurora	Processat	Absolt
Llorens Abelló	Joaquim	ERC		Falset	Tarragona vaixells presó		
Llorens Bargalló	Joan	ERC		La Figuera	Tarragona vaixells presó	Processat	
Llorens Boada	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Llorens Gibert	Apol·lo			Falset	Tarragona vaixells presó		
Llorens Gibert	Floreal			Falset	Tarragona vaixells presó		

Llorens Jordana	Rodolf	ERC	Periodista i escriptor	Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Llorens Martí	Eduard	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
Llorens Ortiz	Baptista				Vaixell presó "Argentina"		
Llorens Ortiz	Miquel				Vaixell presó "Argentina"		
Llorens Pedreny	Josep	Republicà d'Esquerra		La Figuera	Tarragona vaixells presó	Processat	
Llorens Raventós	Joan	Joventut Catalanista d'ERC/Sometenista		L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Llorens Selma	Josep			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Llorens Tomàs	Pasqual				Vaixell presó "Argentina"		
Lloret Bonada	Jaume	USC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Lloret Menal	Antoni			Albagés	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Lloret Ordeix	Pere	ACR	Alcalde	Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Lloreta Mateu	Magí				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Llos	Manuel			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 2/02/1935	
Llover	Salvador			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Llovera Estradé	Enric				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Llovera Figuerola	Valerià				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Llovera Martín	Enric	ERC (?)		Sant Esteve Sesrovires	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Causa sobreseguda
Lloveras	Cipriano			Terrassa	Presó de Terrassa		

Lloveras Ferrer	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Llu Casademunt	Josep	ERC		Roses	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Lluch	Pere			Cambrils		Processat	Absolt
Lluch Marsà	Miguel			Hospitalet de Llobregat (?)	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Lluch Marsà	Francesc			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó de Pamplona	Processat	20 anys i un dia de presó
Lluch Marsà	Miquel			Hospitalet de Llobregat	Presó de Pamplona	Processat	20 anys i un dia de presó
Lluhí Vallescà	Joan	PNRE	Conseller Justícia i Dret	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	30 anys de presó
Lluís Tarragó	Joan	Centre Agrícola Republicà/ERC		Vilalba dels Arcs	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos i un dia de presó
Lluna Sampietro	Joaquim			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Llunar	Marià	ERC	Guàrdia d'Assalt	Barcelona	Jefatura		
Llunell Tondó	Fèlix	BOC		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Llunell Tondó	Josep	BOC/CNT		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Llupià	Joan					En llibertat el 22/12/1934	
Lluria Majós	Camilo				Presó de Manresa	Processat	
Lobo Rovira	Antoni			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Loca Izquierda	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Lombardia	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
López	Rafael		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
López	Nicanor		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
López	Juan		jornaler	Lleida	Lleida		
López	Manuel			Navàs	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 6/05/1935	
López	Josep	PCC		Carretera de Rubí/Terrassa		Hospitalitzat.	
López Arias	Eduard		Metge	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
López Arias	Eduardo			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
López Asencio	Martín			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
López Castells	Miquel		Casa Tardà	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
López Castro	Juan				Presó de Manresa	Processat	
López de la Vega	Engardo			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
López Fernández	Ricardo		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
López Font	Jordi			Aitona	Lleida	En llibertat el 15/02/1935	
López Funes	Miguel		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Lopez Gandí	Joan				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
López García	Nemesi			Lleida	Presó de Lleida		
López Gatell	Francesc		Capità d' Artilleria	Barcelona	Castell de Montjuïc	Processat	Cadena perpètua/30 anys de presó
López Gauvin	Blas			Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	

López Gauvin	Cecilio			Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
López Gauvin	Juan			Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
López Gómez	Eduard		Capità d'Infanteria al cos de Sometents	Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
López Hernández	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
López Hernández	Fernando			Santpedor	Barcelona	Processat	4 anys i 26 dies de presó
López Jiménez	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
López López	Ricardo				Vaixell presó "Uruguay"		
López Mas	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
López Matamala	Josep	ERC/ Conseller municipal		Gualba	Presó cel·lular	En llibertat el 13/12/1934	
López Menchero	August	PRR		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
López Orríols	Lluís		Obrer de la construcció	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
López Pelegrín	Joan		Agent de policia (?)	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/12/1934	
López Peregrina	Lluís	BOC	Ajuntament de Badalona	Badalona	Vaixell presó "Argenitna"		
López Quiles	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
López Ripollès	Bernard				Vaixell presó "Argentina"		

López Rojo	Nemesi		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
López Seguí	Joan		Obrer tèxtil/Ca l'Illa	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
López Vivancos	Antoni	CNT		Barberà del Vallès	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el gener de 1935	
Lorente Mombiela	Tomasa			Vilafranca del Penedès	Barcelona	Processada	
Lorente Vilanova	Carles				Vaixell presó "Uruguay"		
Lorenzo	Fèlix	CNT	ferroviari	Lleida	Presó de Lleida	En llibertat l'11/03/1935	
Lorenzo Domingo	Vicente		Ferrer	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Loriente Vilanova	Carles		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Lou Noya	Mariano	BOC		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Lucia Ferriol	Víctor			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Luengo Muñoz	León		Capità d'Infanteria	Lleida	Castell de Montjuïc/Castell de Santa Catalina Cadis	Processat	Cadena perpètua/30 anys de presó
Macià Costafreda	Ramon	ERC (?)/ Conseller municipal		El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Macià Falcó	Josep			Les Borges Blanques	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	9 mesos de presó
Macià Macià	Salvador				Presó de Berga		
Macià Marfà	Josep			Castelldefels	Barcelona	Processat	
Macias Mallafré	Joaquim			El Morell	Tarragona vaixells presó		

Madicó Badia	Josep			Montbrió	Tarragona vaixells presó		
Madriguera Olivar	Alexandre			Mataró	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 21/12/1934	
Maduell Mora	Feliu			Constantí	Tarragona Vaixells presó		
Magriñà Solé	Joan			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Magriñà Solé	Joan	No pertany a cap partit	Secretari municipal	Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Magrinyà Claramunt	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Maigí Lucia	Joan			Tarragona	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	
Maigui	Francesc		Xòfer	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 23/11/1934	
Maimó Girau	Jaume			La Roca del Vallès	Presó de Mataró	Processat	7 mesos de presó
Mainés	Pere						
Mainou	Josep	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Mainou Camps	Vicent	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Mairal Giralt	Manuel	ERC	Garatge Gimeno	Poble Nou	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Major	Arcadi			Girona	Presó de Girona	Processat	
Majordom Lapresa	Damià	ERC (?)		Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Malé Torres	Víctor				Vaixell presó "Uruguay"		
Malgarejo Velchi	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Malla	Daniel		Funcionari	Barcelona	Barcelona		
Malla Guàrdia	Josep			Almenar	Presó de Lleida		
Mallafré Salvador	Joan	ERC/Conseller municipal		Riudoms	Tarragona vaixells presó		

Mallafré Virgii	Càndid			Salomó	Tarragona vaixells presó		
Mallart Tomàs	Abelard	FRSE		Figueres	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934	
Mallofré Valls	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Malloll Gabriel	Maties			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Mana	Tomàs			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Maña Bosch	Antoni			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	
Maña Juanos	Pau	Centre Agrícola Republicà/ERC		Vilalba dels Arcs	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos i un dia de presó
Maña Morelló	Antoni			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Mañanas Torrija	Antonio				Vaixell presó "Uruguay"		
Mañarich Sabaté	Ramon				Presó de la Seu d'Urgell		
Manció Castells	Emili	Jutge municipal	Carter	Begur	Presó de Figueres	Processat	Absolt
Mancó	Salvador	Jutge municipal		Roses	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Mandeo Ardévol	Joan			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Mañé Mas	Tomàs			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Mañé Novell	Josep			El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	
Mañé Ràfecas	Magí	ERC/Conseller municipal		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/12/1934. Processat	
Manent	Jacint			Badalona	Barcelona		
Manent Pesas	Joan	Federació Local de Sindicats Únics de Badalona	Obrer vidrier	Badalona	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 23/03/1935. Processat	Causa sobreseguda

Manero Celma	Enric	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Máñez	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Manjeas Aubareda	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Mansardes	Miquel		sereno	Barcelona	Jefatura de policia		
Manso Esquerra	Eudald		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934. Processat.	12 anys de presó
Manubens Morral	Joan			Avinyó	Presó de Manresa	Processat	
Manuel Tormo	Armand				Vaixell presó "Argentina"		
Manyà Amorós	Pere	ERC/Conseller municipal		Sant Adrià del Besós	Vaixell presó "Argentina"		
Manyà Borràs	Joaquim			Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Manzanares Barrera	Eusebi	CNT	sabater	Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 23/10/1935	
Mapiñà Claramunt	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Maranges Linares	Francisco	ERC	Redactor/corresponsal de <i>La Humanitat</i>	Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Marca Casas	Francesc		Agent de policia de la Generalitat	Reus	Tarragona Vaixells presó		
Marca Miró	Joan	Foment Nacionalista Republicà/conseller municipal		Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	3 mesos de presó
Marcé Palau	Josep	Grup d'electors Esquerra Independenta		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Marcel Fillol	Blai	Centre Democràtic d'Esquerres/USC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Marcelí Pérez	Miquel				Presó de Sabadell		

Marcet	Joan	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Marcet Artigas	Francesc	ERC/Alcalde		Manresa	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Marcet Aymerich	Vicent			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Marcet Santaneda	Joaquim				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
March Traumat	Ferran	Sindicat d'Oficis Varis/CNT		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		
Marco	Florià	ERC(?)	Obrer paperer	Bonmatí	Presó de Girona	En llibertat el 8/12/1934. Processat	6 mesos i un dia de presó
Marco	Salvador			Porrera	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Marcó Estellés	Pere	BOC		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Marco Pascual	Ricard			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Marcos Gómez	Elies				Vaixell presó "Uruguay"		
Marfà Esquerra	Josep Maria			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 29/11/1934	
Margalef Alcaràs	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Margalef Font	Baptista	ERC/UdR (?)		Benissanet	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Margalef Roca	Joan		Ferroviani	Lleida	Presó de Lleida		
Margan				Mataró	Presó de Mataró	Processat	
Margarit	Antoni			Sant Feliu de Guíxols	La Aurora	Processat	Absolt
Margarit Bonastre	Josep	ERC/Caporal del Sometent		Sant Esteve	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un

				Sesrovires			dia de presó
Marí	Rafael			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Marí	Josep			Barcelona	Barcelona	Processat	6 mesos de presó
Marí Lluvà	Joan			Blancafort	Tarragona vaixells presó	Processat. En llibertat el maig de 1935	
Marí Miralles	Rafael		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 5/12/1934. Processat	
Marial Font	Melcior	ERC	Diputat al Parlament de la República	Girona	Presó de Girona	En llibertat el desembre de 1934	
Marigó	Emili			Vilafranca del Penedès	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Marigó Capellades	Pere	Societat de Rabassaires		Subirats	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Marigó Mas	Jaume			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Marimón Jové	Benet	Conseller municipal proper a ERC		Aiguamúrcia/Santes Creus	Tarragona vaixells presó		
Marimón Rom	Josep	CRF/ERC		Sant Cugat del Vallès	Presó cel·lular		
Marín	Josep			Terrassa	Presó cel·lular	Processat	
Marín González	Ricard	PCC (?)		Barcelona	Jefatura de policia	En llibertat el 15/12/1934	
Marín Climent	Ramon		Guàrdia municipal	Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Marín Fornells	Miquel	CNT		Terrassa	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 anys de presó

Marín Forniells	Antoni	CNT		Terrassa	Hospital Clínic	En llibertat el desembre de 1934. Processat	6 mesos de presó
Marín Marín	Joan				Presó cel·lular		
Mariné Granell	Francesc			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Mariner	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Marineto Presseguer	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Marios Rodríguez	Desiderio				Presó cel·lular		
Marqués Calaf	Joan			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Marqués Codorniu	Josep	UGT	pagès	Tortosa	Tarragona vaixells presó	Processat	
Marqués Gafarot	Ramon	ERC		Begur	La Aurora	Processat	Absolt
Marqués Pons	Manuel		Guàrdia de Seguretat	Barcelona	Barcelona	Processat	2 anys de presó
Marqués Tort	Miquel	JEREC		Barcelona	Jefatura de policia		
Marrugat Ferrer	Lluís	ACR		Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Marsà Bonaché	Vicens			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Marsal Alzamora	Josep	ERC		Cornudella	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobresgada
Marsal Domingo	Joan			El Perelló/l' Ampolla	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobresgada
Marsal Niubó	Joan			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Marsat	Jaume	ERC/Alcalde		Port de la Selva	Castell de Figueres	En llibertat el 29/11/1934	
Marsinyach	Josep			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Martí	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"		

Martí	Justo		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Martí	Lluís			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Martí	Albert			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Martí	Pere	FRSE/ERC/Conseller municipal		Cabanes	Castell de Figueres	En llibertat el 26/11/1934	
Martí	Pere			Bonmatí	Presó de Girona	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
Martí	Jaume	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Martí	Aleix			Ulldemolins	En rebel·lia	Processat	4 anys de presó
Martí	Joan				Hospital Clínic/Vaixell presó "Uruguay"		
Martí Coc	Jacint			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Martí Arboix	Lluís	Centre Republicà Federal/ERC/Conseller municipal	Administrariu	Sant Feliu de Guíxols	La Aurora	Processat	Absolt
Martí Aubanell	Joaquim	Centre Republicà Nacionalista/ERC		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Martí Bofill	Miquel	BOC	Mestre	Girona	Presó de Girona	Processat	Absolt
Martí Cabot	Jaume	ERC/Delegat d'Ordre Públic de la Generalitat		Lleida	Presó de Lleida		
Martí Català	Francesc	ERC		Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	1 any de presó
Martí Cid	Albert		mestre	Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	1 any i sis mesos de presó

Martí Coca	Jacint			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Martí Cortada	Joan	USC(?)		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Martí Galvé	Màxim				Presó de Manresa	Processat	
Martí García	Facund			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Martí Juncosa	Josep	Sindicat de Vaquers (?)		Barcelona	Presó cel·lular		
Martí Junyent	Pere	UdR	rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	
Martí Junyent	Josep	UdR/ERC	rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	2 anys i 6 mesos de presó
Martí Junyent	Antoni	UdR	rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	
Martí Major	Manuel			Igualada	Presó d'Igualada/Vaixell presó "Uruguay"		
Martí Martori	Josep	ERC/UGT	Teixidor	Arenys de Mar	Presó de Mataró	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Martí Maties	Jaume			Móra La Nova	Tarragona vaixells presó	Processat.	
Martí Melus	Agustí			Lleida	Presó de Lleida		
Martí Meseguer	Carles	ERC	advocat	Reus	Tarragona Vaixells presó		
Martí Montaner	Josep			Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Martí Pons	Josep	ERC/Alcalde de Xerta		Xerta	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/11/1934	
Martí Pons	Joan			Horta/Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos de presó
Martí Robert	Daniel	Ateneu Sindicalista Llibertari/CNT	Paleta	Valls	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 anys de presó
Martí Robert	Emili			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	

Martí Roigé	Josep			Argilaga	Tarragona vaixells presó		
Martí Roigés	Josep			Perafort/Argilaga	Tarragona vaixells presó		
Martí Rovira	Josep		rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	
Martí Sastre	Baldiri	ERC/conseller municipal		Roses	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Martí Serrós	Francesc	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Martí Soro	Joan			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Martí Tallada	Marià	Aliança Obrera		Sant Vicenç de Castellet	Barcelona	Processat	
Martí Tarral	Diego			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Martí Vilaprió	Àngel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Martija Zubeldia	Juan	PCC (?)		Barcelona	Jefatura de policia/Barcelona		
Martín	Bernabé			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Martín	Josep	Sindicat Autònom d'Obrers del Port (?)		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Martín	Marcel		Pintor	Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
Martín Altarriba	Martí		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martín Benítez	Juli		Registrador de la propietat (?)	Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Martín Clarà	Josep	Unió Republicana d'Esquerra		Palafrugell	La Aurora	Processat	
Martín de Lamo	Marcelo				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Martín Embodes	Francesc		Agent de policia	Girona	Hospital provincial	Processat	30 anys de presó
Martín García	Eduard				Vaixell presó "Uruguay"		

Martín Hernández	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martín Llauradó	Magí				Presó cel·lular		
Martín Moliné	Joan			Sant Boi de Llobregat	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	6 mesos i un dia de presó
Martín Montoliu	Josep			Terrassa	Presó de Terrassa		
Martín Rubio	César		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Martín Serra	Francesc	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	3 anys de presó
Martinell	Amadeu	ERC	Industrial	Girona	Presó de Girona		
Martínerz Palmer	Alfonso		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Martínez	Juan Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martínez Bañeres	Ramon	ERC/Conseller municipal		Alguaire	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934. Processat	Absolt
Martínez Biriz	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martínez Boldú	Joan		Empleat de l'Ajuntament	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Martínez Carrasco	José				Presó cel·lular		
Martínez Conreal	Ernesto				Presó cel·lular		
Martínez Cuenca	Mariano	USC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Martínez de la Fuente	Bernardo	BOC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua

Martínez Fernández	Ciprià				Vaixell presó "Argentina"		
Martínez Ferré	Ferran			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Martínez García	Juan	CNT		Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Martínez Ginesta	Diego	PSOE		Sabadell	Presó de Sabadell	Processat	2 mesos de presó
Martínez Gómez	Roberto		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martínez Izquierdo	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martínez López	Rufino	Sindicat d'Empedradors "La Española de Barcelona"	Empedrador	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Martínez Martínez	Ruperto	ERC/ Conseller de l'Ajuntament de Santa Coloma	Paleta	Santa Coloma de Gramenet	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el 30/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Martínez Martínez	Antonio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Martínez Martínez	Josep	PCC		Badalona	Vaixell presó "Uruguay"		
Martínez Mateu	Miquel		Treballador de l'escorxador	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Martínez Monreal	Ernest			Barcelona	Jefatura/Vaixells presó		
Martínez Moral	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martínez Navarro	Nicolás		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martínez Oller	Ambrosi				Vaixell presó "Uruguay"		
Martínez Panisello	Josep			Tortosa	Tarragona vaixells presó	Processat	

Martínez Ripoll	José	CNT/FAI		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Martínez Roca	Guillem			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Martínez Sánchez	Blai				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Martínez Úbeda	Àngel		Policia de la Generalitat	Girona	Presó de Girona	En llibertat 10/04/1935	6 mesos i un dia de presó
Martínez Zaragoza	Valentín		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martorell	Jaume			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Martorell Biosca	Josep	FLS		Sabadell	Presó de Sabadell		
Martorell Carles	Isidre				Presó de la Seu d'Urgell		
Martorell Claramunt	Josep	ERC		Roda de Barà	Tarragona vaixells presó		
Martorell Nomen	Antoni	UdR	pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Martorell Ros	Francesc	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Martorells Bonastra	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martorells Llorda	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Martos Urquiza	Ricardo				Vaixell presó "Uruguay"		
Mas	Josep	Sindicat Agrari de la Comarca Colomenca		Sant Hilari Sacalm	Presó de Girona	En llibertat provisional el 26/12/1934. Processat	
Mas	Antoni		Empleat municipal	Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Mas	Domingo	ERC/ Conseller municipal		Moià	Barcelona	Processat	Absolt

Mas	Valeri	CNT		Granollers	Presó de Granollers	Processat	
Mas	Antoni		Empleat municipal	Vilafranca del Penedès	Barcelona	Processat	
Mas Burillo	Pascual				Presó cel·lular		
Mas Callicó	Francesc	ERC/Conseller municipal		Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Mas Català	Joaquim			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Mas Colomer	Ramon	Centre Republicà Federal-ERC/UdR	Rabassaire	Sant Cugat del Vallès	Presó cel·lular	Processat	
Mas Farguell	Agustí	Lliga Catalana/Conseller municipal		Berga	Presó de Berga	En llibertat el 15/11/1934	
Mas Mosac	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Mas Musach	Josep	BOC/conseller municipal	Ferroviani	Vic	Vaixell presó "Argentina"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Mas Ponte	Josep	ERC		Calaf	Presó de Manresa	Processat	6 mesos i un dia de presó
Mas Sánchez	Joan			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Mas Santana	Manuel		Bomber municipal	Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Mas Sureda	Francesc	ERC/Conseller municipal		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia d'arrest
Mas Tubau	Josep			Barcelona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Mas Vila	Francesc	ERC		Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"		
Masach Elia	Josep				Presó de Manresa	Processat	
Masachs Facundo	Ramon		Guàrdia Municipal	Manresa	Presó cel·lular		
Masarias	Antoni				Presó cel·lular		

Domènech							
Mascarella Torrella	Ramon			Sant Quirze de Besora	Presó de Berga		
Mascaró Farrés	Joaquim	ERC/Caporal del Sometent		Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	12 anys de presó
Masdeu Miquel	Josep	BOC		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Masdeu Miquel	Manuel	BOC		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Masdeu Miquel	Ramon	BOC		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Masdeu Parellola	Joan			Albiol	Tarragona vaixells presó		
Masdeu Parellola	Josep			Albiol	Tarragona vaixells presó		
Masdevall Marcet	Gregori			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Maseiras Conejero	Manuel		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Masgoret Navarro	Josep			Aiguamúrcia/Santes Creus	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Masip Figueras	Josep			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Masó Bori	Nilo		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Masó Comas	Martí	Sometenista		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Masó Fontbulé	Antoni			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Masó Gisbert	Josep			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Masó Masip	José		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Masqué Clavé	Antoni			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Masramón de Ventós	Manuel	JEREC	Advocat/Escola de Policia	Barcelona	Barcelona	Processat	

Mas-Ramon Sillero	Joaquim		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Massa Calderó	Salvador			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Massachs Tàpies	Joan			Manresa	Presó de Manresa	En llibertat el 24/12/1934. Processat	
Massagué Cots	Agustí			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Massagué Rodríguez	Jaume			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Massaquer	Esteve		Empleat de la Comissaria delegada de Tarragona	Tarragona	Tarragona		
Massaquer Boada	Esteve			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Massana Guilera	Jaume	ERC		Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Massana Rovira	Ramon		Recaptador d'Impostos	Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Massas Forés	Ramon						
Massats Tàpia	Joan			Manresa	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Massip	Evarist	PCC		Ulldemolins	En rebel·lia	Processat	4 anys de presó
Massip	Ramon			Portbou	Presó de Figueres	En llibertat el 20/11/1934	
Massip Izàbal	Josep Maria	ERC/Conseller municipal de l'Ajuntament de Barcelona	Periodista	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 18/10/1934. Processat	Causa sobreseguda

Massip Llecha	Jaume	ERC	Jutge municipal	Cabacés	Tarragona Vaixells presó	Processat	1 any de presó
Massip Massip	Joan	ERC/Conseller municipal		Cabacés	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 mesos d'arrest
Massip Montagut	Pere			Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		
Massip Reimat	Antoni			Torres de Segre	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Massip Reimat	Lluís			Torres de Segre	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Massó Capdeferro	Felip	ERC/Conseller municipal		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia d'arrest
Massó Pujals	Jaume	ERC/alcald		Banyoles	Presó de Girona	En llibertat el 3/12/1934. Processat	Absolt
Massó Serra	Josep			Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular		
Massó Ventós	Miquel Àngel				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Massot Costa	Joan	Unió Republicana d'Esquerra		Palafrugell	La Aurora	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Massot Santanera	Joaquim	ERC	Ordenança de la Generalitat	Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Mata Gregorio	Josep	BOC		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Mata Ros	Miquel				Vaixell presó "Argentina"		
Mata Soler	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Mataix Montllor	Camilo			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Matamala Cebrià	Antoni	Front Únic d'Esquerres/Conseller municipal		Berga	Presó de Berga	Processat	Causa sobreseguda

Matas Ferrer	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Matas Isart	Joan				Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular		
Mateo Carruella	Esteve			Vilanova i la Geltrú	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Mateo Comins	Josep				Presó cel·lular		
Mateu Montserrat	Josep	BOC	pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Mateo Tomàs	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Mateo Vague	Jaime		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Mateos Gil	Enrique		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Mateu	Vicent			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Mateu	Ramon	UdR		Tagamanent	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Mateu Albiol	Miquel			Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Mateu Escofet	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934	
Mateu Franquesa	Francesc	BOC/Conseller municipal	Obrer del Transport	Tàrrrega	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Mateu Martínez	Juli	PCC		La Rabassada	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Mateu Morgades	Joan	UdR	rabassaire	Torrelles de Foix	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Mateu Ricart	Francesc	JEREC		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 14/12/1934	
Mateu Rivera	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	

Mateu Torruella	Esteve			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Mateu Treguant	Joan	ERC/Conseller municipal/ Caporal del Sometent		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	10 anys de presó
Mauri Combalia	Felip			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Mauri Ullart	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Maurin Julià	Joaquim	BOC	Dirigent polític	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Max Fernández	Tomàs				Vaixell presó "Uruguay"		
Maya Robert	Manuel				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Mayaders Romero	Francesc				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Mayal	Joan			Termens	Presó de Lleida	Processat	
Maynou Martín	Josep			Canet de Mar	Mataró	Processat	
Mayo Tajés	Benigno				Vaixell presó "Uruguay"		
Mayoral Minguell	Josep	ERC		Verdú	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 19/07/1935	6 mesos i un dia de presó
Mayoral Reñé	Josep				Presó cel·lular		
Mayoral Sambola	Benvingut	ERC		Verdú	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 19/07/1935	6 mesos i un dia de presó
Mayordomo	Andrés				Presó de Manresa	Processat	
Mazana Trepal	Baptista				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Mazaro Carretero	Enrique		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Mazota Latorre	Constancio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	

Medico	Francisco			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Medrano Rivas	Eduardo		Capità d'Infanteria retirat	Barcelona	Castell de Montjuïc	En llibertat el 30/11/1934	
MeléndeZ Marcos	Juan		Netejador	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Melgarejo	Joaquim			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Melillas Puig	Melchor		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Membrado Giner	Fructuoso		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Mena Almeida	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
MéndeZ	Ricardo		Agent de policia	Barcelona	Barcelona		
MéndeZ Delahoz	Proscofi				Vaixell presó "Uruguay"		
Mendiví Sanmartín	Adolfo		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Mendoza	Manuel				Presó de Sabadell/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 24/12/1934	
Menéndez de Arango de Tarrida	Pere	ERC/Sometenista	mestre	Castellterçol	Presó de Granollers	Processat	6 mesos i un dia de presó
Menéndez Ramon	Felipe		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Meneses	Julià			Tàrraga	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Mercadé Arall	Josep	ERC/Caporal del Sometent		Roda de Barà	Tarragona vaixells presó		
Mercadé Batet	Salvador	ERC		Roda de Barà	Tarragona vaixells presó		
Mercadé Jané	Jaume			Creixell	Tarragona vaixells presó		
Mercadé Masó	Joan			Santa Oliva	Tarragona vaixells presó		
Mercadé Mercadé	Alfons			El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Mercadé Segarra	Frederic			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		

Mercader	Gaietà			Navàs	Barcelona	Processat	
Mercader	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Mercader Albana	Salvador			Balsareny	Presó de Manresa	Processat	
Mercader Guix	Agustí	ERC/Alcalde	rabassaire	Subirats	Presó cel·lular	Processat	10 anys i un dia de presó
Mercader Mestres	Joan	Jutge municipal		Sant Esteve Sesrovires	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Messegué Mañé	Zacaries	UdR/ Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Messeguer Boix	Joan			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Messeguer Español	Antoni			Solivella	Tarragona vaixells presó		
Messeguer Fernández	Pere			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Mestres	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Mestres Albet	Pere	ERC	Conseller d'Obres Públiques i Assistència Social	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	30 anys de presó
Mestres Benet	Eleuteri	CNT	manobre	Falset	Tarragona vaixells presó		
Mestres Capdevila	Lluís	ERC	Químic/enòleg i polític	Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Mestres González	Jaume			Alguaire	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934. Processat	Absolt
Mestres Jordà	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Mestres Miquel	Josep	ERC/Unió de Colliters d'Avellanès	Metge	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		

Mestres Narsell	Eusebi		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Mestres Teixidor	Pere		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Mialet Vila	Francesc	USC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Micheli Jové	Francesc	ERC/ Alcalde de Sant Adrià del Besòs		Sant Adrià del Besos	Vaixell presó "Argentina"		
Miguel	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Mil Ninot	Ricard	CNT	Obrer metal·lúrgic	Torelló	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Milà Creixell	Josep			Gelida	Presó cel·lular		
Milà Guillaumes	Miquel	BOC	Sabater	Sitges	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Milà Guillaumes	Josep Maria	Societat Coral Artesans		Gelida	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	3 anys de presó
Milà Raventós	Salvador	UdR	pagès	Les Cabanyes	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Milà Raventós	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Milà Segarra	Josep		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Milà Seguarra	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Milio Juan	José				Vaixell presó "Uruguay"		
Millàs	Felip				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Millet Pagès	Josep		Funcionari de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Mils Fanés	Pere				Presó de la Seu d'Urgell		
Mimó Morral	Abdó			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Mimó Morral	Isidre			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		

Miñano Vicente	Fulgencio			Igualada	Presó d'Igualada/Vaixell presó "Uruguay"		
Minaya Jiménez	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Mingot Andreu	Manuel		Metal·lúrgic	Sant Feliu de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Minguella Cardona	Miquel		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Reus	Manuel Arnús	En llibertat l'1/11/1934	
Mingues	Jaime			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Miñono Gómez	Juan			Barcelona	Jefatua de policia	En llibertat el 15/12/1934	
Miquel Ripoll	Josep			Menàrguens	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	Absolt
Miquel Vives	Joan			Aiguamúrcia	Tarragona vaixells presó		
Mir	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Mir	Antoni	Foment Republicà de Sants/ERC		Barcelona	Barcelona	En llibertat el 4/04/1935	
Mir	Josep		jornaler	Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Mir Farré	Josep	ERC		Guissona	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Mir Güell	Esteve			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Mir Ninot	Ricard			Torelló	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 10/04/1935. Processat	6 anys de presó
Mir Sardà	Francesc	USC		Subirats	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	

Mira Losada	Domingo		Sereno	Barcelona	Barcelona	Processat	Absolt
Mira Navarro	Bautista				Presó cel·lular		
Mirabell	Joan Àngel			Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Miral Iglesias	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Miral Iglesias	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Miralles Orriz	Joan	Partit Republicà Democràtic Federal Sabadell		Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Miralles Pallarés	Marcel			El Perelló/l' Ampolla	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Mirambell Deop	Pere	Caporal del Sometent de Torrerramona		Subirats	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat provisional l'1/02/1935	
Mirambell Guixer	Agustí		Rabassaire	Subirats	Barcelona	Processat	
Miravell Verdiel	Jaume		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Miret	Sebastià	BOC		Alpicat	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Miret Martí	Josep	Caporal del Sometent		Pau	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934 Processat	Absolt
Miret Orga	Jaume			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Miró	Isidre			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Miró Armengol	Pau	UdR	rabassaire	El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	
Miró Forés	Ramon			Passanant/Belltall	Tarragona vaixells presó		
Miró Forsat	Marcel·lí	ERC	Pintor	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Miró Llovera	Joan			Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Miró Orrich	Sebastià			Reus	Tarragona Vaixells presó		

Miró Sabaté	Antoni	UdR		Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	1 any i sis mesos de presó
Miró Salvans	Ramon			Orís	Vaixell presó "Argentina"	Processat	14 anys de presó
Miró Vivó	Antoni				Presó de Berga		
Mistral Polo	Ricard	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Mitjà	Enric	ACR		Girona	Presó de Girona	Processat	
Mitjà Dalmases	Agustí			Pontmajor	L'Aurora	En llibertat el 7/01/1935. Processat	Causa sobreseguda
Mitjans Escolà	Josep			Bellví	Lleida	Processat	Absolt
Mitjans Torreguitart	Adalbert			La Pobla de Lillet	Presó de Berga		
Moix	Isidre			Almacelles	Lleida	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
Moix	Josep	Federació Local de Sindicats		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	1 any i sis mesos de presó
Mola Closas	Joan	Sindicat de Banca i Borsa	Treballador banca	Barcelona	Barcelona	En llibertat el 12/12/1934	
Molas	Emili			Puigcerdà	Girona	Processat	
Molero Martínez	Ramon				Vaixell presó "Uruguay"		
Molet Molet	Juli				Vaixell presó "Argentina"		
Molgosa	Ramon	Sindicat Únic de Treballadors de Navàs/CNT		Navàs	Detingut a la Seu d'Urgell	Processat	
Molina	Antoni		Xòfer de la policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		

Molina Blesa	Pere				Vaixell presó "Argentina"		
Molina Clarà	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Molina Martínez	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Molina Molina	Josep	PCC	Potasas Ibéricas	Sallent	Presó de Manresa/Presó cel·lular	En llibertat el 6/03/1935. Processat	
Molina Puch	Antonio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Molina Rocas	Ferran			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 12/01/1935	
Molines Molina	Joaquim		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Molins	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Molins Cusidó	Emili	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Molins Ramonet	Climent		Secretari municipal	Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Molins Sanz	Alfons	BOC		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Moll Guinart	Miquel			Canet de Mar	Presó de Mataró	Processat	
Molla Aliu	Josep	ERC/Conseller municipal		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	Absolt
Mona	Fèlix			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Moncunill Augé	Francesc			Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Moncunill Viladot	Manuel	ERC		Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	

Mondéjar	Lucio	CNT	pagès	Santa Coloma de Gramanet	Barcelona	En llibertat el 19/11/1934	
Monedero Garra	Adolfo		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Monell Puigoriol	Miquel			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Monet	Josep	PCC		Barcelona	Presó cel·lular		
Monfort García	Antoni	CNT	Serrador	Barcelona	Presó cel·lular		
Monguió Sòria	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Monllau Cid	Joaquim			Amposta	Tarragona vaixells presó		
Monlleó Alau	Josep			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Monné Ruestes	Francesc			Torres de Segre	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Monpó Gaset	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Monreot Peras	Joan			Badalona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Montagut Borràs	Emili	Sindicat d'Oficis Varis/CNT		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó	Processat	
Montagut Borràs	Esteve	Sindicat d'Oficis Varis/CNT		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		
Montagut Viñas	Pere	Sindicat Agrícola/UdR		Masies de Sant Hipòlit de Voltregà	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat provisional l'1/02/1935. Processat	
Montalbán Bolea	Francisco			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Montañé Bonet	Vicent				Vaixell presó "Uruguay"		
Montañé Ferré	Francesc			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		

Montané Lloras	Joan		rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	
Montaner Llosas	Joan	ERC		Barcelona	Presó cel·lular		
Montaner Rossell	Pere	BOC		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Montanya Costa	Francesc	ERC/Alcalde		Clariana	Presó de Lleida/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 17/12/1934	
Montcalm	Jaume			Alguaire	Lleida	En llibertat l'11/12/1934	
Monterde Decodes	Eliodoro		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Montes Villalba	Carles	CNT/FAI (?)		Balsareny	Presó de Manresa	Processat	
Montoliu Gaborit	Cristobal				Presó cel·lular		
Montoliu Vives	Fernando		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Montón Monrabal	Juan		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Montoy Vives	Antoni			Lleida	Presó de Lleida		
Montoya García	Eloi				Vaixell presó "Uruguay"		
Montseny	Leandre		Agent de policia	Barcelona	Barcelona	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Montserrat	Julio			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Montserrat	Alberto			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Montserrat	Joan	CNT		Vilafranca del Penedès	Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	

Montserrat Gil	Pedro		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Montserrat Llauradó	Martí	Centre Democràtic d'Esquerres/ERC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Montserrat Mas	Domènec	ERC		Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Montserrat Prades	Antoni	ERC			Presó de la Seu d'Urgell		
Montserrat Queraltó	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Montserrat Rodríguez	Josep			Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Monya García	Eloi	BOC	Fàbrica Uralita	Ripollet	Vaixell presó "Argenitna"		
Monzó Hernández	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Mor	Blai	ERC/Sometenista		Sant Andreu de Palomar/Barcelona	Hospital de Sant Pau	Processat	2 anys de presó
Mor o Monts Castillo	Salvador			Sallent	Presó de Manresa	En llibertat el 6/03/1935. Processat	
Mora	Joan	Caporal del Sometent		Alpicat	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Mora	Teodor	CNT		Vilafranca del Penedès	Presó cel·lular	Processat	
Mora Duch	Frederic			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Mora Gatiús	Avel·lí	ERC/conseller municipal		Alpicat	Presó de Lleida	Processat . En llibertat el 17/12/1934	Absolt
Mora Lanau	Elias		Empleat de Telègrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	

Mora Martorell	Joan	ERC/ Conseller municipal		Badalona	Barcelona	En llibertat el 24/12/1934	
Moragas Aubet	Joan			Girona	Presó de Girona		
Moragas Escolà	Josep		Agutzil de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Moragues	Josep		Ofensa a força pública	Barcelona	Barcelona	Processat	
Moragues	Joan			Calella	Presó de Mataró	Processat	9 mesos de presó
Moragues Casanoves	Josep	Centre Federal Democràtic Obrer/ERC		Olesa de Montserrat	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Moral Querol	Ramon		Empleat	Hospitalet de Llobregat	Ajuntament de l'Hospitalet		
Morales	Cosme		Treballador de la Hispano Olivetti	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 5/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Morales	Alfonso			Badalona	Barcelona		
Morales	Marcial	Sindicat Regional Tèxtil i Fabril		Barcelona	Penal de Sant Cristòfol Pamplona		
Morales Vázquez	José		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Reus	Manuel Arnús	En llibertat l'1/11/1934	
Moran Albert	Leopold	Joventut Republicana		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Moranda Domènech	Domingo		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 20/10/1934	
Morcadell Moret	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Moré	Frederic			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Morell	Miquel			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Morell	Llorenç			Alpicat	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Morell Bergua	Joan			Barcelona	Barcelona	En llibertat l' 1/12/1934	
Morell Gómez	Manuel			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Morell Sanuy	Artur	Sindicat de Cuiners i Cambrers/BOC		Alpicat	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	Absolt
Morelló Almoguer	Marià			Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Morelló Jiménez	Manuel		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Moreno Agustín	Daniel				Presó cel·lular		
Moreno del Río	Francisco		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Moreno Ill	Pere				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Moreno Martín	Josep				Presó de Manresa	Processat	
Moreno Martínez	Alexandre				Vaixell presó "Uruguay"		
Moreno Massa	Pascual		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Moreno Morell	Francesc			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Moreno Novalles	Francisco		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Moreno Rodríguez	José		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Moreno Sacristán	Pau	Consell Obrer Ferroviari-UGT		Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	

Moreira	Dalmiro	Casal d'Esquerra Estat Català districte II/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Moreira	Fernando		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Moreira	Josep	ERC/Conseller municipal		Sant Hilari Sacalm	Presó de Girona	En llibertat provisional el 26/12/1934. Processat	
Moreira	Pere	UGT		Vilanova i la Geltrú	Barcelona	Processat	
Moreira Blanco	Samuel	ERC		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Moreira Casas	Gil	ERC		Rellinars	Barcelona	Processat	Absolt
Moreira Ill	Salvador			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Moreira Ribas	Samuel	ERC/Alcalde		Terrassa	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	12 anys de presó
Moreira Roig	Josep	Centre Republicà		Igualada	Vaixell presó "Uruguay"		
Moret	Ramon	ACR/conseller municipal		Olot	La Aurora	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	Absolt
Moret Anglada	Francesc	UdR	pagès	Palafugell	La Aurora	Processat	
Moret Cuscó	Esteve	ERC/Sindicat Agrícola Republicà/jutge municipal	pagès	Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat. 2 mesos empresonat	Absolt
Moret Ribas	Sebastià				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Moret Vergara	Jaume			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Moreu Balcells	Francesc	Unió Republicana/ERC/Conseller		Tàrraga	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un

		municipal					dia de presó
Morgades Josa	Ramon	Ateneu Federal Republicà Català/ERC		Espluga de Francolí	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Mori Ballester	Benet	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Morón	Vicent	PCC (?)		Navàs	Barcelona	Empresonat i processat	
Morral Tondo	Lorenzo			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Morro	Guillem	ERC		Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Morro	Ventura				Vaixell presó "Uruguay"		
Morros Alsina	Vicenç				Vaixell presó "Argentina"		
Morros Soteras	Bonaventura			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Mortinas	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Moselles Besora	Pere			Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Moselles Isanta	Josep	ERC		Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Moya Pallà	Emilio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Moya Sánchez	Feliu			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Mozeto	Enrique			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Mugín Puch	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Muguruza Fernández	Maximí				Vaixell presó "Argentina"		
Mula Belmonte	Josep		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	12 anys i un dia de presó
Mulero Mallorquín	Antonio			Badalona	Presó cel·lular		

Mulero Martínez	Ramon				Vaixell presó "Argentina"		
Mulet Mascaró	Miquel		Guàrdia municipal	Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Mulleras	Lluís			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Mullón Piñerola	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Multó Barberà	Antoni		Fàbrica de botons "La Barcelonesa"	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Munienta Ayala	Pascual				Presó cel·lular		
Munné Curt	Joan	JEREC/Caporal del Sometent		Calella	Presó de Mataró	Processat	9 mesos de presó
Muñonosa	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Muñoz Barberà	Antoni			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Muñoz Mateu	Ciprià		Agutzil	Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Muñoz Pardo	José	CNT		Cardona	Presó cel·lular		
Muñoz Rojas	Pedro				Presó de Manresa	Processat	
Muntades Torres	Àngel			Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 mesos de presó
Muntaner Mitjana	Francesc	Caporal del Sometent	Pastisser	Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Mur Alastué	Fidel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Murciano Milano	Josep			Lleida	Presó de Lleida		
Murguí	Felip			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Murguín Soler	Fidel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Murí	Rafael				Vaixell presó "Uruguay"		

Murillo Carretero	Cristobal		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Muriscor Gispert	Narciso		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Murta	Miquel			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Musté Sentís	Miquel	ERC/Conseller municipal		Esparreguera	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Muxó Macía	Jaume				Presó cel·lular		
Nadal	Francesc	Sindicat Autònom d'Obrers del Port		Barcelona	Presó cel·lular		
Nadal	Manuel			Masies de Sant Hipòlit de Voltregà	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 18/12/1934. Processat	
Nadal Amorós	Vicent		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Nadal Lloveras	Martí				Presó cel·lular		
Nadal Sahun	Jesus		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Narbona	Pere	JEREC/Sometenista		Sant Andreu de Palomar/Barcelona	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Nardí Vinyes	Andreu	CNT		Manresa	Presó de Manresa/Presó cel·lular	En llibertat el 30/01/1935. Processat	
Naval Sanmartín	Ferran			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Navales Fuentes	Manuel	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Navarro	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Navarro Bertrán	Laureano			Terrassa	Vaixell presó "Uruguay"	Processat.	6 mesos i un

							dia de presó
Navarro Bono	Bernard				Vaixell presó "Uruguay"		
Navarro Fàbregas	Jacint	Sometenista		Sant Andreu de Palomar	Presó cel·lular	Processat	2 anys de presó
Navarro Martínez	Adolfo	ERC/Conseller municipal	Obrer Tèxtil	Santa Coloma de Gramanet	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Causa sobreseguda
Navarro Montaló	Nicolás		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Navarro Mur	Gregori			Terrassa	Presó de Terrassa/Barcelona	Processat	4 mesos i un dia de presó
Navarro Quintanel	Joaquim	ERC		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	1 any de presó
Navarro Tàrrega	Antonio				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Navarro Valiente	Vicente	ERC		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Navas Pascual	Maximo	Agrupació Professional Obrera dels Rebosters i Pastissers de Catalunya		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Navinés	Bonaventura			Sant Fruitós del Bages	Presó de Manresa	Processat	
Nebot Alabart	Ramon			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Nebot Creus	Ramon				Vaixell presó "Uruguay"		
Neras Ralló	Josep	ERC/conseller municipal		Begur	La Aurora	Processat	Absolt
Nicolás García	Antonio			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Nin Nin	Joan			El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Nin Nin	Pere			El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Nin Palau	Francesc	Centre Republicà Federal Democràtic/Alcalde		Calafell	Tarragona vaixells presó		

Niubó	Josep	Nosaltres Sols!		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Nogué	Lluís		Caporal del sometent	Sant Aniol de Finestres	La Aurora	Processat	
Noguer	Lluís			Sant Esteve de Llemena	La Aurora	Processat	3 mesos de presó
Noguer Pomès	Josep	FRSE/ERC/Alcalde		Cabanes	Castell de Figueres	En llibertat el 10/12/1934	
Noguer Casellas	Esteve			Cadaqués	Presó de Figueres	En llibertat el 18/01/1934	
Noguer Rovira	Domènec	Ateneu Republicà		Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Noguera Sallent	Benet			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Noguera Vila	Joan	ERC /Conseller municipal		Rajadell	Presó de Manresa	Processat	
Nogueras Corominas	Isidre			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Nogueras Saumell	Carles			Navàs	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/04/1935. Processat	
Nogueró	Antoni (fill)	BOC/Sindicat Autònom de Treballadors		Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat. En llibertat el 10 de gener de 1935	
Nogueró Català	Francesc			Almenar	Presó de Lleida		
Nogueró Nogueró	Antoni (pare)	BOC/Sindicat Autònom de Treballadors		Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat. En llibertat el 10 de gener de 1935	
Nogueró Sabau	Francesc				Presó cel·lular		
Nogués Palau	Vicent			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Nolla Manresa	Josep			Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda

Nolla Pastor	Florenci	BOC		Vilanova i la Geltrú	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Nolla Pastor	Ramon	BOC		Vilanova i la Geltrú	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Nolla Soler	Pere	Centre d'Esquerra de Sarrià		Barcelona	Barcelona	Processat	6 mesos i un dia de presó
Nomen Sales	Llorenç			Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Norte	Camilo	CNT/FAI		Terrassa	Hospital clínic/Presó cel·lular	Processat	
Nouvelles Batllet	Josep				Presó de Sabadell/Vaixell presó "Uruguay"		
Novellón	Francisco	CNT		Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"		
Noveto Blanco	Joaquin		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Nualart	Aleix	Sotscaporal del Sometent		Sant Pol de Mar	Presó de Mataró	En llibertat el 3/12/1934	
Nuet Ortoneda	Ramon	BOC		Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Nunet Martí	Enric				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Núñez Roig	Joaquim	CADCI	empleat	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Núñez Torrent	Joan	UGT		Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Obach Pol	Antoni	CADCI/USC	Empleat de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Obiols Pasques	Fèlix				Presó de la Seu d'Urgell		
Obradó Sala	Rosend			Blancafort	Tarragona vaixells presó	Processat. En llibertat el maig de 1935	
Obradors Mas	Miquel	ERC		Navàs	Presó cel·lular	En llibertat el 6/05/1935. Processat	

Obradors Mas	Francisco			Navàs	Presó de Manresa	Processat. En llibertat el 6/05/1935.	
Obradors Solsona	Conrad			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Ocech Geat	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Odena	Josep	ERC		Terrassa	Hospital Clínic/Presó cel·lular	Processat. En llibertat el maig de 1935.	
Odena	Josep	ERC	Suboficial retirat/Secretari particular del Delegat d'Ordre Públic	Tarragona	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 30/11/1934	
Odena Andrés	Serafí				Presó cel·lular		
Olangua Martínez	Teodoro		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Olaso Piera	Joaquim	PCC	Treballador d'Arts gràfiques	Barcelona	Barcelona	Processat. Fugat de la presó	Cadena perpètua
Oliart López	Antoni	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Olió Esteban	Salvador	UdR		El Bruc	Presó d'Esparraguera/Barcelona	Processat	Absolt
Oliva	Joan Pau		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"		
Oliva	Agustí		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Oliva	Isidre	ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Oliva	Amadeu		Delegat d'Ordre públic de la Generalitat	Girona	Girona		
Oliva	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 18/12/1934. Processat	
Oliva	Josep			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Oliva Bieldo	Francesc	BOC	Empleat	Reus	Tarragona Vaixells presó		
Oliva Castell	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Oliva Martí	Josep			Figuerola	Tarragona vaixells presó		
Oliva Oliva	Antoni	Foment Republicà de Sants/ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Oliva Oreza	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Oliva Roquell	Marcelno		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Oliva Setó	Jaume			El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Oliva Vicente	Francesc				Presó cel·lular		
Oliván	Andreu			Barcelona	Barcelona	Processat	
Olivares González	Andrés				Presó cel·lular		
Olivé Arrufat	Mateu				Presó cel·lular		
Olivé Brunet	Salvador			Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó	Processat	12 anys i un dia de presó
Olivella	Pere			Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	

Olivella Busquets	Martí	Centre Obrer Republicà		Sant Quintí de Mediona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Olivella Sabat	Antoni	USC	Pagès	Subirats	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Oliver Balcells	Alexandre	ERC/Caporal del Sometent/ Tinent d'alcalde		Sant Quintí de Mediona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Oliver Clofeu	Joan			Figuerola	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Oliver Clusa	Miquel		Conductor d'autobusos	Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Oliver Giró	Mateu	Centre Republicà Català/ERC		Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Oliver Serra	Pascual			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Olivera	Enric			Perelada	Presó de Girona	Processat	Causa sobreseguda
Oliveras	Martí			Sarrià de Ter	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Oliveras	Miquel			Sant Aniol de Finestres	La Aurora	En llibertat el 22/03/1935. Processat	2 mesos de presó
Oliveras Comas	Esteve	ERC/Conseller municipal		La Garriga	Presó de Granollers	En llibertat el 4/01/1935	
Oliveras Monrós	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Oliveras Pol	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Oliveres Jorba	Jaume			Callús	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	

Ollé Aymeric	Francesc	USC/Conseller de l'Ajuntament de Valls	Escrivent	Valls	Vaixell presó "Manuel Arnús"/Presó cel·lular	Processat	3 anys de presó
Ollé Casas	Camil		pagès	Vallirana	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Absolt
Ollé Granell	Josep		pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Ollé Vericat	Carles			Ulldecona	Tarragona vaixells presó		
Oller Olivella	Pau				Vaixell presó "Uruguay"		
Oller Ravelli	Joan		Fiscal municipal	Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Oller Vinyals	Antoni			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat	20 anys i un dia de presó
Ollés	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"		
Olmos Gálvez	José			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Olomí Cortadellas	Agustí		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Olot	Josep Maria		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Oltra			Guàrdia rural	Mataró	Presó de Mataró	En llibertat 24/11/1934	
Oncins	Jesús		Agent de policia	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Oresté	Josep			Ribarroja d'Ebre	Penal de Sant Cristòfol Pamplona		
Oriol	Jaume				Presó de Manresa	Processat	
Oriol	Josep	Sots caporal del Sometent		Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Causa sobreseguda
Oriol Anguera	Ramon		Metge municipal	Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Oriol Saurí	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Oriol Torredelflor	Magí	ERC/Alcalde		Sallent	Presó de Manresa	Processat. En llibertat el	

						6/03/1935	
Oró Feliu	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Oró Rey	Ramon				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Orriol Serrat	Pere			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Orriols	Josep	ERC/Conseller municipal		Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 2/02/1935	
Orriols Basany	Francesc	ERC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Orriols Boixader	Ramon	Front Únic d'Esquerres/Conseller municipal		Berga	Presó de Berga	Processat	Causa sobreseguda
Orriols Serrat	Salvador				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	12 anys de presó
Ortega Garriga	Ramir	UGT/PSOE	Empleat de correus	Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Ortega Izquierdo	Pere				Presó cel·lular		
Ortega Muñoz	Josep				Presó cel·lular		
Ortega Muñoz	José			Badalona	Barcelona		
Ortiga Tarragó	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ortiz	Antonio	CNT (?)		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ortiz González	Ginés			Sallent	Presó de Manresa	En llibertat el 6/03/1935. Processat	
Ortiz Lared	Napoleón		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	

Ortiz Pérez	José		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ortiz Verdiell	Francesc			Ulldecona	Tarragona vaixells presó	Processat	
Ortolà Pitart	Fermí				Presó de Sabadell		
Ortoneda Pàmies	Ferran	Societat de Treballadors de la Terra	pagès	Cambrils	Tarragona vaixells presó		
Ortoneda Roigé	Josep			Montbríó	Tarragona vaixells presó		
Osorio Rodríguez	Dionisio				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ossut Crucefont	Jaume				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Otero Vigo	Armand	PNRE (?)	Administrador i director de <i>L'Opinió</i>	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Pacual Arnau	Antoni			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Padrell Altés	Miquel			Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Padró Cañellas	Pau	BOC/UdR	Pagès	El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Padró Cañellas	Josep		Ferrovitari/MZA	El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Padrós Blanch	Vicent		Obrer de la construcció		Vaixell presó "Uruguay"		
Padrós Vila	Mariano			Granollers	Presó de Granollers	Processat	
Padrosa Rivas	Joan	FRSE		Pau	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934. Processat	Absolt
Padrossa Costa	Francesc			Palafrugell/Mont Ras	La Aurora	Processat	
Paez Quesada	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Pagès	Conrad	FRSE/ERC/Conseller municipal		Cabanes	Castell de Figueres	En llibertat el 26/11/1934	
Pagès	Antoni			Terrassa	Barcelona	En llibertat provisional el	

						22/12/1934. Processat	
Pagès Barceló	Joan	ERC/Conseller municipal		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia d'arrest
Pagès Granollers	Joan			L'Escala	Presó de Figueres		
Pagès Pujol	Josep			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat	
Pagès Solé	Manuel	ERC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Pagès Vilà	Enric			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Pagès Vilà	Pere			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Pago Messegué	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Pahissa	Gabriel	Centre Republicà Federal-ERC		Sant Cugat del Vallès	Pevelló núm. 1 Montjuic	Processat	
Pairó	Miquel			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Paituví Rovira	Ramon	USC/conseller municipal		Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"	Processat	1 any de presó
Palacín Nadal	Santiago	BOC	Dependent	Lleida	Lleida	En llibertat el 7/02/1935	
Palahi Planellas	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Palau	Jaume			Puigcerdà	Presó de Puigcerdà	En llibertat el febrer de 1935	
Palau Bellmunt	Gabriel	Unió Republicana Catalanista/ERC		Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Palau Buso	Joan				Presó cel·lular		

Palau Colom	Joan	ERC	Aturat	Hostafrancs	Presó cel·lular		
Palau Culón	Joan				Presó cel·lular		
Palau Farré	Joaquim	CADCI		Barcelona	Presó cel·lular	Processat. En llibertat provisional el 30/10/1935	
Palau Ferré	Joan			El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	
Palau Ferré	Llorens	Socialista/Conseller municipal		El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	
Palau Gomis	Albert			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Palau Lacurni	Pau	CNT		Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 7/01/1935	
Palau Muntadas	Adolfo		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Palau Pedrosa	Joan	USC/Sindicat Agrícola i Cooperatiu	pagès	Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Palau Prats	Joan	FLS (?)		Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934. Processat	6 mesos i un dia de presó
Palau Sena	Adjutori			Navàs	Presó cel·lular	En llibertat el 03/03/1935. Processat	
Palau Simó	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Pales Rovira	Salvador				Vaixell presó "Argentina"		
Palet	Claudi				Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Palet Coma	Josep	ERC/Conseller municipal		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Palet Martí	Miquel	ERC/conseller municipal		Terrassa	Presó de Terrassa	En llibertat el	Absolt

						9/01/1934. Processat	
Palla Baisauli	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Pallarès Alcoberro	Domènec	ERC		Prat de Comte	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Pallarès Colom	Joan			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Pallarés Giménez	Baptista			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Pallarès Gombau	Josep		Pagès	Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Pallarés Llambric	Joan	UGT		Amposta	Tarragona vaixells presó		
Pallarés Mariné	Josep			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	
Pallarès Roig	Joan Baptista		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pallarés Segura	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pallàs Castells	Blai		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Pallejà Marco	Tomàs			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Pallejà Pallejà	Francesc			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Pallerola	Àngel			Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Pallerola Munné	Domènec	ACR(?)	Cap administratiu d'Obres públiques i Sanitat/periodista	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 16/10/1934	
Pallerola Puig	Isidre				Presó de la Seu d'Urgell		
Pallerols	Joan	USC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		

Pallés Partó	Pau		Pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Pallissa Garriga	Pere		Guàrdia municipal	Manresa	Presó de Manresa/Presó cel·lular	En llibertat el 30/01/1935. Processat	
Palmar	Josep		Propietari del Cafè Palmar	Solsona	Presó de Lleida	Processat	
Paloma Torres	Pere			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular		
Palomar Castañer	Miquel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Palomares Gutiérrez	Marià	ERC/Conseller municipal		Campdevàrol	Presó de Girona	Processat	Absolt
Palos Rams	Lluís			Sants/Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Palos Ventura	Antoni				Vaixell presó "Argentina"		
Palou Elías	Agustí			Parets del Vallès	Presó de Granollers	Processat. En llibertat el desembre de 1934	
Palou Villalba	Lluís		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pàmies Casals	Josep	Foment Republicà de Sants/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pàmies Giró	Joan			La Riba (?)	Presó de Valls	Processat	
Pàmies Serrat	Josep	Sometenista		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Panadés Nadal	Josep			Almenar	Presó de Lleida		
Panicello Domingo	Daniel			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Panicello Grau	Abelardo			Causa rabassaires	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934.	Causa sobreseguda

						Processat	
Pannon Pruneda	Lluís			Palafrugell	La Aurora	Processat	
Paño Corea	José M.		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Papell Isern	Guillem		Botiguer	Barcelona	Pavelló de Montjuïc núm. 1		
Papiol Cabanes	Eleuteri			Torredembarra	Tarragona vaixells presó		
Papiol Font	Francesc			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Paradell	Eliseu	CNT		Premià de Mar	Presó de Mataró	Processat	
Paradells Torra	Robert	CNT		Prats de Rei	Vaixell presó "Uruguay"		
Pardo Marro	José			Sabadell	Presó de Sabadell	Processat	6 mesos i un dia de presó
Paré Valls	Josep	CNT		Sant Feliu de Codines	Vaixell presó "Argentina"		
Pareja	Demetrio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Parellada Arnau	Antoni				Vaixell presó "Argentina"		
Parellada Baiges	Antoni	Ateneu Republicà Català	Rabassaire	Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 21/12/1934. Processat	8 mesos de presó
Parellada Pagès	Josep	UdR	rabassaire	Lavern-Subirats	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Causa sobreseguda
Parellada Tort	Antoni	UdR		Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 21/12/1934. Processat	
Parera Teixidor	Jaume			Palafrugell	La Aurora	Processat	
Pareras Petit	Joan	ERC/Conseller municipal		La Garriga	Presó de Granollers	En llibertat el 4/01/1935	

Paret Baibé	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
París Freixenet	Albert		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
París Ribes	Jaume			Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
París Roca	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
París Rotllant	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934. Processat	12 anys de presó
Parrado Méndez	Antoni	CNT (?)	Fàbrica Martí Rius	Poble Nou/Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Parraga Rey	Dionisio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Parrondo Martínez	Francesc		Empleat de Telegrafs		Presó cel·lular	En llibertat provisional. Processat	
Parrota Bosch	Miquel				Vaixell presó "Argentina"		
Pascual Civit	Josep			El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Pascual Cortillón	Miquel			Santa Oliva	Tarragona vaixells presó		
Pascual Ferrer	Eugeni	ERC	rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	
Pascual Fons	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Pascual Llurba	Antoni			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Pascual Moltó	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Pascual Roig	Pascual			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Pascual Sánchez	Agustí	Unió Republicana d'Esquerres	Ferrer	Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	

Passalas Pujol	Jaime		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pastelet Puig	Josep				Presó cel·lular		
Pastor	Joaquim				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pastor Estrell	Bautista		Carrabiner	Sant Quirze de Besora	Presó de Barcelona	Processat	
Pastor Gil	Vicente		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pastor Munt	Josep	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Pau Fortea	Vicent	FSL	Xòfer	Badalona	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Pau Sabà	Fidel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934	
Paüls	Joan			Corbins	Presó de Lleida	Processat	
Pavia Serrano	Agustí			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Paviol Suria	Eduard		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Payà Josa	Vicenç				Vaixell presó "Uruguay"		
Payet Radressa	Miquel	Sometenista		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Pedrell	Amadeu		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Barcelona		
Pedreny Castelló	Joan			Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 mesos de presó
Pedreny Viñals	Antoni	ERC/conseller municipal	pagès	Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Pedreria Fernández	Antonio	Casal Català Martinenc/ERC/Sometenist	Obrer del metall	Camp de l'Arpa	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	En llibertat el 19/10/1934.	6 mesos d'arrest

		a				Processat.	major.
Pedrerol	Joan	ERC/Conseller municipal		Mollet del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Pedret	Àngel				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pedret Boqué	Mateu	BOC/UGT	Electricista	Reus	Tarragona Vaixells presó		
Pedret Borràs	Pere			Montbrió	Tarragona vaixells presó		
Pedret Segura	Amadeu				Vaixell presó "Argentina"		
Pedret Soler	Joan	ERC	mestre	Blancafort	Tarragona vaixells presó	Processat	
Pedro Ubach	Josep				Presó cel·lular		
Pedrol Llop	Josep			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Pedrola Rovira	Estanislau	Foment Nacionalista Republicà/ERC		Reus	Tarragona Vaixells presó		
Pedrola Rovira	Josep	BOC		Montbrió	Tarragona vaixells presó		
Pedrós Català	Joaquim	ERC		Tortosa/Regués	Tarragona vaixells presó		
Pedrosa	Salvador			Girona	Presó de Girona	Processat	
Pegueroles Pla	Manuel	Societat Agrícola Obrera/Socialista		Aldover	Tarragona vaixells presó		
Peiró	Ramon	FLS		Sabadell	Barcelona	En llibertat el 8/12/1934	
Peiró	Antoni		Manyà	Girona	Presó de Girona	Processat	Absolt
Peiró Belis	Joan	Sindicats d'Oposició	Treballador del Vidre	Mataró	Presó de Mataró		
Peiró Martín	Josep			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Peiró Martín	Ramon	No pertanyia a cap partit	Oficines de la Delegació de Policia	Badalona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt

Peix Xandri	Prudenci				Vaixell presó "Uruguay"		
Pelegrí Guevara	Gonçal		Propietari del Bar "Buenavista", carretera de la Rabassada	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Pelegrí Piñol	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pelegrí Ramon	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Pelegrí Xifré	Josep	CADCI		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Pellicer Jordà	Joan	ERC		Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Pellicer Rubio	Francisco				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pellissa Bandallós	Tomàs				Vaixell presó "Uruguay"		
Pelliza Laporta	Àngel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Pellol Gomà	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Peña García	Francisco			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pena Villarroya	Benet				Vaixell presó "Uruguay"		
Pera Pascual	Jaume	ERC/Jutge municipal suplent		Sant Pol de Mar	Presó de Mataró	En llibertat el 3/12/1934	
Perales Murillo	Jesus	Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	3 anys de presó
Perals Castellví	Eloi	UdR	pagès	Sant Vicenç dels Horts	Vaixell presó "Uruguay"/ Penal de San Cristobal Pamplona	Processat	20 anys i un dia de presó
Peralta	Llàtzer				Vaixell presó "Argentina"		
Perarnau	Miquel			Seròs	Presó de Lleida	Processat	
Perarnau Colomer	Francesc				Presó de Berga		

Pereira Basanta	Julio				Vaixell presó "Uruguay"		
Pereira Basanta	Rodolf	Partit Republicà Democràtic Federal	Obrer	Barcelona			
Perenya	Antoni	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Perera Llamas	Francesc				Presó cel·lular		
Pérez	Eduardo				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pérez	Antonio				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Pérez	José				Presó de Manresa	Processat	
Pérez	Miquel			Els Alamús	Presó de Lleida	Processat	
Pérez Alarcón	Dídac	CNT		Cerdanyola del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Pérez Camarasa	Ramon			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Pérez Domènech	Vicente		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pérez Farràs	Enric		Comandant d'Artilleria	Barcelona	Castell de Montjuïc	Processat	Cadena perpètua/30 anys de presó
Pérez García	Josep				Presó cel·lular		
Pérez García	Cayetano			Barcelona	Barcelona	Processat	
Pérez Gil	Eduardo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Pérez Gómez	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pérez González	Policarp	UGT/Casa del Poble		Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Pérez Hernández	Manuel		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Pérez Muñoz	Hermenegildo				Vaixell presó "Uruguay"		
Pérez Nadal	Enric				Presó cel·lular		
Pérez Ripoll	Angel		Tinent	Rubí	Castell de Montjuïc	En llibertat el 3/11/1934	
Pérez Soler	Josep			Lleida	Presó de Lleida		
Pérez Vellido	Rogelio		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pérez Vicente	Joaquim	CNT		Mollet del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Pérez Vila	Joaquim			Barcelona	Hospital de Sant Pau	Processat	
Pérez Zaragoza	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pericàs	Francesc			Sant Feliu de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Pericay Colomer	Josep	ERC/Conseller municipal		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia d'arrest
Peris Bel	Felip	Unió de Treballadors de la Terra/caporal del sometent	pagès	Batea	Tarragona vaixells presó		
Pernan	Joan	Caporal Sometent		Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Absolt
Pernau	Joaquim	ERC		Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Peroles López	Miquel			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Perramón Playà	Llorenç	ERC	Peridodista de El Dia	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 16/10/1934	Causa sobreseguda
Perramón Pons	Joan		Empleat de la Generalitat	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		Causa sobreseguda
Pestaña	Àngel	Partit Sindicalista		Barcelona	Jefatura/Vaixell presó	Processat	Fugit i en rebel·lia

Petchamé	Miquel	Sometenista		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Petchamé Tusell	Josep	ERC/Conseller municipal		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Petit Giral	Antoni		Empleat d'Hisenda de la Generalitat	Barcelona	Presó cel·lular	En llibertat el 21/11/1934	
Petit Gras	Modest	Nosaltres Sols!		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Pey Serramitjana	Jaume	Sindicat Agrícola de Banyoles	pagès	Cornellà de Terri	Girona/Presó de Pamplona	Processat	1 any de presó
Pey Juan	Jaume		Mosso d'Esquadra	Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia d'arrest
Pey Sardà	Pere	CNT	Fuster	Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 7/01/1935	
Peypoch	Pere			Campdevàrol	Presó de Girona	En llibertat provisional el 2/05/1935. Processat	3 anys de presó
Pi	Martí			Les Escaules	Presó de Figueres		
Pi Garriga	Bienvenido				Presó cel·lular		
Pi i Sunyer	Carles	ERC	Alcalde de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Pi Planellas	Pelegrí	ERC/Conseller municipal		Mollet del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Pia Comelles	Tomàs	CRF/UdR/Caporal del Sometent		Sant Cugat del Vallès	Presó cel·lular	En llibertat el 13/04/1935. Processat	
Piaya	José Maria		Capità retirat	Barcelona	Castell de Montjuïc		
Pibernat Parés	Josep	CNT		Granollers	Presó de Granollers	Processat	
Picañol Fainé	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Picas Capdevila	Joan				Presó de Berga		
Picas Planas	Climent	Agrupació Ciclista Montjuïc	Motorista de l'Ajuntament	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Picasso González	Domènec				Vaixell presó "Argentina"		
Pich Clariana	Enric			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Picó Sastre	Miquel			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Pie Amat	Pere	Sometenista		Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó de Pamplona	Processat	20 anys i un dia de presó
Pié Amet	Pere	Sometenista		Hospitalet de Llobregat (?)	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Pié Mallorquí	Ramon			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pie Pie	Valentí			Villarrodona	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Piedrafita Urbizo	Gregorio			El Masnou	Presó de Mataró	Processat	Absolt
Pijoan Canturri	Antoni	ERC	Empleat de Telefónica	Barcelona	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	18 mesos de presó
Pijoan Victoriano	Cassimir		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Piñana Roig	Felip	ERC		El Perelló/l'Ampolla	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Piñas Serra	Josep	CNT	pagès	Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys de presó
Piñero Bragas	José	PCC		Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Piñero Pla	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Pino	Joan Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Pino Tarragó	Francesc	ERC	Caporal del	Montblanc	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el	

			Sometent			21/12/1934	
Piñol	Manuel				Presó de Manresa	Processat	
Piñol Argelat	Evarist	Ateneu Pi i Margall		Barceloneta	Vaixell presó "Uruguay"	Processat.	Absolt
Piñol Casas	Antoni			Gelida	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Piñol Fornós	Joan			Ametlla de Mar	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Piñol Llauradó	Salvador			Vilanova de Segrià	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Piñol Magriñà	Albert	ERC		Constantí	Tarragona Vaixells presó		
Piñol Salla	Laureà			Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Piñol Solà	Joaquim		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Piñolas	Mariano		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Pinós Molina	Joan			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 7/01/1935	
Pintó Cortina	Secundí			Artés	Presó de Manresa	Processat	
Pintó Llobateras	Joan		Treballador de Pirelli	Manresa	Presó de Maneres	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Pintó Rosello	Josep			Balsareny	Presó de Manresa	En llibertat el 26/02/1935. Processat	
Pintó Vidal	Victor			Artés	Presó de Manresa	Processat	
Pinyol Anglès	Celestí	Avenç Obrer Català/ERC	Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	

Piqué Casulleras	Josep	CADCI/BOC	Treballador mercantil	Igualada	Presó d'Igualada/Traslladats a Barcelona		
Piqué Martí	Jacint			Marsà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Piqué Montaña	Joan	Joventuts Socialistes		Sant Cugat	Hospital Clínic/Presó cel·lular	Processat	Cadena perpètua
Pironer	José			Èsparraguera	Presó cel·lular	Processat	7 mesos de presó
Pitarque Vilaseca	Agustí	Aliança Obrera		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	4 mesos i un dia d'arrest
Pitó Vidal	Víctor		Fàbrica Aguilar	Artés	Presó cel·lular		
Piubina Plumea	Josep M.		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Piulac Baró	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Pla	Miquel	Centre Agrícola Social	Secretari municipal	Fortià	Presó de Figueres		
Pla	Tomàs	Centre Republicà Federal/ERC/Sotscaporal del sometent		Fortià	Presó de Figueres		
Pla	Enric			Fortià	Presó de Figueres		
Pla	Joan			Girona	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934	
Pla	Ernest			Manresa	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Pla Benavent	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Pla Blanch	Domingo	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Pla Bonet	Lluís	Centre Republicà		El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	

		Nacionalista/ERC					
Pla Camats	Tomàs			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pla Comellas	Tomàs	Centre Republicà Federal-ERC/Caporal del Sometent		Sant Cugat del Vallès	Vaixell presó "Uruguay"/Precó cel·lular	En llibertat el 13/03/1935	
Pla Massana	Ramon			Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa.	Processat	
Pla Pastor	Nemesio	PCC		Castelldefels/Gavà	Barcelona		
Pla Pous	Enric	ERC/alcalde		Vilajuïga	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Pladevall Vilaseca	Ramon	ERC/Alcalde		Artés	Vaixell presó "Uruguay"		
Plana	Baudilio				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Plana Sánchezcisneros	Pau		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Planagumà	Esteve	ERC/Conseller municipal		Amer	Presó de Girona	Processat	Absolt
Planas	Francesc	JEREC		Lloret de Mar	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Planas	Francesc	Centre Excursionista Montserrat		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Planas Ametller	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Planas Camprubí	Bautista			Torelló	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 10/04/1935. Processat	
Planas Casellas	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Planas Godesa	Anatoli			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	

Planas Masdeu	Artur	ERC	Torner	Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
Planas Plana	Romà	Sindicat Agrícola/ERC/ sometenista	forner	La Roca del Vallès	Granollers/Mataró/Presó cel·lular	Processat	9 mesos de presó
Planas Quintana	Francesc				Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Planas Salles	Josep		Empleat municipal	Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Planas Torra	Francesc			Causa rabassaires	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Planas Vilella	Fernando			Súria	Presó de Manresa	Processat	
Planell Brigas	Josep				Presó de Manresa	Processat	
Planella Amigó	Vicent		Empleat de "El Vapor"	Sallent	Presó de Manresa/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Planes Sanchimeno	Pau				Vaixell presó "Uruguay"		
Planes Vendrell	Ramon			Artés	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Plans	Climent			Masies de Sant Hipòlit de Voltregà	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 18/12/1934. Processat	
Plans				Mataró	Presó de Mataró	Processat	
Plans	Miquel	ERC/Conseller municipal		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 25/12/1934. Processat	
Plans Boadas	Antoni		Director de la banda municipal de música	Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	

Plans Cabanes	Climent			Prat de Lluçanès	Presó de Manresa	Processat	
Plans Obach	Salvador			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Plans Raminyó	Salvador		Empleat de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Barcelona	Processat	
Planxach	Ramon	Sindicat Agrari de la Comarca Colomenca		Sant Hilari Sacalm	Presó de Girona	En llibertat provisional el 26/12/1934. Processat	
Playa	José				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Playà Choza	Vicente			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Plaza Andreu	Josep			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Plaza Gallarte	Enrique		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pol Vivet	Ramon				Vaixell presó "Argentina"		
Polo Aigé	Josep	Caporal del sometent		Alfarràs	Lleida	Processat	6 mesos de presó
Polo Cavia	José			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	1 any de presó
Pomarola Vilaseca	Joan			Mollet del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Pomés Ferré	Joan			Montbrió	Tarragona vaixells presó		
Pomés Marsal	Tomàs			Tàrrrega	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Pons Augé	Josep	FLS (?)		Sabadell	Presó de Sabadell	Processat	6 mesos i un dia de presó
Pons Bonvehi	Isidre				Presó de Manresa	Processat	
Pons Capmany	Francesc		Mosso d'Esquadra	Molins de Rei	Hospital Clínic	Processat	

Pons Casas	Leandre			Sallent	Presó de Manresa	En llibertat el 6/03/1935. Processat	
Pons Dalmasas	Josep	Sometenista		Sant Martí Sesgaioles	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Pons Domingo	Josep			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Pons Garlandí	Joan	PNRE	Escrivent de l'Ajuntament	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pons Garlandí	Jaume	ERC/Alcalde	Jornaler	Espluga Calba	Presó de Lleida	Processat	2 anys de presó
Pons Gras	Àngel	ERC		Puigdelfí	Tarragona vaixells presó		
Pons Grau	Àngel			Perafort	Tarragona vaixells presó		
Pons Isern	Ramon	Front Únic d'Esquerres		La Fuliola	Presó de Lleida		
Pons Prats	Llorens			Montmell/Marmellà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Pons Rafi	Jaume			Espluga de Francolí	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Pons Serret	Ricardo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pons Silvarena	Enrique		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Pons Veciana	Josep			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Pons Vives	Miquel	Centre Republicà Catalanista/ERC		Montmell	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Pons/Pont	Joan	CRF		Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pont	Àngel	ERC/Conseller municipal		Verges	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	Absolt

Pont Castellà	Ramon	Caporal del Sometent		Tàrraga	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Porqueras Argany	Vicens	ERC		Cabacés	Tarragona Vaixells presó	Processat	1 any de presó
Porras Gómez	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Porras Tomàs	Joan			Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Porràs Tomàs	Joan			Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"		
Porta	Francesc			L'Arboç	Tarragona Vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Porta Bergadà	Josep			Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934	
Porta Brunet	Francesc			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	
Porta Gual	Joaquim		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Portalà Díaz	Francisco		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Portas Bruja	Francesc				Presó cel·lular		
Portas Mijtans	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Porte	Andreu G.			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Porté Dalmau	Ramon	CNT	Parcer	Montblanc	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 3/01/1935	
Portela Fernández	Luis	BOC	Tipògraf	La Rabassada	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/ Penal de Pamplona	Tarragona Vaixells presó	Cadena perpètua
Portell Fernández	Enric				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda

Portella Roura	Valentí	ERC/Conseller municipal		Callús	Presó cel·lular		
Posa Serra	Josep			Avinyó	Presó de Manresa	Processat	
Postó Borràs	Francesc			Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Potau Alsina	Josep			Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 mesos de presó
Pou Mas	Joaquim	UdR/USC	Pagès	Sant Pol de Mar	Presó de Mataró	Processat	9 mesos de presó
Pou Oliva	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Povill Borrull	Josep	ERC		Prat de Comte	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Prades	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Prades	Benito		Maquinista	Vilanova i la Geltrú	Barcelona	Processat	
Prades Revibáñez	Joaquim		Maquinista	Vilanova i la Geltrú	Barcelona	Processat	
Pradó Beltrán	Àngel				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Prado Bertran	Àngel				Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Prado Pereibañes	Benito				Vaixell presó "Uruguay"		
Prat	Felip			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Prat Augé	Lluís			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Prat Bové	Alexandre			Sant Vicenç de Castellet	Presó de Manresa	En llibertat sota fiança el 25/12/1934. Processat	

Prat Brunet	Vicent	ACR/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Prat Castellà	Joan	Sindicat Art Fàbril i Tèxtil/CNT		Terrassa	Vaixell presó "Argentina"		
Prat Colilles	Ramon			Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Prat Gallart	Llorenç			Palafrugell	La Aurora	Processat	
Prat Giró	Pere			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Prat Sans	Francesc			Vinebre	Tarragona vaixells presó		
Prat Soler	Josep			Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Prat Soler	Miquel			Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Prat Soler	Valentí			Sant Martí de Torruella	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Prat Vidal	Ramon	Sometenista		Sant Martí Sesgaioles	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Prats	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Prats	Josep	CNT (?)		Terrassa (?)	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Prats	Francesc				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Prats	Josep			Sant Aniol de Finestres	La Aurora	Processat	
Prats Aulet	Joan	ERC/conseller municipal		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Prats Bosc	Josep			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Prats Ceal	Domingo		Guàrda d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			20/10/1934	
Prats Codina	Joan			Santpedor	Presó de Manresa	Processat	
Prats Grimau	Modesto		Guàrdia de Seguretat		Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Prats Laurent	Lluís				Vaixell presó "Uruguay"		
Prats Olivella	Joan			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Prats Sebastián	Enric		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Prats Tous	Guillem			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Prats Vallverdú	Francesc			Les Borges Blanques	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	9 mesos de presó
Pratsdevall	Joan			Girona	Presó de Girona	Processat	
Preisen Preisen	Josep			Pobla de Mafumet	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Prenafeta	Ramon		Agutzil	Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el desembre de 1934	
Presas	Josep	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Presas Aliu	Ricard	Unió Republicana d'Esquerra/La Previsió Obrera		Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 7/01/1935	
Prieto Mañoga	Tomàs				Presó cel·lular		
Prim Dolcet	Miquel			Torres de Segre	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Pros Badia	Feliu				Vaixell presó "Uruguay"		
Pros Montserrat	Antoni	UdR		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Pros Montserrat	Ramon	Grup d'electors Esquerra Independenta		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		

Provinciales Martín	Tadeo				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pruna Galcerán	Pere			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Prunera Valí	Martí	ERC/Conseller municipal		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat. Mort el 20/12/1934	
Prunés Ribalta	Josep			Talamanca	Presó de Manresa	Processat	
Prunés Saltó	Lluís	ERC	Comissari delegat del govern de la Generalitat a Tarragona	Tarragona	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat provisional el 17/04/1935. Processat	8 anys de presó
Prunés Tarrés	Fermí	ERC		Rellinars	Presó de Manresa	Processat	Absolt
Puaté Arringol	Enric		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Puch Puch	Narciso		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pucull Garrigós	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Puente	Manuel			Badalona	Barcelona	En llibertat el març de 1935	
Puerto García	Alexandre	ERC		Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Puertolas Sanjuan	Agustí			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Pueyo Montserrat	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Pueyo Sancho	José			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Puges Terradas	Climent			Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Puig	Carles	ERC		Cistella	Castell de Figueres	En llibertat el 29/11/1934	
Puig	Gaietà	Sindicat de Treballadors		Tàrraga	Presó de Lleida	Processat	Absolt

Puig	Joan			Subirats	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Puig "Tonet"	Antoni	CNT	Barber	L'Escala	Presó de Figueres		
Puig Alós o Aloy	Ramon	Centre Federal Democràtic Obrer/ERC		Olesa de Montserrat	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Puig Badell	Joan		rabassaire	Sant Pere de Ribes	Presó cel·lular	Processat	
Puig Bassa	Francesc	ERC/Conseller municipal		Sant Martí Sesgaioles	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Puig Bergé	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Puig Comas	Emili	UGT (?)		Palafrugell	La Aurora	Processat	
Puig Cunill	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Puig Cunill	Eudald	ERC/Conseller municipal		Campdevàno	Presó de Girona	Processat	Absolt
Puig Elias	Enric				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	Llibertat provisional el 1/12/1934.	Causa sobreseguda
Puig Fort	Josep			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Puig Fort	Francesc			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Puig Fort	Joan	Sindicat Únic de Treballadors		Alcover	Tarragona vaixells presó		
Puig Masgrau	Lluís				Presó cel·lular		
Puig Oliver	Jaume	ERC/Conseller municipal		Campdevàno	Presó de Girona	Processat	Absolt
Puig Ovesall	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Puig Pujades	Josep	ERC	Comissari Delegat del govern de la Generalitat a Girona	Girona	Presó de Girona	Processat	30 anys de presó
Puig Subinyà	Pere	UdR	Pagès	Sant Hipòlit de Voltregà	Barcelona	Processat	7 mesos de presó

Puig Tomàs	Jaume			Alcoletge	Presó de Lleida	Processat	
Puig Ubach	Francesc		Empleat municipal	Sabadell	Barcelona	Processat	Absolt
Puig Vila	Nònit	UdR/ERC		Rocafort	Presó de Manresa	En llibertat provisional l'1/02/1935. Processat	
Puig Vilalta	Josep			Artés	Presó de Manresa	Processat	
Puigdefàbregas				Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Puigdellever Font	Francesc			Rajadell	Presó de Manresa	Processat	
Puigdellivol Luisa	Jaume	Federació Local de Sindicats		Sabadell	Presó de Sabadell		
Puigdomènech Bosoms	Valentí	ERC/conseller municipal		Terrassa	Barcelona	En llibertat provisional el 24/12/1934.	10 anys de presó
Puigdomènech Novell	Isidre		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Puigduvi Rucarols	Esteve	ERC		Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"		
Puigfarragut	Magí			Tàrraga	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Puignau	Joan	FRSE/Joventut d'Esquerra Republicana	Caporal del Sometent	Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934	
Puignau	Miquel	ERC		Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Puignau Feliu	Lluís			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 7/01/1935	
Puigolí Monlleó	Pere			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Puigoriol Borràs	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		

Puigredon	Domènec	ERC/Conseller municipal		Cervera	Presó de Lleida	En llibertat provisional el desembre de 1935. Processat	
Puigsech Oms	Ramon	Unió de Rabassaires		Tordera	Vaixell presó "Argentina"		
Puigvert Fabrí	Artur	USC/conseller municipal		Mataró	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 21/12/1934	
Puigvert Ferrer	Martí			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	1 any de presó
Pujadas Fort	Enric	Ateneu Obrer de Montblanc /ERC	Caporal del Sometent del partit de Montblanc	Montblanc	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 21/12/1934	
Pujadas Roger	Joan			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 12/01/1935	
Pujadas Solanas	Andreu			Palausolità	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pujades	Artur	ERC/Conseller municipal		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Pujal Almazor	Antoni		xòfer	Barcelona	Barcelona	Processat	Absolt
Pujalet Bisbal	Jaume			Copons	Barcelona		
Pujol	Florenci			Premià de Mar	Presó de Mataró		
Pujol	Jaume	BOC		Pontmajor	L'Aurora	En llibertat el 7/01/1935. Processat	Causa sobreseguda
Pujol	Pere		Ajudant de calderer	Vilanova i la Geltrú	Barcelona	Processat	
Pujol "Muchu"	Lluís			L'Escala	Presó de Figueres		
Pujol Albó	Ramon	ERC /Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt

Pujol Almanzar	Antoni	Estat Català		Barcelona	Presó cel·lular		
Pujol Artigas	Josep			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Pujol Ballesté	Agustí			Pobla de Montornès	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos de presó
Pujol Brugat	Narcís	JEREC		Premià de Mar	Presó de Mataró		
Pujol Call	Josep	FAI (?)		Torelló	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Pujol Callau	Antoni			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pujol Callau	Amadeu			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Pujol Calmó	Frederic	CNT		Ordís	Presó de Figueres	En llibertat el 21/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Pujol Carrera	Pere			Sant Boi de Lluçanès		Processat	
Pujol Costa	Joan	Joventut Catalanista d'ERC/Sometenista		L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Pujol Font			Jutge municipal	El Prat de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Pujol Grau	Josep	CNT	metge	La Roca del Vallès	Presó de Mataró	Processat	Absolt
Pujol Manasac	Mateu			Vimbodí	Tarragona vaixells presó		
Pujol Planas	Joan	ERC/ Conseller municipal		Fornells de la Selva	Castell de Figueres	Processat	2 mesos i un dia de presó
Pujol Pons	Josep	Caporal del Sometent		Reus	Tarragona Vaixells presó		Absolt
Pujol Pubié	Domènec			Sanauja	Presó de Lleida		
Pujol Puig	Ramon				Presó de Berga		
Pujol Rach	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Pujol Rovira	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	

Pujol Solé	Francesc			Torrelles de Foix	Presó cel·lular	Processat	4 mesos i un dia de presó
Pujolà Reus	Joan				Presó de Manresa	Processat	
Pujolà Vidal	Marià	Federació Republicana Socialista de l'Empordà/Alcalde		Figueres	Vaixell presó "Uruguay"	Detingut durant 2 dies. Processat	
Pujolar Oller	Anicet	UdR/ERC	pagès	Terrassa	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934	
Pullo Maneu	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Pumarola Julià	Tomàs	ACR	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Punsanau	Antoni	PCC		Agramunt	Presó de Lleida		
Punset	Josep	Caporal del Sometent		Cistella	Castell de Figueres	En llibertat el 29/11/1934	
Punsola Arañó	Salvador			Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Puntes Freixa	Antoni			Olvan	Presó de Manresa	Processat	
Puntí	Antoni			Bonmatí	Presó de Girona	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
Puntí	Emili	BOC		Premià de Mar	Presó de Mataró		
Purcallas Salvà	Pere	Centre Federal/UdR/Alcalde		Llansà	Castell de Figueres	En llibertat el 29/11/1934	Causa sobreseguda
Purroy Masoll	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Puyal Salinas	Ramon			Lleida	Presó de Lleida		
Puyó Manent	Manuel		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		

Quadras Marcet	Joan	UdR/ERC	Alcalde	Sant Pere de Ribes	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Queipiquer	Joan	ERC		Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Quelart Guiella	Tomàs				Vaixell presó "Uruguay"		
Quelon Vidiella	Tomàs			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Queralt	Baptista	ERC	Pagès	Alcanar	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Queralt alias Boira	Joan			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	En llibertat el 10	
Queralt Badia	Josep				Presó cel·lular		
Queralt Clapés	Josep	ERC		Badalona	Barcelona	En llibertat provisional el 21/05/1935. Processat	Causa sobreseguda
Queralt Pascual	Antoni		Pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Queralt Pascual	Salvador		Pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Queralt Sendrós	Joan	Centre Democràtic d'Esquerres/ERC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Quero	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"		
Querol	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Querol Folch	Daniel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Querol Miguel	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Querol Pedrol	Joaquim			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Quesada Quiñones	Beingno				Vaixell presó "Uruguay"		
Quijada Armengol	Joan		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Quiles	Josep		Cambrer	Lleida	Presó de Lleida		
Quintana	Baldomer			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Quintana Mauri	Joan	Sindicat Agrícola/ERC/ Caporal del sometent	pagès	La Roca del Vallès	Presó de Mataró	Processat	9 mesos de presó
Rabada Aquens	Joaquim				Vaixell presó "Uruguay"		
Rabasa	Casimir			Tàrraga	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Rabassa	Francesc			Alcarràs	Presó de Lleida	Processat	
Rabassa Mainegra	Francisco		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Rabull Bertran	Escolàstic			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Raduà Raduà	Joan			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Ràfales Ramos	Eusebi		Fogoner	Vilanova i la Geltrú	Barcelona	Processat	
Ràfecas Marcé	Josep			El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Rafecas Sicart	Pere			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Rafel Torras	Teodor			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Ràfols	Josep	ERC/Conseller municipal		Santa Margarida i els Monjos	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Ràfols Carbonell	Lluís	Grup Popular Torrellenc/Alcalde		Torrelles de Foix	Presó cel·lular	Processat	2 anys de presó
Ràfols Vallès	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Ràfols Vendrell	Josep			Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Rahola	Dario	ERC/Conseller municipal	Director de "L'Autonomista"	Girona	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 16/11/1934. Processat	

Rainich Juvany	Isidre	ERC		La Roca del Vallès	Presó de Mataró	Processat. En llibertat el juliol de 1935	7 mesos de presó
Raliu Arilla	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Rallés Sans	Magí	CNT		Vilafranca del Penedès	Barcelona	Processat	
Ralui Arilla	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ramadà Bonet	Miquel	Sometenista		Sant Gervasi	Vaixell presó "Uruguay"		
Ramadà Guixeras	Joan		Mosso d'Esquadra	Girona	Girona	En llibertat el 6/12/1934	
Rambla Ramos	Joan		Xòfer de Miquel Badia	Barcelona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Ramia Comas	Mateu	Sometenista		Barcelona-Camp de l'Arpa	Barcelona	Processat. En llibertat sota fiança	Causa sobreseguda
Ramírez Andreu	Manuel				Vaixell presó "Argentina"		
Ramírez García	Joan		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ramírez Isart	Enric		Secretari municipal	Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 22/12/1934	6 mesos de presó
Ramírez Morán	Juan			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Ramon	Anton	Sindicat Agrari de la Comarca Colomenca		Sant Hilari Sacalm	Presó de Girona	En llibertat provisional el 26/12/1934.	
Ramon	Ramon			Termens	Presó de Lleida	Processat	
Ramon	Jaume	Caporal del Sometent		Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	6 mesos de presó
Ramon Falgà	Joan			Parets del Vallès	Presó de Granollers	Processat. En llibertat el	

						desembre de 1934	
Ramon Llana	Frederico		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Ramon Maigí	Vicens			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Ramon Masmiquel	Joan	Sindicat de Roders	Roder	Sant Hilari Sacalm	Presó de Girona	Processat	1 any i vuit mesos de presó
Ramon Parés	S.		Caporal del Sometent	El Prat de Llobregat	Barcelona	Processat	
Ramon Regué	Jaume				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Ramonet Rigau	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Ramos	Emili			Mataró	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional. Processat	
Ramos	Jaume			Termens	Presó de Lleida	Processat	
Ramos Herro	Josep	Comunista	Aturat	Barcelona	Presó cel·lular	Processat. En llibertat provisional el 18/12/1934	Absolt
Ramos Horta	Artur			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	En llibertat el 30/10/1934.	Causa sobreseguda
Ramos Martínez	Rafael				Presó cel·lular		
Ramos Massip	Vicent			Tarragona	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 30/10/1934	
Ramos Molins	Francesc	Juventuts Socialistes	Estudiant	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Ramos Palomar	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"		
Rangel Fonrodona	Manuel	ERC	Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	

Rangel Fonrodona	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Raspall Folguera	Alfons		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 5/12/1934	
Raubet Malgrat	Pere				Presó de la Seu d'Urgell		
Raventós Denix	Josep	BOC	Cuiner	Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	2 anys de presó
Raventós Galimany	Pere	CNT (?)		Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 21/12/1934	6 mesos de presó
Raventós Mornau	Mateu		Secretari municipal	Pla del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Raventós Parros	Armengol			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Reales Quintana	Basilio	Sindicat Autònom de treballadors de la Terra		Almacelles	Lleida	Processat	Absolt
Rebollar Roig	Josep	UGT	Treballador de la sanitat	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Rebujent	Rosend			Girona	Presó de Girona	Processat	
Rebull	Escolàstic	USC		Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Rebull	Àngel				Presó de Manresa	Processat	
Rebull Sancho	Blai	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó		
Recasens	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Recasens	Joaquim			Salou	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	
Recasens Carull	Joan	UdR/Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó	Processat	
Recasens Domingo	Josep	ERC/Sindicat Agrícola	pagès	Nulles	Presó de Valls/Vaixell presó "Manuel	Processat	

		Popular			Arnús”		
Recasens Ribalaiga	Anselm			Sant Celoni	Vaixell presó “Argentina”	Processat	Absolt
Recasens Soriano	Ramon				Vaixell presó “Uruguay”	Processat	Causa sobreseguda
Recoll Baiza	Constantí				Vaixell presó “Uruguay”		
Recover Valero	Teòfil			Badalona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Redon Dols	Adolf	Unió Ultramarina		Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”		
Reguant Bou	Salvador	Partit Federal/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Regueras González	Pere				Vaixell presó “Uruguay”		
Rei Oriol	Francesc	Alcalde/UGT(?)		Albagés	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Reig	Joaquim	ERC		Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Reig Silvestre	Josep Maria			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Reinés Hugué	Josep		Sastre	El Masnou	Presó de Mataró	Processat	Causa sobreseguda
Reixach Palom	Llorenç			Manresa	Presó de Manresa	En llibertat el 3/11/1934. Processat	
Remon Guanter	Josep		Agent de policia de la Generalitat	Sabadell	Vaixell presó “Uruguay”		
Renart Terrats	Joaquim			Celrà	Presó de Girona		
Requena Mas	Francesc	BOC (?)	Secretari municipal	La Fuliola	Presó de Lleida		
Reserva	Vicent			Barcelona	Barcelona		

Reverté Dalmau	Emili			Pobla de Mafumet	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Reverté Papiol	Joan	Centre Federal		Torredembarra	Tarragona vaixells presó		
Reverté Pedrell	Josep			Pobla de Mafumet	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Reverté Pedrell	Joan			Pobla de Mafumet	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Reverter Fernández	Pere	Centre Republicà d'Esquerra Catalana/ERC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Reverter Sancho	Llàtzer	ERC		Alcanar	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Rey	Josep	FLS (?)		Sabadell (?)	Presó cel·lular		
Rey Cascales	Antoni		Tinent d'Infanteria/Cap de les forces de Seguretat	Lleida		Processat	6 anys i un dia de presó
Rialp Porta	Antoni	BOC	Sastre	Almenar	Presó de Lleida	En llibertat el 2/04/1935	
Rialp Targadilla	Francesc	Sometenista		Camp de l'Arpa	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 19/10/1934. Processat.	6 mesos de presó
Riat Talldagulla	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Riba Bover	Pere			Monclar	Presó de Manresa	Processat	
Riba Bover	Ramon	ERC/alcald		Monclar	Presó de Manresa	Processat	
Ribalta	Josep	CNT (?)		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Ribas	Vicent		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ribas Artau	Toribi			Lloret de Mar	Girona	Processat	
Ribas Crusat	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Castell de Montjuïc/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ribas Llorens	Joan			El Morell	Tarragona vaixells presó		

Ribas Llorens	Martí	USC o PCC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Ribas Masdeu	Josep		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Ribas Roig	Esteve				Presó cel·lular	Processat	
Ribas Tarragona	Amadeu	Unió Sindicat/Alcalde		Orís	Vaixell presó "Argentina"	Processat	20 anys de presó
Ribau Roma	Enric	BOC/Alcalde		Alpicat	Presó de Lleida	Processat . En llibertat el 17/12/1934	Absolt
Ribell Armao	Evarist			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Ribera Camprubí	Josep			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Ribera Costa	Tomàs				Presó de Berga		
Ribera Enrich	Ramon	ERC/Jutge municipal		El Bruc	Presó d'Esparraguera/Barcelona	Processat	Absolt
Ribera Pala	Joan			Castellar del Vallès	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ribera Salvia	Francesc		Mosso d'Esquadra	Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Ribes	Manuel			Girona	Presó de Girona	Processat	
Ribes Gisbert	Joan			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat	
Ribó Albiol	Atoni			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Ribordosa Ripollès	Sixte	JEREC/ Cooperativa Obrera "Fraternidad"	Auxiliar Secretari municipal	Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Ribot	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Ribot	Albert	Unió Republicana d'Esquerra/ERC/Conseller municipal		Palafrugell	Presó de Girona	Processat. En llibertat el 12/01/1935	

Ribot Altés	Pere			Mataró	Presó de Mataró		
Ribot Masdeu	Cayetano			Hospitalet de Llobregat (?)	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat	20 anys i un dia de presó
Ric	Manuel			Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Ric Lozano	Josep	BOC (?)		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 6/04/1935	
Ricar Miró	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ricart	Daniel			La Fuliola	Presó de Lleida		
Ricart March	Joan		Coronel d'Infanteria	Barcelona	Castell de Montjuïc	Processat	Cadena perpètua/30 anys de presó
Ricart Nadal	Antonio			Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Ricart Olives	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ricart Pagès	Narcís	JEREC		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Rich Casanoves	Manuel	ERC		Barceloma	Vaixell presó "Uruguay"		
Ridorsa	Esteve	Sindicat de Roders (?)		Arbúcies	La Aurora/Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Riell Roca	Lluís			Palafrugell	La Aurora	Processat	
Riera	Miquel	Unió Republicana d'Esquerra/ERC/Conseller municipal		Palafrugell	La Aurora/Presó de Girona	Processat	
Riera	Eduard		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Riera	Alexandre			Amer	Presó de Girona	Processat	Absolt
Riera	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Riera Balsells	Emili	Caporal del Sometent		Amer	Presó de Girona/Presó de Pamplona	Processat	2 anys de presó
Riera Camps	Ramon	PCC		Sabadell	Presó de Sabadell		
Riera Casadevall	Jaume			Cadaqués	Presó de Figueres	En llibertat el 18/01/1934	
Riera Charles	Jaume	Caporal del sometent		Vilajuïga	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Riera Clara	Ramon	ERC/Conseller municipal		Castellbisbal	Presó cel·lular		
Riera Claramunt	Francesc	UR/ERC		Martorell	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Riera Cobas	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Riera Cros	Lluís			Verges	Presó de Figueres	Processat	Absolt
Riera Dordal	Josep	ERC	pagès	Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 2/02/1935	
Riera Filella	Amadeu		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Riera Godó	Josep			Cadaqués	Presó de Figueres	En llibertat el 26/11/1934. Processat	Absolt
Riera Godó	Pere			Cadaqués	Presó de Figueres	En llibertat el 18/01/1934	
Riera Vila	Isidre			Pont de Vilomara	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Rigol Isart	Pere		pagès	Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935.	

						Processat	
Rios Llates	Jaime		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ripoll	Alexandre	Societat Mutualista Aliança/CADCI	Tresorer	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el gener de 1935	
Ripoll	Conrad			Torrelameu	Presó de Lleida	Processat	
Ripoll Comes	Domènec				Vaixell presó "Argentina"		
Ripoll Llorens	Esteve			Gratallops	Tarragona vaixells presó		
Ripoll Masdeu	Gayetà			Hospitalet de Llobregat (?)	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Ripoll Segarra	Josep	Foment Republicà de Sants/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ripolls Montañas	Vicent		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Riquelme Rull	Antonio			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Riu Vilagràs	Eugeni				Vaixell presó "Argentina"		
Riudor Iglesias	Jaume			Santpedor	Presó de Manresa	Processat	
Riudor Riera	Jaume	ERC/Conseller municipal		Callús	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Rius Carreras	Ramon				Presó de Manresa	Processat	
Rius Comajuncosa	Domènec				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Rius Costa	Josep			Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Rius Farré	Joan			Terrassa	Barcelona	Processat	
Rius Huguet	Joan			Bellvei del Penedès	Tarragona vaixells presó		
Rius Llorens	Josep			La Selva del Camp	Tarragona vaixells presó		

Rius Lopetegi	Alfons				Vaixell presó "Uruguay"		
Rius Puigdelloses	Vicent	ERC/ Conseller municipal		Terrassa	Barcelona		
Rius Rafales	Manuel			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Rius Raples	Manuel	ERC		Barcelona	Penal de Sant Cristòfol Pamplona		
Rius Rubio	Joan		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Riva Beltrán	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Rivas	Sebastià			Alcarràs	La Panera		
Rivas Almirall	Pere		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Rivas Giró	Enric		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Rivas Muñoz	Ricard				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Rivas Pagès	Josep		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Rivas Prat	Vicent				Vaixell presó "Uruguay"		
Rivas Sabater	Camil				Presó de Manresa	Processat	
Rivas Solé	Josep	ERC/ Alcalde		Sant Quintí de Mediona	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Rivas Vilaseca	Josep	Federació Local de Sindicats		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Rivera	Jaume			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Rivera Ródano	Miguel		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Robert Ramos	Joan			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Robirosa	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Robusté Parés	Josep	Partit Sindicalista	Obrer/periodista	Barcelona	Presó cel·lular		
Roca	Daniel				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Roca	Jaume	USC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Roca	Ernest	ERC		Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935. Processat	
Roca	Jaume			Termens	Presó de Lleida	Processat	
Roca	Domingo		Empleat de telègrafs	Barcelona	Barcelona	En llibertat el 19/12/1934	
Roca Basaira	Andreu	Jutge municipal		Tortellà	Girona	Processat	Absolt
Roca Aragay	Josep				Presó cel·lular		
Roca Aregall	Josep			Martorell		Processat	Causa sobreseguda
Roca Barceló	Manuel			Badalona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Roca Bragós	Josep			Castelldans	La Panera		
Roca Colomines	Josep	Unió Republicana/ERC/Conseller municipal	Paleta	Tàrraga	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Roca Deulunder	Camil		Empleat de telegrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional. Processat	
Roca Domingo	Vicent		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Roca Garganta	Joan			Sant Julià de Ramis	Presó de Girona		
Roca Garganta	Llorenç			Sant Julià de Ramis	Presó de Girona		
Roca Gascón	Manuel				Presó cel·lular		
Roca Mota	Joan				Presó de Lleida	En llibertat el	

						17/12/1934	
Roca Munter	Marià	Foment Nacionalista Republicà/ERC	Impresor i periodista	Reus	Tarragona Vaixells presó		
Roca Prieto	Pere	CNT		Granollers	Vaixell presó "Uruguay"		
Roca Profitós	Josep		Secretari municipal	Vilanova de Segrià	Presó de Lleida		
Roca Riar	Josep	ERC/conseller municipal		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Roca Seguí	Francesc			La Seu d'Urgell	Presó de la Seu d'Urgell		
Roca Soler	Ramon			Santpedor	Presó de Manresa	Processat	
Rocas Simón	Guillem			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 12/01/1935	
Rocosa	Josep	Centre Republicà Federal/ERC/Conseller municipal		Sant Feliu de Guíxols	La Aurora	Processat	Absolt
Roda Colomer	Narcís			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Roda Pons	Antoni	UGT (?)		Bot	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Rodamilans Grau	Francesc			Monistrol de Montserrat		Processat	
Rodas Luis	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Rodeja Fontaner	Aquil·les	UdR		L'Escala	Presó de Figueres		
Rodergas Sitges	Jaume			Súria	Presó de Manresa	Processat	
Rodero	Adolfo				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Rodó Montó	Francesc	Unió Ultramarina	Conserge	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	

Rodrigo Gelpi	Francisco				Presó cel·lular		
Rodrigo Nicolás	Francisco			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Rodríguez		Unió Republicana d'Esquerra/ERC/Conseller municipal		Palafrugell	Presó de Girona	Processat	
Rodríguez	Màxim			Els Alamús	Presó de Lleida	Processat	
Rodríguez		Caporal sometent partit judicial Vic		Vic	Barcelona		
Rodríguez Díez	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934. Processat	12 anys de presó
Rodríguez Gilabert	Joan			Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Rodríguez Gilabert	Joan			El Perelló/l' Ampolla	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Rodríguez González	Màrius	ERC/Alcalde	Metge	Olost de Lluçanès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el gener de 1935. Processat	
Rodríguez Perezagua	Gregori		Agent de policia	Barcelona	Barcelona	Processat	
Rodríguez Ramon	Benito		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Rodríguez Rodríguez	Damià	CNT (?)		Roquetes	Tarragona vaixells presó		
Rofes Bel	Manuel			Els Guiamets	Castell de Pilats	Processat	8 mesos de presó
Rofes Llorens	Joan	CNT	Obrer tèxtil	Reus	Tarragona Vaixells presó		
Rofes Poliñà	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Roger	Domingo		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Roger Sancho	Viriato				Vaixell presó "Uruguay"		
Roget Corominas	Pere				Presó cel·lular		
Roig	Miquel		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Roig	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Roig Català	Josep			Alcover	Tarragona vaixells presó		
Roig Ester	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Roig Galindo	Ramon		Sereno	Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Roig Grau	Francesc	ERC		Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	
Roig Martorell	Martí		Pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Roig Masdeu	Pere			Alcover	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	
Roig Mazán	Miquel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Roig Obrador	Josep	Sindicat Únic de Treballadors		Alcover	Tarragona vaixells presó		
Roig Olivella	Fèlix	UdR	Les Cabanyes	Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Roig Ollé	Lluís		pagès	Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935. Processat	
Roig Pruna	Daniel	Unió Catalanista		Barcelona	Barcelona		
Roig Recasens	Josep	Sindicat Únic de Treballadors		Alcover	Tarragona vaixells presó		
Roig Rosell	Salvador			Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Roig Roura	Ramon		Ofensa a força	Sabadell	Barcelona	Processat	

			pública				
Roig Serra	Joaquim	ERC/conseller municipal		Roses	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Roig Tàrrega	Joan	Societat Obrera de Treballadors		Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Roig Torres	Indaleci	Candidatura Obrera	pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Roig Vidal	Josep	ERC	Cooperativa de Boters	Vilafranca del Penedès	Presó cel·lular	Processat. En llibertat provisional el desembre de 1935	
Rojo	Ginés			Badalona	Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Rolan Illa	Josep			Artés	Presó de Manresa	Processat	
Roldán Camacho	Patricio		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Roldán Hernández	Carles		Agent de policia marítima	Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934	Causa sobreseguda
Rollán	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Roma	Miquel	Ateneu Obrer		Almacelles	Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Roma	Josep			Girona	Presó de Girona	Processat	
Roma Gabarró	Bonaventura				Presó de Manresa	Processat	
Romagosa	Leandre	UdR	rabassaire	Gelida	Presó cel·lular	Processat	
Roman Alsinet	Francesc			Barcelona	Barcelona	Processat	

Romanos Lázaro	Pedro		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Romans Simón	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Romeu	Miquel	ERC/Conseller municipal		Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 2/02/1935	
Romeu Avantí	Josep M.	PCC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Romeu Casañes	Jaume			Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Argentina"	Processat	
Romeu Esteve	Jaume	Ateneu Republicà Català/Conseller municipal		Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Romeu Fort	Pere			Montmell/Marmellà	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Romeu Renom	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Romeu Vericat	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Romia	Mateu	BOC (?)		Seròs	Presó de Lleida	Processat	Causa sobreseguda
Romo	Daniel			Hospitalet de Llobregat	Ajuntament de l'Hospitalet		
Ros Blanquer	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ros Borgoña	Josep	ERC/Conseller municipal	Jornaler	Vallirana	Vaixell presó "Argentina"	Processat	2 anys de presó
Ros Gené	Josep	ERC		Verdú	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 19/07/1935	6 mesos i un dia de presó
Ros Leonor	Luis		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ros Pastor	Manuel				Presó cel·lular		
Ros Vendrell	Francesc	ERC/Caporal del Sometent/Conseller		Cervelló	Penal de Sant Cristòfol Pamplona	Processat	2 anys i un

		municipal					dia de presó
Ros Vinardell	Miquel	BOC		Camós	Presó de Girona	Processat. En llibertat el 16/11/1934	
Rosca	Joan			Girona	Presó de Girona	Processat	
Roscós Antillech	Elias		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Rosell	Narcís	FLS	Obrer tèxtil	Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Rosell Esquetino	Joaquim			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Rosell Gerz	Gumersind	ADCI (?)		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Rosell Montaner	Francisco	USC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Rosell Morros	Amadeu			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Rosell Pons	Recaredo			Espluga de Francolí	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Rosell Pujolràs	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Rosell Sitges	Mateu	ERC		El Bruc	Presó d'Esparraguera/Barcelona	Processat	Absolt
Roselló Arnal	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Roselló Arnal	Fernando		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Roselló Rosanes	Josep	ERC/Alcalde		Sarreal	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	2 anys de presó
Rosés	Josep	Federació Local de Sindicats	Obrer tèxtil	Sabadell	Presó cel·lular	Processat	
Roset Cató	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Rosich	Jaume			Pla del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat	

						provisional el 24/12/1934. Processat	
Rosiñol	Ramon			Terrassa	Presó de Terrassa	En llibertat el desembre de 1934	
Rosiñol	Pere	ERC		Terrassa	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Rosó Balaguer	Agustí				Vaixell presó "Argentina"		
Rosquilles Magrinyà	Alfons	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Rossell	Emili		Empleat municipal	Granollers	Presó de Granollers	En llibertat l'1/12/1934	
Rossell Gimbernat	Isidre	ERC/Alcalde		Celrà	Presó de Girona		
Rossinyol Martí	Pere	ERC		Terrassa	Barcelona	Processat	
Rota Bonet	Benet			Olvan	Presó de Manresa	Processat	
Rotjes Feliu	Jaume			Torelló	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 10/04/1935. Processat	4 anys de presó
Rou Castellví	Ramon			Montbrío	Tarragona vaixells presó		
Roura	Àngel		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Roura	Miquel			Anglès	Girona	Processat	
Roura Comas	Mateu	ERC/Sometenista		Barcelona-Camp de l'Arpa	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	En llibertat el 19/10/1934. Processat.	6 mesos de presó.
Roura Lloberas	Joan	CNT		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt

Roura Peirau	Josep	BOC		Alpicat	Presó de Lleida	Processat . En llibertat el 7/12/1934	Absolt
Roura Torres	Francesc		Xòfer Hispano Suïssa	Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”/Vaixell presó “Argentina”	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Roura Tunen	Ermenegild	ERC/Conseller municipal		Cassà de la Selva	Presó cel·lular	En llibertat l'11/01/1935	
Roure	Pere	ERC/Conseller municipal	Pagès	Espluga Calba	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Roure	Antoni			Alpicat	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Roure Gumà	Francesc	ERC/Alcalde		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Rouret Callol	Martí	ERC	Diputat al Parlament de Catalunya	Tarragona	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Rovira	Antoni			Girona	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Rovira	Joan	Sometenista		Rubí	Vaixell presó “Uruguay”	Processat. En llibertat el 25/02/1935.	Absolt
Rovira	Llorenç			Sant Gregori	Presó de Girona	En llibertat l'1/02/1935	
Rovira	Salvador			Pobla de Montornès	Vaixell presó “Manuel Arnús”	Processat	6 mesos de presó
Rovira	Mateu	ERC		Barcelona	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó

Rovira Aguilar	Josep	Jutge municipal		Sant Feliu de Llobregat	Caserna de la Guàrdia civil		
Rovira Aymat	Valentí		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Rovira Casas	Marià			Creixell	Tarragona vaixells presó		
Rovira Coma	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Rovira Martí	Francesc	UdR		La Nou de Gaià	Tarragona vaixells presó		
Rovira Rosell	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Rovira Rosell	Pere	ERC/Unió Republicana Federal		L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Rovira Surinyach	Josep			Artés	Presó de Manresa	Processat	
Rovira Vendrell	Antoni		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Rovira Vidal	Joan				Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 19/10/1934	
Rovira Virgili	Ramon			La Nou de Gaià	Tarragona vaixells presó		
Royo Colàs	Bienvenido			Borredà	Presó de Berga	Processat	
Royo Colàs	Càndid	ERC	Conseller municipal	Borredà	Presó de Berga	Processat	1 any de presó
Royo Sainz	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ruas Lázaro	Joan			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Rubert Canals	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Rubí Mula	Antoni			Roses	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda

Rubí Surós	Joaquim	Bloc Catalanista Republicà/Conseller municipal		Sils	Presó de Giorna	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Rubinat Carulla	Amadeu	Joventut Republicana/ERC		Bellpuig	Lleida	En llibertat el 5/02/1935	
Rubinat Susagna	Antoni			Callús	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Rubio	Miquel	Sometenista		Pobla de Mafumet	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Rubio Olias	Carlos	Sindicat Metal·lúrgic el Baluarte	Obrer Metal·lúrgic	Barcelona	Barcelona		
Rubió Solsona	Josep	PCC		Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Rúbis Casaldàliga	Joan	UdR	pagès	Santpedor	Presó cel·lular	Processat	
Ruches	Jaime	CNT		Torelló	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Ruiz	Nicolau			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Ruiz	Domènec				Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Ruiz Álvarez	Francesc			La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Ruiz Cinto	Manuel				Presó de Manresa	Processat	
Ruiz de Gopegui	Ildefonso		Empleat de Telegrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional. Processat	
Ruiz Lecina	Amos	PSOE	Catedràtic d'Institut	Tarragona	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 24/12/1934	
Ruiz Melero	Antoni				Vaixell presó "Argentina"		
Ruiz Paz	Vicenta			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	

Ruiz Tomàs	Joan	BOC		Sant Cugat	Vaixell presó "Urugay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Ruiz Vilanova	Josep	Unió Republicana d'Esquerra/ERC/Conseller municipal		Palafrugell	La Aurora/Presó de Girona	Processat	
Ruiz Villa	Luís		Aturat	Barcelona	Presó cel·lular	En llibertat el 14/12/1934	
Ruiz Vinuesa	Antoni	BOC		Vilanova i la Geltrú	Barcelona	Processat	
Ruiz Vinuesa	Joan			Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
Ruiz Vorel Boronat				Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Rustillán Ferrer	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ruz Ponsetí	Estanislau	USC	Diputat al Parlament de Catalunya	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 26/01/1935	Causa sobreseguda
Sabadell	Josep		Empleat Generalitat	Barcelona	Barcelona	Empresonat el 8/10/1934	
Sabadell Portet	Andreu		Aturat	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Sabadell Rodelgas	Tomàs		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Saball	Joan J.				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Sabàs Tarragó	Antoni		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Sabata Parceriza	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Sabata Sales	Isidre				Vaixell presó "Uruguay"		
Sabaté	Salvador			Terrassa	Presó cel·lular	Processat	
Sabaté	Pere	UdR/Conseller municipal		Vallbona d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt

Sabaté Carbó	Salvador	ERC		Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	12 anys de presó
Sabaté Carbó	Salvador			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	
Sabaté Ill	Miquel			Terrassa	Presó cel·lular	En llibertat provisional el 17/04/1935. Processat	6 anys de presó
Sabaté Llord	Lluís			Montbrió	Tarragona vaixells presó		
Sabaté Martínez	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Sabaté Miró	Agustí			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	
Sabaté Solé	Lluís				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Sabaté Torruella	Fausto			Alguaire	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Sabater	Manuel				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Sabater Arrola	Josep			Amposta	Tarragona vaixells presó		
Sabater Gallinat	Josep			Palafrugell	La Aurora	Processat	
Sabé	Miquel	ERC		Terrassa	Barcelona	Processat	6 anys i un dia de presó
Sabrià Roca	Ramon	CADCI	Funcionari de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Sacart Esteve	Adrià		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Sadurní Colet	Josep				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Saenz Bermejo	Ignasi			Sant Cugat	Vaixell presó "Argentina"		
Sáez Domingo	Alfredo				Presó de Manresa	Processat	

Saez Martínez	Manuel	PCC	Potasas Ibéricas	Sallent	Presó de Manresa/Presó cel·lular	En llibertat el 26/02/1935. Processat	
Safont Gil	Joan			Barcelona	Barcelona		
Sagalà Llagostera	Josep	ERC	Sastre	Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Sagredo	Pedro			Terrassa	Hospital Clínic		
Sagrera	Pere		Empleat de Governació	Barcelona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Sagrera Aresté	Pere				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Sagrià Anglès	Francesc	ERC		Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Sagrià Toldrà	Ramon			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Sagristà	Xavier	Delegat d'Ordre Públic		Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 12/12/1934	
Sagristà Prat	Pere			Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Sahún Planells	Josep			Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Sairvila Vicente	Manuel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Sala	Enric	ADCI (?)		Manresa	Presó cel·lular		
Sala	Jaume	Sindicat Únic de Vaquers		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Sala Artigas	Antonio	ERC/Conseller municipal		Cardona	Presó de Berga	En llibertat el 15/11/1934	
Sala Besa	Ramon	ERC/conseller municipa		Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Sala Carreras	Josep	ERC		Lloret de Mar	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	

Sala Cortada	Esteve	Societat Obrera de Treballadors (?)		Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Sala Gamisans	Jaume	Sindicat Únic de Vaquers		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Sala Ginesta	Ricard		Capità	Barcelona	Castell de Montjuïc		
Sala Planell	Arcadi			Callús	Presó de Manresa	Processat	
Sala Ponsà	Josep	ERC/alcalde	Pagès	Vallirana	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	1 any de presó
Sala Pont	Antoni	ERC		Badalona	Barcelona	Processat	6 mesos i un dia de presó
Salanova	Rafael		Periodista	Barcelona	Barcelona	En llibertat 15/10/1934	
Salanova Escobedo	Antoni		mecànic	Cervelló	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Salas Lladó	Elies	Front Únic d'Esquerres/Conseller municipal		Berga	Presó de Berga	Processat	Causa sobreseguda
Salles	Joan			Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Sales Babado	Bonaventura				Presó cel·lular		
Sales Brossa	Felip			Tivissa	Tarragona vaixells presó		
Sales Oriol	Jaume				Presó de Lleida	En llibertat el 30/03/1935	
Sales Peguera	Miquel		Mosso d'Esquadra	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934	
Sales Salla	Xavier			Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Salinas Mateos	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Salió Sardà	Joan			La Bisbal de	Presó de Girona	Processat	Absolt

				l'Empordà			
Salip	Josep	President de l'Ateneu Pi i Margall	Mestre	La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Salla Saltó	Joan				Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Sallés Figueras	Jaume	ERC/diputat al parlament de Catalunya		Sant Vicenç de Castellet	Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Sallés Iborra	Rafael	Sindicat Metal·lúrgic		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Sallés Pascual	Antoni		Empleat de la Conselleira d'Obres Públiques i Assistència Social	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Saló	Lluís	BOC		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Saló Batet	Manuel			Manresa	Presó cel·lular	Processat	
Salomó Biosca	Ramon	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó		
Salomó Tubau	Pere	ERC/Conseller municipal		La Bisbal de l'Empordà	Presó de Girona	Processat	Absolt
Saltó	Manuel		camioner	Les Borges Blanques	Presó de Lleida	Processat. No compareix al Consell de guerra	
Saludes Rubies	Ernest	Ateneu Enciclopèdic Popular	Joier	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 27/12/1934. Processat	
Salvà Santacana	Josep	UdR	Rabassaire	Torrelles de Foix	Presó cel·lular	Processat	2 mesos de presó

Salvadó	Francisco	Caporal del Sometent		Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 12/12/1934	
Salvadó	Emilià			Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Salvadó Castell	Hilari	ERC	Conseller de l'Ajuntament de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	4 mesos i un dia de presó
Salvadó Ferré	Ramon	BOC		Constantí	Tarragona Vaixells presó		
Salvador	Joan			Cambrils	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Salvador Andrés	Lluís			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Salvador Bau	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Salvador Miralles	Francesc			Amposta	Tarragona vaixells presó		
Salvador Rosés	Felip		Secretari de l'Ajuntament de Santa Coloma	Santa Coloma de Gramenet	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el 30/11/1934.	Causa sobreseguda
Salvador Tomàs	Llorenç	ERC/Conseller municipal		Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Salvador Villanueva	Miquel		Ferroviari	Martorell	Presó cel·lular	Processat	
Salvany Alemany	Benet		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Salvat Parés	Josep		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Tarragona	Tarragona	Processat	1 any de presó
Samà Pedrell	Josep			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Sambola Minguell	Fabià	ERC		Verdú	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 19/07/1935	6 mesos i un dia de presó
Samper González	Vicenç				Vaixell presó "Uruguay"		
Samper Grande	Benet	JEREC	Empleat de la	Barcelona	Presó cel·lular		

			Conselleria de Governació				
Samprón	Eduardo		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
San Agustín Zazurdo	Ricardo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
San Fulgencio González	Agustín				Vaixell presó "Uruguay"		
San Juan Companys	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
San Martín Diert	Vicent			Carcaixent	Vaixell presó "Uruguay"		
San Miguel Pascual	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Sanahuja	Salomó	Societat Obrera (?)		Móra d'Ebre	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Sanahuja Forcada	Magí			Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó	Processat	
Sanahuja Panisello	Manuel			Tortosa	Tarragona vaixells presó	Processat	
Sanahuja Queralt	Martí		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934. Processat	2 anys de presó
Sanahuja Soler	Ramon	ERC	Delegat de Treball	Tarragona	Vaixells presó Tarragona		
Sánchez Barba	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Sánchez Cabrero	Ramon	Agrupación Pro Cultural Faros/CNT		Granollers	Vaixell presó "Uruguay"		
Sánchez Cordovés	Fernando			Barcelona	Barcelona	En llibertat el 12/10/1934	
Sánchez Gil	Joan			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	10 anys de presó

Sánchez González	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Sánchez Molina	Ramiro				Presó de Manresa	Processat	
Sánchez Montero	Urbano			Súria	Presó de Manresa	Processat	
Sánchez Odreda	Josep				Presó cel·lular		
Sánchez Rubio	Josep	BOC		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Sánchez Santos	Manuel			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Sánchez Vineda	Lorenzo				Vaixell presó "Uruguay"		
Sanchis	Enrique	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Sancho	Gaietà			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Sancho Camí	Josep Maria			Lleida	Presó de Lleida		
Sancho Cervera	Joan		Agent del cos d'Investigació i vigilància	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	12 anys de presó
Sancho Martínez	Baldomer		Secretari de l'Escola de policia de la Generalitat	Barcelona	Barcelona		
Sancho Martínez	Domingo			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	9 anys de presó
Sancho Navarro	Manuel		Treballador fàbrica de sobres	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	Cadena perpètua
Sancho Torné	Domingo		Agutzil	Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	10 anys de presó
Sancho Vidiella	Baptista	ERC		Alcanar	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Sandino	Antoni	SRI/Sindicat de Mariners i		Barcelona	Pavelló de Montjuïc núm. 1	En llibertat	

		Obrers del Port				l' 1/12/1934	
Sangenís Clivillé	Esteve			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Sangenís Vozcerraiz	Joaquim		Mecànic aviació civil	El Prat de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Sangles Serrarols	Albino			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Sangüesa Serrano	Pere				Presó de Sabadell		
Sanitjas Serrat	Josep	ERC/Alcalde	Barber	Gualba	Presó cel·lular	En llibertat el 13/12/1934	
Sanjaume	Josep	Sindicat Agrari de la Comarca Colomenca		Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Sanjuán Cueto	Mariano	CNT		Gavà	Vaixell presó "Argentina"		
Sanlorente	Tomàs			Vilfranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 14/05/1935. Processat	
Sanmartín Esteve	Vicenç				Vaixell presó "Argentina"		
Sanquete Mascarella	Luis		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Sanromà Escoda	Geroni			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Sans	Jaume	ERC/Alcalde		Solivella	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el desembre de 1934	
Sans Anfrons	Joan	Foment Nacionalista Republicà/ERC/conseller municipal		Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	1 any de presó
Sans Ferré	Antoni	Caporal del Sometent		Cabacés	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 mesos d'arrest
Sans Llorens	Llàtzer			Lloà	Tarragona vaixells presó		
Sans Mañé	Jaume		Pagès	Solivella	Tarragona vaixells presó		

Sans Moyà	Jaume				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Sans Orenga	Martí	BOC/Sindicat Mercantil	Casa Vidal i Ribes S.A	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Sans Sebastià	Eliseu	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Sans Tubares	Francesc	ERC	Agent de Policia	Barcelona	Barcelona		
Sansa Monlo	Francesc			Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Sansegundo	Enric	ERC	Cap del negociat d'hisenda de l'Ajuntament	Mataró	Presó de Mataró/Vaixell presó "Uruguay"		
Sansi	Josep	Centre Democràtic Federalista/ERC		Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Sant Martín Castellví	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Santacana	Joan	ERC/Conseller municipal		Santa Margarida i els Monjos	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Santacana Farrés	Francesc			Cervelló	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Santacreu	Enric	ERC		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Santacreu	Baltasar		Treballador de Pirelli	Manresa	Presó cel·lular	En llibertat el gener de 1935. Processat	
Santacreu Montilla	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Santaugenia	Antonio			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Santaaulàlia	Enric	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	Processat. En llibertat	

						provisional el 18/10/1935	
Santaló Camps	Joan	ERC		Sitges	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Santaló Parvorell	Miquel	ERC	Diputat al Parlament de la República	Girona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Santamaria Badia	Josep			Almenar	Presó de Lleida	Processat	
Santanach Pagès	Ramon			Orís	Vaixell presó "Argentina"	Processat	14 anys de presó
Santanach Pujol	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"		
Santandreu Solsona	Eugeni	ERC	Aturat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Santandreu Mayor al	Gabriel				Vaixell presó "Uruguay"		
Santayrat	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Santiago	Daniel	PCC		Barcelona	Presó cel·lular		
Santiago	Alexandre			Bell-lloc	Presó de Lleida	Processat	
Santiago Pérez	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Santolaria Trelles	Marià		Casa Pelegrí-Taller	Barcelona	Presó cel·lular		
Sanuy Rubies	Francesc			Soleràs	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	
Sanz	Francisco	Sindicat Agrícola (?)		Martorell (?)	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Sanz Ale	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Sanz Ibarz	Ramon	ERC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	

Sanz Rubio	Luís		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Sanz Sainz	Juli			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Sapé Duran	Isidre			La Roca del Vallès	Presó de Mataró	Processat. En llibertat el juliol de 1935	7 mesos de presó
Saperas	Enric	SUFGC/CNT	Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	
Saperas Andreu	Esteve			Villarrodona	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Saperas Rovira	Salvador	UdR		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó	Processat	8 anys de presó
Sardà Balsells	Ramon	ERC/Conseller municipa	Jornaler	Espluga Calba	Presó de Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Sardà Castellet	Magí			Esparreguera	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Sardà Vallespinosa	Benet	ERC		Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Sargatal Nois	Rafael	JEREC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Sarri Rovira	Miquel			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Sarri Rovira	Juan			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Sasot Pichín	Joaquin	ERC	Metro	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"/Penal de Sant Cristòfol Pamplona	Processat	20 anys i un dia de presó
Sastre Daunis	Jaume			L'Escala	Presó de Figueres		
Sastre Martinoi	Joan	BOC		L'Escala	Presó de Figueres		
Sastre Martinoi	Jaume			L'Escala	Presó de Figueres		
Sastres Caselles	Joaquim				Vaixell presó "Uruguay"		
Sastrigas Lloret	Nemesi				Vaixell presó "Argentina"		
Sauló Ferrer	Josep	BOC		Cerdanyola del Vallès	Presó de Sabadell		

Saumell	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Saumell Ribas	Manuel	CNT	carreter	Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el gener de 1936. Processat	
Saumell Pàmies	Isidre			Espluga de Francolí	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Saurell Aguiló	Ambrosi			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Sauret	Josep	ERC	Diputat al Parlament de Catalunya	Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Sayas Gàmez	Pere	CNT/FAI		Tortosa	Barcelona	Processat. En llibertat el gener de 1935	
Scheeck Eckstein	Lleó				Vaixell presó "Uruguay"		
Sebastián Irla	Rafael	ERC/alcalde		Esplugues de Llobregat	Vaixell presó "Argentina"		
Sebríà Roca	Ramon				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Secall Cortés	Antoni	ERC/Conseller municipal		Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Secall Muntané	Tomàs			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Sedó Martí	Josep			La Selva del Camp	Tarragona vaixells presó		
Segarra Alegret	Hermenegild			Vilabella	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Segarra Espinar	Enric		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Reus	Manuel Arnús	En llibertat l'1/11/1934	
Seguí	Domingo				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Seguí Arró	Joan			Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Seguí Blasco	Emili	CNT		Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	4 mesos de

							presó
Seguí Bros	Jaume				Presó de Sabadell/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 24/12/1934	
Seguí Cortinas	Jaume		Empleat de la Conselleria de Governació	Santa Coloma de Gramenet	Presó cel·lular	Processat	Causa sobreseguda
Seguí Domènech	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"		
Seguí Gibert	Sebastià			El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	
Seguí Pie	Antoni			Vilabella	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Seguido	José				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Segundo Petra	Miquel		Guàrdia de Seguretat i Assalt	Reus	Manuel Arnús	En llibertat l'11/11/1934	
Segura	Miquel	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Segura	Diego	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 11/01/1935	
Segura Farré	Magí	Joventut d'Esquerra/ERC		Mollerussa	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Segura Fernández	Joan	JEREC		Barcelona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Segura Ferrarons	Antoni			Bellpuig	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Selma Querol	Ramon	ERC		Alcanar	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Selva Fuster	Enric				Vaixell presó "Argentina"		
Selvas Cumallonga	Josep		Guàrdia Municipal	Manresa	Presó de Manresa	En llibertat el 3/11/1934. Processat	

Sena Pascual	José				Vaixell presó "Uruguay"		
Senarau	Joan		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Sendra Rovira	Josep				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Sendra Siscart	Joan	USC	Funcionari municipal	Valls	Tarragona vaixells presó/Presó cel·lular	Processat	4 anys de presó
Sendra Siscart	Josep	BOC	pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Sensada	Pasqual		Contramestre	Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Sensada Corominas	Josep	ERC (?)		Berga	Presó de Berga		
Senserrich Señal	Isidre	Sindicat Agrícola de Treballadors de la terra		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat el 24/12/1934. Processat	
Sentís	Joan		La Canadencs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Sentís Anfruns	Carles	ACR	Secretari del Conseller d'Hisenda de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 18/10/1934. Processat	Causa sobreseguda
Sentís Baiget	Antoni	BOC (?)		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Sentís Cervera	Ernest			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Sentís Guimet	Camil			Lloà	Tarragona vaixells presó		
Sentís Nadal	Josep			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Sentís Perelló	Josep	Cooperativa Obrera Republicana		Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Sentís Sedó	Tomàs	BOC	Agent Aduanes	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el	

			Cateura			11/01/1935	
Serch Trilla	Isidor				Presó de la Seu d'Urgell		
Serdà Castellet	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"		
Sereigni	Enric		Industrial/Caporal del sometent	Lleida	Lleida	En llibertat el 19/11/1934	
Serena Fontova	Manuel			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Serés Novau	Francesc			Alpicat	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Serés Pairan	Miquel	BOC/Conseller municipal		Alpicat	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934. Processat	Absolt
Serna Miguel	Antonio				Vaixell presó "Uruguay"		
Serón Fèlix	Ramon	CNT/ Grup "Los Novatos"		Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Causa sobreseguda
Serra	Pere	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Serra	Antoni	ERC		Calaf	Presó de Manresa	Processat	6 mesos i un dia de presó
Serra	Màrius	ERC/Conseller municipal		Vic	Barcelona	Processat	
Serra Aguilar	Ramon				Barcelona	En llibertat el 19/10/1934	
Serra Anol	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Serra Argemí	Rafael				Presó cel·lular		
Serra Badell	Marià	ACR	Industrial	Vic	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Serra Casals	Àngel	ERC/Alcalde		Puig-Reig	Barcelona	En llibertat provisional el	

						24/12/1934	
Serra Codina	Lluís	ERC		Santa Perpètua de la Mogoda	Vaixell presó "Uruguay"		
Serra Ferrer	Manuel	Joventut d'Esquerra Republicana/Sometenista		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Serra Giménez	Josep			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Serra Guitart	Ramon			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Serra Ministrall	Ramon	Ateneu Obrer Republicà/ERC		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Serra Noguer	Salvador				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Serra Pedreny	Josep			La Figuera	Tarragona vaixells presó	Processat	
Serra Raventós	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Serra Roca	Sixte			Anglès	Girona	Processat	
Serra Soley	Esteve			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Serra Tresseras	Pere			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Serra Trias	Salvador			Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Serra Vidal	Emili	ERC/sometenista/Conseller municipal		Badalona	Barcelona	Processat	Absolt
Serra Vivó	Jaume			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Serrach Ferret	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Serradell	Josep	Unió de Rabassaires		Sant Sadurní d'Anoia	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935.	

						Processat	
Serradell	Ramon			Barcelona	Barcelona	En llibertat l'11/03/1935. Processat	
Serrahima Nogués	Francesc	JEREC/ Sometenista		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Serrano	Emilio		Pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Serrano Damià	Pascual	ERC/Sometenista	Camioner	Barcelona- Camp de l'Arpa	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular	En llibertat el 19/10/1934. Processat.	6 mesos de presó.
Serrano Cobo	Ildefonso	CNT	Obrer metal·lúrgic	Sabadell	Presó de Sabadell	Processat	2 mesos de presó
Serrano Gasch	Joaquim				Presó cel·lular	Processat	
Serrano Salcedo	Primitiu	CNT		Vilanova i la Geltrú	Presó cel·lular	Processat	
Serrant Puigdevert	Isidre				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Serrarols	Rosend	CNT		Igualada	Vaixell presó "Uruguay"		
Serrat Aguilar	Ramon				Vaixell presó "Uruguay"		
Serrat Estruc	Pelegrí	BOC		Olot	Presó de Girona/Presó de Pamplona	Processat	2 anys i quatre mesos de presó
Serrat Figueres	Ginés			Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Serrat Gil	Salvador			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	10 anys de presó
Serrat Luis	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Serrat Mier	Àngel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Serré	Segismundo		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Serres Serres	Salvador	Sindicat d'Oficis Varis/CNT		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		
Servia Expósito	Narcís				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Servitje Tarrés	Pere	ERC		Sant Salvador de Guardiola	Presó de Manresa	Processat	
Sicart Casal	Albert		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Sierra Cerdán	Nicolás				Presó de Manresa	Processat	
Sierra Zaragoza	Alfons			Almenar	Lleida		
Sigüenza	Ramon M.		Subdirector del districte II de la Companyia Telefònica	Barcelona	Barcelona		
Siler Camomajo	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Sillero Gómez	Domingo		Empleat de telegrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional. Processat	
Silpa Recolans	Joaquim		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Silva Recolons	Joaquim				Vaixell presó "Uruguay"		
Silvestre López	Josep	BOC		Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Silvestre Mayas	Domingo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Simarro	Francesc		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Simarro Aroza	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Simó Andreu	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	

Simó Bofarull	Jaume	PRAT	Diputat parlament de Catalunya	Reus	Tarragona Vaixells presó	En llibertat el 20/10/1934	
Simó Gisbert	Pere				Presó de Manresa	Processat	
Simón	Francesc			Manresa	Presó cel·lular	En llibertat el gener de 1935	
Simón Vallmajor	Antoni		Empleat de la Comissaria delegada de Girona	Girona	Girona		
Sindreu Daroca	Joan	Sometenista	Empleat municipal	Badalona	Barcelona	Processat	Absolt
Singla Singla	Serafí	ERC		Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934. Processat	6 mesos de presó
Sintes	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Sir Vilardell	Gabriel				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Sirera Campmajó	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Sirvent Martorell	Josep				Presó de Manresa	Processat	
Sisteré Esquerda	Josep			Lleida	Presó de Lleida	En llibertat el 7/02/1935	
Sisteró	Ferran			Esparraguera	Presó cel·lular	Processat	7 mesos de presó
Sitges Barant	Joan	Front Únic d'Esquerres/conseller municipal		Berga	Presó de Berga		
Sitjà	Gabriel	BOC	Periodista	Badalona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Sitjà Recolons	Joan			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener	Absolt

						de 1935	
Sitjes Vilardell	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Siurana Alvaro	Mariano		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Sivil Marimón	Josep				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Sixtu Torres	Fèlix				Vaixell presó "Uruguay"		
Sobrepera Tapis	Pere				Presó cel·lular		
Soceriste	Pedro				Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Socias Montserrat	Josep	USC o PCC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Sol	Pere		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Solà	Ferran	ERC (?)		Pobla de Cèrvoles	Lleida		
Solà	Josep	BOC		Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Solà Armengol	Gabriel	FLS/Unió de l'Art Fabril	Obrer tèxtil	Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Solà Capdevila	Antoni			Barcelona	Barcelona	En llibertat provisional el maig de 1935. Processat	
Solà Casas	Joan Antoni	CNT (?)		Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Solà Creus	Josep	ERC/Conseller municipal		Sant Martí Sesgaoles	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Solà Galera	Jesus			Palafrugell	La Aurora	Processat. En	

						llibertat el 12/01/1935	
Sola Marigó	Joan	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Solà Pedro	Lluís			Santa Coloma de Queralt	Tarragona vaixells presó		
Solà Polo	Carles		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Solà Simón	Josep	ERC		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Solà Sisquella	Valentí				Vaixell presó "Argentina"		
Soladric Insà	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Solalla	Luis		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Solana Fandos	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		
Solanas	Juan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Solanas Julià	Joaquim			Sant Boi de Llobregat	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	Absolt
Solanas Sallés	Rosend				Presó de Berga		
Solanda Vilardell	Víctor		Funcionari de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Solanellas Miralves	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Solanes Badia	Alfons			Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Solanes Basquerot	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Solanes Foguet	Esteve			Montblanc	Tarragona vaixells presó		

Solanes Fondo	Manuel		Empleat de Telegrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional	
Solanic	Lluís		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Solans Comelles	Ferran	Palestra		Ponts	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Solares Puig	Joaquim		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 5/12/1934. Processat	
Soldevila Ramoneda	Antoni				Presó de la Seu d'Urgell		
Solé Aloy	Jaume	UdR		Sabadell	Vaixell presó "Argentina"		
Solé Amades	Melcior			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Solé Andreu	Antoni			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Solé Aragay	Miquel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Solé Casals	Josep			Manresa	Presó cel·lular	En llibertat el gener de 1935. Processat	
Solé Deus	Francesc	Jutge municipal suplent		El Bruc	Presó d'Esparraguera/Barcelona	Processat	Absolt
Solé Ferrando	Francesc	Centre Republicà Radical Socialista/ERC		Arnes	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Solé Ferré	Miquel	Centre Republicà Radical Socialista/ERC		Arnes	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Solé Iglesias	Salvador	ERC/Conseller municipal	Comerciant	Santa Coloma de Gramenet	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el 30/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Solé López	Josep				Presó cel·lular		

Solé Mañé	Josep			Bellvei del Penedès	Tarragona vaixells presó		
Solé MITjana	Josep			Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Solé Monfort	Salvador	ERC/Sometenista	Jutge municipal	Sant Martí Sesgaoles	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	2 anys i un dia de presó
Solé Noya	Pere	ERC		Sarrià	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Solé Ramonet	Jaume			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Solé Romeu	Josep	ERC		Pobla de Montornès	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos de presó
Soler	Josep			Terrassa	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat el 18/10/1934. Processat	6 anys de presó
Soler	Florenci		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Barcelona	En llibertat el 19/10/1934	
Soler	Francesc				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Soler	Josep	ERC		Cerdanyola del Vallès	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Soler	Joan	Caporal del Sometent		Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Soler	Pere	Sometenista		Alfarràs	Lleida	Processat	6 mesos de presó
Soler	Josep			Pontmajor	L'Aurora	En llibertat el 7/01/1935. Processat	Causa sobreseguda
Soler	Josep			Torrelameu	Presó de Lleida	Processat	
Soler Almirall	Dionís		Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 20/10/1934	

Soler Balmarola	Enric		Agent de la Brigada Social	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Soler Bastero	Miquel	PSOE/UGT	Administrador de correus	Vilanova i la Geltrú	Barceñpma	Processat	
Soler Bisbal	Agustí				Vaixell presó "Uruguay"		
Soler Cabanas	Josep	ERC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Soler Campal	Antoni				Presó de Manresa	Processat	
Soler Carrera	Pau				Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/12/1934	
Soler Creus	Isidre	Sometenista		Sant Martí Sesgaioles	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Soler Curtí	Josep				Presó cel·lular		
Soler Esclasans	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Soler Fernández	Josep			Badalona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Soler Foses	Agustí			Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Soler Garrós	Jaume			Lleida	Presó de Lleida		
Soler Grifol	Josep	Jutge municipal suplent		Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Soler Hostenys	Lluís	Jutge municipal		Pau	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934. Processat	Absolt
Soler Juan	Vicenç	Sindicats d'Oposició	Vidrier	Badalona	Presó cel·lular	En llibertat el març de 1935	
Soler Martorell	Vicent			Terassa	Presó de Terrassa	En llibertat el 18/10/1934	
Soler Milà	Josep		Guàrdia municipal	Vilanova i la Geltrú	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	

Soler Obach	Francesc				Presó de Berga		
Soler Palmerola	Enric		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Soler Pérez	Josep Maria	ERC/alcalde		Arenys de Munt	Barcelona	Processat.	2 anys de presó
Soler Puig	Jaume	BOC		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys de presó
Soler Puig	Miquel			Sant Martí de Torruella	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Soler Pujol	Joan			Terrassa	Presó de Terrassa		
Soler Pujol	Antoni				Presó de Manresa	Processat	
Soler Quevedo	Albert	PCC		Sant Cugat	Vaixell presó "Uruguay"/Presó cel·lular/Penal de Pamplona	Processat	Cadena perpètua
Soler Ribas	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934	
Soler Rocafull	Josep	UGT		Lleida	Presó de Lleida		
Soler Roig	Agustí			Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó	Processat	14 anys de presó
Soler Sabata	Joan				Presó de Berga		
Soler Sanz	Frederic		Empleat de correus	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat provisional el 6/11/1934	Absolt
Soler Soler	Fèlix				Vaixell presó "Argentina"/Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Soler Terol	Lluís	ERC		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Soler Vidal	Joan			Sant Pere de Ribes	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Soler Vidal	Salvador			Creixell	Tarragona vaixells presó		

Solís	Josep			Badalona	Barcelona	En llibertat el gener de 1935. Processat	Absolt
Sollena Marqués	Miguel		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Sollera Marqués	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"		
Solsona Arres	Ramon	Caporal del Sometent		El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Solsona Llauradó	Josep			Solivella	Tarragona vaixells presó		
Solsona Majoral	Magí			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Solsona Martín	Lluís		Telegrafista	Barcelona	Barcelona	Processat	Absolt
Solsona Reig	Josep			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Solsona Reig	Llorens			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Sona Moután	Juan				Vaixell presó "Uruguay"		
Sòria	Francesc			Raïmat	Lleida	En llibertat el 4/11/1934	
Soriano	Lluís			Barcelona	Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Soriano Navarro	Ramon		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Soro Bauló	Vicent	ERC/alcalde		Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Soro Torres	Marià	ERC/jutge municipal		Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Sorolla Peñalver	Ambròs			Granollers	Presó de Granollers	Processat	

Sorribas Cerdà	Jordi			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Sorribes Miró	Domènec				Vaixell presó "Uruguay"		
Sorribes Pallarès	Lluís	ERC/ Jutge municipal suplent		Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 4/02/1935. Processat	
Sort	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Sos Castelló	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Soteras Ferrer	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Soteras Mateu	Bartomeu			Arenys de Munt	Vaixell presó "Argentina"		
Soto	Manuel		Mecànic de la Generalitat	Barcelona	Barcelona		
Soto	Esteve		Empleat de la Comissaria delegada de Tarragona	Tarragona	Tarragona	En llibertat el 23/10/1934	
Soto Comartí	Joaquim			Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Soto García	José	CNT		Sant Julià de Cerdanyola	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Soto Grau	Antoni	ERC		Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Soto Serrano	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Suazherna Salinas	Alfonso		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Subirà Caelles	Jaume			Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Subirà Farré	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Subirachs Roig	Emili			Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Subiràs Mestres	Alfred				Vaixell presó "Uruguay"		
Subirat Clos	Vicent				Presó cel·lular		

Subirats Barberà	Josep	ERC		Aldea/Amposta	Vaixell presó “Manuel Arnús”	Processat	8 mesos de presó
Subirats Brull	Alfred		Pescador	Vilanova i la Geltrú	Vaixell presó “Uruguay”	Processat	
Subirats Querol	Pasqual			Pau	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934. Processat	Absolt
Sucarrat Graells	Pere			Sabadell	Vaixell presó “Ciudad de Cádiz”		
Sugrañes Escudé	Antoni			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Sugrañes Nogués	Enric			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Sumalla	Joaquim	ERC		Flaçà	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Suñé	Narcís	ERC/ Alcalde		Tortellà	Girona	Processat	Absolt
Suñé Llorens	Santiago	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Suñé Mora	Francesc				Presó cel·lular		
Suñé Peris	Miquel Joan	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Sunyer	Llorenç	ERC/Conseller municipal		Sant Hilari Sacalm	Presó de Girona	En llibertat provisional el 26/12/1934. Processat	
Sureda Nasplena	Jaume			Palafrugell	La Aurora	Processat	
Sureda Vinyals	Carles	ERC/Conseller municipal		L’Escala	Presó de Figueres		
Suria Torres	Josep			Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Susagna Lladó	Manuel			Almenar	Presó de Lleida		
Talavera	Sebastián		Guàrdia d’Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”	En llibertat el 22/10/1934	
Talens Giner	Manuel	JEREC	Empleat de la Conselleria de	Barcelona	Vaixell presó “Uruguay”		

			Governació				
Tallada Roca	Artur			Ulldecona	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos i un dia de presó
Tamareu	Jaume	Ateneu Obrer Martinenc (?)		Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Tanies Roca	Rosendo				Presó cel·lular		
Tarazona	Josep	UGT	Obrer de la fusta	Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Tarradell Estanyol	Vicenç	Partit Sindicalista		Girona	Presó de Girona		
Tarradellas	Josep	PNRE	Diputat al Parlament de Catalunya	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat el 18/10/1934. Processat	Causa sobreseguda
Tarragó	Josep		Delegat de Treball del ram de la construcció	Tortosa			
Tarragó	Francesc Xavier	CADCI/PCP		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Tarragó	Josep	FRSE/Secretari polític		Figueres	Presó de Figueres	En llibertat el 10/12/1934	
Tarragó Jambrel	Eugeni				Presó cel·lular		
Tarragona Cucurull	Josep			El Poal	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Tarrau	Enric			Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 18/12/1934. Processat	
Tarrés Galceran	Vicent			Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Tarrés Torres	Joan		Tintorer	Manresa	Presó de Manresa/Presó cel·lular	En llibertat el 30/01/1935. Processat	
Tarruda Capellades	Antoni		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	

Tarruella	Alexandre			Barcelona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Tassa	Àngel	Sometenista		Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Tauler	Alexandre			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"		
Tauler Palomeras	Joan	ERC	Director General de Treball	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"/Presó cel·lular	Presó atenuada el 14/05/1935. Processat	
Teixell Torres	Francesc			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Teixidó Grimau	Josep			Barcelona	Jefatura de policia	Processat	
Teixidor	Ramon			Figueres	Presó de Figueres		
Teixidor Jordà	Miquel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Teixidor Vila	Francisco			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Tejada Saavedra	Josep				Presó cel·lular		
Tejido Espuel	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Tell	Ramon			Castelló d'Empúries	Presó de Figueres	Processat	Causa sobreseguda
Tena Gorrita	Emilio	CNT		Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Tenza Tenza	Matías		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Terme Ferrer	Josep	ERC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Terradellas	Ignasi	Ateneu Republicà Democràtic Federal del districte IX		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Terrado Montserrat	Ramon	FLS	Casa Vda. J. Sabater	Sabadell	Presó cel·lular		

Terrado Roma	Emilià	ERC/Alcalde		Alguaire	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934. Processat	Absolt
Terré Castellví	Ramon			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Terrededia Auñes	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Teruel	Àngel			Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Teruel Muñera	Joan		Mestre	Navàs	Presó de Manresa	Processat	
Tey	Andreu		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Thió Rodés	Manuel	UDC	Advocat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 16/10/1934	
Ticó Babot	Joan			Cornellà de Llobregat	Pavelló núm. 1 de Montjuic	Processat	6 mesos de presó
Tiert Farriol	Salvador			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Tobeña	Jacinto		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Toda Diu	Miquel	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Todó Díez	Ramon			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Tolena Mur	Joaquim				Vaixell presó "Uruguay"		
Tolosa	Joan		Recaptador de contribucions	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Causa sobreseguda
Tolosa Mastrete	Miquel				Presó cel·lular		
Tolosa Matos	Miguel				Vaixell presó "Uruguay"		
Tomàs	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Tomàs Alari	Josep			La Nou de Gaià	Tarragona vaixells presó		

Tomàs Anglès	Josep			Vilaseca	Tarragona vaixells presó		
Tomàs Barberà	Joan			Sant Carles de la Ràpita	Tarragona vaixells presó		
Tomàs Borrell	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Tomàs Ferré	Santiago			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Tomàs Garriga	Francesc			Pobla de Mafumet	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Tomàs Lecha	Josep	Secretari de la Societat d'Oficials i Peons		Reus	Vaixell presó "Manuel Arnús"		
Tomàs Llonart	Francisco		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Tomàs Roig	Dionís	ERC/Conseller municipal		Badalona	Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Tomàs Romo	Lluís	ERC		Begur	La Aurora	Processat	Absolt
Toniatre Fitre	Camilo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Tor Vila	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Toral García	Ignasi		Ford Motor	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Torens Matamoro	Anastasio			Badalona	Presó cel·lular	En llibertat el març de 1935	
Tormo Martín	Àngel			Palafrugell	La Aurora	Processat. En llibertat el 12/01/1935	
Torné Poch	Manuel			Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Torner Saumell	Josep			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	
Torner Torras	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		

Tornés Torras	Francesc			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Toro González	Javier			Almenar	Presó de Lleida	En llibertat el 2/04/1935	
Toro Guerrero	Francisco		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Toro Guerrero	Luis		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Torra	Francesc				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Torra Pujol	Josep	ACR/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Torragé	Ramon			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Torras	Joan	Sometenista		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Torreano Campomanes	Juan			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Torregrossa Roma	Santiago				Presó de Sabadell		
Torreguitart	Emili	Federació Local de Sindicats/Sindicat de la construcció		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	1 any de presó
Torrell García	Pere			Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/12/1934	
Torrell Miró	Josep		Guàrdia municipal	Reus	Tarragona Vaixells presó	Processat	Absolt
Torrelles Expósito	Antoni			Lleida	Presó de Lleida		
Torremadé Borràs	Josep			Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Torrens	Ramon			Navàs	Barcelona	Processat	
Torrens Rosell	Josep	UdR/BOC	rabassaire	Bellvei del Penedès	Tarragona vaixells presó		

Torrens Verdic	Josep	CNT		Ulldecona	Tarragona vaixells presó		
Torrent	Salvador	CNT (?)		Santa Coloma de Farners (?)	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Torrent Font	Jaume		Guàrdia municipal	Vilanova i la Geltrú	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Torrent Ribas	Joan	Nosaltres Sols!		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Torrents	Sebastià	ERC	Caporal del Sometent	Montornès del Vallès		Processat	Causa sobreseguda
Torrents	Josep	ERC	Sots caporal del Sometent	Montornès del Vallès		Processat	Causa sobreseguda
Torrents	Miquel	ERC		Santa Margarida i els Monjos	Barcelona	Processat	
Torrents Abadía	Joan	USC (?)	Hispano-Suïssa	Barcelona	Presó cel·lular		
Torrents Cañellas	Antoni			Pobla de Mafumet	Tarragona vaixells presó	Processat	Absolt
Torrents Gómez	Amadeu	ERC	Agent de policia	Girona	Presó de Girona	Processat	12 anys de presó
Torrents Macià	Joan	ERC/alcalde		Cardona	Presó de Berga	Processat	6 mesos i un dia d'arrest
Torrents Tarrés	Lluís	Nosaltres Sols!/Conseller municipal		Sant Just Desvern	Barcelona		
Torrents Torras	Francesc	ERC/Alcalde		Gironella	Vaixell presó "Argentina"	Processat. En llibertat provisional el 24/12/1934	
Torrents Torres	Joan				Vaixell presó "Argentina"		
Torres	Fèlix	JEREC		Lloret de Mar		Processat. En llibertat provisional el 7/12/1934.	
Torres	Humbert	ERC		Lleida	Presó de Lleida	En llibertat l'11/10/1934	

Torres	Manuel				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Torres	Vicenç		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Torres Companys	Antoni	ERC/Conseller municipal		Tornabous	Presó de Lleida	En llibertat el 16/03/1935	
Torres Gabarró	Josep	ERC		Verdú	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 19/07/1935	6 mesos i un dia de presó
Torres González	Jesus		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Torres Juncosa	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Torres Marín	Joaquim		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Torres Martínez	Jesús				Vaixell presó "Uruguay"		
Torres Musà	Anselm				Presó cel·lular		
Torres Nadal	Josep				Vaixell presó "Argentina"		
Torres Omedes	Jaume			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Torres Pla	Enric	UdR/ERC/Conseller municipal		Terrassa	Barcelona	Processat	
Torres Ripoll	Jaume			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Torres Rosells	Josep		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Torres Santacana	Salvador	BOC	Casa Noguero/Manobre	Igualada	Vaixell presó "Uruguay"		
Torres Santeliso	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Torró Llenas	Pere		Jutge municipal	Vallpenac	Presó de Girona	Processat	Absolt

Torroella Masip	Francesc		Descarregador del Port	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Torrondella	Jaume			Terrassa	Presó cel·lular	Processat	
Torruella Boira	Josep	BOC	Obrer tèxtil	Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat	
Torruella Cinca	Alexandre		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Torruella Moix	Joan			Montblanc	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 3/01/1935	
Tort	Bautista				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Tort	Vicent	Cooperativa Obrera "Mútua Puigcerdanesa"		Puigcerdà	Girona	Processat	
Tort Castells	Ramon		Guàrdia d' Assalt i Seguretat	Girona	Presó de Girona	En llibertat el 6/12/1934	
Tort Cervelló	Josep			Sant Celoni	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Tort Marsà	Josep			Causa rabassaires	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Tort Sidó	Josep	BOC		Vilanova i la Geltrú	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	Processat	
Torta Sancho	Manuel			Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Toscano García	Antoni			Tortosa	Tarragona vaixells presó		
Tous Andreu	Isidre	UdR		Alcover	Tarragona vaixells presó		
Tous Garriga	Mateu			Figuerola	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Tous Rius	Enric			El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Trafac	Miquel			Amer	Presó de Girona	Processat	Absolt
Tramat García	Joan		Guàrdia d' Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Tres Rigol	Joan	ERC/Conseller municipal	Pagès	Vallirana	Vaixell presó "Argentina"	Processat	2 anys de presó
Treserra Cabanas	Joan	Lliga Catalana/Conseller municipal		Berga	Presó de Berga	En llibertat el 15/11/1934	
Treserras Canet	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Tresserras Canet	Josep	Jutge municipal		Moià	Barcelona	Processat	Absolt
Triano Osuna	José Maria				Presó cel·lular		
Trias Badosa	Josep			Hospitalet de Llobregat (?)	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	20 anys i un dia de presó
Trias Pujol	Antoni		Metge i professor de la Universitat de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Argentina"	Processat.	Causa sobreseguda
Trilla Moragues	Damià			Lleida	Presó de Lleida		
Trillas Cort	Domènec			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Trinquell Sobrepere	Josep			La Pobla de Cèrvoles	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Triola	Joan				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Tronchoni Genís	Eduard			Sabadell	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el gener de 1935	3 mesos de presó
Trono Genès	Eduardo				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Trullàs	Jaume			Arbúcies	La Aurora/Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Trullàs Riera	Francesc				Presó cel·lular		
Tubau	Miquel			Campdevàdol	Presó de Girona	Processat	Absolt
Tubau Marinero	Josep	ADCI		Manresa	Presó de Manresa/Presó cel·lular	En llibertat el	

						14/12/1934. Processat	
Tubau Sanjaime	Antoni			Hospitalet de Llobregat	Hospital Clínic/Presó cel·lular	Processat	20 anys i un dia de presó
Tudela	Ramon	ERC/Alcalde		Bellpuig	Presó de Lleida		
Tudó Diez	Pere	Unió Republicana/ERC		Batea	Tarragona vaixells presó		
Tudó Inglés	Jaume	ERC (?)		Vallfogona de Riucorb	Tarragona vaixells presó	Processat	1 any de presó
Tudó Inglés	Ramon	CNT		Vallfogona de Riucorb	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Tugas Aznar	Joan			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Tugas Massachs	Felip	JEREC		Badalona	Presó cel·lular		
Tundidor	Josep	Sindicat Fabril/UGT/USC	Obrer tèxtil	Puigcerdà	Girona	Processat	
Tura	Antoni	ERC		Vilatenim	Presó de Figueres	En llibertat el 15/10/1934	
Tura Vildeoriola	Feliu	ERC/UdR/Alcalde		Mollet del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	Absolt
Turbains Sangles	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Turón	Josep	Sindicat Agrari de la Comarca Colomenca		Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Tuset Ferrer	Josep			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Tuset Ferrer	Joan			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Tuset Ferrer	Martí			L'Arboç	Tarragona vaixells presó		
Tutusaus	Salvador	ERC	Taxista	Santa Coloma de Gramenet	Pavelló núm. 1 de Montjuïc	En llibertat el 30/11/1934. Processat	Causa sobreseguda

Tutusaus Canals	Josep	JEREC		Salomó	Tarragona vaixells presó		
Tutusaus Prim	Jaume	ERC		Cervelló	Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Tutusaus Solé	Josep			Sant Joan de Mediona	Barcelona	Processat. En llibertat definitiva el gener de 1935	
Ubals Coromines	Pere			Avinyó	Presó de Manresa	Processat	
Uget Royo	Lluís				Vaixell presó "Uruguay"		
Uldemolins Queralt	Andreu	ERC		Alcanar	Tarragona vaixells presó	Processat	6 mesos de presó
Umbert Anglada	Jaume				Vaixell presó "Uruguay"		
Urgelés Mazas	Antoni			Lleida	Presó de Lleida		
Urgell Beà	Joan	Unió Republicana Catalanista/ERC		Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Urget Ferrer	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Urios	José				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Urive Zamora	Pere			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Urpí Sanz	Pere				Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Urquizo Ardilla	Miquel		pagès	Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Urriaga Ferrer	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Urzelés Major	Antoni		Ferroviani	Lleida	La Panera	Processat	
Usieta Cascajuela	Pedro		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Utgés	Antoni	sometenista		Alfarràs	Lleida	Processat	Absolt
Utgés Esteve	Miquel	BOC	Ordenança de la Generalitat	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	Absolt
Utrina Vila	Joan				Presó de la Seu d'Urgell		
Vaca Sala	Miguel		Empleat de Telegrafs	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional. Processat	
Vacarisas Fàbregas	Antoni				Presó cel·lular/ Vaixell presó "Argentina"		
Valded Guinebet	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Valderoy Alonso	Nicolás				Vaixell presó "Argentina"		
Valdés Garriga	Miquel	PCC		Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Valdirà Griso	Pere			Ribarroja d'Ebre	Tarragona vaixells presó	Processat	9 mesos de presó
Valdoseras Guixart	Josep			El Vendrell	Tarragona vaixells presó	Processat	
Valiente Juan	Julia	CNT		Campdevàdol	Presó de Girona	En llibertat provisional el 2/05/1935. Processat	3 anys de presó
Valiente Juan	Josep	CNT		Campdevàdol	Presó de Girona	Processat	4 anys de presó
Vall Gassó	Jaume	ERC	Empleat municipal/periodista	Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Valdeneu Arisa	Fèlix			El Masnou	Presó de Mataró	Processat	Absolt

Valdeoriola Andreu	Josep	ERC	Inspector de treballa de la Comissaria Delegada de Lleida	Lleida	Presó de Lleida		
Valldeperas	Josep			Hospitalet de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Vallderroda	Francesc				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Valle	Miquel			Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Valle Lloret	Emili				Vaixell presó "Argentina"		
Vallès	Francesc	PRRSC/Caporal del Sometent	Caporal del Sometent	Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Vallès	Joan			Vilafranca del Penedès	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Vallès Andreu	Ramon			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó	Processat	6 anys i un dia de presó
Vallès Arús	Antoni	Ateneu Republicà Català/Conseller municipal		Sant Pere de Riudebitlles	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Vallès Ferreté	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Vallés Guaita	Josep	BOC		Albatàrrec	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Vallés Gumà	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Vallés Gumà	Miquel				Vaixell presó "Uruguay"		
Vallés Muniesa	Joan	CNT/FAI		Badalona	Vaixell presó "Argentina"		
Vallés Vila	Jaume	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Vallespí Llop	Joan			El Catllar	Tarragona vaixells presó	Processat	
Vallespí Martínez	Antoni	Sindicat d'Oficis Varis/CNT		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		

Vallespi Montagut	Llorens	Joventut Republicana Federal/ERC		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		
Vallespi Montagut	Pere	Sindicat d'Oficis Varis/CNT		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		
Vallespi Queralt	Llorenç			Bot	Tarragona vaixells presó	Processat	
Vallet René	Jaume	Via Fora/NS!		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Vallmitjana Jordà	Jaume			Castellar del Vallès	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vallribera Castell	Domènec	ERC		Artés	Presó de Manresa	Processat	
Valls	Julio		Agent de policia	Barcelona	Barcelona		
Valls	Martí				Barcelona	En llibertat provisional el 22/12/1934. Processat	
Valls Escola	Ramon			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Valls Ferrer	Ponç	Centre Republicà Federal/ERC/Alcalde	Taper	Sant Feliu de Guíxols	La Aurora	Processat	Absolt
Valls Gorga	Pere			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Valls Linares	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Valls Llop	Andreu				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Valls Llorens	Francesc	Aliança Obrera	Fàbrica Martí i Rius	Poble Nou/Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Valls Llurba	Baltasar				Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Valls Munts	Magí			Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Valls Prat	Salvador	ERC/ Conseller municipal		Moià	Barcelona	Processat	Absolt
Valls Pujol	Joan	ERC/UdR		Hostalets de Pierola	Barcelona		
Valls Ralui	Ramon			Lleida	Presó de Lleida		

Valls Romero	Lucas				Vaixell presó "Argentina"	Processat	Causa sobreseguda
Valls Ruiz	Jeremies				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Valls Sagró	Joaquim			L'Escala	Presó de Figueres		
Valls Sobrepérez	Josep	Caporal del Sometent		Pobla de Cèrvoles	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Valls Sobreprere	Josep			La Pobla de Cèrvoles	Presó de Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Valls Teixidó	Ramon			Juneda	Presó de Lleida	Processat	Absolt
Valls Teixidor	Joan	ERC	Mestre	Jafre	Presó de Girona	Processat	Absolt
Vallvé Gallofré	Antoni			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Vallverdú Balsells	Joan	ERC/conseller municipal		Espluga Calba	Presó de Lleida	Processat	1 any de presó
Vallverdú Cavallé	Pere	Sindicat Únic de Treballadors/ERC		Alcover	Tarragona vaixells presó		
Vallverdú Juanpere	Isidre			La Selva del Camp	Tarragona vaixells presó		
Vallverdú Mir	Josep	Centre Republicà d'Unió d'Esquerres/Caporal del Sometent		Pobla de Mafumet	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt
Vallverdú Mir	Isidre			El Morell	Tarragona vaixells presó		
Vallverdú Palau	Joaquim		pagès	Vilallonga del Camp	Tarragona vaixells presó		
Vallverdú Tarragó	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Valver Ventura	Salvador		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Valverde Mero	Alfons			Lleida	Presó de Lleida		
Vandellós Vandellós	Àngel			Tarragona	Tarragona Vaixells presó	Processat	

Vaqueiro	Avel·lí	SRI/Sindicat de Mariners i Obrers del Port		Barcelona	Pavelló de Montjuïc núm. 1	En llibertat l'1/12/1934	
Vara Riera	Joaquim		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 5/12/1934. Processat	
Varat Valvella	Jaime		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Varó	Salvador	BOC (?)		Seròs	Presó de Lleida	Processat	
Vázquez Fernández	Emili			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Vázquez Gómez	Jesús		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Vea Villarroel	Martín				Vaixell presó "Uruguay"		
Veciana Borrut	Miquel			Reus	Tarragona Vaixells presó		
Vedrunat Arcas	Carles		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Vegures Herrera	Emili			Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Velart Domènec	Doralfí			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	4 anys de presó
Velart Llurba	Jaume			Ulldemolins	Tarragona Vaixells presó	Processat	4 anys de presó
Velázquez San Emeterio	Luis				Vaixell presó "Uruguay"		
Velilla	Abel	Partit Republicà Democràtic Federal	Advocat	Barcelona	Barcelona	En llibertat el 12/10/1934	
Vena Almelda	Juan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Vendrell	Jaume	Societat de Rabassaires		Subirats	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt

Vendrell Bellaguarda	Martí			El Masnou	Presó de Mataró	Processat	Absolt
Vendrell Fàbregat	Josep			Espluga de Francolí	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Vendrell Ferran	Joan			Espluga de Francolí	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Vendrell Jaumell	Pelai				Vaixell presó "Uruguay"		
Vendrell Mujols	Pere	Sometenista		Sant Martí Sesgiaoies	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Vendrell Oliva	Miquel			Manresa	Presó de Manresa	Empresonat fins el gener de 1935. Processat	
Vendrell Piñol	Andreu	Grup d'electors Esquerra Independenta		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Vendrell Roca	Francesc	Sindicat Únic de Treballadors		Alcover	Tarragona vaixells presó		
Vendrell Roig	Pere			Aiguamúrcia/Santes Creus	Tarragona vaixells presó		
Vendrell Tetas	Miquel	ERC		Sant Pau d'Ordal/Subirats	Vaixell presó "Argentina"		
Vendrell Vila	Salvador		Cap de l'escorta de Josep Dencàs/Agent de policia	Barcelona	Barcelona	En llibertat el 15/02/12935	
Vendrell Vila	Leonard			Ametlla de Mar	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 27/11/1934. Processat	Causa sobreseguda
Ventoldrà	Lluís			Solsona	Presó de Lleida	En llibertat provisional el 4/02/1935. Processat	
Ventós Casadevall	Antoni	ERC	Conseller de l'Ajuntament de	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		4 mesos i un

			Barcelona				dia de presó
Ventura	Joan	Caporal del sometent		Caldes de Montbui	Vaixell presó "Uruguay"		
Ventura Montserrat	Joan	UdR		Sant Jaume dels Domenys	Tarragona Vaixells presó		
Ventura Fernando	Fèlix		Celador Creu Roja	Barcelona	Vaixell presó		
Ventura Forcadell	Miquel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Ventura Forcadell	Baustista			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	
Ventura Llusia	Salvador				Presó cel·lular	Processat	Absolt
Ventura Moreno	Josep	Alcalde		Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Ventura Pino	Agustí	ERC	Pagès	Aldea/Amposta	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Ventura Pou	Jaume	ERC/Conseller municipal		La Garriga	Presó de Granollers	En llibertat el 4/01/1935	
Ventura Rovira	Jaume	ERC	Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Santa Perpètua de la Moguda	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Ventura Vila	Josep	UdR	pagès	Cerdanyola del Vallès	Presó de Sabadell		
Vera	Blai	FLS		Sabadell	Hospital Clínic/Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Vera Currià	Frederic				Vaixell presó "Argentina"		
Vera Vera	Sebastià	Societat Obrera "La Obrera"/FLS		Sabadell	Presó cel·lular	Processat	Absolt (?)

Vera Vera	Sebastià	FLS	Obrer de la construcció	Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Verbat Solsona	Modest		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Verdaguer Bex	Manuel				Presó cel·lular		
Verdaguer Jové	Ramon			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Verdal	Tomàs	JS/UGT		Tortosa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	En llibertat el 14/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Verderi Fiol	Toribio		Funcionari de premsa de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 16/10/1934	
Verdú	Fortunat			Vilanova de la Barca	Presó de Lleida	Processat	
Vergara Díaz	Josep	PCC (?)		Castelldefels	Barcelona		
Vergés Molina	Josep			Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Vergés Puigvert	Jaume	USC/Jutge municipal		Sant Pol de Mar	Presó de Mataró	En llibertat el 3/12/1934	
Vernet Estalella	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Vernet Estaqué	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Vernet Ventura	Francesc			Falset	Tarragona vaixells presó		
Verno Calatayud	Fernando				Vaixell presó "Uruguay"		
Verts Urris	Frederic		Metge	Callús	Vaixell presó "Uruguay"/Vaixell presó "Argentina"	En llibertat provisional el 20/12/1934. Processat	
Via	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Viadiu	Francesc	ERC	Diputat al Parlament de	Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el	

			Catalunya			22/03/1935	
Viador	Josep	Sometenista		Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Vicens Adrivell	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Vicens Blanch	Àngel			Gandesa	Tarragona vaixells presó		
Vicens Casellas	Pere	ERC/Alcalde		Torroella de Montgrí	Presó de Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	6 anys i un dia de presó
Vices	Lluís				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vicher Almela	Enric		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Vicioso	Tomàs			Els Alamús	Presó de Lleida	Processat	
Vidal	Bonaventura		Agent de policia de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vidal	Ramon			Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Vidal	Miquel			Girona	Presó de Girona	Processat	
Vidal Balañà	Josep			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Vidal Benac	Marc			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Vidal Binefar	Joan				Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Causa sobreseguda
Vidal Bonfill	Josep	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Vidal Camposada	Antoni				Vaixell presó "Uruguay"		
Vidal Comaposada	Antoni	ERC/Conseller municipal		Calaf	Presó de Manresa	Processat	6 mesos i un dia de presó
Vidal Congost	Pere	ERC/ Alcalde		Fornells de la Selva	Castell de Figueres	Processat	2 mesos i un dia d'arrest

Vidal Ebrieres	Francesc	Sometenista		Santa Eulàlia de Ronçana	Presó de Granollers	Processat	Absolt
Vidal Giribet	Magí	Ateneu Obrer		Almacelles	Lleida	En llibertat el 8/12/1934	
Vidal Hernández	Josep				Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat provisional el 1/12/1934. Processat	Causa sobreseguda
Vidal Llenet	Francisco		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Vidal Llop	Pere			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vidal Luna	Francesc	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó	En llibertat el 7/11/1934	
Vidal Martorell	Joaquim	Cooperativa Obrera Republicana		Bellmunt de Priorat	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Vidal Miró	Manuel			Espluga de Francolí	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Vidal Navarro	Salvador		Tramviare	Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Vidal Pascual	Enric			Almacelles	Lleida	Processat	6 mesos i un dia de presó
Vidal Rocaselves	Ramon			Artés	Presó de Manresa	Processat	
Vidal Roig	Vicens			Sant Carles de la Ràpita	Tarragona vaixells presó		
Vidal Rojas	Josep			Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el gener de 1935	Absolt
Vidal Rovira	Juan				Vaixell presó "Uruguay"		
Vidal Rovirosa	Isidre	Centre Republicà Federal Democràtic/ERC/Somtenista		Calafell	Tarragona vaixells presó		

Vidal Serrat	Josep			Riudoms	Tarragona vaixells presó		
Vidal Soler	Càndid		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Vidal Tomàs	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Vidal Vidal	Antoni	UGT		Lleida	Presó de Lleida		
Vidal Vilamajó	Ramon			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Vigatà Simó	Marcel·lí			Torregrossa	Presó de Lleida	Processat. Empresonat fins el febrer de 1936	
Vigo Soler	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Vigués Roca	Àngel			Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Vila	Pascual		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Vila	Joan			Amer	Presó de Girona	Processat	Absolt
Vila	Arcadi				Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Vila	Antoni	ADCI (?)		Manresa	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Vila	Manuel			Vilafranca del Penedès	Barcelona	Processat	
Vila	Sebastià			Vilanova de la Barca	Presó de Lleida	Processat	
Vila	Pasqual				Vaixell presó "Uruguay"		

Vila	Joaquim		Empleat de l'Oficina de Premsa de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	En llibertat el 16/10/1934. Processat	Causa sobreseguda
Vila	Joaquim			Girona	Presó de Girona	Processat	
Vila	Joan			Girona	Presó de Girona	Processat	
Vila	Casimir	ERC		Lleida	Presó de Lleid	Processat	Absolt
Vilà	Joan	ERC		Girona	Castell de Figueres	En llibertat provisional el 16/11/1934. Processat	
Vilà	Jaume			Arbúcies	La Aurora/Girona	En llibertat provisional el 7/12/1934. Processat	
Vilà Adrià	Jaume			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vila Horta	Joan	UdR	Pagès	Sant Pol de Mar	Presó de Mataró	Processat	1 any i sis mesos de presó
Vila Aloy	Ignasi	ERC/Alcalde		Almacelles	Lleida	En llibertat el 8/12/1934. Processat	Absolt
Vila Arbuxé	Joan			Jafre	Presó de Girona	Processat	Absolt
Vila Aubert	Josep				Vaixell presó "Uruguay"		
Vila Bardina	Artur			Argilaga	Tarragona vaixells presó		
Vila Bardina	Artur			Perafort/Argilaga	Tarragona vaixells presó		
Vilà Bisa	Joaquim	ERC	Funcionari de premsa de la Generalitat/periodista	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 16/10/1934	
Vila Brazuela	Celestí		pagès	Santpedor	Presó de Manresa	Processat	

Vila Carret	Miquel		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Vilà Colomer	Antoni	Caporal del Sometent/ERC		Sant Celoni	Vaixell presó "Argentina"	Processat	7 mesos de presó
Vila Comas	Joan	Sindicat d'Empleats i Tècnics de Sabadell/BOC		Sabadell	Presó de Sabadell	En llibertat el 24/10/1934	
Vila Corominas	Eduard		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Vila Costa	Enric	CNT	Fàbrica Martí Rius	Poble Nou/Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Vilà Creus	Joaquim	UdR/ERC/Alcalde		Pineda de Mar	Presó de Mataró	En llibertat provisional el 21/12/1934. Processat	
Vila de Vall Oliva	Francesc		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Vila Fíguls	Josep		Pages	Llanera	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Vila Galcerán	Jaume		Obrer tèxtil	Esparreguera	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Vila Galobart	Lluís	ERC/Conseller municipal		Manresa	Presó de Manresa	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Vila Garcés	Joan		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Vila García	Josep				Presó de Manresa	Processat	
Vila Guitart	Josep	ERC	Pagès	Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Vila Gusté	Josep	BOC		Sabadell	Presó cel·lular		
Vila Lapresa	Llorenç				Presó cel·lular	En llibertat provisional el 22/12/1934	

Vila Lladós	Francesc				Presó de la Seu d'Urgell		
Vila Martorell	Jaume	CNT		Granollers	Vaixell presó "Uruguay"		
Vila Oller	Joan				Presó de Manresa	Processat	
Vila Pellicer	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Vila Potencio	Domingo		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Vila Pou	Josep	JEREC	Empleat Escola de Policia	Barcelona	Barcelona	Processat	
Vila Rubirola	Vicent	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Terri	Girona/Presó de Pamplona	Processat	6 mesos de presó
Vila Sendra	Emili	Centre Democràtic d'Esquerres/ERC		El Morell	Tarragona vaixells presó		
Vila Solanes	Joan			Figuerola	Presó de Valls/Tarragona vaixells presó		
Viladavall	Francesc				Vaixell presó "Uruguay"		
Viladevall Ballester	Joan	Fiscal municipal		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	
Viladevall Hereu	Josep	Sometenista		Torroella de Montgrí	La Aurora	Processat	6 mesos i un dia de presó
Viladoms Prunés	Joan	UdR		Rellinars	Presó de Manresa	Processat	Absolt
Viladric Alsina	Florenci		Agent de l'escorta del president de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Viladric Capella	Ramon			Solsona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Viladrosa Gassol	Antoni		Jornaler	El Masnou	Presó de Mataró	Processat	Causa sobreseguda
Vilaginés Pons	Ramon			Berga (?)	Presó de Berga	En llibertat el 15/11/1934	

Vilaginés Argelic	Rosend			Puigcerdà	Presó de Puigcerdà	Processat	
Vilajosana Biel	Maurici				Vaixell presó "Argentina"		
Vilajuana Prat	Marcelino			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vilalta Bartolomé	Josep			Cabacés	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 mesos d'arrest
Vilalta Bou	Avenir		Dibuixant	Barcelona	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Vilalta Carnassa	August	ERC/Conseller municipal		Cabacés	Tarragona Vaixells presó	Processat	6 mesos d'arrest
Vilalta Casellas	Pere	ERC/alcald		El Bruc	Presó d'Esparraguera/Barcelona	Processat	Absolt
Vilalta Ferré	Josep	ERC		Sant Joan de Vilatorrada	Presó de Manresa	Processat	
Vilalta Galí	Jacint			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vilalta Sabaté	Isidre			Gratallops	Tarragona vaixells presó		
Vilalta Sentís	Marcelino		paleta	Barcelona	Presó cel·lular	Processat	
Vilaltuba Matas	Francesc				Vaixell presó "Argentina"		
Vilamaler Bonsó	Joan				Vaixell presó "Uruguay"		
Vilana Cases	Antoni			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vilanova		BOC		Barcelona	Barcelona		
Vilanova Bruch	Antoni		Metge	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Vilanova Duran	Salvador	ERC/conseller municipal		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Vilaplana Vicens	Rafael	Sometenista		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys i un dia de presó
Vilarau	Ramon	Centre Republicà Federal/ERC/Conseller municipal		Sant Feliu de Guíxols	La Aurora	Processat	Absolt
Vilarazán Arnau	Lluís				Presó de Manresa	Processat	

Vilardell	Segismon	Unió de Rabassaires/Alcalde		Masies de Sant Hipòlit de Voltregà	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Vilardell	Antoni	ERC/ Conseller municipal		Rubí	Vaixell presó "Uruguay"	Processat. En llibertat el 25/02/1935	Absolt
Vilardell Mayoral	Antoni			Sallent	Presó de Manresa	En llibertat el 18/02/1935. Processat	
Vilaret			Guàrdia municipal	Mataró	Presó de Mataró	En llibertat el 28/12/1934	
Vilaró	Antoni	Centre Republicà Federal-ERC/UdR	pagès	Sant Cugat	Vaixell presó "Argentina"	Processat	Absolt
Vilaró Catllà	Ignasi			Manresa	Presó cel·lular	En llibertat el 30 de gener de 1935. Processat	
Vilarrassa	Bartomeu	Cooperativa Obrera "Mútua Puigcerdanesa"		Puigcerdà	Girona	Processat	
Vilarrubia Míguel	Tomàs				Presó de la Seu d'Urgell		
Vilarruibas Vila	Manuel				Presó de Sabadell		
Vilaseca Juvé	Emili	PCP/FOSIG	cambrer	Barcelona	Presó cel·lular		
Vilatova Vilasala	Josep Maria			Berga (?)	Presó de Berga	En llibertat el 15/11/1934	
Vilella Bernadó	Josep		Barber	Manresa	Presó de Manresa	Processat	
Villa Gutiérrez	Antonio		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Vilà Horta	Joan	UdR/USC	Pagès	Sant Pol de Mar	Presó cel·lular		
Villa Rivera	Francisco			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Villacampa	Aurelio			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vilagrassa Pallarès	Josep		Guàrdia d'Assalt i	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el	

			Seguretat			7/12/1934	
Villalbí Vergé	Josep	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó		
Villamín Gómez	Àngel				Vaixell presó "Uruguay"		
Villanova Pascual	Lluís				Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Villar Echavarri	Francesc	Societat Coristes de Catalunya/JEREC		Barcelona	Barcelona		
Villarroel	Josep Maria		Agent del cos d'Investigació i vigilància	Barcelona	Presó cel·lular	Processat.	Causa sobreseguda
Villarrubia Cali	Antoni	ERC (?)/Alcalde		Arcabell	Barcelona	Processat	1 any de presó
Villarrubia Justé	Antoni				Presó cel·lular	Processat	
Villasolana	Maurici	Sometent Sant Adrià del Besós		Sant Adrià del Besós	Barcelona		
Villaverde Ortega	Victorià	ERC/conseller municipal		Moncada i Reixac	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Villena Lloret	Jaume		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Villeró Fierro	Ramon		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 22/10/1934	
Villorio	Avelino		Tinent d'aviació	El Prat de Llobregat	Castell de Montjuïc	Processat	Causa sobreseguda
Villorvina Quimissé	Joan	Caporal del Sometent		Calaf	Presó de Manresa	Processat	1 any de preó
Villuendas Clavel	Enric	ERC		Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat. En llibertat el 10 de gener de 1935	
Viña Viña	Miquel	ERC		Prat de Comte	Tarragona vaixells presó	Processat	Causa sobreseguda
Vinaixa Borrull	Josep	Sindicat d'Oficis		Pinell de Brai	Tarragona vaixells presó		

		Varis/CNT					
Vinaixa Serres	Manuel		Xampanyista	Sant Sadurní	Vaixell presó "Argentina"		
Viñals Franch	Pere	Sindicat Autònom de Treballadors		Monistrol de Montserrat	Presó de Manresa	Processat	
Viñas Geloch	Miquel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"/Vaixell presó "Uruguay"		
Viñas Lahoz	Miquel		Periodista	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Viñas Llenas	Manuel			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Viñas Rebull	Pere	ERC		La Figuera	Tarragona vaixells presó	Processat	
Viñetas Nadal	Enric	UGT		Tortellà	Girona	Processat	Absolt
Vintró Gubern	Valentí		Funcionari de la Generalitat	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vintró Mir	Antoni	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Vinyals	Ramon	ERC		Santa Margarida i els Monjos	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat provisional el 24/12/1934. Processat	
Vinyals Fontanet	Jordi	ERC/Conseller municipal		Cornellà de Llobregat	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Vinyes	Miquel	PNRE	Secretari del regidor Ricard Altaba	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat	Causa sobreseguda
Vinyes Enuargues	Ramon			Sant Carles de la Ràpita	Tarragona vaixells presó		
Viola Lafuerza	Domènec	BOC	Empleat	Balaguer	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 10/12/1934	Absolt
Virgili Gras	Josep	ERC		Tarragona	Tarragona Vaixells presó		
Virgili Martí	Pau			La Nou de Gaià	Tarragona vaixells presó		
Virgili Mas	Enric		Advocat i secretari	Gandesa	Vaixell presó "Manuel Arnús"	Processat	Absolt

			municipal				
Virgili Pérez	Josep M.	ERC		Poble Nou	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	Absolt
Virós Alsina	Heribert		Agent escorta del President	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Vitaller Faurí	Vicent		Empleat de Beneficència de l'Aj. De Barcelona	Barcelona	Barcelona	Processat	Causa sobreseguda
Viu	Josep			Soleràs	Presó de Lleida	Processat. En llibertat el 17/12/1934	
Viura	Martín	ERC/ Conseller de l'Ajuntament de Sant Adrià del Besòs		Sant Adrià del Besos	Vaixell presó "Argentina"		
Viura Plaza	Joaquim	PCC		Barcelona	Presó cel·lular		
Vives Badenas	Rafael			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vives Bertomeu	Emili	ERC		Amposta	Tarragona vaixells presó		
Vives Cortiella	Manuel			Horta de Sant Joan	Tarragona vaixells presó		
Vives Estover	Antoni	ERC	Alcalde de Lleida	Lleida	Presó de Lleida/Vaixell presó "Uruguay"	Processat	6 mesos i un dia de presó
Vives Ginebra	Jaume	USC/UGT		Sant Pol de Mar	Presó de Mataró	En llibertat el 3/12/1934. Processat	9 mesos de presó
Vives Gracia	Joan		Agent escorta del President	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vives Llopart	Miquel			Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Vives Pi	Josep Maria	ERC/Caporal del Somentent		Valls	Tarragona vaixells presó	Processat	
Vives Queralt	Emili		carter	El Vendrell/Sant Salvador	Tarragona vaixells presó	Processat	
Vives Rius	Baldomer	Casal Republicà de		Sarrià	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	

		Sarria/Caporal del Sometent					
Vives Segarra	Josep	CNT		Mollet del Vallès	Pavelló núm. 1 de Montjuïc		
Volta Vilarau	Domènec	CNT		Barcelona	Vaixell presó "Argentina"		
Voltra Fernández	Domingo	Centre Federal Democràtic Obrer/ERC		Olesa de Montserrat	Vaixell presó "Argentina"/Presó cel·lular	Processat	6 mesos i un dia de presó
Vuhil Chifret	Fernando		Guàrda d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 20/10/1934	
Xammar	Josep Maria	PNC	Advocat	Barcelona	Barcelona	En llibertat provisional el 28/08/1935. Processat	
Xandri Alsinet	Pere				Vaixell presó "Uruguay"		
Xena Torrents	Josep	CNT/FAI	Mestre	Hospitalet de Llobregat	Barcelona	Processat. En llibertat el gener de 1935	
Xicota Cabré	Miquel	JEREC	Empleat de la Conselleria de Governació	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"		
Xifré	Pere	Sindicat Agrari de la Comarca Colomenca		Santa Coloma de Farners	Presó de Girona	En llibertat el 29/12/1934	
Xirau	Antoni	PNRE	Diputat al Parlament de Catalunya	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cadiz"	En llibertat 18/10/1934.	Causa sobreseguda
Xirau Palau	Josep	USC	Professor de Dret a la Universitat de Barcelona	Barcelona	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"	Processat.	Causa sobreseguda
Xortó Marco	Josep	Joventuts Socialistes		Falset	Tarragona vaixells presó		
Xuriguera	Pau	BOC		Lleida	Presó de Lleida	Processat	
Yepes Ribas	Juan	CNT/FAI (?)		Fígols	Presó de Manresa	Processat	
Yepes Víctor	Manuel				Vaixell presó "Uruguay"		

Zaera Alexandre	Rafael		Ferroviani	Lleida	Presó de Lleida		
Zamora Medina	Francisco		Tinent de Carrabiners	Sant Pol de Mar	Castell de Montjuïc	Processat	6 anys de presó
Zapata Saenz	Joan				Presó cel·lular		
Zapater	Rafael	CNT (?)		Terrassa	Presó cel·lular	Processat	6 anys de presó
Zapatero Ramon	Marcelino		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Zaplana Vergara	José		Guàrdia d'Assalt i Seguretat	Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	En llibertat el 7/12/1934	
Zaragoza Ribas	Joaquín			Sabadell	Vaixell presó "Ciudad de Cádiz"		
Zaragoza Verdú	Tomàs	CADCI		Barcelona	Vaixell presó "Uruguay"	Processat	
Zovell Noguera	Josep				Lleida	En llibertat el 17/12/1934	
Zulueta Giberga	Fernando	ERC/Diputat a les Corts republicanes	Propietari agrícola i ramader	La Seu d'Urgell	Presó de la Seu d'Urgell		